Aralık-Ocak-Şubat 2026 / Sayı: 176 / ÖZEL SAYI

FİKRE, SANATA, RUHA

TOHUM

DOSYA

NEHİRDEN DENİZE ÖZGÜR FİLİSTİN

YIKIMIN İÇİNDEN DİRENİŞ DOĞAR

ÖZEL SAYI

RÖPORTAJ 114

MUHAMMED MURTECA

ISSN 2667-7164

KUTSAL ŞEHİR KUDÜS'ÜN SON EMANETÇİLERİ: **OSMANLILAR**
Prof. Dr. Zekeriya KURŞUN

8

İSRAİL SORUNUNUN ORTAYA ÇIKIŞI
Doç. Dr. Can DEVECİ

26

FİLİSTİN'DE PSİKOLOJİK DİRENİŞ: SUMUD, İNANÇ VE DAYANIŞMANIN İNŞA ETTİĞİ BİR VARLIK MÜCADELESİ
Dr. Nihan ALBAYRAK / Ayşe Nur KEPİL BİLİCİ

150

İSLÂM TARİHİ BOYUNCA KUDÜS İŞGALİ VE FETİHLERİ
Prof. Dr. Âdem APAK 16

FİLİSTİN'İN 100 YILDIR YÜRÜTTÜĞÜ KURTULUŞ SAVAŞI
Turan KIŞLAKÇI 68

FİLİSTİN'DE OYNANAN BÜYÜK FACİA
Münevver AYAŞLI 230

ASIM'LA YOLCULUK: ÇAĞLARI AŞMIŞIZ BİZ
Bünyamin YILMAZ 248

Katılım Mobil
Yenilendi

Mobil Bankacılığa
Yeni Bir Boyut
Yeni Bir Görünüm

Geleceğe
Güvenle Dokun

Ziraat Katılım

Katılım Mobil'i
Hemen İndir

FİKRE, SANATA, RUHA
TOHUM

SAYI: 176 • Aralık-Ocak-Şubat 2026 •
FİYATI: 100 ₺ • ISSN: 2667-7164

İmtiyaz Sahibi
Önder İmam Hatipliler Derneği Adına
Abdullah Ceylan

Genel Yayın Yönetmeni
Muhammed Akaydın

Genel Koordinatör
Muhammed Ensar Sözgen

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Resul Çiftci

İletişim Direktörü
Esra Zeynep Akgün

Yayın Kurulu
Adnan Karakaş
Bünyamin Yılmaz
Fatih Güldal
Halil İbrahim İzgi
Melike Günyüz
Mustafa Bâki Efe
Rasim Özcan
Sinan Özyurt
Sümeyye Kuşakcı
Zeynep Sultan Doğruer

Editör
Muhammed Akaydın

Tasarım ve Kreatif Ekip
Ahmet Altay

Fotoğraf Editörü
Esra Zeynep Akgün

Abonelik İçin:
0 (212) 521 19 58

Basım
Kültür Sanat Basımevi, Litros Yolu 2.
Matbaacılar Sitesi ZB-7-9-11 Topkapı/
Zeytinburnu/İstanbul
Davutpaşa V.D. 605 050 6155
Telefon: 0212 674 00 21-29-46
www.kulturbasim.com

İletişim
Tohum Dergisi
Akşemsettin Mah. Şair Fuzuli Sok.
No:22 Fatih/İstanbul
instagram.com / tohumdergisi
facebook.com / tohumdergisi

Tohum Dergisi; üç ayda bir çıkan, ilmî, fikrî, kültürel ve özgün içerikler sunan bir yayımdır.

Yayımlanan tüm yazı, haber ve fotoğrafların her türlü telif hakkı Önder İmam Hatipliler Derneği'ne aittir. İzin alınıp kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. Yayımlanan yazıların dil, bilimsel içerik ve hukukî sorumluluğu yazarlarına aittir.

Nehirden Denize Özgür Filistin
Yıkımın İçinden Direniş Doğar

Bismillâhirrahmânirrahîm...

Çok Kıymetli Tohum Okurları...

Bu manşet bir slogan değildir.

Bu manşet, bir **hakikat beyanıdır**.

Filistin özel sayımız, bir tercih değil; **bir sorumluluğun kaydıdır**. Bu sayfalar, tarafsızlığın erdem diye pazarlanmaya çalışıldığı bir çağda, **zulme karşı taraf** olmanın açık bir ilanıdır. Çünkü Filistin ve Gazze'de yaşananlar bir *"çatışma"* değildir. Burada olan, adı konmamaya çalışılan sistematik bir **işgal, kuşatma** ve **yok etme siyasetidir**.

Bu siyasetin en çıplak, en acımasız, en insanlık dışı yüzü bugün **Gazze**'de görünmektedir.

Gazze, sadece bombalanan bir şehir değildir. Gazze, modern dünyanın bütün iddialarının çöktüğü yerdir. Hukukun, insan haklarının, uluslararası kurumların, sözleşmelerin ve *"evrensel değerler"* söyleminin enkaz altında kaldığı bir açık hava mahkemesidir. Gazze'de bombalar düştüğünde yalnızca binalar yıkılmıyor; **ahlâk da yıkılıyor, adâlet de vicdan da**...

Çocukların hedef alındığı, hastanelerin vurulduğu, susuzluğun ve açlığın bir silah olarak kullanıldığı bir yerde hâlâ *"denge"* arayanlar; zalimin suçuna **dil yetiştirenlerdir**. Bu dergi, o dili reddeder. Bu dergi, mazluma *"ama"* ile başlayan cümleler kurmaz.

Bugün Gazze'de yaşananlar, yalnızca Filistin halkının yok edilme girişimi değildir. Bugün Gazze'de, **insanlığın hafızası** yok edilmek istenmektedir. Çünkü hafızası olmayan toplumlar, zulmü normalleştirir. Bu dergi, hafızayı diri tutmak için vardır. Unutmamak için, unutturmamak için, kayda geçirmek için vardır.

Gazze halkı yalnız değildir fakat **yalnız bırakılmaktadır**. Bu ikisi arasındaki fark, tarihin en ağır farklarından biridir. Buna rağmen Gazze teslim olmuyor. Çünkü teslimiyet, yalnızca silahların susmasıyla değil; **imanın sönmesiyle** olur. Gazze'de iman sönmemiştir. Enkazların arasında secde vardır. Karartılmış gecelerin içinde dua vardır. Açlığın ortasında bile izzetini koruyan bir duruş vardır.

Bu dergide okuyacağınız metinler, soğuk istatistikler değildir. Her rakam bir isimdir. Her isim bir hayattır. Her hayat, yarım bırakılmış bir hikâyedir. Burada anlatılanlar, birkaç saniyelik haber görüntülerine sığmaz. Çünkü burada anlatılan, **şehadetle yoğrulmuş bir direnişin tarihidir**.

Ve evet, bu sayı politiktir.
Çünkü adâlet, siyasetin dışına itilerek korunamaz.
Bu sayı serttir.
Çünkü zulüm karşısında yumuşak bir dil, çoğu zaman zalimin işine yarar.
Bu sayı imanîdir.
Çünkü iman, mazlumdan yana saf tutmayı gerektirir.
Ama bu dergi aynı zamanda **ümitvardır**.
Çünkü biz biliriz ki zulüm ebedî değildir. Tarih boyunca hiçbir firavun sonsuza kadar hüküm sürememiştir. Hiçbir işgal, hakikatin karşısında kalıcı olamamıştır.

"Nehirden Denize Özgür Filistin" demek, bir halkın topyekûn özgürlüğünü savunmaktır. Bu söz, bir yok etme çağrısı değil; bir onur talebidir. Ve ***"Yıkımın İçinden Direniş Doğar"*** ifadesi, romantik bir temenni değil; Gazze'nin her gün kanla yazdığı bir gerçektir.

Bu dergi, *"ne yapabiliriz?"* sorusuna verilmiş kolektif bir cevaptır:
Susmamayı yapabiliriz.
Unutmamayı yapabiliriz.
Hakikati savunmayı yapabiliriz.
Çünkü sessizlik de bir fiildir. Ve bugün susanlar, yarın bu sessizliğin hesabını vermekten kaçamayacaktır.
Bu sayı, o hesap gününe bırakılmayan bir **şahitliktir.**

Filistin özgür olduğunda, yalnızca bir toprak parçası kurtulmuş olmayacak.
İnsanlık, kendi onurunu geri alacaktır. Gazze ayağa kalktığında, bu yalnızca bir şehrin yeniden inşası değil; **bir çağın doğrulması** olacaktır.

Biz bu sayıyı, o gün gelene kadar burada tutacağız.
Bir belge olarak.
Bir hafıza olarak.
Ve gerektiğinde, bir **delil** olarak.
Tarafımız bellidir:
Gazze'den yanayız.
Filistin'den yanayız.
Mazlumdan ve hakikatten yanayız.
Ve iman ediyoruz ki:
Karanlık ne kadar koyu olursa olsun,
Karanlık nurun yokluğudur.
Nur geldiğinde, karanlık zaten yok olur.
Vesselam... ●

Muhammed AKAYDIN

İÇİNDEKİLER

DOSYA

NEHİRDEN DENİZE ÖZGÜR FİLİSTİN

YIKIMIN İÇİNDEN DİRENİŞ DOĞAR

KUTSAL ŞEHİR KUDÜS'ÜN SON EMANETÇİLERİ: **OSMANLILAR**

8 *Prof. Dr. Zekeriya KURŞUN*

İSRAİL SORUNUNUN ORTAYA ÇIKIŞI

26 *Doç. Dr. Can DEVECİ*

İSLÂM TARİHİ BOYUNCA KUDÜS İŞGALİ VE FETİHLERİ

16 *Prof. Dr. Âdem APAK*

BALFOUR DEKLARASYONU

32 *Doç. Dr. Abdullah ALTUNCU*

YAHUDİ GELENEĞİNDE KUDÜS: BİR KUTSALLAŞTIRMA HİKÂYESİ

22 *Prof. Dr. Salime Leyla GÜRKAN*

FİLİSTİN TOPRAKLARINDA SİYONİST TERÖR VE İSTİLA ÜZERİNE BİR MÜLAHAZA

40 *Doç. Dr. Muhammed Hüseyin MERCAN*

Röportaj
MUHAMMED MURTECA
Muhammed AKAYDIN

114

Direnişin Portreleri — *Esra Zeynep AKGÜN*

EBÛ UBEYDE

78

YAHYÂ SİNVAR

144

ŞEYH AHMED YASİN

190

Eski Tohum'dan — *Münevver AYAŞLI* 230

Tarih'ten Bir Sayfa — *Fatih GÜLDAL* 232

Kültür&Sanat — *Bünyamin YILMAZ* 240

Sinema — *Nevres ebû SALİH* 244

Vefa — *Bünyamin YILMAZ* 248

İzzeddin el-Kassâm Tugayları'nın Yeni Sözcüsü **Ebû Ubeyde**'nin **Yaptığı İlk Resmî Açıklama** 222

Çizgi — *Yusuf Ziya KOSİFOĞLU* 39

Ekonomi — *Dr. Sümeyye KUŞAKCI* 236

Mekân/Mekîn — *M. Ensar SÖZGEN* 246

Kelâm ve Hikmet — *Bayram ÖZ* 254

Kitap — *Adnan KARAKAŞ* 256

Kavramlar Sözlüğü — *Leyla METİN* 260

44

ARAP ÜLKELERİ VE FİLİSTİN ÜZERİNDEN **BÖLGEMİZİ KONUŞMAK**

Prof. Dr. Bekir Berat ÖZİPEK

50

"TANINMA" ÜZERİNDEN **FİLİSTİN'İN DEVLETLEŞME MÜCADELESİ**

Prof. Dr. Berdal ARAL

64

ÜMMET VE **GAZZE**

Mehmet Beşir ERYARSOY

Röportaj
Prof. Dr. ERHAN AFYONCU
Esra Zeynep AKGÜN

56

Röportaj
TAHA KILINÇ
Esra Zeynep AKGÜN

92

68

FİLİSTİN'İN 100 YILDIR YÜRÜTTÜĞÜ KURTULUŞ SAVAŞI

Turan KIŞLAKÇI

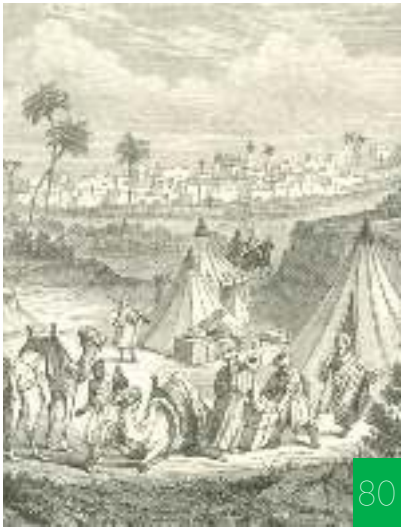
İÇİNDEKİLER

ÖZEL SAYI

72

HAMAS: GAZZE'DEN DAHA FAZLASI Direnişin, Hafızanın ve Adâletin Sesi

Doç. Dr. Süleyman GÜDER

80

GAZZE: TARİH, KÜLTÜR VE COĞRAFYANIN KESİŞTİĞİ MUKADDES BELDE

Doç. Dr. Kemal Ramazan HAYKIRAN

84

ALİYA İZZETBEGOVİÇ VE FİLİSTİN MESELESİ

Prof. Dr. Cemalettin LATİÇ

88

GAZZE'DE GEÇEN İKİ YIL VE KOLEKTİF CEZALANDIRMA

Meryem İlayda ATLAS

106

7 EKİM'DEN BU YANA AKSÂ TÛFANI; BAŞLANGICI VE ETKİLERİ

Abdulaziz TANTİK

140

FİLİSTİN DİRENİŞ EDEBİYATINDAN ŞAHSİYETLER

Peren Birsaygılı MUT

98

1 OCAK 2026 **GALATA'DAN TÜM DÜNYAYA HAYKIRIŞ...**

Galata Köprüsü İSTANBUL

100

GAZZE MAHKEMESİ (GAZA TRİBUNAL): ULUSLARARASI HUKUKUN KRİZİ VE VİCDANIN TARİHSEL SORUMLULUĞU

Dr. Ahmet KÖROĞLU

Röportaj

Doç. Dr.

MEHMET DİNÇ

Muhammed Ensar SÖZGEN

154

Röportaj

ERSİN ÇELİK

Muhammed Ensar SÖZGEN

192

SUMUD FİLOSU'NDAN

198

İnfografik *Esra Zeynep AKGÜN*

AYŞENUR EZGİ EYGİ

112

RACHEL CORRİE

160

GAZZE ŞEHİTLERİ

228

146

EDEBİYATIN AYNASINDA **HANZALA**

Suavi Kemal YAZGIÇ

150

FİLİSTİN'DE PSİKOLOJİK DİRENİŞ: **SUMUD, İNANÇ VE DAYANIŞMANIN İNŞA ETTİĞİ BİR VARLIK MÜCADELESİ**

Dr. Nihan ALBAYRAK
Ayşe Nur KEPİL BİLİCİ

162

GAZZE'DE GAZETECİ OLMAK AÇIK HAVA HAPİSHANESİ: FİLİSTİN TOPRAKLARI

Murat Can ÖZTÜRK

168

İSRAİL GAZETECİLERİ ÖLDÜREREK **GERÇEKLERİ SUSTURAMAYACAK!**

Hayrunnisa ÇİÇEK

172

7 EKİM'DEN GÜNÜMÜZE **ULUSAL VE ULUSLARARASI MEDYANIN İKİYÜZLÜLÜĞÜ**

Prof. Dr. Yusuf ÖZKIR

MEDYANIN FİLİSTİN SINAVI: MEDYA VE İLETİŞİMİN DEKOLONİZASYONU

Prof. Dr. Hediyetullah AYDENİZ

176

UMUDA YOLCULUK: **MAVİ MARMARA**

Beheşti İsmail SONGÜR

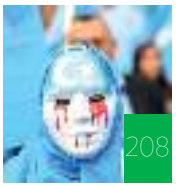
182

BİYOGRAFİ

10 SORUDA **İSMÂİL HANİYE** KİMDİR?

252

ONLAR DA ÇOCUKTU 226

208

ZULMÜN PENÇESİNDEKİ **MAZLUM COĞRAFYALAR**

Doç. Dr. Murat YİĞİT

214

DÜNYANIN HER YERİNDE **SANAT DÜNYASININ VİCDANI BU KEZ SUSTURULAMADI**

Bünyamin YILMAZ

218

İSRAİL'İN GAZZE SALDIRISI VE ULUSLARARASI HUKUK

Cavit TATLI

KUTSAL ŞEHİR KUDÜS'ÜN SON EMANETÇİLERİ: OSMANLILAR

Prof. Dr. Zekeriya KURŞUN*

İnsanı Anlatan Şehir Kudüs

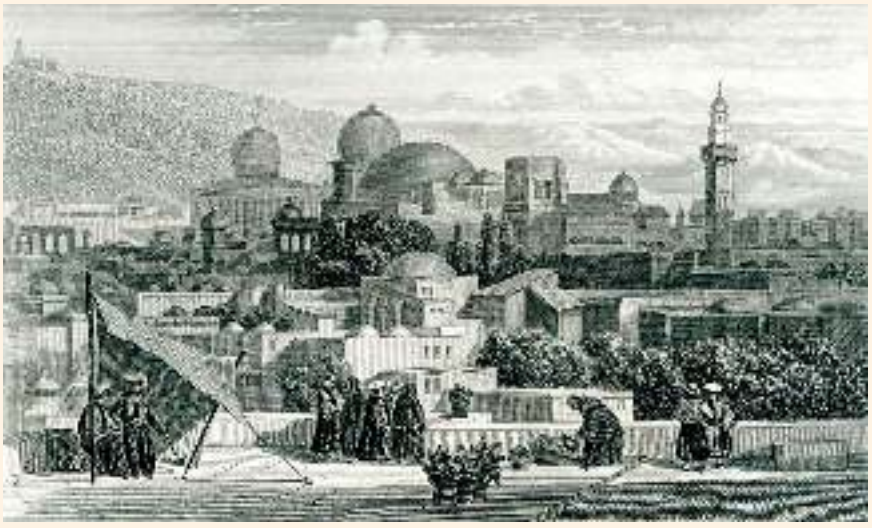
Bütün semavî inançların kutsal toprağı, yeryüzünün en bereketli ama aynı zamanda da tartışmalı mekânıdır Kudüs. Kim bilir, Kudüs belki gökten yere indirilmiş bir şehirdir. Böyle olmazsa ticaret yolları üzerinde bulunmayan, stratejik önemi olmayan coğrafyasının bu kadar önem arz etmesi nasıl açıklanabilir? Mekânın küçüklüğüne rağmen hakkında en çok edebiyat üretilen bir yer olması nasıl izah edilebilir? Tarih boyunca paylaşılamaması ve sürekli tartışmalara konu olması, insanoğlunun ruhundaki inanma ihtiyacını göstermiyor mu? Aynı zamanda insanın terbiyeye muhtaç kıskançlık, tek başına sahiplenme, azgınlık yönlerine de şahitlik etmiyor mu Kudüs?

Kudüs, yeryüzünde insanı tanımlayan yegâne mekândır.. Bu yüzden eşref-i mahlûkat gibi ayrı tutulmuş, takdis edilmiştir. Kudüs üzerinde sürdürülen mücadeleler insanlığın tarihini, insanı diğer mahlûkattan ayıran gelişmişliğini veya alçaklığını göstermektedir. Mekâna kutsiyet bizzat yaratıcı tarafından verilmiştir. İnsanoğlunun Kudüs'e kutsallık atfetmesi -bizim bilgilerimize göre-

Hz. Dâvûd'un *(as)* hükümdar olarak burayı ele geçirmesiyle başlar. Bu tarih, insanın her şeyi aklı ile çözümleme dürtüsü ve yapısındaki iyi-kötü çelişkisini de ortaya koyar. Allah bu mekânı rahmet elçileri nebîler şehri yapmıştır. Hz. Dâvûd'un *(as)* ve oğlu insandaki dünyevî iktidar arzusunu temsil ederken; Hz. İbrâhim *(as)* de sahip olduğu en değerli varlığı Allah için feda etmenin sembolüdür. Bu yüzden sevgili oğlu Hz. İsmâil'i *(as)* kurban etmek istediği dağın da Kudüs'te olduğuna inanılır. Onun soyundan gelen Hz. İshak *(as)*, Hz. Yâ'kûb *(as)* ve Hz. Yûsuf *(as)* da Kenan diyarında, Kudüs ve çevresinde yaşadılar.

Hz. Mûsâ'nın *(as)* kendisine inanan hakiki müminlerini vaat edilmiş topraklara yani Kudüs'e götürürken İsrailoğulları ona ihanet etti. Hz. Mûsâ *(as)* kutsal yolculuğunu tamamlayıp varamadı ama Kudüs yolu onun da cevelangâhı oldu. Hz. Mûsâ *(as)* varamadığı için şehir atası Hz. Dâvûd *(as)* ile anıldı. İnsanlara ve cinlere hükmeden Hz. Süleyman *(as)* ile şenlendi, adâleti ile mâmur oldu. Ama soyundan gelenlerin azgınlıkları onlara başka azgınları musallat etti. Kur'ân'da anlatıldığı gibi Bâbil kralı Nebukadnezzar ve Romalı Kumandan Titus şehri iki defa tahrip etti. Süleyman Mâbedi ortadan kaldırıldı, kutsal şehre putperestlik hâkim kılındı.

Bu tarihten sonra doğan hiçbir güneş Kudüs'ü aydınlatamadı. Hz. Îsâ'nın *(as)* doğmasına kadar Hz. Zekeriyyâ *(as)* ve Hz. Yahyâ *(as)* ışık oldu karanlıkta kalanlara. Mehd-i Îsâ olunca Kudüs, yeniden güneşe kavuştu. Karanlıkta olanları aydınlattı, hastalara şifa, dermansızlara deva oldu. Ama ne küfrün hasedi ne de şehrin gerçek sahibinin insanoğluna vereceği ders bitti. Gönlüyle görenler Hz. Îsâ'nın *(as)* göğe çekildiğini, gözüyle görenler de burada çarmıha gerildiğine inandı. O yüce Peygamber *(as)* olmasa bile hatıraları şehre yetti. Onu gönlünde tutanlar eksildikçe, yeryüzünde izini sürenler çoğaldı. Kudüs de onun hatırına onlara da melce' ve me'vâ oldu. Zengin, fakir, genç, yaşlı, güçlü, güçsüz, kral, kraliçe herkesin yolu bu şehre düştü. Doğu Roma İmparatoru Konstantin'in annesi Helana da hem hacı oldu hem de Hz. Îsâ'nın *(as)* makamına yaraşır bir mekân ve bir mâbed inşa etti.

18. yy Kudüs gravürü.

> *Hz. Muhammed'in (sav) en büyük mucizesi olan Kur'ân'a ilaveten kudretiyle bir gece onu Mekke'den Kudüs'e yürüten Allah, O'na çevresini mübarek kıldığı ve takdis ettiği şehri gösterdi. Gösterdi ki namaz emrini alıp Mekke'ye geri dönerken müminlerin ilk kıblesini de tayin etti.*

Müslüman Şehir Kudüs

Ama insanlar yine azdı, yine küfür çoğaldı. Hak ile bâtıl birbirine karıştı. Kudüs'ün ve diğer bütün kutsal kentlerin, kâinatın sahibinin merhameti tekrar yetişti. Alemlere rahmet Hz. Muhammed'e *(sav)* mümin ve muttakilere rehber ve hidâyet olan Kur'ân'ı indirdi. Hz. Muhammed'in *(sav)* en büyük mûcizesi olan Kur'ân'a ilaveten kudretiyle bir gece onu Mekke'den Kudüs'e yürüten Allah, O'na çevresini mübarek kıldığı ve takdis ettiği şehri gösterdi. Gösterdi ki namaz emrini alıp Mekke'ye geri dönerken müminlerin ilk kıblesini de tayin etti. Nitekim her namazında miraca yükselen müminlerin gönlünde, miracın şahidi olan bu şehir müstesna bir yer tuttu ve Beytülmakdis oldu.

Hidâyet bulmasıyla müminlerin daralan kalbine ferah, korkanlarına şecaat veren ve İslâm'ı zahire çıkarmak için takdir edilen vakt-i merhunun dolmasına işaret olan Hz. Ömer'in *(ra)* hilafeti zamanında Kudüs özgürlüğüne kavuştu. Kudüs'ü teslim almaya gelen Halife'nin kumandanı Ebû Ubeyde b. Cerrâh'a *(ra)* şehrin sakinleri itaat için bir talepte bulundu. Şehri, şayet kabul ederse adâleti ile şöhret bulan Hz. Ömer'e *(ra)* bizzat

Haçlıların Kudüs'ü işgal ve talan etmesini tasvir eden tablo.

teslim edeceklerdi. Öyle de oldu. Hz. Ömer'in *(ra)* 638 yılında şehre girmesi sadece bir fetih değil, aynı zamanda peygamberler şehrinde bir devir-teslim hadisesiydi. Kudüs şehri Hristiyanlığın yerine kaim olan İslâm'a ve onun kutsiyetini koruyacak, ona doğru namaz kılmış olan Müslümanlara devrediliyordu.

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla başlayan ve Kudüs halkına verilen emanda halife Hz. Ömer *(ra)*; canlarına, mallarına, kiliselerine, haçlarına, hastalarına ve bütün fertlerine dokunulmama teminatı veriyordu. Kiliseleri mesken yapılmayacak ve yıkılmayacaktı. İçindeki kutsal eşyaya dokunulmayacaktı. Kimse dinî inanışlarından dolayı zorlanmayacak, kendilerine asla zarar verilmeyecekti. Halife, Kur'ân'ın şahitliği ile burada fesat çıkarmış olan Yahudilerin Hristiyanların yurtlarına girmesine müsaade edilmeyeceği garantisini de veriyordu. Bu Allah'ın Resûl'ünün, halifelerin ve müminlerin Kudüs halkına verdiği bir teminat idi ki daha sonra Kudüs'e hâdim olan bütün Müslümanların düsturu oldu. Hz. Ömer'e *(ra)* Hristiyanların teklif ettikleri kendi kiliselerinde ibadet etmek yerine alicenaplık göstererek, İslâm'ın peygamberlerinden olan Süleyman Mâbedi'nin harabeleri üstüne, kendi elleriyle yeni bir mescit inşa etmesi bütün Hristiyanların gönlünü fethetti.

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla başlayan ve Kudüs halkına verilen emanda halife Hz. Ömer; canlarına, mallarına, kiliselerine, haçlarına, hastalarına ve bütün fertlerine dokunulmama teminatı veriyordu. Kiliseleri mesken yapılmayacak ve yıkılmayacaktı. İçindeki kutsal eşyaya dokunulmayacaktı. Kimse dinî inanışlarından dolayı zorlanmayacak, kendilerine asla zarar verilmeyecekti.

Kutsal Kudüs'te nöbet sırası hiçbiri arasında fark gözetmeyen, bütün nebiler, peygamberlere iman eden Müslümanlara gelmişti. Hakiki Hıristiyanların da kalbi müsterihti. Ağyarın eline düşmektense, Hristiyanların teolojik çekişmesine kurban edilmekten ise, Kudüs'ün kendilerini reddetmeyen, kutsallarına saygı duyan Müslümanların elinde olması onları da mutmain kılıyordu. Kitapları gereği Yahudi ve Hristiyanları oldukları gibi kabul eden, onlara sadece hidâyet dileyen yeni fatihlere özenen nice insan da Kudüs'te İslâm'ı seçti. Seçti ve şehrin kıyamete dek sürecek olan yeni yüzü ortaya çıktı.

Kudüs'e İhanet: Haçlılar

İslâm tarihinde imarları ile bilinen ama birçok yıkıma da sebep olmuş Fâtımîlerin Kudüs'e hâkim olması sadece Müslümanlar arasına fitneyi sokmadı. Bilakis Hz. Ömer'in *(ra)* de ahdini bozdu. Fâtımî halifesi Hâkim'in, Kamame Kilisesi'ni ve diğer bazı mâbedleri yıktırması Müslüman ve Hristiyanları yaraladı. Batı Hristiyanlığı bu meseleyi âdeta bir kan davasına dönüştürdü ama Doğu'da Müslümanlar ile komşu olan

> *Avrupa; Kutsal Kitabın hükümlerinin geçerli olmadığı, şiddetin hüküm sürdüğü, sahtekârlık, ihanet ve yalanın alıp yürüdüğü, erdemin kalmadığı, sefahatin ve kumarın hâkim olduğu bir yer olarak tanımlanıyordu.*

Yavuz Sultan Selim'in Kudüs şehrine girişini anlatan tablo.

Bizans, hiçbir şey yapamadan bekledi. Bizans orduları Sultan Alparslan liderliğindeki Selçuklu ordularına 1071'de yenildiği gün, Bizans için sonun başlangıcıydı. Bu durum Bizans'ı yaralıyor, hasta ediyor ama Papalığın da Doğu ve Kudüs rüyası görmesinin yolunu açıyordu. Malazgirt Zaferi'nin ardından Kudüs'ün hâdimi artık Türkler olacaktı. Avrupalı Hristiyanlar ise bir misyon olarak Türkleri durdurma görevini üstleneceklerdi. Papa II. Urbanus, 1095'te toplanan Clermont Konsili'nde kilise mensuplarına seslenerek, büyük bir ateşi hatta bugüne kadar gelen bir ateşi yaktı. Öyle bir ateş ki kendilerini de yaktı. Türklerin Bizans topraklarına girmesinden şikâyet ederken, asıl hedefinin asla koruyamayacağı Kudüs olduğunu söyledi. O tarihe kadar Hristiyanlıkta olmayan *"kutsal savaş"* anlayışı türetildi ve Papalığın Kudüs'e gösterdiği hürmet bahanesiyle meşrulaştırıldı.

Haçlı Seferleri'nin bahanesi her ne kadar Kudüs'ün Türkler tarafından alınması olsa da asıl mesele kendi dininin de gerçeklerinden uzaklaşan Hristiyan dünyanın iç sorunlarıydı. Nitekim Avrupa; Kutsal Kitabın hükümlerinin geçerli olmadığı, şiddetin hüküm sürdüğü, sahtekârlık, ihanet ve yalanın alıp yürüdüğü, erdemin kalmadığı, sefahatin ve kumarın hâkim olduğu bir yer olarak tanımlanıyordu. İşte bu Avrupa, gökleri temsil eden ve *"üç kere kutsal"* olan Kudüs'ü himayeye yeltenecekti. Avrupa'nın sefillerinden ve kendine soylu diyen avarelerden oluşan bir güruh harekete geçirildi. Bu motivasyonun Kudüs'ün kutsiyetine yakışır tarafı yoktu. Halk Kudüs için savaşacak ama borç batağı içinde yüzen ve saygınlıklarını kaybetmiş asilzadeler fethedilen topraklarda kral yahut komutan olarak zenginleşeceklerdi. Papalık ise Avrupa'daki kalabalıklardan kurtulup, rahatlayacak, aynı zamanda da Doğu Kilisesi'ne üstünlük kuracaktı.

1204'te İstanbul'da kendi dindaşlarını bile yağmalatan bu miras, bugüne kadar Avrupa'nın kutsal şehre kayıtsızlığını ve kutsalın çiğnenmesi karşısında sessizliğini doğuracaktı.

Bu anlayış ile kuruldu Kudüs Haçlı Krallığı. Bu yüzden rahat yüzü görmedi ne Müslümanı ne de Hristiyan'ı. Yer gök ağladı Kudüs'e. Nihayet şehri takdis eden güç, kuvvet verdi Selâhaddîn'e ve yeniden eski azametli günlerine kavuştu. Nûreddin Zengî'nin ünlü komutanı Eyyûbîlerin emiri Selâhaddîn de şehri Hz. Ömer'in *(ra)* aldığı şartlarda teslim aldı. Kutsal mekânlara ve hizmetçilerine sahip çıktı. Şehrin ahalisinin dul ve yetimlerine kol kanat gerdi. Bu sefer yer gök sevindi, Bizans İmparatoru II. İsaakios Angelos Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin zaferinden etkilendi, elçiler gönderdi ve kutsal yerlerin kontrolünün eskiden olduğu gibi Ortodoks Kilisesi'ne verilmesini talep etti. Büyük Selâhaddîn-i Eyyûbî bu talebi kabul etti ve bütün dünyadan Hristiyanların hac için Kudüs'e emin bir şekilde gelebileceklerini ilân ederek, bu kutsal şehrin barışının ancak Müslümanların eliyle mümkün olabileceğini dosta düşmana gösterdi.

Emanetin Son Sahibi Osmanlılar

Kudüs yukarıda da belirtildiği gibi bütün semavi inançların kutsal toprağı, yeryüzünün en bereketli ama

20. yy başlarında çekilmiş bir Kudüs şehri fotoğrafı.

> *Kanuni Sultan Süleyman'ın hizmetleri hem babasının hem kendisini ve hem de kendisinden sonra gelenlerin hasenatına yetti. Devraldığı büyük mirasın farkında olan Sultan, Kudüs'ü kutsiyetine yaraşır bir şekilde imar ve ihya ederek, Süleyman peygamberden sonra II. Süleyman olmaya hak kazandı.*

aynı zamanda da tartışmalı mekânıdır. Osmanlı Devleti'nin son mutasarrıflarından Macid Bey Kudüs'ü *"cevelângâh-i Mûsâ, Mehd-i Îsâ ve mahall-i mirac"* olarak tanımlarken asırlardan beri insanların zihinlerinde biriken kutsiyete ve bunun doğurduğu rekabete vurgu yapar. Kim bilir, belki de Kudüs gökten yere indirilmiş ve insanlara emanet edilmiş bir şehirdir. Bu yüzden Kudüs, aynı zamanda insanlık tarihini de yazdıran bir şehirdir. Böyle olmasa, stratejik önemi olmayan coğrafyasının bu kadar önem arz etmesi nasıl açıklanabilir? Kutsiyetinin ve onu bütünleyen mekânlarının dışında hiçbir şeye malik olmayan bu şehir için estetiğin ve anlatımın zirvesine ulaşan bunca edebî ürünler nasıl izah edilebilir?

Daha kuruluş yıllarında Osmanlıların gönlündeydi Kudüs. Başkaları idare etse de Osmanlı sultanları nezdinde ayrı bir yeri vardı bu kutsal şehrin. Hacca giden ve dönen herkes uğrayıp bir selâm götürüyor veya getiriyordu. Hz. Peygamber'in *(sav)* ziyaret edilmesi gereken üç mescitten birinin Kudüs olduğuna işaret etmesinden sonra asırlar geçmişti. Ama bu ziyaretlerin çoğalması Osmanlı asırlarına nasip olmuştu. Daha Kudüs Memlukler'in idaresinde iken Dedebâli veya kim bilir belki *'insanı yaşat ki devlet yaşasın'* diyen Edebâli'nin soyundan, Çandarlıların gelini İsfahan Şah Hatun Kudüs'e uğrayıp bir medrese vakfetti. Sultan II. Murad Kudüs'ü vasiyetnamesine koymayı ihmal etmedi. Fatih Sultan Mehmed, İstanbul'u fethettiğinde Kudüs gönlündeydi. Müslümanlara zafernâmesi giderken, Kudüs'teki Rum Ortodokslara da teminat veren fermanı ulaşmıştı.

Bu geleneğin varisi Yavuz Sultan Selim, Kudüs'e hürmetle girdi, tıpkı Hz. Ömer *(ra)* gibi Selâhaddîn-i Eyyûbî gibi halka güvence verdi, kutsal yerleri ve gayrimüslimlerin mâbetlerini bir bir gezdi, Mescid-i Aksâ'da ibadet etti. Kudüs'e hizmet etmek için ömrü vefa etmedi ama duası kabul olmuş ki oğlu Kanûnî Sultan Süleyman'ın hizmetleri hem babasına hem kendisini hem de kendisinden sonra gelenlerin hasenatına yetti. Devraldığı büyük mirasın farkında olan Sultan, Kudüs'ü kutsiyetine yaraşır bir şekilde imar ve ihya ederek, Hz. Süleyman Peygamberden *(as)* sonra II. Süleyman olmaya hak kazandı.

Devşirme şehir, herkesin eman içinde yaşadığı tam bir Müslüman şehrine dönüştü. Şehre azamet

> *Kudüs'te; Müslüman, Rum, Ermeni, Kıptî, Süryânî, sınırlı da olsa Yahudi ve daha birçok toplumlar, dört yüzyıl boyunca huzur ve refahlarını sürdürdü. Kimsenin dinine, kültürüne ve hayatına karışılmadı.*

20. yy başlarında Kudüs'te Osmanlı askerlerinin fotoğrafı. (Kubbetüs-Sahre)

ve güven veren surlar yükseldi, her şeye hayat kaynağı olan sular akıtıldı, çeşmeler şenlendi. Müslümanların ilk kıblesi ve Emevî Halifesi Mervân'ın mirası olan Mescid-i Aksâ tamir ve tezyîn edildi. Şehrin geleni-gideni, yolcusu arttı; dervişi, fodulası, fukarası çoğaldı. Eski vakıflar himaye edildi, yenileri kuruldu. Kudüs'e yolu düşen müslim-gayrimüslim herkesin yüzü güldü.

Osmanlı Devleti'nin üç kıtada farklı dinî ve etnik kökene dayalı toplumlarının bir arada yaşatabilmesinin gizli kalan sırrı Kudüs idi. Dünyada etnik ve dinî çeşitliliği en fazla olan kentler, Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetindeydi. Bereketli Kudüs bu kentlerin başındaydı ve hâliyle dersler veriyordu. Osmanlı Kudüs'ünde dört yüzyıl boyunca farklı din ve sosyal gruplardan insanlar bir arada yaşayabildi. Dünyanın dört bir tarafından farklı din ve mezheplere sahip gruplar bir düzen içinde Kudüs'ü ziyaret etti ve buradan memnuniyetle ayrıldı. Diğer şehirlere de misal olan Kudüs'te; Müslüman, Rum, Ermeni, Kıptî, Süryânî,, sınırlı da olsa Yahudi ve daha birçok toplumlar, dört yüzyıl boyunca huzur ve refahlarını sürdürdü. Kimsenin dinine, kültürüne ve hayatına karışılmadı. Batı'dan yeni rüzgârlar esmeye, Katolik dünyası burayı karıştırmaya, Siyonistler yeni hesaplar yapıncaya kadar herkes Osmanlı Kudüs'ünde mutlu yaşamaya devam etti. Kimse Hz. Ömer'in *(ra)*, Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin, Fatih Sultan Mehmed'in, Yavuz Sultan Selim'in, Kanûnî Sultan Süleyman'ın koyduğu kanunları bozmaya kalkmadı. Kimse Allah'ın kutsal kıldığı bir beldeyi alçak arzularına kurban etmedi. İslâm tarihi boyunca Kudüs'e hizmet eden bütün Müslüman devlet ve hükümdarlar şehrin mâmur ve bir barış şehri olması için önemli hizmetler yaptılar, birbiriyle yarıştılar. Ancak Osmanlı Devleti bu hizmetleri zirveye taşıyacak ve şehrin kutsiyetine uygun hâle getirecektir.

Kudüs'te Osmanlı İmarı ve Vakıfları

Bugün Kudüs'ü ziyaret eden hemen herkes ister şehrin genel görünümünde ister Müslüman veya Hristiyanların mâbedlerinin bulunduğu yerlerde mutlaka Osmanlı izlerini müşahâde etmektedirler.

Yavuz Sultan Selim, 1516 yılında Mısır yolunda iken Kudüs'ü büyük bir saygıyla ziyaret ederek, oradaki mâbedleri gezdi. Kendisinden önceki hükümdarların ve dedesi Fatih Sultan Mehmed'in gayrimüslimlere verdiği hak ve imtiyazları yeniden ilân ederek onlara Müslümanlar ile barış içinde yaşayabileceklerinin güvencesini verdi. Ayrıca Hristiyanlar için kutsal ve Hz. Îsâ'nın kabri olduğu kabul edilen Kamâme Kilisesi'nin etrafında bulunan engelleme duvarlarını kaldırarak hacıların ziyaretlerini kolaylaştırdı. Yavuz Sultan Selim'in, ömrü yapmaya niyetlendikleri için yetmediyse de mirasını devralan Kanûnî Sultan Süleyman şehre damgasını vurdu. Zira o şehri ziyaret etmese de devraldığı mirasın ne denli önemli olduğunun farkındaydı. Bu yüzden şehir daha önce hiçbir hükümdar zamanında görülmemiş imar faaliyetlerine sahne oldu. Eyyûbîler zamanında Haçlılar ile yapılan anlaşma gereği yıkılan surlar Kanûnî'nin emri ve

20. yy başlarında çekilmiş bir Kudüs şehri fotoğrafı. (Şam Kapısı)

> *Kudüs ilk defa Türklerin idaresine girmiyordu. Selçuklulardan itibaren Kudüs'ün Türklerin zihninde ayrı bir yeri vardı. Nitekim Haseki Hürrem Sultan Vakfı burada kurulan ilk Osmanlı vakfı da değildi.*

desteğiyle yeniden inşa edildi. Zira onun yaptığı sadece bir inşa faaliyeti değil Kudüs emanetini üstlendiğini gösteren iddialı bir meydan okumaydı. Nitekim günümüze kadar gelen bu surlar hem şehrin hem de bu kutsal emanetin sembolü aynı zamanda hâmisi oldu. Bu sayede Mescid-i Aksâ ve çevresi bütün saldırılara rağmen ayakta kalabildi. Kanûnî Sultan Süleyman bununla kalmayıp, halkın ve ziyaretçilerin müreffeh bir şekilde yaşamaları için uzaklardan sular akıtıp, çeşmeler ve sebiller inşa ederken; eşi Haseki Hürrem Sultan'a temlik ettiği bazı arazi ve gelir kaynakları ile Kudüs'te Haseki Hürrem Sultan İmâreti'nin kurulmasına öncülük edip gelip geçenlerin, şehrin fakir fukarasının, kimsesizlerin kimsesi oldu.

Aslında Kudüs ilk defa Türklerin idaresine girmiyordu. Selçuklulardan itibaren Kudüs'ün Türklerin zihninde ayrı bir yeri vardı. Nitekim Haseki Hürrem Sultan Vakfı burada kurulan ilk Osmanlı vakfı da değildi. Daha Kudüs Osmanlı idaresine girmeden önce hacdan dönerken buradan geçen Çandarlı ailesinin gelini İsfahan Şah Hatun'un inşa ettiği medrese, Osmanlı medresesi olarak anılıyordu.

Sultan II. Murad, Kudüs henüz bir Osmanlı toprağı değilken, 1446 yılında kendi mülkünden bazı gelirleri Mescid-i Aksâ ve Sahratullah vakıflarını takviye etmek amacıyla vakfedip büyük bir gelenek başlattı. Bu miras daha doğrusu kutsal ödev kendisinden sonraki sultanlara da intikal etti. Bu yüzden Kanûnî Sultan Süleyman, II. Selim, II. Murad, I. Ahmed, II. Mehmed, II. Osman, IV. Murad, Sultan İbrâhim ve IV. Mehmed gibi Osmanlı'nın kudretli sultanları Kudüs için doğrudan vakıflar kurarken pek çok sultan da bu vakıflara takviye eden akarlar tahsis etmişlerdir. Her yıl diğer vakıflardan ayrılan nakit paralar Kudüs ahalisi sürresi veya oradaki vakıfları desteklemek için İstanbul'dan gönderildiği gibi Sultan II. Mahmud ve II. Abdülhamid'in Mescid-i Aksâ ve Sahratullah'ta

> *İslâm tarihi boyunca Filistin'de 2000'den fazla vakıf kurulmuş bunların 600'ü sadece Kudüs'e, Mescid-i Aksâ ve Sahratullah'a tahsis edilerek, şehrin daha canlı ve yaşanabilir olmasını sağlanmıştır.*

20. yy başlarında Kudüs'te Osmanlı askerlerinin fotoğrafı.

yaptıkları onarımlar da geleneğin saltanatın sonuna kadar devam ettiğini göstermektedir.

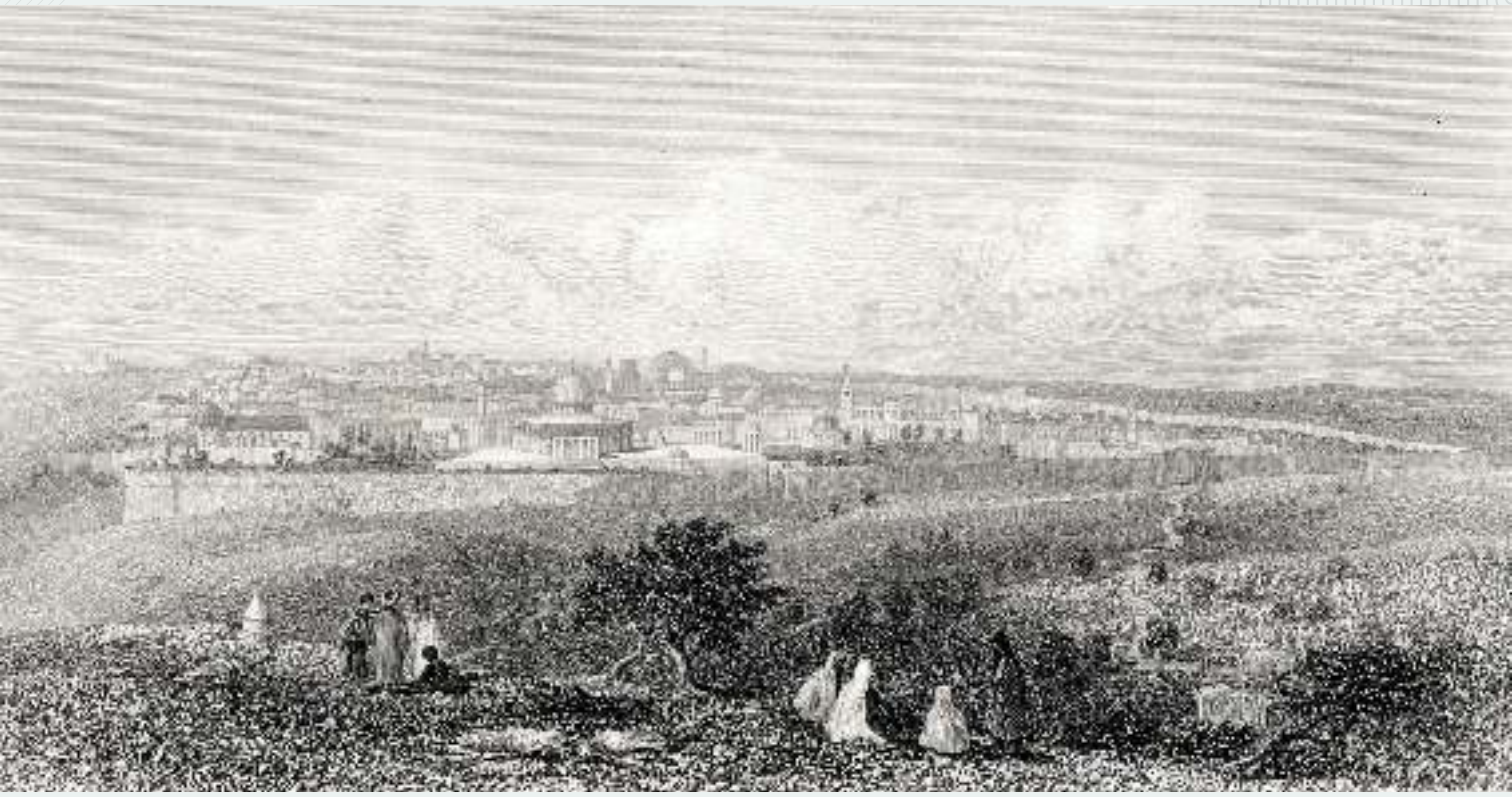
Kudüs'te sadece Padişahlar vakıf kurup hizmet üretmemişlerdir. Kudüs halkının ve ziyaretçilerin refahı, oraya yerleşen ilim erbabı ve talebelerin rahatı ve Mescid-i Aksâ etrafında yaşamayı tercih edenlerin huzuru için padişah valideleri ve kızları da vakıflar kurmuşlardır. Mesela Haseki Hürrem Sultan'ın erken devirlerde kurmuş olduğu vakıf bugün hâlâ hizmet vermeye devam etmektedir. O, 1557 yılında Filistin coğrafyasının en büyük külliyesini inşa ederek imaretiyle fakir fukaraya kucak açarken, medresesi ile de ilim erbabı ve talebelerine hizmet sunmaktaydı. Daha da önemlisi bu vakıflar Osmanlı'nın Kudüs'teki görünürlüğünü sağlamakta, şehre Osmanlı Kudüs'ü damgası vurmaktaydılar.

Padişah vakıflarının dışında, yukarıda zikredilen Haseki Hürrem Sultan ile başlayarak, 19. yüzyılda Pertevniyal Sultan'a kadar pek çok sultan da ya doğrudan vakıf kurmuş veya mevcut vakıfları takviye etmişlerdir.

Yaptığımız araştırmalarda İslâm tarihi boyunca Filistin'de 2000'den fazla vakıf kurulmuş bunların 600'ü sadece Kudüs'e, Mescid-i Aksâ ve Sahratullah'a tahsis edilerek, şehrin daha canlı ve yaşanabilir olmasını sağlanmıştır. Aynı şekilde Osmanlı himayesindeki zimmîler de bu yarışa girerek gayrimüslim vakıfları kurarak kendi mâbedlerinin yaşamalarını sağlamışlardır. Söz gelimi Osmanlı'da bölge adına 1904 yılında tescil edilen en son gayrimüslim vakfı Mar Yakup Manastırı için Piskopos Keyfork *(Kevork)* Vakfı'dır. Osmanlı kayıtlarında geçen son Osmanlı Müslüman vakfı ise 1922 tarihli olup, Sahratullah, Mescid-i Aksâ ve Halîlürrahman vakıflarına yapılan katkılardır. Vakıflar sadece cami, mescid, tekke, dergâh ve zaviye gibi dinî; medrese, dârülhadis gibi eğitim kurumlarına ait olmayıp aynı zamanda sosyal hizmetler veren pek çok başka alanlar için de kurularak çevresi, kutsanmış ve gökten emanet alınan şehri yaşatmışlardır. Zira Osmanlılar Kudüs'e hizmeti *"sebeb-i izdiyad-i ömr-i devlet ve bâis-i saâde-i dünya ve ahiret"* yani devletin ömrünün uzaması ve dünya ve ahiret saadetinin sebebi bilmişlerdir.

Sonuç olarak bugün Kudüs şehri hâlâ ayaktaysa Mescid-i Aksâ hâlâ kirletilmediyse bunda Osmanlı asırlarının büyük katkısı vardır. Müslüman hükümdarların ve Osmanlıların tarih boyunca yaptırdıkları vakıfların gölgesinde yaşayan ve kendilerine Beytülmakdisi yani Kudüslüler diyen şehrin ve Mescid-i Aksâ'nın muhafızları, kimliklerini ve güçlerini bu emanet eserlerden almaktadırlar. Bu emanetler nesilden nesile aktarıldıkça ne olursa olsun Kudüs de var olmaya devam edecektir. ●

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

İSLÂM TARİHİ BOYUNCA KUDÜS İŞGALİ VE FETİHLERİ

Prof. Dr. Âdem APAK*

Tevhid inancının önderleri olan peygamberlerin Allah'ın dinini en yoğun olarak insanlara tebliğ ettikleri, aynı zamanda üç ilâhî dinde de önemli bir yere sahip olan ve kutsal sayılan şehir olan Kudüs, tarih boyunca birçok devlet ve milletin ilgi odağı hâline gelmiştir. Kudüs, diğer taraftan Hz. Âdem'den bu yana gelen tevhidin yeryüzündeki temsilcisi peygamberlerin mirasıdır. Kudüs, ilk inşa edildiği zamandan itibaren Şam diyarının özellikli dinî başkenti olmuştur. Hz. İbrâhim *(as)* ve Hz. Lût'un *(as)* Filistin bölgesine gelip yerleşmelerinden itibaren bu bölgenin tümü mübarek kabul edilmiştir: ***"Biz onu (İbrâhim'i) ve (yeğeni) Lût'u âlemler için mübarek kıldığımız arza (yere ulaştırıp) kurtardık."***[1] Bereketli kılınan bu bölgenin mübarek olarak kabul edilmesinin nedeni, şüphesiz Cenâb-ı Allah'ın hikmetiyle tarih boyunca buradan pek çok peygamberin gelip geçmesi ve burada vefat edip defnedilmesidir.

Müslümanlar bu şehre çeşitli isimler vermiş olup bunların başında *"bereket, mübarek olmak"* anlamına gelen Kuds yer almaktadır. Şehrin en yaygın adı olan Kuds kelimesi Ârâmîce *"kudşa"*dan gelmektedir ve bu kelime şehri değil mâbedi ifade etmektedir. X. yüzyılın başında Karai bilginler Kudüs şehrini Beytülmakdis, mâbedin bulunduğu alanı da Kuds diye adlandırmışlardır. Müslümanların kullandığı İliyâ ismi Romalılar'ın şehre verdikleri Aelia isminin Arapçalaşmış şeklidir. İslâmî kaynaklarda *"İliyâ medînetü beyti'l-makdis"* şeklinde de geçmekte ve kısaca

İliyâ veya Beytülmakdis *(Beytülmukaddes)* denilmektedir. Aslı Ârâmîce Bethmakdeşa, İbrânîce Bethhamikdaş olan Beytülmakdis başlangıçta mâbedi ifade ederken zamanla şehrin tamamı için kullanılmış, mâbedin alanı ise *"harem"* diye adlandırılmıştır.[2]

Kudüs ismi Kur'ân'da doğrudan geçmemekle birlikte bu şehirden el-Mescid-i Aksâ'nın mübarek kılınan çevresi şeklinde bahsedilmiş[3], ayrıca bulunduğu bölge *"mukaddes toprak"*[4], *"iyi, güzel bir yer"*[5] olarak nitelendirilmiştir. Hadislerde ise Mescid-i Aksâ'nın, Mescid-i Harâm ve Mescid-i Resûlullah ile beraber ziyaret amacıyla seyahat edilebilecek üç mescidden biri ve yeryüzünde Mescid-i Harâm'dan sonra inşa edilen ikinci mescid olduğu belirtilmiştir.[6] Ayrıca bazı rivayetlerde Hz. Peygamber'in *(sav)* Beytülmakdis'te namaz kılmayı tavsiye ettiği de aktarılmaktadır.[7] Kütüb-i Sitte dışındaki rivayetlere göre Hz. Îsâ *(as)* nüzûlünden sonra ölünce Medine'de Resûl-i Ekrem'in kabri yanında veya Kudüs'te defnedilecektir.

Müslümanların Kudüs Algısının Temelleri: Mirac ve Kıble

A. Mirac

Hz. Peygamber'in *(sav)*, Mescid-i Harâm'dan çevresi mübarek kılınan Mescid-i Aksâ'ya gece götürülmesi şeklinde gerçekleşen isrâ ve mirac mûcizelerinde Mescid-i Aksâ'ya gitmiş olması Müslümanlar için bu şehrin önemini arttırmıştır.

"Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Harâm'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir."[8]

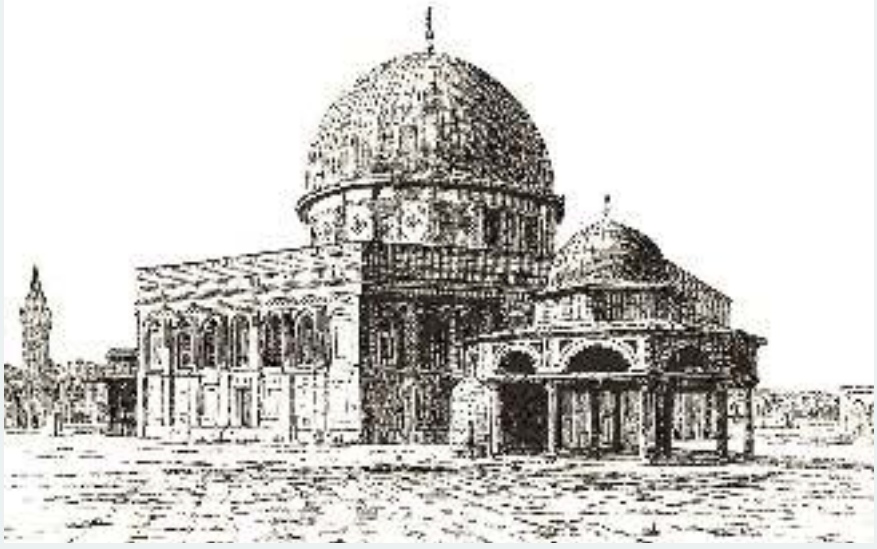
> *Müslümanlar bu şehre çeşitli isimler vermiş olup bunların başında "bereket, mübarek olmak" anlamına gelen Kuds yer almaktadır. Şehrin en yaygın adı olan Kuds kelimesi Ârâmîce "kudşa"dan gelmektedir ve bu kelime şehri değil mâbedi ifade etmektedir.*

Sözlükte *"yukarı çıkmak, yükselmek"* anlamındaki urûc kökünden türeyen mirac kelimesi aynı zamanda "yukarı çıkma vasıtası, merdiven" anlamına gelir. Terim olarak ise Hz. Peygamber'in *(sav)* göğe yükselişini ve Allah katına çıkışını ifade eder. Bu hâdise Mescid-i Harâm'dan Mescid-i Aksâ'ya gidiş ve oradan da yükseklere çıkış şeklinde yorumlandığından kaynaklarda daha çok *"isrâ ve mirâc"* şeklinde geçer.[9]

B. Kıble

İslâm'ın Mekke'de ilk tebliğ edildiği günlerde bu dinin en önemli ibadetlerinden biri olan namazın Mescid-i Aksâ'ya yönelerek kılınması İslâm'ın ilk kıblesinin bulunduğu Kudüs şehrinin önemini açıkça gösterir. Hz. Peygamber *(sav)* gerek Mekke döneminde gerekse hicretten sonra geçen 1.5 yıl boyunca namazlarını Kudüs'e doğru kılıyordu. Mekke'de iken Kâbe'yi arkasına almamak ve iki kutsal mâbede de aynı anda dönmüş olmak amacıyla Kâbe'yi kendisi ile Kudüs'ün arasına alarak ibadet ediyordu. Allah Resûlü *(sav)* hicretten sonra bir gün ashabıyla birlikte Benî Selime'ye ait mescidde öğle namazının ilk iki rekâtını tamamladığında kıblenin değişmesiyle ilgili âyetler nâzil oldu:

"Ey Muhammed! Biz senin çok defa yüzünü göğe doğru çevirip durduğunu (vahiy beklediğini) görüyoruz. (Merak etme) elbette seni, hoşnut olacağın kıbleye çevireceğiz. (Bundan böyle), yüzünü Mescid-i Harâm yönüne çevir. (Ey Müslümanlar!) Siz de nerede olursanız olun, (namazda) hep o

> *Hicaz bölgesinden çıkarak dünyaya açılmanın ilk günlerinde, ulaşılması ve fethedilmesi gereken bir mekân olarak görülen Filistin ve özellikle Beytülmakdis (Kudüs), fetih hareketlerinin başlangıcında İslâm toprağı hâline getirilen ilk yerlerden olmuştur.*

yöne dönün. Şüphesiz kendilerine kitap verilenler, bunun Rabb'lerinden (gelen) bir gerçek olduğunu elbette bilirler. Allah onların yaptıklarından habersiz değildir. Andolsun, sen kendilerine kitap verilenlere her türlü mûcizeyi getirsen de onlar yine senin kıblene uymazlar. Sen de onların kıblesine uyacak değilsin. Onlar birbirlerinin kıblesine de uymazlar. Andolsun, eğer sana gelen bunca ilimden sonra onların arzu ve keyiflerine uyacak olursan, o takdirde sen de mutlaka zalimlerden olursun."[10]

Hicretten sonra 17. ayın başlarında Recep ayında pazartesi öğle namazında nâzil olan âyetten sonra Hz. Peygamber *(sav)* yönünü Kudüs'den Mekke'ye doğru çevirdi. Allah Resûlü'nün *(sav)* aynı namazda iki ayrı kıbleye dönerek namaz kılmış olması sebebiyle bu mescid *"İki Kıbleli Mescid"* adıyla tanınmıştır.[11] Kıblenin değişmesiyle Medine'deki Müslümanlar siyasî bağımsızlıklarının ardından Kâbe'ye yönelmek suretiyle Yahudi ve Hristiyanlara karşı kıble bağımsızlığını da kazanmışlardır. Müslümanlar için tespit edilen yeni kıble aynı zamanda Mekke'nin onlar tarafından fethedileceğinin ve Kâbe'nin putlardan temizleneceğinin ilk işareti olarak kabul edilmiştir.

Müslümanların inancı gereği Hz. Peygamber'in *(sav)* ilk kıblesi olan aynı zamanda isrâ ve mirac mekânı olan bu yere büyük bir önem izafe edip buranın kutsiyetine inanmışlardır. İslâm fetihlerinin ve İslâm'ı bütün insanlığa tebliğ maksadıyla Hicaz bölgesinden çıkarak dünyaya açılmanın ilk günlerinde, ulaşılması ve fethedilmesi gereken bir mekân olarak görülen Filistin ve özellikle Beytülmakdis *(Kudüs)*, fetih hareketlerinin başlangıcında İslâm toprağı hâline getirilen ilk yerlerden olmuştur. Bu mirasa sahip çıkmak maksadıyla Kudüs, 638 yılında Hz. Ömer *(ra)* tarafından Bizanslıların elinden alınarak Müslümanların devletinin topraklarına dâhil edilmiştir.

Yermük Savaşı'ndan sonra Müslümanlar için İliyâ'nın yolu açılmış oldu. Burası Kudüs'ün de içinde yer aldığı kutsal bir bölgedir. Hz. Ebû Bekir zamanından beri Filistin ve çevresinin fethine memur edilen Amr b. Said b. Âs son olarak Kudüs'ü muhasara altına aldı. Suriye orduları başkomutanı Ebû Ubeyde de emrindeki birliklerle bölgeye gelerek kuşatmaya iştirak etti. Müttefik orduya karşı direnemeyeceklerini anlayan şehrin ileri gelenleri, kan dökülmeksizin teslim olmaya karar verdiler. Bu amaçla kuşatmayı idare eden komutanlara gelerek diğer Şam şehirleriyle yapılan anlaşmalara benzer şekilde cizye ve harac mukabilinde sulha razı olacaklarını, ancak şehirlerini bizzat Halife'ye teslim etmek istediklerini bildirdiler. Durum Medine'ye haber verilince Hz. Ömer *(ra)* kendisinin de Şam'a gelmek niyetinde olduğu cevabını verdi. Câbiye'de komutanlarla buluşan Halife, yanına gelen Kudüs elçileriyle görüşüp şehrin teslim anlaşmasını imzaladı. *(H.16/M.637)*.[12] Hz. Ömer'in *(ra)* Kudüs halkıyla yaptığı antlaşmada şu hususlar yer almıştır:

Emevîler devrinde Kudüs'te yapılan en önemli imar faaliyeti Kubbetü's- sahre ve Mescid-i Aksâ'nın inşası olmuştur. Abdülmelik tarafından yaptırılan Kubbetü's-Sahre İslâm mimarisinin en güzel eserlerinden biri olarak kabul edilir.

"Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Bu sözleşme, müminlerin emîri ve Allah'ın kulu Ömer tarafından, Eyle halkına verilen bir emandır. Onların canlarına, mallarına, kiliselerine, haçlarına, hastalarına ve bütün fertlerine verilen bir teminattır. Onların kiliseleri mesken yapılmayacak ve yıkılmayacaktır. İçindeki kutsal eşyaya dokunulmayacaktır. Kimse dinî inanışından dolayı zorlanmayacak, kimseye asla zarar verilmeyecektir. Buna karşılık, Eyle halkı da diğer şehirlerin halkı gibi cizye verecektir. Orada bulunan Rumlar çıkarılacak fakat gidecekleri yere kadar onların güvenlikleri sağlanacaktır. Çıkmak istemeyenler ise Eyle halkı gibi cizye verecektir. Burada kalıp hasadını almak isteyen de hasadını alacak, malını satmak isteyene gerekli kolaylık gösterilecektir."[13]

Antlaşmanın yapılmasından sonra Kudüs'e giren Halife Hz. Ömer *(ra)*, burada bir mescid yapılmasını emrettikten sonra Medine'ye döndü.[14]

Bu hadisede Müslümanların, mağlup duruma düşen düşmanlarına nasıl insanî bir şekilde muamelede bulundukları görülür. Hâl böyleyken, daha sonra Haçlıların Kudüs'ü geri aldıkları zaman Müslümanlara ve onlarla birlikte yaşayan Yahudilere reva gördükleri dikkate alınırsa, aradaki uygulama farkı daha açık bir şekilde ortaya çıkar.

Emevîler döneminde Muâviye b. Ebû Süfyân'ın devletin merkezini Dımaşk'a nakletmesi Suriye bölgesi gibi Kudüs'ün de önem kazanmasına sebep olmuştur. Abdülmelik b. Mervân ve Süleyman b. Abdülmelik de biat almak için Kudüs'ü özellikle tercih etmişlerdir. Emevî halifeleri Velîd b. Abdülmelik, Ömer b. Abdülazîz ve Yezîd b. Abdülmelik Kudüs'ü sık sık ziyaret eden halifeler arasındadır. Ayrıca bu dönemde Kudüs'ü de içine alan Filistin bölgesi valiliğine tayin edilmek büyük şeref pâyesi olarak görülmüş, bu göreve Abdülmelik b. Mervân ve Süleyman b. Abdülmelik örneklerinde olduğu gibi Emevî prensleri veya diğer önemli kişiler getirilmiştir.

Emevîler devrinde Kudüs'te yapılan en önemli imar faaliyeti Kubbetü's-Sahre ve Mescid-i Aksâ'nın inşası olmuştur. Abdülmelik tarafından yaptırılan Kubbetü's-Sahre İslâm mimarisinin en güzel eserlerinden biri olarak kabul edilir.

Kudüs'teki diğer önemli mimari eserlerden Mescid-i Aksâ, Abdülmelik veya oğlu Velîd tarafından inşa edilmiştir. Emevîler döneminde gerçekleştirilen imar ve iskân faaliyetleri neticesinde şehrin Arap nüfusu giderek artmıştır.

Abbâsîler'in iktidara gelmesi ve Bağdat'ın başşehir olmasıyla Suriye ve Filistin bölgeleri nispeten geri planda kaldıysa da özellikle Kudüs, İslâm dünyasında Mekke ve Medine'den sonra üçüncü kutsal şehir olma özelliğini sürdürmüştür. Nitekim Abbâsî Halifesi Ebû Ca'fer el-Mansûr, Kudüs'ü 140 *(758)* ve 154 *(771)* yıllarında iki defa ziyaret etmiştir. İlk ziyaretinde 130 *(747-48)* yılındaki, ikinci ziyaretinde o yıl meydana gelen depremden zarar görmüş olan Mescid-i Aksâ'nın yeniden inşasını emretmiş-

tir. Onun oğlu Halife Mehdî-Billâh şehri 163'te *(780)* ziyaret etmiş, 158 *(774)* yılındaki bir depremde zarar görmüş olan camiyi tamir ettirmiştir. Diğer taraftan şehirde yaşayan veya ziyarete gelen Hıristiyanlar da Müslüman idarecilerin ve Hristiyan imparatorların kutsal şehir olarak Kudüs'e verdikleri önemden istifade etmişlerdir. Nitekim Hârûnürreşîd döneminde Halife ile Roma İmparatoru Charlemagne *(Şarlman)* arasında kurulan hususî dostluk neticesinde imparator şehri ziyarete gelenlerin kalacakları yerler yaptırmış ve bir kütüphane kurdurmuştur. Charlemagne'ın yerine geçen oğlu Louis de Kudüs'teki Hristiyanların cizyelerini ödemelerine yardımcı olmak için maddî destek vermiştir.[15] Kudüs'e büyük önem veren Me'mûn Harem-i Şerif'in doğu ve kuzey kapılarını yaptırmış *(216/831)* daha sonra Muktedir-Billâh'ın annesi Türk asıllı Seyyide Şağab Hatun, Kubbetü's-Sahre'ye dört güzel kapı hediye etmiştir.

Hz. Peygamber'in *(sav)* 23 yıllık peygamberlik sürecinde 14 yıl boyunca namazlarını Mescid-i Aksâ'ya yönelerek kıldığı bu mukaddes mekânın *-etrafı mübarek kılınmış mescid-* ve kutsal şehir Kudüs'ün- işgal altında olması bütün Müslümanlar için onur kırıcı bir durumdur. Bununla birlikte şehir, tarihte zaman zaman işgal edilmişse de Müslümanlar bir şekilde bu beldeyi kurtarmışlardır. Haçlılar büyük ordular hâlinde Filistin'e saldırıp büyük bir katliam gerçekleştirdikten sonra bir asra yakın bir müddet burayı işgal etmişlerdir. İlk fethedildiği yıl 638'den 1099 yılına kadar İslâm beldesi olarak kalan bu mübarek şehir, 1099 yılına gelindiğinde Haçlı ordularınca işgal edilmiş ve 88 yıl gibi tarihte hiç önemi olmayacak kadar kısa bir süre işgal altında kalmıştır.

> *Hz. Peygamber'in (sav) 23 yıllık peygamberlik süresinde 14 yıl boyunca namazlarını Mescid-i Aksâ'ya yönelerek kıldığı bu mukaddes mekânın -etrafı mübarek kılınmış mescit- ve kutsal şehir Kudüs'ün işgal altında olması bütün Müslümanlar için onur kırıcı bir durumdur.*

Selâhaddîn-i Eyyûbî, 1187 yılında Kudüs'ü kuşattığında Beytülmakdis'e beslediği sevgi sebebiyle bu mübarek beldeyi savaş felaketinden korumak istemiş, bunun için de birkaç kez çok elverişli şartlarla Haçlıları teslim olmaya davet etmiş ancak netice alamamıştır. Hristiyanlar şehri savaşsız teslim etmeyeceklerini söyleyince Selâhaddîn-i Eyyûbî, 20 Eylül 1187'de Kudüs önünde karargâh kurmuştur. Önce kuzeybatı sur kesimine hücum edilmiş, üç gün sonra surda büyük bir gedik açılmıştır. Savunmayı yöneten Balian d'Ibelin, 30 Eylül'de Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin karargâhına gelip teslim şartlarını konuşmuş, Selâhaddîn-i Eyyûbî çok az bir fidye ödemek şartıyla halkın şehri terk etmesine

Selâhaddin Kudüs'e girmiş, Haçlıların seksen sekiz yıl önce kana buladıkları şehirde hiçbir taşkınlık yapılmamıştır. Haçlılar Kudüs'ten çıkıp giderken Ortodoks ve Ya'kūbi Hristiyanlar şehirde kalmışlar, Mûsevîler'in de şehre yerleşmesine izin verilmiş, ayrıca Hristiyanlara ait kutsal yerlerin idaresi Ortodoks kilisesine teslim edilmiştir.

izin vermiştir. Buna göre Haçlılar kırk gün içinde erkek başına 10, kadın başına 5, çocuk başına 2 dinar fidye ödeyeceklerdi. Ayrıca para bulamayan binlerce kişi de serbest bırakılmıştır. Patrik de sadece kendisi için 10 dinar ödemiş, sahip olduğu altın ve gümüş, ayrıca arabalar dolusu servetiyle Kudüs'ten çıkıp gitmiştir. Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin bu insanca davranışı Kudüs'ü zapt eden Haçlılar'ın vahşetiyle tam bir tezat teşkil etmekteydi. 27 Receb 583 *(2 Ekim 1187)* Cuma günü Selâhaddîn-i Eyyûbî Kudüs'e girmiş, Haçlıların seksen sekiz yıl önce kana buladıkları şehirde hiçbir taşkınlık yapılmamıştır. Haçlılar Kudüs'ten çıkıp giderken Ortodoks ve Ya'kūbî Hristiyanlar şehirde kalmışlar, Mûsevîler'in de şehre yerleşmesine izin verilmiş, ayrıca Hristiyanlara ait kutsal yerlerin idaresi Ortodoks kilisesine teslim edilmiştir.[16]

Yahudili'te ve Hristiyanlıkta da kutsal sayılması, Hz. Peygamber'in *(sav)* mirac için Mescid-i Harâm'dan Mescid-i Aksâ'ya götürülmesi *(isrâ)*, Müslümanların ilk kıblesi olması ve Kur'ân'da atıflarda bulunulmuş olması gibi sebeplerle Kudüs'ün İslâm toplumlarında her zaman önemli bir yeri olmuştur. Unutmamak gerekir ki kutsal mekânlar, salih kulların sahipliğinde kutsallıklarına paralel olarak korunurlar. İslâm dünyasındaki uyanış ve birlik ruhu güç kazanırsa başta Kudüs olmak üzere kutsal mekânların tekrar Allah'ın kendilerinden razı olduğu salih kulların eline geçecek, buralar kaos ve kargaşanın değil, yeniden huzur ve sükûnetin merkezi hâline gelecektir. ●

Dipnotlar:

(1) Enbiyâ, 21/ 71.
(2) Harman, Ömer Faruk, "Kudüs", DİA, XXVI, 324.
(3) İsrâ 17/1.
(4) Mâide 5/21.
(5) Yûnus 10/93.
(6) Buhârî, "Fażlü'ś-śalât fî mescidi Mekke ve'l-Medîne", 6, "Hac", 26, "Enbiyâ", 8, 40; Müslim, "Hac", 288, "Mesâcid", 2; Nesâî, "Mesâcid", 3.
(7) Ebû Dâvûd, "Salât", 14.
(8) İsrâ, 17/1.
(9) Râğıb el-Isfahânî, el-Müfredât, İstanbul 1986, s. 493; İbn Manzûr, Lisânü'l-Arab, I-XV, Beyrut ts. (Dârus-Sâdır), II, 220-222.
(10) Bakara, 2/144-145.
(11) Buhârî, "Tefsîru'l-Kur'ân" 14, 15; İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye, (thk. Mustafa es-Sakkâ-İbrahim el-Ebyârî-Abdülhâfız Şelebî), I-IV, Beyrut ts., II, 198-199, 256; İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ, I-VIII, Beyrut ts. (Dâru Sâdır), I, 241-244; Belâzürî, Ensâbü'l-Eşrâf, I, (thk. Muhammed Hamidullah), Jerusalem, 1963, I, 271.
(12) Belâzürî, Futûhu'l-Buldân, (thk. Abdullah Enîs et-Tabbâ-Ömer Enîs et-Tabbâ), Beyrut 1987, s.188-189; İbnü'l-Esîr, el-Kâmil fi't-Tarih, I-IX, Beyrut 1986, II, 3347-350.
(13) Taberî, Tarihu'l-Ümem ve'l-Mülûk, (thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim), I-XI, Beyrut ts. (Dâru's-Süveydân), III, 609-610.
(14) Taberî, Tarih, III, 609-611.
(15) EI² [İng.], V, 326.
(16) Demirkent, Işın, "Kudüs", DİA, XXVI, 331.

* Bursa Uludağ Üniversitesi Öğretim Üyesi.

YAHUDİ GELENEĞİNDE KUDÜS: BİR KUTSALLAŞTIRMA HİKÂYESİ

Prof. Dr. Salime Leyla GÜRKAN*

İnsanlık tarihine ve bilhassa monoteist dinî geleneğe mâl olmuş bir şehir olan Kudüs, birden fazla geleneğe ait tarihlerin, daha ziyade de hikâyelerin kesiştiği, kimi zaman da çatıştığı özel bir mekândır. Şehrin arkasındaki bu tarih veya hikâye çokluğu, Kudüs'e atfedilen isimlerin çeşitliliğinde de açıkça görülmektedir. Eski Mısır'dan Yahudi, Hristiyan ve İslâm geleneklerine uzanan tarihsel süreçte Kudüs, zaman zaman tek bir dinî gelenek içerisinde dahi farklı isimlerle anılmıştır. Bu isim çokluğu, bir yandan şehrin fonksiyon ve mana bakımından zenginliğine işaret etmekte, diğer yandan şehre atfedilen kutsiyetin arkasındaki gelenek silsilesini ortaya koymaktadır. Bu bakımdan Kudüs, yalnızca tarihsel bir yerleşim alanı olarak değil, farklı dönemlerde üretilmiş ve birbirine eklemlenmiş kutsal hikâyelerin merkezinde yer alan sembolik bir şehir olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yahudi kutsal metinlerinde yer alan Kudüs anlatısı, bazı tarihsel veriler içermekle birlikte, daha ziyade "kutsal tarih" çerçevesinde değerlendirilmesi gereken bir anlatı özelliği taşımaktadır. Yahudi kutsal metni Tanah'ın en önemli kısmını oluşturan ve Mûsâ peygamberle ilişkilendirilen Tevrat'ta (Tora) Kudüs'ün Yahudi geleneğindeki adı olan "Yeruşalayim" isminin doğrudan geçmediği görülmektedir. Buna karşılık Tevrat'ın ilk bölümünü oluşturan Tekvin kitabın-

da bahsi geçen bazı bölgeler, Tanah'ın diğer kitaplarında Kudüs'le ilişkilendirilmiştir. Bu bağlamda ilk İbranî atası kabul edilen İbrâhim dönemiyle bağlantılı olarak zikredilen "Şalem", eski Mısır metinlerinde Kenan şehir devleti konumundaki Kudüs'le ilişkilendirilmektedir. İbrâhim'in, oğlu İshâk'ı kurban etmek üzere götürdüğü Moriya bölgesi de Tanah'ın Bâbil Sürgünü sonrasına atfedilen Tarihler kitabında doğrudan Kudüs'le özdeşleştirilmiştir. Bu durum, Kudüs'ün Yahudi kutsal metinlerine yansıyan erken dönemdeki kutsiyetinin doğrudan değil, daha sonraki metinler aracılığıyla geriye dönük biçimde inşa edildiğine işaret etmektedir.

Yine Tanah'ın Yeşu ve Hâkimler kitaplarında Kudüs "Yevus" ve "Yeruşalayim" isimleriyle anılmakta; ancak bu anlatılarda bölgenin İsrailoğulları tarafından tam olarak ele geçirilmediği ve buraya herhangi bir kutsiyet de atfedilmediği anlaşılmaktadır. Şehrin Yahudi tarihi ve dini açısından bariz biçimde önem kazandığı dönem, Dâvûd ve Süleyman'ın dönemleriyle ilişkilendirilen Birleşik Krallık dönemi (MÖ 10. yy) olarak sunulmaktadır. Tanah'ın ilgili bölümlerindeki anlatıma göre Kral Dâvûd, Yevuslulara ait Siyon kalesini ele geçirerek burayı krallığının siyasî merkezi hâline getirmiş; daha sonrasında ise On Emir tabletlerini muhafaza eden Ahit Sandığı'nı şehre getirerek Kudüs'ü aynı zamanda dinî bir merkez konumuna taşımıştır. Kral Süleyman döneminde Yeruşalayim'de inşa edilen Mâbed ise şehrin kutsiyetini pekiştiren temel unsur olmuştur.

Bu noktada Tanah'ın farklı kitaplarında Mâbed'in yeriyle ilgili farklı ifadeler bulunmaktadır. Krallar kitabında Mâbed'in Kral Dâvûd'la doğrudan ilişkilendirilmediği, bu ilişkinin daha geç bir döneme ait olan Tarihler kitabında Moriya Dağı

> *Yahudi kutsal metni Tanah'ın en önemli kısmını oluşturan ve Mûsâ ile ilişkilendirilen Tevrat'ta (Tora) Kudüs'ün Yahudi geleneğindeki adı olan "Yeruşalayim" isminin doğrudan geçmediği görülmektedir.*

ve Dâvûd'un satın aldığı ve sunak inşa ettiği harman yeri üzerinden kurulduğu görülmektedir. Bu durum, Mâbed bölgesinin İbrâhim ve Dâvûd'la ilişkilendirilmesinin muhtemelen Bâbil Sürgünü sonrası bir dönemde gerçekleştiğine işaret etmektedir. Aynı şekilde Yeruşalayim ile Siyon'un başlangıçta özdeş görülmediği, Yeruşalayim'in daha ziyade Mâbed bölgesini ifade eden ve Dâvûd'un şehri Siyon'u da kapsayan daha geniş bir alan olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ancak sonraki dönemlerde Siyon isimlendirmesinin bütün şehri kapsayacak biçimde genişletildiği görülmektedir.

Süleyman'ın ölümünden sonra Krallığın kuzey (İsrail) ve güney (Yehuda) şeklinde ikiye bölünmesi ve kısa süre sonra kuzey krallığının Asurlular tarafından yıkılmasının (MÖ 8. yy) ardından Kudüs, bilhassa dinî reformlar bağlamında öne çıkmaktadır. Yehuda'da görev yapan Kral Hizkiya ve Kral Yoşiya dönemlerine atfedilen bu reformlar, Mâbed'in tek kült merkezi hâline getirilmesi sürecinde belirleyici bir rol oynamıştır. Ancak Hizkiya'nın reformunun tarihsel gerçekliği akademik çevrelerde tartışmalı olup Mâbed'in tek kült merkezi olarak tesis edilmesinin en erken Yoşiya döneminde (MÖ 7. yy) gerçekleşmiş olabileceği ileri sürülmektedir. Bu süreç, kuzeydeki İsrail krallığının yıkılmasının ardından güneydeki Yehuda bölgesine gelen İsrailî gruplar ve onların seslendirdiği ahde dönüş vurgusuyla ilişkilendirilmektedir. Bu çerçevede Kudüs'e yönelik kutsallığın, Yehuda'daki

siyasî ve dinî merkezîleşmeyle eş zamanlı olarak geliştiği görülmektedir.

Babilliler tarafından Kudüs şehrinin ve Süleyman Mâbedi'nin yıkılmasının ardından yaşanan sürgün ve sonrasındaki Pers döneminde (MÖ 6. yy) Yehuda'ya dönüş anlatıları, Kudüs'ün kutsiyetine yeni bir boyut kazandırmıştır. İkinci Mâbed dönemi denilen bu dönemle birlikte Kudüs, Mâbed merkezli teokratik bir yapının odağı hâline gelmiştir. Roma döneminde İkinci Mâbed'in de yıkılması (MS 1. yy) ve Yahudilerin şehirden tamamen kovulması, Kudüs'le fizikî bağlarının kopmasına yol açmış; ancak bu kopuş, şehrin kutsiyetinin Yahudi hafızasında daha da güçlenmesine zemin hazırlamıştır.

Dolayısıyla, burada özet olarak sunulan Tanah ve Tanah dışı Yahudi literatüründen hareketle Kudüs'e atfedilen erken döneme ait kutsiyetin tarihsel verilere dayanmadığı, bu şehrin zaman içinde kutsallaştırıldığı ve önem kazandığı (en erken MÖ 7. yy) anlaşılmaktadır. Bununla birlikte bir mekânın kutsallığını belirleyen asıl unsur, tarihsel vakıaların ötesine geçen ve onları anlamlandıran mitler ve sembolik anlatılar olmaktadır. Bu durum zaman içinde siyasî ve dinî bir sembole dönüşen Kudüs için de geçerlidir. Özellikle Bâbil Sürgünü sonrasına ait Tanah metinlerinde Kudüs'ün Yahudi hafızası ve kimliğinin merkezine yerleştiği görülmektedir.

Roma dönemindeki Büyük Sürgün sonrasında (MS 2. yy) ortaya çıkan Rabbani literatürde ise Kudüs'ün kutsiyeti daha da eskiye götürülerek Âdem'le dahi ilişkilendirilmiştir. Kudüs'ün, yaratılışın başladığı yer olduğu vurgulanmış; bu şekilde şehir, yaratılışın ve Mâbed'in başlangıcı olan "temel taş" fikri üzerinden kozmik bir anlam kazanmıştır. Sonraki Kabala geleneğinde dünyevî ve semavî Kudüs fikri üzerinden bu bölge, Tanrı'nın semavî tahtına açılan kapı ve Mesihî dönemde nihai kurtuluşun mekânı olarak tasavvur edilmiş; bu şekilde kozmik ve eskatolojik boyut kazanmıştır.

Rabbani literatür etrafında şekillenen Yahudi geleneğinde Kudüs'e atfedilen kutsiyet Orta Çağ boyunca da dua, ritüel ve şiirler yoluyla muhafaza edilmiştir. Günlük ve bayramlarda okunan dualar Kudüs'ün yeniden inşasına yönelik beklentiyi canlı tutmuştur. Evlilik ve cenaze ritüellerinde Kudüs'ün yıkılmasının hatırlatılmasına yönelik unsurlar, Yahudi kimliğini belirleyen ve ayakta tutan temel unsur işlevi görmüştür. Bu bağlamda Kudüs, geçmişte yaratılışın ve Mâbed'in, gelecekte ise millî-dinî kurtuluşun ve dirilişin mekânı olarak algılanmıştır.

Modern dönemde ise Kudüs'e siyasî bir önem de atfedilmeye başlanmıştır. Seküler karaktere sahip erken Siyonist liderler, gerek İsrail devleti kurulmadan önce gerekse sonrasında Kudüs'e mesafeli yaklaşmışlar fakat 1967 Savaşı'nda Doğu Kudüs'ün ve özellikle Batı Duvarı'nın İsrail askerleri tarafından ele geçirilmesi, dinî Siyonizmin yükselişine ve Kudüs'ün Siyonist ideolojinin merkezî sembolü hâline gelmesine yol açmıştır. Bu süreçte Kudüs'ün kutsiyeti siyasî ve ideolojik amaçlar doğrultusunda araçsallaştırılmış; şehir hem Yahudi içi dindar-seküler eksenli çatışmaların hem de Hristiyan Siyonist siyasetin odağı hâline gelmiştir.

Sonuç itibarıyla Kudüs'ün, Hristiyan algısını da şekillendirecek şekilde, Yahudi geleneğindeki kutsallaştırılma hikâyesi ile modern Yahudi –ve Hıristiyan– siyasetindeki yeri, reel tarihin ötesinde mitoloji, teoloji, eskatoloji ve ideoloji boyutları ile doğrudan alakalı olmaktadır. Yahudi –ve aynı zamanda Hristiyan– dünyası için Kudüs, bir şehrin ötesinde, bütün bu boyutları bünyesinde barındıran dinî, millî ve siyasî bir sembol niteliği taşımakta ve bu durum Orta Doğu eksenli günümüz dünya siyasetini de doğrudan etkilemektedir.●

* *İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Öğretim Üyesi.*

KETEBE.COM

İsrail Neden Filistin'den Korkuyor?

Modern zamanların
en uzun süreli adaletsizliğinin,
işgalin hukuki kılıflarının,
Filistin halkının eşsiz
direnişinin keskin bir
değerlendirmesi.

TARİH

KETEBE

İSRAİL SORUNUNUN ORTAYA ÇIKIŞI

Doç. Dr. Can DEVECİ*

19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan Yahudi milliyetçiliği diğer bir ifadeyle siyasî Siyonizm, Avrupa ve Doğu Avrupa'da yaşayan Yahudilerin sosyal, siyasal, ekonomik konumlarının tartışıldığı ve antisemitizmin arttığı bir süreçte Theodor Herzl önderliğinde 1897'de İsviçre Basel'de toplanan ilk Siyonist Kongre ile detaylı politik programa dönüşmüştür. Bu tarihten itibaren Yahudileri ilgilendiren tüm konular hakkında adım atan kurum Dünya Siyonist Organizasyonu olmuştur. DSO'nün temel amacı Siyonistler arasında ulus fikrini geliştirmek, Filistin'e Yahudi göçleri organize ederek yerleşimlerini arttırmak ve farklı ülkelerden gelenlerin ortak bir dil konuşması için İbrânîce'yi yaygınlaştırmaktı.[1] Bu hedeflere ulaşıldığında Filistin'de *"Yahudi ulusal yurdu"* inşa edilebilirdi.

Bu inşa süreci için farklı ülkelerde yaşayan Yahudi nüfusunun bölgeye yerleştirilmesi öncelikli bir politika hâline gelmiş ve Filistin'e göçler düzenlenmiştir. Bu göçler Osmanlı Devleti tarafından illegal sayılmış ve kararnameler ile kontrol altında tutulmaya çabalanmıştır. Nitekim Osmanlı Devleti yüzyıllar boyunca Filistin'de yaşayan Yahudilerin politik hedefleri olmadığı sürece onların hayat tarzlarına karışmamıştır. Aynı şekilde Filistin'de yaşayan Araplar da dinî ibadet için gelen Yahudiler ile herhangi politik sorun yaşamamıştır. Filistin'de kutsal kabul edilen mekânlarda üç dinin mensupları münferit olaylar haricinde ibadetlerini birbirleriyle çatışmadan devam ettirmiştir. İllegal göçler ile 1850'de yaklaşık

12.000 olan Yahudi nüfusu 1914'te 85.000'e çıkmıştır. Göç edenlerin çoğunluğu Aşkenaz iken az kısmı Sefarad Yahudilerinden idi.[2] Bu göçler Filistin'de Yahudi ulusal yurdu etrafında şekillenen ideali gerçekleştirmek için yapılmıştır.

1904'te Herzl'in ölmesiyle Siyonist kurumlar İngiltere'ye taşınmış ve yeniden organize edilmiştir. Bununla birlikte Manchester Üniversitesi Kimya Fakültesi Öğretim Üyesi Haim Weizmann liderliğe geçmiş ve 1905'ten itibaren İngiltere bürokrasisinde görevli birçok devlet adamıyla dost olarak lobi faaliyetinde bulunmuştur. Bunlar arasında o dönem bürokrasinin alt kadrolarında çalışan Arthur Balfour, Lloyd George, Herbert Samuel gibi önemli kişiler de bulunmaktaydı. Weizmann, bastırdığı kitapçıklar ile Siyonistlerin Filistin'e neden yerleşmek istediğini açıklamıştır. Filistin'de Osmanlı Devleti yerine, İngiltere'nin hâkim olması için diplomatik girişimlerde bulunmuştur. Ona göre İngiltere'nin Filistin'de bir Yahudi ulusal yurdunun kuruluşunu desteklemesi, İngilizlerin Akdeniz, Basra Körfezi, Hindistan ve Uzak Doğu'ya uzanan stratejik-ekonomik çıkarları için önem arz etmekteydi. Çünkü bu ticarî yolun kesişim noktasında yer alan Süveyş Kanalı ve etrafındaki topraklar korunmalıydı.[3] İngiltere adına bunu Siyonistler yapabilirdi. Ayrıca İngiltere de Filistin'de bir Yahudi devletinin kuruluşunu desteklerse uluslararası lobiye ve malî güce sahip Siyonistler onun stratejik çıkarlarını koruyabilirdi. Birinci Dünya Savaşı öncesinde Siyonistler ABD'yi de İngiltere'nin amaçları doğrultusunda ikna edebilirdi. Nitekim bu analizler İngiltere bürokrasisinde 1910'dan itibaren raporlara yansımış ve Filistin'de İngiltere Siyonist müttefikliği farklı bir boyuta evirilmiştir.

> *1904'te Herzl'in ölmesiyle Siyonist kurumlar İngiltere'ye taşınmış ve yeniden organize edilmiştir. Bununla birlikte Manchester Üniversitesi Kimya Fakültesi Öğretim Üyesi Haim Weizmann liderliğe geçmiştir.*

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte bu stratejik birliktelik yerini resmî evraklardaki vaatlere bırakmıştır. İngiltere Başbakanı Lloyd George, Orta Doğu işlerine bakan bürokrat Mark Sykes ile Herbert Samuel'e Şubat-Mart 1917'de Siyonist Lider Weizmann ile görüşerek bir bildirge taslağı hazırlamaları talimatını vermiştir. Weizmann, Rusya, ABD Fransa, Almanya gibi ülkelerde bulunan Siyonist liderleri ve Yahudi sermayedar Rothschild'i taslağa katkı sunmaları için davet etmiş ve çalışmalar ertesinde Haziran 1917'de Lord Rothschild taslağı Balfour'a sunmuştur. Savaş Kabinesi, beş aylık süre sonunda İngiltere'nin Filistin'de Yahudiler için bir millî yurt kurulması noktasında elinden geleni yapacağını vaat eden Balfour Deklarasyonu'nu 2 Kasım 1917'de yayınlamıştır.[4] Böylece Siyonistler ilk defa büyük bir güç tarafından tanınmış ve uluslararası bir meşruiyet kazanmıştır. Yaklaşık bir ay sonra İngiliz General Allenby, 11 Aralık 1917'de Kudüs'ü işgal etmiş ve bir yıl içinde Şam, Beyrut ile Filistin'in tamamında İngiltere, Fransa merkezli askerî idare başlamıştır. Böylelikle adı geçen bölgelerde Osmanlı Devleti idaresi sona ermiştir.

İngiltere, Fransa ve ABD başta olmak üzere galip devletlerin 1919 Paris Barış Konferansı'nda Osmanlı Devleti'nin idare ettiği Arap topraklarında, vesayet *(mandater)* sis-

> *1 Temmuz 1920'de Filistin'de İngiltere Sivil Yüksek Komiserliği adı altında faaliyet gösteren manda idaresi kurulmuştur.) İlk yüksek komiserliğe Herbert Samuel atanmıştır. Filistin'e atanan ilk yüksek komiserin Dünya Siyonist Organizasyonu çatısı altında kurullarda çalışan bir Yahudi olması dikkat çekiciydi.*

teminin uygulanması konusunda anlaşmaya varması ve 25 Nisan 1920'deki San Remo Konferansı'nda vesayetin resmîleşmesiyle Filistin'deki askerî idare sona ermiştir.[5] 1 Temmuz 1920'de Filistin'de İngiltere Sivil Yüksek Komiserliği adı altında faaliyet gösteren manda idaresi kurulmuştur.[6] İlk yüksek komiserliğe Herbert Samuel atanmıştır. Filistin'e atanan ilk yüksek komiserin Dünya Siyonist Organizasyonu çatısı altında kurullarda çalışan bir Yahudi olması dikkat çekiciydi. 1948'e kadar Filistin'de görev yapan yüksek komiserlerin temel görevi Filistin'de Balfour Deklarasyonu'nda vaat edilen yurdun inşa edilmesidir.

Orta Doğu'da planlanan manda idareleri Milletler Cemiyeti tarafından 24 Temmuz 1922'de karara bağlanmıştır. Buna göre İngiltere mandater sıfatıyla Filistin'de yaşayan nüfusu kendi kendilerini idare eden bir seviyeye getireceğini cemiyete taahhüt etmiştir. Filistin için düzenlenen manda evrakı incelendiğinde Balfour Deklarasyonu içeriğiyle uyumlu hazırlandığı tespit edilmektedir. Böylece Siyonistlerin yurt talebi, cemiyete üye ülkeler tarafından tanınmış ve bu resmî evrak ile uluslararası yükümlülüğe dönüşmüştür. Manda evrakında yer alan maddeler Filistin'deki Siyonist yapının kurumsallaşmasını göstermesi bakımından önemlidir. Örneğin, ikinci madde ile İngiltere, Yahudi ulusal yurdunun kurulmasını sağlayacak siyasî, idarî ve ekonomik şartların hazırlanmasından sorumlu tutulmaktaydı. Dördüncü madde ile ise yüksek komiser tarafından tanınan bir Yahudi Ajansı, Filistin Yönetimi ile birlikte Yahudi ulusal yurdunun kurulmasını ve Yahudi toplumunun çıkarlarını etkileyebilecek ekonomik, sosyal ve diğer sahalarda, ortaklaşa çalışacak, karar alacak ve danışmanlık yapacaktır. Dünya Siyonist Organizasyonu mandater devletin fikrine uygun davranarak bu tür bir ajans olarak tanınacaktır. Yahudi ulusal yurdunun kurulmasına yardım etmek isteyen tüm Yahudilerin işbirliğini güvence altına almak için Majestelerinin Hükûmeti ile adımlar atacaktır. Manda evrakının 6. maddesiyle ise Filistin'e düzenlenen Yahudi göçleri legal hâle getirilerek serbest bırakılmıştır. Böylece İngiltere Yahudi göçüne yardım etmeyi ve Yahudi Ajansı'yla iş birliği yaparak devlet arazileri de dâhil olmak üzere Yahudilerin yerleşimini teşvik etmeyi taahhüt etmiştir. Özellikle 22. madde ile İbrânîce'nin resmi dil ilân edilmesiyle farklı coğrafya-

> *1920'de Yahudi sayısı yaklaşık 67.000 iken 1925'te 122.000'e ve 1931'de yapılan nüfus sayımında 174.139 olan Yahudi sayısı 1933-1936 yılları arasında 383.000'e ulaşmıştır. İkinci Dünya Savaşı ertesinde 1946 itibariiyla ise yaklaşık 600.000'e yani genel nüfusun yüzde 31'ine erişmiştir.*

lardan göç ettirilen Yahudilerin tek bir dil etrafında milletleşme sürecine katkı sunulmuştur.[7] Yahudi Ajansı'nın özerk bir hükûmet hâline dönüştüğü net bir şekilde anlaşılmaktadır. Evrakta Arap nüfusa dair herhangi bir teşvik edici kurum tanınmaması İngiltere'nin esas niyetini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Filistinli Müslüman ve Hristiyan Araplar çeşitli tarihlerde Siyonistler ile aynı haklardan yararlanmak istediklerini belirtmelerine rağmen bu talepleri göz ardı edilmiştir. Bu nedenle Filistin'de 1948'e kadar görev yapan yüksek komiserler döneminde Hükûmet'in inşa süreci Siyonistler lehine tek taraflı geliştirilmiştir.

Bu maddelerin uygulanmasıyla Filistin'e düzenlenen göçler legal hak hâline dönüşmüş ve gözle görülür bir şekilde Yahudi nüfusu artmaya başlamıştır. 1920'de Yahudi sayısı yaklaşık 67.000 iken 1925'te 122.000'e ve 1931'de yapılan nüfus sayımında 174.139 olan Yahudi sayısı 1933-1936 yılları arasında 383.000'e ulaşmıştır. İkinci Dünya Savaşı ertesinde 1946 itibariyle ise yaklaşık 600.000'e yani genel nüfusun yüzde 31'ine erişmiştir.[8] Göç edenler daha önce hiç yaşamadıkları, doğmadıkları Filistin'in vatandaşı sayılmıştır.

Hâliyle bu süreç Araplar arasında tepkilerle karşılanmıştır. Nitekim Araplar Nebi Mûsâ Ayaklanmasını *(1920)*, Yafa Olaylarını *(1921)*, Burak İsyanını *(1929)*, Filistin Grevini *(1933-1936)* gerçekleştirmiştir. Tepkilerin ortak yönü Filistin'de inşa edilen yapının sona erdirilmesi, Siyonistlere toprak devirlerinin durdurulması, göçlerin sona erdirilmesiydi. İngiltere'nin iki toplum arasında yaşananlara askerî açıdan Filistinli Araplara müdahalede bulunma ve araştırma komisyonları görevlendirerek sonuçlarını Milletler Cemiyeti ile paylaşmaktı. Palin *(1920)*, Haycraft *(1921)*, Shaw (1929), Hope-Simpson *(1930)* komisyonlarının yüzlerce sayfa tutan raporlarına göre *"Yahudi göçleri durdurulmalı, Araplar ile yakın ilişkiler kurulmalı, Siyonistlere verilen destek azaltılmalı ve Siyonistler Filistin'de uyguladıkları şiddeti sona erdirmeli."* şeklindeydi.[9]

İngiltere, bölgede kendisine yönelik tepkilerin günden güne artması neticesinde Filistin'den ayrılma planları yapmaya başlamıştır. Çekilmek istemesinin diğer bir nedeni ise İkinci Dünya Savaşı esnasında ekonomisi sarsılması ertesinde iç kamuoyunda ortaya çıkan sorunlara odaklanmak istemesidir. Bu çerçevede Dışişleri Bakanı Ernest Bevin Filistin'in idaresini Birleşmiş Milletler yetkililerine 14 Şubat 1947'de devrettiklerini ilân etmiştir.[10] BM, Filistin'deki konuları araştırmak üzere Filistin Özel Komitesi'ni *(UNSCOP)* kurmuştur. Komite'nin çalışmaları Siyonist lobinin ABD ve diğer devletlere baskısı, Nazi Almanya'sının uyguladığı soykırımla dünya çapında ortaya çıkan Yahudi sempatizanlığı etkisinde devam etmiştir.

> *BM, Filistin'deki konuları araştırmak üzere Filistin Özel Komitesi'ni (UNSCOP) kurmuştur. Komite'nin çalışmaları Siyonist lobinin ABD ve diğer devletlere baskısı, Nazi Almanya'sının uyguladığı soykırımla dünya çapında ortaya çıkan Yahudi sempatizanlığı etkisinde devam etmiştir.*

BM, 29 Kasım 1947 tarihli 181 sayılı oylama ile Filistin'de bir Arap ve Yahudi devleti kurulması ve Kudüs'ün uluslararası kontrol altında bulunmasını içeren bölünme kararını almıştır. Filistinli Araplar ve Arap devletleri bir Yahudi devletinin kurulmasını içeren BM kararını yok saymıştır. Siyonistler ise Yahudi göçüne herhangi bir engel teşkil etmediği için kararı uygun görmüştür. Böylece 29 Eylül 1923'te hukuken başlayan Kudüs merkezli İngiltere manda idaresi 15 Mayıs 1948'te yürürlükten kaldırılmıştır.[11] İngiltere'nin bölgeyi terk etmesinin hemen ardından Yahudi Ajansı 14 Mayıs 1948'de kendisini feshederek İsrail Devleti'nin kurulduğunu ilân etmiştir. İngiltere manda idaresinde faaliyet gösteren Yahudi Ajansı'na ait bütün birimler İsrail'in bir devlet kurumuna evirilmiştir. Kendilerine kurumsallaşma desteği verilmemesi nedeniyle Filistinliler İngiliz idaresinde askerî, siyasî ve ekonomik bütünlüğü temsil eden bir devlet yapısına ulaşamamış ve devletlerini kuramamıştır.

Böylece İngiltere'nin Filistin'in demografik yapısını değiştiren desteğiyle, Dünya Siyonist Organizasyonu önce Yahudi Ajansı'na ardından İsrail devletine dönüşmüştür. Böylece Orta Doğu'da başta İngiltere ve ABD olmak üzere Batılı devletlerin stratejik, ekonomik çıkarlarını koruyan bir yapı hâline gelmiştir. Bu süreç, toprağı olmayan Siyonistlerin devlet kurmasını sağlarken, Filistin'de yaşayan Müslüman, Hristiyan ve diğer grupların siyasî, ekonomik etkisini kırmış, devletleşme süreçlerini akamete uğratmış ve tarihî haklarının çalınmasıyla sonuçlanmıştır. ●

Kaynakça

1) Best, Anthony, Jussi M. Hanhimaki v.dğr., 20. Yüzyılın Uluslararası Tanhı, Çev. Taciser Ulaş Belge, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2012.

2) Cab/37123/43, Memorandum: Future of Palestine Herbert Samuel 1915.

3) Cab\24\4\14, Cabinet Meeting No: 245, The Zionist Movement.

4) Cambridge Archive Editions, The Middle East Intellıgence Handbooks Palestine and Transjordan, Oxford: Printed By CPI Antony Rowe, 1987.

5) Cmd. 1785, League of Nations Mandate For Palestine.

6) Cmd. 5479 Royal Comission Report.

7) Cmd. 1540, Report of the Commission of Enquiry.

8) Cmd. 1499, Interim Report on the Civil Administration.

9) Cleavend, William. Modern Orta Doğu Tarihi. çev. Mehmet Harmancı. İstanbul: Agora Kitaplığı, 2008.

10) FO 608/99/5 Document No: 16, Foreign Office minutes, with added notes on proposals to be presented by Zionist Organisation, 3 February 1919.

11) Fromkin, David, Barışa Son Veren Barış, Çev. Mehmet Harmancı İstanbul, Epilson Yayınları, 2004

12) Hurewitz, J.C. The Struggle For Palestine. Newyork, Norton Company, 1950.

> *BM, 29 Kasım 1947 tarihli 181 sayılı oylama ile Filistin'de bir Arap ve Yahudi devleti kurulması ve Kudüs'ün uluslararası kontrol altında bulunmasını içeren bölünme kararını almıştır.*

13) Hurewitz, J.C, Diplomacy in The Near and Middle East A Documentary Record 1535-1956, Newyork, Archive Editions, 1956, Vol. 1-2.

14) Hadi, Mahdi Abdul, Document on Palestine, Jerusalem: Passıa, Vol. 1,2,3, 2007.

15) Kedourie, Elie, "Sir Herbert Samuel and the Goverment of Palestine", Middle Eastern Studies, Vol. 5/1 (1969). 44-68.

16) Mango, Andrew -Robert Mcnamara, T.G. Frasaer, Modem Orta Doğu'nun Kuruluşu, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2011.

17) McCarty, Justin. The Population of Palestine Population History and Statistics of the Late Ottoman Period and Mandate. Newyork, Columbia University Press, 1990.

18) Olcay, Osman, Sevres Antlaşmasına Doğru Çeşitli Konferans ve Toplantıların Tutanakları ve Bunlara İlişkin Belgeler, Ankara, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları,1981.

19) Pedersen, Susan, "The Meaning of the Mandates System: An Argument", Geschichte und Gesellschaft, Sozialpolitik transnational, (Oct-Dec.2006). 560-582.

20) Schneer, Jonathan, Balfour Deklarasyonu Arap İsrail Çatışmasının Kökenleri, Çev: Ali Cevat Akkoyunlu, İstanbul, Kırmızı Kedi Yayınevi, 2015.

21) Wasserstein, Bernard, The British in Palestine The Mandatory Government and the Arab-Jewish Conflict 1917-1929, London, Basil Blackwell, 1991.

Dipnotlar:

(1) Cleavend, William. Modern Orta Doğu Tarihi. çev. Mehmet Harmancı. İstanbul, Agora Kitaplığı, 2008. s. 278. Hurewitz, J.C. The Struggle For Palestine. Newyork: Norton Company, 1950, s. 27-28. Yahudi milliyetçiliğinin gelişimi için bkz. FO 608/99/5 Document No: 16, Foreign Office minutes, with added notes on proposals to be presented by Zionist Organisation, 3 February 1919.

(2) McCarty, Justin. The Population of Palestine Population History and Statistics of the Late Ottoman Period and Mandate. Newyork, Columbia University Press, 1990, s. 228, 26. Günümüzde Aşkenaz Yahudileri İsrail'in temel bürokratik, siyasal yapısını meydana getirmektedir.

(3) Mango, Andrew -Robert Mcnamara, T.G. Frasaer, Modem Orta Doğu'nun Kuruluşu, İstanbul, Remzi Kitabevi,

2011, s. 95-100; Fromkin, David, Barışa Son Veren Barış, Çev. Mehmet Harmancı İstanbul, Epilson Yayınları, 2004, s. 248-250. Filistin'in stratejik önemine dair sunulan rapor ve öneri için bkz. Herbert Samuel, Filistin konusundaki fikirlerini Dış İşleri Bakanı Sir Edward Grey ve Maliye Bakanı Lloyd George'a 9 Kasım 1914'te anlatmıştır. CAB/37123/43, Memorandum: Future of Palestine Herbert Samuel 1915.

(4) İngiltere Savaş Kabinesinin Balfour deklarasyonuyla ilgili yaptığı toplantı tutanakları için bkz. Cab\24\4\14, Cabinet Meeting No: 245, the Zionist Movement.; Schneer, Jonathan, Balfour Deklarasyonu Arap İsrail Çatışmasının Kökenleri, Çev: Ali Cevat Akkoyunlu, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2015.

(5) Olcay, Osman, Sevres Antlaşmasına Doğru Çeşitli Konferans ve Toplantıların Tutanakları ve Bunlara İlişkin Belgeler, Ankara, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları,1981, s. 548; Pedersen, Susan, "The Meaning of the Mandates System: An Argument", Geschichte und Gesellschaft, Sozialpolitik transnational, (Oct-Dec.2006): s. 565.

(6) Kedourie, Elie, "Sir Herbert Samuel and the Goverment of Palestine", Middle Eastern Studies, Vol. 5/1 (1969), s. 44.

(7) Cmd. 1785, League of Nations Mandate For Palestine, 3-4; Cmd. 5479 Royal Comission Report, 172-174.

(8) Yıllara göre detaylı tutulan nüfus sayıları için bkz. Tablonun ayrıntılı çalışması için bk. McCarty, The Population of Palestine, 30,37; Cambridge Archive Editions, The Middle East Intelligence Handbooks Palestine and Transjordan, Oxford, Printed By CPI Antony Rowe, 1987, s. 172, 181,186,190.

(9) Wasserstein, Bernard, The British in Palestine The Mandatory Government and the Arab-Jewish Conflict 1917-1929, London, Basil Blackwell, 1991, s.187. Palin komisyonunun üyeleri, tavsiyeleri, raporu için bkz. Cmd. 1499, Interim Report on the Civil Administration, 9; Thomas Haycraft Komisyonu raporu için bkz. Cmd. 1540, Report of the Commission of Enquiry.(

10) Anthony Best, Jussi M. Hanhimaki v.dğr., 20. Yüzyılın Uluslararası Tanhı, Çev. Taciser Ulaş Belge, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2012, s.130

(11) Best,v.dgr., Arap İsrail Çatışması, s. 130. Hadi, Mahdi Abdul, Document on Palestine, Jerusalem, Passia, Vol. 1,2,3, 2007, 529-54; Hurewitz, J.C, Diplomacy in The Near and Middle East A Documentary Record 1535- ,1956, Newyork: Archive Editions, 1956, Vol. 1-2, s. 281-296.

** Kayseri Erciyes Üniversitesi Öğretim Üyesi.*

BALFOUR DEKLARASYONU

Doç. Dr. Abdullah ALTUNCU*

Balfour Deklarasyonu'nun ortaya çıkışını belirleyen siyasî ve hukukî koşulların doğru anlaşılabilmesi, 20. yüzyılın başlarında Filistin coğrafyasının tarihsel arka planının dikkatle incelenmesini gerektirir. Bu dönemde Filistin, yaklaşık dört yüzyıl boyunca Osmanlı İmparatorluğu'nun idaresi altında bulunuyordu. Bölgenin demografik yapısına bakıldığında, nüfusun büyük kısmını Filistinli Müslümanların oluşturduğu, Yahudi nüfusun ise toplam nüfusun yüzde onundan daha azını teşkil ettiği görülmektedir. Bu demografik tablo, ilerleyen süreçte Britanya'nın Siyonist yerleşim girişimlerine verdiği desteğin, bölgenin yerli çoğunluğunun iradesi dışında geliştiği yönündeki temel eleştirilerin zeminini oluşturmuştur. Bu çerçevede, 19. yüzyılın sonlarında Avrupa'da ortaya çıkan Siyonizm hareketi, tarihî Filistin topraklarında dünyanın farklı bölgelerine dağılmış Yahudiler için bir *"ulusal yurt" (national home)* kurulmasını temel hedef olarak belirlemiştir. Avusturya doğumlu Theodor Herzl'ın öncülüğünde 1897'de Basel'de toplanan Birinci Siyonist Kongre, Filistin'de bir Yahudi devletinin kurulmasını uluslararası diplomasi sahnesine taşımış ve bu hedefi küresel ölçekte tartışılır bir mesele hâline getirmiştir. Böylece,

Osmanlı İmparatorluğu'nun giderek zayıfladığı bir dönemde, Filistin üzerindeki egemenlik iddiaları yalnızca bölgesel bir konu olmaktan çıkmış, uluslararası boyutta ele alınan bir meseleye dönüşmüştür.

Osmanlı yönetimi, Filistin'deki siyasî gelişmeleri başından itibaren dikkatle takip etmiş ve temkinli bir politika benimsemiştir. Yahudilerin Osmanlı topraklarına bireysel olarak göç etmesine genel olarak karşı çıkılmamış olsa da yabancı Yahudi topluluklarının özellikle Filistin bölgesine toplu biçimde yerleşmeleri kesin olarak engellenmeye çalışılmıştır. Bu sınırlayıcı yaklaşımın arkasında, gelecekte ayrılıkçı bir milliyetçi hareketin ortaya çıkabileceğine dair güçlü bir endişe etkili olmuştur. Bu nedenle Osmanlı yönetimi, Filistin'e yönelik yoğun Yahudi yerleşimini sınırlandırmak amacıyla bir dizi önlem de geliştirmiştir. Göç eden Yahudilerin imparatorluğun farklı bölgelerine dağıtılması, Filistin'e yerleşimin kısıtlanması ve gelenlerin tüm yasalara bağlı Osmanlı vatandaşı olma şartına tabi tutulması bu çerçevede uygulanan stratejilerden bazıları olmuştur. Böylece hem toplu yerleşimin neden olabileceği problemler engellenmek istenmiş hem de yabancı devletlerin Filistin üzerindeki nüfuz girişimlerinin önü kesilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte 1880'lerden itibaren Filistin'de küçük yerleşim birimlerinin oluşmaya başladığı görülmüştür. Dönemin siyasî ve diplomatik temaslarının yoğunluğu içinde Sultan II. Abdülhamid'in Herzl ile bir araya gelmiş olması da dikkat çekicidir. Herzl, Filistin'de bir Yahudi yurdu kurulmasına karşılık Osmanlı borçlarının önemli bir kısmını üstlenmeyi teklif etmiş ancak bu öneri II. Abdülhamid tarafından net bir şekilde reddedilmiştir. Osmanlı yönetiminin Siyonist yerleşime yönelik sınırlayıcı yaklaşımı, toprak bütünlüğünü ve Filistin'in demografik yapısını korumaya yönelik bir refleks olmakla birlikte dönemin milliyetçi dönüşümlerini doğru okuma becerisinin bir göstergesi olarak da değerlendirilmektedir. Osmanlı yönetiminin yabancı göçmenleri farklı bölgelere yönlendirmesi ve Filistin'e yönelik yoğun yerleşimi sınırlaması, imparatorluğun uzun vadeli demografik dengeyi koruma kaygısını erken dönemde dikkate aldığını ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım aynı zamanda, Siyonist hareketin ileride ulusal bir devlet kurma hedefi doğrultusunda yaratabileceği siyasî gerilimleri öngördüğünü ve buna karşı önleyici bir strateji geliştirdiğini göstermektedir.

> *Osmanlı yönetimi, Filistin'deki siyasî gelişmeleri başından itibaren dikkatle takip etmiş ve temkinli bir politika benimsemiştir. Yahudilerin Osmanlı topraklarına bireysel olarak göç etmesine genel olarak karşı çıkılmamış olsa da yabancı Yahudi topluluklarının özellikle Filistin bölgesine toplu biçimde yerleşmeleri kesin olarak engellenmeye çalışılmıştır.*

1914'te başlayan Birinci Dünya Savaşı, İttifak Devletleri safında savaşa giren Osmanlı İmparatorluğu ile Britanya'yı karşı cephelerde konumlandırmıştır. Bu gelişme, İngiltere'nin savaş boyunca Orta Doğu'daki çıkarlarını güvence altına almak için birbiriyle uyumsuz bir dizi diplomatik girişimde bulunmasına da zemin hazırlamıştır. İngiltere, 1915 yılında Osmanlı yönetimine karşı Arap desteğini sağlamak amacıyla Hicaz Emiri Şerif Hüseyin'e, savaş sonrasında bağımsız bir Arap devleti kurulacağı yönünde söz vermiştir *(Hüseyin–McMahon yazışmaları)*. Şerif Hüseyin, bu vaadin Filistin'i de içine aldığına yönelik bir kanaate sahip olmuştur. Bu görüşmeler devam ederken İngiltere, 1916'da müttefiki Fransa ile yaptığı gizli Sykes-Picot Anlaşması'yla Osmanlı topraklarının savaş sonrası paylaşımını planlamış ve Orta Doğu'yu iki ülkenin nüfuz bölgelerine ayırmıştır. Anlaşma, Filistin'in önemli bir bölümünün uluslararası bir yönetim altında bırakılmasını öngörmüş ve Şerif Hüseyin'e sunulan bağımsızlık vaatleriyle açık bir çelişki oluşturmuştur. Balfour Deklarasyonu tam da bu çelişkili diplomasi ortamında ortaya çıkmış ve Filistin'e yönelik üçüncü bir vaat olarak ulusal karakterde yeni bir hedef tanımlamıştır. Bu durum, savaş yıllarında İngiltere'nin aynı coğrafya için birbiriyle bağdaşmayan üç farklı yaklaşımını ve bu dönemdeki farklı eksenlere yönelen diplomatik tutumunu da gözler önüne sermektedir.

Britanya'nın 1917'de Siyonist harekete açık destek verme kararı, tek bir nedene indirgenemeyecek kadar çok katmanlı bir sürecin sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu karara, Avrupa'daki Siyonist liderlerin, özellikle de kimyager Chaim Weizmann'ın yürüttüğü yoğun diplomatik temaslar önemli ölçüde yön vermiştir. Weizmann, İngiliz siyaset çevreleriyle geliştirdiği ilişkiler aracılığıyla bir Yahudi yurdunun kurulmasının Britanya'nın uzun vadeli çıkarlarıyla uyumlu olduğunu savunmuş ve bu düşünceyi Başbakan Lloyd George ile Dışişleri

İngiltere Dışişleri Bakanı Arthur Balfour (Ortadaki)-1925

> *Britanya'nın siyaset ve düşünce çevrelerinde "Hristiyan Siyonizmi" olarak tanımlanan bir eğilim belirgin biçimde güçlenmiştir. Bu eğilim, tarih boyunca çoğu zaman çatışma ve gerilim üzerinden ilerleyen Hristiyan–Yahudi ilişkilerinde önemli bir dönüşüme işaret etmektedir.*

Bakanı Arthur Balfour'a kabul ettirmeyi başarmıştır. Diplomatik girişimlerin yanında, savaşın doğurduğu stratejik hesaplamalar da bu karar üzerinde etkili olmuştur. Filistin'in kontrol altına alınması, Süveyş Kanalı'nın ve Hindistan yolunun güvenliği açısından kritik bir adım olarak değerlendirilmiştir. Britanya, aynı dönemde Siyonist harekete destek vererek dünya Yahudi kamuoyunun Müttefik Devletlere yakınlaşmasını hedeflemiştir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ve devrim koşullarındaki Rusya'daki Yahudi topluluklarının böyle bir açıklamaya olumlu yaklaşmasının, Müttefikler lehine diplomatik ve toplumsal bir destek ortamı oluşturabileceği düşünülmüştür. İdeolojik ve dinî unsurların İngiliz karar alıcıları üzerindeki etkisi de göz ardı edilemeyecek düzeydedir. Bu dönemde Britanya'nın siyaset ve düşünce çevrelerinde *"Hristiyan Siyonizmi"* olarak tanımlanan bir eğilim belirgin biçimde güçlenmiştir. Bu eğilim, tarih boyunca çoğu zaman çatışma ve gerilim üzerinden ilerleyen Hristiyan–Yahudi ilişkilerinde önemli bir dönüşüme işaret etmektedir. Orta Çağ'dan itibaren Avrupa'da görülen teolojik nedenlere dayalı Yahudi karşıtlığı, Yahudileri *"tanrısal plana başkaldıran bir topluluk"* olarak değerlendirmiştir. Ancak 17. yüzyıldan itibaren Protestanlar arasında ortaya çıkmaya başlayan yeni yorumlar, bu yerleşik algıyı aşamalı biçimde değiştirmiştir. Bu yorumlar Yahudilerin Filistin'e geri dönüşünü Mesihi kurtuluşun bir aşaması olarak kabul etmiş ve bu düşünce 19. yüzyılda geniş bir çevrede karşılık bulmuştur. Hristiyan Siyonizmi'nin yükselişi, yüzyıllar boyunca etkisini sürdüren olumsuz bakış açısını tersine çevirmiş ve Yahudileri tanrısal planın merkezindeki bir halk olarak yeniden konumlandırmıştır. Bu dönüşüm yalnızca teolojik tartışmalarla sınırlı kalmamış, Britanya'nın siyasî aktörleri üzerinde de belirgin bir etki oluşturmuştur. Yahudilerin Filistin'e dönüşü hem kutsal metinlerde yer alan kehanetlerin gerçekleşmesi hem de bölgenin Britanya çıkarları doğrultusunda şekillendirilmesi açısından olumlu bir gelişme olarak görülmüştür. Bu nedenle söz konusu arka plan, Balfour Deklarasyonu'nun oluşum sürecinde etkili bir referans noktası hâline gelmiştir. ABD Başkanı Woodrow Wilson'ın deklarasyon metnini önceden görerek onaylaması ve Fransa'nın Siyonist harekete destek açıklaması, Balfour Deklarasyonu'nun Britanya'yla birlikte Müttefik Devletlerin genel siyasetinin bir parçası hâline geldiğini de göstermiştir.

İngiltere Dışişleri Bakanı Arthur James Balfour'un 2 Kasım 1917'de Lord Rothschild'e gönderdiği mektup, yalnızca altmış yedi kelimeden oluşmasına rağmen Orta Doğu tarihinin seyrini derinden etkileyen en önemli siyasî belgelerden biri olarak kabul edilmiştir. Bu metinde Britanya Hükûmeti, Siyonist hareketin hedeflerine olumlu yaklaştığını bildirmiş ve Filistin'de Yahudi halkı için *"ulusal bir yurt"* kurulmasını desteklediğini açıklamıştır. Aynı zamanda İngiltere, bu hedefin ger-

çekleştirilmesi için gerekli çabayı göstereceğini de taahhüt etmiştir. Deklarasyonun yayımlandığı tarihsel bağlam, hukukî açıdan belirgin bir tutarsızlık da ortaya koymuştur. Çünkü 2 Kasım 1917 itibarıyla Filistin, resmî olarak hâlâ Osmanlı Devleti'ne bağlı bir bölgeydi. İngiliz ordusu ise General Allenby komutasında Kudüs'e ancak Aralık 1917'de girebilmiştir. Bu tablo, Britanya'nın egemenliği kendisine ait olmayan bir coğrafyanın geleceği hakkında tek taraflı karar verdiğini göstermiş ve uluslararası hukukun temel ilkeleriyle uyumsuz bir tutum sergilediğine işaret etmiştir. Dönemin tanınmış gazetecilerinden Arthur Koestler, bu hukukî ve siyasî çelişkiyi *"Bu öyle bir belgedir ki onunla bir millet, diğer bir millete üçüncü bir milletin toprağını büyük bir gösterişle vâdetmiştir. Üstelik kendisine vaatte bulunulan o millet, daha millet bile değil sadece dini bir toplulukken ve toprak da vâdedildiği sırada dördüncü bir millete, yani Osmanlı'ya aitken..."* sözleriyle eleştirmiş ve deklarasyonun ahlâkî meşruiyetini sorgulayan en çarpıcı yorumlardan birini dile getirmiştir.

Britanyalı karar alıcılar, deklarasyon metninde bilinçli bir tercih yaparak state *(devlet)* ifadesi yerine daha muğlak bir kavram olan national home *(ulusal bir yurt)* tabirini kullanmışlardır. Bu kavramsal tercih, Filistin'de hemen bir Yahudi devleti kurulacağı izlenimini vermekten ve böyle bir algının hızla güçlü bir Arap tepkisini tetiklemesinden kaçınma amacı taşımıştır. Nitekim ilk taslaklarda yer alan *"Filistin'in Yahudi devleti olarak yeniden inşası"* ifadesinin daha sonra yumuşatılarak *"Yahudi ulusal yurdu"* biçimine dönüştürüldüğü bilinmektedir. Bununla birlikte bu diplomatik belirsizlik, İngiliz Hükûmet'inin uzun vadeli niyetlerini tamamen perdelememiştir. Dışişleri Bakanı Balfour ile Başbakan Lloyd George'un 1922'de Siyonist lider Chaim Weizmann ile yaptıkları özel görüşmede, deklarasyonun nihâi hedefinin aslında bir Yahudi devleti kurulması olduğunu dile getirdikleri kaydedilmiştir. Bu durum, İngiliz Hükûmet'inin resmî söylemde temkinli bir üslup benimsese de orta vadede Filistin'de bir Yahudi devletinin temelini atmayı amaçladığını açıkça ortaya koymuştur.

Dışişleri Bakanı Balfour ile Başbakan Lloyd George'un 1922'de Siyonist lider Chaim Weizmann ile yaptıkları özel görüşmede, deklarasyonun nihâi hedefinin aslında bir Yahudi devleti kurulması olduğunu dile getirdikleri kaydedilmiştir.

Deklarasyonun ikinci bölümünde *"Filistin'deki mevcut Yahudi olmayan toplumların medenî ve dinî haklarına zarar verecek hiçbir girişimde bulunulmaması"* gerektiği yönünde bir şart yer almıştır. Ancak bu ifade, belgenin en tartışmalı unsurlarından biri hâline gelmiştir. Filistin'de nüfusun ezici çoğunluğunu oluşturan Arap halkı, metinde kolektif bir topluluk veya siyasî bir kimlik olarak değil yalnızca *"Yahudi olmayan toplumlar"* şeklinde tanımlanmıştır. Daha da dikkat çekici olan, deklarasyonun bu çoğunluğa sadece bireysel *"medenî ve dinî haklar"* tanımış olmasıdır. Metinde onların kolektif *"siyasî hakları"*na hiçbir şekilde atıf yapılmamıştır. Bu tercih, Siyonist harekete ulusal bir statü tanınırken Filistinli Arapların kendi kaderini tayin etme hakkının ve siyasal varlıklarının bilinçli bir şekilde görmezden gelindiğini ortaya koymuştur. Dönemin önemli İngiliz devlet adamlarından Lord Curzon, bu hukukî çerçeveye yönelik dikkat çekici eleştirilerde bulunmuştur. Curzon, *"ulusal yurt"* kavramının tehlikeli derecede muğlak olduğunu vurgulamış ve Filistin'in *"başka bir halkın anavatanı olan yerli bir nüfusa sahip bulunduğunu"* belirtmiştir. Ayrıca Arapların *"Yahudi göçü için topraklarından edilmeye veya onlara odun taşıyıcı ve su çekici konumuna indirgenmeye rıza göstermeyeceklerini"* dile getirerek kabineyi uyarmıştır. Bu erken uyarılar, deklarasyonun içinde barındırdığı siyasî çelişkilerin ileride çatışmayı kaçınılmaz kılacağını kabinenin fark ettiğini göstermiştir. Balfour Deklarasyonu, Siyonist Yahudilere ulusal bir hak tanımış ancak Filistinli Arap çoğunluğunu yalnızca azınlık haklarıyla sınırlandırmıştır. Bu belirgin asimetri, Filistin bağlamında Siyonist harekete yönelik bilinçli bir yönelimi de gözler önüne sermiştir.

Balfour Deklarasyonu, Britanya, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri'nin ortak mutabakatıyla atılmış bir diplomatik adım olması nedeniyle kısa sürede uluslararası hukukî bir zemine kavuşmuştur. 1919 Paris Barış Konferansı'nda İngiltere, deklarasyona dayanarak Filistin'i resmen manda yönetimi altına

alma hakkını müttefik devletlere kabul ettirmiştir. 1920'de düzenlenen San Remo Konferansı'nda Müttefik güçler, Balfour Deklarasyonu'nu Filistin üzerindeki İngiliz Mandası'nın temel politikası olarak onaylamışlardır. Bu kararın ardından 1922'de Milletler Cemiyeti, manda şartlarını ilân ederken deklarasyonun tam metnini belgenin ön sözüne eklemiş ve Filistin'de bir Yahudi ulusal yurdunun kurulması yönündeki taahhüdü uluslararası hukukun bir parçası hâline getirmiştir. Böylece başlangıçta Britanya'nın tek taraflı bir niyet beyanı niteliğinde olan Balfour Mektubu, çok kısa bir süre içinde bağlayıcı bir statü kazanmış ve Filistin'in geleceğini uluslararası düzeyde belirleyen hukukî ve siyasî bir çerçeveye dönüşmüştür.

Balfour Deklarasyonu, savaşın bitmesiyle birlikte Filistin'de geniş bir toplumsal infiale yol açmıştır. 1919'da ABD Başkanı Woodrow Wilson tarafından görevlendirilen King–Crane Komisyonu, Filistin halkının ezici çoğunluğunun Siyonist projeye kesin bir biçimde karşı olduğunu rapor etmiş ve hatta manda yönetiminin hedeflerinin yeniden gözden geçirilmesini tavsiye etmekten geri durmamıştır. Filistin halkı, Osmanlı sonrası dönemde kurulan ilk siyasî platformlar aracılığıyla Britanya'nın politikalarına karşı tepkisini resmileştirmiştir. Aralık 1918'de Kudüs'te toplanan Filistin Ulusal Kongresi ile 1920'de düzenlenen Üçüncü Filistin Kongresi, Balfour Deklarasyonu'na dayanan İngiliz manda yönetimini reddetmiş ve söz konusu deklarasyonu uluslararası hukuka aykırı bir tasarruf olarak ilân etmiştir. Dönemin Filistinli siyasetçilerinden Awni Abdülhadi, deklarasyonu *"hiçbir hak iddiası olmayan bir İngiliz'in, hiçbir hakkı olmayan bir Yahudi'ye, kendisine ait olmayan bir ülkeden toprak vaat etmesi"* şeklindeki sert ifadesiyle eleştirmiştir. Filistinli düşünür Halil Sakakini'nin belirttiği üzere Siyonist hareketin yarattığı sarsıntı, uzun süre dağınık bir toplumsal yapı sergileyen Filistin toplumunda yeni bir bilincin oluşmasını teşvik etmiştir. 1920'li yıllardan itibaren İngiliz mandasına ve artan Yahudi göçüne yönelik yerel direniş daha örgütlü bir nitelik kazanmış; özellikle 1920'de Kudüs'te yaşanan ve Müslüman ile Hristiyan nüfusun Siyonist projeye karşı ilk büyük tepkilerinden biri kabul edilen Nebi Mûsâ Olayı, toplumsal huzursuzluğun somut bir göstergesi hâline gelmiştir.

> *Başlangıçta Britanya'nın tek taraflı bir niyet beyanı niteliğinde olan Balfour Mektubu, çok kısa bir süre içinde bağlayıcı bir statü kazanmış ve Filistin'in geleceğini uluslararası düzeyde belirleyen hukukî ve siyasî bir çerçeveye dönüşmüştür.*

Balfour Deklarasyonu, tüm İslâm dünyasında sömürgeciliğin yeni bir dayatması ve *"Haçlı Seferleri'nden beri görülmemiş bir emrivaki"* olarak algılanmıştır. Bu algının oluşmasında Kudüs'ün dini açıdan merkezî rolü ve Mescid-i Aksâ'nın bulunduğu toprakların gayrimüslim bir yönetimin kontrolüne geçme ihtimali, Müslüman toplumların geniş çaplı duyarlılık göstermesinde belirleyici olmuştur. Bu hassasiyetin en görünür kurumsal ifadesi, 1919'da Hindistan'da İngiliz yönetimine karşı başlatılan Hilafet Hareketi'nde ortaya çıkmıştır. Hareket, resmi söyleminde Osmanlı halifeliğini koruma hedefini öne çıkarmış ve programına, Kudüs başta olmak üzere mukaddes mekânların yabancı hâkimiyetine geçmemesi gerektiği yönündeki talebi de dâhil etmiştir. Hilafet Komitesi'nin liderleri, Britanya'ya gönderdikleri muhtıralarda Filistin'e Yahudi göçünün durdurulmasını istemiştir. Bu hassasiyet, Hint alt kıtasından Orta Asya'ya ve Endonezya'ya kadar uzanan geniş bir İslâm coğrafyasında karşılık bulmuştur. Mondros Mütarekesi sonrasında Osmanlı basınında ve aydın çevrelerinde de benzer tepkiler ortaya çıkmıştır. İstanbul'da yayımlanan Sebilürreşad ve İslâm Dünyası gibi dergiler, Balfour Deklarasyonu'nu *"İslâm topraklarının kalbine saplanan bir hançer"* olarak nitelemiş ve gelişmeyi sert bir dille eleştirmiştir.

1920'ler boyunca Arap coğrafyasında Filistin meselesi, sokak gösterileri, basın yayın organları ve çeşitli kongreler aracılığıyla canlı tutulmuştur. Kudüs'ün eski müftüsü Kâmil el-Hüseynî ile onun halefi Hacı Emin el-Hüseynî hem dinî hem de siyasî nüfuzlarını kullanarak Filistin davasına uluslararası düzeyde dikkat çekmeye çalışmışlardır. Bu girişimlerin en somut kurumsal sonucu ise Aralık 1931'de Kudüs'te düzenlenen Dünya İslâm Kongresi olmuştur. Hacı Emin el-Hüseynî'nin öncülüğünde toplanan bu kongreye yirmi iki İslâm ülkesinden yüz kırk beş delege katılmıştır. Kong-

rede Siyonist yerleşimin Harem-i Şerif ve diğer kutsal mekânlar üzerinde oluşturduğu tehdit vurgulanmış ve İslâm dünyasına ortak bir tutum geliştirme çağrısı yapılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasıyla bölgedeki merkezî otoritenin ortadan kalkmasına rağmen Balfour Deklarasyonu ve onun üzerine inşa edilen manda yönetimi, parçalanmış İslâm coğrafyasında Filistin meselesi etrafında yeni bir birliktelik yaratmıştır. Kudüs'ün sembolik ağırlığı, Hindistan'daki Hilafet Hareketi'nden 1931 Kongresi'ne uzanan süreçte farklı siyasî eğilimlere sahip İslâm coğrafyasını *"emperyalist böl-parçala-yönet stratejisine"* karşı bir araya getirmiştir.

Balfour Deklarasyonu, Filistin'de demografik ve siyasî dengeleri kalıcı biçimde dönüştüren süreçlerin başlangıç noktası olmuştur. İngiliz Mandası döneminde deklarasyonun sağladığı siyasal zemin doğrultusunda Avrupa'dan Filistin'e yönelik Yahudi göçü hız kazanmıştır. 1922'de nüfusun yalnızca yüzde 9'unu oluşturan Yahudi topluluğu, 1935'e gelindiğinde yüzde 27'ye ulaşmıştır. Britanya yönetimi, bu dönemde Siyonist hareketin kurumsallaşmasına açık destek vermiştir. Yahudi Ajansı *(Jewish Agency)* gibi yarı resmi idari yapılar oluşturularak Yahudi toplumunun gelecekte bir devlet örgütlenmesine dönüşebilecek kurumsal altyapıyı inşa etmesine imkân tanınmıştır. Buna karşılık Filistinli Müslümanların benzer siyasî örgütlenmeler kurma girişimleri ise sürekli olarak sınırlandırılmış ve çeşitli idari tedbirlerle bastırılmıştır.

İngiliz Mandası'nın sona ermesi ve meselenin Birleşmiş Milletler gündemine taşınmasıyla Filistin'deki süreç hızla kritik bir evreye girmiştir. 1947'de BM Genel Kurulu'nun Filistin'in bölünmesini öngören 181 sayılı karar tasarısını kabul etmesi, fiilen Balfour Deklarasyonu'nun vaat ettiği Yahudi ulusal yurdunun devletleşme aşamasına gelmesi anlamına gelmiştir. Filistinliler ve komşu Arap devletleri bu kararı reddederek direnişe geçmiş, ancak 14 Mayıs 1948'te İsrail Devleti'nin kuruluşu ilân edilmiştir. Ardından patlak veren 1948 Arap–İsrail Savaşı'nda İsrail galip gelmiş ve BM'nin önerdiği bölünme planının ötesinde daha geniş bir alanı kontrol altına almıştır. Bu gelişmeler, Filistin tarihinde *"Nekbe" (Büyük Felaket)* olarak anılmıştır. Yaklaşık 750.000 Filistinli, savaş sürecinde yaşanan zorunlu göç ve etnik temizlik uygulamaları nedeniyle yurtlarından edilerek mülteci durumuna düşmüştür. Bu trajediyle birlikte Balfour Deklarasyonu'nun ikinci vaadi olan "yerli halkın medeni ve dini haklarının korunması" tamamen geçersiz hâle getirilmiştir. Böylece Balfour Deklarasyonu, Filistin'in demografik ve siyasî geleceğini de tek taraflı biçimde yeniden tanımlayan bir metin niteliği taşımıştır. Sömürge gücü konumundaki Britanya, bölgenin azınlık topluluğu olan Siyonist hareketi ulus-devlet kurma hakkıyla desteklemiş, buna karşılık Filistinli yerli çoğunluğun siyasal haklarını tanımamıştır. Bu temel asimetri, 1948'de zorunlu göç

"Balfour Deklarasyonu, Filistin'de demografik ve siyasî dengeleri kalıcı biçimde dönüştüren süreçlerin başlangıç noktası olmuştur. İngiliz Mandası döneminde deklarasyonun sağladığı siyasal zemin doğrultusunda Avrupa'dan Filistin'e yönelik Yahudi göçü hız kazanmıştır."

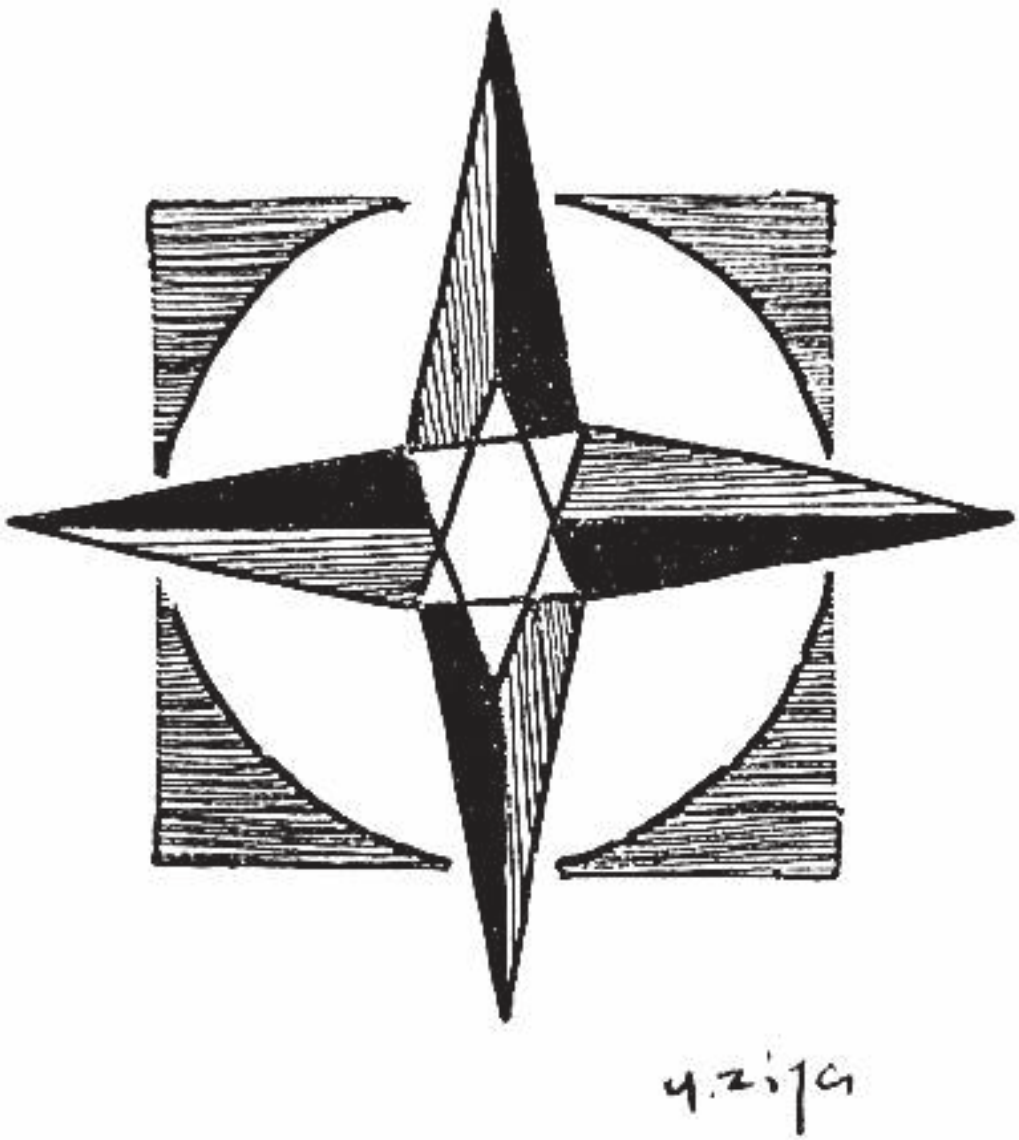
> *Balfour Deklarasyonu'nun üzerinden bir asrı aşkın süre geçmiş ve Orta Doğu'nun siyasî haritası büyük ölçüde değişmiş olmasına rağmen Filistin'deki sorunlar, soykırıma varacak derecede katlanarak devam etmektedir.*

ve kitlesel şiddetle sonuçlanmış, deklarasyon da bu nedenle günümüze kadar uzanan ve çözümü en güç ihtilaflardan biri olarak kabul edilen İsrail-Filistin çatışmasının başlıca nedenlerinden biri hâline gelmiştir. 1967 Savaşı sonrasında İsrail'in tüm Filistin topraklarını işgal etmesi ise sorunu kalıcı bir krize dönüştürmüş ve milyonlarca Filistinli kendi topraklarını terk etmek zorunda kalmıştır.

Balfour Deklarasyonu'nun üzerinden bir asrı aşkın süre geçmiş ve Orta Doğu'nun siyasî haritası büyük ölçüde değişmiş olmasına rağmen Filistin'deki sorunlar, soykırıma varacak derecede katlanarak devam etmektedir. Deklarasyon, İsrail devleti tarafından "Yahudi ulusal yurdunun Magna Carta'sı" olarak yüceltilmiş, buna karşılık Filistinliler ve geniş İslâm dünyası nezdinde *"uğursuz bir sömürge mirası"* ve *"yerli halkın iradesini yok sayan klasik bir sömürgecilik belgesi"* şeklinde anılmaya devam etmiştir. Filistinlilerin Balfour Deklarasyonu konusundaki rahatsızlıkları, 2017'de deklarasyonun yüzüncü yıldönümünde daha görünür hâle gelmiştir. Filistin'de *"100 yıllık mağduriyet"* sloganıyla kitlesel protestolar düzenlenirken Londra'daki resmî törene dönemin İngiltere Başbakanı Theresa May ile İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu birlikte katılmışlardır. May, burada yaptığı konuşmada İngiltere'nin *"İsrail devletinin kuruluşunda öncü bir rol oynamış olmaktan gurur duyduğunu"* ifade etmiş olması da oldukça dikkat çekicidir.

Balfour Deklarasyonu, Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı jeopolitik karmaşa içinde Britanya'nın kendi emperyal çıkarlarını güvence altına almak amacıyla tek taraflı biçimde attığı, hukukî temelden yoksun bir müdahale olarak tarihe geçmiştir. Belgenin diplomatik üslubundaki muğlaklığa rağmen orta vadede bir Yahudi devletinin kurulmasının hedeflendiği açıkça ortaya çıkmıştır. Deklarasyonun 1922'de Milletler Cemiyeti Mandası'nın parçası hâline getirilmesi, ona uluslararası bir meşruiyet görünümü kazandırmış ve 1948'de İsrail Devleti'nin kuruluşunun siyasî temelini oluşturmuştur. Bu gelişmeler, Filistinli Müslüman çoğunluğun kolektif siyasî haklarının aşamalı biçimde gasp edilmesini kolaylaştırmıştır. Filistin ve İslâm dünyası perspektifinden bakıldığında Balfour Deklarasyonu, emperyalizmin böl-parçala-yönet stratejisinin bir sembolüne dönüşmüş ve Filistin davasını, tüm İslâm coğrafyasında ortak bir mesele hâline getirmiştir. Nekbe ile doruk noktasına ulaşan bu deklarasyonun sonuçları, Filistinliler açısından bir asrı aşan vatansızlık, mültecilik, toprakların işgali ve yaşanan soykırımların kaynağını oluşturmuştur. Balfour Deklarasyonu, Filistin sorununu tetikleyen ve Orta Doğu'nun jeopolitik seyrini bir yüzyıldan uzun bir süre boyunca belirleyen en karanlık ve kalıcı sömürgeci belgelerden biri olarak tarihte yerini almıştır. ●

* Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Öğretim Üyesi.

Y.Ziya

FİLİSTİN TOPRAKLARINDA SİYONİST TERÖR VE İSTİLA ÜZERİNE BİR MÜLAHAZA

Doç. Dr. Muhammed Hüseyin MERCAN*

Birinci Dünya Savaşı ardından Arap coğrafyasında oluşan yeni siyasal düzen, İngiltere ve Fransa tarafından şekillendirildi. Londra ve Paris, Osmanlı'nın bölgeden çekilmesiyle oluşan boşluğu doldurarak bir sistem inşasına giriştiler. Bu süreçte İngiltere, yerel dinamikler ışığında geleneksel elitlerle çalışma yolunu seçerken Fransa ise manda yönetimleri üzerinden kolonyal bir güç refleksiyle hareket etme tarzını benimsedi. İki tarihsel aktörün iş birliği ve rekabeti üzerine bina edilen Orta Doğu'nun yeniden yapılandırılma girişiminde, İngiltere için manda yönetimi bakımından tek istisna ise Filistin topraklarıydı. Britanya Savaş Kabinesi Dışişleri Bakanı Arthur Balfour tarafından Lord L. W. Rothschild'e hitaben 1917'de yazılan mektup, Filistin topraklarında bir Yahudi devletinin kurulması için imparatorluğun ve Hükûmet'in tüm desteği sağlayacağını deklare eden bir metindi. Londra'nın Filistin'in geleceğine dair planını net bir surette sergileyen bu gelişme, Dünya Savaşı sonrası İngiltere'nin Filistin topraklarında niçin manda yönetimi kurulması yönünde bir irade ortaya koyduğunu açıklamaktadır.

Theodor Herzl öncülüğünde başlayan yeni inisiyatifle önde gelen

1917 - Kudüs'ün İngilizlere Teslimi

> *Toprakların asli sahiplerinin yerlerinden sürülerek o topraklara yabancı bir kitlenin getirilmesi ve orada hiçbir hukukî, insanî ve vicdanî dayanağı bulunmayan bir devletleşme sürecinin gerçekleştirilmesine izin verilmesi, bölgenin siyasal ve toplumsal düzenini yerle yeksan etmek amacından başka bir şey değildi.*

Yahudi liderlerinin 1897'de düzenlediği Birinci Siyonist Kongre, Filistin topraklarının kaderini belirleyen ana kırılma noktasıydı. Her ne kadar devletin nerede kurulacağı yönünde farklı öneriler ve tartışmalar bulunsa da kutsal metinlere yaptıkları atıflar ile Filistin topraklarında bir hâkimiyet sağlanması yönünde kanaat önde gelen Yahudi liderlerinin kahir ekseriyetinde oluştu. Batılı güçlerden bu konuda destek arayışına giren Siyonist düşüncenin önce gelenleri, İngiliz Hükûmeti'nin 1917'de verdiği garantiyle Filistin'de kuracakları devlete dair inançları pekişti. Bu doğrultuda, Londra yönetimi ile yakın bir çalışma prensibi belirleyen Siyonist yapılanma, dünyanın farklı bölgelerinden Yahudilerin Filistin topraklarına göçünü hassas bir şekilde organize etmeye başladılar.

Filistin topraklarında Yahudi egemenliğine dayalı bir devlet fikrinin temel meşrulaştırıcı söylemi, *"halkı bulunmayan bir yurda, vatansız bir halkın yerleştirilmesi"* projesi üzerinden yürütüldü. Sahanın gerçekliğini maniple eden ve Filistinlilerin haklarını göz ardı eden bir söylem, Yahudilerin *"Vaat edilmiş topraklara"* dönüş hayalini gerçekleştirmek adına asırlardır orada yaşayan bir topluluğun yok sayan bir çerçevede inşa edildi. Birinci Dünya Savaşı sonrası yeni bir düzenin tesis edildiği Paris Barış Konferansı'nda ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkı öne çıkan en önemli başlıklardandı. Dönemin ABD Başkanı Woodrow Wilson'ın barış ve inşa süreci çerçevesinin en önemli ve stratejik unsurlarından sayılabilecek "kendi kaderini tayin hakkı", Batının ikircikli bir yaklaşımı neticesinde Arap dünyasında tam anlamıyla uygulatılmadı. Özellikle Filistin'de bir ulus-devlet oluşumunu engellemek adına İngiltere'nin meydana getirdi statüko, Filistin topraklarında bugün yaşanan acıların temellerini oluşturdu.

Terör Örgütleri Eliyle İstila

Londra Hükûmeti, Filistinlilerin haklarının korunacağı yönündeki söylemlerle sahada yürütülen operasyonu gizlemeye çalışsa da aslında var olan şey tam anlamıyla demografik mühendislikti. Toprakların asli sahiplerinin yerlerinden sürülerek o topraklara yabancı bir kitlenin getirilmesi ve orada hiçbir hukukî, insanî ve vicdanî dayanağı bulunmayan bir devletleşme sürecinin gerçekleştirilmesine izin verilmesi, bölgenin siyasal ve toplumsal düzenini yerle yeksan etmek amacından başka bir şey değildi. Bu kapsamda Filistin'e göç eden Yahudilere yer açmak ve onlara yeni bir yaşam sunabilmek için Araplaların evlerini, topraklarını terk etmeleri için bir terör stratejisi de hayata geçirildi. Irgun ve Haganah gibi terör örgütleri eliyle Filistin köylerine, kasabalarına yapılan saldırılarla çok sayıda Filistinli katledildi. Tehditler, baskılar yoluyla evlerinden, tarlalarından, işyerlerinden uzaklaştırılan Filistinliler ülke içinde ve başka bölgelere göçe zorlandı. İngiltere ise bu süreçte katliamlara, hukuk dışı eylemlere göz yummakla kalmadığı gibi aynı zamanda Yahudi terör örgütlerine silah, mühimmat ve para desteği sağlamaktan da geri durmadı. Liberal demokratik değerler üzerinden dünya düzenini şekillendirmeye çalışan Londra Hükûmeti, geleneksel kolonyal tavrını başka bir surette Filistin topraklarında göstererek, Siyonist istilacıların Filistinlilerin haklarını gasp ettiği, onları sürgün ettiği ve

1. Dünya Savaşı Osmanlı Askerleri / 1. Gazze Savunması

insanlık dışı saldırılarla katlettiği bir statükoyu sahada meydana getirdi.

Yahudi terör gruplarının eylemleriyle Filistinlilerin hayat güvencesi tehlikeye girdiği gibi benzer şekilde İngiliz Manda Yönetimi de işgal ve istilaya karşı teşekkül eden politik ve askeri direniş unsurlarını baskılamak için büyük çaba sarf etti. Bu dönemde İzzeddin el-Kassâm liderliğinde örgütlenen Filistin direnişinin ortadan kaldırılması için Manda Yönetimi'ne mensup askeri birliklerle Yahudi terör örgütleri beraber hareket etti. Nitekim 20 Kasım 1935'te el-Kassâm'ı Cenin yakınlarında dağlık bir bölgede ablukaya alan grup İngiliz askerleri ve Yahudi terör örgütü unsurlarından oluşmaktaydı. Filistin topraklarında Yahudi devletinin oluşumu önünde silahlı direnişi en büyük engel olarak gören Manda Yönetimi, direnişe ilham kaynaklığı oluşturan ve ülke sathında hızla yayılmasının ana mimarı İzzeddin el-Kassâm'ın etkisini kırmak ve onu ortadan kaldırmak için her türlü yola başvurmaktan imtina etmedi. el-Kassâm'ın şehadetiyle Manda Yönetimi ve Siyonist Örgüt için önemli bir kazanım elde edilse de hukuk ve insanlık dışı yöntemlerle sürdürdükleri istila stratejisi karşısında her

Filistin topraklarında Yahudi devletinin oluşumu önünde silahlı direnişi en büyük engel olarak gören Manda Yönetimi, direnişe ilham kaynaklığı oluşturan ve ülke sathında hızla yayılmasının ana mimarı İzzeddin el-Kassam'ın etkisini kırmak ve onu ortadan kaldırmak için her türlü yola başvurmaktan imtina etmedi.

daim güçlü bir Filistin direniş kimliğinin teşekkülüne de mâni olunamadı.

Filistin topraklarında Yahudi nüfusunun artması ve Filistinlilerin yurtsuzlaştırılması sürecinde uluslararası aktörlerin görece müdahale ve inisiyatifleri görülse de netice mütemadiyen Siyonist yapılanmanın arzu ettiği şekliyle gerçekleşti. İkinci Dünya Savaşı sonrası yeni düzenin ana sütunu oluşturan Birleşmiş Milletler *(BM)* zemininde Filistin'deki duruma dair birçok öneri gündeme gelse de Yahudi terör örgütlerinin Manda Yönetimi ile yürüttüğü baskı, katliam ve istila siyaseti 14 Mayıs 1948'de İsrail Devleti'nin kurulması ile neticelendi. Öncesinde Filistin'in bölünmesi üzerine bir projeksiyon geliştiren BM, Siyonistlerin devletleşme hayalinin gerçekleşmesinin ardından Tel Aviv'e yönelik istisnai bir tutum sergiledi. Zaman zaman, Genel Kurul ya da Güvenlik Konseyi bünyesinde Siyonist yönetim aleyhine kararlar alınsa dahi bunların uygulamaya geçirilmesi konusunda BM tarafından gerçekçi bir aksiyon sergilenmedi. Başka devletlere yasak olan eylemlerin Siyonist yönetime mübah kılındığı bir vasatta, Tel Aviv, Filistin topraklarındaki agresif yayılmacılığını inkıtaa uğratmaksızın devam ettirdi. 1948, 1967 ve 1973 yıllarında Mısır öncülüğünde gerçekleşen Arap-İsrail savaşlarının sonuçlarının büyük oranda Tel Aviv'e yaraması da Filistin topraklarındaki işgal ve istilayı derinleştirdi.

Kanıksanan Katliamlar ve Önlenemeyen İşgal

1948'de Kudüs'ün batı bölgesini, 1967'de ise doğusunu da işgal ederek Filistin'deki yayılmacı stratejisini pekiştiren Siyonist yönetim, Batı Şeria ve Gazze Şeridi üzerinde kurmaya çalıştığı hâkimiyetle de bölgenin dinamiklerini külli bir şekilde değiştirdi. 2005 yılına kadar Gazze'de fiili kontrolü elinde tutan Tel Aviv, İkinci İntifada ile oluşan hava neticesinde geri çekilme planını uygulayarak 7 Ekim 2023'ten beri soykırım gerçekleştirdi bölgeyi Filistin Otoritesi'ne bıraktı. Bu gelişme Filistin siyasal hayatı için önemli bir dönüm noktası sayılabileceği gibi aynı zamanda Siyonist yönetimin Batı Şeria ve Doğu Kudüs'te yeni istila alanlarını oluşturmasına fırsat tanıdı. 2006'da gerçekleşen Filistin Halk Meclisi seçimlerinden İslami Direniş Hareketi'nin *(Hamas)* De-

ğişim ve Reform Listesi'nin büyük bir zafer elde etmesi, Tel Aviv'i ciddi şekilde rahatsız etti. Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas'ın da Hamas'ın bu başarısından ötürü duyduğu memnuniyetsizlik, Tel Aviv ve Ramallah tarafından Hamas'ın ötekileştirildiği ve Gazze'ye hapsedilmeye çalışıldığı bir duruma evirildi. Bunun neticesinde Hamas'ı ortadan kaldırmak ve Filistin'in onlarca yıllık direniş geleneğine darbe indirmek isteyen Siyonist yönetim, her fırsatta Gazze, Batı Şeria ve Kudüs'teki operasyonlarıyla Filistinlilik kimliğini sonlandırma gayesini güttü. Tel Aviv; 2008, 2012 ve 2014'te Gazze'de gerçekleştirdiği katliamlar eliyle Filistin'in direniş kapasitesini zayıflatmayı ve Gazze'nin ilhakını kolaylaştıracak bir saha gerçekliği oluşturmayı amaçlasa da bu hedefine ulaşamadı. Hamas'ın güçlü varlığı ve sahayı konsolidasyonu, her seferinde Siyonist yönetime karşı daha güçlü bir duruşu beraberinde getirdi.

Batı Şeria'daki varlığını genişletmek ve Gazze'yi ilhak etmek için her türlü savaş suçunu işlemekten geri durmayan Siyonist yönetim, Aksâ Tûfanı'nın ardından yüzleştiği stratejik mağlubiyetin üstünü örtebilmek için tarihte eşi benzeri nadir görülecek cinsten bir soykırım politikasını hayata geçirdi. En gelişmiş silahlarla resmi rakamlara göre dahi yetmiş bin civarında Filistinliyi katleden Tel Aviv, bununla iktifa etmeyerek Gazze'nin alt ve üst yapısını tam manasıyla yok etmeye girişti. Soykırım karşısında Direniş'in zafer elde etme ihtimali göz önünde tutarak Gazze'yi yaşanmaz bir yer hâline getirmeye çalışan işgal devletinin hasstalıklı yöneticileri, kutsal metinlerine yaptıkları referanslara Gazze'deki tarım alanları, hayvan çiftliklerini ve su kuyularını hedef almaktan çekinmediler. Böylece askeri olarak

Kudüs'te işgalci İngiliz askeri - 1917

> *Batı Şeria'daki varlığını genişletmek ve Gazze'yi ilhak etmek için her türlü savaş suçunu işlemekten geri durmayan Siyonist yönetim, Aksâ Tufanı'nın ardından yüzleştiği stratejik mağlubiyetin üstünü örtebilmek için tarihte eşi benzeri nadir görülecek cinsten bir soykırım politikasını hayata geçirdi.*

elde edememeleri hâlinde yaşam koşullarını zorluğundan ötürü Filistinlilerin kendi istekleriyle terk etmek zorunda kalacakları bir Gazze bırakmayı amaçladılar.

Gazze'de iki yılı aşkın süredir Siyonist yönetimin yürüttüğü insana, çevreye, hayvanlara, eğitime, sağlığa yönelik kırım politikasının daha düşük düzeyli olsa dahi bir benzeri de Batı Şeria'da devam ettirilmektedir. Filistinlilerin evlerinin, bahçelerinin ve tarlalarının gasp ederek onları göçe mecbur bırakma stratejisi, tüm dünyanın gözü önünde onlarca yıldır sürdürülen bir politikanın kanıksandığına işaret etmektedir. Derin bir eylemsizlik ve sessizlik hâlinin uluslararası toplum ve aktörler tarafından benimsenmesi, işgal devletinin agresif ve dinî referanslar temelli yayılma stratejisinin önlenememesinin ana dayanağını oluşturmaktadır. Siyonist Yönetim, Filistinlilerin iktisadi bağımsızlıklarını da ellerinden alarak onlara yaşam alanı bırakmamak için her türlü adımı atmaktadır. Özellikle zeytin ağaçlarını hedef alan Siyonistler, böylece bir yandan Filistinlilerin maişetlerini sağlayabileceği imkânı ortadan kaldırırken diğer bir taraftan da Filistin'in tarihî kimliğini hatırlatan önemli bir sembolü yok etme çabasındadırlar. Böylece mevcut hafızayı sıfırlamaya çalışan işgal devletinin yönetici elitleri, Filistinlilerin bulunmadığı bir toprak oluşturmak için uluslararası hukuku, insancıl hukuku ve insan hakları normlarını hiçe sayarak katliam ve tehcire zorlayıcı eylemlerini sürdürmektedir. İşgal devletinin bu saldırgan politikası kanıksanmaya devam edildiği ve agresif genişleme stratejisi önlenemediği müddetçe bölgenin huzura ve istikrara kavuşmayacağı aşikardır. Bugüne kadar Siyonist yönetimin terör eylemlerinin birinci dereceden acısını çeken Filistinliler iken dünyanın en tehlikeli ekstremist örgütü olarak kabul edilmesi gereken Siyonist yönetimin saldırıları nedeniyle başka bölgelerde de benzer acıların yaşanması oldukça muhtemeldir. Bundan ötürü, Siyonist Yönetim'in Filistin'de izlediği katliam, işgal, sürgün ve istila siyasetinden Müslüman dünya ve uluslararası toplumun ciddi dersler çıkarması ve Tel Aviv'i ivedilikle sınırlandıracak önlemler alması gerekmektedir. Aksi takdirde, çok daha büyük bedellerin ödendiği bir süreçle tüm insanlık imtihan olmak zorunda kalacaktır. ●

* Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Öğretim Üyesi.

ARAP ÜLKELERİ VE FİLİSTİN ÜZERİNDEN **BÖLGEMİZİ KONUŞMAK**

[illegible]

Gazze'de iki yıl boyunca devam eden bir soykırım gerçekleşti. Bu suçun ortak failleri olan ABD ve İsrail desteğinde İsrail'in dilediği gibi saldırıp dilediği kişileri uluslararası hukuk ve kurallara aldırmaksızın öldürebildiği ve bunun engellenemediği yaşanarak görüldü.

İsrail'in İran'a, Yemen'e, Lübnan'a, Suriye'ye ve Katar'a saldırması ve üst düzey devlet insanlarının evlerinde, odalarında dinlenirken, patlayıcılarla öldürülmesi, bölgedeki diğer devletlere gözdüğü verme ve tehdit yoluyla zorlama mesajı anlamına geliyor.

İşgalin coğrafyasında bir kaotik durum, çaresizlik ve çaresizlik duygusu göze çarpıyor. Ama aynı zamanda bu durum, bir dönüşüm ve değişim çabasına da şahitlik ediyor. Gazze'deki soykırımın meydana çıkışları yerinden oynattığı taşlar, küresel ölçekte de bir anlama ve farkındalık durumu beraberinde getirmeye başladı.

"Bölgemiz kemik erimesi gibi bir durumu yaşıyor. Bir çürümüşlük, gevşemişlik söz konusu. Bu da bölgenin yeniden şekillendirilmesi için elverişli ortamı hazırlıyor." diyor Prof. Dr. Seif Abdelfattah ve *"Gelecek günler göreceğiz, büyük değişim dönüşüm bölgeye, Körfez'e mutlaka gelecektir."* öngörüsünde bulunuyor.

Değişimin doğru yönde gelişmesi ise öncelikle sağlıklı bir durum analizine ihtiyaç gösteriyor. Bu anlamda Filistin insanlık için olduğu kadar İslâm coğrafyası için de ciddi bir turnusol testini ve imtihanı ifade ediyor. Ama ondan doğru dersler çıkarmak şartıyla. Bunun için de konuşup tartışmamız gerek.

Arap Ülkeleri Neden Etkili Bir Ortak Tepki Üretemiyor?

Sorunu doğru tespit etmek doğru çözümler bulmadan da ilk aşaması. Bunun için temelsiz bilgilerin, önyargıların, abartılı genellemelerin ve klişelerin tuzağına düşmemek gerek. Sorunu doğru tespit etmenin gerekli olduğu konulardan biri de Arap ülkelerinin içinde bulunduğu durumu serinkanlı ve objektif bir biçimde analiz etme ihtiyacında belirginleşiyor. Çünkü onlarla ilgili de çok sayıda temelsiz yargı ve modern hurafe var.

Sıkça yapılan ve genellikle yüzeysel bir gözleme dayanan yorumlardan biri de *"Arap ülkelerinin Filistin'e kayıtsız oldukları ve üstlerine düşeni yapmadıkları"* şeklinde. Buna Arapları, onlara atfedilen olumsuz bir dizi özellikle doğrudan veya dolaylı olarak ilişkilendiren özcü yorumlar da eşlik ediyor.

Arapların ABD ve İsrail'le iş birliği yaptıkları, petrol ve para içinde yüzerken Filistin'i önemsemedikleri, topraklarını sattıkları veya savaşmayı bilmedikleri türünden saçma, anlamsız ve indirgemeci

> *Filistin insanlık için olduğu kadar İslâm coğrafyası için de ciddi bir turnusol testini ve imtihanı ifade ediyor.*

yargıları baştan eleyerek anlamaya çalışmak gerek. *"Zenciler birbirine benzer"* şeklindeki kalıp yargıyı herhangi bir grup için tekrarlamak, onu yapanın zihin dünyası ve ön yargıları hakkında bilgi vermekten öte bir anlam taşımaz.

Öncelikle toplumla devleti ve onun rejimini aynı kefeye koymak çok temel bir yanlıştır. Bölge ülkelerinden söz ederken halkı ve devleti ayrı iki varlık olarak ele almak doğru olur. Zira o devletlere egemen olan rejimlerin niteliği, Filistin konusunda ne yaptığının ve yapacağının da anlamlı bir göstergesi olabiliyor.

Bu anlamda bölgedeki Arap rejimlerinin İsrail'e karşı kayda değer bir kolektif tepki ortaya koyup koyamayacakları, rejimlerin nasıl oluştuğundan, niteliğinden ve İngiltere'den Fransa ve ABD'ye bölgeye uzun zamandır hükmeden devletlerin biçimlendirdiği statükodan bağımsız ele alınmamalı.

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından işgal edilen topraklarda kurulan devletler, bir yönüyle hâlâ onları ortaya çıkaran işgalci iradenin derin izlerine taşıyor. Daha önce tamamına yakını Osmanlı Devleti'nin topraklarının içinde yer alan vilayetler, hidivlikler ve emirliklerin sınırları, bayrakları ve farklılaştırılmış ulusal kimlikleri ile büyük ölçüde yapay bir siyasî mühendisliğin ürünü olan devletlerin ve devletçiklerin ortaya çıktığı unutulmamalı. Başkenti işgal edilmiş topraklarda bir anda ortaya çıkan, doğal olarak bir devlet ve yönetim geleneği olmayan, işgalcinin ayrılırken bilinçli olarak bıraktığı bütün sorunlarla

> *"Arap ülkeleri"nin "Arap devletleri"nden farklı olduğunu tespit etmek gerek. Tıpkı Birleşmiş Milletler'de temsil edilenlerin "milletler" dense de aslında "devletler" olduğu gibi gündelik hayatta ülkeler derken de devletlerin kastedildiğini unutmamak gerek.*

baş etmeye çalışan ve kuruluşu itibarıyla halkıyla arasında mesafeler bulunan devletlerden söz ediyoruz.

Bağımsızlıkları sonrası da kendi hallerine bırakılmayan devletler bunlar aynı zamanda. Suriye'de Esat döneminde Sünni çoğunluğa tahakküm eden Nusayri bir yönetim, Irak'ta Saddam döneminde Şii çoğunluğa tahakküm eden Sünni yönetim, Mısır'da Sisi örneğinde İngiltere ve ABD'nin müdahaleleriyle, onların kotardıkları bilinen darbelerle bir türlü belini doğrultamayan istikrarsız yönetim ve geri kalanında da çoğunlukla kendi halkıyla kavgalı rejimler var. Suudi Arabistan'ın artık bir daha petrol ambargosuna kalkışamayacak şekilde iradesi kırılmış ve teslim alınmış durumda.

İşte o devletlerin Filistin ile ilgili politikalarını değiştirmeleri, kendileriyle ilgili temel sorunları çözmelerinden bağımsız değil. Başka bir ifadeyle kendi halklarına dayanan hukuk devletleri hâline gelmeleriyle Filistin için bir şeyler yapabilmeleri arasındaki bağlantıyı gözden kaçırmamak gerek. Mısır'ın Muhammed Mursi döneminde çok kısa süren demokratik seçimle iş başına gelmiş yönetiminin Filistin meselesinde hızlı biçimde ABD ve İsrail'in değil, Filistin'in yanında yer aldığını somut politikalarla ortaya koyduğunu hatırlayalım.

Elbette bugünkü durumları itibarıyla bu devletlerin, toplumların ve yönetim yapılarının hiçbir şekilde belirleyici olmadığı araçsal unsurlardan ibaret olduğunu söyleyemeyiz. Hangi yönetim olursa olsun, bir güç olarak toplumu bütünüyle yok sayamaz. Bu bağlamda devletlerin politikalarına yeterince rengini veremese ve kamusal alana yeterince yansımasa da aşağıdan yukarıya doğru etki yapan bir devinimin mevcut olduğu ve o coğrafyada da toplumların kendi kalıplarını kırarak kendi kaderlerine hâkim olma mücadelesi içinde oldukları tespit edilebilir.

Dönemsel olarak Arap milliyetçiliğinden, İslâm sosyalizminden, geleneksel monarşilerden veya İran örneğinde din adamlarının yönetiminden hürriyet, adâlet ve barışı tesis etmenin tecrübeyle sabit kurallarını tesis etmeye yönelen bir devlet inşasına gitmenin yolu kısa değil. Onca övünülen *"iki bin yıllık devlet tecrübesi"*ne rağmen Türkiye de yakın zamanlara kadar bugün eleştirilen Arap devletlerinin durumuna benzer bir dış politika sergilediğini unutmamak gerek.

Dolayısıyla *"Arap ülkeleri"*nin *"Arap devletleri"*nden farklı olduğunu tespit etmek gerek. Tıpkı Birleşmiş Milletler'de temsil edilenlerin "milletler" dense de aslında "devletler" olduğu gibi gündelik hayatta ülkeler derken de devletlerin kastedildiğini unutmamak gerek.

Kalıp Yargıların Ötesine Bakabilmek

Kelimenin gerçek anlamıyla *"Arap ülkeleri"*ne bakıldığında ise durum farklılaşıyor. Orada Filistin'e verilen ama genellikle devletlerin baskıcı uygulamaları sebebiyle gösterilemeyen yaygın bir destekten söz etmek mümkün görünüyor.

Kuşkusuz oralarda da homojen bir toplumdan söz etmek mümkün değil. Tıpkı dünyanın diğer ülke-

> *Arap ülkelerinin içinde bulunduğu durum, genel olarak İslâm coğrafyasının içinde bulunduğu durumdan bağımsız değil. Bu sebeple Arap ülkeleriyle ilgili meseleleri, milliyetçi ve ayrımcı yaklaşımların ötesine geçerek kendi yaklaşımımızın içinde de ayrımcı ve dışlayıcı ön kabuller olabileceğini göz önüne alarak makul bir yaklaşımla ele almak gerek.*

leri gibi Türkiye gibi. İnsanların Filistin sorunu gibi haklı ile haksızın, mazlum ile zalimin apaçık belirgin olduğu bir sorunda bile farklı tercihler yapabildiklerini her yerde gözlemlemek mümkün. Örneğin boykotun ne anlama geldiğini ve Filistin'de durumun ne olduğunu bildiği hâlde bazı insanların bu kolektif tepkinin tersine hareket edebildiklerini unutmamak gerek. Bunu kendi çevremizden de görmek mümkün.

Arap devletleri konusunda da genel yargılar veya toptancı değerlendirmeler yapmak yerine orada da fazlasıyla çeşitliliğin mevcut olduğunu görmek gerek. Örneğin el-Cezire gibi dünyadaki küresel statükonun rahatsız olacağı türden hakikate şahitlik edici yayınlar yaparak birçok yerde hedef hâline gelen bir kanala ev sahipliği yapan ve adâletten yana bir dış politikayı elinden geldiğince izlemeye çalışan Katar ile İslâm coğrafyasının neresinde bir olumsuzluk varsa orada ve işgalci güçlerle birlikte hareket etmeyi âdeta bir devlet politikası olarak uygulayan Birleşik Arap Emirlikleri'ni aynı kefeye koymak mümkün değil. Ya da Esat rejiminin Suriye'siyle bugünkü Suriye'yi.

"Bu örnekler Filistin'e dair tavırların da tek bir 'Arap ülkeleri' kategorisine indirgenemeyeceğini gösteriyor." diyor Abdülaziz Alnajjar, bu tür rejim yapılarını dikkate almadan, "Araplar Filistin'i umursamıyor" gibi genellemelerin gerçekte Filistin imtihanını değil, sadece yüzeysel algıları yansıttığını ifade ediyor ve *"Filistin imtihanında sınıfta kalan, çoğu zaman bu kırılgan ve baskıcı devlet yapılarının kendisidir."* tespitini yapıyor. Ona göre halklar düzeyinde durum devletler düzeyindekinden farklı. Örneğin Suriye'nin kuzeyindeki muhalif bölgelerde, özellikle İdlib'de ağır yoksulluk ve bombardıman altında yaşayan insanların *"Gazze ve İdlib: Tek Yara"* sloganıyla sadece sekiz günde yaklaşık 350 bin dolar değerinde bağış toplayarak Filistin Âlimler Birliği'ne teslim etmelerine, benzer şekilde Yemen'in Taiz ve Sana kentlerinde on binlerce kişinin İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarını protesto etmek ve *"Gazze yalnız değilsin, bütün Yemenliler seninle"* sloganları atmak için meydanları doldurmasına işaret ediyor. Mısır örneği de ona göre hem Arap halklarının Filistin'le dayanışmasının nasıl bastırılmak istendiğinin tipik bir örneği. Ekim 2023'te Kahire ve diğer şehirlerdeki Filistin yanlısı gösterilerden sonra en az 100 kişi gözaltına alındı; güvenlik güçleri özellikle Tahrir Meydanı'na yürümeye çalışan grupları dağıtması Ekim 2023-Mayıs 2024 arasında yalnızca Filistin'le dayanışma sloganları atmak, duvarlara yazı yazmak ya da sosyal medyada paylaşım yapmak gibi barışçıl eylemler nedeniyle en az 123 kişinin keyfi biçimde tutuklanması baskının boyutlarını belgeliyor.

Geleceği doğru yönde şekillendirmeye katkı yapabilmek

Arap baharı henüz sona ermedi ve bölgedeki rejimlerin halka dayalı hâline gelmesine ilişkin demokratik talepler ve yaygın bir biçimde paylaşılan adâlet talepleri devam ediyor. Bugün bazı ülkelerde yeterince hissedilmeyen bu basınç, çok muhtemeldir ki önümüzdeki yıllarda daha belirgin bir hâle gelecek.

> *İslâm bir birlik ve kardeşlik dinî olduğundan, ona sahip çıkanların en yüksek bir birlik ve kardeşlik örneği vermeleri şarttır.*

Kısa vadede bazı başarısızlıklar, bu talepleri bastırmaya yönelik Batılı demokrasiler tarafından desteklenen darbeler vs. olsa da Arap baharı dalga dalga varlığını ve etkisini devam ettirecek.

"Fazla direnemeyecek engellemeye çalışanlar." diyor Mısırlı entelektüel Prof. Dr. Seif Abdelfattah ve ekliyor:

"Bu değişim dönüşüm kaçınılmazdır ve güçlü biçimde geliyor dalgalar. Çünkü istekleri çok temel istekler dir ve kendi varlıklarıyla ilgilidir, bu istekler kendi hayatları ile ilgilidir. Bugün liderlik yok diyelim ama yarın gelecektir. Belki öbür gün gelecektir. Ne olursa olsun devrimler devam edecektir. Değişimler, dönüşümler devam edecektir, sonuca da varılacaktır."

Sınır Aşan Bir Anlama ve Çözümü Birlikte Gerçekleştirmek

Arap ülkelerinin içinde bulunduğu durum, genel olarak İslâm coğrafyasının içinde bulunduğu durumdan bağımsız değil. Bu sebeple Arap ülkeleriyle ilgili meseleleri, milliyetçi ve ayrımcı yaklaşımların ötesine geçerek kendi yaklaşımımızın içinde de ayrımcı ve dışlayıcı ön kabuller olabileceğini göz önüne alarak makul bir yaklaşımla ele almak gerek. Bunu sadece Araplarla ilgili olarak değil, tüm din ve soydan bölge halkları için yapabilmek gerek.

Devletler bugün ne durumda olursa olsun, aynı coğrafyayı paylaşan bireyler ve toplumlar olarak, sınırları aşacak biçimde bir müzakere ortamı oluşturmak ve konuşmak zorundayız. Teknolojinin verdiği imkanlardan da istifade ederek sanal bir yuvarlak masa oluşturmak ve beraberce mustarip olduğumuz sorunlar üzerine etkili bir tartışma yürütmeliyiz.

Yaşadığımız ülkelerin dar gündemlerine sıkışıp kalmamak, onları konuşup çözmek için uğraşırken bölgemizde ve yeryüzünde olup biteni de izleyebilmek gerek. Çünkü ülkelerimizdeki gündem bölgeden ve dünyanın geri kalanından bağımsız değil. *"Dar görüşlü insanlar, bildikleri sınırlı olduğu için sadece çevrelerinde olup biten olaylardan etkilendiklerini düşünürler."* diyordu Malcolm X, *"Günümüz dünyasında olan bitenden haberli bir kişiyle karşılaştığınızda ise Saint Nicolas Bulvarı'ndaki yaşantısının Güney Vietnam'da olanlardan nasıl etkilendiğini kavrayabilen biridir."*

Yaşadığımız bölge bir sorunla karşı karşıya ve bunu çözmemiz gerek. Bunun için devletleri ve rejimleri aşacak şekilde toplumlar ve onları oluşturan her dil, din, soy ve fikirden insanlar olarak konuşup, sorunlarımızı masaya yatırmak, birlikte düşünmek ve çözüm üretmek zorundayız. Biz yapmazsak, bunu bizim yerimize kimse yapmayacak. Başkalarının çözüm diye bize empoze edeceği *"çözümler"* de derdimize derman olmayacak.

"İslâm bir birlik ve kardeşlik dini olduğundan, ona sahip çıkanların en yüksek bir birlik ve kardeşlik örneği vermeleri şarttır." diyordu. Onu vuran irade, işleyen bir tezgâhı teşhir eden görüşleriyle kendileri açısından ne kadar tehlikeli olduğunu kavramıştı. Zalim bir sistemi ayakta tutan bir formülü deşifre ediyordu çünkü. O sistem açısından tehdit oluşturan bu fikirler, bugün de yaşadığımız coğrafya için farkındalık ve ümidi ifade ediyor. ●

* İstanbul Medipol Üniversitesi Öğretim Üyesi.

İSTANBUL
İL MİLLÎ EĞİTİM
MÜDÜRLÜĞÜ

ÖNDER
İMAM HATİPLİLER DERNEĞİ

PEYGAMBERİM ÖNDERİM

40 Hadis-i Serif Yarışması

10. Yıl

ÖDÜLLER

- BİRİNCİLİK ÖDÜLÜ: **TAM** ALTIN
- İKİNCİLİK ÖDÜLÜ: **YARIM** ALTIN
- ÜÇÜNCÜLÜK ÖDÜLÜ: **ÇEYREK** ALTIN
- MANSİYON ÖDÜLÜ: **4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. GRAM** ALTIN

SON BAŞVURU **31 EKİM** | DETAYLAR **onder.org.tr**

6. VE 10. SINIF ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİKTİR.

"TANINMA" ÜZERİNDEN FİLİSTİN'İN DEVLETLEŞME MÜCADELESİ

Prof. Dr. Berdal ARAL*

1993'te Başlayan Oslo Sürecinin İflası

Filistin'in devletleşme mücadelesini ele alan bu yazıda, bu konuyla doğrudan ilgisi olan iki gelişme üzerinden mesele tahlil edilecektir. İlk olarak burada, Filistin'in 2011 yılının Eylül ayında Birleşmiş Milletler'e *(BM)* tam üyelik başvurusunun ABD vetosu nedeniyle sonuçsuz kalmakla birlikte, Filistin'in 2012 yılında bu örgüte 'gözlemci devlet' statüsünde kabul edilmesinin anlamı irdelenmektedir. İkinci olarak bu yazımız, 2023'ten bu yana Gazze'de Siyonist Devlet eliyle işlenen başka vahim cürümlerin yanı sıra soykırımın tüm dünya kamuoyunda yarattığı infial dalgasında Fransa ve İngiltere *(resmi adı: Birleşik Krallık)* gibi önde gelen bazı Batılı devletlerin de Filistin'i devlet olarak tanımasının uluslararası hukuk bağlamındaki potansiyel sonuçlarını ve Filistin'in bir devlet olarak tanınma mücadelesindeki yerini incelemektedir.

1948'de İsrail devletinin kurulmasının ardından hem toprakları işgal edilen hem de nüfusunun büyük bir bölümü yurtlarını terk etmeye mecbur kalarak mülteci durumuna düşen Filistinliler ne Arap yö-

netimleri eliyle ne de kendi silahlı mücadeleleri neticesinde içinde özgürlük içinde yaşayabilecekleri bir devlet kurabilmiştir. 1993'te başlatılan ve Filistin'in nihai statüsünü belirlemeyi amaçlayan barış süreci, bugüne dek Filistin halkı için elle tutulur hiçbir fayda sağlamamıştır. Bu süreçte İsrail, Filistin halkına yönelik devlet terörü ve etnik temizlik stratejisine devam etmiş, ayrıca işgal ettiği topraklarda yeni yerleşim birimleri inşa ederek en az 750.000 Yahudi yerleşimciyi buraya taşımıştır. İsrail, 1993'te İsrail ve Filistin *(Filistin Kurtuluş Örgütü: FKÖ)* tarafları arasında imzalanan Oslo Anlaşmaları'nı tek taraflı olarak ihlal ettiği için bu anlaşmalarda öngörülen mekanizmalar artık geçerli referanslar olmaktan çıkmıştır.

Demek ki 1993'te başlayan Oslo barış süreci 2000'li yılların başlarında, beklenenin aksine ne Filistin topraklarındaki Siyonist işgalin sonlanmasını sağlamış ne de bir Filistin devletinin kurulmasının yolunu açmıştır. Daha açık bir ifadeyle İsrail'in anladığı barış sürecinin, Filistin halkına huzur getirecek *'sürdürülebilir'* bir Filistin devletini içermediği bu yüzyılın başlarında ayan beyan ortaya çıkmıştı. Nitekim Oslo, Filistin halkının sabrını tüketmiş; bu durum ise Filistin Kurtuluş Örgütü etrafında kümelenen siyasî grupların yeni arayışlara girmesine kapı aralamıştır. Silahlı direniş seçeneğini Oslo sürecinde denklemin dışında bırakmış olan siyasî gruplar, 2000'li yıllarda bağımsız bir devlet kurma umutlarını BM üyeliği üzerinde yoğunlaştırmışlardır.

Filistin'in Yeni Stratejisi ve BM Süreci

FKÖ lideri ve Devlet Başkanı Mahmud Abbas'ın başını çektiği yönetim, Oslo'nun başarısızlığa uğraması sonrasında meselenin *(BM'nin daha ziyade realpolitiği esas alarak yorumladığı)* uluslararası hukuka göre çözülmesini hedefleyen yeni bir strateji izlemeye başladı. Batı Şeria'da etkili olan *(Gazze'de değil)* Abbas yönetimi, İsrail ile güvenlik alanında iş birliği de dâhil olmak üzere yakın ilişkiler kurmuş ancak Netanyahu Hükûmeti hiçbir aşamada yeni yerleşim inşaatına izin vermekten vazgeçmemiştir. Bu nedenle Abbas gibi *'ılımlı' (aslında 'işbirlikçi')* bir lider bile barış sürecinin bir geleceği olmadığına ikna olmuştur. Bu nedenle Abbas etrafındaki Filistin Yönetimi 2010'lu yılların başlarında BM'ye 'üye devlet' olma hedefine odaklanmıştır.

> *İsrail, Filistin halkına yönelik devlet terörü ve etnik temizlik stratejisine devam etmiş, ayrıca işgal ettiği topraklarda yeni yerleşim birimleri inşa ederek en az 750.000 Yahudi yerleşimciyi buraya taşımıştır.*

Bilindiği üzere Filistin Ulusal Konseyi, 1988 yılında başkenti Kudüs olacak bir Filistin devletinin kuruluşunu tüm dünyaya ilân etmiştir. Kısa bir süre içinde Çin ve Rusya dâhil Filistin devleti 100'den fazla devlet tarafından tanınmıştır. Lakin Filistinlilerin tüm çabalarına rağmen bu durum işgalci İsrail'in en azından 1967'de işgal ettiği Filistin topraklarından çekilmesine yol açmamıştır. Bunun anlamı açıktır: BM kararlarının da teyit ettiği üzere self-determinasyon hakkı temelinde İsrail'in 1967'de işgal ettiği Batı Şeria *(Doğu Kudüs dâhil)* ve Gazze'de bir Filistin devletinin kurulması öngörüldüğü hâlde, bu durum fiilî olarak bir Filistin devletinin kurulmasına yol açmamıştır. *(Yani Filistin, hukuken (de jure) devlet olduğu hâlde toprakları işgal altında olmaya devam ettiğinden, devlet olmanın sağladığı hukukî imkânların birçoğundan yararlanamamıştır.)*

Bu yazı, BM'ye üyelik ile devlet olma statüsünün aynı şey olmadığının altını çizmektedir. Bir siyasî varlık BM'ye üye olmadan da devlet olabilir. *(Örneğin 2002 öncesi İsviçre veya Kosova)* Öte yandan, BM üyesi olup da devlet olarak tanınmayabilir. *(Örneğin İngiliz sömürge yönetimi altındaki Hindistan)* BM'ye üyelik kıstasları BM Şartı'nda belirlenmiştir. Buna göre, Güvenlik Konseyi'nin önerisi ile Genel Kurul'un üçte iki çoğunluk kararıyla bir siyasî varlık BM'ye üye devlet olarak katılabilir. Güvenlik Konseyi'ndeki daimî üyelerden herhangi biri *(ABD, Rusya, Çin, İngiltere, Fransa)*, bir üyelik başvurusunu veto edebilir. Nitekim ABD 2011 yılında Filistin'in üye devlet olma amaçlı başvurusunu veto edeceğini açıkça ifade etmiştir.

Devlet Olmanın Uluslararası Hukuktaki Kıstasları ve Filistin'in Durumu

Devlet olma normları, BM Şartı'ndan ziyade genel uluslararası hukuk kurallarıyla, özellikle de zaman içinde bir yapılageliş *(teamül)* kuralı hâline gelen 1933 Montevideo Sözleşmesi çerçevesinde ortaya konmuştur. Bu sözleşmeye göre devlet olmanın dört şartı şunlardır:

> *Batı Şeria ve Doğu Kudüs'ün büyük kısmı İsrail işgali altındadır, Gazze ise hem İsrail ablukası hem de 2023 sonrasında topyekûn işgal nedeniyle fiilen Filistinlilerce kontrol edilememektedir.*

1. Daimî nüfus

2. Belirli bir toprak parçası

3. Merkezî otorite *(hükûmet)*

4. Diğer devletlerle ilişki kurabilme kapasitesi

Son iki kıstas *'bağımsızlık'* ile yakından ilişkilidir. 20. yüzyıldan önceki uygulamanın aksine, bir varlığın diğer devletlerce tanınması bugün artık devlet olmanın ön koşulu değildir. Bu dört şartı yerine getiren bir siyasî varlık, uluslararası hukuk nezdinde bağımsız bir devlet sayılır. Ancak, uluslararası ilişkilerde güç kullanma yasağı, insan haklarının önem kazanması gibi nedenlerle, bu dört kıstası karşılasa bile bazı adaylar devlet olarak tanınmayabilir. Nitekim 1965'te İngiltere'den bağımsızlık ilân eden Rodezya, sistematik ırkçılık yapması nedeniyle diğer devletlerce tanınmamıştır. Öte yandan, etkili hükûmet koşulunu karşılamadığı hâlde, self-determinasyon hakkına sahip olan bir 'halk'ın, sınırları içinde yaşadığı devletin sistematik ve yaygın insan hakları ihlalleri nedeniyle hâkim çoğunlukla barış içinde yaşama şansının kalmadığı düşünülen toplulukları temsil eden siyasî varlıkların, BM Güvenlik Konseyi eliyle *(yani uluslararası toplumun desteğiyle)* devlet olabildiği Doğu Timor (Bağımsızlık: 2002) ve Güney Sudan *(Bağımsızlık: 2011)* örneklerinde gözlenmiştir.

Yukarıda ifade edilen kıstaslara bakılarak, Filistin'in devletleşme süreci konusunda neler söylenebilir? Filistin bağlamında sürekli nüfus olduğu açıktır. Ortak bir tarihî olan ve Filistin kimliğini benimsemiş olan en az 15 milyon Filistinli vardır. Filistin toprakları/ülkesi olarak hem uluslararası hukuk çerçevesinde hem de BM kararlarıyla tanınan bir toprak parçası vardır. *(Manda dönemi Filistin topraklarının sadece yüzde 22'sine tekabül eden Gazze, Batı Şeria, Doğu Kudüs).* Bu bölgelerin birbirinden kopuk olmasının (çok nahoş bir durum olmakla birlikte) bağımsızlığa engel teşkil etmediği Alaska *(ABD)* ve Kaliningrad *(Rusya)* örnekleriyle ortaya konabilir. Üçüncü şart olan etkili kontrol ve merkezî otorite ihdas etme hususunda sorunlar vardır. Batı Şeria ve Doğu Kudüs'ün büyük kısmı İsrail işgali altındadır, Gazze ise hem İsrail ablukası hem de 2023

sonrasında topyekûn işgal nedeniyle fiilen Filistinlilerce kontrol edilememektedir. Son kıstas ise uluslararası ilişkilere girme yeteneğidir. Filistin, 2025 Kasım ayı itibariyla 158 devlet tarafından tanınmaktadır. Filistin'in çok sayıda devletle diplomatik ilişkileri bulunmaktadır. Ayrıca, Filistin birçok anlaşmaya ve uluslararası örgüte taraftır.

Filistin'in Devlet Olma Hakkının Dayanakları

'Etkili kontrol' kıstası eksik olmakla birlikte, bu durum Filistin'in uluslararası hukuk açısından devlet olamayacağı anlamına gelmemektedir. Bunun başlıca nedenleri şunlardır:

1. Hukukun üstünlüğü: İsrail'in Filistin topraklarını yasa dışı güç kullanarak işgal etmesi, Filistin'in devlet olma hakkını ortadan kaldırmaz. Uluslararası hukuk, yasa dışı yollarla devlet olma fırsatı elinden alınan siyasî varlıkların bu hakkını korur.

2. Self-determinasyon hakkı: BM dâhil uluslararası toplumun ezici çoğunluğu, Filistin halkının self-determinasyon hakkını kabul etmektedir. Uluslararası hukuktaki gelişen eğilim, etkili kontrol eksikliğinin, güçlü bir self-determinasyon hakkı ile telafi edilebileceğini göstermektedir.

3. Tarihi hak: 1947'de BM Genel Kurulunca kabul edilen 181 sayılı karar, tarihi Filistin'in bir kısmında bir Filistin devletinin kurulmasını öngörmüştür. Dolayısıyla, Filistin'in BM başvurusu, yeni bir hak elde etme değil, var olan bir hakkın kullanım sürecini yeniden başlatma girişimi olarak görülebilir.

BM'de 'Gözlemci Devlet' Olarak Filistin

Filistin'in uluslararası hukuktaki temel yasal statüsü, Birleşmiş Milletler *(BM)* nezdinde *"Üye Olmayan Gözlemci Devlet"* statüsüdür. Bu statü, BM Genel Kurulu'nun 29 Kasım 2012 tarihli A/RES/67/19 sayılı Kararı ile verilmiş ve Filistin'in BM'deki eski 'gözlemci varlık' statüsünü 'gözlemci devlet' statüsüne yükseltmiştir. Bu statünün pratik sonuçları şunlardır: BM platformlarında devlet olarak konuşma, bazı BM faaliyetlerine katılma ve belirli organlarda devlet sıfatıyla yer alma hakkı. Ancak, bu statü BM üye devletliği ile aynı değildir. Tam üyelik için Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesi ve Genel Kurul'un onayı gereklidir.

> *Uluslararası hukukta bir varlığın 'devlet' olarak tanınmasının hukukî etkileri önemlidir. Nitekim tanıma, Filistin'in uluslararası hukukta bir özne olarak hareket etme kapasitesini güçlendirmiştir.*

Bu statü, Filistin'in Uluslararası Ceza Mahkemesi *(UCM)* Statüsü gibi çok taraflı uluslararası anlaşmalara katılmasına ve çeşitli uluslararası forumlarda devlet sıfatıyla yer almasına, geçmişe oranla daha fazla imkân sağlamıştır.

Devletlerin Tanımasının Hukukî Anlamı ve Etkileri

BM'deki statüsüne ek olarak Filistin bugün 158 devlet tarafından *'Filistin Devleti'* olarak tanınmaktadır. Uluslararası hukukta bir varlığın *'devlet'* olarak tanınmasının hukukî etkileri önemlidir. Nitekim tanıma, Filistin'in uluslararası hukukta bir özne olarak hareket etme kapasitesini güçlendirmiştir. Uluslararası Adâlet Divanı *(UAD)* ve UCM gibi mahkemeler Filistin'i çeşitli davalarda ve istişari görüşlerde bu kapasiteyle ele almıştır. Bir devletin tanınması, genellikle o devlet açısından şu tür sonuçlara yol açar: tanıyan devletle diplomatik ilişkiler kurma; büyükelçi değişimi ve ikili bağlayıcı anlaşmalar yapma yeteneği; uluslararası örgütlere üye olma; uluslararası mahkemelerde taraf olma; *(UCM'ye erişim buna örnektir)*; vatandaşları için diplomatik koruma hakkına sahip olur;

devlet sıfatıyla çeşitli ayrıcalık ve dokunulmazlıklardan yararlanabilir; BM gibi siyasî organlardaki pozisyonu ve uluslararası hukuk iddiaları güçlenir.

Buna karşılık devlet olarak tanınmanın etkilerini abartmamak gerekir. Söz gelimi, tanıma, Filistin'in nihai sınırlarını belirlemez veya işgal altındaki toprakların özgürleşmesine tek başına imkân sağlayamaz. Bunların yanı sıra BM üyeliği için gereken Güvenlik Konseyi sürecini atlatmaz. Ayrıca, işgal topraklarındaki Yahudi yerleşim birimlerinin yasal statüsü ve Filistin'in nihai statüsü gibi konular, tanımadan bağımsız olarak uluslararası insanî hukuk, BM Güvenlik Konseyi kararları ve UAD'nin görüşleri çerçevesinde ele alınmaya devam eder.

Son Dönemdeki Tanımaların (Birleşik Krallık, Fransa vb.) Hukukî Etkileri

2024-2025 döneminde Birleşik Krallık, Fransa, İrlanda, İspanya, Norveç gibi birçok Avrupa devletinin Filistin'i tanımasının somut hukukî ve siyasî sonuçları olmuştur. Bu devletler bundan sonraki süreçte Filistin ile tam diplomatik ilişkiler kurabilir, büyükelçi değişimi yapabilir ve Filistin'i bir devlet olarak kabul eden ikili anlaşmalar imzalayabilir. Bu, taraflar arasında yeni hukukî yükümlülükler ve haklar yaratır. Yanı sıra, Batı'nın bu önde gelen devletlerinin Filistin'i devlet olarak tanıması, Filistin'in diğer çok taraflı forumlarda *(BM, UCM, UAD) 'devlet'* olarak kabul edilmesi yönündeki siyasî ve hukukî argümanlara güç kazandırır. Bu durum ayrıca Filistin'in aslında bir devlet olduğu kanaatini uluslararası toplum nezdinde daha fazla güçlendirebilir. Dahası, başta Avrupa Birliği ve G7 ülkeleri olmak üzere bu tanımalar, uluslararası diplomasideki dengeyi Filistin lehine değiştirir. Ayrıca, UAD kararlarına ve BM kararlarına saygı gösterilmesi yönünde İsrail üzerindeki siyasî baskıyı artırır ve olası müşterek yaptırımların önünü açar.

> *Filistin davası ancak Filistin halkının ve başta Müslüman ülkeler olmak üzere onları destekleyen tüm aktörlerin beraberce Siyonist yapıya karşı ortaya koyacakları kararlı mücadele ile mutlu bir sona ulaşabilir.*

BM'deki *'Üye Olmayan Gözlemci Devlet'* statüsü *(2012)* ve çok sayıda devletçe tanınması nedeniyle Filistin'in, uluslararası hukuk açısından önemli bir kapasiteye sahip olduğunu ifade etmek gerekir. Bu kapasite, uluslararası anlaşmalara taraf olma, mahkemelere erişim ve diplomatik ilişki kurma haklarını içerir. İngiltere ve Fransa gibi devletlerin son dönemdeki tanımaları, bu kapasiteyi ve Filistin'in uluslararası siyasetteki ağırlığını önemli ölçüde güçlendirmiştir.

Şüphe yok ki Filistin'in mevcut devletlerin ezici çoğunluğunca 'devlet' olarak tanınmış olması, Filistin halkının özgürlük mücadelesinde yeni ve önemli bir aşamayı temsil etmektedir. İsrail ve koşulsuz destekçisi ABD'nin bu gelişmeden tedirgin olması da bunun bir göstergesidir. Ancak, Filistin BM'ye üye devlet olarak katılsa bile bu durum kendi başına İsrail işgalinin sona ermesine yol açmayacaktır. Filistin davası ancak Filistin halkının ve başta Müslüman ülkeler olmak üzere onları destekleyen tüm aktörlerin beraberce Siyonist yapıya karşı ortaya koyacakları kararlı mücadele ile mutlu bir sona ulaşabilir. Tarihî Filistin toprakları yüzyıllarca Filistin halkının ana yurdu olmuştur. Hem tarihî haklar hem de self-determinasyon hakkı temelinde, gelecekte de böyle olmalıdır. ●

** İstanbul Medeniyet Üniversitesi Öğretim Üyesi.*

Hikmetin İzinde 5. DÖNEM

EĞİTİMDE DERİNLİK
YÖNETİMDE LİDERLİK

ÖĞRETMEN AKADEMİSİ | YÖNETİCİ AKADEMİSİ

29 AKADEMİSYE | 25 BAŞLIK | 69 OTURUM

ÖNDER 1958 İMAM HATİPLİLER DERNEĞİ | İHAMER İMAM HATİP ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

KUDÜS KARŞISINDA İSLÂM DÜNYASININ İMTİHANI

İsrail'in Türk askerinin bölgede bulunmasını istememesi şaşırtıcı değildir. Çünkü Filistin meselesinde en açık ve kararlı tavrı ortaya koyan ülkelerden biri Türkiye'dir. Türkiye hem diplomatik zeminde hem de uluslararası kamuoyunda İsrail'in politikalarını eleştiren, Gazze'deki katliama en yüksek sesle karşı çıkan devlettir.

Prof. Dr. **ERHAN AFYONCU***

Röportaj: Esra Zeynep AKGÜN

Harp okulları ve Astsubay okullarında akademik yılın açılışında ilk ders olarak Filistin'de 800 yıl başlıklı seminer verdiniz. TSK'da böyle bir hassasiyet gösterilmesi kamuoyunda çok değerli bulundu. Açılış dersinde böyle bir konuyu neden tercih ettiniz?

Günümüzde maalesef bir soykırıma, büyük bir katliama şahitlik etmek zorunda kalıyoruz. Bu durum insanlık, Müslüman devletler ve Türk devletleri açısından ayıptır. Çünkü tarih boyunca biz hep mazlumlara kol kanat germiş bir milletiz; ancak bugün gücümüz bu katliamı durdurmaya yetmiyor ya da sınırlı kalıyor. İşte bu nedenle en azından farkındalığı artırmamız gerekiyor.

Askerî ortamda hedeflediğimiz bir diğer husus da şudur: Buralar bir Yahudi yurdu değildir. Yahudi tarihçilerin korkunç bir tarih anlatısı var sanki asırlardır bu bölgeleri hep onlar yönetmiş gibi bir izlenim oluşturuyorlar. Fakat ben tarihçi olduğum için biliyorum ki o bölgeyi en uzun süre yönetenler Türklerdir. Yaklaşık 820 yıl boyunca bu bölgeleri biz yönettik. Bizden sonra Romalılar gelir; Yahudiler ise üçüncü sırada yer alır. Dolayısıyla bu farkındalığın anlaşılması gerekiyor. Bu iki

açıdan önemlidir:

Birincisi, hem öğrencilerimizin hem de kamuoyunun o katliama, o soykırıma dikkatini çekmek içindir.

İkincisi ise o bölgede tarih boyunca adâlet ve huzuru en uzun süre sağlayan milletin Türkler olduğunu anlatmaktır.

Çünkü dediğimiz gibi bölgede sekiz asır boyunca Türklerin yönettiğini bugün Türklerin büyük kısmı bile bilmiyor. Sadece Osmanlı dönemini biliyoruz; o da 400 yıldır. Oysa ondan önce Tolunoğulları, İhşidîler, Memlükler, Eyyûbîler, Selçuklular gibi pek çok Türk devleti Filistin'de hâkimiyet kurmuştur. Yani Filistin'de en uzun süre yönetim sağlayan millet Türklerdir.

Trump planının kapsamında dört ülke garantör oldu. Bunlardan biri de Türkiye. Plan çerçevesinde Gazze'de bir barış gücü kurulması kararlaştırıldı. Kamuoyunda Mehmetçik'in Gazze'ye gitmesi yönünde bir talep var. Siz bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz? Eğer bu durum gerçekleşirse Mehmetçik 108 yıl sonra Gazze topraklarında olacak.

» Türkiye'nin Filistin meselesine yaklaşımı yeni değil kökleri çok eskiye dayanır. Sayın Cumhurbaşkanımız da yıllardır hem Filistin'deki katliama hem de genel olarak bölgedeki adâletsizliğe dikkat çeken isimlerin başında geliyor. Somali, Sudan gibi kriz bölgelerine nasıl insanî ve askerî destek verildiyse, Filistin için gösterilen hassasiyet de aynı çizginin devamıdır. Bu Türkiye'nin tarihî sorumluluğunun ve mazlumları koruma geleneğinin doğal bir yansımasıdır.

Bugün gelinen noktada ateşkesin sağlanması adına uluslararası girişimler devam ediyor. Eğer ateşkes kalıcı hâle getirilecekse, bölgede mutlaka bir barış gücü konuşlandırılması gerekecektir. Çünkü sadece ateşkes ilânı yetmez; sahada güvenliği sağlayacak, sivilleri koruyacak, yaşamı yeniden düzenleyecek bir güce ihtiyaç vardır.

Bu talep edilirse -ki kamuoyunda ve basında böyle bir talep olacağı yönünde değerlendirmeler var- Türkiye Cumhuriyeti de gerektiğinde oraya barışı korumak için birlikler gönderecektir. Savaşmak için değil tabi barışı korumak için. Türk Silahlı Kuvvetleri buna hazırdır. Yapı olarak birlikleri her an bu görevi yapabilecek kapasiteye sahiptir. Sayın Cumhurbaşkanımızın uygun gördüğü zaman birlikler oraya gidecektir.

108 yıl sonra Türk askerinin oraya gitmesi çok manidar olacaktır. Yine altını çizmek gerekir ki Türk askeri oraya fetih için değil barışı ve huzuru tesis etmek için gider. Gazze'den 1917'de çekildikten sonra bölgede bir türlü istikrar sağlanamadı. Bugün Mehmetçik'in oraya yeniden ayak basması, Filistin için olduğu kadar bölge için de büyük bir anlam taşıyacaktır. Türk askerinin varlığı, Filistin halkı için güven ve adâletin yeniden tesisi yönünde güçlü bir etki oluşturacaktır.

İsrail, Türk askerinin Gazze'de konuşlanmasına şiddetle karşı çıkıyor. Bu itirazı nasıl değerlendiriyorsunuz?

» İsrail'in Türk askerinin bölgede bulunmasını istememesi şaşırtıcı değildir. Çünkü Filistin meselesinde en açık ve kararlı tavrı ortaya koyan ülkelerden biri Türkiye'dir. Türkiye hem diplomatik zeminde hem de uluslararası kamuoyunda İsrail'in politikalarını eleştiren, Gazze'deki katliama en yüksek sesle karşı çıkan devlettir. Bu nedenle İsrail'in böyle bir gücün Gazze'de görev yapmasını istememesi doğaldır; kendi çıkarları açısından bakıldığında bu beklenen bir tepkidir.

» Prof. Dr. Erhan Afyoncu

Türkiye'nin Filistin meselesine yaklaşımı yeni değil kökleri çok eskiye dayanır. Sayın Cumhurbaşkanımız da yıllardır hem Filistin'deki katliama hem de genel olarak bölgedeki adaletsizliğe dikkat çeken isimlerin başında geliyor.

Ancak burada asıl belirleyici olan Amerika Birleşik Devletleri'dir. Bölgedeki barış gücünün nasıl şekilleneceğini, hangi ülkelerin görev alacağını ve güvenlik mimarisinin nasıl kurulacağını büyük ölçüde ABD belirleyecektir. İsrail'in tek başına süreç üzerinde belirleyici olma gücü yoktur; özellikle de uluslararası bir barış misyonunda.

Prof. Dr. Erhan Afyoncu

Türkiye açısından bakıldığında durum nettir. Eğer uluslararası şartlar oluşur, hukukî zemin hazırlanır ve Türkiye'den resmî olarak talepte bulunulursa, Türk Silahlı Kuvvetleri barışı koruma görevini üstlenmeye hazırdır. TSK hem kapasite hem deneyim bakımından bu görevi yerine getirebilecek her güce sahiptir.

Önemli olan bölgede kalıcı bir ateşkesin sağlanması ve sivillerin güvenliğinin teminat altına alınmasıdır. Gazze'de hâlâ yaşam koşulları son derece ağır; katliam azalmış olsa bile tamamen bitmiş değildir. Bu nedenle sahada barışı tesis edecek, düzeni sağlayacak ve insanî hayatı mümkün kılacak bir güce ihtiyaç vardır. Türkiye de bu konuda üzerine düşeni yapabilecek ülkelerin başında gelir.

İsrail onayı olmadan hiçbir ülkenin Gazze'ye giremeyeceğine dair açıklamalar yapılıyor. Bu şartlarda Türk askerinin Gazze'de görev alması sizce mümkün mü?

Gazze'de bir barış gücünün konuşlandırılması, tek bir devletin isteğiyle veya itirazıyla şekillenecek bir süreç değildir. Böyle bir adımın atılabilmesi için mutlaka uluslararası bir hukukî zemin gerekir. Bu da çoğunlukla Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarıyla veya çok taraflı bir anlaşmayla sağlanır.

İsrail'in *"onayımız olmadan kimseyi kabul etmeyiz"* şeklindeki açıklaması, daha çok kendi iç kamuoyuna yönelik bir siyasî söylemdir. Sahadaki gerçek güç dengelerine bakıldığında, bu tür misyonlarda asıl belirleyici ülke Amerika Birleşik Devletleri'dir. ABD'nin desteklemediği, onaylamadığı bir barış gücünün bölgede varlık göstermesi fiilen mümkün değildir. Dolayısıyla asıl kilit nokta, Amerikan yönetiminin nasıl bir pozisyon alacağıdır.

Türkiye açısından tablo nettir: Türk Silahlı Kuvvetleri, yalnızca uluslararası geçerliliği olan bir anlaşma kapsamında böyle bir göreve katılabilir. Türkiye'nin kendi başına Gazze'ye asker göndermesi hem uluslararası hukuka aykırı olur hem de diplomatik olarak doğru olmaz. Bu nedenle süreç tamamen çok taraflı bir mutabakat üzerine kurulmalıdır.

Eğer BM veya çok uluslu bir mekanizma tarafından Türkiye'ye bir görev tevdi edilirse, Türk Silahlı Kuvvetleri bu görevi yerine getirebilecek tecrübe, disiplin ve kapasiteye fazlasıyla sahiptir. Ancak bunun gerçekleşebilmesi için ABD'nin ikna edici bir pozisyona gelmesi, İsrail'in en azından açık bir engelleme tutumunu geri çekmesi, barış gücünün görev ve yetki çerçevesinin netleşmesi gerekir.

Sonuç olarak Türkiye ancak uluslararası meşruiyet sağlandığında Gazze'ye asker gönderebilir; bu koşullar oluştuğunda da görevi hakkıyla yerine getirecek güçtedir.

Çok uzun yıllar sonra dünya kamuoyu ve hatta özellikle Batılı devletler İsrail'e karşı antisemitik görünme pahasına güçlü bir ses çıkarmaya başladı. Dünyanın her yerinde Yahudilere karşı inanılmaz bir antipati gelişti ve her yerden kovulmaya başladılar. Tarih boyunca birçok kez sürgüne uğramış Yahudileri de düşünürsek gelecekte Siyonist Yahudileri

Gazze'de hâlâ yaşam koşulları son derece ağır; katliam azalmış olsa bile tamamen bitmiş değildir. Bu nedenle sahada barışı tesis edecek, düzeni sağlayacak ve insanî hayatı mümkün kılacak bir güce ihtiyaç vardır. Türkiye de bu konuda üzerine düşeni yapabilecek ülkelerin başında gelir.

neler bekliyor?

» Şimdi tabii şöyle bir şey var: Yahudiler tarih boyunca dışlanan bir toplum oldu. Şöyle diyelim; Roma'nın sürdüğü ve sadece yılda bir gün Kudüs'e girme hakkı olan Yahudiler, Hz. Ömer'in *(ra)* 638'de Kudüs'ü fethiyle birlikte Kudüs'e girebildiler. Osmanlı döneminde de burada huzur içinde yaşadılar; diğer Türk devletleri zamanında da yaşadılar. Yani Yahudileri tarih boyunca dışlamayan tek topluluk Müslümanlardı en sonunda da Müslüman Türklerdi.

Fakat Hristiyanlar, Yahudileri devamlı surette dışladılar, sürdüler. En ufak bir şey başlarına geldiğinde Yahudileri cezalandırdılar, öldürdüler, katlettiler. Mesela veba olduğunda fıçılara koyup nehre atıyorlar; veba oluyor, yakıyorlar, kazığa oturtuyorlar. 1950'lere kadar Yahudiler, Hristiyan toplumlar içerisinde çok negatif bakılan bir topluluktu. Bu Müslümanlarda hiç olmadı bakın, en önemli şeylerden birisi budur.

Fakat şimdi Müslümanları katlediyorlar. Burada biz dinî bir meseleden dolayı gitmiyoruz; ortada masum insanlar var.

İkinci Dünya Savaşı'ndan önceki filmlere bakın: Bütün filmlerde Yahudiler, Yahudi kimliğini bile saklar. Yani bir polistir, Yahudi olduğunu söylemez çünkü çok negatif bir bakış açısı vardır. İkinci Dünya Savaşı'ndaki Almanların yaptığı katliam, Yahudilere bir "koruma zırhı" getirdi. Mazlum bir halk olarak görüldüler ve o koruma zırhından dolayı hiç kimse o anti-semitik düşüncelerini ifade edemedi.

Fakat bu son katliamlar, özellikle orta yaş ve üstünü çok etkilemedi. Yani bunu böyle dersek bizi aldatır. Fakat gençler arasında Yahudilere karşı çok negatif düşüncelere sevk etti. Mesela gidip Amerikan Başkan Yardımcısı'na kameraların önünde hesap soruyorlar: "Niye biz bunları koruyoruz, ne yapıyoruz?" diye. Çünkü gençlik bunu anlayamıyor. Şimdi, İkinci Dünya Savaşı'nın formatladığı insanların bakışıyla, belli bir yaşın üzerindekilerle gençlerin bakışı farklıydı. Şu an o zırh yırtıldı ama tamamen ortadan kalkmadı, onu da söyleyeyim.

Bunun en son örneği New York Belediyesi'ne seçilen Hamdali. Herkes onun Müslüman olmasına takılıyor ama mesele o değil. Adam Antisiyonist fikirlerle seçildi. Bakın, New York, İsrail'den sonra en fazla Yahudinin yaşadığı yer; o eyalette 4 milyon Yahudi var. Çok yoğun bir şehir, şehir merkezinde belki o kadar yok ama genel olarak böyle. Orada, İsrail'in katliamlarını kınayan birisinin başkan seçilmesi de az önce söylediğimiz konuya işaret ediyor: Anti-siyonist fikirlerle de seçim kazanılabileceğini gösteriyor.

Bu bana göre son derece önemli bir hâdise. Yani bizim basın genelde onun Müslüman oluşuna takılacak ama adam orada İsrail karşıtı fikirlerini söyleyerek seçildi. Hem de Yahudilerin yoğun olduğu bir yerde. Bu, o zırhın yırtılmasını gösteren ikinci önemli kanıttır.

Tarih boyunca Kudüs ve çevresinde ne zaman Müslümanlar ve Türkler hâkim olduysa o zaman bölgeye huzur ve barış geldi. Türklerin 800 yıl boyunca bölgeyi yönettiğini düşünürsek bu süreçte Türkler barış ve huzuru nasıl sağladı? Geçmişten gelen bu tecrübe önümüzdeki süreçte bize nasıl bir perspektif sunar?

» Yani tabii sadece Türkler Kudüs'te ve Filistin'de huzur sağlamadılar. Bu, bizim ilk İslâm devletlerinden aldığımız bir gelenektir. Şimdi biz şöyle bir zaman makinesi yapsak ve genç kardeşlerimizle 150 yıl önce Avrupa'ya gitsek; köle Müslümanların dışında başka kimseyi göremezsiniz. Dışlanmış, gettoda yaşayan Yahudileri görürsünüz. Tek yekpare bir Hristiyanlığı görürsünüz.

Fakat bu topraklarda, 900 yıl ya da 1000 yıl önceye de gelseniz; Emevîler, Abbâsîler, Selçuklular, Osmanlılar döneminde gelseniz; bu bölgelerde her dinden insanın yaşadığını görürsünüz. Her mezhebten insanın yaşadığını görürsünüz. Bu tabii bizim kendi uygulamamız değil; Allah'ın bize bir emridir. Farklı

» Prof. Dr. Erhan Afyoncu

> *Yahudileri tarih boyunca dışlamayan tek topluluk Müslümanlardı en sonunda da Müslüman Türkler oldu.*

dinden olan insanlara, zımmî hukukunu ve zımmî statüsünü kabul ettiği takdirde İslâm devletlerinde yaşama hakkı vardır. Türkler bunu daha da ileriye götürmüşlerdir.

Osmanlı'nın 10 milyon kilometrekarelik imparatorluğunda, 600 yıl boyunca aklınıza gelmeyecek sayıda milleti yönetti. Yani sadece Ermenilerin bile üç farklı mezhebi var. Osmanlı'da ciddi bir müsamaha kültürü vardır. Bu müsamaha, Allah'ın emrettiği bir müsamahadır; bizim kendi uydurduğumuz bir şey değildir. Din değiştirme şartı, zorlaması bizde yoktur. Bu ne Osmanlı'da ne Selçuklu'da olmadı. Devletin belirlediği çerçeveye itaat ettiği zaman, devlet onun yaşam hakkını güvence altına alır.

Mesela Hristiyanlarla Müslümanlar arasında anlaşmazlıklar olduğunda Kırım'a, Kıbrıs'a, Osmanlı'nın farklı coğrafyalarına baktığımızda; anlaşmazlık olduğunda hukuk neyi emrediyorsa o uygulanmıştır. Hristiyanların Müslümanlarla olan davalarında, birçok Müslümanın kaybettiği davayı biliyoruz; Kıbrıs'ta görüyoruz. Mesela Kırım'da Hristiyanların ikonalarını yırtan birisine kırbaç cezası veriyor. Yani onun dinî değerleriyle dalga geçilmesini ve aşağılanmasını istemiyor. Bizim kültürümüz buydu. Bu kültürle hareket ettiği için atalarımız o bölgelerde huzur ve barış sağladı.

> *Osmanlı'nın insana bakış açısı çok farklıydı. İnsana insan gibi bakıyordu. 150 yıl önce dünyanın hiçbir yerinde farklı dinlerden insanlara bir müsamaha edilemezken, bu coğrafyada bu çok büyük bir adımdı.*

Tabii ikinci bir önemli şey de şudur: O bölgeler tek bir devletti. Yani bugün Yunanistan, Filistin Osmanlı hâkimiyetine girdiği zaman yalnızca Filistin olmuyordu; Suriye, Ürdün, Lübnan, Suudi Arabistan, Yunanistan, Bulgaristan gibi bütün topraklar aynı devletin parçasıydı. Böyle olunca ne oluyordu? Ticaret gelişiyordu, güvenlik gelişiyordu ve en önemlisi, Osmanlı'nın insana bakış açısı çok farklıydı. İnsana insan gibi bakıyordu, gerçekten de.

Yani 150 yıl önce dünyanın hiçbir yerinde farklı dinlerden insanlara bir müsamaha edilemezken, bu coğrafyada bu çok büyük bir adımdı. Ve burada şu var: Bu bize derslerde anlatılan basit bir şey gibi geliyor ama iyi vurgulamak lazım. Zaman makinesiyle Berlin'e, Paris'e, Madrid'e gitseniz farklı dinden bir insan göremezsiniz. Ama zaman makinesiyle İstanbul'a, Bağdat'a, Şam'a gitseniz her dinden insanı bulursunuz. Aramızdaki fark buydu. Yani biz, Türk devlet yönetim felsefesinin amacı olan huzur ve adâleti sağlamaya odaklandık. Hem kendi vatandaşı için hem de kendisine sığınan mazlumlar için. Topkapı Sarayı'na gittiğiniz zaman girişte *"Padişah, Allah'ın yeryüzündeki gölgesidir. Bütün mazlumlar ona sığınır."* yazar. Yani o mantıkla hareket ediyor.

Bakın, bugün Türkiye Cumhuriyeti'nde padişahlık ortadan kalktı; demokratik bir cumhuriyet var. Ama Türkiye Cumhuriyeti de aynı mantığı sürdürüyor. Kapısına sığınan milyonlarca Suriyeliye *"Ben bunları alıp ne yapacağım?"* demedi. Kabul etti. Daha önce Iraklılar Saddam zulmünden kaçtığında geldi; yine kabul etti. Türkiye Cumhuriyeti, atalarının o politikasını devam ettirmiştir.

Biz en başından beri iki devletli çözümü savunuyoruz. Başkenti Doğu Kudüs olan bir Filistin'i... Batılılar da artık bunu dillendirmeye başladı. Sizce bu mümkün mü? BM'nin 1967 kararını o dönem Batılı ülkeler de kabul etmiş miydi?

1948'de kurulan İsrail, o tarihten itibaren bölgedeki Arapların aleyhine olacak şekilde sürekli büyüdü. 1967 Savaşı sonrasında işgal ettiği toprakları Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tanımadı ve o dönem ilginç bir şekilde geri çekilme kararı aldı. Türkiye bugün de bu kararın uygulanmasını talep ediyor. Ancak mevcut şartlarda Amerika'nın ve İsrail'in buna göz yumması mümkün görünmüyor. Bu durumun değişmesi, İslâm devletlerinin daha güçlü bir siyasî baskı kurmasına bağlı yalnızca istemekle sonuç alınamıyor. Şu anda bu siyasî güç tam anlamıyla mevcut olmasa da ileride oluşabileceği düşünülüyor. Türkiye'nin tutumu, 1967 BM kararlarına dayanıyor ve o dönemde Batılı ülkeler de bu kararı kabul etmişti.

Buna rağmen İsrail, iki devletli çözüm sürecinde Kudüs'ü hiçbir zaman paylaşmak istemiyor. Toprak yapısı zaten iki parçalı ve son 40 yılın sınır değişimlerine bakıldığında İsrail'in adım adım genişlediği açıkça görülüyor. İsrail'in zihninde, Müslümanların yaşadığı bölgeler

Prof. Dr. Erhan Afyoncu

"Eretz İsrael" yani *"vadedilmiş topraklar"* olarak kabul ediliyor. Bu nedenle bugünkü Filistin topraklarını hiçbir zaman Filistin'e ait bir bölge olarak görmüyorlar. Batı Şeria'daki yeni işgalleri de yine Tevrat'a atıf yaparak *"İsrail yurdudur"* söylemiyle meşrulaştırmaya çalışıyorlar.

Hocam bir de mazlum coğrafyalardan biri de gündemimizden hiç düşürmememiz gereken Doğu Türkistan'dır. Kamuya açık kaynaklarda bu bölgeyle ilgili çok sınırlı bilgilere sahibiz. Siz Doğu Türkistan meselesini nasıl tanımlıyorsunuz?

Doğu Türkistan'da bugün yaklaşık 20 milyon Uygur Türkü yaşıyor. Hem soydaşımız hem dindaşımız olan bu topluluk, maalesef çok büyük bir nüfusun içinde erime tehlikesiyle karşı karşıya kalıyor. Balkanlar'da veya Kafkasya'da 1–2 milyonluk nüfuslar bile devlet kurabilirken, Uygurların 20 milyonluk varlığı Çin nüfusunun büyüklüğü içinde anlamını kaybediyor ve sesleri duyulamıyor.

İsrail, iki devletli çözüm sürecinde Kudüs'ü hiçbir zaman paylaşmak istemiyor. Toprak yapısı zaten iki parçalı ve son 40 yılın sınır değişimlerine bakıldığında İsrail'in adım adım genişlediği açıkça görülüyor.

Çin, bu topluluğu potansiyel tehdit olarak gördüğü için bölgeyi dünya kamuoyundan büyük ölçüde izole etmiş durumda. Bu nedenle orada ne olup bittiğini sağlıklı bir şekilde takip etmek çok zor. Fakat ulaşan bilgiler, Uygur Türklerinin hem dinî hem kültürel hem de sosyal hayatlarında ciddi baskılarla karşı karşıya olduklarını açıkça gösteriyor.

Çin'in uyguladığı politikalar sonucunda dinî hayat kısıtlanıyor, kül-

Prof. Dr. Erhan Afyoncu

Filistin'deki zulüm, Osmanlı'nın 1917'de bölgeden çekilmesinden sonra başladı ve o günden bu yana Arapların en temel yaşam hakları sistemli şekilde ihlal edildi.

türel kimlik aşındırılıyor, aile yapısı hedef alınarak nüfus dağıtılıyor, asimilasyon politikaları yoğun şekilde uygulanıyor.

Türkiye Cumhuriyeti, bu konuda hem diplomatik hem insanî düzeyde imkânları ölçüsünde girişimlerde bulunuyor. Ancak Çin kapalı bir ülke olduğu için doğrudan bilgiye ulaşmak ve baskıları belgelemek çok güç. Buna rağmen Türkiye hem Cumhurbaşkanlığı hem Dışişleri Bakanlığı üzerinden Uygur Türklerinin haklarının korunması yönünde sürekli diplomatik temaslar yürütüyor.

ABD'nin zaman zaman Uygurlara destek vermesi de tamamen Çin'i dengelemeye yönelik bir siyasettir; bu desteğin tarihî veya vicdanî bir zemini yoktur.

Doğu Türkistan, bugün dünyada Türk kimliğinin ve Müslüman varlığının en çok baskılandığı merkezlerden biridir. Uygurlar ne bağımsızlık talep ediyorlar ne de Çin'den ayrılmak istiyorlar. İstedikleri tek şey kendi kimlikleriyle, kendi kültürleriyle, kendi dinleriyle yaşama hakkıdır. Bu talepler meşrudur ve uluslararası toplum tarafından da desteklenmesi gerekir.

Çin, "Doğu Türkistan" ifadesinin bile kullanılmasından rahatsızlık duymakta ve bunu medya organlarına yansıtmaktadır. Türkiye'de bir programda bu isim telaffuz edildiğinde dahi Çin makamları hemen tepki gösterebilmekte, hatta "Yok öyle bir yer." diyerek baskı uygulamaya çalışmaktadır. Bu da bölge üzerindeki kontrolün ne kadar sert olduğunun göstergesidir.

Son olarak biz artık şunu açıkça söylüyoruz: Filistin'deki zulüm, Osmanlı'nın 1917'de bölgeden çekilmesinden sonra başladı ve o günden bu yana Arapların en temel yaşam hakları sistemli şekilde ihlal edildi. 7 Ekim 2023'ten sonra yaşanan süreç ise tarihte ilk kez bir soykırımın bütün dünyanın gözü önünde, herkesin canlı olarak izlediği bir vahşete dönüştü. Temennimiz, bu acı tablonun bir an önce sona ermesi ve Filistinli kardeşlerimizin en başta yaşam hakkına sahip olabilecekleri güvenli bir ortama kavuşmalarıdır. Türkiye Cumhuriyeti ve Türk milleti, gücünün yettiği her alanda Filistin'in yanında ve diğer mazlum coğrafyaların yanında olmaya ve her türlü desteği vermeye devam edecektir. ●

* Millî Savunma Üniversitesi Rektörü.

7 Ekim 2023'ten sonra yaşanan süreç ise tarihte ilk kez bir soykırımın bütün dünyanın gözü önünde, herkesin canlı olarak izlediği bir vahşete dönüştü.

senin YURDUN

SENİ BEKLİYOR

yurt.onder.org.tr

ÖNDER 1958
ÖĞRENCİ YURTLARI

ÜMMET VE **GAZZE**

Mehmet Beşir ERYARSOY*

İslâm düşüncesinde *"ümmet"* kavramı, belirli bir topluluğu ifade eden sınırlı bir tanımın çok ötesinde, insanın yaratılış gayesiyle doğrudan bağlantılı köklü bir mefhumdur. Bu kavram, Allah'ın insana bahşettiği fıtrata uygun bir hayatı, tevhid merkezli bir birlik ve dayanışma içerisinde sürdürmesi gereken ilâhî bir düzeni ifade eder. Dolayısıyla ümmet, sadece aynı inancı paylaşan bireylerin oluşturduğu büyük bir topluluk değil aynı hakikate yönelmiş kalplerin, aynı ahlâkî ideallere bağlı ruhların ve aynı istikamette yürüyen iradelerin meydana getirdiği manevî bir bütündür.

Klasik sözlüklerde ümmet kelimesinin anne, topluluk, nesil, yol, din, zaman dilimi, güzellik ve geçim kolaylığı gibi farklı anlamlarla kullanılması, kavramın insana dair hem biyolojik hem kültürel hem de manevî aidiyetleri içine alan geniş bir muhtevaya sahip olduğunu gösterir. Kur'ân-ı Kerîm'de ümmet kavramının kimi zaman insan toplulukları, kimi zaman hayvan türleri, kimi zaman da belirli bir nesli ifade edecek şekilde zikredilmesi de bu kapsayıcılığın bir yansımasıdır. Nitekim Yüce Allah'ın:

"Yeryüzünde yürüyen bütün canlılar ve göklerde uçan bütün kuşlar, sizin gibi birer ümmettir." (En'âm 6/38) buyruğu, yaratılmış her varlığın ilâhî düzen içinde kendi türüne özgü bir ümmet oluşturduğunu beyan eder. Bu âyet, ümmet kavramını yalnızca inanç merkezli bir tanım olmaktan çıkararak yaratılışın bütünüyle ilgili bir ilkeye dönüştürür.

Kelâm âlimleri ümmeti, Peygamberlerin davetini kabul eden topluluk olarak tanımlamışlardır. Bu tanım, ümmet olmanın temel şartlarını da ortaya koymaktadır: Hakikate teslimiyet, tevhid bilinci, adâlet arayışı, merhamet ve dayanışma... Kur'ân'da geçen: ***"İnsanlar başlangıçta tek bir ümmetti."*** *(Bakara 2/213)* buyruğu ise insanlığın aslının birlik olduğunu, ayrılığın ve ihtilafın ise insanların bu fıtrî çizgiden uzaklaşmaları sonucunda ortaya çıktığını gösterir. Dolayısıyla ümmet fikrî, insanlığı aslına döndürmeyi, fıtratla yeniden buluşturmayı ve tevhid merkezli bir hayat nizamına çağırmayı hedefleyen ilâhî bir mesajdır.

Bu bağlamda ümmet; fıtratla uyumlu bir hayatı sürdürmek, tevhide bağlı kalmak, adâleti egemen kılmak ve dayanışmayı korumak gibi temel esaslar etrafında şekillenir. Ümmetin asıl gücü sayısal çokluğunda değil bu ilkelere olan bağlılığında, yani manevî bütünlüğünde ortaya çıkar.

Gazze: Ümmet Bilincinin Tezahürü

İşte bu manevî bütünlüğün tarih boyunca en belirgin şekilde yansıdığı yerlerden biri Gazze'dir. Gazze, coğrafî konumunun ötesinde ümmet bilincinin âdeta nabzı hükmünde olan İslâm dünyasının tarihsel ve manevî damarlarıyla iç içe geçmiş bir şehirdir. İlk dönemlerden itibaren ticaret yollarının kavşağı olması, Mısır, Suriye ve Hicaz hattıyla kurduğu derin ilişkiler ve İslâm ilim geleneği içindeki yeri sebebiyle Gazze, ümmetin hafızasında ayrıcalıklı bir konuma sahiptir.

Hz. Peygamber'in büyük dedesi Hâşim b. Abdümenâf'ın Gazze'de vefat etmiş olması, şehrin İslâmî hafızadaki yerini daha da pekiştirir. İmam Şâfiî'nin burada doğmuş olması ise Gazze'nin ilmî kimliğini gösterir. Selâhaddîn-i Eyyûbî döneminde yeniden İslâm kimliğine kavuşan şehir, Memlükler ve Osmanlılar döneminde de ümmet coğrafyasının önemli bir parçası olarak varlığını sürdürmüştür. Evliya Çelebi'nin Gazze'yi *"gayet mâmur ve âbâdân"* diye tasvir etmesi, şehrin İslâm medeniyeti içindeki canlı ve üretken karakterine işaret eder.

Ümmet; fıtratla uyumlu bir hayatı sürdürmek, tevhide bağlı kalmak, adâleti egemen kılmak ve dayanışmayı korumak gibi temel esaslar etrafında şekillenir. Ümmetin asıl gücü sayısal çokluğunda değil bu ilkelere olan bağlılığında, yani manevî bütünlüğünde ortaya çıkar.

Ancak Gazze'nin ümmet bilinci açısından asıl anlamı, modern dönemde yaşanan ağır imtihanlarla birlikte daha belirgin hâle gelmiştir. İngiliz işgali, İsrail devletinin kuruluşu, zorunlu göçler, ambargolar, kuşatmalar ve tekrar eden saldırılar Gazze'yi bir acı coğrafyası hâline getirmiş olsa da şehrin direnişi ümmetin dayanıklılığını, kararlılığını ve ahlâkını temsil eden bir sembole dönüşmüştür.

Ümmet Bilinci ile Gazze Arasındaki Kopmaz Bağ

Gazze'yi ümmet açısından özel kılan yalnızca yaşadığı zulüm değildir; asıl önemli olan Gazze'nin ümmetin temel ilkelerini canlı tutan bir şahitlik mekânı hâline gelmiş olmasıdır.

> *Gazze, yalnızca bir coğrafya değil; ümmetin kalbinde açılan fakat ümmeti yeniden uyandıran bir sarsıntıdır.*

Birincisi, Gazze tevhid bilincinin sahadaki karşılığıdır. Ümmet olmanın temeli "Allah'tan başka otorite tanımamak"tır. Gazze'de verilen mücadele siyasî bir çatışmadan öte, tevhidin üstünlüğünü savunan iman merkezli bir duruştur.

İkincisi, Gazze kardeşliğin sınandığı yerdir. Ümmet, "bir beden" olarak tasvir edilir. Bedenin bir uzvu acı çektiğinde diğerleri de o acıyı hisseder. Gazze'nin acısı ümmetin acısıdır; bu acıya karşı duyarsızlık ümmetin kardeşlik hukukunu zedeleyen bir eksikliktir.

Üçüncüsü, Gazze, adâlet ülküsünün imtihan alanıdır. Ümmet, zulme rıza göstermemekle yükümlüdür. Gazze'de yaşananlar sadece Filistin halkının değil, tüm ümmetin adâlet anlayışını ilgilendiren bir sorumluluktur. Zulme karşı durmak ümmet olmanın ayrılmaz bir parçasıdır.

Dördüncüsü, Gazze fıtratın dirilişidir. Zulme karşı direnmek, mazlumdan yana olmak, hakkı müdafaa etmek insanın en temel fıtrî eğilimidir. Gazze'de görülen direnç, insanın bu saf ve doğal hâlinin çağımızdaki en çarpıcı örneğidir.

Beşincisi, Gazze insanlığın vicdanıdır. Ümmet bilinci yalnızca Müslümanların dayanışmasını değil, insanlığın ortak değerlerini de canlı tutar. Gazze'ye sahip çıkmak hem ümmete hem insanlığa karşı bir sorumluluktur.

Gazze Ümmetin Aynasıdır

Gazze, ümmet bilincinin en görünür tecellisidir. Çünkü Gazze:

- Ümmetin izzetini yansıtır,
- Ümmetin sabrını sınar,
- Ümmetin vicdanını ortaya çıkarır,
- Ümmetin tevhid bilincini canlı tutar,
- Ümmetin kardeşliğini harekete geçirir,
- Ümmetin fıtratla bağını güçlendirir,
- Ümmeti yeniden dirilişe çağırır.

Bu sebeple Gazze, yalnızca bir coğrafya değil; ümmetin kalbinde açılan fakat ümmeti yeniden uyandıran bir sarsıntıdır. Gazze'nin direnişi bize hakikatin ne kadar kıymetli, imanın ne kadar güçlü, ümmet olmanın ne kadar vazgeçilmez olduğunu hatırlatır.

Gazze, ümmetin bugün yaşadığı imtihanın adıdır ve bu imtihan, ümmetin yeniden kendine dönmesi, fıtratına kavuşması, tevhid merkezli birlik bilincini tazelemesi için bir çağrı mahiyetindedir.

Gazze'nin sesi, ümmetin sesidir.

Gazze'nin direnişi, ümmetin dirilişidir.

Gazze'nin imtihanı, ümmetin sorumluluğudur.

Ve Gazze'nin umudu, ümmetin yeniden toparlanma nişanesidir. ●

** Yazar-Çevirmen.*

FİLİSTİN'İN 100 YILDIR YÜRÜTTÜĞÜ KURTULUŞ SAVAŞI

Turan KIŞLAKÇI*

Filistinliler yüz yıldır kurtuluş mücadelesi veriyor. İntifada'nın 20. yüzyılda taşlarla başlayan bu mücadelesi, 21. yüzyılda da füzelerle; hem emperyalistlere hem de Siyonistlere karşı topraklarını müdafaa etmek amacıyla sürüyor. Filistinlilerin bu onurlu mücadelesi ABD ve Batılı devletlerin iddia ettiği gibi *"terörizm"* değil, bir *"kurtuluş savaşı"* veya bir *"direniş hareketi"* olarak yoluna devam ediyor. Filistinlilerin toprakları işgal edildi, yüzbinlerce şehid verdiler, halkı yerlerinden sürgün edildi ve 100 yıldır işgale, sömürüye ve Siyonizm'e karşı yılmadan direniyorlar.

İsrailli yazar Ilan Pappe'den ABD'li ünlü yazar Noam Chomsky'ye kadar birçok Yahudi yazar, Filistinlilerin Siyonist işgale karşı verdiği mücadelenin meşru ve asil bir hareket olduğunu, Siyonist ırkçı mitolojiden kaynaklanan yoğun yalanların arkasına sığınan dünya medyasının hakikatleri gizlemisinin de insanlık onurunu zedeleyen en haysiyetsiz davranış olduğunu ifade ediyorlar. Çünkü Siyonist mitoloji ve yalanlar, Filistinlilerin tarihini ve varlığı-

nı tamamen inkâr eder ve onları hayvanlar olarak görüp bütünüyle katledilmesi gerektiği iddiasında bulunur. Siyonist algıya göre Filistinliler, geri kalmış, sanat, bilim ve çeşitli becerilerden yoksun, toprağın içindeki doğal kaynakları ihmal eden insanlardır. Genellikle sadece yerleşik olmayan göçebe, tarihsiz bir halk; üyeleri doğanın *(tilki ve kurtlar gibi)* ayrılmaz bir parçası olarak, hakları yoktur ve zararları faydalarından fazla olduğu kanıtlanırsa yok edilebilirler.

Siyonist liderlerden ve İsrail'in ilk Başbakanı Haim Weizmann, Filistin-İsrail çatışmasını *"bir yanda durgunluk, diğer yanda ilerleme, yetkinlik, sağlık ve eğitim arasındaki ebedî çatışma"* olarak özetleyip, *"Bu, çöl ile medeniyet arasındaki çatışmadır"* diyordu. ABD ve İngiltere öncülüğündeki Batı sömürgeciliği de Siyonistleri destekleyerek onlara Filistin topraklarını işgal etmeleri ve halkını sürmeleri gerektiği yanılsamasını sundu. Arapların ve Müslümanların geri çekilmesiyle genişleyen Siyonist mitoloji, inananları arasında yaşam, güç ve inandırıcılık kazandı. Yavaş yavaş Filistin, onların bilincinde *"Eretz Israel/Büyük İsrail"*e dönüştü, böylece onlar için -kendi algılarına göre- orada mutlak haklara sahip oldular ve onlara saldıran herkes haklarını gasp etmeye çalışan terörist bir istilacıydı! Filistinliler ise doğal olarak yok edilebilecek olan bir yerden diğerine hareket ettirilebilecek nesneler hâline geldi. Hareket etmeleri emredildiğinde hareket eder, durmaları emredildiğinde dururlar. Filistinliler canlı varlıklar değildir, hayatları, enerjileri ve canlılıkları içlerinden gelmez, dışarıdan hareket ettirilebilen mekanik varlıklardır, tam da kukla tiyatrosunda olduğu gibi.

Ve belki de Weizmann'ın Einstein'a 1949 yılında yazdığı mektup durumu özetliyor: *"Araplar, demokrasiye hazır olmayan bir halktır. Yürümeden önce koşmaya çalışıyorlar ve bu yüzden Bolşeviklerin ve Katoliklerin etkisine kolayca düşebilirler."* Siyonistler, bu ve *"İsrail dünyanın en büyük demokratik ülkesidir"* gibi benzeri basit açıklamayla her zaman dünyayı medya üzerinden yanıltmayı başardılar. Araplar, yüzyılın başlarında zulme direndiklerinde ve öfkelerini ifade ettiklerinde, isyanları bir devrim veya kurtuluş mücadelesi olarak değil Çarlık Rusyası'nın konsolosunun kışkırttığı basit bir katliam olarak sınıflandırıldı. Bu, Siyonistlerin genel olarak Araplara ve özellikle Filistinlilere siyasî bir kimlik veya milliyetçi duygular atfetmeyi reddetmelerini gösterir. Siyonistler, kendilerine karşı Arap devrimlerini algılarken, bu devrimlerin ulusal ve siyasî doğasını inkâr eder ve kendilerine ve yoldaşlarına, bu devrimlerin motivasyonunun toprak, vatan sevgisi veya mirasa bağlılık değil, dinî fanatizm, onların bilimsel başarılarını kıskanma, terörizm veya dış kışkırtma olduğunu telkin eder. Siyonistler bazen Filistinli Hristiyanları, yerleşim projelerine gerçek düşmanlar olarak suçlar ve Müslümanları anlaşma yapılabilecek iyi taraf olarak gösterir. Diğer zamanlarda ise tam tersini iddia eder ve Müslümanları gerçek düşman, Hristiyanları ise iş birliğine daha hazır taraf olarak betimler. Siyonistlere göre Filistin halkı sadece feodal efendiler tarafından manipüle edilen bir kalabalıktır ve milliyetçi motivasyonlarla hareket etmezler.

> *Siyonistler Filistinli Hıristiyanları, yerleşim projelerine gerçek düşmanlar olarak suçlar ve Müslümanları anlaşma yapılabilecek iyi taraf olarak gösterir.*

Weizmann başta olmak üzere bütün Siyonist liderler ve yazarlar, yıllarca Filistinlilerin isyanının yaratıcı bir millî hareketin samimi bir ifadesi olmadığına, sadece dar feodal ve kabileci düşünceler tarafından yönlendirildiğine dair iddialarla dünya halklarını yanıltmaya çalıştılar. Bunun yanı sıra Siyonistler, Filistinlileri veya Arapları sadece ekonomik güdülerle hareket eden saf bir ekonomik varlık veya hayvan olarak görüyordu. Bu nedenle Filistin sorunu *(bu algıya göre)* mutlaka siyasî olmayan bir ekonomik çerçevede çözülebilir. Bu algısal stratejinin ilk örneklerinden biri siyasî Siyonizmin ilk liderlerinden Theodor Herzl'in *'Altneuland' (Yeni Eski Toprak)* romanındaki Raşid Bey'dir. Bu, Siyonist özelliklere göre tasarlanmış Arap karakteri

> *Siyonist işgalci İsrail'in iki asırdır uydurduğu bu mitler, intifada ve Filistinlilerin silahlı direnişi ile yerle yeksan oluyor.*

kendisine, Araplara ve dünyaya Siyonist varlığın Araplara büyük faydalar sağladığını doğrular. Portakal ihracatı on kat arttı, çorak topraklar daha verimli hâle geldi ve Yahudi göçü, özellikle toprak sahipleri için arazilerini büyük kârlarla sattıkları için iyi ve bereketliydi. Herzl başta olmak üzere Siyonist liderlerin bütün bu hikâyeleri ve mitolojiler birer yalandan müteşekkildi ancak uzun yıllarca buna inanarak gündeme getirdikleri için dünya halklarını da bu yalanlarına inandırabildiler. Bazı Siyonistler, Filistinlilerin muhalefetinin, Siyonist yerleşimin getireceği ekonomik faydaları açıklayarak ve onlara uygun ekonomik tazminat karşılığında Arap ülkelerine göç etmeleri için teşvik ederek üstesinden gelinebileceğine derinden inanıyordu. Bu, Siyonist söylem de *"gönüllü transfer"* olarak adlandırılır. Bugün İsrail'in Gazzelileri, Mısır'ın refah sınırına sürgün etme girişimi de tamamen bu düşüncenin bir eseri olarak ortaya çıkıyor.

Siyonist düşünce, ırkçı, faşist, Batılı, sömürgeci ve özünde ayrımcı olduğu için genelleme, soyutlama ve seçicilikle karakterizedir. Eğer Siyonist yerleşimci bunu yapmazsa, kendini kutsallığı ve insanlık ve medeniyet değeri olan somut bir insan varlığı karşısında bulur. Bu durum, Filistinlilerin sömürülmesini ve yok edilmesini, onları sadece bir yerden başka bir yere taşınabilir bir nesne ya da vicdansız ve kimliksiz bir şey olarak gören ve dolayısıyla onları "gönüllü transfer"e tabi tutan özürleri kabul etmeyi zorlaştırır. Almanya kökenli Amerikalı Siyonizm destekçisi pragmatist filozof Horace Meyer Kallen'ın, gelecekteki Filistinliyi, görmek istediği şekilde tasvir etmeye çalıştığı şeydir. Kallen şöyle demişti: *"Eğer mültecilere pasaportlar ve diğer belgeler verilirse, onlar serbestçe hareket edebilir ve yeterli miktarda para verilirse, makul bir yaşam sürebilecekleri bir yere gitmeleri için yola çıkarlar ve kendilerine başka bir şey verilmeyeceği ve hiçbir şey alamayacakları söylenirse, o zaman kendilerine güvenmeye başlarlar."* Halbûki *"gönüllü transfer"* iddiasında bulunan İsrailli Siyonistler, iki asırdır Filistinlileri *"zorunlu transfer"* ile topraklarından uzaklaştırıyor.

İşte Siyonist işgalci İsrail'in iki asırdır uydurduğu bu mitler, intifada ve Filistinlilerin silahlı direnişi ile yerle yeksan oluyor. Hem intifada hem de Gazze'deki direniş, İsrail mitlerini kırarak yerleşimcilere bir miktar sağduyu ve anlayış getiriyor ve onların sahte faşist mitini yıkıyor. İsrail'in en önemli askerî yorumcusu Zeev Schiff, Haaretz'de yayımlanan bir makalesinde Filistinlilerin saldırılarını işgale karşı bir gerilla savaşı olduğunu ve terörizm olmadığı belirtiyordu. İsrailli yazar Yoel Marcus ise Haaretz'de yazdığı bir makalede Filistin direnişini *"millî terörizm"* olarak adlandırıp, İsrail'in güç kullanıp Filistin direnişini yok etme girişiminin başarısızlıkla sonuçlanacağına işaret ediyordu. Marcus, intifadanın meşru bir direniş olarak tanımlanmasından kaçınmakta ve *"millî terörizm"* terimi ardına saklanmaktadır ancak aslında *"halk direnişi"* veya *"kurtuluş savaşı"* anlamına gelmektedir. Bu görüşü destekleyen bir nokta, yazarın "İsrail'in başarısızlığı benzersiz değil yirminci yüzyılda dünyada hiçbir devlet millî terörizmi yok etmeyi başaramadı" demesidir. Böylece, bilinçsizce Siyonist yerleşimcilerin zihnine Vietnam'da, Cezayir'de ve Güney Afrika'da sömürgeci orduları yenilgiye uğratan ve yerleşim yerlerini ortadan kaldıran Afrika ve

Asya'daki direniş hareketlerinin tarihini çağrıştırıyor.

İsrail yazar Abraham Yehoshua Yedioth Ahronoth'taki makalesinde şu soruları soruyordu: *"Tarihte bir halkın, başka bir halkı uzun süre kontrol altında tutmayı başardığı tek bir örnek bile getirebilir misiniz? Dünyada Filistinliler gibi insan haklarından mahrum yaşayan başka bir insan grubunu biliyor musunuz?"* Filistin mücadelesi, terörizm değil bir kurtuluş savaşıdır, çünkü Filistinliler sadece dağınık bir savaşçı grubu değil, tarihleri ve medeniyet kurumları olan tam bir halktır. İsrailli yazar Michael Ben-Meir Haaretz'te yayımlanan bir makalesinde şunları ifade ediyordu: *"İntifada, Filistin halkının yürüttüğü bir kurtuluş savaşıdır. Tarih bize, bir ulusun başka bir ulusun egemenliği altında yaşamaya razı olmadığını ve baskı altındaki bir halkın yürüttüğü kurtuluş savaşının sonunda mutlaka başarılı olacağını öğretir."* İsrailli ünlü yazar Gideon Levy de bir konuşmasında İsrail'in Filistin'e saldırısını eleştirerek şunları söylüyordu: *"İsrail Filistin çatışması yok. Orada bir şekilde bitmesi gereken bir İsrail işgali var. Bizim karanlık arka bahçemizde, dünyanın en vahşi ve acımasız zorba bir rejim var."* İsrail'in ırkçı bir rejim olduğunu savunan Gideon Levy, İsrail'in 75 yıldır Filistin topraklarında *"savaş suçu"* işlediğini ve artık işgalin bitmesi gerektiğini savundu.

Siyonist İsrail, 75 yıldır Filistin topraklarını aşama aşama işgal ediyor, Filistinli çocuk ve kadınları öldürüyor, tarlalarını ve evlerini ellerinden zorla alıyor, hastanelerini ve ibadethaneleri bombalıyor ve yargısız infazlarla Filistinlileri toplu cezalandırıyordu. Milyonlarca insanın hayatını kâbusa çeviren bariyerler kurdu ve Filistin şehirlerini abluka ve ambargo altında tuttu.

> *Filistin mücadelesi, terörizm değil bir kurtuluş savaşıdır, çünkü Filistinliler sadece dağınık bir savaşçı grubu değil, tarihleri ve medeniyet kurumları olan tam bir halktır.*

İsrailli yazar, Uzi Baram Haaretz'te yayımlanan makalesinde: *"Hadi tüm hayaller gerçek oldu ve tüm teröristleri yakaladık, tüm silahları ele geçirdik ve top ve roket üreten tüm silah fabrikalarını yıktık. Bunun herhangi bir etkisi olacak mı? Ertesi sabah başka silah fabrikalarının ortaya çıkacağı ve İsrail'e karşı kullanılacak daha fazla silah üreteceği konusunda kimin şüphesi var? Ertesi sabah yüzlerce Filistinlinin Hamas ve diğer örgütlere giderek İsrail'e saldırmaya hazır olduklarını beyan edecekleri konusunda kimin şüphesi var? Nablus ve Gazze Şeridi'ndeki intihar bombacılarının tükendiğine kim inanır?"* dedi.

Hasılıkelâm, İsrail yazar Ilan Pappe ve Gideon Levy gibi daha birçok

yazar, Filistinlilerin direnişinin hakları gasp edilmiş mağdurun yürüttüğü bir kurtuluş savaşı olduğunu belirtiyor. Bu nedenle Filistinlilerin işgale karşı yürüttüğü cihadının meşruiyeti hissinin onlara güç verdiğini ve İsrail'in aralıksız her yıl Filistin topraklarına karşı başlattığı bombardımanların Filistinlileri daha da güçlendirdiği bariz şekilde görülüyor. Filistinlilerin yıllardır verdiği kurtuluş savaşı, insanlığın en asil motivasyonlarından kaynaklanıyor: Toprakta adâlet kurma, vatanı işgalciden kurtarma, işgali sonlandırma ve uluslararası yasal kararları uygulama. Kaynağı umut ve özveriye dayanıyor, umutsuzluk ve kendini imha etme arzusuna değil. Bu, gerçek bir insanlık ve ahlâkî ifadedir eğer bu olmasaydı, Filistin direnişi sürdürülemezdi ve yıllardır süren katliamlara, bombardımanlara rağmen hâlen halkın işgale karşı mukavemeti devam etmezdi. Gazze'de son aylarda tanıklık ettiğimiz de işte bu duygudur ve 7 Ekim Filistin'in işgale karşı verdiği 75 yıl içindeki en büyük Bağımsızlık Mücadelesinin fitilini ateşlemiştir. ●

** Gazeteci-Yazar.*

HAMAS: GAZZE'DEN DAHA FAZLASI

Direnişin, Hafızanın ve Adâletin Sesi

Doç. Dr. Süleyman GÜDER*

Gazze bugün yalnızca küçük bir coğrafya değildir. Ümmetin onurunun, direniş hafızasının ve adâlet arayışının kuşaktan kuşağa devredilen adıdır. Aynı zamanda küresel siyasetin, uluslararası hukukun, insan hakları söyleminin ve Batı merkezli dünya düzeninin gerçek yüzünü gösteren bir vicdan aynasıdır. Bu aynada en belirgin aktör ise şüphesiz İslâmî Direniş Hareketi'dir *(Hamas)*.

Hamas çoğu zaman sadece Gazze ile özdeşleştirilmiş ve dar askerî bir örgütsel kimliğe indirgenmeye çalışılmıştır. Oysa Hamas, Gazze'den çok daha fazlasıdır: Filistin halkının dayatılmış çözümsüzlüğe karşı geliştirdiği siyasî ve toplumsal bir alternatif, unutulmuş bir davayı küresel bilince taşıyan bir hafıza taşıyıcısı, Batılı düzenin ikiyüzlülüğünü gözler önüne seren ahlâkî bir turnusol kâğıdı ve Müslümanlara 21. yüzyılda adâlet mücadelesinin nasıl verileceğini gösteren somut bir örnektir.

Filistin meselesi yalnızca toprak kaybı veya siyasî hakların gaspı değildir. Bu, bir halkın sesi, kimliği ve varlığının sistematik olarak silinmeye çalışılmasıdır. Bu süreçte Hamas çoğu zaman uluslararası medya tarafından daraltılmış ve kriminalize edilmiş bir aktör olarak ele alınır. Oysa Hamas'ı anlamak, Gazze'nin

çeperlerine sıkışmış bir direniş örgütünü değil; yüzyıllık bir halk yarasının, köksüz bırakılmak istenen bir toplumun kendini savunma refleksini anlamaktır. Hamas, Filistinlilerin gözünde bir ideolojiden ziyade bir bedenleşmiş aidiyet, bir *"yeter artık"* çığlığı ve uluslararası sistemin kulak tıkadığı bir adâlet talebidir. Bu nedenle Hamas'ı anlamak için onu sadece siyasî çerçeveden değil tarihin, hafızanın ve direniş ahlâkının içinden okumak gerekir.

Hamas ve Filistin: Direniş, Toplumsal Hafıza ve Küresel Adâlet

Her şeyden önce Hamas, Filistin halkının özgürlük idealini el-Fetih ve FKÖ'nün *(Filistin Kurtuluş Örgütü)* yıllar içinde diplomatik masalara mahkûm ettiği dar alana hapsetmeyi reddetmiştir. Ayrıca, bir milletin bağımsızlık iradesinin güç dengelerinin keyfine bırakılmasına karşı fiilî bir direniş hattı oluşturmuş ve halkın geleceğine doğrudan sahip çıkmanın önemini vurgulamıştır. Halkın sosyal, kültürel ve politik olarak güçlenmesini sağlayan bu hat, toplumu ortak bir direniş bilinci etrafında birleştirmiş ve genç kuşaklara umut ile cesaret vermiştir.

Filistin halkı 1948'den beri yalnızca toprak kaybetmemiştir; evlerini, köylerini, hatıralarını, umutlarını ve geleceğini de yitirmiştir. Mülteci kamplarında doğup büyüyen nesiller, bir devletin vatandaşı olmanın ne demek olduğunu dahi bilmeden hayata başlamıştır. Oslo sürecinin çöküşü, barış masalarının birer illüzyona dönüştüğünü göstermiştir. Tam bu tarihsel kopuş anında Hamas'ın toplumsal meşruiyeti belirginleşmiştir. Hamas'ın yükselişi, boğulan bir halkın *"temsil edilme"* arayışının sonucudur. Filistin'de devletleşme umudu eridikçe ve Filistin Yönetimi'nin yolsuzluk ile

> *Filistin halkı 1948'den beri yalnızca toprak kaybetmemiştir; evlerini, köylerini, hatıralarını, umutlarını ve geleceğini de yitirmiştir.*

acziyet algısı arttıkça, halk kendini savunabilecek bir gücün arayışına yönelmiştir. Hamas, bu boşluğu doldurmakla kalmamış; halkın kendisini ifade edemediği alanlarda kolektif bir ses hâline gelmiştir. Gazze'de insanlar Hamas'ı çoğu zaman örgütsel kimliğinden önce *"bizim çocuklarımız"*, "mahallelerimizden çıkanlar" ve "acıyı bizimle yaşayanlar" olarak görür.

Bu aidiyet bağı, dışarıdan bakıldığında çoğu analistin tahmin ettiğinden çok daha derindir. Hamas'ı yalnızca bir *"aktör"* olarak görmek yanıltıcı olur. O, Filistin toplumunun kendi içine kapanmış adâlet arayışının bedeni, sesi ve kalbidir. Bu örgüt, halkın sessiz çığlığını dünyaya duyuran bir yankıdır. Her direniş hareketi gibi Hamas da zamanın ve acının sınavından geçmiştir. Ancak onun ayakta kalışı, sadece stratejiyle değil kolektif bir inanç ve kararlılıkla mümkün olmuştur. Örgüt, yalnızca bir güç değil; tarih boyunca yok sayılan bir halkın onurunun somutlaşmış hâlidir. İnsan, gözlerini kapatsa bile Gazze'nin acısı ve direnişiyle yüzleşir. Hamas, bu acıyı içselleştirir, örgütler ve bir direniş manifestosuna dönüştürür. Bu nedenle, dünyanın en güçlü ordularına rağmen hâlâ dimdik ayakta duruşu şaşırtıcı değildir; aksine, adâlet ve aidiyet duygusunun zaferidir. Onu anlamayan, sadece bir örgüt görür; ama bilge gözler, halkın iradesinin canlı bir bedeni olduğunu görür.

Hamas'ın 1987'deki yükselişi üç temel toplumsal dinamiğin ürünüdür. Birincisi siyasî temsil boşluğudur. Oslo sürecinin başarısızlığı, geniş kitlelerde derin bir hayal kırıklığı yaratmış ve Hamas, siyaseti direnişle birleştiren gerçek bir alternatif olarak öne çıkmıştır. Bu boşluk sadece siyasal bir eksiklik değil; halkın kendi kaderi üzerinde söz sahibi olamaması ve sürekli dış müdahale altında tutulması anlamına geliyordu. Bu durum, Filistinli gençler ve toplumun geniş kesimleri üzerinde ciddi bir umutsuzluk yaratmış ve kolektif moralin zayıflamasına yol açmıştır.

İkincisi toplumsal dayanışma ağının gücüdür. Hareket, özellikle

> *Hamas'ın 7 Ekim 2023'te başlattığı "Aksâ Tufanı" operasyonu, Filistin halkının sesi kısılmaya çalışıldıkça yükselen tarihî bir kırılma anı olmuştur.*

Gazze'de eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlerde güçlü bir toplumsal omurga kurarak halkla organik bir bağ geliştirmiştir. Hamas, bu hizmetler aracılığıyla sadece güven sağlamakla kalmamış; aidiyet, dayanışma ve ortak direniş bilincini güçlendirmiş, toplumun moral ve sosyal direncini artırmış ve zorluklar karşısında bir toplumsal destek ağı oluşturmuştur.

Üçüncüsü meşruiyetin sandıkta teyit edilmesidir. 2006 seçimlerinde elde ettiği zafer, halkın iradesini açık biçimde yansıtmış ve Hamas'ın siyasal meşruiyetini pekiştirmiştir. Bu sonuç, Filistin halkının diplomatik söylemlerden bağımsız olarak kendi kaderini belirleyebileceğinin somut göstergesi olmuş ve direnişin meşruiyetini uluslararası alanda görünür hâle getirmiştir. Aynı zamanda bölge halklarına demokratik yöntemlerle güç kazanmanın mümkün olduğunu göstermiştir.

Tüm bu unsurlar bir araya geldiğinde Hamas, Filistin halkının pasif bekleyişten çıkarak özgürlüğü mücadeleyle kazanacağını hatırlatmıştır. Hamas, yalnızca askerî veya siyasî bir aktör değil aynı zamanda Filistin'in ve ümmetin kolektif bilincinin yeniden uyanışını temsil eden toplumsal, kültürel ve tarihî bir güçtür. Bu yönüyle bölgesel ve küresel çapta etkili bir sembol hâline gelmiştir. Örgütün varlığı, halkın dayanma gücünü artırmış, adâlet arayışını somut bir pratikle birleştirmiş ve Filistin davasını uluslararası kamuoyunda görünür hâle getirmiştir. Hamas'ın ortaya çıkışı hem Filistin halkının işgale karşı direnişini güçlendirmiş hem de küresel siyasetin adâlet söylemlerini sorgulamasına yol açmıştır. İnsan hakları ve uluslararası hukuk söylemlerinin ne kadar ikiyüzlü olabileceğini de açıkça göstermiştir.

Bu yönüyle Hamas, yerel ve küresel düzeyde adâletin, özgürlüğün ve direnişin sembolü hâline gelmiş; ümmetin farklı kesimlerine ilham veren bir örnek oluşturmuştur. Ayrıca hareket, genç kuşaklara aktif direnişin değerini somut biçimde göstermiştir.

Filistin davası, özellikle 1980'lerden itibaren siyasal anlamda FKÖ ve el-Fetih merkezli bir çizgiye sıkıştırılmıştır. Bu çizgi uzun müzakere süreçlerine ve uluslararası toplumdan beklentiye dayanıyordu. Ancak İsrail'in işgal politikası giderek tahkim edilirken, Filistin halkı mevcut temsil yapılarına mahkûm edilmiş ve çözümsüzlüğe sıkışmış hissediyordu. Bu durum, Hamas sahneye çıkana kadar devam etmiştir.

Küresel Emperyalizm ve Siyonist İsrail Karşında Hamas: İnsanlık Vicdanına Yöneltilmiş Evrensel Bir Çağrı

Hamas'ın sahneye çıkışı, yalnızca Filistin'in iç siyasal dengelerini değiştiren bir gelişme değildir. Aynı zamanda Batı'nın on yıllardır *"evrensel değerler"* kılıfı altında sürdürdüğü küresel tahakküme karşı açık bir meydan okumadır. 7 Ekim 2023'te başlattığı *"Aksâ Tûfanı"* operasyonu, Filistin halkının sesi kısılmaya çalışıldıkça yükselen tarihî bir kırılma anı olmuştur. Bu tarihten sonra yaşananlar, Batı'nın sıkça dile getirdiği *"insan hakları"*, *"uluslararası hukuk"* ve *"demokrasi"* kavramlarının çıkarlar uğruna nasıl feda edildiğini tüm dünyaya göstermiştir. Gazze'de yanmış bir çocuğun bedeni, Batı'nın adâlet söylemini paramparça etmiş ve gerçek yüzün güç ve çıkar üzerine kurulu olduğunu ortaya koymuştur.

> *Hamas'ın mücadelesi sadece askerî bir direniş olarak okunamaz. Cesaret, adâlet bilinci ve iman, teknolojiye, üstün silahlara ve küresel ittifaklara karşı bile etkili olabileceğini göstermektedir.*

Uluslararası sistem, Filistin'e dair tutarlı bir etik ortaya koyamamıştır. Birleşmiş Milletler kararları defalarca ihlal edilmiş, yerleşimler genişlemiş, abluka derinleşmiş ve siviller hayatını kaybetmiştir. Dünya ise çoğu zaman sadece "endişe" bildirmekle yetinmiştir. Böyle bir ortamda, Filistinliler için silinmenin adı *"barış"*, teslimiyetin adı *"uzlaşma"*, hak kaybının adı *"müzakere"* olmuştur. Bu bağlamda Hamas'ın yükselişi, dışarıdan *"radikalleşme"* olarak okunabilse de Filistinliler için varoluşsal bir savunma mekanizmasıdır.

İsrail'in askerî gücü ile Filistin'in kırılgan gerçekliği karşı karşıya geldiğinde, Hamas bir denge üretme aracına dönüşür. Bir tarafta tanklar, uçaklar ve istihbarat bulunurken, diğer tarafta yüzyılın acısı, ölen çocuklar, evsizlik ve göç hafızası vardır. Bu eşitsizlik içinde *"direniş"* kavramını bir halktan almak mümkün değildir. Hamas, bir halkın travması ile bir devletin kudretini yan yana getirerek toplumsal desteğini kazanmıştır. Bu destek, ideolojiden çok, adâletsizlik duygusunun bir ifadesidir.

İsrail'in saldırılarının boyutu ve buna verilen uluslararası tepkiler, Batı'nın değerleriyle kurduğu sorunlu ilişkiyi ortaya koymaktadır. Batılı devletlerin sivilleri hedef alan ve uluslararası hukukun temel normlarını ihlal eden saldırılara koşulsuz destek vermesi; Filistinlilerin ölümünü normalleştiren medya dili İsrail'e sağlanan sınırsız silah ve mühimmat akışı ve buna karşılık Filistin'e yönelik desteğin *"terör"* etiketiyle damgalanması, Batı'nın ahlaki üstünlük iddiasının çöktüğünü ve uluslararası sistemin meşruiyet krizini göstermektedir.

II. Dünya Savaşı sonrası kurulan uluslararası kurumlar, barışı korumaktan çok güçlülerin çıkarlarını gözeten mekanizmalar hâline gelmiştir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin yapısı bunun en çarpıcı örneğidir. 5 ülke, sahip oldukları veto hakkıyla insanlığın kaderini belirleyebilmektedir. Konsey, adâletin değil veto sahiplerinin sesi olmuş ve Filistin'de uluslararası hukukun güçlüye güç katan bir araç olarak işlediği görülmüştür. Bu yüzden Gazze, küresel sistemin meşruiyet krizinin somut göstergesi hâline gelmiş ve bu kriz derinleşmeye devam etmektedir.

İsrail ile yapılan esir takaslarında serbest bırakılan bazı esirler, *"Bizi korudular, bizimle ilgilendiler, bize insanca muamele ettiler, bize kendi yediklerinden yedirdiler"* ifadelerini kullanmıştır. Bu deneyimler, Batı'nın ve İsrail'in *"insanlık"* ve *"medeniyet"* retoriğini doğrudan sorgulatmıştır.

Hamas'ın mücadelesi sadece askerî bir direniş olarak okunamaz. Cesaret, adâlet bilinci ve iman, teknolojiye, üstün silahlara ve küresel ittifaklara karşı bile etkili olabileceğini göstermektedir. Tıpkı Talut'un Calut'a karşı verdiği mücadelede ve Bedir'de Müslümanların sayıca az olmalarına rağmen kazandıkları zaferlerde olduğu gibi tarih birçok kez sayıca az olanların Allah'ın yardımıyla büyük ordulara karşı galip gelebileceğini kanıtlamıştır. Bugün bu hakikat, Gazze'de yeniden hayat bulmaktadır.

Hamas'ın direnişi yalnızca Filistin halkının kaderine ilişkin bir savunma değildir. Aynı zamanda insanlık vicdanına yöneltilmiş evrensel bir

> *Birçok Müslüman toplum, onlarca yıldır süren siyasal baskılar, ekonomik kuşatmalar ve uluslararası müdahaleler karşısında rehavete sürüklenmiş, adâlet talebi yer yer edilgenlik ve kabullenmişlikle yer değiştirmiştir.*

çağrıdır. Adâletin kim tarafından ve nasıl savunulduğu ile uluslararası düzenin gerçek yüzü konusundaki tartışmayı yeniden şekillendiren bu mücadele, mevcut küresel sistemin siyasal ve ahlâkî açmazlarını tüm açıklığıyla ortaya koymaktadır.

Ümmet ve Direniş Bağlamında Hamas: 21. Yüzyılda Cihadın Yeniden Tanımlanışı

21. yüzyılın siyasal ve toplumsal şartları içinde *"direniş"*, İslâm dünyasının belleğinde yeniden tarif edilen en güçlü kavramlardan biri hâline gelmiştir. Bu yeniden doğuşun merkezinde, pek çok Müslüman için Hamas yalnızca bir örgüt değil tarihsel hafızanın ve kolektif onurun sembolü olarak öne çıkmaktadır. Filistin topraklarında ortaya çıkan bu hareket, birçok Müslüman tarafından sadece bir siyasî aktör olarak değil ümmetin uzun süredir bastırılmış adâlet arayışının dışavurumu olarak yorumlanmaktadır.

Hamas'ın temsil ettiği şey yerel bir direniş örgütünün ötesine geçer. İslâm dünyasında cihad anlayışının modern bağlamda yeniden tartışılmasına yol açan bir düşünsel uyanış niteliği taşımaktadır. Bu uyanışın temeli, *"cihadın sadece bir kavram değil, zulme karşı dik duruşun pratik adıdır"* düşüncesidir.

Birçok Müslüman toplum, onlarca yıldır süren siyasal baskılar, ekonomik kuşatmalar ve uluslararası müdahaleler karşısında rehavete sürüklenmiş, adâlet talebi yer yer edilgenlik ve kabullenmişlikle yer değiştirmiştir. Hamas'ın ortaya çıkışı ise bu edilgenliğe güçlü bir reddiye olarak okunmaktadır. Hareket, geniş Müslüman kitleler açısından şu mesajı hatırlatmıştır: İzzet, teslimiyetle değil direnme iradesiyle kazanılır. Modern uluslararası sistemin *"silahsız hak arayışı"* retoriği, bazı gruplar tarafından yeni-sömürgeci disiplin mekanizması olarak görülmüştür; Hamas ise buna karşı kolektif bir duruşu temsil etmektedir.

Hamas'ın etkisi yalnızca askerî ve siyasî değil psikolojik, sembolik ve toplumsal katmanlara da yayılmaktadır. Direniş pratikleri, ümmetin özgüvenini yeniden ayağa kaldırmıştır. Bu özgüven, uzun süredir kırılmış ve değersizleştirilmiş kolektif kimlik duygusunu onarmaktadır. Filistin'in sembolik önemi, bu etkiyi daha da güçlendirmiştir; Kudüs ve Mescid-i Aksâ, İslâm dünyasının hem siyasî hem manevî omurgasını temsil etmektedir.

Hareketin bazı yönleri tüm çevrelerin dikkatini çekmektedir. Bunlardan biri kadınların ve gençlerin direniş alanında giderek daha görünür hâle gelmesidir. Bu durum, direnişin yalnızca askerî bir faaliyet değil bütüncül ve toplumsal bir mobilizasyon biçimi olarak yeniden tanımlandığını göstermektedir. Şehâdet kavramının toplumsal bir varoluş hâline gelmesi, hareketin ideolojik motivasyon yapısını güçlendiren unsurlardan biridir. Siyasî ve askerî kanadın stratejik bütünlük içinde hareket etmesi, modern İslâmî oluşumlarda nadir görülen bir örgütsel modeldir.

Bugün dünyanın birçok bölgesinde milyonlarca Müslüman, Filistin'de yaşananlar üzerinden şu düşünceyi yeniden içselleştirmiştir: Mazlum olmak, pasif olmak anlamına gelmez. Zulme karşı durmak, sadece bir hak değil aynı zamanda ahlâkî bir görevdir. Bu bakış, şiddetin meşrulaştırılması anlamına gelmez; hukuksuzluğa, işgale ve siyasî baskıya karşı kolektif bir duruşun gerekliliğini vurgular.

> *Gazze'de verilen mücadele yalnızca işgale karşı değil inkâra, hafızasızlığa ve zillete karşı yürütülen varoluşsal bir direniştir.*

Hamas örneği, 21. yüzyılda Müslüman toplumların adâlet, direniş, özgürlük ve kimlik arayışını yeniden düşündüğü bir dönüm noktasını simgeler. Örgüt, sadece bir çatışmanın tarafı değildir; umudu, onuru, direnci ve tarihsel hafızayı yeniden dirilten bir simgedir. Bu nedenle Hamas, pek çok Müslüman için *"ümmetin yeniden kendine dönme"* sürecinin sembolü hâline gelmiştir. Aynı zamanda bu bakış, İslâm dünyasının ötesinde adâlet ve direniş arayışını önemseyen geniş bir insanlık çevresi tarafından da anlamlı bulunmuştur.

Hamas Bir "Uyanış"tır: Filistin ve Ümmetin Kolektif Direnişi

Hamas bugün yalnızca bir hareket değil ümmetin ufkunda beliren bir uyanış eşiğidir. Gazze'de direnen irade, Filistin'in sınırlarıyla sınırlı bir mesele olmadığını; bütün Müslüman dünyaya kendine yeniden güvenme çağrısı yaptığını göstermektedir. Hamas, teslimiyet siyasetine karşı dik duran bir alternatif temsil sunmakta; yerel halkın sadece siyasî değil, toplumsal ve manevî onurunu da savunmaktadır. Bu direniş, Batı merkezli düzenin yıllardır süren ikiyüzlülüğünü ve çıkar temelli adâlet anlayışının kırılganlığını açığa çıkaran bir küresel manifesto hâline gelmiştir.

Ümmet için Hamas, 21. yüzyılda cihadın ve izzetin fiili örneğini somutlaştırmaktadır. Direniş yalnızca askerî bir strateji değil toplumsal bir bilinç ve kolektif bir iradenin tezahürüdür. Kadınlar ve gençler öncüleşmekte, şehâdet anlayışı bir varoluş pratiğine dönüşmekte ve siyasî ile askerî kanatlar arasında stratejik bütünlük sağlanmaktadır. Bu yapı, modern İslâmî hareketlerde nadir görülen bir örnek olarak dikkat çekmektedir.

Gazze'de verilen mücadele yalnızca işgale karşı değil inkâra, hafızasızlığa ve zillete karşı yürütülen varoluşsal bir direniştir. Bu direniş, çağların ötesine uzanan bir hakikati haykırmaktadır: Adâlet yerini bulana kadar Filistin susmayacak ve insanlığın vicdanı bu sesle sınanmaya devam edecektir. Hamas, böylece yalnızca Filistin'in değil insanlığın ortak vicdanının uyanış eşiğini temsil etmektedir.

Hamas'ın kullandığı cihad kavramı, klasik anlamların ötesinde, adâletsiz dünyaya karşı hak merkezli bir direniş etiğini ifade eder. Gazze'de bir annenin yıkılmış evinin başında söylediği *"Hasbünallahu ve ni'mel vekîl"*[1], yaratana ve adâlet arayışına yönelmiş bir haykırıştır. Hamas'ın ideolojik dili, Filistin'in toplumsal acısını dinî bir üslupla ifade eder; bu yüzden ümmet coğrafyasında güçlü bir yankı bulur. Filistin, ümmetin hafızasında yalnızca bir toprak değil, kaybedilmiş onurun sembolüdür.

Hamas'ın bir *"uyanış"* olarak görülmesinin nedeni, askeri kapasitesinden çok, halkın bastırılmış öfkesini örgütlü bir dile dönüştürmesidir. Bu uyanış, bir gecede ortaya çıkmış bir hareket değil; bir asırlık travmanın, acının ve yok sayılmanın somutlaşmış hâlidir. Filistin'in hafızası geri dönmektedir. 1948, 1967, Sabra-Şatilla, Gazze ablukası ve her gün yıkılan evler bu hafızanın parçalarıdır. Hamas, Filistinliler için çoğu zaman bir örgütten çok bir hatırlatma aracıdır: *"Bizi unutanlara karşı hâlâ buradayız."*

Hamas'ı anlamak sadece onu desteklemek değildir; aynı zamanda Filistin'i anlamanın da ön şartıdır. Gazze'nin çığlığı, bir halkın acısını, tarihini ve adâlet talebini gösteren evrensel bir çağrıdır; askerî eylemlerinin ötesinde insanlığın ortak vicdanına yöneliktir. ●

* İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyesi.

(1) *"Allah bize yeter, O ne güzel vekildir (dayanak ve koruyucudur)."*

MÜLTECİ KAMPLARINDAN YERYÜZÜNÜ SARSAN DİRENİŞE

EBÛ UBEYDE

Esra Zeynep AKGÜN

El-Kassâm'ın Sesi

Filistin direniş hareketi içinde bazı isimler var; görünmezler ama etkileri sahadaki komutanlar kadar belirgindir. *Ebu Ubeyde* olarak bildiğimiz ***Huzeyfe el-Kehlut*** da bu ışığın arkasında yürüyen ama sözleriyle milyonların hafızasına kazınan isimlerden biridir. Asıl adı güvenlik gerekçesiyle gizli tutulduysa da şehâdetinin ardından Hamas tarafından kamuoyuyla paylaşıldı: Huzeyfe el-Kahlut. Onun el-Kassâm içindeki konumu bölgesel direniş tarihinde özel ve mühim bir yere sahipti.

Hayatı ve Direnişe Dahil Oluşu

1948'de siyonist milisler tarafından sürgün edilen geçmişiyle, Gazze'nin dar sokaklarında, çocukluğu bombaların gölgesinde geçen Ebu Ubeyde, daha genç yaşlarından itibaren işgal zulmünü iliklerine kadar bilen bir kuşağın temsilcisi oldu. Onun savaşçı kimliğini yoğuran en belirleyici isimlerden biri de Filistin direnişinin efsanevi komutanı *Şehid İmad Akil*'di. Üzeri-

ne sıkılan *70 kurşunla* şehid edilen bu büyük komutanını örnek aldığı büyüğü, Gazze'de yalnızca bir isim bırakmadı; bir duruş, bir disiplin ve sarsılmaz bir mücadele ahlâkı bıraktı.

Ebu Ubeyde, Gazze'de büyüyen ve genç yaşlarında İslamî direniş çevreleriyle temas eden bir neslin temsilcisi oldu. 1990'lı yıllardan itibaren Hamas'ın askerî kanadıyla ilişkisi güçlendi, hem sahada hem örgüt içinde güvenlik-istihbarat çizgisinde yetişti. Ebu Ubeyde, sadece savaştaki gelişmeleri aktaran bir sözcü değil, direnişin *psikolojik savaş hatlarını kuran*, İsrail'in Gazze Şeridi'ndeki savaşı başlatmasından itibaren siyonistlerin her kritik hamlesinin öncesinde ya da sonrasında ortaya çıkarak, İsrail sözcülerinin karşısında medya savaşını dikkate değer bir profesyonellikle yönetti. Operasyonel bilgiyi kontrollü biçimde dünyaya aktardı, kitlesel psikolojinin en güçlü taşıyıcılarından biri hâline geldi ve tehlike anlarında kitlelerin aklında işgalcilere meydan okuyan bir figür olarak yer etmişti. Ta ki 2025'in Ağustos ayında şehid edilene kadar.

Ebu Ubeyde'nin el-Kassâm içindeki en büyük rolü, klasik bir sözcü olmanın çok ötesine geçmesidir. Tüm Siyonistlere ve zalimlere o işaret parmağıyla haddini bildirdi. zulmün karşısında eğilmeyen, *"buradayız ve var olmaya devam edeceğiz!"* diyen işaret parmağıyla bile zalim düzeni titreten, kimliğini gizleyen kızıl kefiyesi ile akıllara kazınan Ebû Ubeyde aslında bir sembole dönüşmüştür. Direnişin yüzü değil, *direnişin sesi* olduğunu hatırlatan bir sembol olarak ve dünyada birçok yerde yeni nesillere ismi verilmiş bir idoldür.

Bugün *"İsrail'e karşı psikolojik savaşın öncüsü"* olarak kabul ediliyor, konuşmalarına besmele ile başlıyor, ardından bir Kur'ân âyeti okuyordu. Her konuşmasını, *"Bu bir zafer ya da şehadet cihadıdır!"* sözleriyle bitiriyor; kelimeleri, sükûneti ve vakarıyla sahada olduğu kadar zihinlerde de bir direniş hattı kuruyordu. Üslûbu, giyimi, askeri üniforması Ebu Ubeyde'nin bugün her Filistinli için olduğu kadar zalimlere karşı duran her insan için de bir sembol hâline geldiği açıkça görülüyor. Onun ardından Hamas'ı temsilen kameraların karşısına geçen ve aynı direniş diliyle konuşan her asker, şahsi kimliğinden bağımsız olarak bu sembolün devamı sayılıyor; her biri, bu anlamda, birer Ubeyde olarak görülüyordu.

> *Bugün Filistin'i savunan her genç, yarının Ebû Ubeydesi olma ihtimalini yüreğinde taşıyor. Çünkü onun bıraktığı miras, bir kişiye değil; bir millete, hatta ümmete ait bir mirastır.*

Yaklaşık dört yıl önce, beş yaşlarında Filistinli bir çocuk Mescid-i Aksa'ya girmiş ve İsrail askerlerinin gözlerinin içine bakarak İbrânîce, keskin bir öz güvenle şu sloganı atmıştı: *"Ebu Ubeyde yolda!"* Bu, bir çocuğun dudaklarından dökülen basit bir söz değil; bir halkın hafızasında uyandırılan yeni bir kuşağın işaretiydi.

Benzer şekilde, Batı Şeria'nın Beytüllahim kentinde iki yıl önce düzenlenen Gazze ile dayanışma yürüyüşünde, Ebu Ubeyde'nin bir konuşması araç hoparlöründen yükseldiğinde, göstericiler aracın etrafında toplanmış ve onun adını hep bir ağızdan haykırmıştı. Bu sahne, yalnızca bir öncüye duyulan sevgiyi değil; *bir ruh hâlinin, bir direniş tarzının ve bir gelecek tasavvurunun* halk içinde nasıl karşılık bulduğunu gösteriyordu.

Ve bugün, geleceğin Ebu Ubeydeleri çoktan filizlenmiş durumda. Gazze'de, Batı Şeria'da, Kudüs'te, Lübnan'da, Ürdün'de, Türkiye'de, Yemen'de ve dünyanın dört bir yanında *onun duruşundan ilham alan yüz binlerce genç*, Filistin'i savunmanın yalnızca bir coğrafyayı değil, bir onuru korumak olduğunu biliyor. Ebu Ubeyde'nin açtığı bu yolda yeni kuşaklar büyüyor; sesi, üslûbu ve direniş ahlâkı sınırları aşarak yeni cesaretler doğuruyor.

Bugün Filistin'i savunan her genç, yarının Ebu Ubeydesi olma ihtimalini yüreğinde taşıyor. Çünkü onun bıraktığı miras, bir kişiye değil; bir millete hatta ümmete ait bir mirastır. Ve bu miras, onun açtığı yolda yürüyen sayısız insanla yaşamaya devam edecektir. ●

GAZZE: TARİH, KÜLTÜR VE COĞRAFYANIN KESİŞTİĞİ MUKADDES BELDE

Doç. Dr. Kemal Ramazan HAYKIRAN*

Doğu Akdeniz'in güneydoğu köşesinde, denizden yaklaşık dört kilometre içeride yer alan Gazze, stratejik konumu ve zengin tarihî ile öne çıkan bir şehirdir. Gazze Şeridi'nin kuzeyinde, 363 km²'lik bir alanı kapsayan şehir, tarih boyunca hem Filistin topraklarının idarî yapısına bağlı kalmış hem de ticarî ilişkilerini özellikle Mısır'la yoğun bir biçimde geliştirmiştir. 1995 verilerine göre şehir nüfusu 300.000 civarındadır; Gazze Şeridi genelinde ise yaklaşık 900.000 kişilik bir nüfus yoğunluğu görülmektedir. Halkın büyük çoğunluğunu Müslüman Araplar oluşturur; buna karşın Hristiyan ve Yahudi topluluklar da tarih boyunca küçük ama varlıklarını sürdüren topluluklar olarak şehir yaşamında yer almışlardır.

Gazze, tarih boyunca Mısır, Suriye ve Anadolu'dan gelen ticaret yollarının kavşak noktası olmuş, özellikle Süveyş Kanalı'nın açılmasından önce bölge ekonomisi oldukça canlı bir ticaret hayatına sahipti. Eskiden Gazze'den develerle taşınan ürünler Kahire'ye ulaştırılır, şehir hem yerel hem de uluslararası ticaretin merkezi hâline gelirdi. Bizans döneminde de Gazze, önemli bir ticaret merkezi olarak bilinir ve Mekke'den gelen tüccarlar için uğrak noktası olmuştur. Müfessirler, Kureyş sûresinde bahsedilen yaz ve kış seferlerinin kış aylarında Gazze'ye yapıldığını kaydeder. Rivayetlere göre Hz. Peygamber'in büyük dedesi Hâşim b. Abdümenâf, bu

tüccar kafilelerinden birinde bulunmuş ve Gazze'de vefat etmiştir; kabri şehirde bulunduğu için bazı kaynaklarda Gazze *"Gazzetü Hâşim"* olarak anılmıştır. Aynı şekilde Hz. Peygamber'in babası Abdullah'ın da tüccar olarak Gazze'ye geldiği bilinmektedir. Hz. Ömer'in *(ra)* İslâmiyet'i kabul etmeden önceki servetinin Gazze'ye yaptığı ticarî yolculuklardan elde edildiği rivayet edilmektedir. Hicretin ikinci yılında *(624)* Bedir Gazvesi'ne yol açan büyük ticaret kervanı da Ebû Süfyân yönetiminde Gazze'den dönmekteydi.

Gazze, Hz. Ebû Bekir'in hilâfeti sırasında 634 yılında fethedilmiş, VII–IX. yüzyıllar arasındaki kaynaklar sınırlı olsa da şehrin Suriye ve Filistin'de yaşayan Arap kabileleri arasındaki çatışmalara sahne olduğu anlaşılmaktadır. İmam Şâfiî 767'de Gazze'de doğmuş, böylece şehrin ilmî ve kültürel bir merkez olarak önemini de göstermiştir. İbn Havkal ve Makdisî gibi tarihçiler ise Gazze'nin büyüklüğünü, zenginliğini, Ulu Cami'nin görkemini ve çevresindeki bereketli bağ-bahçeleri detaylı bir biçimde anlatmışlardır.

Haçlı Seferleri sırasında Gazze, Kudüs Kralı III. Baldwin'in eline geçmiş *(1149)*, Hittîn Savaşı sonrası Selâhaddîn-i Eyyûbî tarafından 1187'de geri alınmış ve yeniden Müslüman yönetimine kavuşmuştur. 1258 yılında Abbâsî Hanedanlığı'nı yıkan Moğollar, Gazze'ye kadar ilerlemiş, ancak Aynicâlût Savaşı'nda Memlükler tarafından yenilgiye uğratılmaları sonucu şehir tekrar Memlükler'in denetimine geçmiştir. Memlükler döneminde Gazze, özellikle Sultan I. Baybars'ın imar faaliyetleri ve kütüphane kurmasıyla şehir hayatında parlak bir dönem yaşamıştır. Bu dönemde Kudüs ve Hicaz'a yapılan ziyaretlerde Memlük sultanlarının mutlaka uğradığı

> *Osmanlı döneminde Gazze, Şam eyaletine bağlı bir sancak hâline gelmiş ve stratejik önemi devam etmiştir.*

bir merkez olmuştur. Gazze, posta ve haberleşme güzergâhlarının önemli duraklarından biri olup Refah üzerinden gelen bilgiler Kerek, Dımaşk ve Safed gibi merkezlere ulaştırılmıştır.

Osmanlı döneminde Gazze, Şam eyaletine bağlı bir sancak hâline gelmiş ve stratejik önemi devam etmiştir. Yavuz Sultan Selim'e karşı hazırlanan Mısır seferinde Kansu Gavri, Osmanlı ordusunu durdurmak için Gazze'ye uğramış, şehir halkının coşkuyla karşıladığı bir dönem yaşanmıştır. Mercidâbık Muharebesi sonrasında Tomanbay, Osmanlı ordusunu Gazze'de durdurmayı denemiş ancak başarılı olamamıştır. 1525-1526 yıllarında nüfusu 5.586 olan Gazze, 1548-1549'da 13.964'e ulaşmış ve Remle nahiyesiyle birlikte Yafa'nın kuzeyine kadar uzanan Gazze Sancağı'nı oluşturmuştur. 1640 senesinde Evliya Çelebi, Gazze'yi *"gayet mâmur ve abad"* olarak tanıtmış, şehirde 11 cami, 2 hamam, 600 dükkân ve 1300 taş ev bulunduğunu belirtmiştir. On yıl sonra şehre gelen Fransız konsolos Chevalier d'Arvieux, Evliya Çelebi'nin bilgilerini doğrulamış, şehirde Yunanca, Türkçe ve Arapça konuşulduğunu ve iki kilisenin varlığından söz etmiştir. XVII. yüzyılın sonlarında Şeyh Abdülganî en-Nablusî, Gazze'nin canlılığını, cami ve medreselerini ayrıntılarıyla anlatmıştır. 18. yüzyılda Osmanlı-Rus savaşları sırasında Ruslar'ın kışkırttığı Şeyh Zâhir el-Ömer, Kudüs, Yafa, Nablus ve Gazze'yi ele geçirmiştir *(1773)*. Ancak Cezayirli Gazi Hasan Paşa komutasındaki Osmanlı donanmasının müdahalesiyle isyan bastırılmıştır. 1798'de Napolyon'un Mısır Seferi sırasında Fransızlar Gazze'ye girmiş şehrin yeşilliği ve iklimi Napolyon'a Paris'i hatırlatmıştır. 19. yüzyılda Gazze, Suriye ve Anadolu'dan gelen hacıların geçiş güzergâhı olan *"derb-i Gazze"* üzerinde yer almış, hacılar Akabe üzerinden Hicaz'a ulaşmıştır. 1869'da Süveyş Kanalı'nın açılmasıyla bu yol önemini yitirmiş ve Gazze'nin ticari hareketliliği azalmıştır. 1858'deki Arazi Kanunnâmesi ile halkın toprakla bağlantılı yaşamı büyük ölçüde sona ermiştir. 20. yüzyılda Gazze, Osmanlı yönetiminden İngilizlere geçmiş, I. Dünya Savaşı sırasında üç büyük çatışmaya sahne olmuş, 1917'de General Allenby şehri ele geçirmiştir. 1948'de İsrail'in kurulması ve Arapların göçü ile şehir hızlı bir nüfus artışı yaşamış, 1967 Savaşı'nda İsrail işgaline uğramıştır. 1993 Oslo Anlaşması ile Filistin Millî Otoritesi kapsamında özerk yönetim kurulmuştur.

Gazze, tarihî ve kültürel mirasıyla da zengindir. Şehirde yaklaşık

20. yüzyılda özellikle Yahudi göçleri ve Arapların yerinden edilmeleri ile önemli bir nüfus hareketliliği yaşamıştır. Bu süreç, Gazze'nin sosyal dokusunu yeniden şekillendirmiştir.

35 cami ve mescid bulunmakta, bunlar arasında kiliseden camiye çevrilmiş Ulu Cami, İbn Osman, İbn Mervân, Mahkeme-i Berdîkiyye, Seyyid Hâşim, Şeyh Zekeriyyâ, Aybekî ve Kâtibü'l-Vilâye camileri günümüze ulaşmıştır. Seyyid Hâşim Camii, Hâşim b. Abdümenâf'ın kabri sebebiyle şehrin manevi değerini artırmaktadır. Gazze, tarih boyunca eğitim ve kültür merkezi olarak da öne çıkmıştır. Şehirde cami ve mescidlerin yanı sıra medreseler ve dinî okullar önemli bir rol oynamıştır.

Osmanlı döneminde zaman zaman ayaklanmalara ve yerel isyanlara sahne olan Gazze, I. Dünya Savaşı sırasında İngilizlerin Osmanlı ordusunu yenmesiyle, Filistin topraklarında yaklaşık 400 yıl süren Osmanlı hâkimiyetinin sonuna geldi. Bu dönemde şehrin yönetimi İngilizlerin eline geçti ve bölge, tarih boyunca yaşadığı politik istikrarsızlığa bir yenisini ekledi. İngilizler, Filistin'de uyguladıkları nüfus politikaları ile çok sayıda Yahudi göçmenini bölgeye yerleştirerek demografik yapıyı değiştirdi. Araplar ise yerlerinden edilerek, Gazze ve çevresindeki şehirlerde yoğun bir şekilde göç etmek zorunda kaldı. Bu süreç, Gazze'nin hem sosyal dokusunu hem de ekonomik yapısını derinden etkilemiş, toplumsal gerilimlerin temellerini oluşturmuştur.

1948'de Gazze Mısır'a bağlanmış ve aynı yıl Şam'da toplanan el-Lecnetü'l-Arabiyyetü'l-ulyâ li-Filistin, Kudüs merkezli bir Filistin devletinin kurulduğunu ilân etmiş, Gazze'yi geçici başkent olarak belirlemiştir. Cumhurbaşkanlığına Ahmed Hilmi Abdülbaki getirilmiş olsa da Yahudi baskınları ve çatışmalar hız kesmemiştir. Bu dönemde genç Gazze nüfusu, Mısır Cumhurbaşkanı Cemal Abdünnasır öncülüğünde teşkilatlanarak Fedayin Örgütü'nü kurmuş ve İsrail'e karşı *"vur-kaç"* taktikleri uygulamaya başlamıştır.

1956'da Abdünnasır'ın Süveyş Kanalı'nı millîleştirmesi, İngiltere ve Fransa'nın çıkarlarını tehdit ettiği gerekçesiyle Mısır'a karşı bir savaşı tetiklemiş, İsrail de bu çatışmada İngiltere ve Fransa'nın yanında hareket ederek Gazze'ye girmiş ve Fedayin Örgütü'nü geçici olarak dağıtmıştır. 1967 Savaşı sırasında tekrar İsrail işgali altına giren Gazze, 1993 Oslo Barış Anlaşması ile Filistin Millî Otoritesi'nin kurulması çerçevesinde özerk bir yönetim kazanmış olsa da İsrail'in uyguladığı ambargo ve abluka politikaları nedeniyle sosyal ve ekonomik sorunlar günümüzde de devam etmektedir.

Gazze'nin günümüz nüfusu yaklaşık 450.000 civarındadır ve şehir, yüksek nüfus yoğunluğu ile dikkat çeker. Tarih boyunca göç ve demografik değişimlerden etkilenen şehir, 20. yüzyılda özellikle Yahudi göçleri ve Arap yerinden edilmeleri ile önemli bir nüfus hareketliliği yaşamıştır. Bu süreç, Gazze'nin sosyal dokusunu yeniden şekillendirmiş, aile yapıları ve yerleşim alanlarında ciddi dönüşümlere yol açmıştır. Göçler, şehirdeki altyapı ve sosyal hizmetlerin yetersiz kalmasına da neden olmuş, bu durum hem eğitim hem sağlık alanında önemli zorluklar doğurmuştur.

Gazze ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayalıdır. Akdeniz ikliminin sağladığı verimli topraklar, özellikle turunçgil üretiminde şehri ön plana çıkarmaktadır. Bunun yanında çilek, hurma, zeytin, çeşitli sebzeler ve çiçekçilik, Gazze'nin temel ta-

> *Gazze, tarih boyunca hem Filistin hem de Doğu Akdeniz'in stratejik, ekonomik, kültürel ve dinî merkezi olmuştur.*

rımsal faaliyetleri arasında yer alır. Ancak İsrail ablukası, limanların kapatılması ve su kirliliği gibi çevresel sorunlar, tarımsal üretimin verimliliğini ciddi şekilde düşürmüştür. Balıkçılık da aynı şekilde liman kısıtlamaları nedeniyle önemli ölçüde azalmıştır.

Gazze'de ticaret geleneksel olarak küçük ölçekli pazarlara ve yerel ticarî faaliyetlere dayanır. Şehir, tarih boyunca bir ticaret merkezi olarak bilinse de modern dönemde ekonomik krizler ve dışa bağımlılık, özellikle enerji ve gıda ürünlerinde ciddi sıkıntılara yol açmaktadır. Tarımsal üretimde yaşanan düşüş, işsizliği artırmakta ve toplumsal huzursuzluğa zemin hazırlamaktadır.

Eğitim açısından Gazze hem dinî hem de modern okullara ev sahipliği yapmaktadır. 20. yüzyılda kurulan okullar ve yükseköğretim kurumları, özellikle Filistin Millî Otoritesi'nin özerk yönetim döneminde önemli ölçüde artırılmıştır. Ancak altyapı yetersizliği, enerji sıkıntısı ve savaşın getirdiği zorluklar, eğitim faaliyetlerini zaman zaman kesintiye uğratmaktadır.

Gazze'nin sağlık altyapısı, yüksek nüfus yoğunluğu ve sık yaşanan krizler nedeniyle sürekli baskı altındadır. Hastaneler, klinikler ve temel sağlık hizmetleri hem Gazze halkının ihtiyaçlarını karşılamakta hem de sınır dışı göçlerden etkilenen nüfusa hizmet vermektedir. Abluka ve savaşlar, ilaç ve tıbbi malzeme teminini zorlaştırmakta, sağlık sisteminin sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir.

Gazze, Filistin'in siyasî tarihinde merkezî bir rol oynamıştır. 1948'de geçici başkent olarak belirlenmesi, 1954'te Fedayin Örgütü'nün kuruluşu ve İsrail'e karşı direniş faaliyetleri, şehrin politik önemini pekiştirmiştir. Günümüzde de Filistin Millî Otoritesi'nin özerk yönetimi altında, Gazze hem iç politikada hem de uluslararası ilişkilerde stratejik bir merkez olma özelliğini sürdürmektedir.

Gazze'de halkın günlük yaşamı, tarihî miras, dinî etkinlikler ve ticaretle iç içe geçmiştir. Cami ve mescidler, sadece ibadet yeri değil aynı zamanda sosyal toplantı ve eğitim mekânları olarak hizmet vermektedir. Geleneksel el sanatları, yerel pazarlar ve tarımsal ürünler, şehir kültürünün temel unsurlarını oluşturmaktadır. Halk arasında akrabalık ve mahalle dayanışması, özellikle kriz dönemlerinde sosyal bağların korunmasına yardımcı olmuştur.

Gazze, tarih boyunca hem Filistin hem de Doğu Akdeniz'in stratejik, ekonomik, kültürel ve dinî merkezi olmuştur. Osmanlı'dan İngiliz Mandası'na, Mısır yönetiminden İsrail işgaline kadar uzanan süreçler, şehrin sosyal ve demografik yapısını sürekli olarak değiştirmiştir. Bugün Gazze, ekonomik ve sosyal zorluklara rağmen tarihî mirasını korumakta ve Filistin'in hem kültürel hem de politik kimliğinin önemli bir parçası olmaya devam etmektedir. Tarım, eğitim, kültür ve tarihî miras, Gazze'nin geleceğe taşımak için üzerine inşa ettiği değerler arasında öne çıkmaktadır. Gazze, stratejik konumu, tarihî kimliği, kültürel zenginliği ve dinî önemi ile sadece Filistin'in değil tüm Doğu Akdeniz'in en önemli merkezlerinden biri olmayı sürdürmektedir. Şehir, geçmişten günümüze uzanan süreçte hem politik hem ekonomik hem de kültürel bir çekim merkezi olarak tarih sahnesindeki yerini korumuştur. ●

Kaynaklar

1) A. Cohen, Palestine in XVIII th Century, Jerusalem 1973.

2) A. S. Marmardji, Textes géographiques arabes sur la Palestine, Paris 1951.

3) Abdülkerîm Râfık, Ġazze: 1857-1861, Amman 1980.

4) Abdülmünsıf Mahmûd, el-Fâtih İbrâhim Bâşâ, Kahire 1948, s. 145-146, 160.

5) E. Rekhess, "The West Bank and the Gaza Strip", Middle East Contemporary Survey, XV, Tel Aviv 1993.

6) E. Torna, Filistîn fi'l-'ahdi'l-'Osmânî, Kudüs 1983.

7) Evliya Çelebi, Seyahatnâme, III.

8) Gazze, TDV İA c. 13, s.534-536.

9) İsmâil Ahmed Yâgî, "Târîhu Medîneti Ġazze fi'l-'ahdi'l-'Osmânî (1516-1917)", Mecelletü't-târîhiyyeti'l-'Arabiyye li'd-dirâsâti'l-'Osmâniyye, IX-X, Zağvân-Tunus 1994, s. 363-394.

10) Kāmûsü'l-a'lâm, V, 3279.

11) M. Gilbert, The Arab-Israeli Conflict, London 1992.

12) Mehmet İpşirli – M. Dâvûd et-Temîmî, Evkāf ve emlâkü'l-müslimîn fî Filistîn, Beyrut 1988.

13) Mustafa Murâd ed-Debbâğ, Bilâdünâ Filistîn, Amman 1965.

14) Sâtı' el-Husrî, el-Bilâdü'l-'Arabiyye ve'd-devletü'l-'Osmâniyye, Beyrut 1965.

15) Selim Arafat el-Mebîz, Ġazze ve kıta'uhâ, Kahire 1986.

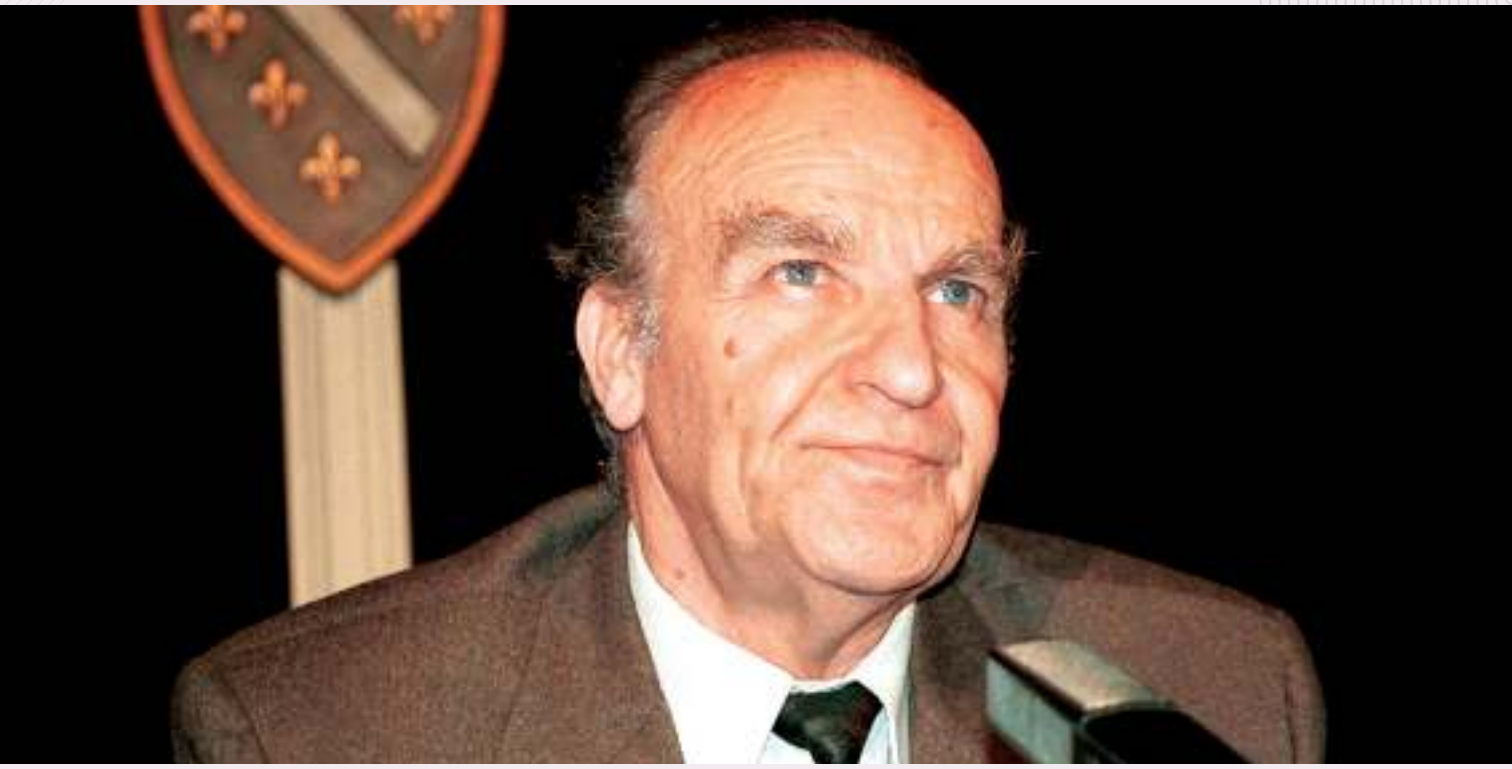
16) Şehabeddin Tekindağ, "Yeni Kaynak ve Vesikaların Işığı Altında Bonaparte'ın Akkâ Muhâsarası", TD, sy. 20 (1965), s. 1-20.

17) The Palestinians, People, History, Politics (ed. M. Curtis), New Jersey 1975.

18) U. Heyd, Ottoman Documents on Palestine 1552-1615, Oxford 1960.

19) W.-D. Hütteroth, Palästina und Transjordanien im 16. Jahrhundert, Wiesbaden 1978.

** Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Öğretim Üyesi.*

ALİYA İZZETBEGOVİÇ VE **FİLİSTİN MESELESİ**

Prof. Dr. Cemalettin LATİÇ*
*Çeviri: Eldina MEMİĆ***

Allah rahmet eylesin, Aliya İzzetbegoviç'in Filistin ile olan bağı, İkinci Dünya Savaşı dönemine, Saraybosna'da kurulan genç Müslümanların antifaşist, antikomünist ve panislâmist hareketine üye olduğu yıllara dayanmaktadır. Bu ilişkiler karşılıklı bir dayanışma niteliği taşımıştır: Filistinliler Bosna'ya ilgi göstermiş, ona destek sunmuş; Bosnalı Müslümanlar da Filistin'e aynı duyarlılıkla yaklaşmış ve yardım etmiştir. Kudüs'te, dönemin Filistin müftüsü Emin el-Hüseynî'nin öncülüğünde 7–17 Aralık 1931 tarihlerinde düzenlenen Dünya İslâm Kongresi'ne, Filistin'i bekleyen tehlikeleri ve İsrail Devleti'nin Filistin topraklarında kurulması yönündeki plan karşısında ümmetin tavrını ele almak üzere dönemin önde gelen Bosnalı âlimleri, yazarları ve İslâmî düşünce temsilcilerinden oluşan bir Bosna heyeti de katılmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın başında Bosnalı Müslümanlara yönelik saldırılar başladığında, Müftü el-Hüseynî Saraybosna'ya gelerek İslâm dünyasının en batı ucunda yaşayan savunmasız halka destek olmuş ve onların silahlandırılması için girişimlerde bulunmuştur. 1948 yılında Birleşmiş Milletler'in İsrail'i tanımasının ardından Filistin işgali başladığında ise Boşnaklar, Filistinli kardeşlerinin yanında savaşmak üzere bir askerî birlik göndermiştir. *(Filistinliler bunu hiçbir zaman*

unutmadığı gibi, İsraillliler de hafızalarından silmemiştir.) Daha az bilinen bir husus da XX. yüzyılın başlarından itibaren Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında Filistin'e yerleşmiş Boşnak muhacir topluluklarının varlığıdır.

Aliya İzzetbegoviç'in Filistin meselesine yaklaşımı en açık biçimde 1970'li yıllarda kaleme aldığı iki metinde görülmektedir. Bunlardan ilki *"Müslümanlar ve İsrail"* başlıklı makalesi olup, "Müslüman Uyanışının Problemleri" adlı deneme kitabında *(Uniprint, Saraybosna, 1992)* yayımlanmıştır; ikincisi ise çok daha geniş kitlelerce bilinen İslâm Deklarasyonu'dur.

Yazar, ilk denemesinde öncelikle İsrail'in tarihini özetlemekte ve şu sonuca varmaktadır: *"MS 70 yılından 14 Mayıs 1948'e kadar -yani son on dokuz yüzyıl boyunca- Filistin topraklarında herhangi bir Yahudi devlet birimi mevcut değildir... İsrail, siyasî tarihte kimi yönleriyle benzersiz bir örnektir. Devlet kurulduğu anda ne belirli bir toprağa ne de bir nüfusa sahipti. Toprağı, satın alma ve gasp etme yoluyla; nüfusu ise dünyanın dört bir yanından gerçekleştirilen göçlerle elde etmiştir."* İzzetbegoviç daha sonra Avrupa kökenli Yahudiler olan Aşkenazları eleştirerek onların, *"Araplara karşı bilinen o küstah ve aşırı çizginin taşıyıcıları"* olduğunu vurgular. *"Fransa, Rusya ve Almanya'dan gelen bu topluluklar, iyi silahlanmış, eğitimli ve acımasız bir biçimde hareket ederek yerli halkı geri püskürtmekte ve yeni devlet için bir 'yaşam alanı' oluşturmaktadır."* İzzetbogoviç, bir anlamda Avrupa'nın kendilerine uyguladığı ve holokost kavramında simgeleşen en ağır işkence ve zulümlere maruz kalmış bu *"Batı anklavının"* aynı yöntemleri Filistinlilere yöneltmesini şaşkınlıkla karşılamaktadır. Oysa

> *İkinci Dünya Savaşı'nın başında Bosnalı Müslümanlara yönelik saldırılar başladığında, Müftü el-Hüseynî Saraybosna'ya gelerek İslâm dünyasının en batı ucunda yaşayan savunmasız halka destek olmuş ve onların silahlandırılması için girişimlerde bulunmuştur.*

"Müslüman ülkelerdeki Yahudiler tarih boyunca her yerde en yüksek düzeyde huzur ve dinî hoşgörü içinde yaşamışlardır... Avrupa'daki antisemitizmin niteliğindeki genel bir Yahudi karşıtlığı Arap ve İslâm dünyasında hiçbir zaman görülmemiştir."

Aliya İzetbegoviç'e göre İsrail–Filistin çatışması, özellikle Kudüs-i Şerif'in konumu dolayısıyla, genel anlamda bir "Müslüman meselesi"dir. İzzetbegoviç, *"yerli Filistin halkının direnişi"*nin yanı sıra bu karşılaşmanın zamanla Yahudiler ile Müslümanlar arasında bir cepheleşmeye dönüşmesinde; ayrıca İslâm'ın *"Hristiyanlığı ve Yahudiliği yalnızca hoş görmekle kalmayıp tanıması"* gerçeğinde, ne kadar acı ve sarsıcı olursa olsun, iyimser bir perspektif görmektedir. Sonuç olarak şu değerlendirmeyi yapar: *"Eğer dünyanın bütün Yahudileri haksız ve saldırgan bir savaşı desteklemek için birleşmişse, aynı şekilde Müslümanların da haklı bir savunmada birleşmeye - âdil bir barışın sağlanması amacıyla - çok daha fazla hakkı vardır."*

Aliya İzzetbegoviç, İslâm Deklarasyonu'nda çok daha iyimser ve doğ-

rudan bir tutum ortaya koyar. Eserde şu ifadeleri kullanır: *"Kudüs ne yalnızca Filistinlilerin ne de yalnızca Arapların meselesidir. O, bütün Müslüman milletlerin meselesidir. Yahudilerin Kudüs'ü ellerinde tutabilmeleri için İslâm'ı ve Müslümanları yenmeleri gerekirdi; bu ise - Allah'a şükür - güçlerinin ötesindedir. ... Biz, Yahudiler ile Siyonistleri birbirinden ayırmak isteriz; yeter ki Yahudilerin kendileri bu ayrımı yapacak iradeyi bulabilsin. Umut ederiz ki çekişme hâlindeki Arap rejimlerine karşı kazandıkları askerî zaferler (Araplara veya Müslümanlara karşı kazanılmış zaferler değildir) onların idrakini tamamen bulandırmaz ve bizzat kendi elleriyle oluşturdukları çatışmayı ortadan kaldırmaya yönelirler. Böylece Filistin topraklarında ortak yaşamın yolu açılacaktır..."*

Aliya İzzetbegoviç, siyasî örgütü olan Demokratik Eylem Partisi'ni *(SDA)* kurmasının hemen ardından, Mayıs 1990'da düzenlenen Birinci Parti Kongresi vesilesiyle Filistin Devleti ile resmî siyasî temaslar kurmuş; Filistin heyetini bu önemli toplantıya davet etmiştir. Filistin,

> *Eğer dünyanın bütün Yahudileri haksız ve saldırgan bir savaşı desteklemek için birleşmişse, aynı şekilde Müslümanların da haklı bir savunmada birleşmeye - adil bir barışın sağlanması amacıyla - çok daha fazla hakkı vardır.*

27 Mayıs 1992 tarihinde bağımsız Bosna-Hersek'i tanıyan ilk ülkeler arasında yer almış; iki devlet arasındaki diplomatik ilişkiler ise 30 Ekim 1992'de tesis edilmiştir.

Dayton'daki Amerikan askerî üssünde yürütülen barış müzakereleri sırasında Cumhurbaşkanı İzetbegoviç, Filistin Devleti'nin Bağımsızlık Günü vesilesiyle merhum Yaser Arafat'a gönderdiği telgrafta şu ifadeleri kullanmıştır:

"Sayın Başkan,

Bosna-Hersek Cumhuriyeti halkı, devlet organları ve kendi adıma, Filistin'in Bağımsızlık Günü vesilesiyle size en içten tebriklerimi ve en iyi dileklerimi sunarım. On yılları aşan mücadelenizde halkınız büyük bir kararlılık sergilemiş, siyasî liderlik ise ulusal hedeflere ilişkin açık ve tutarlı bir vizyon ortaya koymuştur. Filistin'in en seçkin evlatlarının sahip olduğu bu erdemlerin, Allah'ın izniyle, mutlaka karşılığını bulacağına inanıyorum.

Gelecek yılların halkınız için barış içinde ilerleme yılları olmasını temenni ederim."

Dayton, 13 Kasım 1995. ●

** Şair, Tiyatro Yazarı ve Hikâyeci.*
*** Saraybosna Yunus Emre Enstitüsü Kültür Sanat Sorumlusu.*

TÜRKİYE KATILIM SİGORTA

SAĞLIĞIM GÜVENCEDE
TAMAMLAYICI SAĞLIK SİGORTASI

Müşteri İletişim Merkezi
0850 260 10 23
www.turkiyekatilimsigorta.com.tr

GAZZE'DE GEÇEN İKİ YIL VE KOLEKTİF CEZALANDIRMA

Meryem İlayda ATLAS*

Savaşın kadın ve çocuklar üzerindeki etkileri üzerine yazılmış onlarca kitap ve hatırı sayılır akademik/edebî üretim var. Savaşın doğası ve mağdurları üzerine... Savaş, insanoğlunun aşamadığı veya kaçınamadığı kötü bir gerçeklik... Yine de savaşın hukuku ve doğası içinde erkeklik ve kadınlık; kahramanlık ve analık, çocukluk ve travma üzerine yapılmış pek çok üretim var. Ne yazık ki hiçbiri Gazze'nin gerçekliği ile örtüşmüyor. Çünkü Gazze'de yaşanan bir savaş değil. Gazze'de eşit tarafların çatışması arasında kalan çocuklardan ve kadınlardan bahsetmiyoruz. İki gücün birbiri ile çatıştığı ve belli hukuk çerçevesinde düzenli ordular arasında yürütülen savaşlardan da bahsetmiyoruz. Gazze'de İsrail tarafından yürütülen, ırk ve din temelinde inşa edilmiş bir soykırım var. Sivilleri bombalayan ve kurucu unsuru bir halkı yok etmek düşüncesine sahip bir savaştan bahsediyorsak, *"savaş, çatışma, kadın, çocuk"* gibi konularda üretilmiş literatüre ve ezberlerimize bir kez daha dikkatli bakmamız gerekebilir. İktidar ve erkeklik vurguları ve bunlar üzerinden mağdur olan kadınları anlatan savaş anlatısı Gazze'de

elimizde boş boş duruyor. Kadınları var etmek için bütün süslü sözleri söyleyip, Gazzeli kadınları görmezden gelenlerin feminist anlatı ise belki de bu dikkatli incelemenin en temel muhataplarından birisi.

Çocuk haklarının ihlali açısından da Gazze'deki tabloya bir çatışma ortamı diyemeyiz. Çocukların yaşam şanslarını, eğitimlerini, gelecekleri-ni, psikolojilerini ellerinden alan ve insan hakları ve uluslararası hukuk düzeyinde ağır ihlaller ortaya koyan bir ortamdan bahsediyoruz. Cenevre Sözleşmesinden, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne kadar sivillerin korunması ilkelerinin ihlalleri, çocukların yaşama, gelişme ve korunma haklarının çok ağır olarak üstelik sistematik şekilde ihlalinin gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Bu çerçevede bu yazıda Gazzeli kadınlar ve çocuklar için geçen iki senede yaşananları ve gelecek için yapılması gerekenleri değerlendireceğiz. Önce çocuklar diyelim.

Gazze mi? Çocuk Hakları mı?

Hepimiz uluslararası sözleşmelerin uygulama ve yaptırım noktasında niyet edilenin çok gerisinde kaldığını ve etkili bir yaptırım süreci oluşturamadığını biliyoruz. Bununla beraber çocuk hakları, evrensel insan hakları çerçevesinde en çok korunmaya muhtaç alanlardan birisidir. Bu konu, toplumların gelişmişliğinin göstergesi ve gelecek kuşaklara borcumuz ve bir insanlık vazifesi olarak ele alınmalıdır.

Gazze'de geçen iki senede çocukların en temel yaşam koşulları sistematik olarak ve çok katmanlı bir şekilde yok edilmiştir. Zaten Ekim 2023 öncesinde de abluka altında yaşayan ve koşulları iyileştirmeye muhtaç çocuklar çok ciddi beslenme, sağlık, barınma ve eğitim gibi krizlerle karşı karşıyadır.

> *Savaş, insanoğlunun aşamadığı veya kaçınamadığı kötü bir gerçeklik... Yine de savaşın hukuku ve doğası içinde erkeklik ve kadınlık; kahramanlık ve analık, çocukluk ve travma üzerine yapılmış pek çok üretim var.*

Geçtiğimiz iki senede yaralanma ve hayati tehlike, açlık ve kıtlık çocukların gündelik hayatının bir parçası olurken önümüzdeki yıllarda ivedilikle yapılması gerekenlere de işaret etmektedir. Bu konuda küresel yardımlaşma ve iş birliği geliştirilmeli, uluslararası toplum her tür iyileştirici faaliyeti ve önleyici tedbiri almak için acil durum programı yapmalıdır.

Gazze'deki çocukların durumu savaş ve çatışma koşulları ile açıklanabilecek bir durum değildir. Kurumların "insanî felaketlerle mücadele çerçevesinin" çok dışında bir değerlendirme ve vizyon gerektirmektedir. İsrail'in bütüncül bir şekilde soykırım amaçlı saldırıları Birleşmiş Milletler başta olmak üzere bütün kurumları harekete geçirmelidir. Zira uluslararası hukuk ve bütün bu sözleşmeler, çocukların her tür koşulda özel olarak korunmasını vaaz eder ve eğitim, sağlık, beslenme, güvenlik gibi haklarının devamlılığını esas alır. Gazze'de yaşananlar, bu hakların hepsinin eş zamanlı ve en ağır şekilde ihlalini gözler önüne sermektedir.

Geçen iki yılda ortaya çıkan sağlık, eğitim gibi konulardaki derin yoksunluklar, ilerleyen on yıllarda çocuklarda derin izler bırakacak niteliktedir. Gazze'de bombardıman dursa, acilen yiyecek ulaştırılsa hatta hızla okullar ve evler inşa edilse bile çocuklarda bıraktığı travmatik izler veya büyüme geriliği gibi sorunların etkileri uzun süre devam edebilir. Ayrıca Gazze'nin ayağa

> *Barınma, yalnızca fiziksel bir çatı değil; çocuğun gelişimi, sağlığı ve güvenliği için temel bir insan hakkıdır.*

kaldırılması bir tek inşa faaliyetleri ile de ilgili değildir. Okulların çoğu yıkılmış kalanlar da sığınak yapılmıştır. Eğitimi sağlayacak alt yapı çökmüş, eğitmenlerin büyük kısmı hayatını kaybetmiş veya yaralanmış, eğitim için gereken fizikî koşullar olmadığı kadar çocukların eğitime hazırlanması için gereken psikolojik normal koşulların da çoğu ortadan kalkmıştır. Bombardımanların ve yaşanan acıların travmasının çocuklarda bıraktığı izler ve uzun yıllarını eğitim hayatından uzak geçirmiş olmaları eğitime tekrar intibakı zorlaştırabilecek ve sosyal gelişimlerine de etki edecek önemli faktörlerdir.

Gazze'de çocuklarda uzun vadede ortaya çıkacak sorunlardan bir tanesi de gıdaya erişim zorluğu kıtlık tehdidi sebebiyle, ileriki yaşlarda veya hâlihazırda çocuk ve bebeklerde gelişim geriliği ve beslenme sorunlarıdır. İsrail'in bebek mamalarını bilinçli olarak ulaştırmaması ilaç ve ek gıda takviyelerini engellemesi çocuklara karşı *"kolektif cezalandırma"* niteliğinde sayılmalı ve bu açık ihlalin altı çizilmelidir. Zira bu süreçler çocuklar açısından geri dönüşü olmayan fiziksel ve zihinsel kayıplar oluşturabilir.

Önümüzde beliren kış şartlarında çocukların çadır ve harabelerde yaşamaya zorlanması mahremiyet ve hijyen yokluğu çocukların hem fiziksel gelişimine hem de ruhsal durumlarına karşı aşırı bir tehdittir. Barınma, yalnızca fiziksel bir çatı değil; çocuğun gelişimi, sağlığı ve güvenliği için temel bir insan hakkıdır. Sağlık hizmetine erişemeyen çocuklar yalnızca yaralanmalardan değil, bulaşıcı hastalıklardan, susuzluktan ve tedavi edilebilir rahatsızlıklardan da hayatını kaybetmektedir.

Dünya Gazzeli Kadınları Neden Görmüyor?

Yıkıntıların arasında kalmış bir küvette evlatlarını yağmur suyuyla şefkatle yıkayan Gazzeli anneden daha güçlü bir kadın var mıdır? Enkazın içinde kek pişiren Gazzeli kadının inadından daha kutsal bir yaşama güdüsü var mıdır? Onlara düşen, kefenli bebekler, mezar/tabut olsa da Allah'a hamd eden Gazzeli annelerden daha dik duran bir insan var mıdır? Dayatılmış standartların, dizilerin ve reklamların güçlü kadın ezberinin dışında bir varoluş. Savaşa dair yazılanlarda *"yüceltilmişler"* dışında kalan, güvenlik çalışmalarının ve feminist okumaların göz ardı ettiği bir varoluş. Batılı olmayan bu "uzak ülke" insanlarının dünyaya bu acıları yaşamaya geldiğine ikna mı olacağız? Onların hep acı ve kahırla yoğrulmasını, göç etmesini, yük taşımasını ve yavrusunu toprağa vermesini bir standart olarak mı belirleyeceğiz?

Gazze'de yaşanan insan hakkı ihlalleri, bütün evrensel hukuk kuralları gereğince Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi *(CEDAW)*, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine, İnsancıl Hukuk/Cenevre Sözleşmeleri gibi bütün uluslararası sözleşmelere aykırıdır. Cenevre Sözleşmesi'ne göre savaş esnasında hamile ve emziren kadınların korunması zorunludur. Zira kadınlar bu sebeple sadece *"siviller"* kategorisinde değerlendirilemez. Doğum öncesi ve doğum sonrası süreçler hayatın devamlılığı açısından özel bir ihtimam gerektirir. Bir kadının en şefkatle yaklaşılması ve bütün kültürlerde konforla geçirilmesi istenen hamilelik ve

bebek süreçlerini Gazzeli anneler çaresizlik içinde geçirmektedir. Birçok kadının günlük meselelerden çabucak etkilenebildiği etkilendiği bu hassas dönemde Gazzeli bir annenin bunca ihlal arasında kendini dinleme şansı olmuş mudur hiç?

Gazze'de annelik neşesini kaybetmese bile her türlü ihtimamdan uzak hatta biyolojik bir rol olmanın ötesinde *"bir toplumun hayatta kalabilmek, tarih sahnesinden silinmemek, yok olmamak"* stratejilerinin merkezi hâlindedir. Anneler, sürekli ölüm tehdidi, açlık, bombardıman, erkeklerin göz altına alınması veya kaybolması, yerinden edilme gibi ağır psikolojik yükler ve tehditler arasında yeşertiyor bebeklerini.

Kadınlar, erkekler savaşta olduğunda aile içi bakım emeğinin taşıyıcısıdır. Yerlerinden göç ettirilen zorla gönderilen ailelerde bu iyice belirginleşir. Kendine bakamayacak durumda olan küçükleri kollamak ve bakıma ihtiyacı olan yaşlılara bakım vermek görevlerini zor koşullar altında gerçekleştirirler.

Kadınların sığınaklarda ve hapishanelerde sağlıksız koşullarda kalmaları, harabeye dönmüş şehirlerde tuvalet erişiminin olmaması, kötü hijyenik şartların kadın sağlığına tehditleri, feminist bir söylemle söylersek *"kadınların sağlık hakkının, beden bütünlüğünün ve mahremiyetinin ihlali"* değil de nedir?

Savaş Gazzeli annelerin sadece bedenlerini hedef almıyor, annelik rollerini, sorumluluklarını, yaşam ve bakım veren yanlarını hedef alıyor. Bu roller adil savaş koşullarında bile zorken, Gazze'de imkânsız hâle geliyor. Uluslararası yardımların erişmemesi temel temizlik ve gıda maddelerinin girişinin İsrail tarafından engellenmesi yine yukarıda zikredilen sözleşmelere aykırı bir

durumdur. Bebeklerin mama ve beze, kadınların hijyenik malzemelere erişiminin sağlanamaması temel bakım hakkının ihlalidir. İsrail'in yardım malzemelerini engellenmesi şartları zorlaştırırken hastaneleri bombalaması ise sağlık hizmetlerinin çökmesine ve hamilelik, doğum, sezaryen ameliyat, küvezde bakım gibi hayati konularda ölüm risklerinin oluşmasına sebep olmaktadır. Çocuklarını kaybeden annelerin yaşadığı ağır travma ve insanlık dışı muamele bir yana bu anneler daha kendi yaslarını tutamadan geri kalanları korumak gibi bir görevi üstlenmek zorundadır.

Uluslararası toplumun Gazze'yi kalkındıracağı bir gün geldiğinde *-başta ülkemiz olmak üzere-* güvenliği ve temel hizmetleri sağlayan ekiplerin yanında rehabilitasyon ekipleri de sahada muhakkak olmalıdır. Savaş, işgal ve kuşatmalar maalesef cinsiyetsiz değil, kadınlar ve çocuklar üzerinde orantısız yükler bırakıyor. Hayatın devamlılığı doğuma, anneliğe, bebeklerin ve çocukların insanca ve şefkatle bakılmasına bağlıdır. Bir halkın yok olmaması için çatışmaların durması yeterli değildir. Güvenlik sağlandıktan sonra hayatın tekrar yeşermesi için gereken fizikî koşulların acilen oluşturulması elzemdir. Bununla beraber daha önemlisi Gazellilerin dünya üzerinde kendisini İsrail'den ayıran her bireyin şefkatle sarmalayışını hissetmesi için neler yapabiliriz bunu düşünmek zorundayız. Zira bu kadar acının üstesinden sözleşmelerle, yardımlarla, sığınaklarla, binalarla değil ancak şefkat ve muhabbetle gelebileceğimiz aşikârdır. ●

> *Savaş Gazzeli annelerin sadece bedenlerini hedef almıyor, annelik rollerini, sorumluluklarını, yaşam ve bakım veren yanlarını hedef alıyor.*

* *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Öğretim Üyesi.*

"BUGÜN YAPTIKLARIMIZ, YARIN KURULACAK MEDENİYETİN TUĞLALARI OLACAK"

TAHA KILINÇ*

Gazze'de yaşananlar hem İslâm dünyasında hem de dünya genelinde çok geniş kapsamlı bir vicdan muhasebesine yol açtı.

Röportaj: Esra Zeynep AKGÜN

Gazze, İslâm dünyasının vicdanını yeniden harekete geçirdi. Sizce bu süreç, Müslüman zihinlerde "İslâm'ı yeniden düşünme" ihtiyacını hangi yönleriyle görünür kıldı?

Gazze'de yaşananlar hem İslâm dünyasında hem de dünya genelinde çok geniş kapsamlı bir vicdan muhasebesine yol açtı. Sadece Müslümanlar için değil Müslüman olmayanlar için de *"Biz ne yapıyoruz, neye inanıyoruz, neyi savunuyoruz, hayatımızı hangi değerler üzerine kuruyoruz?"* sorularını yeniden gündeme getirdi. Bu anlamda Gazze, belki de son yıllarda yaşanan en büyük zihinsel sarsıntılardan birine sebep oldu.

Müslümanlar açısından bakıldığında, bu süreç kendi hayatlarımızı yeniden gözden geçirmemizi sağladı: Dünya ile kurduğumuz ilişki, konfor alanlarımız, tüketim alışkanlıklarımız, sosyal medyadaki tutumlarımız, adâlet ve merhamet gibi temel İslâmî kavramlarla gerçek ilişkimiz ciddi biçimde sorgulanmaya başlandı. *"Biz gerçekten neyin peşindeyiz, ne için yaşıyoruz?"* sorusu, teorik bir soru olmaktan çıkıp günlük hayatımıza dokunan bir sorgulamaya dönüştü.

Öte yandan, Gazze Müslümanların dünyadaki imajını da tartışmaya açtı. Uzun yıllar boyunca *"terör"*, *"radikalizm"* gibi başlıklar altında kriminalize edilen Müslüman kimliği, bu süreçte daha çok mazlumiyet, direniş, onur ve sabır üzerinden okunur hâle geldi. İnsanlar, ekran başında Gazze'deki insanların ibadetini, sabrını, çocuklara ve esirlere muamelesini gördükçe *"Bu insanlar kim? Bu iman nereden geliyor?"* diye sormaya başladı. Dolayısıyla Gazze, İslâm'ı yeniden düşünme ihtiyacını hem içeriden hem dışarıdan görünür kılan bir eşik oldu; zihinlerde büyük bir muhasebe kapısı açtı.

Tarih boyunca Müslüman toplumlar kriz dönemlerinde hangi tecdîd damarlarıyla ayağa kalktı? Bugün bu damarların hangisi hâlâ canlı?

"Tecdîd" kavramı, son iki asırlık tartışmalar sebebiyle zaman zaman yanlış anlaşılabiliyor. Bazı çevreler tecdîdi, sanki İslâm'ın özünü değiştiren bir modernleştirme projesi gibi okuyor. Oysa tarih boyunca tecdîd, İslâm'ı değiştirmek değil aslına döndürmek, kökleriyle yeniden buluşturmak anlamına geldi. Bunun adı kimi zaman ihyâ oldu, kimi zaman ıslah, kimi zaman da yenilenme. Ortak nokta şuydu: Değişen dünyaya Kur'ân ve Sünnet'in penceresinden, sahih bir şekilde yeniden bakmak.

Kriz dönemlerinde Müslüman toplumlar hep bu damar üzerinden ayağa kalktı. Bir tarafta âlimlerin, mütefekkirlerin metin ve fikir planında yaptıkları ıslah çalışmaları; diğer tarafta sahada, hayatın içinde mücadele eden, gerektiğinde bedel ödeyen öncü kadrolar vardı. Bugün de bu damar tamamen kaybolmuş değil. Gazze'de, Filistin'de başka coğrafyalarda gördüğümüz direniş örnekleri, İslâm'ın sadece teorik bir inanç sistemi değil, hayatın bütününe yayılan bir varoluş biçimi olduğunu gösteriyor.

Ancak şunu da görmek gerekiyor: Bu ıslah ve tecdîd damarları maalesef İslâm dünyasının geneline aynı güçle yayılmış değil. Gazze'deki direniş, savaş ahlâkından esir muamelesine kadar kitaplarda okuduğumuz birçok ilkenin sahada yaşanabileceğini gösterdi. Buna karşılık, İslâm dünyasının pek çok bölgesinde zaaflar, dağınıklıklar, konforuna aşırı bağlılık, çıkar hesapları ve kimlik karmaşaları hâlâ çok güçlü. Dolayısıyla bugün tecdîd damarının canlı olduğu yerler var ama bu damar, ümmetin geneline nüfuz edecek kadar güçlü değil. Belki de asıl görevimiz, bu sahih damarları tanımak, desteklemek ve kendi hayatımızda yeniden canlandırmak.

Gazze direnişi, iman ve direniş kavramlarını yeniden gündeme taşıdı. Sizce bu direniş, İslâmî kimliğin hangi boyutlarını hatırlattı?

Gazze'deki direniş, en başta şunu gösterdi: Direniş sadece sayı, silah, teknoloji meselesi değildir. Direnişin kalbinde iman vardır. Kur'ân'da anlatılan *"nice az topluluklar, Allah'ın izniyle çok topluluklara galip gelmiştir"* ilkesinin modern dünyadaki somut bir tezahürünü gördük. Dünyanın en gelişmiş ordularından birine karşı abluka altında, imkânsızlıklar içindeki bir halkın onurla ayakta durabilmesi, imanın hayata nasıl yön verdiğini açıkça gösterdi.

Diğer taraftan Gazze, savaş ahlâkını yeniden gündemimize taşıdı. Esirlere muamelede, sivillere yaklaşımda, ibadet hassasiyetinde, fedakârlıkta ve teslimiyette İslâmî kimliğe ait birçok unsuru sahada izledik. Kitaplarda *"Müslümanlar esirlere iyi davranır, kendi yediklerinden yedirir, giydiklerinden giydirir"* diye okuduğumuz ilkelerin, modern çağda da mümkün ve yaşanabilir olduğunu gördük. Bu, İslâmî kimliğin adâlet ve merhamet boyutunu yeniden görünür kıldı.

Taha Kılınç

Gazze, İslâm'ı yeniden düşünme ihtiyacını hem içeriden hem dışarıdan görünür kılan bir eşik oldu; zihinlerde büyük bir muhasebe kapısı açtı.

Ayrıca Gazze direnişi, Müslümanların hayat gayesiyle ilgili temel soruları da canlandırdı: *"İnsan ne için yaşar ne için ölür, neyi vazgeçilmez kabul eder?"* Gazze'deki insanlar, *"Vatanımda şehid olayım ama vatanımı terk etmeyeyim"* diyerek, İslâmî kimliğin izzet, vakar ve teslimiyet boyutunu yeniden hatırlattılar. Bütün bunlar, iman ve direnişin

birbirinden kopuk iki kavram değil aynı hakikatin iki yönü olduğunu bir kez daha ortaya koydu.

Filistin meselesi duygusal bir birlik doğurdu ama fikrî ve siyasî birliktelik oluşturamadı. Bu kopukluğun kökeninde ne var?

» Filistin meselesindeki en büyük problemlerden biri, yaklaşık yüz yıldır çözülemeyen iki temel handikaptır. Birincisi, *"Filistin tam olarak bizim neyimiz?"* sorusuna verilen cevapların çeşitliliği. İslâm dünyasının farklı coğrafyalarında –Körfez, Mısır, Ürdün, Suriye, İran, Türkiye, Mağrib, Balkanlar– Filistin'in ne ifade ettiğine dair çok farklı karşılıklar var. Çoğu yerde Filistin, iç politikanın bir parçası hâline gelmiş durumda her devlet ve her hükûmet Filistin'i kendi konumuna, ittifaklarına ve çıkarlarına göre tanımlıyor. Bu da ortak bir zemin oluşmasını engelliyor.

İkincisi ise Filistin'in içeriden temsil problemidir. Filistin'i kim temsil edecek? İslâmcılar mı sekülerler mi milliyetçiler mi sol hareketler mi? Bugün sahaya baktığımızda, örneğin İslâmî çizgideki bir yapı ile seküler bir yapı arasındaki uçurumun, zaman zaman İsrail'le olan uçurumdan bile derin olduğunu görüyoruz. Aynı halkın içindeki farklı grupların birbirleriyle oturup konuşması, çoğu zaman işgalciyle konuşmaktan daha zor hâle gelebiliyor. Bu, çok ağır ama gerçek bir tablo.

> *İsrail, askerî güç ve teknoloji bakımından istediği kadar üstün olsun, manevî ve ahlâkî bakımdan büyük bir çöküş yaşadı.*

Bu iki handikap -*dışarıdan bakıştaki dağınıklık ve içerideki temsil krizi*- fikrî ve siyasî birliği engelliyor. Duygusal birlik nispeten kolay; insanlar zulme bakıp öfke duyuyor, vicdanları sızlıyor. Fakat fikrî birlik için ortak bir kavramsal zemin, siyasî birlik için de sahici, meşru ve güvenilir bir liderlik gerekiyor. Bunlar sağlanamadığı sürece, duyguların harekete geçtiği ama kalıcı sonuçların üretilemediği bir kısır döngü devam ediyor.

Gazze örneği, "Allah'ın yeryüzündeki adâleti" kavramını yeniden tartışmaya açtı. Bugün bu adâleti nasıl okumalıyız?

» Zahiren bakıldığında Gazze'de büyük bir yıkım, ağır kayıplar, tarifsiz acılar görüyoruz. İnsanların aklına ilk gelen soru genellikle şu oluyor: *"Bu tablo adâletle nasıl bağdaştırılabilir?"* Fakat hâdiselere sadece rakam ve görüntü düzeyinde baktığımızda, ilâhî adâleti bütünüyle okumamız mümkün olmuyor.

Gazze'de şu gerçeği gördük: İsrail, askerî güç ve teknoloji bakımından istediği kadar üstün olsun, manevî ve ahlâkî bakımdan büyük bir çöküş yaşadı. On yıllarca inşa etmeye çalıştığı *"yenilmez ordu"* imajı, *"hukuka bağlı demokratik devlet"* propagandası, bu savaşla birlikte dünya kamuoyunun gözünde büyük ölçüde çöktü. Yahudiler dünyanın pek çok yerinde ilk kez bu kadar

açık biçimde dışlanmaya, protesto edilmeye, kovulmaya başladılar. Bunu kendi elleriyle yaptılar. Bu da adâletin bir yönüdür.

Öte yandan Gazze'deki direnişin yok edilemediğini, bütün kayıplara rağmen hâlâ masada bir aktör olarak durduğunu görüyoruz. Bu da bize şunu hatırlatıyor: Adâlet sadece kısa vadeli sonuçlarla ölçülen bir şey değildir. Allah'ın yeryüzündeki adâletini okurken, tarihin uzun akışını, kalplerin dönüşümünü, hakikatin görünür hâle gelmesini de hesaba katmak gerekir. Bizim vazifemiz, bu tablolar karşısında "Allah bize bu kadar imkân vermişken biz ne yaptık?" sorusunu sormak ve kendi payımıza düşen sorumluluğu yerine getirmektir. Adâleti tam anlamıyla idrak, sonuçlardan önce vazifeye odaklanmayı gerektirir.

Gazze sadece bir savaş değil, bir medeniyet sınavı da oldu. Bu sınav Müslümanlara hangi zaaflarını ve imkânlarını gösterdi?

Gazze'deki süreç, Müslümanlar açısından önce zaafları gösterdi. Kendi içimizdeki ayrışmalar, rekabetler, gruplar arası çekişmeler, dünya hırsı, iktidar ve çıkar odaklı hesaplar çok net biçimde ortaya çıktı. Filistin meselesine bakıştaki dağınıklık, İslâm dünyası devletlerinin tutumlarındaki kararsızlık, zaman zaman da ikiyüzlülük, bu medeniyet sınavının acı tarafıydı. Bu, sadece devletler düzeyinde değil, cemaatler, yapılar ve bireyler düzeyinde de böyle.

Buna karşılık aynı süreçte bazı imkânlar da görünür hâle geldi. Gazze'de çok sınırlı imkânlara sahip, ağır ambargo altında yaşayan insanların direnişi, sayının ve imkânın tek belirleyici olmadığını gösterdi. Kur'ân'ın haber verdiği gibi *"az toplulukların çok topluluklara Allah'ın izniyle galip gelebileceği"* bir kez daha ortaya çıktı. Ayrıca dünyanın dört bir yanında, antisemitizm suçlamasını göze alarak Filistin'e destek veren insanların varlığı, vicdanın bütünüyle ölmediğini, insanlığın hâlâ adâlet aradığını gösterdi.

Taha Kılınç

Gazze'deki direnişin yok edilemediğini, bütün kayıplara rağmen hâlâ masada bir aktör olarak durduğunu görüyoruz.

Bu medeniyet sınavı bize şunu öğretti: Zaaflarımızı görmeden, kendi içimizi ıslah etmeden, büyük medeniyet iddiaları taşımak gerçekçi değildir. Ancak aynı zamanda, küçücük bir coğrafyada sergilenen onurlu direniş, bu ümmetin hâlâ potansiyel taşıdığını, doğru odaklar ve sahici önderlikler ortaya çıktığında çok şeyin değişebileceğini gösterdi.

Bugün Müslümanların yaşadığı kriz sizce daha çok siyasî mi ahlâkî mi yoksa zihinsel mi?

Bu üç alan birbirinden bağımsız değil; biri bozulduğunda diğerlerini de beraberinde sürüklüyor. Ancak öncelik sırasına koymak gerekirse, krizin merkezinde ciddi bir ahlâkî ve zihinsel çözülme olduğunu söylemek gerekir. Günlük hayatın en basit alanlarında bile ahlâkî hassasiyetlerimizin ne kadar zayıfladığını görebiliyoruz. Trafik kurallarına uymamaktan çevreye saygısızlığa, kamu malına bakıştan yalanı meşrulaştırmaya kadar uzanan geniş bir alanda ciddi sorunlarımız var. Bunlar çoğu zaman *"ahlâk meselesi"* olarak bile görülmüyor.

Zihinsel krizin yansıması da burada ortaya çıkıyor. İnsanlar ibadetlerini yerine getirirken, aynı anda adâlet, kul hakkı, emanet, dürüstlük gibi temel İslâmî ilkeleri ihmal edebiliyor. Bu, zihin dünyasında parçalanma olduğunun göstergesi. İslâm'ı camide ve bazı ritüellerde var sayıp, hayatın diğer alanlarında yok sayan bir anlayış, siyasetten önce zihinlerde ve kalplerde bir kriz üretmiş durumda oluyor.

Taha Kılınç

Siyasî kriz ise bu ahlâkî ve zihinsel zeminin üzerinde yükseliyor. Adâleti, emaneti, ehliyeti esas almayan toplumlarda, siyasetin de sağlıklı işlemesi beklenemez. Dolayısıyla asıl ıslahın, en yakından -*kendi nefsimizden, ailemizden, sokağımızdan*- başlaması gerekiyor. Filistin'i, Gazze'yi konuşurken, kendi şehirlerimizde insanların dilinden ve elinden emin olmadığı bir ortamda yaşadığımız gerçeğini görmezden gelemeyiz.

> *Filistin, dünyadaki krizler ve arayışlar, bu türden sahih bir tecdîdin ne kadar acil ihtiyaç olduğunu bize açıkça gösteriyor.*

▸ *"İslâm'ı yeniden düşünmek" ifadesi sizce modernist bir iddia mı, yoksa bir tecdîd çağrısı mı olmalı?*

» Bu ifade, nasıl doldurulduğuna bağlı olarak iki uçta da kullanılabiliyor. Eğer *"İslâm'ı yeniden düşünmek"*ten kasıt, İslâm'ın temel hükümlerini, sâbitelerini, açık nasslarını modern dünyanın keyfine göre esnetmek, dönüştürmek, *"çağa uydurmak"* ise bu, modernist bir iddiadır ve İslâm'ın ruhuyla bağdaşmaz. Bu yaklaşım, hakikati kendine uydurmaya çalışmak demektir.

Fakat "*İslâm'ı yeniden düşünmek*"ten kasıt, değişen dünyayı, yeni meseleleri, yeni imkânları Kur'ân ve Sünnet ışığında yeniden değerlendirmek, köklerimize dönerek çağın sorularına cevap aramak ise bu sahih bir tecdîd çağrısıdır. Tarih boyunca müceddidler, tam da bunu yaptılar: Yeniden inşa değil, yeniden ihyâ. Aslı bozulmuş bir yapıyı yıkmak değil, tozlanmış hakikatleri görünür kılmak.

Bugün İslâm dünyasında bu ifadeyi kullanırken çok dikkatli olmak gerekiyor. Kavramları içini boşaltmadan, modernist projelere malzeme etmeden, tecdîdi ihyâ ve ıslah bağlamında anlamlandırmak zaruridir. Çünkü dinî yenilenme, dinin değişmesi değil bizim dinle ilişkimizi yenilememizdir. Gazze, Filistin, dünyadaki krizler ve arayışlar, bu türden sahih bir tecdîdin ne kadar acil ihtiyaç olduğunu bize açıkça gösteriyor.

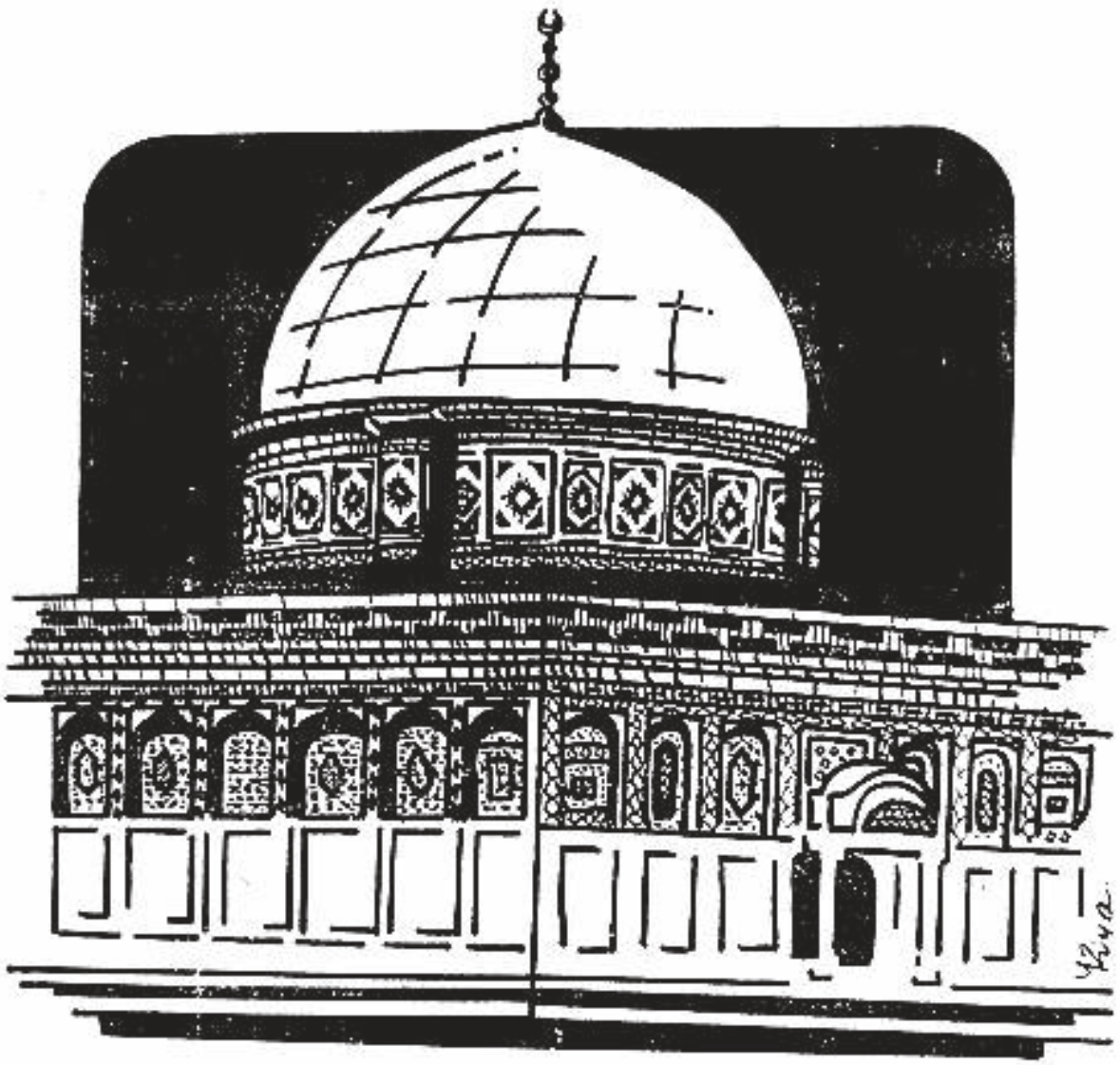
▸ *Sizce Gazze'den yükselen direniş ruhu, İslâm dünyasında yeni bir medeniyet tahayyülünün doğuşuna zemin hazırlayabilir mi?*

» Tarihî tecrübeye baktığımızda şunu görüyoruz: Bütün bir toplumun aynı anda uyanması, topyekûn bir dönüşüm yaşaması hiçbir zaman söz konusu olmadı. Fakat odak noktaları, yani sesleri dinlenen, sözü ciddiye alınan, risk alan, bedel ödeyen öncü kadrolar sahih bir çizgi tutturduğunda, zamanla toplumlar da onların izinden gitti. Gazze'den yükselen direniş ruhu, böyle bir medeniyet tahayyülü için zemin olabilir ama bu, otomatik olarak gerçekleşecek bir süreç değildir.

Bu zemin, ancak şu şartlarda bir medeniyet tasavvuruna dönüşebilir: Kendi içimizdeki zaafları ciddiyetle görür, ahlâkî ve zihinsel ıslaha öncelik verir, sivil alanlarda sahici üretimler ortaya koyar, tartışma ve mücadele dilini adâlet ve merhametle dengeler, kısa vadeli hesapların ötesine geçen uzun soluklu bir çaba gösterebilirsek. Aksi hâlde, Gazze'nin açtığı bu büyük imkân da sadece duygusal bir dalgalanma olarak kalabilir.

Ümitsiz değiliz çünkü tarihte örnekleri var. Fakat ümidimizi romantik bir beklentiye değil, somut bir çabaya bağlamalıyız. Bugün yaptıklarımız, yarın kurulacak medeniyetin tuğlaları olacak. Gelecek nesiller, geriye dönüp baktıklarında *"Allah size her imkânı verdi, siz ne yaptınız?"* diye soracaklar. Önemli olan, o gün bu soruya verecek sahici bir cevabımızın olmasıdır. Gazze'nin bize hatırlattığı en temel şey de budur. ●

** Derin Tarih Dergisi Genel Yayın Yönetmeni.*

1 OCAK 2026 GALATA'DAN TÜ

» Necmeddin Bilal Erdoğan

M DÜNYAYA HAYKIRIŞ...

Burak Haktanır ve Oğlu Mehmet Akif

Abdullah Ceylan

Esat Kabaklı

İbrahim Besinci

Maher Zain

GAZZE MAHKEMESİ (GAZA TRİBUNAL): ULUSLARARASI HUKUKUN KRİZİ VE VİCDANIN TARİHSEL SORUMLULUĞU

Dr. Ahmet KÖROĞLU*

Hukukun Üstünlüğünden Gücün Gölgesine

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından uluslararası toplumun önüne koyduğu en temel hedef, insanlığı bir daha topyekûn felakete sürükleyecek savaşları önlemekti. Bu vizyonla kurulan Birleşmiş Milletler *(BM)* ve uluslararası hukuk mekanizmaları, en başta gücün değil, hukukun üstünlüğünü tesis etme iddiasıyla ortaya çıktı. Temel prensip, devletlerin keyfi eylemlerinin yasal bir çerçeveyle sınırlandırılması ve en ağır uluslararası suçların *(soykırım, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları)* cezasız kalmamasının sağlanmasıydı.

Ne var ki bu sistem kısa sürede savaşın galiplerinin çıkarlarına göre şekillendiği için beklenen küresel

» Gazze Tribunali

> *BM Güvenlik Konseyi'ndeki veto yetkisi, uluslararası hukuku uygulamak yerine, süper güçlerin siyasî çıkarlarını koruyan bir kalkan görevi gördü.*

adâleti sağlama yeteneğini hızla kaybetti. BM Güvenlik Konseyi'ndeki veto yetkisi, uluslararası hukuku uygulamak yerine süper güçlerin siyasî çıkarlarını koruyan bir kalkan görevi gördü. Milletler Cemiyeti'nin başarısızlığını devralan BM, kâğıt üzerinde çok güçlü görünmesine rağmen; Ruanda soykırımı, Bosnadaki katliamlar, Irak'ın işgali, Myanmar'daki etnik temizlik ve nihayet Filistin'de süregelen yıkım karşısında çoğu zaman sessiz veya etkisiz kaldı.

Bu durum, uluslararası hukukun insanlığı koruma misyonu yerine çoğu kez devletlerin çıkarlarının gölgesinde işlevsizleştiği yönünde güçlü bir algı yarattı. Giderek bu hukuku özdeşleştirdiği bu kırılma anlarında, halkların vicdanına seslenen alternatif girişimler ortaya çıkma zorunluluğu hissetti.

Vicdanın Mirası: Russell Mahkemesi ve Tarihsel Köken ve Tanıklık

Gazze Mahkemesi'nin (*Gaza Tribunal*) tarihsel kökeni 1960'ı yıllara, yani resmî devlet kurumlarının büyük suçlar karşısında suskunluğa büründüğü bir döneme dayanır. Felsefeci Bertrand Russell ve yazar Jean-Paul Sartre'ın öncülüğünü yaptığı Russell Mahkemesi, bu geleneğin ilk ve en güçlü örneğiydi.

Russell Mahkemesi, ABD'nin Vietnam'da işlediği savaş suçlarını ele alarak, resmî hukuk mekanizmalarının sustuğu yerde tarihe kayda değer bir tanıklık bıraktı. Mahkemenin felsefi temeli, "*Biz yargıç değiliz, biz tanığız*" sözcüğüyle özetlenmiştir. Russell'a göre görevleri, insanoğlunun bu korkunç suçların tanıklığını üstlenmesini sağlamak ve insanlığı adâletin safında birleştirmekti.

Bu mahkeme hiçbir devlet gücüne dayanmadığı ve dolayısıyla hukuken bağlayıcı olmamasına rağmen kamuoyu vicdanında ve tarih arşivlerinde silinmez bir yer edindi. Mahkemenin kararları ABD silahlı kuvvetlerinin savaş esirlerine ve sivillere uluslararası hukukta yasaklanan insanlık dışı muamelelerde bulunduğunu ve Vietnam halkına karşı soykırım yapmaktan suçlu olduğunu hükmetti. Bu, devletlerin kuramadığı adâlet mekanizmalarının yerini sivil toplumun kurabileceğini göstermesi bakımından belirleyici bir emsal oluşturdu.

Russell Mahkemesi, daha sonraki sivil toplum temelli adâlet girişimlerine dönüşüm kaynağı oldu. Bunların en önemlilerinden biri 2005 yılında son oturumu İstanbul'da yapılan Irak Dünya Mahkemesi (*World Tribunal on Iraq - WTI*) girişimiydi. Bu mahkemeler, uluslararası hukukta bir nevi "*alternatif meşruiyet*" alanı açarak hukuk kurallarının sadece devletlerin rızasıyla değil, aynı zamanda halkların kolektif vicdanıyla da varlık bulabileceğini kanıtladı.

Bu tarihsel miras, modern uluslararası hukukçuların bahsettiği "*hukukî çoğulculuk*" (*legal pluralism*) kavramının en somut örneklerinden biridir. Bu çoğulculuk, pozitif hukukun (*devletlerin koyduğu kurallar*) yetersiz kaldığı yerde, ahlâkî ve etik normların devreye girerek bir vicdan hukuku oluşturmasını

> *Gazze Mahkemesi, 7 Ekim sonrası İsrail tarafından işlenen soykırım dâhil uluslararası suçlara ilişkin iddiaları araştırmak ve değerlendirmek amacıyla kurulmuş küresel bir girişimdir.*

ifade eder. Gazze Mahkemesi, tam da bu geleneğin 21. yüzyıldaki en kritik devamıdır.

Gazze Mahkemesi'nin Ortaya Çıkışı ve Hukukî Zemin

2023 yılının sonundan itibaren İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarında on binlerce sivilin hayatını kaybetmesi, altyapının sistematik olarak yok edilmesi, yasaklı silahların kullanılması ve açlığın toplu cezalandırma yöntemi olarak işletilmesi, uluslararası hukukun bir kez daha sahada uygulama gücünün olmadığını gözler önüne serdi.

Bu süreçte devlet temelli mekanizmalar iki temel yetersizlik sergiledi:

1. Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM - ICC): Yavaş, siyasî baskıya açık ve sahada delil toplama konusunda kısıtlı kaldı.

2. Uluslararası Adâlet Divanı (UAD - ICJ): Güney Afrika'nın açtığı soykırım davası ile Divan'ın İsrail aleyhine ihtiyati tedbir kararları alması, hukukî açıdan bir dönüm noktası olsa da bu kararların sahada hiçbir karşılık bulmaması kurumların etkinliğini sorgulanır hâle getirdi. UAD kararlarının ardından bile Refah'a yönelik saldırıların devam etmesi, uluslararası hukukun icraat eksikliğini *(enforcement)* ortaya koydu.

Princeton Üniversitesi'nden Richard Falk'un ifadesiyle, *"devlet mekanizmaları eliyle uluslararası hukuk tatbik edilemez hâle gelmiştir; bu nedenle sivil toplumun bu görevi üstlenmesi gerekmektedir."* Gazze Mahkemesi, bu boşluğu doldurmak için doğdu.

Kurumsal Yapı ve Misyon

Gazze Mahkemesi, 7 Ekim sonrası İsrail tarafından işlenen soykırım dâhil uluslararası suçlara ilişkin iddiaları araştırmak ve değerlendirmek amacıyla akademisyen, entelektüel, insan hakları savunucuları, eski BM raportörleri, gazeteciler ve aktivistlerin bir araya gelmesiyle kurulmuş küresel bir girişimdir.

- **Kuruluş ve İlk Adımlar:** Mahkeme, 2024 yılında Londra'da yapılan genel kurulun ardından, 2025'te Bosna'da başlayan duruşmalarla somut bir eyleme dönüştü. Mahkemenin nihai duruşmaları da Ekim ayı içinde İstanbul'da gerçekleştirilmiş ve varılan kararlar dünya kamuoyu ile paylaşılmıştır.

- **Çeşitlilik ve Meşruiyet:** Projenin başkanlık heyetinde Richard Falk, Michael Lynk, Raji Sourani, Hilal Elver, Penny Green, Susan Akram, Craig Mokhiber ve Ahmet Köroğlu gibi uluslararası hukuk, politika ve insan hakları alanında tanınan isimler bulunmaktadır. Bu çeşitlilik ve uluslararası katılım, mahkemeyi dar anlamda hukukî bir girişim olmaktan çıkararak, evrensel bir vicdan platformuna dönüştürmektedir.

- **Amaçlar:** Gazze Mahkemesi, yalnızca hukukî bir yargılama yapmayı değil aynı zamanda:

1. Hakikati belgeleme ve kamuoyunu bilgilendirme.

2. Uluslararası aktörlerle *(BM, IIT)* sonuçları paylaşarak hukukî süreçlere katkı sağlama.

> *Gazze Mahkemesi'nin kısa vadede en önemli ve somut rolü, hakikatin belgelenmesidir.*

3. Ahlâkî ve tarihsel bir kayda geçme işlevi üstlenmektedir.

Temel Öngörüler ve Gelecek Projeksiyonu

Gazze Mahkemesi ve benzeri sivil girişimler, yalnızca mevcut bir krize tepki vermekle kalmaz; uluslararası hukuk ve siyasetin geleceğine dair kritik öngörüler ve projeksiyonlar sunar. Bu etkileri üç önemli başlık altında incelemek mümkündür.

Hakikatin Belgelenmesi ve Uluslararası Siyasete Baskı

Gazze Mahkemesi'nin kısa vadede en önemli ve somut rolü, hakikatin belgelenmesidir. Resmî kurumların sessiz kaldığı koşullarda, sivil toplum örgütleri delilleri toplar, tanıklıkları kaydeder ve olayların inkâr edilemeyecek biçimde kayıt altına alınmasını sağlar. Bu belgeleme faaliyeti, sembolik olmaktan öte, uluslararası hukuk mekanizmalarını harekete geçiren temel bir kaynak oluşturur. Örneğin, Güney Afrika'nın 2023 sonunda Uluslararası Adalet Divanı'na açtığı soykırım davasında kullanılan birçok delil ve kanıt, sivil toplumun belgelediği materyallerden beslenmiştir. Türkiye'nin de bu davaya müdâhil olmak için resmi başvuruda bulunması gibi devlet adımları da sivil toplumun yarattığı baskı ve topladığı verilerle meşruiyet kazanır.

Kısa vadede Gazze Mahkemesi'nin tanıklıkları dinlemesi ve belgeleri yayımlaması, uluslararası kamuoyunda farkındalık yaratmanın ve başta ABD olmak üzere eylemsiz kalan devletleri harekete zorlamanın ön koşuludur. Bu baskı, devletleri sorumlu tutulmaktan kaçınmaya zorlayarak, şeffaflığı ve hesap verebilirliği artırma amacını taşır.

Alternatif Hukuk Dili ve Norm İnşası

Resmî mekanizmaların işlememesi ve uluslararası hukukun yapısal tenakuzu *(güç ve hukuk arasındaki çatışma)*, sivil toplumu kendi hukuk normlarını geliştirmeye zorlar. Gazze Mahkemesi gibi vicdan mahkemeleri bu noktada yalnızca sembolik değildir.

Mahkemenin ürettiği detaylı raporlar, uluslararası hukuk seminerlerinde, akademik çalışmalarda ve gazetecilik eğitimlerinde örnek vaka olarak incelenecektir. Bu, mevcut hukuk düzenine alternatif bir alan açmakla kalmaz aynı zamanda bu düzeni dönüştürme potansiyeli de taşır.

▪ **Sivil Toplumun Hukuk Süjeliği:** Geleneksel uluslararası hukukta devletler temel süjedir. Sivil toplum örgütlerinin ve bireylerin rolü ise genellikle devletler tarafından *"aracılanır."* Ancak vicdan mahkemeleri, bireyleri ve STK'ları, pozitif hukukun belirleyicisi olan siyasal toplum üzerinden hukuka meşruiyet veren bir yapıya dönüştürür. Orta vadede sivil toplum, devletlerin gücünü sınırlayan ve insan hakları normlarının şekillenmesini sağlayan kalıcı bir özne hâline gelme yolunda ilerler.

▪ **Tarihsel Dönüşüm Örneği:** Örneğin Bosna'daki katliamların yıllar sonra Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından ele alınmasında, daha önce kurulmuş sivil mahkemelerin ve raporların ciddi bir etkisi olmuştur. Gazze Mahkemesi de aynı şekilde, bugünün normlarını sorgulayan ve yarının normlarının zeminini hazırlayan bir işlev üstlenmektedir.

Küresel Vicdanın Kurumsallaşması ve Dijital Hafıza

Uzun vadede, bu tür girişimlerin kurumsallaşması ihtimali doğar. Bugün için geçici bir tribunal olarak işleyen Gazze Mahkemesi, gelecekte sürekli sekreteryalara sahip, finansal açıdan bağımsız, ulusla-

> *Gazze Mahkemesi'nin yaptığı, salt bir yargılama değil tarihe yazılmış bir tanıklıktan daha fazlasıdır.*

rarası ölçekte tanınan bir *"vicdan mahkemeleri ağına"* evrilebilir.

Bu kurumsallaşma sürecinde teknoloji, toplumsal hafızayı güvence altına almada kilit rol oynayacaktır.

▪ **Dijital Arşivleme ve Hesap Verebilirlik:** Yapay zekâ destekli doğrulama sistemleri, dijital arşiv teknolojileri ve blok zinciri tabanlı güvenlik önlemleri, bu tür kurumların gelecekteki araçları olacaktır. Bu araçlar, toplanan delillerin değiştirilemezliğini ve bütünlüğünü garanti altına alarak, suçların inkâr edilmesini zorlaştıracaktır.

▪ **Kuşaklararası Aktarım ve Kalıcı Öznelik:** Böyle bir kurumsallaşma, yalnızca belirli bir çatışmaya odaklanan geçici girişimlerden fazlasını ifade eder; toplumsal hafızayı inşa eden ve kuşaklararası aktarımı sağlayan kalıcı yapılar ortaya çıkarır. Sivil toplum, uluslararası düzende artık bir "nesne" (obje) değil, kalıcı bir *"özne" (süje)* hâline gelir.

Gazze Mahkemesi'nin bu zamansal öngörüleri dışında bir diğer önemi ise küresel dayanışma kültürünü pekiştirmesidir. Filistin'de yaşananların belgelenmesi, Latin Amerika'dan Afrika'ya Asya'dan Avrupa'ya uzanan geniş bir ağda yankı bulmakta ve farklı coğrafyalardaki sivil toplum örgütlerinin ortak bir adâlet dili geliştirmesini sağlamaktadır. Bu dil, uluslararası hukukun resmî belgelerinden çok daha güçlü biçimde vicdanlara hitap eder.

Tarihe Yazılan Not ve Vicdanın Kurumsallaşması

Gazze Mahkemesi, uluslararası hukuk sisteminin başarısızlığının yarattığı boşluğu dolduran ve sivil toplumun tarihsel sorumluluğunu üstlenen bir girişimdir. Devletlerin bu büyük suçlar karşısında sessiz veya etkisiz kaldığı bir çağda mahkeme, hukukun sustuğu yerde vicdanın söz alması görevini üstlenmiştir.

Girişimin kısa vadede hakikati belgeleme, orta vadede alternatif normlar inşa etme ve uzun vadede küresel vicdanı kurumsallaştırma işlevleri, onun yalnızca bugüne değil, geleceğe de hitap ettiğini gösterir. Bu süreç, beraberinde çözümler ve yol haritaları sunar: tanıklıkların kaydedilmesi, akademi ve medya ile iş birliği, teknolojik araçların devreye sokulması ve uluslararası dayanışma ağlarının güçlendirilmesi.

Gazze Mahkemesi'nin yaptığı, salt bir yargılama değil tarihe yazılmış bir tanıklıktan daha fazlasıdır: Halkların kendi adâletini araması ve insanlığın ortak hafızasına kazınan güçlü bir çığlıktır. Belki bu çığlık tek başına dünyayı hemen değiştirmeye yetmeyecektir ancak geleceğin adâlet mücadelelerine yol gösteren, unutulmaya yüz tutmuş hakikatleri koruyan ve insanlığın vicdanını diri tutacak en güçlü seslerden biri olmaya devam edecektir. ●

** Gazze Mahkemesi Proje Koordinatörü / İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyesi.*

7 EKİM'DEN BU YANA AKSÂ TÛFANI; BAŞLANGICI VE ETKİLERİ

Abdulaziz TANTİK*

Aksâ Tûfanı dünyanın gidişatını değiştirme konusunda önemli bir hamle olarak öne çıkmaktadır. Dünya sisteminin içinin kof olduğunu ayan beyan ortaya koymuştur. Orta Doğu ölçeğinde dengeler değişime uğramış ve ABD ile Avrupa iktidar gücünü sarsmıştır. Dünya ölçeğinde de halk ile iktidar arasındaki uçurumu açığa çıkarmıştır. İdeolojik angajmanlar değişime uğramış ve etik değerlerin içinin boş olduğu açığa çıkmıştır. Kültürel bir hegemonya yara almış ve İslâmofobia yenilgiye uğramıştır. İslâm yeniden dünya halklarının gündemine taşınmış ve Müslüman olma noktasında istatistikî bir yükseliş kendini göstermiştir. Dünya derin bir kırılma yaşamış ve Avrupa değerleri tepetaklak olmuştur. Müslümanların içinde bulunduğu hâlin görülmesine zemin oluşturulmuş ve Müslüman ülkelerin iktidarlarının özgür olmadıklarının ayan beyan açığa çıkmasına ve idrak edilmesine zemin oluşturmuştur. Dünya yeni bir güne doğmuş, yeni bir çağın başlangıcı olabilecek bir potansiyeli içinde taşımıştır. Bugünden sonra bu meseleye sahip çıkacak vicdanlı insanların çaba ve gayretleri geleceği belirlemede önemli bir zemine sahip olacaktır.

İsrail, Abraham antlaşmaları ile Orta Doğu üzerinde tahakküm kuracağını bekleyen bir tutum ile hareket ederek, Filistin üzerinde giderek ağırlığını koymak ve orada kendi muktedir alanını inşa ederek, Filistinlileri ya kabule zorlamak veya onları sürmek istiyordu. Daha önce defalarca saldırı düzenlemiş, liderleri öldürmüş ama istediğini elde edememişti. Ama Abraham Antlaşmaları ile ilk kez hem Filistin meselesinde sorunsuz bir zemine geçiş hem de Türkiye gibi bölgesel güç olma yolunda yürüyen bir ülkeyi devre dışı tutarak onun jeostratejik üstünlüğünü yok etmenin imkânlarını devşirecek rüyalar görmeye başlamıştı. Kendi topraklarında İstanbul kanalı gibi bir kanal açarak kendi ticarî yolunu gündemleştirerek Türkiye dışlanacaktı. Meşhur ipek yolunun yeniden inşa edilmesine yönelik kendi yolunu inşa etmeye yakın duruyordu.

Ekonomik olarak üstünlüğü zaten vardı. Askerî olarak gücünü Orta Doğu'ya kabul ettirmiş bir ülke unvanını hak ettiğini sanıyordu. ABD ile İsrail, Orta Doğu üzerinde birlikte hareket ederek, Doğu Akdeniz'de bulunan gaz rezervlerini işletme isteği iştahını kabartıyordu. Çünkü yıllardır, orada buldukları gazı Avrupa ülkelerine taşıma konusunda Türkiye engeli ile karşılaştıkları için gerçekleştirme imkânı bulamıyorlardı. En son ABD ben bu işe karışmam diyerek Türkiye ile anlaşma yapmasını İsrail'e öneriyordu.

Açık düşman İran, gizli düşman Türkiye olarak tanımlanarak önceliği İran üzerine baskı kurmaya yöneltiyordu. İran ve Rusya ise Suriye'de İsrail saldırılarını engelleme konusunda pek istekli bulunmuyordu. Hatta İran unsurlarına yönelik saldırılar da cevapsız kalıyordu. Bölgede dilediği şeyi yapma imtiyazını zorla kabullendirdiğini sanıyor ve pervasızca hareket etmeye devam ediyordu.

> *Aksâ Tûfanı yeni bir gücün tam olarak açığa çıkışına kapı araladı. Türkiye pek açık etmese de bölgesel güç olma yolunda emin adımlarla yürüyordu.*

Ama öyle bir akıl devreye girdi ki, bütün bu olumlulukları olumsuzluğa dönüştürecek bir olgu ile karşı karşıya kaldı. 7 Ekim 2023 tarihi İsrail ve Batı için tam bir kırılma anına dönüştü. Yenilmez, yıkılmaz, İsrail ambalajı yırtılıp atıldı. Aksâ Tûfanı, öyle bir saldırı ile hareketi başlattı ki İsrail askerî ve siyasî bir şok yaşadı. Esir alınmasın diye kendi insanlarını öldürdü. Güvenlik ağı çöktü. Kurulmuş istihbarat üstünlüğü yerle yeksan oldu. Dokunulamaz olana öyle bir dokunuldu ki iki gün kendilerine gelemediler.

İsrail ve ABD üzerinden Orta Doğu üzerine kurulu olan plan yerle yeksan oldu. İsrail hem Orta Doğu devletleri nezdinde ve hem de halkları nezdinde lanetlenecek bir konuma geldi. Bu süreç zarfında yaptığı katliamlar ile dünya halkları nezdinde de lanetli hâle dönüştü. Gazze diye bir kahraman doğdu. Direnişi, dirilişi ve ahlâkî tutumu ile dünya sistemini yerle yeksan eyledi.

İsrail ve şürekâsının değer kaybı yanında zalimliğinin tescil edilmesi ile Müslüman ve vicdanlı her insan nezdinde lanetlenmesini kolaylaştırdı. Bu durum beraberinde yeni arayışlar ve yeni imkânlar oluşturmaya başladı.

Aksâ Tûfanı yeni bir gücün tam olarak açığa çıkışına kapı araladı. Türkiye pek açık etmese de bölgesel güç olma yolunda emin adımlarla yürüyordu. Ama bu olaydan sonra adım adım kendi liderliğini ikame etti ve bu liderliği dünyaya da kabul ettirmeyi başardı. İsrail'in istememesine rağmen son barış toplantılarında Türkiye kendi ağırlığını koydu. ABD bunu yapıcı bir rol olarak kabul etti. Böylece İran ile Türkiye yer değiştirmeye başladı. Bu süreç, İran için bir gerileme olurken, Türkiye için bir yükselişi sağladı.

ABD kendi iktidar alanını kaybetmeme adına Trump ile şov dünyasını başlattı. Ama Aksâ Tûfanı ile birlikte Orta Doğu üzerinde yeni güç ortaklığı arayışını açığa çıkardı. Ukrayna ve Rusya savaşı ile birlikte bir İsrail Müslüman dünya savaşını taşıyamayacağını dikkate alarak bazen şov, bazen tehdit ile yeni rol modelleri de araya alarak kendi iktidar alanını korumaya çalışmaktadır. Ama giderek eridiğini de o da fark etmeye başlamıştır. İsrail, kendi eli ile kendini yok oluşa sürükleyen bir iktidar eliyle kendi geleceğini de zora soktuğunu anlayan entelektüel ve muhalif unsurlar tarafından da eleştiriyi güçlendirerek açığa çıkarmayı sürdürmektedir.

Aksâ Tûfanı ile başlayan en temel şey ise İslâmofobi olarak kabul edilen İslâm üzerine oluşturulan olumsuz kanaatlerin yerle yeksan oluşudur. İslâm'a dair yapılan kötüleme propagandası, yerle yeksan oldu. Müslüman olmayı durdurma arayışı olarak İslâmofobiyi kullanan elitler, ellerinde bu gücün kaybolduğunu anlamaları fazla uzun sürmedi. Aksâ Tûfanı ile birlikte, özel-

Aksâ Tûfanı ile başlayan süreç, ilk kez açık bir şekilde "Dünya Sistemi" nin iflas ettiğini insanlara göstermiş oldu.

likle de Aksâ Tûfanı sonrası Gazze halkının şanlı direnişi, esirlere gösterdikleri yakınlık ve haklarına riayet ile İslâmofobi tükendi. Her gün onlarca Batılının Müslüman oluşuna zemin oluşturdu.

İslâmofobiyi kurma adına yapılan onca çalışma ve propaganda tekniği tükendi ve işlevsiz hâle geldi. İnsanlar, zaten yıkılmış değerler skalası ile barışık olmayı terk ettiklerinden dolayı rahatlıkla İslâm'a yöneldiler. Bu durum derin Avrupa aklını düşündürtmeye devam ede gelsin, başka gelişmelere de kapı araladı.

Aksâ Tûfanı ile başlayan süreç, ilk kez açık bir şekilde "Dünya Sistemi"nin iflas ettiğini insanlara göstermiş oldu. Yaşanan süreç, dünya sistemi diye bir şeyin kalmadığını, hukuk ve etik değerlerin uluslararası ilişkilerdeki yerinin tükendiğini, yeni bir dünya sistemine olan ihtiyacın bu kadar belirgin olarak öne çıkmasını da tetiklemiş olduğunu göstermiş oldu. Tek Dünya Devleti rüyasını tüketti. İkili dünya sistemi zaten epeydir yok olmuştu. Çoklu güçler dengesi denilen dünya sisteminin de hâlen yetersizliğini taşıdığını açık şekilde göstermiş oldu. Yani dünya sistemi bütün boyutluluğu içinde çöktüğünü ilân etmiş oldu... Bu sistem içinde Rusya ve Çin gibi ülkelerin ise yetersizlikleri de açığa çıktı. Bir taraftan çöken bir dünya sistemi, diğer yanda ise bir yeni dünya sisteminin kuruculuğunu üstlenecek bir gücün varlığının yokluğunu da izhar etmiş oldu. Türk Dünyası ve Arap İslâm dünyası da bu güce destek olabilecek kıvama sahip değiller...

Ukrayna-Rusya savaşının devam etmesi, ABD'nin güney Amerika'da başlattığı gerilim ve çatışma hâli, arada meydana gelen Pakistan ve Hindistan savaşı kısa da sürse çatışma hâlinin her an dünyayı saracağını da göstermiş olmaktadır. Özellikle son günlerde Sudan özelinde yapılan katliam, Müslüman insanların Müslümanları katletmeleri sanki İsrail katliamını devre dışı tutma arayışının bir tezahürü olarak öne çıkmaktadır. Türkiye olaya müdâhil olarak bölgesel güç olmaktan küresel güç olmaya dönük yapısını sürdürmektedir.

Dünya sistemi çökerken, çöken başka bir şeyi de açığa çıkardı. Dünya sisteminin üzerine kurulu olduğu Batılı değerlerin çöküşünü... Batılı değer yargıları Aksâ Tûfanı ile birlikte açık bir şekilde çöktüğünü insanlığın gözlerine sokulmuş oldu... Demokrasi, insan hakları, özgürlükler, eşitlik ve benzeri hakların sadece İsrail halkı için geçerliliğini sürdürdüğünü ve diğer halklar için bunun geçerli olmadığını da deşifre etmiş oldu. Batılı değer yargıları yanında Batılı kültür ve felsefî birikimi de tartışmaya açık hâle geldi. Sürekli yeni arayışlar içinde kendi varlığını ikame etmeye çalışan Batılı bilgi ve düşünce, insanı devre dışı bırakacak bir özelliği olduğunu Aksâ Tûfanı ile birlikte insanların gözü önünde katliamı sessizce izleyerek göstermiş oldu.

Aksâ Tûfanı aynı zamanda uluslararası kurumların da iflasını ilân etti. Alınan kararların uygulanmadığı, verilen hükümlerin karşılıksız kalması, uluslararası kurumlara yönelik şüpheleri kesinleştirdi. Artık kimse uluslararası hukukun işlevselliğine inanmak istememektedir. Bu durumun insanlığı taşıyacağı ▸▸▸

travmayı ayrıca tartışmaya başlamakta yarar var. İnsanlık son iki yüzyıldır kurduğu dünyanın kendisine yönelik ciddi bir güven bunalımı yaşadığını açık eden Aksâ Tûfanı ile birlikte bu güvensizliğin bireysel, toplumsal, siyasal ve iktisadî alanda nelere mal olacağını da sosyal bilimcilere bırakalım...

Güven bunalımı beraberinde bir arayışı temellendirerek varlığını sürdürmesi beklenmektedir. Batılı değerlerin artık kendi sistemini kurması aşaması geçilmiştir. Yeni bir dünya sistemi yeni bir değerler sistemini içerecek bir düzenlemeyi zorunlu kılar. Yoksa süreklileşen bir çatışmayı sürdürmek insanlığın sonunu getirme konusunda önemli olaylara sebebiyet verebilir. Bu noktada ileri sürülen küresel dünya sistemi, tek dünya devleti ve tek vatandaşlık gibi sloganların insanları ikna etmeleri beklenemez! Propaganda araçları üzerinden bunun sağlanabileceğini düşünmek ise Aksâ Tûfanı sonrası uyanan dünya insanlarının hareketliliği buna engel teşkil edecektir. İnsanlar ayaklandığı andan itibaren birçok kurum ve olgu değişime açık hâle gelecektir.

Aksâ Tûfanı, sol hareketi ve sol düşünceyi düştüğü "gayya" kuyusundan çıkardı. Ekoloji ve eşitlik üzerinden LGBT'li gibi olgulara verdiği desteği, iklim değişikliği ile yeni bir dünya sistemine kapı aralanmasına yaptığı katkı, geride kalarak, insanlığın vicdanının uyanışına güçlü bir destek vererek yeni bir huruç hamlesi yaptı. Avrupa ve dünya halkları içinde sol hareketler, Filistin davasına sahip çıkarak vicdan sahibi her insanı sokağa çıkardı. Bu durum aynı zamanda insanların dışında kapalı kapılar ardında var olan aklın kurucu babalarının isteklerini de yarıda bıraktı.

Sol hareketler, Batılı insanlar için halkın bizatihi kendisi olma hayalini de saklı tutan bir özellik taşır. Bu özelliği kullanan akıl, Aksâ Tûfanı ile birlikte yenilgiye maruz kaldılar. Bu şu demek değildir: iş tamam, her şey yerli yerine oturacak, sorunlar bitecek... Hayır! Ama büyük bir yenilgi tattılar. Bu yenilgi travması, yeni bir gücün ayağa kalkmasına fırsat tanıyacak imkânlar bütününü sağlamada önemli bir aşama olarak düşünülmelidir.

Batı da bunu fark eden ülkeler, halkların temel isteği ile bütünleşerek kendi iktidar alanlarını güvence altına almak için İsrail karşıtlığı ve Filistin destekçiliğini öne çıkardılar. Aksâ Tûfanı başladığı zaman Avrupa ülkeleri İsrail ile dayanışma içinde olduklarını belirttiler. Bunu politik arenaya yansıttılar. Ama süreç ile halkın uyanışı, direnişi, tepkisi, ülkeleri de Filistin meselesine sahip çıkmaya ve katliama karşı çıkmaya yöneltti... Bu bir hareketin nasıl halkı ve siyaseti değişime zorladığını görmek için önemli bir olgudur.

Avrupa ve dünya halkları içinde sol hareketler, Filistin davasına sahip çıkarak vicdan sahibi her insanı sokağa çıkardı. Bu durum aynı zamanda insanların dışında kapalı kapılar ardında var olan aklın kurucu babalarının isteklerini de yarıda bıraktı.

Aksâ Tûfanı bununla da yetinmedi, değişimi zorlamaya devam etti. Müslüman ülkelerin meşruiyetini ortadan kaldırdı. Özellikle de Mısır, Ürdün, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve benzeri diğer ülkeleri de içine alarak onların iktidarlarının bir karşılığının olmadığını beyan etti. İsrail karşısındaki korkuya dayalı tepkisizliği anlamakta zorlanmakla birlikte Netanyahu'nun Aksâ Tûfanı sonrası, o iktidar elitlerine; *"Oturun oturduğunuz yerde, yoksa sizi iktidardan alaşağı ederim."* demesi birçok şeyi açıklığa kavuşturmaktadır. Böylece Müslüman ülkeler de iktidar zeminlerini güvensizliğe tevdi ettiler. Halk ile iktidar arasındaki gerilim giderek büyümeye devam edecektir. Daha su üstüne çıkmayan nice duygular ve hareketler kendi zamanını beklemekte ve yeni bir değişim ve dönüşüm dönemine geçişi tetikleyebilir.

Müslüman ülkeler yanında Müslüman halklar da bu zeminde yenil-

Aksâ Tûfanı, topyekûn hem dünya sisteminin ve hem de insanlığın sürüklendiği geleceğin kötücülüğünü idrak etmede güçlü bir zemin oluşturdu.

giye maruz kaldılar. Müslümanlar Aksâ Tûfanı sonrası yeterli desteği vermekte geciktikleri kadar zaaf taşımaları ile birlikte kendi Müslümanlıklarını sorgulama imtiyazı kazandılar. Nasıl ki Batılı insanlar kendi vicdanları ile baş başa kaldıkları gibi Müslümanlar da kendi vicdanları ile baş başa kalmaya maruz kaldılar. Azınlık bir Müslüman ahali, gereğini yerine getirme konusunda canla başla çalıştı. Ama Müslümanların kahır ekseriyeti sanki hiçbir şey olmamış gibi normal hayatlarını sürdürmeye devam ettiler. İşte bu Müslümanların kendi vicdanları ile bir hesaplaşma yaşamaları ve kendilerine gelmeleri de Aksâ Tûfanı sayesinde başlangıç seviyesinde başlamış olmaktadır.

Aksâ Tûfanı, İslâm dünyası terkibini ve taşıdığı sosyolojiyi yeniden tartışmayı zorunlu kılmaktadır. Siyasî, iktisadî ve sosyal olarak kendini yeniden düşünmeye ve yeni bir entelektüel havzanın oluşumuna katkı verebileceğini dikkate almakta yarar var. Aksâ Tûfanı, öncesi ve sonrası ile artık tartışılmaz bir gerçekliğe sahiptir.

Aksâ Tûfanı aynı zamanda genç ve yaşlı terkibi üzerinden insanların farklılaşmasının önüne de geçecek bir zemini inşa etmiştir. Artık gençler ve yaşlılar, Filistin meselesinde aynı zeminde hareket ettikleri gözlenmektedir. Böylece yaş farklılığı ve buna dayalı sosyal yapının çatırdaması da engellenmiş olacaktır. Gençler, hareket üzerinden kendilerinden yaşlı insanlarla aynı duyguya sahip olabileceklerini görmüş oldular. Aynı düşüncelere sahip olduklarında bir sorun oluşmadığını da idrak etmelerinin zemini olarak işlevselleşti...

Bu olgunun toplumsal barış ve toplumsal zeminin güçlendirilmesi bakımından önemini tartışmaya gerek yoktur! Yaş farkının anlamını yitirdiği bir zemin olarak insan olmanın doğru ölçütler üzerinden anlaşılmasını da kolaylaştırdı. Bu da toplumsal güvenin sağlanmasını ve birlikte var olmayı mümkün kılması bakımından önemlidir.

Ayrıca Aksâ Tûfanı öncesi dünya seküler kültürün cenderesinde pişmeye devam ediyordu. Yeni arayışlar, ancak Batılı bir etki ile gündem olabilirdi. Müslümanların halklar düzeyinde de sekülerleşmeye derinlik kattığını söylemekte yarar var... Ama Aksâ Tûfanı ile birlikte sekülerleşme, ciddi bir yara aldı. Müslümanlar sekülerliği yeniden düşünmeye başladılar. Bu hâlde olmalarının nedeninin seküler sistem ve kültür olabileceğine dair bir yaklaşım gelişmeye devam ediyor. Bu noktada entelektüel zeminde de arayışın güçlenerek devam edeceğini söylemekte bir beis yoktur.

Avrupa entelektüel havzasında zaten yeni arayışlara kapı aralayan arayışlar söz konusu olmuştu. Din ile kurulan sorunlu ilişkinin getirdiği zaaflar, insanlığın yapay zekâ karşısında düşeceği kaprise de dikkat kesilen çalışmalar yayınlanmaya devam ediyor. Arayış batıda süreklileşerek devam ediyor. Psikoloji ile maneviyatı kendi bütünlüğü içinde yeni bir arayışın kodları arasında temellendirme arayışları sürdürülmektedir. Çünkü modernleşme ile başlayan süreç insanlığın yok oluşu ile neticelenecek gibi görünmektedir. O zaman bu Batılı değerlerin insanlığın yok oluşuna neden oluşu kadar taşıdığı niyet ile de yeniden gündeme taşınması ve din karşıtlığı üzerinden oluşan kültürün insanı taşıdığı yeni konumu artık hiçbir insanın tasvip etmemesi de dikkatlere sunulmalıdır.

Aksâ Tûfanı, topyekûn hem dünya sisteminin ve hem de insanlığın sürüklendiği geleceğin kötücülüğünü idrak etmede güçlü bir zemin oluşturdu. Yeni bir dünya sistemini kuracak yeni bir kültürün varlığı somut düzlemde görülmese de imkân olarak varlığını konuşmamız gerektiği bedihidir.

Yeni bir dünya sistemini hangi kültür ve düşünce üzerine kurmalıyız?

Mevcut dünya sistemi ve onu kuran Batılı kültür ve düşünce iflas etmiştir. Artık yeni bir sistemi bu güvensizlik üzerine kurmak beraberinde yeni sorunlar üretmeye de

açık hâlde tutmak anlamına gelir. Batılı değer yargıların salt kendileri ve elit bir sınıf için geçerli olduğu tezi giderek güçlenmektedir. Dolayısıyla yeni bir sistemi bu kültür ve düşünce üzerine kurmak akıllıca olmaz! Çin, kendi kapalı sistemi içinde dünya sistemi için yeni bir kültür ve düşünce üretmesi beklenemez! Ekonomik olarak her ülkeye sirayet etse ve etkisi altına alsa da politik bir düşünce ve etik değerler noktasında ileri süreceği bir şey bulunmamaktadır. Hindistan zaten kendi asli kültürel dokusunu terk edeli çok zamanlar oldu. Sekülerleşmiş, kendi Müslüman halkına yaptığı zulüm ile bu hakkı kaybetmiştir. Ayrıca bir dünya sistemi kurma işlevselliğine sahip bir düşünce sistematiği de yoktur. Rusya ise kapitalizm sistemine entegrasyonunu tamamlamış bir devlet olarak yeni bir şey söyleme imkân ve ihtimalini ortadan kaldırmıştır. Zaten yeni dünya sistemi tartışmalarında bu ülkelerin söyleyeceği bir şey görülmemektedir. Bu yapılar, nerede iktidar olmuşlarsa zulüm ile hareket ettikleri de gözlenmektedir.

> *Aksâ Tûfanı, İslâm'ın temsil edilerek dünya insanlığına sunulmasına zemin oluşturacak bir yapıyı güçlü bir şekilde ortaya çıkarmıştır.*

İslâm dünyası da dünyaya yeni bir şey söyleme imkânını taşımamaktadır. İslâm, dünyaya ve kurulacak olan yeni dünyaya yeni bir şeyler söyleme imkân ve imtiyazını taşımaktadır. Ama Müslüman dünya bu imtiyazı ve imkânı heba etmiştir. Mesele şu yeni dünya sistemini kuracak olan düşünce ve kültürü yeniden kurmak için entelektüel bir havzaya ihtiyaç olduğu bedihidir. İslâm, bu yeni entelektüel havza ile birlikte yeni bir dünya sisteminin temel değerlerini ve kültürünü inşa edebilecek gücü ve kudreti taşımaktadır. Müslüman entelektüeller, içinde bulundukları zeminden hareketle mevcut kültürel Müslümanlığı bir tarafa bırakarak İslâm ile sahici ve sahih bir ilişki kurarak dünya insanlarına barışı ikame edecek bir ahlâkî kurallar ve sosyal barış şartlarını inşa edebilir.

Bu entelektüel havza, İslâm ile sahih ve sahici ilişki kurmanın yanında Batılı kültür ve düşünce sistematiğini de doğru koordinatları ile öğrenerek hataların nedenlerini keşfetmeleri elzemdir. Ayrıca bugün Müslüman zihnin karartılmış hâlini, işgal edilmiş yapısını ve karışık hâlini dikkatten kaçırmadan bunu yapmalıdır.

İslâm, insanlar arası barışı, toplumsal barışı, siyasal barışı ve sosyal barışı ikame ettiği gibi doğa ve her varlık ile barışı da ikame edecek kıvama sahiptir. Vahyin, insana sunduğu temel ilkeler ile bunu başarmak önemlidir. İnsana yapılan vurgu ve kıymeti harbiyesi, olgunlaşma serüveni ve insanın tecrübe ile birlikte ahlâkî bir yapıyı güçlü kılarak yeni bir dünya kurmasının imkân dâhilinde olmasını idrak etmek başlangıç için yeter sebeptir. Gerek sebep ise bu entelektüel havzayı kurmak, doğru koordinatlar üzerinden hareket etmek ve ahlâkî tutumu güçlü kılarak yol almak elzemdir.

Aksâ Tûfanı, İslâm'ın temsil edilerek dünya insanlığına sunulmasına zemin oluşturacak bir yapıyı güçlü bir şekilde ortaya çıkarmıştır. İslâm nedir sorusuna cevap olarak; Gazze direnişi ve her şarta rağmen ahlâkî tutumu dünya insanlarına örnek bir ahlâkî yapıyı da görünür kılmıştır. Görünür bir dünyada görünür olan İslâm, belirleyici olma hüviyetini açığa çıkaracaktır. Güneş Batıdan doğar mı? Bu mümkün tabi... Çünkü batı, kendi karanlığını dibine kadar yaşayan bir olgusal zemine sahip olduğu için yeni bir değerler skalasına bigâne kalamaz!

İslâm, entelektüel bir zeminde dünya barışımı ikame edecek bir kıvama ulaştırılmayı beklemektedir. Müslüman entelektüel, aydın ve ulemanın bu sorumluluğu üstlenmesi, evrensel bir dil kurarak her insana ulaşma imkânını heba etmemesi kendi sorumluklarındadır.

Yeni bir dünyaya uyanmak ve İslâm'ın hâkim bir olduğu bir kültürel dokunun bütün insanlığı sarmasını sağlayacak ilâhî inayetin yeryüzünü şenlendirmesi ve buna vesile olacak bir kadronun varlığa çıkışını sabırla beklemeye devam edeceğiz. ●

** Gazeteci-Yazar.*

Hazırlayan: Esra Zeynep AKGÜN

Ayşenur Ezgi Eygi

"Washington'dan Nablus'a Uzanan Bir Hayat Çizgisi"

1998 yılında Antalya'da başlayan bir hikâye, 2024'te Filistin'in taşlı yollarında yankılandı. Ayşenur Ezgi Eygi'nin yaşam çizgisi, bireysel bir yolculuktan çok daha fazlasını anlatıyor: İnsanlık, adâlet, dayanışma ve insanlık vicdanının evrensel seslerini...

1998 / Antalya

Doğum

Ayşenur Ezgi Eygi, 27 Temmuz 1998 tarihinde Antalya'da doğdu. Çocukluğunu burada geçirdi.

Washington Üniversitesi

Lise sonrası ABD'ye taşındı, Washington Üniversitesi Psikoloji bölümünde okumaya başladı. Daha sonra Orta Doğu Dilleri ve Kültürleri bölümünde ikinci ana dala geçti.

2018–2022 / Akademik Yıllar ve Aktivizm

Filistin Dayanışmasıyla Tanışma

Üniversitede öğrenci kulüplerinde aktif oldu. Filistin üzerine konferanslar düzenledi, dayanışma ağlarına katıldı. Aktivizm bilinci bu yıllarda güçlendi.

2023 / Gönüllü Hazırlıkları

ISM'ye Katılım

Uluslararası Dayanışma Hareketi *(ISM)* ile iletişime geçti. Filistinli çiftçilere destek olmak, yerleşim saldırılarını belgelemek amacıyla gönüllü programına dâhil oldu.

Haziran 2024 / Filistin'e Gidiş

Batı Şeria, Beita

Ayşenur, gönüllü gözlemci olarak Batı Şeria'ya gitti. Zeytinliklerde nöbet tutan köylülerle birlikte yerleşimci saldırılarını belgeledi.

6 Eylül 2024 / Beita, Nablus

Vefat

Beita Kasabası'nda yapılan bir protesto sırasında, İsrail askerlerinin açtığı ateş sonucu başından vurularak hayatını kaybetti. O sırada elinde kamera vardı, göstericilerden uzaktaydı.

"Yanlışlıkla vuruldu" açıklamasına rağmen tanıklar, bölgede keskin nişancıların bulunduğunu belirtti. Bağımsız soruşturma talepleri gündeme geldi.

14 Eylül 2024 / Didim, Aydın

Cenaze Töreni

Naaşı Türkiye'ye getirildi. Didim'de düzenlenen cenaze törenine büyük kalabalık katıldı. Filistin bayrakları taşındı, dayanışma mesajları verildi.

Filistinliler, *"Onun kanı özgürlüğün taşlarını döşesin, huzur içinde yat arkadaşımız"* yazılı pankart ve Filistin bayrakları ile Eygi'nin resmini taşıdı.

Eylül 2024–2025

Uluslararası Yankılar

- Türkiye, İsrail'den açıklama talep etti.
- ABD *"trajik olay"* açıklaması yaptı.
- İnsan hakları örgütleri bağımsız soruşturma istedi.
- Washington, Beyaz Saray ve Avrupa şehirlerinde anma törenleri düzenlendi.
- Ayşenur, *"Türk Rachel Corrie"* benzetmesiyle uluslararası basına konu oldu.

"ASIL ZAFER, ZULME RAĞMEN ZALİMLEŞMEMEKTİR"

MUHAMMED MURTECA*

Röportaj: Muhammed AKAYDIN

Öncelikle sizi tanıyabilir miyiz? Gazzeli Muhammed Murteca kimdir?

Ben kendimi anlatmaya bir isimle değil, bir hikâyeyle başlamayı tercih ederim. Çünkü Gazze'de insanlar isimleriyle değil, yaşadıklarıyla tanınır. Ben Muhammed Murteca. Gazze'de doğdum. 1977 doğumluyum, evliyim, 4 çocuk babasıyım. 1997–2002 arasında Trakya Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Mimarlık Bölümü mezunuyum. TV5 ve tvnet kanallarında Gazze muhabirliği yaptım. Gazze'de değişik inşaat projeleri uyguladım. İHH Gazze Ofisi'nde hem inşaat projelerinde mühendis olarak hem de Osmanlı Kültür Merkezi'nin müdürü olarak görev yaptım. Gazze Hükûmeti'nde Sağlık Bakanlığı ile Spor ve Gençlik Bakanlığı'nda görev yaptım. 2012 Ağustos ayında TİKA Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı'nın Gazze Ofisi'nde proje denetlemesinde ve Filistin Koordinatör Asistanı olarak görev yaptım. 2017 Şubat ayında İsrail Şabak istihbaratı tarafından tutuklandım ve 9 yıl mahkûm edildim. İsrail hapishanelerinde 8 yıl hapis yattım ve 2025 Şubat 1'inde esir takas anlaşmasında serbest bırakıldım.

Gazze'de doğmak, dünyaya kapalı bir kapıdan girmek gibidir; gökyüzü hep dar, ufuk hep sınırlıdır. Ama buna rağmen insanın içinde tuhaf bir genişlik oluşur: sabır, direnç ve hayata tutunma arzusu.

Çocukluğumun büyük kısmı abluka ile geçti. Elektriğin saatlerce kesildiği, suyun bazen günlerce akmadığı, gecelerin sessiz değil, gergin olduğu bir yerde büyüdüm. Bizim çocukluğumuzda siren sesleri alarm değil, hayatın rutiniydi. Daha oyun çağında kayıp nedir öğrenirsiniz. Daha hayal kurmadan, hayallerin yarım kalabileceğini anlarsınız. Bu yüzden Gaz-

ze'de insanlar erken büyür. Ben de erken büyüyenlerden oldum.

Okula gittiğimde öğretmenlerimiz bize matematik, fen ya da edebiyattan önce sabrı, onuru ve vazgeçmemeyi öğrettiler. Çünkü burada bilgi sadece bir kariyer aracı değil, bir varoluş meselesidir. Okumak bizim için sadece meslek edinmek değil, halkımızın hikâyesine tutunmaktı. Her ders, her kitap, her cümle bana şunu hatırlatıyordu: *"Sen sıradan bir öğrenci değilsin, sen yarım kalmış bir ülkenin umudusun."*

Gençlik yıllarımda içimde iki duygu sürekli çarpışıyordu: Öfke ve sorumluluk. Öfke, yaşadığımız adâletsizlikten geliyordu; sorumluluk ise bu öfkenin kontrolsüz bir yıkıma dönüşmemesi gerektiğini fısıldıyordu. İşte bu yüzden silah değil, önce kalemle yürümeyi seçtim. Çünkü bazen bir düşünce, bir halkın kaderini bir mermiden daha fazla değiştirir.

Türkiye'ye gidişim de bu iç muhasebenin bir sonucuydu. Ben ülkemden kaçmadım; ülkem için kendimi hazırlamaya gittim. Orada öğrendim, orada düşündüm, orada büyüdüm. Ama Gazze hiçbir zaman kalbimin dışına çıkmadı. Aksine, uzaklaştıkça daha çok içime yerleşti.

Sonra esaret geldi. Hayatımın en karanlık ama belki de en öğretici sayfası... Özgürlüğün ne kadar değerli olduğunu insan ancak kaybettiğinde anlıyor. Yıllar boyunca bir hücrenin içinde zamanın nasıl eridiğini, insanın sessizlikle nasıl konuştuğunu, sabrın nasıl bir ibadete dönüştüğünü gördüm. Orada insan önce kendisiyle hesaplaşır; korkularıyla, hatalarıyla, dualarıyla baş başa kalır. Ben orada kırıldım ama parçalanmadım. Eğildim ama yıkılmadım. Çünkü biliyordum ki ben sadece kendim için ayakta kalmıyorum; beni bekleyen bir ailem, bir halk, bir hikâye, bir gelecek var.

Bugün geriye dönüp baktığımda kendimi ne akademisyen olarak tanımlayabiliyorum ne sadece eski bir mahkûm olarak... Ben bunların hepsiyim ama aynı zamanda hiçbiri değilim. Ben Gazze'nin sıradan bir evladıyım. Evini kaybetmiş, geniş ailesini kaybetmiş, özgürlüğünü kaybetmiş ama umudunu kaybetmemiş bir evlat.

Kendimi kahraman olarak görmüyorum. Çünkü Gazze'de kahraman olmak için büyük sözler söylemeye gerek yoktur. Sabah uyanmak, hayatta kalmak, başkasına ekmeğini bölmek, korkarken bile çocuklarına gülümsemek zaten başlı başına bir kahramanlıktır. Benim yaptığım şey sadece bu halkın içinde ayakta kalmaya çalışan bir insan olmaktır.

Benim hikâyem aslında bana ait olmaktan çoktan çıktı. O, bombaların altından yürüyen çocukların, yıkılmış evin önünde çay kaynatan anaların, mezar taşlarına sarılı babaların hikâyesiyle karıştı. O yüzden Muhammed Murteca'yı soran biri aslında şunu sormuş oluyor: *"Bu kadar yıkıma rağmen bir insan nasıl hâlâ insan kalabilir?"* Ben de buna tek bir cümleyle cevap veriyorum: İnsan, imanını kaybetmediği sürece her şeye dayanabilir.

Üniversiteyi Türkiye'de okudunuz... Türkiye'ye gelmeye nasıl karar verdiniz? Kim ya da ne vesile oldu? O süreci anlatır mısınız?

Türkiye'ye geliş kararım bir günde, bir anda verilmiş bir karar değildi. Bu kararın arkasında yıllar süren bir iç yolculuk, uzun bir düşünme süreci ve çok ağır bir vicdan muhasebesi vardı. Gazze'de büyüyen her genç gibi ben de çok erken yaşlarda şu gerçekle yüzleştim: Hayat, bize dünyanın birçok yerinde sunulduğu gibi geniş bir imkân alanı olarak sunulmuyor. Burada insanın önüne iki yol çıkar: Ya yaşananları kabullenip sadece hayatta kalmaya odaklanırsınız ya da bu şartları değiştirecek bir yol aramaya başlarsınız. Ben ikinci yolu seçmek istedim.

Gençliğimin ilk yıllarında içimde çok güçlü bir öfke vardı. Bu öfke; gördüğüm adâletsizliklerden, yıkımdan, kayıplardan, çaresizlikten besleniyordu. Ama zamanla şunu fark ettim: Kontrolsüz öfke insanı hızlandırır ama ona yön vermez. Ben hızla bir yere koşmak değil, doğru yöne yürümek istiyordum. İşte bu noktada ilmin, eğitimin ve donanımın ne kadar hayatî olduğunu fark ettim. Çünkü ben halkıma yalnızca duyguyla değil, akılla da hizmet etmek istiyordum.

Türkiye benim zihnimde hiçbir zaman sadece bir ülke olmadı. Tarihle, medeniyetle, ilimle, mazlumun yanında durma geleneğiyle anılan bir yerdi. Okuduğum kitaplarda, izlediğim konuşmalarda, dinlediğim büyüklerin sözlerinde Türkiye her zaman özel bir yer tuttu. Osmanlı'dan bugüne uzanan hafıza Kudüs'e, Gazze'ye, Filistin'e yabancı olmayan bir vicdan taşıyordu. Ben de bu vicdanın içinde ilim öğrenmek istedim.

Bu noktada ailemin rolü çok büyüktür. Annem ve babam, tüm zorluklara rağmen bana şunu öğrettiler: *"Evladım, elinden toprağı alabilirler ama zihnini asla teslim etme."* Onlar beni sadece okumaya değil, anlamaya teşvik ettiler. Ayrıca çevremde geçmişte Türkiye'de okumuş, dönmüş, halkına hizmet eden insanlar vardı. Onların hikâyeleri bende derin izler bıraktı. Şunu gördüm: Türkiye'ye giden bir genç sadece diploma almıyor, aynı zamanda bir medeniyet birikimiyle geri dönüyor.

Türkiye'ye gitmek aynı zamanda büyük bir riskti. Çünkü bu, sadece bir ülke değişikliği değildi; bilinmeyene doğru yapılan bir yolculuktu. Dilini bilmediğiniz bir ülke, alışkanlıklarını tanımadığınız bir toplum,

Muhammed Murteca

> *Silah değil, önce kalemle yürümeyi seçtim. Çünkü bazen bir düşünce, bir halkın kaderini bir mermiden daha fazla değiştirir.*

Muhammed Murteca

sizi bekleyen belirsiz bir gelecek... Ama içimde çok güçlü bir inanç vardı: Eğer bu yol zorsa, mutlaka arkasında büyük bir anlam vardır.

Türkiye'ye ilk adım attığım günü hâlâ çok net hatırlıyorum. Havaalanından çıktığım an hissettiğim duygu garip bir karışımdı: Korku, heyecan, umut ve büyük bir yabancılık. Ama bu yabancılık çok uzun sürmedi. Çünkü daha ilk günlerden itibaren insanların bakışlarında bir mesafe değil, bir yakınlık hissettim. Ben orada *"yabancı"* değil, *"misafir"* olarak görüldüm. Bu da insanın yükünü hafifleten çok büyük bir duygudur.

Türkiye'de geçirdiğim ilk aylarda hem dil hem kültür açısından büyük zorluklar yaşadım. Bazen bir cümleyi kurmak için saatlerce uğraştım, bazen anlatmak istediğimi anlatamadım. Ama hiçbir zaman kendimi yalnız hissetmedim. Çünkü karşımdaki insanlar anlamaya niyetliydi. Dil zamanla öğrenildi, kelimeler yerine oturdu ama kalpteki bağ çok daha hızlı kuruldu.

Türkiye'de okumak bana şunu öğretti: Filistin meselesi yalnızca bir coğrafya meselesi değil, bir adâlet meselesidir. Ben bunu sınıflarda değil, insanların kalbinde gördüm. Bir Türk öğrencinin Filistin için gözyaşı dökmesi, bir esnafın *"Dualarımız sizinle!"* demesi, bir annenin bana kendi evladı gibi sahip çıkması... Bazen bir siyasî açıklamadan çok daha derin etki bırakıyordu.

Türkiye'ye gelişim aynı zamanda içimdeki sorumluluk duygusunu daha da büyüttü. Orada rahat bir hayata alışabilirdim. Güvenli bir gelecek kurabilirdim. Ama her rahat anımda Gazze'yi düşünüyordum. Bombaların altında yaşayan akranlarımı, elektrik bekleyen çocukları, su kuyruğundaki yaşlıları... Bu görüntüler beni hiçbir zaman bırakmadı. Türkiye bana şunu öğretti: Rahat bir hayat, bazen insanın vicdanını en fazla zorlayan şey olabilir.

Kısacası Türkiye'ye gelişim ne sadece şahsî bir kariyer planıydı ne de tesadüfî bir yolculuktu. O, içimde büyüyen *"halkıma borçluyum"* duygusunun bir sonucuydu. Ben oraya kendim için değil, bir gün geri dönüp daha güçlü bir şekilde hizmet edebilmek için gittim. Ve bugün geriye dönüp baktığımda şunu gönül rahatlığıyla söyleyebilirim: Türkiye, bana sadece akademik bir kimlik değil, hayata bambaşka bir yerden bakabilen bir bilinç de kazandırdı.

Yedi yıldan fazla Türkiye'de yaşadınız. Türkçeniz de çok güzel... Bu yedi yıllık Türkiye maceranızı anlatır mısınız?

Türkiye'de geçirdiğim yıllar benim için sadece bir *"yurt dışı tecrübesi"* değil, hayatımın karakterini baştan aşağı yeniden şekillendiren uzun bir iç yolculuktu. O yılları bir takvim yaprağı gibi değil, bir ömür parçası gibi hatırlıyorum. Çünkü insan bazı dönemlerde sadece zaman geçirmez; değişir, dönüşür, başka bir kimliğe bürünür. Türkiye benim için tam da böyle bir yer oldu.

İlk günlerim çok zordu. Dili bilmiyorsunuz, kültürü tam tanımıyorsunuz, yüzler tanıdık değil, sokaklar yabancı... İçimde hem büyük bir umut hem de derin bir yalnızlık vardı. Bazen kalabalıkların içinde bile yapayalnız hissediyordum. İnsan konuşamadığı zaman sadece iletişimini değil, kendini de kaybediyor bir süre. Zihninizde cümleler var ama dudaklarınız onları taşıyamıyor. İşte Türkçeyi öğrenme sürecim tam anlamıyla böyle bir mücadeleyle başladı.

Türkçeyi sadece ders kitaplarından öğrenmedim. Pazarda, otobüste, esnafın dükkânında, arkadaş sofralarında öğrendim. Yanlış konuştum, yanlış anlaşıldım, bazen güldürdüm, bazen kendim utandım. Ama hiçbir zaman insanlar bana *"yabancı"* muamelesi yapmadı. Aksine, her yanlışımda beni sabırla düzelten bir sıcaklık gördüm.

Üniversite hayatım akademik olarak da benim için çok öğreticiydi. Farklı eğitim anlayışlarıyla tanıştım. Sorgulamayı, tartışmayı, fikrimi savunmayı, karşımdakinin fikrine saygı duymayı öğrendim. Daha önce *"Doğru budur."* diye ezberlediğim birçok şeye yeniden bakmayı, yeniden düşünmeyi öğrendim. Türkiye bana bir ezber bozma cesareti kazandırdı. Bu aynı zamanda bir olgunlaşma süreciydi.

Ama Türkiye'yi benim için asıl özel yapan şey okul değil, insanlardı. Bir öğrenci evinde paylaşılan ekmek... Bir çayın etrafında kurulan dostluklar... Ramazan sofralarında tanımadık insanların sizi masalarına buyur etmesi...

Edirne'de kaldığım bir apartmanda hiç tanımadığınız bir teyzenin size, *"Oğlum!"* diye seslenmesi... İlim Yayma Cemiyeti'nin yurtlarında kaldığım ve yaşadığım odalardaki Müslüman gençlerle o sıcaklık, kardeşlik, aile içinde yaşadığını hissetmek... Bütün bunlar insanın ruhuna işleyen şeylerdir. Ben orada sadece *"okuyan bir Filistinli"* olmadım; bir ailenin, bir Türk insanının Filistin'e olan sevgisini kitaplarda değil, kalpte gördüm. Bazen bir taksi şoförünün, *"Gazze'ye selâm söyle!"* demesi bile insanın gözlerini doldurmaya yetiyor. Bir öğretmenin ders arasında Filistin için dua etmesi, bir esnafın para almadan çay ikram etmesi... Küçük gibi görünen ama büyük anlamlar taşıyan bu anlar, benim Türkiye ile bağımı sadece

mantıkla değil, kalple de kurmamı sağladı.

Üniversite ilk günlerimi çok iyi hatırlıyorum; hâlâ aklımda ve gözümün önünde sergilenen bir manzarayı hiç unutmuyorum ve beni çok etkileyen anlardı. Başörtü hikâyesi, kız kardeşlerimizin örtülerini çıkarma emirleriydi. O zamanlarda güvenlik unsurlarına itiraz ettim ve kızların başörtüsünü neden çıkarttırıyorsunuz diye söylemiştim ve onlarla tartışmıştım. Bana, *"Murteca, sen yabancısın, karışma bu işe."* diye söylemişlerdi. Acı anlardı benim için çok üzülmüştüm o zamanlarda; bu eziyet bu acı bitsin diye çok dua ettim.

Yedi yıl boyunca Türkiye'de fiziksel olarak güven içindeydim ama kalbim hiçbir zaman tamamen rahat değildi. Çünkü her rahat anımda Gazze'yi düşünüyordum.

Türkiye bana aynı zamanda sabrı ve uzun soluklu düşünmeyi öğretti. Gazze'de hayat çok hızlı akar; bugün varsın, yarın yoksun. Türkiye'de ise zaman daha geniştir. Bu genişlik insana plan yapmayı, sabretmeyi, adım adım ilerlemeyi öğretir. Ben bu sayede hayata sadece *"bugün"* üzerinden değil, *"yarınlar"* üzerinden bakmayı öğrendim.

Türkiye'de geçirdiğim yıllar kimliğimi de yeniden inşa etti. Ben oraya gittiğimde sadece Gazzeli bir gençtim. Oradan dönerken hem Gazzeli hem Türkiyeli dostluklarla yoğrulmuş bir insan olarak döndüm. Türkçenin bana kattığı şey sadece bir iletişim aracı olmadı; aynı zamanda benim dünyayı başka bir pencereden görmemi sağladı. Bir kelimenin farklı dillerde nasıl farklı duyulduğunu, bir duanın farklı ağızlardan nasıl aynı duyguya dönüştüğünü gördüm.

Yedi yıl boyunca şunu çok net anladım: Türkiye, Filistin için sadece siyasî bir aktör değildir; aynı zamanda vicdanı olan bir halktır. Devletlerin politikaları değişebilir, dengeler değişebilir, dünyada ittifaklar dönüşebilir. Ama benim Türkiye'de gördüğüm şey, halkın kalbinde yer etmiş bir Filistin sevgisiydi. Bu yüzden Türkiye yıllarım benim için sadece *"geçmişte yaşanmış bir dönem"* değildir; hâlâ kalbimde yaşayan, sıcaklığını hiç kaybetmeyen büyük bir hatıradır.

Bugün dönüp baktığımda şunu rahatlıkla söyleyebilirim: Eğer ben bugün yaşadıklarıma rağmen hâlâ ayakta durabiliyorsam bunda Türkiye'de geçirdiğim o yılların sabrı, insanlığı ve sükûneti çok büyük pay sahibidir. Türkiye bana sadece bir hayat sunmadı; bana hayata dayanma gücü de verdi.

▸ *Türkiye'den Gazze'ye dönüş süreciniz nasıl gelişti? Sizi yeniden Gazze'ye yönlendiren temel etken/ler neydi?*

» Türkiye'den Gazze'ye dönüşüm, dışarıdan bakıldığında bir *"yer değiştirme"* gibi görülebilir. Oysa benim için bu, bir şehirden başka bir şehre gitmek değil; güvenlikten belirsizliğe, rahattan sorumluluğa, sükûnetten ateşe doğru yürümekti. Bu yüzden dönüş kararım bir gün ansızın verilmiş bir karar değildi. İçimde yıllar boyunca ağır ağır büyüyen, adım adım olgunlaşan bir yolculuğun son durağıydı.

Türkiye'de yıllar geçtikçe hayatım bir düzene girmişti. Akademik olarak ilerliyordum, dostluklarım vardı, kendime ait bir çevrem, alışkanlıklarım, hayallerim oluşmuştu. İnsan böylesi bir düzenin içine girdiğinde fark etmeden konforun sessiz ağırlığını da omuzlarına alıyor. Bir süre sonra insan şunu zannediyor: Hayat hep böyle akacak. Oysa Gazze bana hep başka bir gerçeği fısıldıyordu. Ben Türkiye'de güvenle yürürken Gazze'de aynı sokakların ne durumda olduğunu, çocukların hangi şartlarda büyüdüğünü, annelerin hangi kaygılarla uykusuz kaldığını düşünmeden edemiyordum.

Dönüş kararımın arkasındaki en büyük etken, içimdeki vicdan muhasebesiydi. Bazen insanın dış dünyada her şeyi yolunda gider ama iç dünyasında hiçbir şey yolunda gitmez. İşte ben tam olarak bu hâli yaşıyordum. Kütüphanede ders çalışırken aklıma Gazze'de karanlıkta ders yapmaya çalışan bir çocuk geliyordu. Sıcak bir sofrada otururken Gazze'de ekmek için sıra bekleyen bir yaşlıyı düşünüyordum. Bu kıyas insanı içeriden kemiren bir şeydir. Konfor, bir süre sonra huzur vermek yerine insanın göğsüne ağırlık olarak çöker.

Bir diğer etken, kimlik meselesiydi. Ben Türkiye'de kendimi çok güvende hissediyordum; insanlar bana değer veriyordu, sevgi gösteriyordu. Ama şunu da biliyordum: Ben ne kadar sevilirsem sevileyim, ne kadar kabul görürsem göreyim, ben Gazze'yim. Köklerim oradaydı. Çocukluğum, hatıralarım, acılarım, sevdiklerim oradaydı. İnsan bazen bir toprak parçasına değil, o toprağın taşıdığı hatıralara döner. Ben de Gazze'ye sadece bir şehre dönmek için değil, yarım kalmış bir hikâyenin içine yeniden girmek için dönüyordum.

» Muhammed Murteca

> *Bir Türk öğrencinin Filistin için gözyaşı dökmesi, bir esnafın "Dualarımız sizinle!" demesi, bir annenin bana kendi evladı gibi sahip çıkması... Bazen bir siyasî açıklamadan çok daha derin etki bırakıyordu.*

Ailem de bu süreçte çok belirleyici oldu. Onların sessizliği, sabrı ve *"Nerede olursan ol, biz senin arkandayız."* diyen metaneti bana büyük bir güç verdi. Annemin bir bakışı bazen uzun bir konuşmadan daha çok şey anlatıyordu. O bakışta hem korku vardı hem de teslimiyet. Çünkü Gazze'ye dönmek demek, anneler için her zaman iki anlam taşır: Hem gurur hem endişe.

Dönme kararı verdiğim zaman kendi içimde büyük bir mücadele yaşadım. Bir tarafım bana sürekli şunu fısıldıyordu: *"Burada kal, güvenli bir hayat kur, geleceğini garanti altına al."* Diğer tarafım ise daha gür bir sesle şunu söylüyordu: *"Sen kendin için yaşarsan belki mutlu olursun ama halkın için yaşarsan anlamlı olursun."* İşte ben mutlulukla anlam arasında sıkıştım ve sonunda anlamı seçtim.

Çünkü mutluluk bazen geçer ama anlam, insanı hayatta tutan bir omurga gibi kalır.

Gazze'ye dönüş sürecinde korku da vardı elbette. Korkmamak mümkün değil. İnsan korkmadan cesur olamaz zaten. Ben neyle karşılaşacağımı bilmiyordum. Hayatımın yeniden nasıl şekilleneceğini bilmiyordum. Ama şunu biliyordum: Bilinmeyene doğru yürümek bazen insanın kendi özüne doğru yürümesidir. Ben bu yüzden korkunun elini bırakmadım ama direksiyonu ona da teslim etmedim.

Döndüğüm gün, uçağın tekerlekleri yere değdiğinde içimde çok tuhaf bir his oluştu. Bir yandan yıllardır özlediğim toprağa ayak basmanın sevinci, bir yandan nereye döndüğümü çok iyi bilmenin ağırlığı vardı. O an şunu hissettim: Ben artık eski ben değildim. Türkiye'den ayrılan genç de değildim, Gazze'de büyüyen çocuk da değildim. İki dünyanın yükünü de omuzlarında taşıyan başka bir insandım artık.

Bugün dönüp geriye baktığımda şunu çok net söyleyebilirim: Türkiye'den Gazze'ye dönüşüm bir kayıp değil, bir tercihti. Rahattan vazgeçip sorumluluğa yürümekti. Sessizliği bırakıp halkın kalabalık acısının içine karışmaktı. Ve ben bu tercihten hiç pişman olmadım. Çünkü insan bazen hayatını kurtarmaz; bazen hayatını bir davaya emanet eder. Benim dönüşüm işte tam olarak böyle bir emanet alıştı.

> *"Sen kendin için yaşarsan belki mutlu olursun ama halkın için yaşarsan anlamlı olursun."*

2017 yılında Siyonist İsrail tarafından tutuklandınız. Tutuklanma sürecini anlatır mısınız? Tırnak içinde "suçunuz" neydi?

Tutuklandığım günün sabahı, dışarıdan bakıldığında diğer günlerden hiçbir farkı yokmuş gibi görünüyordu. Hava her zamanki gibiydi, sokak her zamanki gibi, hayat da kendi akışı içinde ilerliyor gibiydi. Oysa benim için o gün, hayatın iki ayrı parçaya bölündüğü gündü: Tutuklanmadan önceki hayatım ve ondan sonraki hayatım. İnsan bazı sabahlar sıradan kalkar ama akşama bambaşka bir insan olarak girer. Benim için de öyle oldu.

Tutuklanma tamamen ani, plansız ve hukuksuz bir şekilde gerçekleşti. Ne resmî bir çağrı vardı ne açık bir tebligat ne de kendimi savunmama imkân tanıyan bir süreç... Bir anda hayatınızın kontrolü sizden alınıyor. Kimliğiniz sorgulanıyor, varlığınız tehdit gibi görülüyor. O an insan şunu çok net hissediyor: Burada aranan şey hakikat değil, itaat. Burada aranan şey suç değil, sindirilmiş bir kimlik.

Beni gözaltına aldıklarında net bir suçlama yoktu. Sadece belirsiz ithamlar, yalan ifadeler ve üstü kapalı cümleler vardı: *"Şüpheli faaliyet"*, *"örgütle bağlantı"*, *"tehdit unsuru"*, *"insanlara yardım etme"*, *"Filistin'de el-Kassâm Tugayları'nın askerî direniş örgütüne bağlılık"*, *"Gazzeli halkın ayaklarını sabit kılmak için yardım sunmak"* gibi herkesin önüne konulabilecek kavramlar... O an anladım ki burada mesele yaptığım somut bir şey değil, kim olduğumdu. Ben Filistinliydim. Ben bu halkın evladıydım. Benim *"suçum"* işte buydu.

Tutuklama süreci boyunca en ağır gelen şey, fiziksel zorluklardan çok psikolojik belirsizlikti. İnsana, *"Neden buradayım?"* sorusunun cevabı verilmediğinde, zihniniz sizi sürekli daha karanlık ihtimallere sürüklüyor. İnsan bazen gerçeği bilmek ister, acı da olsa. Ama orada bilinmezlik, bilerek uzatılan bir işkenceye dönüşür. Günler, haftalar, bazen aylar boyunca aynı soruyla uyanıp aynı soruyla uyursunuz: *"Ben neyle suçlanıyorum?"*

Sorgu süreci de bu belirsizliğin bir parçasıydı. Sorular çoğu zaman gerçek bilgi almak için değil; insanı yormak, bezdirmek ve kendi kendinden şüphe eder hâle getirmek için soruluyordu. Aynı cümleler farklı günlerde farklı şekillerde tekrar ediliyordu. Amaç gerçeğe ulaşmak değil, zihni karıştırmaktı. İnsan bir süre sonra fark ediyor ki burada adâlet aranmıyor; burada bir irade kırılmak isteniyor.

Tutuklandığım an aklıma ilk gelen şey kendim değil, ailemdi. Annemin yüzü gözümün önüne geldiğinde içimden geçen tek cümle şuydu: *"Şimdi o ne hissediyor?"* Bir annenin evladının başına ne geldiğini bilmeden beklemesi, bazen evladın yaşadığı korkudan daha ağırdır. Ben içerideyken zaman ilerliyordu ama dışarıda annelerin zamanı duruyordu. Bir telefon sesi, bir kapı tıklaması, bir haber ihtimali... Her şey bir bekleyişe dönüşüyordu.

Hanımı ve çocuklarımı kime bıraktım? Sara 1 yaşındaki kızıma kim bakacak, beni sorarsa ne diyecek annesi, Ahmet, Abdurrahman ve Faruk nasıl babasız yaşayacaklar? Kim onlarla ilgilenecek? Ve en son Allah'a havale ettim, Allah'ıma sevk ettim; en iyi O bakar, rızıklarını O ve-

rir, ben onları Kur'ân'la besledim, O onları korur, diye dua ederek içimi rahatlatmaya çalıştım.

Benim *"suç"* olarak önüme konulan şeylerin somut bir karşılığı yoktu. Sadece niyetler üzerinden kurulan varsayımlar vardı. Ve bu, bana şunu çok acı bir şekilde öğretti: Bazen insan yaptığı şeylerden değil, sahip olduğu kimlikten yargılanır. Ben o gün bunu derin bir şekilde tecrübe ettim.

Tutuklanma, insanın sadece özgürlüğünü değil, zaman algısını da elinden alır. Günler uzar, geceler ağırlaşır. İnsan bir an önce gerçeğin ortaya çıkmasını ister ama gerçeğin orada bir kıymeti yoktur. Çünkü orada hüküm, önceden verilmiştir. Mahkeme sadece bu hükmü kâğıda döken bir sahneye dönüşür.

İçimi en çok yaralayan duygulardan biri de adâletsizlik karşısında duyulan çaresizlikti. İnsan bazen haksızlığa uğradığında bağırmak ister, anlatmak ister, kendini savunmak ister. Ama sizi dinleyecek kimse yoksa o ses içinizde yankılanır ve içe doğru çökertir. Ben o günlerde şunu öğrendim: İnsan bazen en çok konuşamadığı yerde yaralanır.

Tırnak içinde *"suçum"* şuydu: Ben bu halkın bir ferdiydim. Ben bu toprakların çocuğuydum. Ben unutmak istemeyen, hatırlatmak isteyen biriydim. Ve bazen bir sistem için bundan daha büyük bir suç yoktur.

Bugün geriye dönüp baktığımda tutuklandığım günü bir travma olarak hatırlıyorum ama aynı zamanda bir kırılma noktası olarak da görüyorum. O gün özgürlüğüm elimden alındı ama kimliğim elimden alınamadı. O gün hayatımın yönü zorla değiştirildi ama ben kim olduğumu unutmamayı başardım.

Tutuklanmak benim için sadece demir kapıların kapanması değildi. O gün aynı zamanda şunu anladım: Bu yol uzun bir yol olacaktı. Ve bu yolun içinde yalnızca kayıplar değil, ağır dersler de vardı. Ben o derslerin ilkini işte o gün aldım.

Siyonist İsrail'in vicdansız yargılamasıyla suçlu bulundunuz ve hapse atıldınız. Kaç yıl hapis cezası aldınız?

Hakkımdaki *"yargılama"* sürecine bugün dönüp baktığımda, ona gerçek anlamda bir yargılama demekte hâlâ zorlanıyorum. Çünkü orada işleyen şey adâletin terazisi değil; güçlünün iradesiydi. Sonunda bana verilen ceza dokuz yıl hapis oldu. Kâğıt üzerinde bu sadece bir rakam gibi görünür. Oysa içeride dokuz yıl, insanın ömründen koparılan koskoca bir hayattır. Gençliğin en verimli çağlarıdır; bir insanın kendine bir gelecek inşa ettiği, hayallerini somutlaştırdığı, sevdikleriyle en çok vakit geçirmek istediği yıllardır. İşte o yıllar, benim için demir kapıların arkasında geçti.

Kararın açıklandığı anı çok net hatırlıyorum. Ortada ne güçlü bir delil vardı ne de gerçekten benim savunmamı ciddiye alan bir yaklaşım. Sözlerim, itirazlarım, açıklamalarım sanki boş bir odada yankılanıp geri dönüyordu. Karar zaten çoktan verilmişti. Mahkeme salonu, gerçeğin arandığı bir yer değil, hazırlanmış bir metnin okunduğu bir sahne gibiydi. O an içimde büyük bir sessizlik oluştu. Bağırmadım, ağlamadım, itiraz etmedim. Çünkü insan bazen adâletsizliğin karşısında konuşmanın bile fazla olduğunu anlar.

Sekiz yıl... Bu kelimeyi ilk duyduğumda zihnimde hemen bir zaman hesaplaması başladı: *"Sekiz yıl sonra annem kaç yaşında olacak? Babam sağ olacak mı? Kardeşlerim nerede olacak? Ben nasıl biri olacağım?"* Bu sorular beyninizde bir sel gibi akıyor. O an bir insan, sadece hapse girdiğini değil, zamanın dışına itildiğini de fark ediyor. Siz içerdeyken dünya devam ediyor; hayat ilerliyor, insanlar evleniyor, çocuklar büyüyor, şehirler değişiyor... Siz ise aynı duvarların arasında, aynı gökyüzünü, aynı tel örgülerin ardından izliyorsunuz.

Hapis cezası kesinleştiğinde üzerime çöken en ağır duygu korku değil, belirsizlik oldu. Korku bir şekilde yönetilebilir bir şeydir; insan korktuğunu bilir. Ama belirsizlik, insanın zihnini yavaş yavaş kemiren bir şeydir. Sekiz yıl boyunca başınıza ne geleceğini, nerelere sürüleceğinizi, nasıl bir muamele göreceğinizi bilmeden yaşarsınız. İnsan zihni en çok bu bilinmezlik karşısında yorulur.

Sekiz yılın anlamını içeride çok daha farklı öğreniyorsunuz. Dışarıda bir yıl hızla geçer; içeride bir yıl bazen bir ömür gibi uzar. Mevsimlerin değiştiğini ancak duvarlardaki ışığın tonundan anlarsınız. Bayramlar sessiz geçer. Anneler gününde annesini göremeyen bir evladın içindeki boşluğu anlatacak kelime yoktur. Babasının yaşlandığını sadece sesinden fark eden bir insanın içindeki acı da öyledir. Sekiz yıl, işte böyle küçük küçük parçalara bölünerek yaşanır.

Ceza açıklanınca insan ister istemez kendi kendine soruyor: *"Ben gerçekten bu kadar büyük bir suç mu işledim?"* Sonra dönüp gerçeğe baktığınızda şunu görüyorsunuz: Suç dedikleri şey çoğu zaman susmamaktır. Unutmamaktır. Kabul etmemektir. İşte sistemin asıl cezalandırdığı şey budur. Benim sekiz yılım da böyle bir *"suçun"* bedeli oldu.

O an, yargılamanın ardından hücreme döndüğümde yatağın kenarına oturup uzun süre duvara baktığımı hatırlıyorum. Ne düşündüğümü bile hatırlamıyorum. İnsan bazen düşünemez; sadece bakar. Bakmak, insanın kendini koruma refleksi olur. Çünkü bazı gerçekler bir anda zihne girerse insanın içini dağıtır.

Sekiz yıl bana bir şey daha öğretti: Özgürlük, insanın elindeyken kıymetini en az bildiği nimettir. Bir pencerenin kenarında dikilmek, bir kapıyı istediğiniz an açabilmek, bir sokağa plansızca çıkabilmek... Bunlar dışarıda sıradan şeylerdir ama içeride insanın hayal kurduğu özgürlük sahneleri hâline gelir. Ben sekiz yıl boyunca bu küçük özgürlük sahnelerini hayal ederek yaşadım.

Hapis cezası, yalnızca bedeni değil, insanın hayallerini de sınar. Çünkü içerideyken hayal kurmak bile bazen insana acı verir. *"Ya hayal ettiğim gün gelmezse?"* sorusu insanın boğazına düğüm gibi oturur. Ama ben hayal kurmaktan vazgeçmedim. Çünkü vazgeçmek, cezanın asıl istediği şeydi.

Muhammed Murteca

Bugün geriye dönüp baktığımda şunu net söyleyebilirim: Sekiz yıl hapis, hayatımın en ağır bedeli oldu ama beni yok edemedi. Aksine beni içerden yoğurdu. Sabırla yoğurdu, sessizlikle yoğurdu, bekleyişle yoğurdu. O yıllar bana zamanın nasıl ağır ağır geçtiğini, insanın bir saniyeye bile nasıl tutunabildiğini öğretti.

Sekiz yıl... Bir rakam olarak küçük görünebilir ama bir insanın kalbinde taşıdığı karşılığı, bir ömürden bile ağır olabilir. Ben o karşılığı hâlâ içimde taşıyorum.

Hapis hayatınızı bize anlatır mısınız? Neler yaşadınız? Bu yılların sizde bıraktığı en derin etkiyi nasıl tarif edersiniz?

Bu soruya cevap vermek benim için her zaman en zor olanıdır. Çünkü hapishane hatıraları takvim yaprakları gibi düzenli değil, bir insanın zihninde dağınık hâlde duran kırık aynalar gibidir. Her biri ayrı bir anı yansıtır ama hepsine aynı anda bakmak kolay değildir. Yine de şunu söyleyebilirim: Hapishane, insanın kendisiyle en çıplak hâliyle yüz yüze kaldığı bir yerdir. Orada insan ne rol yapabilir ne de kaçabilir. Kendiniz, korkularınız, umutlarınız ve yalnızlığınızla baş başa kalırsınız.

İlk günler en zor olanıdır. Çünkü insan henüz yeni bir gerçekliğe girmiştir ama zihni hâlâ eski hayatın ritminde çalışır. Bir sabah uyanırsınız ve içgüdüsel olarak *"Bugün ne yapacağım?"* diye düşünürsünüz. Sonra bir an durup hatırlarsınız: Bugün yapabilecekleriniz çok sınırlıdır. O fark ediş anı, insanın içine ağır bir taş gibi oturur. Çünkü artık zaman size değil, siz zamana bağlısınızdır.

Hapishanede günler birbirine benzer ama insanın içindeki dalgalanmalar her gün değişir. Bazen güçlü hissedersiniz, bazen bir haber, bir ses, bir rüya sizi yerle bir edebilir. İnsan dışarıdayken üzüntüsünü yürüyerek, çalışarak, konuşarak dağıtabilir. İçeride ise duygularınızla kaçacak hiçbir yeriniz yoktur. Hepsi gelir, içinizde oturur. Kaçamazsınız. İşte en büyük mücadele de burada başlar: İnsanın kendi içiyle verdiği mücadele.

Aile özlemi, hapishanedeki en ağır yüktür. Annenizin sesini ayda bir duyabilmek, bazen aylarca hiç duyamamak... Babanızın yaşlandığını sadece ses tonundan anlamak... Kardeşlerinin büyüdüğünü kelimelerinden sezmek... Bunlar insanın içini sessizce yakan şeylerdir. Bir fotoğraf bazen saatlerce bakılan bir hazineye dönüşür. İnsan bir yüzü ezberler ki unutursa bir daha görüp göremeyeceğini bilmez.

Hapishane insana sabrı öğretir ama kitaplardan öğrenilen bir sabır değildir bu. Bu, bekleyerek, susarak, içinden dua ederek öğrenilen bir sabırdır. Zaman zaman insanın içinden büyük bir isyan yükselir. *"Neden ben?"* diye sorarsınız. *"Bu kadar yıl neden burada geçiyor?"* Ama bir yerden sonra insan şu soruya geçer: "Buna nasıl dayanacağım?" İşte o noktada insanın imanı ve hayata tutunma şekli devreye girer.

Ben hapisteyken şunu farkettim: İnsan dışarıdayken birçok şeye *"Olmazsa olmaz!"* der ama içerideyken küçücük şeyler dünyanın en büyük nimetine dönüşür. Bir pencereye vuran güneş ışığı, bir kuş sesi, bir dostla fısıltıyla edilen kısa bir konuşma... Dışarıda sıradan olan bu şeyler içeride hayata tutunmanın ipine dönüşür. İnsan bazen bir kuşun ötüşünü dinleyerek saatlerce ayakta kalabilir.

En zor anlar gecelerdir. Çünkü gece herkes susar ama insanın iç sesi o zaman daha gür çıkar. Gözlerinizi kapattığınızda anılar, yüzler, pişmanlıklar, hayaller gelir gözlerinizin önüne. İnsan bazen geçmişte söylediği tek bir cümleyi bile saatlerce düşünür. *"Keşke şunu yapmasaydım!"* ya da *"Keşke bunu da söyleyebilseydim..."* diye kendini yer. İşte bu iç konuşmalar, hapiste geçirilen yılların en görünmeyen ama en ağır yükleridir.

Bu süreçte insanın manevî dünyası da çok değişir. Dua, artık sadece bir alışkanlık değil, bir nefes alma biçimine dönüşür. İnsan bazen kelime bulamaz, sadece kalbiyle dua eder. Bazen de hiçbir şey isteyemez, sadece dayanmak için güç ister. Hapishane bana şunu öğretti: İnsan her şeyini kaybedebilir ama Rabb'ine tutunabildiği sürece aslında hiçbir şeyi kaybetmemiştir.

En derin etki meselesine gelince... Hapishane beni en çok sabırla yoğurdu. Eskiden her şeyin hemen olmasını isterdim. Şimdi beklemenin de bir ibadet olduğunu öğrendim. Eskiden haksızlığa hemen tepki vermek isterdim. Şimdi bazen susmanın da bir direniş biçimi olabileceğini öğrendim. Hapishane beni daha sakin, daha ölçülü, daha derin düşünen birine dönüştürdü.

Bir başka derin etki de şudur: İnsanlara bakışım değişti. Eskiden bir insanı sadece dışardan gördüğüm hâliyle değerlendirirdim. Şimdi biliyorum ki herkesin içinde görünmeyen bir savaşı vardır. Çünkü ben de içerideyken dışarıdan bakıldığında *"sadece bir mahkûm"*dum ama içimde koca bir hayat taşıyordum. Bu farkındalık bana büyük bir merhamet kazandırdı.

Bütün bu acılara rağmen şunu da açık yüreklilikle söylemeliyim: Hapishane

beni sadece yaralamadı, aynı zamanda inşa etti. Bana dayanmayı, susmayı, azla yetinmeyi, beklerken tükenmemeyi öğretti. En önemlisi de şunu öğretti: İnsan her şey elinden alındığında bile hâlâ *"insan"* kalabilir.

Hapisteyken egemen ve büyük liderlerle tanıştım, tecrübelerinden istifade ettim; aynı zamanda onlara Türkçe dersleri öğretme şerefim oldu, elhamdülillah. Herkes bana Türk Ebu Ahmet derdi, Türkçe kelimeleri sorardı. Her hafta Diriliş Ertuğrul ve Kuruluş Osman dizisini hep birlikte izlerdik. Yerel Filistinli televizyon kanalından izlerdik; onu zor imkânlarla yakalamak zordu ama başarıyorduk. O kanal Gazze'den yayın yapıyordu.

Bugün geriye dönüp baktığımda, hapishane yıllarını sadece karanlık bir dönem olarak görmüyorum. Elbette çok ağırdı, çok can yakıcıydı fakat beni bugünkü ben yapan yoğurucu bir ateşti. O ateşten geçmeseydim, belki daha hafif bir hayatım olurdu ama bu kadar derin bir bakışım olmazdı.

Kısacası hapishane, bana özgürlüğün değerini öğretmekten çok daha fazlasını yaptı:

Bana insan kalmanın ne demek olduğunu öğretti.

7 Ekim'den sonra İsrail hapishanelerinde esirlerin yaşadığı şey sadece özgürlükten mahrum kalmak değildi. O günden sonra zindanlar daha da karardı, kapılar daha sert kapandı, insanlık daha ağır cezalandırıldı.

Esirler için ilk ceza açlıktı. Günlerce yeterli yemek verilmedi. Verilenler ise bir insanın ayakta kalmasına yetmeyecek kadar azdı. Ekmek küçüldü, öğünler kesildi, su bazen bir cezaya dönüştü. Açlık, sadece mideyi değil, zihni de zayıflatmak için kullanıldı. İnsanlar bayılacak hâle gelene kadar bekletildi.

İkinci ceza onurdu; onurumuzu hedef aldılar. Esirler sürekli baskınlara maruz kaldı. Gece yarıları hücreler basıldı, bağırışlar, tehditler ve aşağılamalar eksik olmadı. İnsanlar saatlerce kelepçeli bırakıldı, bazen soğukta, bazen dar alanlarda. Uyku bir lüks hâline geldi.

Sağlık, neredeyse tamamen yok sayıldı. Hastalar tedavi edilmedi, yaralar görmezden gelindi. İlaçlar kesildi. Basit bir ağrı bile günlerce süren bir işkenceye dönüştü. Birçok esir, bilerek yalnız bırakıldı, acı içinde bekletildi.

Psikolojik baskı ise hiç durmadı. Sürekli tehditler, ailelerle ilgili korkutmalar, belirsizlik... *"Ne zaman çıkacağım?"* sorusuna hiçbir zaman cevap verilmedi. Umut kırılmak istendi. Esirlere kendilerini değersiz, unutulmuş hissettirmek istediler.

Ama tüm bunlara rağmen bir şeyi kıramadılar: iradeyi. Esirler paylaşarak hayatta kaldı. Bir lokmayı bölüştüler, bir cümleyle moral verdiler, sessiz dualarla ayakta durdular. Açlık vardı, işkence vardı, karanlık vardı ama teslimiyet yoktu.

7 Ekim'den sonra yaşananlar, sadece esirlerin değil insanlığın sınandığı bir dönemdi. Zindanlarda bedenler cezalandırıldı ama hakikat hâlâ ayakta. Çünkü zulüm ne kadar sert olursa olsun, adâlet er ya da geç kapıyı çalar.

Siz hapisteyken el-Kassâm Tugayları 7 Ekim 2023'te Aksâ Tûfanı Operasyonu'nu gerçekleştirdi. Bu operasyon sonrası esir takasları başladı ve siz de 1 Şubat 2025'te yapılan takasla serbest bırakıldınız. Bu süreci en başından en sonuna kadar detaylarıyla anlatır mısınız?

Hapishanedeyken dış dünyadaki gelişmeleri öğrenmek her zaman gecikmeli ve eksik olur. Haberler bize genellikle kırık parçalar hâlinde ulaşır; kimi zaman bir fısıltı, kimi zaman yarım bir cümle, kimi zaman da resmî bir duyurunun soğuk diliyle... 7 Ekim 2023 günü de benim için böyle başladı. Önce olağan dışı bir hareketlilik hissettik. Gardiyanların tavırları değişti, koridorlarda alışılmadık bir gerginlik dolaşmaya başladı. Bir şeylerin olduğunu anlıyorduk ama ne olduğunu henüz bilmiyorduk.

Saatler sonra parça parça bilgiler gelmeye başladı. Gazze'de büyük bir gelişme yaşandığı söyleniyordu. İnsan o anda hem umutlanıyor hem de korkuyor. Umutlanıyor; çünkü bir şeyler değişiyor hissi doğuyor. Korkuyor; çünkü değişimin bedelinin ne kadar ağır olacağını çok iyi biliyorsunuz. O anda hücremin duvarları her zamankinden daha dar geldi bana. Kalbim Gazze'deydi ama bedenim duvarların arasındaydı.

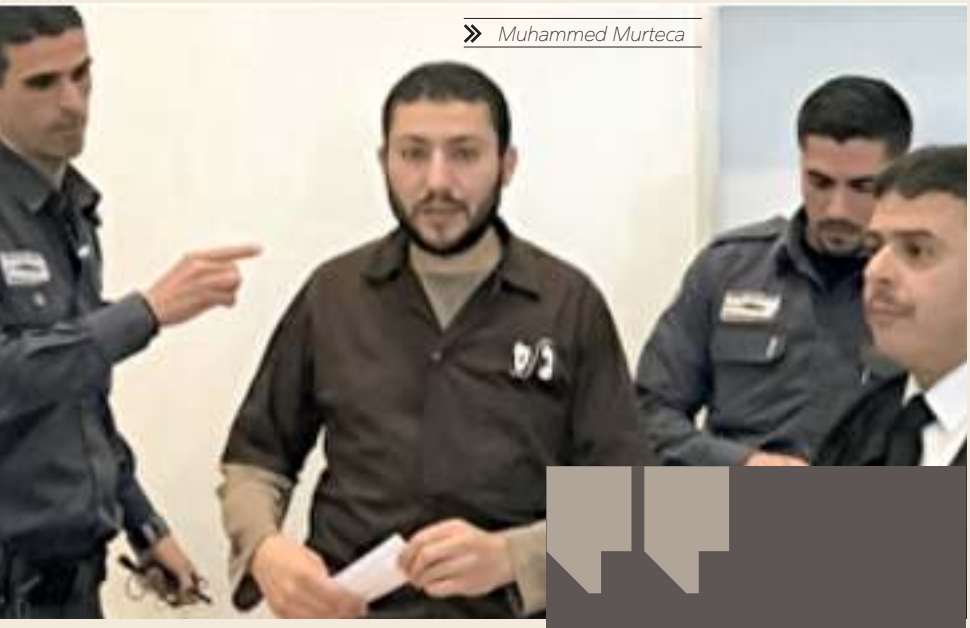
Günler ilerledikçe Aksâ Tûfanı'nın etkileri dışarıda nasıl büyüyorsa, içeride de etkisi o kadar derinleşiyordu. Baskılar arttı, kontroller sıklaştı, belirsizlik daha da koyulaştı. Ama aynı zamanda içeride görünmez bir dalga da yayılmaya başladı: Umut. Çünkü artık konuşulan şey yalnızca cezalar, baskılar, yasaklar değil; "takas olabilir" ihtimaliydi. Hapishanede umut bazen insana nefes aldırır, bazen de insanın yüreğini daha çok yakar. Çünkü umut büyüdükçe düşme ihtimali de büyür.

Muhammed Murteca

Hapishane hatıraları takvim yaprakları gibi düzenli değil, bir insanın zihninde dağınık hâlde duran kırık aynalar gibidir. Her biri ayrı bir anı yansıtır ama hepsine aynı anda bakmak kolay değildir.

Aylar boyunca esir takası söylentileri gelip gitti. Listeler konuşuldu, isimler fısıldandı, sonra yeniden sessizlik çöktü. İnsan her söylentide kendisini dizginlemek zorunda kalıyor. Çünkü içeride umutlanmak da tehlikelidir. Umutlanıp sonra yıkılmak, normal bir hayal kırıklığından çok daha ağırdır. Ben bu yüzden adımı bir listede duyduğum her seferde içimde hemen bir duvar örüyordum: *"Olursa olur, olmazsa da benim imtihanım devam eder."* diyordum.

Zaman ilerledikçe takas ihtimali daha somut hâle geldi. Bu defa sadece söylenti değil, bazı resmî işaretler de görünmeye başlamıştı. Görüş günlerinde gelen cümleler değişmişti. Dışarıdaki insanların ses

» Muhammed Murteca

tonları değişmişti. Herkes aynı soruyu soruyordu: "Adın geçti mi?" Ama hapiste en zor şeylerden biri, duymak isteyip de duyamadığın haberlerdir. Çünkü bilgi orada bir nimettir ve çoğu zaman eksiktir.

1 Şubat 2025 günü yaklaştıkça gerilim de arttı. O sabah erkenden uyandırıldık. Normalden çok farklı bir düzen vardı. Hücre kapılarının açılış sesi bile her zamankinden farklı geldi bana. İçimde çok garip bir his vardı: Ne tam sevinçti ne de tam korku. Daha çok, uzun zamandır tuttuğum nefesin artık istemsizce göğsümden çıkmak istemesi gibiydi.

Adım okunduğu an zaman bir anlığına durdu. Kulaklarım doğru mu duydu diye kendime sordum. İnsanın kendi ismini yıllar sonra özgürlüğe açılan bir kapının eşiğinde duyması tarif edilmesi çok zor bir histir. Sevinirsiniz ama sevinmeye çekinirsiniz. Çünkü yıllar boyunca sevinçleriniz hep yarım kalmıştır. Sevinç bile insana ürkek gelir.

Hazırlanmam için verilen süre çok kısaydı. Zaten içeride insanın hazırlayabileceği çok az şey vardır. Birkaç eşya, birkaç hatıra, birkaç iz... O an hücreme son kez baktım. Yıllardır her sabah gözümü açtığım duvarlara, yürüdüğüm birkaç adıma, yaslandığım soğuk demirlere... İnsan bazen en çok acı veren yerlere bile garip bir veda hissi geliştiriyor. Çünkü orası hayatınızın bir parçası olmuştur artık.

Hapishane kapısından çıkarken hissettiğim duygu karmaşıktı. Bir takas anlaşması ile serbest bırakıldım. Özgürlüğe adım attığım an ciğerlerime dolan havayı hissettim; gökyüzü daha mavi, güneş daha sıcak gibiydi. Ama kalbim... Kalbim tam değildi. Çünkü ben dışarı çıkarken geride kalanlar vardı.

> *Adım okunduğu an zaman bir anlığına durdu. Kulaklarım doğru mu duydu diye kendime sordum. İnsanın kendi ismini yıllar sonra özgürlüğe açılan bir kapının eşiğinde duyması tarif edilmesi çok zor bir histir. Sevinirsiniz ama sevinmeye çekinirsiniz.*

Demir kapılar ardında hâlâ nefes alan, hâlâ umut eden kardeşlerim... Onların yüzleri gözümün önünden hiç gitmedi. Hücrelerde paylaştığımız ekmeği, sayımlarla bölüştüğümüz zamanı, sessizce edilen duaları düşündüm. Ben özgürken onların hâlâ sayım beklemesi, geceleri demir sesleriyle uyanması içimi parçaladı.

Özgürlük sevinciyle içimde bir suçluluk vardı. Çünkü biliyorum: Benim yerimde başkaları da olabilirdi. Benim adım okundu, başkalarınınki okunmadı. Ben kapıdan çıktım, onlar duvarların ardında kaldı. Bu adâlet mi? Bu insanlık mı?

Hapishanede öğrendiğim en ağır şey şuydu: Esaret sadece zincir değildir. Esaret, unutulmaktır. Dışarıda hayat akarken içeride zaman donar. O yüzden sesim varsa, nefesim varsa, borçluyum. İçeride kalanların sesi olmak zorundayım.

Bugün özgürüm ama özgürlüğüm yarım. Ta ki son esir de özgürlüğüne kavuşana kadar, anneler çocuklarına kavuşana kadar, demir kapılar bir daha masumların üstüne kapanmayana kadar...

Ben çıktım ama kalbimin bir parçası hâlâ içeride. Onları unutmayacağım. Unutturmayacağım. Çünkü gerçek özgürlük, hep birlikte çıktığımız gün başlayacak.

Sevinç vardı, evet; ama yorgun bir sevinçti. İçinde korku, hüzün, geride kalanlara dair ağır bir suçluluk duygusu vardı. Çünkü siz çıkarken başkaları hâlâ içeride kalıyordu. Bu duygu insanı ikiye böler: Özgürsünüz ama kalbinizin bir parçası o kapının ardında kalır.

Dışarıda ilk hissettiğim şey sessizlik ya da gürültü değildi. İlk hissettiğim şey genişlikti. Gökyüzü gözlerime inanamayacağım kadar büyük geldi. Yıllarca tel örgülerin parçaladığı ufuk, bir anda önümü sonuna kadar açmıştı. İnsan o an fark ediyor ki özgürlük sadece yürümek değildir; özgürlük, bakabilmektir.

Serbest bırakıldığım an aslında yeni bir hayatın da başladığı andı ama o hayat tertemiz bir sayfa değildi. Yılların yorgunluğu, geride kalanların ağırlığı, dışarıda beni bekleyen yeni acılar... Hepsi bir arada duruyordu. Bu sebeple özgürlüğüm bir bayram gibi değil, daha çok uzun bir geceden sonra doğan buruk bir sabah gibiydi.

Takas süreci bana şunu öğretti: İnsan bazen en karanlık yerde bile bir ışık beklemeye devam edebiliyorsa, hâlâ yenilmemiştir. Ben içeride umutla korku arasında gidip gelirken şunu öğrendim: Umut, gerçekleştiğinde değil; beklenirken insanı ayakta tutar.

Bugün geriye dönüp baktığımda, 7 Ekim'den 1 Şubat'a kadar geçen sürecin benim için sadece bir özgürlük yolu olmadığını görüyorum. O süreç aynı zamanda sabrın, teslimiyetin, beklemenin ve insanın kendisiyle yaptığı en derin muhasebenin yolu oldu. Ben o gün hapisten çıktım ama hâlâ içimde o kapıların sesini taşıyorum; hatırlamak için değil, unutmamak için taşıyorum. Çünkü ▸▸▸

unutmak, yaşananları inkâr etmektir. Ben inkâr etmiyorum.

Özgürlük bana verildi ama bana düşen o özgürlüğün bedelini bilmek. İçeride kalanları unutmamak, bekleyenleri hatırlamak ve hâlâ karanlıkta olanlara ışığın mümkün olduğunu söylemek. Çünkü insan, en karanlık yerde bile bekleyebiliyorsa hâlâ ayaktadır.

Serbest bırakılmadan yaklaşık iki yıl önce ailenizin vefat ettiğini ve hayatta kalan hiçbir yakınınızın olmadığını söylediler. Bunu duyunca ne hissettiniz? Bu duyguyla serbest bırakıldığınızda ne hissettiniz? Ve sonra Gazze'ye nasıl geçiş yaptınız?

» Bu haberi aldığım anı anlatmak, kelimelerin en zorlandığı anlardan biridir. Çünkü insanın kalbine bir cümle düşer ve o cümle artık sadece bir haber olmaktan çıkar; insanın bütün hayatını ikiye böler. Bana ailenin vefat ettiği söylendiğinde ilk hissettiğim şey ağlamak olmadı. İçimde bir sessizlik oldu. Derin, ağır, uğultulu bir sessizlik... Ruh sanki bulunduğu yerden bir anlığına çekildi ve her şey dondu.

İnsan sevdiğini kaybettiğini duyduğunda genellikle gözyaşı beklenir. Ama bazen gözyaşları gelmez. Çünkü acı, insanın ağlayamayacağı kadar büyüktür. O an annemin yüzü gözümün önüne geldi. Çocukken başımı dizine koyduğum anlar, hastalandığımda sabaha kadar başımdan ayrılmayan hâli, sessiz duaları... Babamın suskun bakışları, kardeşlerimin gülüşleri... Hepsi birer birer zihnimden geçti. Ama hepsinin aynı anda "artık yok" cümlesiyle birleşmesi, insanın içine bir ağırlık gibi çöküyor.

O an en çok hissettiğim şey çaresizlikti. Çünkü bir insan sevdiğini kaybettiğinde genellikle yas tutar: Mezarına gider, dua eder, ağlar, anlatır, vedalaşır... Benim hiçbirini yapma imkânım yoktu. Ne mezar vardı önümde, ne bir toprağa dokunma imkânı, ne bir veda sözü. Yasım bile yarım kaldı. Hapiste olmak bazen ölümü bile insana eksik yaşatıyor.

Geceler o günden sonra çok daha uzun oldu. İnsan karanlıkta sadece korkularıyla değil, kayıplarıyla da baş başa kalıyor. Rüyalarıma sık sık annem geliyordu. Bazen bir kapının aralığından bakıyor, bazen arkamdan sesleniyor ama ben ona ulaşamıyordum. İnsan uykusundan uyandığında rüyasının gerçek olmadığını anladığı için üzülür. Ben ise rüyamın gerçek olmadığını anladığımda bir süreliğine rahatlıyordum. Sonra yeniden acı gerçeği hatırlıyordum.

Bu haberi aldıktan sonra zaman benim için başka türlü akmaya başladı. Günler daha ağırlaştı, takvim daha yavaş ilerler oldu. Artık dışarıyı düşünürken beni bekleyen bir kapı, bir anne, bir ev hayalim kalmamış gibiydi. Özgürlük düşüncesi bile bir süre benim için anlamını yitirdi. Çünkü insan bazen soruyor: *"Ben dışarı çıktığımda kime döneceğim?"* Bu duyguyla serbest bırakıldığım an, özgürlükle birlikte çok derin bir yetimlik hissi de geldi. Hapishane kapısından çıktığımda kalabalık vardı, sesler vardı, hareket vardı... Ama benim içimde büyük bir boşluk vardı. Yıllarca hayalini kurduğum *"özgürlük anı"* annemin kucağına koşarak yaşanacak bir sahne olacaktı zihnimde. O sahne artık yoktu. Bu, insanın özgürlüğüne düşen çok ağır bir gölgedir.

Serbest bırakıldığım gün sevinçle hüznün iç içe geçtiği garip bir hâl yaşadım. İnsanlar sarılıyordu, tebrik ediyordu, gözyaşları vardı... Ama ben içimde bir eksiklik hissediyordum. Çünkü insan bazen en kalabalık anında bile en yalnız hâlini yaşar. O yalnızlık koyu ve sessiz bir şeydir; gürültüyle bile dağılmaz.

Gazze'ye geçiş süreci ise ayrı başlı başına bir yolculuktu. Bu sadece bir sınır geçişi değildi; bu, hatıraların, acıların ve kayıpların arasına yeniden girme yolculuğuydu. Yol boyunca dışarıya baktım; yıkılmış evleri, yarım kalmış sokakları, değişmiş şehir siluetini izledim. Her gördüğüm görüntü bana bir şey fısıldıyordu: *"Burası artık bıraktığın yer değil."*

Gazze'ye yaklaştıkça kalbim daha hızlı atmaya başladı. İnsan yıllarca uzak kaldığı bir yere dönerken hem kavuşma sevinci yaşar hem de karşılaşacağı manzaradan korkar. Ben her ikisini de aynı anda yaşadım. İçimde *"Burası benim memleketim"* diyen bir ses vardı; bir de *"Burada artık seni bekleyen bir ev yok"* diyen başka bir ses...

Gazze'ye ayak bastığım an toprağa uzun uzun baktım. İnsan bazen bir yerle konuşur. Ben de o an içimden şunu söyledim: *"Evet, seni çok özledim ama artık sana tek başıma geldim."* O an insanın içinden bir parça kopar gibi oluyor. Çünkü dönüş bir bayram gibi değil, bir matem gibi de yaşanabiliyor. Hapishanede bana verdikleri en ağır işkence ne açlıktı ne de dayaktı. En ağır işkence, kalbime vurdukları darbeydi.

» Muhammed Murteca

Bir gün çağırdılar. Soğuk bir sesle, hiçbir duygu olmadan konuştular: *"Ailen öldü!"* dediler. *"Çocukların da."*

O an dünya durdu. Duvarlar üzerime kapandı. Nefes alamadım, çığlık atamadım çünkü hapishanede acı bile sessiz yaşanır.

Günlerce, haftalarca o haberle yaşadım. Hücrede yalnız kaldığım her an çocuklarımın yüzleri gözümün önüne geldi. Onları toprağa verememiştim, son kez sarılamamıştım. Bir baba için bundan daha ağır bir ceza var mı? Yaşarken öldürülmüştüm.

O günden sonra açlık daha ağır, soğuk daha sert oldu. Çünkü artık yaşamak için bir sebebim kalmadığını düşünmemi istediler. Umudumu kırmak istediler. İçimdeki babayı öldürmek istediler.

Ve ailem hayatta kaybetmiş olmanın acısı, özgürlüğümün üzerinde sürekli duran bir gölge gibi hâlâ benimle. İnsan bir süre sonra bu acıyla yaşamayı öğreniyor ama bu acıya alışamıyor. Sadece taşımayı öğreniyor. Bazen bir yemek kokusu, bazen bir dua cümlesi, bazen bir annenin çocuğuna seslenişi... Her şey insanın kalbinde gizli bir düğmeye basabiliyor.

Ama bütün bu acının içinde bana güç veren bir şey de var: Ben artık sadece kendi hayatımı yaşamıyorum. Ben, kaybettiklerimin de hayatını içimde taşıyorum. Annemin duasını, babamın suskun gururunu, kardeşlerimin yarım kalan

Muhammed Murteca

gülüşlerini... Hepsi omuzlarımda bir yük değil, bir emanet gibi duruyor.

Bugün geriye dönüp baktığımda şunu çok net söyleyebiliyorum:

Ailemi kaybettiğimi hapiste öğrenmek, insanın yaşayabileceği en ağır imtihanlardan biridir.

Özgürlüğe bu acıyla çıkmak ise insanın sevinci bile titreyerek yaşamasına sebep olur.

Ama ben bu acının beni yere yığmasına izin vermedim. Çünkü ben yıkılırsam, onların hatırası da yıkılmış gibi hissederim. Artık Gazze'de bir evim yok belki ama hâlâ bir halkım var. Artık kapısını çalacağım bir annem yok belki; hanımım, çocuklarım yok ama hâlâ dua eden anaların gözyaşları var. Bu da bana ayakta durmak için yetiyor.

Ama sonra... Özgürlük geldi. Demir kapı açıldı. Dışarı çıktım. Kalbim hâlâ yas tutuyordu. Ta ki onları görene kadar; ailem hayattaydı, çocuklarım hayattaydı.

O an dizlerim çöktü. Ağladım. Hem sevinçten hem öfkeden. Çünkü bana verilen haber yalandı. Bilerek söylenmişti. Ruhumu parçalamak için söylenmişti. Bir insanın en kutsal bağı, ailesi üzerinden işkence yapmışlardı.

Ben özgürlüğe çıktım ama içeride hâlâ bu yalanlarla, bu psikolojik işkencelerle yaşayanlar var. Hâlâ ailesinin akıbetini bilmeyenler var. Hâlâ *"öldü"* denilerek hayattan koparılmak istenen babalar, anneler var.

> *Bir gün çağırdılar. Soğuk bir sesle, hiçbir duygu olmadan konuştular: "Ailen öldü!" dediler. "Çocukların da."*

Ben çocuklarıma kavuştum ama kalbimde derin bir iz kaldı. Çünkü yaşadığım şey unutulacak bir acı değil. Bu, sadece bana yapılan bir zulüm değil; insanlığa karşı işlenmiş bir suçtur.

Bugün konuşuyorsam, bunun sebebi şudur: Gerçek ortaya çıksın. Zindanlarda sadece bedenlere değil, kalplere de işkence yapıldığını herkes bilsin.

Sekiz yıl sonra Gazze'ye döndüğünüzde sizi en çok sarsan şey ne oldu? Gazze'nin değişimini nasıl gördünüz?

Gazze'ye döndüğümde savaş henüz bitmemişti. Hatta savaş bir *"süreç"* olmaktan çıkmış, insanların gündelik hayatının doğal bir parçası hâline gelmişti. Ben bir şehre değil, sürekli değişen bir felaketin içine döndüm. Burada artık zaman barışa göre değil, saldırılar arasındaki boşluklara göre ölçülüyor. *"Bugün hayat var mı?"* sorusu bile artık günlük bir soru hâline gelmiş durumda.

Beni en çok sarsan şey yıkımın sürekliliği oldu. Bir enkazın başında insanlar hâlâ cansız beden çıkarırken, birkaç sokak öteden yeni bir patlama haberi geliyor. Bu, insanın zihnini ikiye bölen bir durum. Yas tutamıyorsunuz çünkü daha yeni bir acı kapıda bekliyor. Burada artık felaket bir istisna değil, süreklilik hâline gelmiş durumda. İşte bu süreklilik insanı en çok sarsan şey. Evim yok olmasına rağmen insanların acıları, benim esaret yıllarımı, hanımın ailesinden babası, annesi, ablası, bir başka ablasının kocası ve çocukları, birçok dostumun şehâdeti... Bunca yıllar sonra görmek istediğim çok şeyi bulamadım ama Gazze halkının direnişi ve sabrı bana umut verdi.

Döndüğüm Gazze'de artık *"güvenli yer"* diye bir kavram yok. İnsan nerede olduğunu değil, o anda vurulup vurulmayacağını düşünüyor. Ev dediğiniz mesken artık sığınılacak bir yer değil; sadece *"şimdilik ayakta kalan"* bir mekân. Sokaklar, eskiden insanların yürüdüğü yollar değil; şimdi insanların kaçtığı yönler hâline geldi. Okulların sesi yok, pazarların gürültüsü yok, camilerin avlusu bile eskisi gibi dolu değil. Gazze artık nefesini tutarak yaşayan bir şehir gibi.

Beni en çok sarsan şeylerden biri de çocukların değişimi oldu. Savaş devam ederken çocuklar burada büyümüyor, erken yaşlanıyor. Oyun oynayan çocuk sayısı azaldı. Oyuncaklardan çok siren seslerini tanıyorlar. Resim çizen bir çocuğun artık çiçek değil, patlama çizdiğini görmek insanın içine çok ağır bir şey bırakıyor. Bir toplumda çocukların hayal dünyası değişmişse, işte o toplum çok derinden yaralanmış demektir.

Savaş devam ederken Gazze'nin en belirgin değişimi, hayatın küçülmesi oldu. İnsanların hayalleri küçüldü, beklentileri küçüldü, planları küçüldü. Artık insanlar *"Gelecek ay ne yapacağım?"* diye düşünmüyor. *"Bu gece sağ çıkar mıyım?"* diye düşünüyor. Gelecek artık aylarla değil, saatlerle ölçülüyor. *"Yarın"* kavramı burada çok kırılgan bir kelime hâline geldi.

Beni derinden etkileyen bir başka değişim de insanların acıya alışmak zorunda kalması oldu. İnsan alıştığında acı bitmiyor; sadece daha sessiz yaşanıyor.

Eskiden bir patlama sonrası bütün mahalle ayağa kalkardı. Şimdi insanlar bir an durup dinliyor, *"Bizim sokak mı?"* diye soruyor ve eğer kendi sokağı değilse hayatına devam etmeye çalışıyor. İşte bu, insanın kalbini en çok parçalayan şeylerden biri: Acının sıradanlaşması.

Savaş devam ederken Gazze'de en dikkat çekici değişimlerden biri de yorgunluk. Bu yorgunluk sadece bedensel değil; ruhsal bir yorgunluk. İnsanlar artık sadece korkmuyor, aynı zamanda çok yorulmuş durumda. Uykular yarım, dualar yorgun, gözler uykusuz... Ama buna rağmen insanlar hâlâ birbirini bırakmıyor. Bir tas çorba, bir parça ekmek, bir yudum su hâlâ paylaşılmaya devam ediyor. Savaş Gazze'yi fiziksel olarak yıkıyor ama insanî bağları tamamen koparamıyor.

Gazze'nin değişimini savaş sürerken şundan da okuyabilirsiniz:

Eskiden insanlar *"Ne inşa edelim?"* diye konuşurdu.

Şimdi *"Ne kurtarabiliriz?"* diye konuşuyor.

Eskiden insanlar taş üstüne taş koymayı konuşurdu.

Şimdi taşın altından kimi çıkarabileceklerini konuşuyorlar.

Beni en çok sarsan anlardan biri, savaş devam ederken yıkılmış bir evin önünde çay demleyen yaşlı bir adamı görmek oldu. Her şeyini kaybetmişti ama çayı kaynatıyordu. Sorduğumda şunu söyledi: *"Çay kaynıyorsa hayat henüz bitmemiştir."* Bu cümle, savaşın içindeki Gazze'nin ruhunu anlatan en sade cümleydi belki de.

Savaş sürerken Gazze'de insanlar artık sadece yaşamak için değil, unutulmamak için de direniyor. Her yıkıntı altında sadece bir beden değil, bir hikâye kalıyor. İnsanlar artık ölmekten çok, sessizce yok olmaktan korkuyor. Bu yüzden her fotoğraf, her video, her kelime büyük bir çabayla dünyaya gönderilmeye çalışılıyor: *"Biz hâlâ buradayız!"* demek için.

Ben Gazze'ye döndüğümde savaş devam ediyordu ve hâlâ devam ediyor. Bu yüzden ben bu şehri *"yaralı bir hatıra"* olarak değil, kanayan bir gerçeklik olarak görüyorum. Burada hayat, ölümün hemen yanında yürüyor. İnsanlar artık hayata tutunmayı büyük hedeflerle değil, küçük mûcizelerle sürdürüyor: Bugün elektrik geldi, bugün su aktı, bugün kimse ölmedi... Bunlar artık sevinç sebebi oldu.

Şunu çok net söyleyebilirim:

Savaş devam ederken Gazze'de yaşamak, sürekli açık bir yara üzerinde yürümek gibidir.

Her adım acıtır ama yine de yürürsünüz. Çünkü durmak, teslim olmak demektir.

Gazze bugün bir şehir olmaktan çok, ayakta kalmaya çalışan dev bir kalp gibidir. Yorulmuş, parçalanmış, kanamış... Ama hâlâ atıyor. Ve hâlâ şu cümleyi fısıldıyor:

"Henüz bitmedik!"

İnancımıza göre hapis hayatı bizim için aynı zamanda Medrese-i Yûsufiyye'dir. Bu bağlamda hapisten önceki Muhammed Murteca ile özgür Muhammed Murteca'yı bize anlatır mısınız? Bu acı tecrübe size neler kattı?

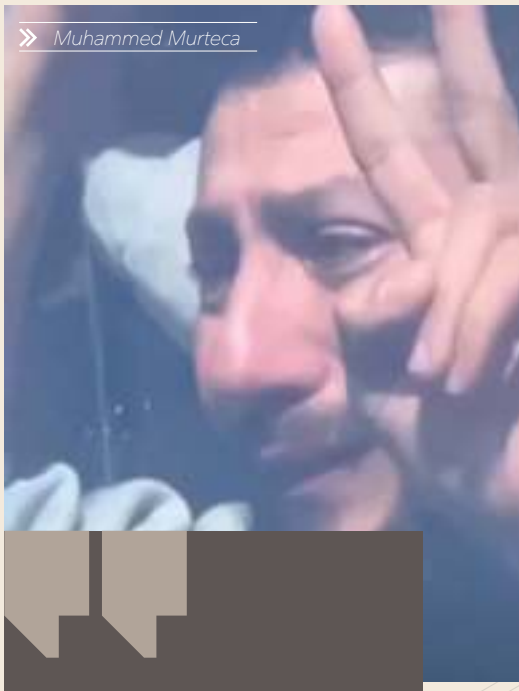
Hapisten önceki Muhammed ile hapisten sonraki Muhammed, aynı bedende yaşayan ama dünyaya bambaşka yerlerden bakan iki farklı insandır. Hapisten önce hayatın içinde acele eden, birçok şeyi çabuk isteyen, bazı hakikatleri yalnızca aklıyla kavramaya çalışan biriydim. Doğru ile yanlışı biliyordum elbette, adâletin ne olduğunu da... Ama bilmek başka, taşımak başkadır. Hapis, bana bildiklerimi taşımanın ne demek olduğunu öğretti.

İnsan gençken hayata daha çok "olacaklar" üzerinden bakıyor. Gelecek planları, hedefler, başarılar, hayaller... Ben de böyleydim. Zamanın çok olduğunu, fırsatların bitmeyeceğini, sabrın gerektiğinde öğrenileceğini sanıyordum. Hapisten sonra anladım ki zaman, insanın sandığı kadar geniş bir alan değilmiş. Bazen insanın bütün ömrü, birkaç dar duvarın arasına sığdırılıyormuş. İşte o zaman insan, -*sonra yaparım*- dediği birçok şeyi -*keşke yapsaydım*- cümlesine dönüştürüyor.

Hapisten önce adâlet kavramını daha çok dış dünyadaki dengeler üzerinden okurdum. Kim haklı, kim haksız, kim suçlu, kim mazlum... Hapisten sonra adâlet kavramı benim için çok daha derin bir yere indi. Bazen bir insanın haksızlığa uğraması, dünyadaki bütün adâlet sistemlerinden daha güçlü bir ders olabiliyormuş. Ben içerideyken adâlet yoktu belki ama adâlet arayışının insanın ruhunu nasıl diri tuttuğunu öğrendim.

"Medrese-i Yûsufiyye" ifadesini ben hapisten sonra çok daha iyi anladım. Çünkü orası gerçekten de bir eğitim yeriydi ama kitapla, kalemle, sınav kâğıdıyla değil... Sabırla, suskunlukla, bekleyişle, yalnızlıkla yapılan bir eğitimdi bu. Orada insana ilk öğretilen ders şudur: Her şey elinden alınabilir ama iraden elinden alınamadığı sürece sen hâlâ ayaktasın.

Hapisten önce ben, gücü daha çok hareketle ilişkilendirirdim. Bir şey yapmak, bir şeye müdahale etmek, bir yere gitmek, bir şey anlatmak... Hapisten sonra gücün bazen yerinde durabilmek olduğunu öğrendim. Susabilmek, sabredebilmek, bekleyebilmek... İnsan bazı savaşları dışarıda kazanır, bazı savaşları ise sadece bekleyerek kazanır. Hapis bana bu ikinci tür savaşları öğretti.

> *Ben bir şehre değil, sürekli değişen bir felaketin içine döndüm. Burada artık zaman barışa göre değil, saldırılar arasındaki boşluklara göre ölçülüyor. "Bugün hayat var mı?" sorusu bile artık günlük bir soru hâline gelmiş durumda.*

» *Muhammed Murteca*

Hapisten önce duaya daha çok *"istek"* gibi yaklaşırdım. Bir şey olsun diye dua ederdim. Hapisten sonra dua benim için bir *"dayanma biçimi"* hâline geldi. İnsan bazen bir şey istemek için değil, ayakta kalabilmek için dua edermiş. Bazen insan bir kapının açılması için değil, kapalı kapının önünde yıkılmamak için dua edermiş. Ben bunu orada öğrendim.

Hapisten önce insanların acılarına uzaktan bakabiliyordum. Hapisten sonra acının içine düşmüş biri olarak bakmaya başladım. Eskiden bir kayıp haberini duyduğumda üzülürdüm. Şimdi bir kayıp haberini duyduğumda içimde ayrı bir yer yanıyor. Çünkü ben artık kaybın ne demek olduğunu sadece aklımla değil, kalbimle de biliyorum. Bu bana çok derin bir merhamet kazandırdı. İnsanları daha az yargılayan, daha çok anlamaya çalışan birine dönüştüm.

Hapisten önce özgürlüğü daha çok hareket alanıyla tanımlıyordum. Hapisten sonra özgürlüğün önce insanın içinde başladığını öğrendim. İçerdeyken bazen kendimi çok özgür hissettiğim anlar oldu: Bir ayetin kalbime dokunduğu, bir duanın içimde yankılandığı, bir umudun yeniden yeşerdiği an... Dışardasınız ama içiniz dar olabilir; içerdesinizdir ama içiniz geniş olabilir. Bu dengeyi bana hapis öğretti.

En büyük değişimlerden biri de şuydu:

> *Bizim kültürümüzde esir, her şeyden önce bir insandır. Kim olursa olsun, karşı tarafta da bir kalp, bir aile, bir hayat vardır. Direniş anlayışımızda düşmanla savaşılır ama insanlıkla savaşılmaz. Bu ayrımı yapabildiğiniz anda zaten ahlâkı da korumuş olursunuz.*

Hapisten önce hayata daha çok "haklarım" üzerinden bakardım.

Hapisten sonra hayata daha çok *"emanetlerim"* üzerinden bakıyorum.

Artık her günü bir hak değil, bir emanet gibi yaşıyorum. Çünkü ben içerdeyken dışarıda benim yerime yaşayanlar oldu. Annem benim yerime de sabretti. Babam benim yerime de sustu. Kardeşlerim benim yerime de bekledi. Bu yüzden bugün özgürken attığım her adım bana bir borç gibi geliyor.

Hapisten önce ölüm kavramı daha uzakta bir fikirdi. Hapisten sonra ölüm, hayatın hemen yanı başında yürüyen bir gerçek oldu. Bu da hayatı daha ciddiye almama değil, daha anlamlı bulmama sebep oldu. Artık yaşamak sadece nefes almak değil; doğru yaşamak, temiz kalmak, arkanızda utanacağınız bir iz bırakmamak demek.

Hapisten önce ben daha çabuk konuşan, daha hızlı karar veren biriydim. Hapisten sonra daha çok dinleyen, daha yavaş düşünen, sözün ağırlığını daha fazla tartan biri oldum. Çünkü içeride insan bir cümlenin bile nasıl yıllarca içinde yankılandığını öğreniyor. Orada kelimeler de demir kadar ağır.

Bu acı tecrübe benden çok şey aldı ama çok şey de verdi. Aldıkları: Gençliğimin en güzel yılları, aileme yakın olma imkânım, birçok hayalim... Verdikleri: Derin bir sabır, sarsılmaz bir iman, incelmiş bir vicdan, ağırbaşlı bir bakış...

Hapisten önceki Muhammed, *"hayatın içindeydi."* Hapisten sonraki Muhammed, "hayatın anlamının içinde."

Bugün kendime dönüp baktığımda şunu çok net görebiliyorum: Eğer ben hâlâ ayakta durabiliyorsam, bunca kayba rağmen hâlâ hayata tutunabiliyorsam, hâlâ insanlara güvenmeye çalışıyorsam... bunu Medrese-i Yûsufiyye'de öğrendiğim derslere borçluyum.

Orası beni kırdı ama parçalayıp atmadı. Orası beni yordu ama tüketmedi. Orası beni sessizleştirdi ama susturmadı. Orası beni ben olmaktan çıkarmadı; beni daha gerçek bir "ben" yaptı.

Filistinli grupların savaş sırasında esirlere yönelik ahlâkî tutumu sık sık gündeme geliyor. Buna karşın Siyonist İsrail'in hem savaş hukukunu hem de esir hukukunu ihlal eden birçok uygulaması var. Siz bu iki taraf arasındaki ahlâk farkını nasıl yorumlarsınız?

» Bu soruya cevap verirken çok dikkatli olmak gerektiğini düşünüyorum. Çünkü konu sadece siyasî bir tartışma değil; doğrudan insanın vicdanıyla, değerleriyle ve hayata bakışıyla ilgilidir. Savaş denilen şey zaten başlı başına insanlık için büyük bir trajedidir. Ama savaşın bile bir ahlâkı vardır. İşte asıl fark, tam da burada ortaya çıkıyor.

Filistinli direniş gruplarının esirlere yaklaşımını ben sadece teorik olarak değil, sahadaki anlatılardan, şahitliklerden ve yıllar içinde oluşmuş bir pratikten biliyo-

rum. Bizim kültürümüzde esir, her şeyden önce bir insandır. Kim olursa olsun, karşı tarafta da bir kalp, bir aile, bir hayat vardır. Direniş anlayışımızda düşmanla savaşılır ama insanlıkla savaşılmaz. Bu ayrımı yapabildiğiniz anda zaten ahlâkı da korumuş olursunuz.

Filistinli grupların elindeki imkânlar son derece sınırlıdır. Ne gelişmiş tesisler vardır ne de güvenli altyapılar. Buna rağmen esirlere yönelik temel insanî sınırların korunmasına özellikle dikkat edilir. Bu yaklaşımın temelinde bir siyasî propaganda değil, inanç temelli bir zihniyet vardır: *"Biz zulmetmeyiz, çünkü zulüm bize yakışmaz"* anlayışı... Bu, güçten değil, ilkeden doğan bir tutumdur. Zaten asıl ahlâk da insanın güçlü olduğu zaman gösterdiği tutumda değil; zayıf olduğu hâlde doğruyu terk etmemesindedir.

Diğer tarafta ise çok farklı bir tablo görüyoruz. Teknolojik olarak son derece gelişmiş, askerî olarak son derece güçlü bir yapı... Buna rağmen hem savaş hukukunun hem de esir hukukunun sistematik olarak ihlal edilmesi, bana göre sadece bir güvenlik meselesi değil; çok daha derin bir zihniyet problemidir. Çünkü burada mesele, *"kontrol edilemeyen bir öfke"* değil; kontrol altına alınmış bir şiddetin planlı şekilde uygulanmasıdır.

İsrail, Filistinli esirlere karşı tutumunda güvenlikten çok cezalandırmayı, hukuktan çok baskıyı esas alan bir politika izliyor. Bu tutum, tekil ihlallerden değil; yıllardır süren, sistemli bir uygulamadan oluşuyor.

Öncelikle keyfî tutuklamalar var. Binlerce Filistinli, herhangi bir suçlama olmadan, mahkeme kararı olmadan ya da *"idari tutukluluk"* adı altında aylarca, hatta yıllarca cezaevinde tutuluyor. Esirler neyle suçlandıklarını bilmiyor, kendilerini savunma hakkına erişemiyor.

Cezaevlerinde fiziksel baskı ve kötü muamele yaygın. Uzun süre kelepçeli bırakma, dar alanlarda bekletme, ani hücre baskınları, bağırma ve tehdit sıradan hâle gelmiş durumda. Uyku bilerek bölünüyor; gece baskınlarıyla esirler sürekli yorgun bırakılıyor.

Açlık ve yetersiz beslenme açık bir cezalandırma yöntemi olarak kullanılıyor. Öğünler azaltılıyor, verilen yemekler hem miktar hem kalite açısından insan sağlığı için yetersiz. Suya erişim zaman zaman kısıtlanıyor. Bu durum özellikle yaşlılar ve hastalar için ciddi risk oluşturuyor.

Sağlık hakkı büyük ölçüde ihlal ediliyor. Hastalar tedaviye geç alınıyor ya da hiç ulaştırılmıyor. İlaçlar kesiliyor, kronik hastalıklar görmezden geliniyor. Basit bir rahatsızlık bile aylar süren acıya dönüşebiliyor.

Psikolojik işkence ise en derin yara. Esirlere aileleriyle ilgili yalan haberler veriliyor, çocuklarıyla tehdit ediliyorlar, belirsizlik içinde tutuluyorlar. *"Ne zaman serbest kalacağım?"* sorusuna hiçbir zaman cevap verilmiyor. Umut kırılmak isteniyor. Esirlere kendilerini değersiz, unutulmuş hissettirmek amaçlanıyor.

Ayrıca avukat ve aile görüşleri sık sık engelleniyor. Dış dünyayla bağ koparılarak esirlerin yalnızlaştırılması hedefleniyor. Amaç sadece bedeni değil, iradeyi de kırmak.

Tüm bu uygulamalar, uluslararası savaş hukukuna ve esir hukukuna açıkça aykırı. Ancak İsrail, bu ihlalleri güvenlik gerekçesiyle meşrulaştırmaya çalışıyor.

Sonuçta İsrail'in esirlere yaklaşımı, onları insan olarak değil, toplu bir cezalandırma nesnesi olarak gören bir anlayışı yansıtıyor. Ve bu anlayış, zindanları sadece kapalı alanlar değil; sistematik bir baskı mekânı hâline getiriyor.

Esir hukuku dediğimiz şey insanlığın yüzyıllar boyunca acılarla yoğrularak oluşturduğu ortak bir vicdan sözleşmesidir. Esirin korunması, onurunun zedelenmemesi, ailesiyle bağlantısının tamamen koparılmaması, keyfî cezalandırmalara maruz bırakılmaması gibi temel ilkeler vardır. Bunlar sadece hukukî kurallar değil; insanlığın *"dibe vurduğunda bile kendini kaybetmemesi"* için koyduğu sınırlar gibidir. Bu sınırlar aşıldığında, artık savaş değil, çıplak bir zulüm başlar.

Ben bu iki taraf arasındaki farkı bir *"güç meselesi"* olarak değil, bir "kimlik meselesi" olarak görüyorum. Filistinli için direniş, sadece bir toprak savunması değildir; aynı zamanda *"nasıl bir insan olarak kalacağımızın"* mücadelesidir. Bu yüzden esir karşısındaki tutum, silah karşısındaki tutumdan bile daha belirleyicidir. Çünkü silahla kazanılan zafer geçici olabilir; ama ahlâkla kazanılan duruş, bir halkın hafızasında kalıcı olur.

Şunu da çok net söylemek isterim: Bir tarafta dünyanın en gelişmiş silahları, istihbarat ağları, teknolojileri var. Diğer tarafta ise çoğu zaman enkazların arasında büyümüş, imkânsızlıklarla kuşatılmış insanlar... Eğer bu iki taraf arasında güç

Muhammed Murteca

dengesi bu kadar uçurumken bile bir taraf ahlâkı koruyabiliyorsa, bu asıl büyük sınavı geçenin kim olduğunu gösterir.

Ben esaret yaşamış bir insan olarak şunu gördüm:

İnsanı asıl yaralayan şey, fizikî şartların zorluğu kadar *"değer görüyor mu, görmüyor mu?"* sorusudur. Bir insan size bir tas su verdiğinde bile "sen hâlâ bir insansın" mesajını alırsınız; ama size aşağılandığınızı hissettiren en küçük bir tavır bile insanın iç dünyasında yıllarca kapanmayan yaralar açar. Ahlâk işte tam burada devreye girer.

Bu yüzden iki taraf arasındaki fark benim için sadece bir siyasî karşılaştırma değildir. Bu, *"gücü eline geçiren insan neye dönüşür?"* sorusunun çok net bir cevabıdır. Biri gücü eline geçirdiğinde insan kalmaya çalışıyor. Diğeri ise gücü eline geçirdiğinde insanlığı bir yük gibi üzerinden atıyor.

Tarih bize şunu defalarca göstermiştir: Silahlar paslanır, ordular dağılır, haritalar değişir ama bir halkın ahlâkî duruşu, yüzyıllar boyunca hafızalarda yaşar.

Bugün Filistinli direnişin esirlere yaklaşımı, sadece bugünün değil, yarının tarih kitaplarının da konusudur. Orada yazılacak olan şey şudur: *"İmkânı azken bile insan kalmayı başaranlar vardı."* Bu, belki siyasî dengeleri hemen değiştirmez ama insanlığın vicdan terazisinde çok ağır bir yer tutar.

Muhammed Murteca

Son olarak şunu söylemek isterim: Bizim için asıl zafer, bir gün bir toprak parçasını geri almak kadar; onca zulme rağmen zalimleşmemeyi başarmaktır. Çünkü eğer zalime benzersek, aslında en çok kendi davamıza zarar veririz. Ben, bütün acılara rağmen bu çizginin korunmasını Filistin halkının en büyük onuru olarak görüyorum.

7 Ekim olaylarına dair Filistin toplumunun genel tutumu dünya kamuoyunda çok tartışılıyor. Bugün on binlerce sivilin şehid olmasına rağmen halkın 7 Ekim'e bakışında bir değişim oldu mu? Filistinlilerin desteği ya da eleştirisi hakkında güncel tabloyu nasıl değerlendiriyorsunuz?

7 Ekim'den sonra Filistin toplumunun yaşadığı şey sadece bir askerî süreç değil; aynı zamanda çok derin bir duygusal ve psikolojik sarsıntı oldu. Bir tarafta uzun yılların birikmiş öfkesi, çaresizliği ve abluka içinde muhasara hissi vardı; diğer tarafta ise ardından gelen ağır bedeller, büyük yıkım ve on binlerce sivilin kaybı... Bu iki uç duygu, Filistin toplumunun 7 Ekim'e bakışını da çok katmanlı hâle getirdi.

Şunu net söyleyebilirim: Halkın büyük çoğunluğu, 7 Ekim'i tarihten kopuk bir olay olarak görmüyor. İnsanlar bugünü, yıllardır biriken baskıların, işgalin, ablukanın, gözaltıların, ev yıkımlarının ve sistematik aşağılanmanın bir sonucu olarak okuyor. Yani *"Bir anda oldu"* demiyorlar; "Zaten yıllardır oluyordu" diyorlar. Bu bakış açısı, toplumsal desteğin ana damarını hâlâ canlı tutuyor.

> *En çarpıcı şey şu: Bunca yıkıma rağmen halk içinde hâlâ şu cümle çok güçlü şekilde yaşıyor: "Acı çok büyük olabilir, ama zillet daha büyük olamaz."*

Ancak yaşanan büyük yıkım, özellikle kadınlar ve çocuklar üzerinden gelen ağır bedeller, halk içinde doğal olarak çok derin bir acı ve sorgulama da oluşturdu. İnsanlar bir yandan, *"Onurumuz için bedel ödüyoruz."* derken, diğer yandan kaybettikleri evlatların, annelerin, babaların yasını tutuyor. Bu iki duygu çelişkili gibi görünse de Filistin toplumunda aynı anda var olabiliyor. İnsan hem direnişi savunup hem de kaybının acısıyla yanabiliyor.

Bugün sahada şunu çok net görüyoruz: Halkın genel duruşu tam teslimiyet değil; ama aynı zamanda kayıtsız bir coşku da değil. Daha çok *"Acı çekiyoruz ama boyun da eğmiyoruz"* çizgisinde bir ruh hâli var. İnsanlar artık slogan atmaktan çok, hayatta kalmaya odaklanmış durumda. Bu yüzden 7 Ekim'e yönelik söylemler eskisi kadar slogan merkezli değil; daha çok hüzün, yorgunluk ve direnç iç içe geçmiş bir dil taşıyor.

Eleştiri var mı? Elbette var. Özellikle savaşın bedelinin ağırlığı arttıkça, bazı kesimlerde *"Bu kadar yıkım gerekli miydi?"* sorusu daha yüksek sesle sorulmaya başlandı. Ama bu eleştiriler genelde direniş fikrine değil; bedelin büyüklüğüne ve sivil kayıplara yöneliktir. Yani toplumun büyük kısmı "Neden direniyoruz?" sorusunu değil, *"Bu acıyı nasıl daha az yaşayabilirdik?"* sorusunu soruyor.

Özetle bugünkü tabloyu şöyle tarif edebilirim: Filistin toplumu 7 Ekim'den sonra ne eski coşkusunda ne de umutsuz bir teslimiyet içinde. Daha çok derin bir yasın, ağır bir yorgunluğun ve aynı zamanda kırılmayan bir onurun ortasında duruyor. İnsanlar artık yüksek sesle değil, daha çok içlerinden direniyor.

Ve en çarpıcı şey şu: Bunca yıkıma rağmen halk içinde hâlâ şu cümle çok güçlü şekilde yaşıyor:

"Acı çok büyük olabilir, ama zillet daha büyük olamaz."

Bu cümle, bugün Filistin toplumunun ruh hâlini belki de en doğru özetleyen ifadedir.

"Bu savaş 7 Ekim'de başlamadı" ifadesi sıkça kullanılıyor. Sizce bu çatışmanın gerçek başlangıç noktası neresidir?

"Bu savaş 7 Ekim'de başlamadı" cümlesi, aslında Filistinlilerin hafızasında çok eski bir gerçeğin kısa bir özetidir. Bizim için savaşın başlangıcı tek bir tarih değildir; bu, nesiller boyunca aktarılan bir kayıp, sürgün ve direnç hikâyesidir. 7 Ekim, bu uzun hikâyenin sadece son ve en görünür kırılma noktalarından biridir.

Gerçek başlangıç, Filistin halkının topraklarından koparıldığı, evlerinden sürüldüğü ve bir gecede mülteciye dönüştürüldüğü Nekbe ile başlar. O gün sadece haritalar değişmedi; insanların hayatları, kimlikleri ve gelecekleri de parçalandı. Dedelerimizin anahtarlarını hâlâ sandıklarda saklaması bir nostalji değil, yarım kalmış bir hayatın sembolüdür. Biz, savaşı o günden beri bitmemiş bir süreç olarak yaşıyoruz.

7 Ekim'den önce de bu savaş vardı: Ev yıkımlarıyla, ablukayla, şafak baskınlarıy-

la, keyfî tutuklamalarla, çocukların gözleri önünde aşağılanan babalarla vardı.

Yani 7 Ekim, bir başlangıç değil; zaten devam eden bir çatışmanın patlama noktasıdır. Dünyanın 7 Ekim'de *"şimdi başladı"* diye izlemeye aldığı şey Filistinliler için uzun zamandır kesintisiz şekilde yaşanan bir gerçekliktir.

Bu yüzden bizler, 7 Ekim'i savunulacak ya da sadece eleştirilecek bir gün olarak değil; *"Bu noktaya nasıl gelindi?"* sorusunun sorulması gereken bir tarih olarak görüyoruz. Eğer sadece 7 Ekim'i konuşur, ondan öncesini görmezden gelirsek, sorunun kökünü değil sadece sonucunu tartışmış oluruz. Bu da gerçek bir çözüm üretmez.

Filistin halkı açısından bakıldığında, çatışmanın başlangıcı aynı zamanda onurun sistematik olarak zedelenmeye başlandığı andır. Bir insan her gün aşağılanıyorsa, evinin yıkılabileceğini bilerek yaşıyorsa, çocuğunu güven içinde büyütemiyorsa, özgürce hareket edemiyorsa... O insan için savaş zaten başlamış demektir. Üzerine bomba düşmesi, bu savaşın sadece daha görünür hâlidir.

Bu yüzden *"Bu savaş 7 Ekim'de başlamadı"* cümlesi bir slogan değil, tarihsel bir tespittir. 7 Ekim, uzun bir adâletsizlik zincirinin son halkalarından biridir. Eğer dünya bu zincirin sadece son halkasına bakar da öncesindeki onlarca halkayı görmezse, her zaman aynı yerde tekrar tekrar şaşırır.

Özetle şunu söyleyebilirim: Bu savaşın başlangıcı takvim yapraklarında değil; sürgün yollarında, yıkılan evlerin enkazında, anne kucağında büyüyen yetimlerin gözlerinde aranmalıdır. 7 Ekim bir ilk değil, bir sonuçtur.

Ve eğer gerçekten barış isteniyorsa, sonuçlarla değil, sebeplerle yüzleşmek gerekir.

Siyonist İsrail'in kuruluş ya da kurduruluş sürecinden Nekbe'ye, intifadalardan 7 Ekim'e uzanan dönemde Filistin halkı nasıl bir mücadele hattı geliştirdi? Bu uzun zincirin bugüne etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

» Filistin halkının mücadelesi, tek bir kuşağın tepkisi değil; nesiller boyunca taşınan bir hafızanın ve kırılmayan bir iradenin ürünüdür. Bu yüzden bizim direnişimizi yalnızca bir *"askerî hareket"* olarak okumak eksik kalır. Asıl mesele, bir halkın var olma mücadelesidir: Kimliğini, toprağını, dilini, onurunu ve geleceğini koruma mücadelesi...

Bu mücadele hattı ilk olarak zorunlu göçlerle, sürgünle ve köksüz bırakılmayla şekillendi. İnsanlar silahlarıyla değil, ellerinde anahtarlarla yola çıktılar. İlk direnç biçimi, geri dönme iradesiydi. Sonra bu irade; zamanla sokaklara, taşlara, sloganlara, örgütlenmelere ve yeni kuşakların bilincine taşındı. Yani direniş, sadece silahlı değil; aynı zamanda toplumsal, kültürel ve psikolojik bir karakter kazandı.

İntifadalarla birlikte mücadele hattı daha görünür hâle geldi. Sokak direnişi, kitle hareketi, sivil itaatsizlik ve gençliğin ön saflara çıkmasıyla bu dava artık yalnızca liderlerin değil, bütün bir halkın omuzladığı bir sorumluluk oldu. Bu dönemler, Filistin toplumuna şunu öğretti: Direniş, yalnızca kazanmak için değil; teslim olmamak için de yapılır.

Zaman ilerledikçe mücadele hattı da şekil değiştirdi. Silahlı direnişin yanı sıra medya, diplomasi, hukuk, insan hakları ve kültürel mücadele ön plana çıktı. Filistin halkı şunu anladı: Bu savaş sadece sahada değil; algıda, hafızada ve dünya vicdanında da veriliyor. Bugün sosyal medyada bir görüntünün milyonlara ulaşması, bazen bir çatışmadan daha etkili olabiliyor.

7 Ekim'e geldiğimizde ise bu uzun zincirin bir kırılma noktasına ulaştığını görüyoruz. Bu tarih, boşlukta oluşmuş bir an değil; onlarca yıllık baskının, kuşatmanın ve tıkanmışlığın bir sonucu. Önceki tüm mücadele biçimleri, farkındalıklar ve hayal kırıklıkları bu noktaya doğru birikti. O yüzden 7 Ekim'i zincirin dışında değil, zincirin içindeki sert bir halka olarak okumak gerekir.

Bu uzun mücadelenin bugüne en büyük etkisi şudur:

Filistin halkı artık sadece neye karşı olduğunu değil, ne olmak istediğini de çok net biliyor. Sadece işgale karşı değil; yok sayılmaya, silinmeye ve tarihten düşürülmeye karşı bir duruş var. Bugün bir çocuk bile "Ben kimim?" sorusuna net bir kimlikle cevap veriyor. Bu, işgalin en büyük başarısızlığıdır.

Ayrıca bu uzun mücadele, Filistin toplumuna çok ağır bedeller ödetti ama aynı zamanda çok güçlü bir dayanıklılık kültürü de kazandırdı. İnsanlar kaybetmeyi öğrendi ama vazgeçmeyi öğrenmedi. Bu fark çok belirleyicidir. Çünkü kayıp sizi zayıflatabilir ama vazgeçiş sizi bitirir.

Muhammed Murteca

> *Bizim direnişimizi yalnızca bir "askerî hareket" olarak okumak eksik kalır. Asıl mesele, bir halkın var olma mücadelesidir: Kimliğini, toprağını, dilini, onurunu ve geleceğini koruma mücadelesi...*

Özetle şunu söyleyebilirim: Nekbe'den 7 Ekim'e uzanan mücadele hattı, Filistin halkını askerî olarak zayıflatmış olabilir ama irade olarak güçlendirmiştir. Bugün yaşanan her yıkımın içinde bu uzun hafızanın izi vardır. Bu da şunu gösteriyor: Bu mücadele bir anlık öfkenin değil, tarihsel bir bilincin ürünüdür. Ve tarih bilinci olan bir halk yenilebilir ama kolay kolay silinmez.

Siyonist İsrail'in toprak işgal etme politikaları hakkında çok tartışma var. "Filistinliler topraklarını sattı!" iddiasına cevabınız nedir? İsrail'in toprak gasp sürecini tarihsel olarak nasıl açıklarsınız?

» *"Filistinliler topraklarını sattı!"* iddiası, gerçeği açıklamak için değil; işgali meşrulaştırmak için üretilmiş bir söylemdir. Bu cümle, mağdurun suçlu gibi gösteril-

diği klasik bir algı operasyonudur. Tarihsel gerçekler bu iddiayı açık ve net biçimde çürütmektedir.

Evet, Osmanlı'nın son dönemlerinde ve İngiliz mandası yıllarında çok sınırlı sayıda bireysel arazi satışı olmuştur. Ancak bu satışlar Filistin topraklarının çok küçük bir yüzdesini oluşturur. Büyük çoğunluk ne satılmıştır ne de sahipleri tarafından terk edilmiştir. Asıl kırılma noktası, insanların silah zoruyla yerlerinden edilmesiyle başlamıştır. Aileler bir gecede evlerinden çıkarılmış, köyler boşaltılmış, geri dönmeleri yasaklanmıştır. İnsanların kapı anahtarlarını hâlâ saklaması, *"satışın"* değil, zorla koparılışın en somut kanıtıdır.

Toprak gasp süreci esas olarak üç yöntemle ilerlemiştir:

Birincisi, zorla sürgün ve askerî güç kullanımıdır. İnsanlar korkutulmuş, tehdit edilmiş, kaçmaya zorlanmıştır. Boşalan evlere ise başkaları yerleştirilmiştir.

İkincisi, hukuk kılıfı altında yapılan gasptır. İşgal sonrası çıkarılan özel yasalarla *"sahipsiz"* ilân edilen topraklar devletleştirilmiş; aslında sahipleri sınırın birkaç kilometre ötesinde yaşayan Filistinlilerin mülkleri resmî belgelerle ellerinden alınmıştır. Yani gasp, sadece silahla değil; kâğıtla ve mühürle de yapılmıştır.

Üçüncüsü, yerleşim politikasıdır. Toprak ele geçirildikten sonra üzerine yerleşim birimleri kurularak durum *"geri dönülmez"* hâle getirilmeye çalışılmıştır. Bu da işgalin geçici değil, kalıcı bir yayılma politikası olduğunu gösterir.

> *İnsanların kapı anahtarlarını hâlâ saklaması, "satışın" değil, zorla koparılışın en somut kanıtıdır.*

"Filistinliler sattı!" söylemi, özellikle Batı kamuoyunda şu algıyı oluşturmak için kullanılır:

"Ortada bir haksızlık yok, herkes gönüllü olarak mülkünü devretti."

Bu algı gerçeği yansıtmaz. Çünkü bir insan toprağını özgür iradesiyle sattığında ertesi gün mülteci kampına düşmez, evinden zorla çıkarılmış biri düşer.

Ayrıca şunu da unutmamak gerekir: Bir halkın toprağı sadece tapu kaydıyla değil; o toprakta gömülü olan hatıralarla, mezarlarla, ağaçlarla, yaşamla var olur. Filistinliler için toprak, sadece ekonomik bir varlık değildir; kimliğin bir parçasıdır. İnsan kimliğini *"satmakla"* suçlanamaz.

Bu söylemin asıl amacı, Filistin halkının yaşadığı trajediyi bir *"ticaret hikâyesine"* indirgemektir. Oysa ortada ticaret değil; zor, baskı, sürgün ve sistematik mülksüzleştirme vardır. Bugün hâlâ Batı Şeria'da ve Kudüs çevresinde devam eden toprak gaspları da bunun açık göstergesidir. Eğer mesele *"satış"* olsaydı, bugün hâlâ her gün yeni el koymalar yaşanmazdı.

Özetle çok net söyleyebilirim: Filistinliler topraklarını satmadı. Toprakları, güç kullanılarak ellerinden alındı.

Bu gerçeği ters yüz etmeye çalışan her söylem, işgali meşrulaştırma çabasından başka bir şey değildir. Ve şunu da unutmamak gerekir:

Toprak elinizden alınabilir ama bir halkın toprağına olan aidiyeti asla zorla sökülemez.

Batı Şeria ve Doğu Kudüs'teki işgalci şiddeti yıllardır devam ediyor. Özellikle 7 Ekim sonrası işgallerin genişletilmesi için daha agresif adımlar atıldı. Bu bölgelerin geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Batı Şeria ve Doğu Kudüs, Filistin meselesinin bugün en sessiz ama en yakıcı cepheleri hâline gelmiş durumda. Gazze'de savaş bütün dünyanın gözleri önünde yaşanırken Batı Şeria ve Doğu Kudüs'te bambaşka bir süreç, daha sessiz ama aynı derecede yıkıcı şekilde ilerliyor. Özellikle 7 Ekim'den sonra bu bölgelerde uygulanan baskının belirgin şekilde arttığını çok net görüyoruz.

Hâlâ Batı Şeria'da insanlar her sabah *"Bugün hangi ev yıkılacak?"* korkusuyla uyanıyor. Baskınlar, gözaltılar, yol kontrol noktaları, köy girişlerine kurulan geçici askerî bariyerler ve yerleşimci saldırıları artık gündelik hayatın bir parçası hâline gelmiş durumda. İnsanlar okula giderken, işe çıkarken, hastaneye ulaşmaya çalışırken bile sürekli bir belirsizlik ve tehdit atmosferi içinde hareket ediyor.

Doğu Kudüs'te ise görünürde daha *"sivil"* ama aslında çok daha planlı bir kuşatma uygulanıyor. Evlerin tapularının iptal edilmesi, ikamet haklarının düşürülmesi, mahallelerin adım adım boşaltılması, kutsal mekânlar üzerindeki baskı... Bütün bunlar, Kudüs'ün demografik yapısını yavaş yavaş değiştirmeyi hedefleyen uzun vadeli bir politikanın parçalarıdır. Burada amaç sadece bir toprağı değil, o toprağın hafızasını ve kimliğini de değiştirmektir.

7 Ekim sonrası dönemde bu baskının daha da sertleşmesinin sebebi şudur:

Gazze, dünya gündeminin merkezindeyken Batı Şeria ve Kudüs'te yaşananlar daha az görünür hâle geliyor. Bu da işgali yürüten taraf için *"daha rahat hareket edebileceği"* bir alan oluşturuyor. Yani bir yerde bombalar konuşurken, diğer yerde haritalar sessizce değiştiriliyor.

Peki, bu bölgelerin geleceğini nasıl görüyorum? Açık söylemek gerekirse tablo çok zorlu ve tehlikeli. Yerleşimlerin yayılması, Filistin şehirleri arasındaki coğrafi bütünlüğün koparılması, insanların küçük küçük adacıklara sıkıştırılması, gelecekte bağımsız ve bütüncül bir Filistin coğrafyasını daha da zorlaştırıyor. Bugün Batı Şeria'da uygulanan politika, fiilî olarak bir "parçalama ve boğma" stratejisidir.

Buna rağmen şunu da çok net söylemek isterim:

Bu baskı, halkın direncini tamamen kırmış değil. Aksine, özellikle genç kuşaklarda çok güçlü bir "toprağı terk etmemek" bilinci oluşmuş durumda. İnsanlar her şeye rağmen evlerini bırakmamaya, mahallelerinden kopmamaya, kimliklerini korumaya çalışıyor. Belki askerî anlamda güçsüzler ama yerinden edilmemek konusunda son derece kararlılar.

Doğu Kudüs'te her ev yıkımına karşı verilen hukuk mücadelesi, Batı Şeria'da her yol kapatmaya karşı bulunan alternatif patikalar, her engellemeden sonra yeniden açılan küçük ticaret hayatı... Bunların hepsi şunu gösteriyor: İşgal her geçen gün mekânı daraltıyor ama iradeyi tamamen yok edemiyor.

Gelecek açısından en büyük tehlike şudur:

Batı Şeria ve Doğu Kudüs'te yaşananlar bir gün "geri dönülmez bir gerçeklik" gibi kabul edilirse işte o zaman işgal sadece askerî değil, zihinsel olarak da kazanmış olur. Bu yüzden bu bölgeler, Filistin meselesinin belki de en kritik eşiğini temsil ediyor.

Özetle geleceği üç kelimeyle anlatmam gerekirse şunu söylerim:

Baskı artacak, alan daralacak, direniş sessizleşecek ama bitmeyecek.

Çünkü bu topraklarda direniş bazen bir taşla, bazen bir dilekçeyle, bazen sadece *"gitmemekle"* yapılır.

▶ *Batı Şeria'daki direniş unsurlarına karşı Mahmud Abbas yönetiminin pasif tutumu çok tartışılıyor. Bu yaklaşımın sahadaki direnişe etkisi nedir?*

» Mahmud Abbas yönetiminin Batı Şeria'daki direniş karşısındaki tutumu, Filistin toplumunda uzun süredir ciddi bir güven krizine yol açmış durumda. Halkın önemli bir kısmı, yönetimin işgal karşısında yeterince koruyucu ve caydırıcı bir rol üstlenmediğini düşünüyor. Bu da doğal olarak sahadaki direniş dinamiklerini doğrudan etkiliyor.

Öncelikle şunu net söylemek gerekir: Batı Şeria'daki direniş, büyük ölçüde merkezî bir karar mekanizmasından değil halkın yaşadığı günlük baskılardan besleniyor. Ev yıkımları, baskınlar, keyfî gözaltılar, yol kapatmaları ve yerleşimci saldırıları arttıkça insanların içindeki öfke ve savunma refleksi de artıyor. Bu, yönetimin politikalarından bağımsız olarak sahada kendiliğinden oluşan bir direnç hattı meydana getiriyor.

Ancak Mahmud Abbas yönetiminin pasif ve uzlaşmacı çizgisi, bu direnişi iki yönden etkiliyor:

Birincisi: Direniş ile resmî yapı arasındaki kopuş derinleşiyor.

Gençler, özellikle yeni kuşaklar, yönetimi kendilerinden uzak ve sahadaki gerçeklerle bağını koparmış bir yapı olarak görüyor. Bu durum, direnişin daha bağımsız, dağınık ve kontrolsüz bir karakter kazanmasına yol açıyor. Yani merkezî bir yönlendirme yerine, mahalle bazlı, hücre bazlı, anlık tepkiler ön plana çıkıyor.

İkincisi: Halkta *"Yalnız bırakıldık."* duygusu güçleniyor.

Bir saldırı yaşandığında ya da bir ev yıkıldığında, insanlar karşılarında yalnızca işgali görüyor; kendilerini savunacak güçlü bir resmî refleks göremiyor. Bu da direnmenin bir seçenekten çok, zorunlu bir savunma biçimi olarak algılanmasına neden oluyor.

Bu pasif tutumun en tehlikeli sonucu şudur:

Direniş, bir *"toplumsal mutabakat"* zemininde değil, giderek daha fazla bireysel ve duygusal tepkiler üzerinden şekillenmeye başlıyor. Bu da sahadaki mücadelenin daha kırılgan, daha öngörülemez ve bedeli daha ağır bir hâl almasına yol açabiliyor.

Öte yandan, yönetimin bu çizgisinin direnişi tamamen bitirdiğini ya da bitireceğini söylemek de doğru olmaz. Aksine, bazı dönemlerde bu pasiflik, gençler arasında *"Kimse bizim yerimize konuşmuyor; o hâlde biz kendimiz konuşmalı ve hareket etmeliyiz."* düşüncesini güçlendiriyor. Yani paradoksal bir şekilde bastırılmışlık, bazı alanlarda direnişi daha da görünür hâle getirebiliyor.

Bugünkü tabloya baktığımızda şunu görüyoruz:

Batı Şeria'da direniş artık daha çok kurumsal değil, toplumsal ve bireysel bir refleks hâline gelmiştir. Yönetimin pasif tutumu bu dönüşümü hızlandırmış, resmî siyaset ile sokak arasındaki mesafeyi daha da açmıştır.

Özetle bu yaklaşımın sahaya etkisini tek cümleyle şöyle tarif edebilirim:

Yönetimin pasifliği direnişi bitirmedi; direnişi daha yalnız, daha parçalı ama aynı zamanda daha spontane bir hâle getirdi.

Bu da kısa vadede işgali zorlayabilir ancak uzun vadede direnişin daha ağır bedeller ödemesine yol açabilecek riskli bir zemini de beraberinde getiriyor.

▶ *7 Ekim'den bu yana Gazze'de yaşanan dram, tüm dünya halklarını ayağa kaldırdı. Batılı devletler, halklarının sesini ne kadar duymak istemese de bir yerden sonra bu çığlıkları duymak ve Filistin'e yönelik politika değişikliğine gitmek zorunda kaldılar. Bu politika değişikliğinin en önemli unsurları arasında Filistin'i bağımsız devlet olarak tanımak ve bölgede İki Devletli Çözümü desteklemek oldu. Siz İki Devletli Çözümü nasıl değer-*

Muhammed Murteca

lendiriyorsunuz? Sizce bu pratikte mümkün mü yoksa yine Batı'nın bir oyunu mu?

İki Devletli Çözüm meselesi, Filistin halkının kulağında artık yeni bir vaat gibi değil; yıllardır tekrarlanan ama bir türlü hayata geçirilemeyen eski bir söz gibi yankılanıyor. Biz bu kavramı sadece diplomatik masalarda değil, sahadaki acı tecrübelerimizle de defalarca sınadık. Bugün geldiğimiz noktada şunu net söylemek gerekir: Sorun, çözümün adında değil; onu gerçekten uygulama iradesinin olup olmamasındadır.

Teorik olarak bakıldığında, iki ayrı halkın iki ayrı devlette barış içinde yaşaması kulağa makul ve adil gibi geliyor. Ancak pratikte yaşananlar, bu teorinin sürekli olarak boşa düştüğünü gösterdi. Çünkü sahada iki devlet inşa edecek bir gerçeklik kalmadı. Toprak parça parça bölündü, şehirler kuşatıldı, yollar kesildi, yerleşimler yayıldı ve Filistin coğrafyası birbirinden kopuk adacıklara dönüştürüldü. Bugün haritaya baktığınızda, üzerine *"devlet"* yazabileceğiniz bütüncül bir alan bırakılmadığını görüyorsunuz.

Batı'nın bu söylemi yeniden gündeme getirmesinde elbette savaşın dünya kamuoyunda oluşturduğu büyük baskı da etkili oldu. On binlerce sivilin hayatını kaybetmesi, özellikle çocukların ve kadınların yaşadığı dram, Batı için de artık örtülmesi zor bir vicdan yükü hâline geldi. Bu yüzden "çözüm" konuşuluyor. Ancak Filistinliler çok iyi biliyor ki birçok defa çözüm konuşulurken aynı anda sahada işgal genişletildi.

> *İki Devletli Çözüm meselesi, Filistin halkının kulağında artık yeni bir vaat gibi değil; yıllardır tekrarlanan ama bir türlü hayata geçirilemeyen eski bir söz gibi yankılanıyor.*

Bu yüzden halk arasında çok yaygın bir kanaat var:

İki Devletli Çözüm, çoğu zaman Filistinliler için değil, Batı'nın kendi vicdanını rahatlatması için gündeme getiriliyor. Yani *"Biz çözüm arıyoruz."* deniliyor ama bu arayış, gerçek bir baskı mekanizmasına dönüşmediği sürece yalnızca bir diplomatik cümle olarak kalıyor.

Bir başka önemli mesele de şudur: İki Devletli Çözüm, Filistin halkına genellikle *"Mevcut şartları kabullen!"* teklifiyle sunuluyor. Yani *"Kalanı kabul et, elinden alınanları konuşma!"* deniliyor. Oysa barış, kaybı meşrulaştırarak değil; adâleti tesis ederek olur. İnsanlar evlerine dönemeden, mülteciler görmezden gelinerek, Kudüs meselesi çözümsüz bırakılarak kurulacak bir devlet, kâğıt üzerinde var olabilir ama toplumun kalbinde karşılık bulmaz.

Bugün Filistin sokaklarında konuşulan şey şudur:

Eğer iki devlet olacaksa bu gerçekten egemen, gerçekten bağımsız; sınırları, ekonomisi, güvenliği, hava sahası, deniz bağlantısı olan bir devlet olmalıdır. Sadece bayrağı olan ama anahtarları başkasının elinde olan bir yapı, devlet değil bir vitrindir.

Ben kişisel olarak şunu düşünüyorum:

Bugünkü güç dengeleri ve sahadaki işgal gerçekliği devam ettiği sürece, İki Devletli Çözüm'ün samimi ve adil bir şekilde uygulanması çok zor görünüyor. Ama bu, Filistin halkının adâlet talebinden vazgeçeceği anlamına gelmiyor. Sadece çözümün adının değil, ruhunun da değişmesi gerektiğini gösteriyor.

Özetle şunu söyleyebilirim:

İki Devletli Çözüm, kâğıt üzerinde mümkün olabilir.

Ama sahada adâlet olmadan, güç dengesi değişmeden ve işgal politikaları durdurulmadan bu çözüm; Filistinliler için gerçek bir kurtuluş olmaktan çok ertelenmiş bir hayal olarak kalır.

Filistin halkı artık şunu çok net söylüyor:

"Bize bir isim verilmiş, bir çözüm değil gerçekten adil bir çözüm lazım."

Özgür olduktan sonra Batılı halkların Gazze'ye olan desteğini gözlemleyebildiniz mi? Müslüman olmayan halkların Gazze'ye desteğini nasıl yorumluyorsunuz?

Evet, özgürlüğümden sonra Batılı halkların Gazze'ye yönelik tepkisini ve desteğini yakından gözlemleme imkânı buldum. Açık söylemem gerekirse bu destek, beni hem şaşırttı hem de derinden etkiledi. Çünkü yıllardır Filistin meselesi çoğu zaman sadece *"siyasî bir kriz"* olarak anlatılırken bu kez dünyanın birçok yerinde insanlar meseleyi bir insanlık krizi olarak görmeye başladı.

Sokaklarda gördüğümüz yürüyüşler, üniversitelerdeki protestolar; sanatçıların, akademisyenlerin, sıradan vatandaşların yükselttiği ses... Bunlar bize şunu gösterdi: Gazze'de akan kan, artık sadece Müslümanların vicdanında değil insan kalabilmiş herkesin vicdanında bir yara açmış durumda. İnsanlar din sormadan, ırk sormadan, *"Bu yapılan doğru mu?"* sorusunu sormaya başladı.

Özellikle Müslüman olmayan halklardan

gelen destek, benim için çok anlamlıydı. Çünkü bu destek, meselenin sadece bir *"din çatışması"* olmadığını; özünde adâlet, insan hakları ve yaşam hakkı meselesi olduğunu dünyaya bir kez daha hatırlattı. Bir Hristiyanın, bir Yahudinin, bir ateistin, bir Budist'in *"Gazze'de çocuklar öldürülmesi!"* diye sokakta yürümesi, Filistin davasının ne kadar evrensel bir noktaya taşındığını gösteriyor.

Bu destek, aynı zamanda Batılı hükûmetmetlerle halklar arasındaki büyük bir kopuşu da ortaya çıkardı. Birçok ülkede yönetimler politik olarak İsrail'e destek verirken halkların önemli bir kısmı sokaklarda bunun tam tersini haykırdı. Yani biz bu süreçte şunu çok net gördük: Devletlerin politikası, her zaman halkların vicdanını temsil etmiyor. Bu da bize umut veren çok önemli bir kırılma oldu.

Ancak bu desteğe dair gerçekçi olmak da gerekiyor. Sokakta yükselen sesler çok kıymetli, çok değerli ama sahada akan kanı durdurmaya yetmediğini de acıyla görüyoruz. Yani vicdan, siyasî iradeye tam olarak dönüşebilmiş değil. Bu da Filistin halkı için şu çelişkili duyguyu doğuruyor:

Destek görmek umut veriyor, ama aynı zamanda *"Neden bu destek somut adımlara dönüşmüyor?"* sorusu insanın içini yakıyor.

Müslüman olmayan halkların verdiği desteği ben özellikle şu açıdan çok önemsiyorum: Bu insanlar Gazze'yi kendi çocukları gibi savunuyor. Yani destek, artık sadece "uzaktan bir merhamet" değil; *"bizim başımıza gelmiş gibi bir öfke ve sahiplenme"* hâline gelmiş durumda. Bu, Filistin meselesinin dünyada algısal olarak çok önemli bir eşiği geçtiğini gösteriyor.

Öte yandan şunu da unutmamak gerekir: Batı toplumlarının tamamı aynı değil. Hâlâ güçlü bir propaganda, hâlâ güçlü bir medya dili, hâlâ Filistin'i tek taraflı anlatan büyük yapılar var. Buna rağmen özellikle genç kuşaklarda daha sorgulayıcı, daha vicdan merkezli bir bakışın hızla yayıldığını da çok net görüyoruz.

Özetle şunu söyleyebilirim:

Batılı halkların Gazze'ye verdiği destek, Filistin davasının sadece bir coğrafyanın değil, küresel vicdanın meselesi hâline geldiğini gösteriyor. Bu destek henüz savaşı durduracak güce ulaşmamış olabilir ama dünya artık eskisi kadar rahat susamıyor.

Ve bazen bir davanın kazanılması, önce dünyanın suskunluğunun kırılmasıyla başlar. Gazze için bu suskunluk, önemli ölçüde kırılmış durumda.

Gazze'de şehid edilenlerin büyük çoğunluğunu kadınlar ve çocuklar oluşturuyor. Özellikle çocukların yaşadığı açlık, susuzluk, travma ve yalnızlığı nasıl tarif edersiniz? Filistinli bir çocuk için savaş ne demek?

Gazze'de bir çocuk için savaş, bombaların sesinden kaçmakla başlayan bir şey değildir; savaş, daha o çocuk dünyaya gözlerini açtığı anda hayatın içine sızmış bir gerçekliktir. Burada çocuklar için savaş, bazen bir oyuncak eksikliği değil bir anne eksikliği, bazen bir su bardağı değil bir güven duygusu eksikliğidir. Bu yüzden Gazze'de çocuk olmak, dünyanın başka hiçbir yerinde çocuk olmaya benzemez.

Açlık ve susuzluk meselesi, çocukların bedeninden önce ruhunu yoran bir şeydir. Çünkü çocuk anlamaz neden yemek yoktur, neden su sınırlıdır, neden annesi hep *"yarın"* der. Çocuk için *"yarın"*, gerçek bir zaman değildir; çocuk için her şey *"şimdi"*dir: *"Şimdi acıktım."*, *"Şimdi korktum."*, *"Şimdi annemi istiyorum."*... Ama savaş, çocuklara sürekli beklemeyi öğretir. Beklemek, bir çocuk için öğrenilmesi en ağır şeylerden biridir.

Travma meselesi ise daha derin ve uzun sürer. Gazze'de çocuklar, korkuyu bir kelime olarak değil; bir beden hâli olarak tanır. Uykular bölünür, irkilerek uyanırlar, bazı seslerden kaçtıklarını fark edersiniz. Çocuklar bazen konuşmaz, bazen hiç susmaz. Bazıları içine kapanır, bazıları normalden fazla hareketli olur. Bu da bize şunu gösterir: Savaş, her çocuğu aynı şekilde değil; ama her çocuğu bir şekilde yaralayarak etkiler.

Filistinli bir çocuk için yalnızlık da çok ağır bir kelimedir. Çünkü burada yalnızlık sadece *"tek başına kalmak"* değildir; bazen yanında annesi varken bile kendini güvende hissetmemektir. Bazen kalabalık bir çadırda bile çocuk kendini kimsesiz hisseder. Çünkü savaş, sadece insanları değil insanlar arasındaki güven duygusunu da parçalar. Bir çocuk güvende hissetmediği zaman, büyümesi de yarım kalır.

Filistinli bir çocuk için savaş ne demek, biliyor musunuz?

Savaş demek, okul çantasının içinde kitap değil korku taşımak demektir; masal dinlemek yerine siren sesiyle uyumak demektir.

Muhammed Murteca

> *Gazze'de bir çocuk için savaş, bombaların sesinden kaçmakla başlayan bir şey değildir; savaş, daha o çocuk dünyaya gözlerini açtığı anda hayatın içine sızmış bir gerçekliktir.*

Ama bütün bunlara rağmen çok çarpıcı bir gerçek daha var:

Gazze'de çocuklar sadece mağdur değil, aynı zamanda şaşırtıcı derecede dirençli. En küçük imkânda gülmeyi, oyun uydurmayı, yeniden arkadaşlık kurmayı başarıyorlar. Bir top bulduklarında oynuyorlar, bir taşla bile oyun icat edebiliyorlar. Bu, içinde bulundukları şartları normalleştirmek değil; hayatta kalabilmek için geliştirilmiş bir ruhsal savunma biçimidir.

Kadınlar ve çocuklar, bu savaşın en ağır yükünü taşıyor. Çünkü kadınlar sadece kendi korkularını değil, çocuklarının korkularını da taşımak zorunda kalıyor. Bir anne, açken bile çocuğunun tok görünmesini ister. Bir anne, korkarken bile çocuğuna *"Korkma!"* demeye devam eder.

İşte Gazze'de annelik böyle bir şeydir: Kendi kalbi paramparçayken çocuğunun kalbini ayakta tutmaya çalışmak.

Özetle Filistinli bir çocuk için savaş, sadece bomba değil;

Yarım kalan oyun,

Erken büyüyen gözler,

Eksik kalmış bir çocukluk demektir.

Ve dünyanın en büyük borcu da şudur:

Bu çocuklara sadece yardım değil, çalınan çocukluklarını geri verecek bir adâlet borcudur.

Siyonist İsrail, savaşlarda dokunulmazlığı olan gazetecileri de hedef aldı. Siz de bir gazeteci olarak bu vahşeti nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bir gazeteci için hakikati aktarmak sadece bir meslek değildir; hayata karşı bir sorumluluktur. Gazze'de yaşananlar, bu sorumluluğun ne kadar ağır bir bedelle taşındığını bütün dünyaya gösterdi. Normal şartlarda gazeteci, savaşın en tehlikeli tanığıdır ama aynı zamanda uluslararası hukuk tarafından özel olarak korunması gereken bir figürdür. Çünkü gazeteci sustuğu zaman, hakikat de susar.

Bugün Gazze'de gördüğümüz tablo, savaş hukukunun değil hakikatin hedef alındığı bir düzeni işaret ediyor. Kameranın susturulması, mikrofonun kırılması, muhabirin görev yapamaz hâle getirilmesi sadece bir güvenlik refleksi değildir. Bu, doğrudan gerçeğin dolaşımını kesme girişimidir. Çünkü görüntü varsa inkâr zorlaşır; tanıklık varsa yalan daha çabuk çöker.

> *Bir gazeteci için hakikati aktarmak sadece bir meslek değildir; hayata karşı bir sorumluluktur.*

Bir gazeteci olarak şunu çok net söyleyebilirim:

Gazze'de gazetecilere yönelik saldırılar, *"yanlışlık"* veya *"kaza"* ile açıklanamayacak kadar sistematik bir hâl aldı. Bu durum, yalnızca bir meslek grubuna yönelik tehdit değildir; aynı zamanda dünyanın bilme hakkına yönelik bir saldırıdır. Gazeteciler hedef alındığında sadece insanlar değil, bilgilenme kanalları da yaralanır.

Bu noktada uluslararası basın örgütlerinin, özellikle Committee to Protect Journalists gibi kurumların yıllardır yaptığı uyarılarda ne kadar haklı olduğu bir kez daha ortaya çıktı. Ne yazık ki uyarılar, çoğu zaman fiilî korumaya dönüşmedi. Kınamalar oldu, raporlar yayımlandı ama sahada hayatını kaybeden gazeteciler için bu açıklamaların telafi edici bir karşılığı olmadı.

Gazetecilerin hedef alınması aynı zamanda şu mesajı verir:

"Burada yaşananları dünyaya anlatmayın."

Oysa Gazze'deki gazeteciler, çoğu zaman sadece başkalarının hikâyesini değil, kendi hayatlarını riske atarak kendi halkının hikâyesini anlatıyordu. Kimi zaman kamerayı taşıyan el, birkaç saat sonra bir sedyenin üzerinde taşınıyordu. Bu, bir meslek için ödenebilecek en ağır bedellerden biridir.

Ben bu vahşeti değerlendirirken meseleyi yalnızca Filistin bağlamında da görmüyorum. Bu, küresel basın özgürlüğü açısından son derece tehlikeli bir eşiğe işarettir. Eğer bir savaşta gazeteci susturulabiliyorsa ve buna güçlü bir uluslararası karşılık gelmiyorsa, yarın başka bir coğrafyada da aynı yöntem çok daha rahat uygulanabilir.

Şunu da açıkça söylemek gerekir:

Gazze'de gazeteciler sadece bilgi aktarmada, aynı zamanda insanlığın hafızasını ayakta tutmaya çalıştı. Enkazın başında bekleyen bir annenin sessizliği, bir çocuğun korkulu bakışı, yıkılmış bir sokağın boşluğu... Bunların hepsi, tarihe düşülen notlardır. Gazeteci susturulduğunda aslında bu notlar silinmek istenir.

Özetle ben bu tabloyu şöyle değerlendiriyorum:

Gazetecilerin hedef alınması, yalnızca bir savaş suçu meselesi değil;

Hakikate karşı açılmış bir savaşın en çıplak göstergesidir.

Ama bütün baskılara rağmen şunu da gördük:

Gazze'de gazeteciler susturulamadı.

Biri sustu, diğeri konuştu.

Bir kamera düştü, başka bir kamera kalktı.

Bu da bize şunu gösterdi:

Gerçeği öldürmek, bir insanı öldürmekten çok daha zordur.

Bir gazeteci olarak bilgi akışının kesilmesinin savaşın gidişatına etkisini

nasıl görüyorsunuz? Medyanın susturulduğu bir ortamda hakikatin korunması mümkün mü?

» Bilgi akışının kesilmesi, modern savaşların en stratejik silahlarından biri hâline gelmiştir. Artık sadece topraklar değil, anlatılar da işgal ediliyor. Bir savaşta insanlar kadar bilgiler de kuşatma altına alınır. Çünkü günümüzde bir gerçeğin görünür olması, bazen bir cephede kazanılan askerî başarıdan daha etkili sonuçlar doğurabiliyor.

Gazze örneğinde bunu çok net gördük. İnternetin kesildiği, elektrik hatlarının devre dışı kaldığı, gazetecilerin hareket edemez hâle getirildiği anlarda sahadaki yıkım dünyaya ulaşamadı. Bu, savaşın fiilî gidişatını değil belki ama algısal gidişatını doğrudan etkiledi. Bilgi akışı kesildiğinde sahada olan biten *"yokmuş gibi"* davranılabiliyor. İşte bu, saldırının sadece fiziksel değil, aynı zamanda hafızaya karşı da yapıldığını gösterir.

Bir gazeteci olarak şunu çok net söyleyebilirim:

Hakikat, kendiliğinden güçlü değildir. Hakikatin güçlü olabilmesi için taşınması, aktarılması ve korunması gerekir. Kamera yoksa, mikrofon yoksa, internet yoksa, hakikat kendi başına sınırları aşamaz. Bu yüzden bilgi kanallarının kesilmesi, doğrudan gerçeğin nefessiz bırakılmasıdır.

Medyanın susturulduğu bir ortamda hakikatin korunması mümkün mü?

Zor... ama tamamen imkânsız değil. Bugün Gazze'de gördüğümüz şu:

Profesyonel medya susturulsa bile, insanlar cep telefonlarıyla, kısa videolarla, kırık bağlantılarla, bazen sadece tek bir fotoğraf karesiyle hakikati dışarıya taşımaya çalışıyor. Bu, klasik gazeteciliğin dışında gelişen bir *"halk tanıklığı"* biçimi oldu. Yani hakikat kurumlardan kovulsa bile bazen evlerin içinden çıkıyor.

Ancak burada çok büyük bir risk var:

Bilgi akışı düzensizleştiğinde yalan da gerçeğin arasına daha kolay sızabiliyor. Doğrulama mekanizmaları zayıfladığında manipülasyon artıyor. Bu da masum insanların acısının bile bir propaganda malzemesine dönüşme tehlikesini doğuruyor. Bu yüzden güçlü, bağımsız ve korunmuş bir medyanın varlığı sadece haber için değil, adâlet için de hayatî.

Bilgi akışının kesilmesi savaşın gidişatını şu şekilde etkiler:

Birincisi, saldırıyı gerçekleştiren tarafın hesap verme ihtimalini azaltır.

İkincisi, kurban tarafın yalnızlık hissini derinleştirir.

Üçüncüsü, dünya kamuoyunun geç tepki vermesine yol açar.

Çünkü dünya çoğu zaman gördüğüne tepki verir. Görmeyince geç harekete geçer.

Şunu da açıkça ifade etmek gerekir:

Gazze'de hakikat zaman zaman susturuldu ama tamamen yok edilemedi. Çünkü hakikat, sadece ekranlarda yaşamaz; insanların hafızasında ve vicdanında da yaşar. Bir anne evladını kaybettiğinde bunu dünyaya duyuramasa bile o gerçek, orada var olmaya devam eder. Bir çocuk sığınağa çizdiği resimle yaşadığını anlatır, o resim de bir haberdir aslında.

Özetle bir gazeteci olarak şunu söyleyebilirim:

Medyanın susturulduğu ortamda hakikat ağır yara alır, gecikir, sarsılır... Ama tamamen ölmez. Çünkü hakikat bazen bir manşetle değil bazen bir fısıltıyla, bazen bir sarsıntıyla, bazen de bir insanın sessiz tanıklığıyla yol bulur. Er ya da geç, kendine mutlaka bir kapı aralar.

▸ ***7 Ekim sonrası başlayan bombardıman dünya genelinde "katliam" ve "soykırım" olarak tanımlanıyor. Siz, savaşın tam ortasındaki bir Gazzeli olarak bu tabloyu nasıl isimlendirirsiniz?***

» Bir savaşın adını koymak bazen haritalarla, bazen raporlarla, bazen de hukukî tanımlarla yapılır. Ama ben bu tablonun adını enkazın içinden, kayıp bir çocuğun gözünden, boş bir evin sessizliğinden koyuyorum. Benim için bu yaşananların adı sadece *"savaş"* değil; bu, sistematik bir yok etme hâlidir. Ama her Gazzeli bilir ki Siyonistler ne yaparsa yapsınlar, biz sistematik olarak her zaman var olacağız...

"Katliam" kelimesi, bir anda ve kısa sürede yaşanan büyük ölümü anlatır. *"Soykırım"* ise bir halkın, bir kimliğin, sadece bedeniyle değil, geleceğiyle birlikte hedef alınmasını ifade eder. Gazze'de yaşananlar, bu iki kavramın da ötesine geçen bir durumdur. Gazze'de tanık olduğumuz şey *"katliam"* ve *"soykırım"* tanımlarını aşan, süregelen bir yok oluş sürecidir.

▸ ***"Gazze'de modern psikoloji iflas etti." deniliyor. Enkazların gölgesinde yapılan düğünler, gülmeye devam eden insanlar görülüyor. Siz Gazze'deki insanların psikolojisini nasıl tanımlarsınız? Bu motivasyon nereden geliyor?***

Bilgi akışının kesilmesi, modern savaşların en stratejik silahlarından biri hâline gelmiştir. Artık sadece topraklar değil, anlatılar da işgal ediliyor.

» Dışarıdan bakan birçok insan, Gazze'de yaşananları görünce şu soruyu soruyor:

"Bu kadar acının içinde insanlar hâlâ nasıl gülebiliyor, nasıl düğün yapabiliyor, nasıl hayata devam edebiliyor?"

Aslında bu görüntüler modern psikolojinin çöktüğünü değil tek başına modern psikolojiyle açıklanamayacak bir insan direncinin varlığını gösteriyor.

Bu, daha çok şuna benzer:

Sürekli yara alıp yine de yürümeye devam eden bir ruh hâli.

Burada insanlar mutlu olduğu için gülmüyor; ayakta kalabilmek için gülüyor. Bu çok büyük bir farktır.

Enkazın yanında yapılan bir düğün, aslında *"Acı yok."* demek değildir. Tam tersine şunu demektir:

"Acı var, çok büyük... Ama biz onun hayatı tamamen yutmasına izin vermeyeceğiz."

Bu bir inkâr değil; bu, hayata meydan okuyan bir tutumdur. Çünkü burada insanlar çok iyi biliyor ki *"her şeyi ertelemek"* demek, hayatı tamamen askıya almak demektir. O zaman da psikolojik çöküş hızlanır.

Gazze insanının psikolojisini ayakta tutan en büyük güçlerden biri, anlam duygusudur. İnsanlar yaşadıkları acıyı *"anlamsız bir felaket"* olarak değil; bir imtihan, bir bedel, bir onur mücadelesi olarak okuyor. Bu bakış açısı, acıyı azaltmaz ama ona dayanılabilir bir çerçeve kazandırır. İnsan *"Neden acı çekiyorum?"* sorusuna bir cevap bulabildiğinde acıya katlanma gücü de artar.

Bir diğer güçlü kaynak ise toplumsal dayanışmadır. Gazze'de insanlar yalnız değil. Herkes bir başkasının yükünü az da olsa omuzluyor. Bir ev yıkıldığında komşu ev açılıyor. Bir çocuk ağladığında başka bir anne onu kucağına alıyor. Yani bireysel travma, toplumsal omuzlarda biraz daha taşınabilir hâle geliyor. Bu da psikolojik yıkımı tamamen çökmekten koruyor.

İnanç da çok merkezî bir rol oynuyor. Burada insanlar her şeyi kontrol edemediklerinin farkında. O yüzden kalplerini, kontrol edemedikleri şeyleri daha yüce bir iradeye emanet ederek taşımaya çalışıyorlar. Bu, insanın omuzundaki yükü hafifleten bir teslimiyet değil; ayağa kalkmasını sağlayan bir teslimiyettir.

> *Aslında bu görüntüler modern psikolojinin çöktüğünü değil tek başına modern psikolojiyle açıklanamayacak bir insan direncinin varlığını gösteriyor.*

Gazze'de gülmek, eğlenmek, evlenmek bazen *"mutluluk"* değil; hayatta kalabilme refleksidir. Eğer insanlar tamamen yas tutmaya başlarsa bu yas onları hayattan koparır. O yüzden küçük sevinçler burada lüks değil psikolojik bir ihtiyaçtır.

Ama şunu da unutmamak gerekir:

Bu dayanıklılık, *"hiç yara alınmadığı"* anlamına gelmez. Gazze'de birçok insan ağır travmalarla yaşıyor. Korkular, kaygılar, uykusuzluklar, içe kapanmalar çok yaygın. Yani gülüşlerin ardında çoğu zaman derin bir yorgunluk da saklıdır.

Özetle Gazze insanının psikolojisini ben şöyle tanımlarım:

Kırılmış ama teslim olmamış bir ruh hâli.

Yaralı ama hayata sırtını dönmemiş bir kalp.

Ağlamayı bilen ama gülmeyi de bırakmayan bir insanlık hâli.

Bu motivasyonun kaynağı ne modern terapi kitaplarıdır ne de teorik psikoloji tanımlarıdır. Bu motivasyon; inançtan, dayanışmadan, anlam arayışından ve *"Hâlâ hayattayız."* deme iradesinden beslenmektedir.

▶ *Bugün Filistin halkının geleceğine dair en güçlü umudunuz nedir? Sizce bu toplumun en önemli dayanma kaynağı nedir?*

» Bugün Filistin halkının geleceğine dair en güçlü umudum, bütün bu yıkıma rağmen bitmeyen *"insan kalma iradesidir."* Evler yıkılabilir, şehirler harabeye dönebilir, yollar kapanabilir... Ama insanın içindeki "ben hâlâ buradayım" diyen ses susturulamadığı sürece umut tamamen bitmez. Filistin halkı tam da bunu başarıyor: Yok edilmek istenirken bile var olmaya devam etmek.

Benim umudum, tanklardan, füzelerden, siyasî masalardan değil; annelerin duasından, çocukların inadından, gençlerin vazgeçmeyen bakışından geliyor. Bir çocuk enkazın yanında yine de *"büyüyünce ne olacaksın?"* sorusuna bir meslek ismi söylüyorsa, işte orada umut hâlâ yaşıyor demektir. Bir anne her şeye rağmen çocuğuna okula gitmesini söylüyorsa, umut hâlâ ayaktadır.

Filistin toplumunun en önemli dayanma kaynağı, bana göre iki şeyin birleşimidir: İnanç ve toplumsal bağ. İnsanlar her şeye rağmen yalnız olmadıklarını biliyor. Bir ev yandığında komşu kapısını açıyor. Bir baba düştüğünde başka bir baba çocuğunu sahipleniyor. Yani burada insanlar sadece kendi hayatları için değil, birbirleri için de ayakta duruyor. Bu, bir toplumu uzun vadede ayakta tutan en güçlü şeydir.

Bir diğer önemli kaynak ise hafıza. Filistin halkı yaşadıklarını unutmuyor ama aynı zamanda sadece geçmişte de yaşamıyor. Dedelerin anahtarlarını saklaması, sadece geri dönme hayali değil; aynı zamanda kim olduğunu unutmama kararlılığıdır. Kimliğini kaybetmeyen bir toplum, ▶▶▶

her şeye rağmen yeniden toparlanma gücünü içinde taşır.

Ben geleceğe dair umudu *"yakın bir zafer"* gibi okumuyorum. Belki bu yol uzun, belki bedeli ağır olacak. Ama şunu çok net görüyorum:

Filistin halkı artık sadece kendi bölgesinde değil, dünya vicdanında da daha görünür bir yere yerleşti. Eskiden "unutulmuş bir dosya" gibi görülen Filistin meselesi, bugün milyonların sokağa çıktığı küresel bir adâlet çağrısına dönüştü. Bu, kısa vadede sonucu değiştirmese bile uzun vadede zihniyetleri değiştirir.

Benim en büyük umudum şudur:

Filistin halkı, bunca acıya rağmen ya zalime benzeyecek ya da insan kalacak bir eşikte duruyordu; ve büyük ölçüde insan kalmayı seçti. Bu çok kıymetlidir. Çünkü kimliğini koruyabilen bir halk, tarih sahnesinden silinmez.

Özetle şunu söyleyebilirim:

Bizim umudumuz bir günde gelecek bir kurtuluş haberi değil; her gün yeniden ayağa kalkmayı başarabilen bir halk olmamızdır.

Ve bizim en büyük gücümüz de şudur:

Yıkıldık, yorulduk, çok kaybettik... ama vazgeçmeyi öğrenmedik.

Bir de farklı bir açıdan bakalım olaya: 7 Ekim'den günümüze kadar yaklaşık 67 bin şehidimiz var. Bu kadar şehidimize rağmen yaklaşık aynı rakamlarda doğum müjdesi var. Siz bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?

» 7 Ekim'den sonra yaşanan kayıpların büyüklüğü, insanın kelimelerle ifade etmekte zorlandığı bir acı bıraktı hepimizin yüreğinde. Her kayıp, sadece bir sayı değil; bir isim, bir aile, yarım kalmış bir hayat demek. Buna rağmen aynı günlerde doğum haberlerinin gelmesi, ilk bakışta insanın zihninde büyük bir tezat oluşturuyor: Bir yanda ölüm, bir yanda yeni bir hayat... Ama Gazze'nin gerçeği zaten yıllardır bu çelişkinin içinde yaşanıyor. Burada hayat ve ölüm yan yana yürüyor. Bir sokakta yas varken, birkaç sokak ötede yeni bir bebek dünyaya gelebiliyor. Bu, *"acı yok"* anlamına gelmiyor. Tam tersine, hayatın, ölüme rağmen kendine yol açma inadı anlamına geliyor.

"Katletmekle Gazzelileri bitiremediler" cümlesi, bana göre bir hamaset değil; sosyolojik bir gerçeğin ifadesidir. Çünkü burada mesele sadece nüfus meselesi değildir. Asıl mesele, bir toplumun yeniden üretme iradesidir. Bir halk, bu kadar yıkıma rağmen hâlâ çocuk sahibi oluyorsa, hâlâ geleceğe insan bırakıyorsa, bu şunu söyler:

"Bizi sadece bedenen değil, ruhen de bitirmek istediler ama başaramadılar."

Gazze'de yeni doğan bir bebek, sadece bir aile için sevinç değildir; aynı zamanda sessiz bir dirençtir. *"Biz hâlâ buradayız"* demenin en sade, en güçlü biçimlerinden biridir. Çünkü varlığınızı devam ettirmek, yok edilmek istenen bir yerde başlı başına bir meydan okumadır.

Ama bu tabloyu romantikleştirmek de doğru olmaz. Her doğum aynı zamanda ağır bir endişeyle karşılanıyor. Anneler çocuklarını kucaklarına alırken, *"Bu çocuk nasıl bir dünyaya doğdu?"* sorusunu da beraberinde taşıyor. Yani burada doğum hem umut hem korku içeriyor. Sevinç var ama tertemiz bir sevinç değil; titreyerek yaşanan bir sevinç.

Bu durum bize şunu gösteriyor: Gazze'de insanlar artık hayatı *"rahatça yaşamak"* için değil, *"yok sayılmamaya karşı yaşatmak"* için sürdürüyor.

Ben bu tabloyu şu şekilde okuyorum: Bu saldırılar, insanları azaltmayı hedefliyor olabilir; ama Gazze'de asıl çoğalan şey, direnme bilincidir.

Her yeni çocuk, bu toprağın unutulmayacağına dair bir işarettir. Her doğum, *"Bizi silmek isteyenlere rağmen buradayız"* demenin başka bir yoludur.

Özetle şunu söyleyebilirim:

Evet, çok büyük bedeller ödedik.

Evet, çok ağır kayıplar verdik.

Ama Gazze hâlâ doğuruyorsa, hâlâ çocuklarının adını koyuyorsa, hâlâ beşik kuruyorsa... Bu, şunu gösterir: Bir halk, sadece öldürerek bitirilemez.

Ve belki de en büyük gerçek şu:

Burada her yeni doğan çocuk, sadece bir insan değil; geleceğe bırakılmış bir cümledir:

"Biz buradayız."

Yine başka bir açıdan bakalım: Tüm süper güçlerin her türlü teknolojik, askerî vb. desteğiyle Siyonist İsrail, küçücük bir Gazze'yi ama Mehmet Akif'in deyimiyle Bedr'in aslanları olan Gazzelileri yok edemedi. Hatta bırakın yok etmeyi dünyanın her yerinden neredeyse her gün Müslüman olmuş, İslâm'a girmiş insanların haberlerini okuduk, seyrettik. Siz Gazzeliler, İslâm'ı o kadar güzel temsil ettiniz ki sizi gören dünyanın öbür ucundaki biri güvenle İslâm'ı seçebildi... Gazze'nin içinden Gazzeli biri olarak bunu yorumlamanız belki çok güç ama yine de bu konudaki düşüncenizi merak ediyorum...

> *Bugün Filistin halkının geleceğine dair en güçlü umudum, bütün bu yıkıma rağmen bitmeyen "insan kalma iradesidir."*

» Bu soruyu cevaplarken özellikle büyük sözlerden kaçınmaya çalışıyorum. Çünkü Gazze'de yaşananlar, ne kolayca romantize edilebilecek ne de basit açıklamalarla geçiştirilebilecek kadar ağır. Ama şunu çok net söyleyebilirim: Burada insanlar, askerî bir denge, stratejik vurgu ya da hesap üzerinden değil; var olma iradesiyle ayakta duruyor.

Dışarıdan bakıldığında tablo mantıkla açıklanamaz gibi görünüyor:

Bir tarafta dünyanın en gelişmiş silahları, teknolojileri, destekleri...

Diğer tarafta kısıtlı imkânlar, kuşatma altındaki bir şehir...

Normal şartlarda bu denklem, bir halkın kısa sürede tamamen ezilmesiyle sonuçlanırdı. Ama Gazze örneğinde bu olmadı. Çünkü burada olan şey sadece askerî bir çatışma değil; psikolojik, ahlâkî ve varoluşsal bir direniştir. Gazze'nin *"yok edilememesini"* ben şu şekilde yorumluyorum:

Bir toplumu sadece silahla yenemezsiniz. Eğer bir toplum, yaşadığı şeyi sırf hayatta kalmak için değil, anlam yükleyerek yaşıyorsa, onu yok etmek çok daha zorlaşır. Buradaki insanlar kendilerini sadece *"kurban"* olarak görmüyor; aynı zamanda *"özne"* olarak görüyor. Bu, direnç üretir.

Dünyanın farklı yerlerinde insanların İslâm'a yönelişine gelince... Bunu ben sadece bir dinî artış olarak değil, ahlâkî bir arayışın sonucu olarak da okuyorum. Gazze'de insanlar sadece acı çekmiyor; aynı zamanda acının içinde bile merhameti, paylaşmayı ve onurunu korumaya çalışıyor. Bu, uzaktan bakan birçok insan için çok sarsıcı bir sahne. Çünkü modern dünyada güç çoğu zaman haklı gibi algılanır. Gazze ise güçsüzken bile haklı kalınabileceğini gösteriyor.

Buradan bakan biri olarak şunu hissediyorum: İnsanlar Gazze'de *"neden Müslümanlar böyle dayanıyor?"* diye sormaya başladığında, ister istemez İslâm'ı da merak ediyor. Yani ilgi önce politik değil, insani bir hayretle başlıyor: *"Bu insanlar nasıl bu kadar dayanabiliyor?"* O sorunun cevabını ararken de bazıları inanca yöneliyor. Bu yönelişleri bir zafer tablosu gibi görmüyorum; daha çok insanın anlam arayışının bir yansıması olarak görüyorum.

> *Burada insanlar, askerî bir denge, stratejik vurgu ya da hesap üzerinden değil; var olma iradesiyle ayakta duruyor.*

Şunu da çok net ifade edeyim:

Gazze'de hiç kimse yaşananları *"dışarıda insanlar Müslüman oluyor"* diye yaşamıyor. Burada herkes kendi acısıyla meşgul. Ama uzaktan bakanların, bu kadar yıkıma rağmen ayakta kalan bir toplumu görüp kendi hayatını ve inançlarını sorgulaması, Gazze'nin dünyaya bıraktığı beklenmedik bir etki oldu.

Mehmet Akif Ersoy'un *"Bedr'in aslanları"* benzetmesi sık sık kullanılıyor. Ben bu benzetmeyi askerî bir yücelik gibi değil, ahlaki bir duruş benzetmesi olarak anlıyorum: Az imkânla, çok iddia karşısında ayakta durabilmek... İşte Gazze'nin dünyaya gösterdiği tam olarak bu.

Özetle şunu söyleyebilirim:

Gazze, süper güçleri askerî olarak yenmiş değil belki...

Ama *"insanı tamamen ezebilirsiniz"* iddiasını dünyaya karşı çürütmüş durumda.

Ve dünyanın farklı yerlerinde yaşanan yönelişler de bana şunu düşündürüyor:

Bazen bir halkın yaşadığı büyük acı, başka insanların konfor içinde unuttuğu soruları yeniden sormasına vesile olur. Bu da acının içinden çıkan çok sessiz ama çok derin bir etkidir.

7 Ekim'den bu yana Türkiye'den de çok güçlü ses çıktı. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın rolü de sıkça vurgulanıyor. Siz bu süreçte Türkiye'nin rolünü nasıl görüyorsunuz?

» 7 Ekim'den sonra Türkiye'den yükselen ses, Filistin cephesinden bakıldığında sadece diplomatik bir tutum değil; aynı zamanda ahlâkî bir duruş olarak hissedildi. Özellikle Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın uluslararası platformlarda kullandığı açık, net ve sert dil, burada yaşayan insanlar için *"dünya tamamen sessiz değil"* duygusunu güçlendirdi. Bu, psikolojik olarak da son derece önemliydi.

Türkiye'nin rolünü üç önemli başlıkta değerlendirmek mümkün:

Birincisi: Siyasi ve diplomatik duruş

Türkiye, Batı'nın büyük bölümünün çekimser ya da tek taraflı tutum aldığı bir ortamda, açıkça Gazze'de yaşananları eleştiren ve Filistin halkının yanında olduğunu ilân eden ülkelerden biri oldu. Bu, yalnızca bir dış politika tercihi değil; aynı zamanda uluslararası arenada denge bozucu bir vicdan sesi işlevi gördü. Birçok toplantıda, birçok zirvede Türkiye'nin bu tavrı, konunun üzerinin örtülmesini zorlaştırdı.

İkincisi: İnsanî yardım ve sahaya dokunan destek

Türkiye'den gönderilen yardımlar, hastaneler için yapılan girişimler, tahliyeler, yaralıların tedavisi gibi adımlar Gazze açısından son derece hayatiydi. Burada insanlar şunu çok net ayırt ediyor: Kim sadece konuşuyor, kim gerçekten el uza- ▸▸▸

tıyor... Bu anlamda Türkiye'nin yardımları, sadece sembolik değil; hayata temas eden yardımlar olarak karşılık buldu.

Üçüncüsü: Halk desteği ve toplumsal sahiplenme

Belki de en güçlü etki burada ortaya çıktı. Türk halkının sokaklarda, meydanlarda, kampüslerde Filistin için yükselttiği ses, Gazze'de yaşayan insanlar için büyük bir manevî dayanak oldu. İnsanlar sadece devlet yöneticileriyle değil, doğrudan halklarla da bağ kurmak ister. Bu açıdan bakıldığında Türkiye, Filistin'de yalnızca bir *"devlet"* olarak değil; bir halk olarak da yanında hissedildi.

Elbette şunu da gerçekçi biçimde söylemek gerekir:

Türkiye'nin bu güçlü duruşu, sahada savaşı tek başına durduracak bir askerî güce dönüşmedi. Yani beklentilerle imkânlar arasında her zaman bir mesafe vardır. Ama Filistinliler açısından mesele sadece *"savaş durduruldu mu?"* sorusu değildir. Aynı zamanda şu soru da çok önemlidir:

"Zulüm karşısında kim, nasıl bir yerde durdu?"

Bu sorunun cevabında Türkiye'nin durduğu yer nettir.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın rolü de burada daha görünür hâle geliyor. Onun sert ve açık çıkışları, uluslararası sistemin alışık olmadığı bir dili temsil ediyor. Çünkü çoğu lider *"denge"* adına yuvarlak cümleler kurarken, Erdoğan'ın doğrudan *"zulüm"* ifadesini kullanması, Filistin açısından sözün ahlâkî ağırlığını artıran bir unsur oldu. Gazze'de insanlar bu dili *"politikadan çok vicdan dili"* olarak okudu.

Özetle ben Türkiye'nin bu süreçteki rolünü şöyle değerlendiriyorum:

Türkiye, savaşın gidişatını tek başına değiştirmedi belki... Ama Filistin meselesinin dünya gündeminden düşmesine de izin vermedi.

Ve bazen bir dava için en hayati şey şudur: Unutturulmamak.

Bu açıdan bakıldığında Türkiye, hem siyasetiyle hem halkıyla, Filistin için unutmayan ve unutturmamaya çalışan aktörlerden biri oldu.

▸ *Son olarak Türk halkına ve gelecekte bu röportajı okuyanlara nasıl seslenmek istersiniz?*

» Türk halkına seslenirken bunu sadece bir teşekkür olarak değil, kalpten kalbe kurulan bir bağın ifadesi olarak söylemek istiyorum: Siz bizi sadece zor günümüzde hatırlamadınız. Siz bizi yıllardır dualarınızda, sofralarınızda, meydanlarınızda, yürüyüşlerinizde, gözyaşlarınızda yaşattınız.

Gazze'de bir çocuk ağladığında, binlerce kilometre uzakta bir annenin de içi titredi. İşte bu, unutulmayacak bir kardeşliktir.

Şunu çok iyi biliyoruz: Türkiye'de sokaklara çıkan insanlar, üniversitelerde ses yükselten gençler, evlerinde televizyon karşısında dua eden yaşlılar... Bunların hiçbiri bir siyasî mecburiyetin sonucu değildi. Bunlar vicdanın doğal tepkisiydi. Ve bir halkın vicdanı ayaktaysa, dünya ne kadar karanlık olursa olsun tamamen kaybolmaz.

Ben Türk halkına şunu söylemek isterim: Siz sadece Gazze'ye yardım göndermediniz; Gazze'ye *"unutulmadığını"* da gönderdiniz.

Bazen bir çuval un hayatta kalmamızı sağladı, bazen bir slogan ruhumuzu ayakta tuttu. Gelecekte bu röportajı okuyacak olanlara da şunu söylemek isterim: Gazze sadece yıkımdan ibaret bir yer değildir. Gazze, kaybın içinden onur çıkarabilen insanların memleketidir. Gazze, acının içinde bile insan kalmayı seçenlerin adıdır.

Bizler acıyı yücelten bir halk değiliz. Hiç kimse evladını toprağa vermek istemez. Hiç kimse evsiz kalmayı istemez. Biz sadece zilletle yaşamaktansa, ağır bedellerle ayakta kalmayı seçen bir halkız. Bu tercih, kahramanlık hikâyesi gibi anlatılsın diye değil; başka bir yol kalmadığı için yapılıyor.

Türk halkından tek ricam şudur: Bizi sadece haber bültenlerinde hatırlamayın. Bizi sadece büyük saldırılar olduğunda anmayın. Bizi, adâlet duygunuz yaşadığı sürece hatırlayın. Çünkü Filistin meselesi sadece bir coğrafya meselesi değildir. *"Bu mesele, dünyada güç mü üstün olacak, adalet mi? sorusunun en çıplak hâlidir."*

Eğer bir gün bu savaşlar biterse, eğer bir gün çocuklarımız korkmadan uyuyabilirse, eğer bir gün anneler evlatlarını mezara değil, okula yolcu edebilirse...

Biz o günü sadece kendi zaferimiz olarak değil, bize inanan herkesin ortak vicdan zaferi olarak göreceğiz. Ve şunu çok net söylüyorum: Gazze, kendisine uzatılan hiçbir samimi eli unutmaz. Türkiye'nin uzattığı el de, bizim hafızamızda sadece bir yardım olarak değil, bir kardeşlik işareti olarak yaşayacaktır.

> *Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın uluslararası platformlarda kullandığı açık, net ve sert dil, burada yaşayan insanlar için "dünya tamamen sessiz değil" duygusunu güçlendirdi. Bu, psikolojik olarak da son derece önemliydi.*

Son sözüm şudur: Biz ayakta kaldıkça, sizin sesinizin, duanızın ve desteğinizin bunda payı var.

Ve inanıyorum ki: Bir gün bu topraklarda barış filizlenirse, o filizin köklerinde Türkiye'den gelen duaların izi olacak. ●

** Gazzeli Gazeteci, Mühendis, Aktivist.*

FİLİSTİN DİRENİŞ EDEBİYATINDAN ŞAHSİYETLER

Peren Birsaygılı MUT*

Edebiyat, Filistin halkının yüz seneden bu yana devam eden haysiyet mücadelesine nasıl öncülük etti? Filistin direniş edebiyatı nasıl doğdu ve bütün baskılara rağmen nasıl böylesine bir güç elde edebildi? Filistin ulusal kimliğini muhafaza etme ve yaşananları bütün dünyaya duyurma konusunda büyük bir rol oynarken, hangi aşamalardan geçti?

Filistin direnişinin başlangıcı genellikle 1948 yılına yani İsrail'in kuruluşuna dayandırılır. Oysa her şey bundan otuz bir yıl önce 1917'de Balfour Deklarasyonu'nun imzalanması, Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgeden çekilmesi ve ardından bir İngiliz mandası kurulmasıyla başlamıştır. Filistin ulusal kimliğinin gelişimi ve direniş edebiyatının başlangıcı da bu dönemden itibaren ele almak gerekir. Zira Filistin'de yaşananlara ilk tepki gösterenler, yazarlar, şairler ve kültür insanları olmuştur. Nekbe'den önce yaşanan her kritik dönüm noktası; 1920'deki Nebi Mûsâ İsyanı, 1921'de Winston Churchill'in Kudüs ziyareti ve aynı yıl Yafa'da iki hafta süren ayaklanma, 1929'da üç Filistinli gencin İngilizler tarafından idam edildiği Burak Duvarı İsyanı,

1933'te tüm Filistin'i saran genel grevler ve 1936–1939 arasında gerçekleşen ve birçok tarihçinin Birinci İntifada olarak gördüğü Büyük Filistin İsyanı, mutlaka bir edebî eserde yankı bulmuştur. Ve yazılan bütün eserlerin teması İngiliz işgali, artan Yahudi göçü ve direniştir.

Ve bu olayların tanıklığında doğan Filistin direniş edebiyatı ise şimdiye kadar bize kalemin haysiyetini gösteren sayısız büyük şahsiyet yetiştirmiştir. Bu dönemin en güçlü seslerinden biri olan şair İbrâhim Tukân, 1929'daki Burak Duvarı İsyanı'nın ardından idam edilen üç Filistinli genci *"Onlar ölüme koşan üç adamdı"* olarak tanımlar ve ardından şu dizeleri kaleme alır;

"Üç kahraman...

Bedenleri vatan toprağında,

Ruhlarıysa artık Rıdvan Cenneti'ndedir."

İbrâhim Tukân şiiri, ilk okunduğu andan itibaren dinleyen herkes üzerinde büyük bir etki bırakır ve Filistin direniş edebiyatının ilk örneklerinden olan tarihe geçer. Onun ardından, bir başka büyük direniş şairi Nuh İbrâhim, Şehit İzzeddin el-Kassâm için unutulmaz bir ağıt kaleme alır.

Henüz çocuk yaşta şiir yazmaya başlayan Nuh İbrâhim, İstiklal Camii'nde tanıştığı İzzeddin el-Kassâm'dan derinden etkilenmiştir. Bu tanışma, onun hem şiirinde hem de yaşamında bir dönüm noktasıdır. Kısa süre sonra 1930'ların başında İzzeddin el-Kassâm önderliğinde Hayfa'da kurulan ve bugünkü el-Kassâm birliklerinin ilk çekirdeğini oluşturan mücahitlerin arasına katılır. Gündüzleri şiir yazarken, geceleri de İngiliz birliklerinin ve Siyonist çetelerin olduğu yerlere baskınlara gitmeye başlar. Babası gibi gördüğü, büyük bir sevgi ve

> *Filistin İsyanı, mutlaka bir edebî eserde yankı bulmuştur. Ve yazılan bütün eserlerin teması İngiliz işgali, artan Yahudi göçü ve direniştir.*

saygıyla bağlı olduğu komutanı İzzeddin el-Kassâm 1935 yılında şehid düştüğünde, onun ardından şu mısraları kaleme alır;

Beden ölür, fakat ilkeler kalır diri.

Bu kanlarımız heder olmadı, olmayacak da.

Allah'a söz verelim kardeşler,

İzzeddin'in ölümü gibi bir ölümle...

Haydi, okuyun kardeşlerim bir Fatiha,

Vatan şehitlerimizin ruhuna.

Ve sen de kayıt düş ey zaman!

Hepimiz İzzeddin'iz o zaman...

Bu dizeler, Filistin direnişinin yalnızca silahla değil, kalemle de sürdüğünü gösteren en çarpıcı örneklerden biridir. Filistinli yazarların ve şairlerin kalemi, âdeta bir tüfek hâline gelmiş, halkının onurunu savunmak için çalışmaya devam ediyordur.

Şairler, hikâyeciler ve oyun yazarları, yaşadıkları acıları ve umutları kalemleriyle kayda geçirmiştir. Her şiir, her öykü ve her tiyatro eseri,

İbrâhim Tukân

İngiliz işgaline, artan Yahudi göçüne ve halkın özgürlük arayışına dair güçlü birer tanıklıktır. Böylece direniş edebiyatının en güzel örnekleri birbiri ardına doğmaya başlamıştır.

Fevkalade büyük bir öneme sahip bir başka isim de Muhammed İzzet Derveze'dir. Ülkemizde genellikle tefsir çalışmalarıyla tanınsa da Derveze'nin Filistin davasının dinî, tarihî ve siyasî yönlerini ortaya koyan erken dönem edebi çalışmaları da büyük değer taşır. Nekbe öncesi yazdığı Melek ve Simsar isimli romanları, Yahudilerin Filistin

Nuh İbrâhim

Nekbe, Filistin toplumunda yalnızca nüfus açısından radikal bir değişim yaratmakla kalmaz, toplumsal yapıyı da sarsar ve kültürel ortamı derinden etkiler.

topraklarını ele geçirme çabalarını konu eden ilk kitaplardan biri olarak kabul edilir. 1909 yılında Tulkarim'de doğan ve gerçek adı Abdülkerim el-Karmi olan Ebû Salma, 1936–1939 İsyanı ve sonrasındaki Filistin direnişinin en önemli edebiyatçılarından bir başkasıdır. Ünlü âlim Şeyh Sa'id el-Karmi'nin oğlu olan Ebû Salma, küçük yaşlardan itibaren işgal karşıtı şiirler yazmaya başlar ve Filistin davasını dünyaya duyurmada büyük bir rol oynar.

Öte yandan, erken dönemde Filistin'de çıkarılan al-Nafees, al-Asriyah, el-Asma'î, el-Karmel ve Filistin gibi dergi ve gazeteler, Arap dünyasının birçok önemli şehrine ulaşır. İngiliz mandası karşıtı oldukları için zaman zaman uzun süreli cezalar alsalar da kimi zaman el altından dağıtılarak Filistin direniş edebiyatının önemli kalemlerine ev sahipliği yapmaya devam ederler. Bu dergilerde yazan Abdurrahim Mahmud, Halil Beydes ve Halil es-Sekâkînî gibi daha onlarca edebiyatçı, Nekbe öncesi dönemde sadece İngiliz mandası ve Siyonizm'e karşı mücadele etmekle kalmamış aynı zamanda Nekbe sonrası kuşağa unutulmaz bir miras bırakmışlardır.

Nekbe Sonrası Yükselen Edebî Direniş

Nekbe, Filistin toplumunda yalnızca nüfus açısından radikal bir değişim yaratmakla kalmaz, toplumsal yapıyı da sarsar ve kültürel ortamı derinden etkiler. Kalan Filistinlilerin dörtte üçünden fazlasının kırsal kesimdendir. Yazar yetiştiren ailelerin büyük çoğunluğu ise Nekbe sırasında veya kısa bir süre sonra yerlerinden edilir. Üstelik Filistin halkı, Siyonist hareketin uyguladığı yoğun kültürel abluka ile de karşı karşıya kalır.

Ancak İsrail, buna rağmen Filistin kimliğini ortadan kaldırma hedefine ulaşamaz. Filistin edebiyatı, Nekbe öncesinden gelen büyük miras sayesinde, tam anlamıyla direnişçi bir kimlik kazanır. Ve şiir, hikâye ya da roman gibi edebiyatın farklı türleri aracılığıyla, Filistin ulusal kimliğini korumada öncü bir rol oynamaya devam eder. İsrail'in karşısında, Filistin'de yaşanan zul-

> *Filistin ulusal kimliğini korumada öncü bir rol oynamaya devam eder. İsrail'in karşısında, Filistin'de yaşanan zulmü dünyaya duyurmak için tüm engellere rağmen yazan ve uğurda canlarını bile hiçe sayan pek çok yeni yazar ve şair vardır.*

mü dünyaya duyurmak için tüm engellere rağmen yazan ve uğurda canlarını bile hiçe sayan pek çok yeni yazar ve şair vardır.

Filistin'in ilk kadın direniş şairi Fadva Tukan, aynı zamanda Nekbe öncesinin büyük şairlerinden İbrâhim Tukân'ın kız kardeşidir. Şiirleriyle Filistinli kadının gücünü dünyaya duyurmuş, Arap dünyasının sınırlarını aşarak eserleri önce İngilizceye, ardından pek çok dile çevrilmiştir. Böylece dünya, Filistin'de yaşanan acıyı bir kadının mısralarından okumaya başlamıştır. Bir diğer benzersiz isim ise Mahmud Derviş'tir. Daha 12 yaşındayken yazdığı bir şiir nedeniyle gözaltına alınan Derviş, 22 yaşındayken kaleme aldığı *"Kimlik Kartı"* adlı şiirle Filistin kimliğini silmeye yönelik girişimlere karşı güçlü bir isyan çığlığı yükseltmiş, Filistin halkının varoluş mücadelesini bütün dünyaya haykırmıştır.

Kaydet!

Ben Arabım

Kartımın numarası elli bin

Çocuklarımın sayısı sekiz

Dokuzuncusu da yolda

Yaz sonunda burada!

Kızıyor musun?

Filistin edebiyatının savaşçı kimliğini şekillendiren bir diğer öncü ise direniş öykücülüğünün kurucularından Gassan Kenefânî'dir. Beyrut'ta evinin önünde uğradığı bombalı saldırıda hayatını kaybeden Kenefânî, kısa 36 yıllık kısa yaşamına 18 kitap ve yüzlerce makale sığdırmıştır. Kült statüsüne ulaşan eserleri 20 dile çevrilmiş ve Latin Amerika'dan Çin'e, Avrupa'dan Afrika'ya kadar dünya halkları, Filistin'deki dramı Kenefânî'nin kaleminden öğrenmiştir.

Bunların yanı sıra Filistinli direnişe eserleriyle katkıda bulunan pek çok şair ve yazar vardır: Jabra İbrâhim Jabra, Tevfik Zeyyad, İbrahim Nasrallah, Hüseyin Barguti, Selma Jeyyusi, Seher Halife, Muin Bseiso, Züheyr Ebu Şeyb... Filistin özgür olana denk durmaksızın yazmaya ant içmiş bütün bu yazar ve şairlere baktığımızda, sadece bedel ödemekten çekinmeyen onurlu kalemleri değil, aynı zamanda 100 yılı aşkın süredir büyük bir zulme maruz kalan bir halkın direncini de görürüz. Küçücük çocuklar, fedakâr anneler, yıkılan evlerini yeniden inşa eden babalar... Ve tüm bunların içinde, zeytin ağaçları ve portakal bahçeleriyle bezenmiş, güzeller güzeli Filistin'i görürüz... ●

** Belgesel Metin Yazarı.*

Muhammed İzzet Derveze

Gassan Kanafani

Mahmud Derviş

YAHYÂ SİNVAR

Esra Zeynep AKGÜN

1962'de Han Yunus Mülteci Kampı'nda doğan Yahyâ Sinvar, 1948 yılının Nekbe'si sonrası Gazze'de şekillenen yoksulluk, kuşatma ve politik belirsizlik ortamının içinden yetişen bir neslin parçasıdır. Çocukluk yılları, sürekli baskı ve çatışma döngüsü içinde geçtiği için onun siyasî bilinci erken yaşlarda gelişti. Gazze İslâm Üniversitesi'nde Arap dili eğitimi aldı ardından teoloji alanında yüksek lisans derecesi almıştır. Burada hem öğrenci hareketlerinde hem de İslâmî teşkilatlanmanın ilk halkalarında etkili oldu.

1980'lerin başından itibaren Sinvar, Hamas'ın güvenlik ve iç düzen yapılanmasının kurucularından biri hâle geldi. Bu yapı hem işbirlikçilik ile mücadele hem de hareketin iç disiplinini sağlamak amacıyla kurulmuştu.

1988'de İsrail tarafından tutuklanan Sinvar, işkence, ağırlaştırılmış cezalar ve uzun süren sorgularla karşılaştı. Dört ayrı müebbet hapis cezasına çarptırıldı. Ancak hapishane dönemi, onun örgütsel etkisini zayıflatmadı; aksine, Hamas'ın iç dokusunu tanıyan

> *Yahya Sinvar, Gazze'deki direnişin sürdürülebilirliğini hem askeri hem siyasi perspektifle bir arada kuran isim olarak öne çıktı.*

en kritik isimlerden biri olarak önemini artırdı. Cezaevi yıllarında hem Arap hem İbrani literatürü tarayarak siyasî düşüncesini genişletti; bu süreç sonraki askerî ve siyasî kararlarında temel bir referans noktası hâline geldi.

2011'de İsrail asker Gilad Şalit'in serbest bırakılması karşılığında gerçekleştirilen geniş çaplı takas anlaşmasıyla özgürlüğüne kavuşan Sinvar, Gazze'ye döner dönmez hareketin güvenlik yapılanmalarının yeniden düzenlenmesinde etkin rol oynadı. Serbest kalışı, Hamas'ın Gazze'deki çekirdek kadroları arasında bir "dönüş" etkisi yarattı hem sahadaki militan yapılar hem de siyasî kanat, onu doğal bir referans noktası olarak benimsedi.

2017'de Hamas'ın Gazze Sorumlusu olarak seçilen Yahyâ Sinvar, hareketin hem askerî hem de sivil yönetim mekanizmalarıyla doğrudan temas hâlinde olan en etkili figürlerden biri hâline geldi. Onun liderliğinde Gazze'de üç ana stratejik çizgi belirginleşti:

- El-Kassâm Tugayları'nın yeraltı altyapısı, füze sistemleri ve iletişim ağları Sinvar döneminde daha profesyonel bir yapıya kavuştu.
- Kuşatma koşullarında sosyal hizmet ağlarının sürdürülmesi, iç güvenlik disiplininin korunması.
- Katar, Mısır ve bölgesel aktörlerle yürütülen dolaylı temaslarda kontrolü elden bırakmayan bir yaklaşım.

Bu dönemde Sinvar, Gazze'deki direnişin sürdürülebilirliğini hem askeri hem siyasî perspektifle bir arada kuran isim olarak öne çıktı.

7 Ekim 2023 sonrası gelişmelerde Yahyâ Sinvar, hem taktik düzeyde el-Kassâm Komutanlığı'yla koordineli çalışan hem de stratejik çerçeveyi belirleyen liderlerden biri olarak uluslararası gündemin merkezine oturdu. İsrail tarafından "birincil hedef" ilan edilmesi, onun sahadaki operasyonel etkisi kadar sembolik önemini de gösterir. Gazze'nin yeraltı yapılarında kaybolan bir figür değil, hareketin en üst düzey karar mekanizmalarının bel kemiği olarak değerlendirilir.

Yahyâ Sinvar, 16 Ekim 2024 tarihinde İsrail Ordusu ile girdiği çatışmada şehid edildi. ●

Naci el-Ali

EDEBİYATIN AYNASINDA **HANZALA**

Suavi Kemal YAZGIÇ*

Hanzala, Uhud Savaşı'nın şehidlerinden biriydi. Şehid düştüğünde yeni evlenmişti ve oğlu da İslâm tarihinde adı geçecek olan Abdullah b. Hanzala olacaktı. Bu yazının konusu olan Hanzala ise 1969'da Naci el-Ali tarafından çizilen bir karakter. Hanzala ilk tasarlandığı 1969'dan beri 10 yaşında. O hep 10 yaşında ve sırtı bize dönük olarak durdu. Çünkü 1987'de Mossad'ın tertiplediği bir suikastle şehid olan Naci el-Ali, 1948'de Filistin'i terk etmek zorunda kaldığında 10 yaşındaydı. Ailesinin Filistin'i terk etmek zorunda kaldığı Nekbe *(Büyük Felaket)* Günü'nde İsrail 480 köyü yok etti ve 750 bin kişi mülteci kamplarına sürgün edilmişti. Naci el-Ali, İsrail tarafından o derece güçlü bir tehditti ki heykeline bile tahammül edemediler.

Naci el-Ali, çizgiyle konuşan bir vicdandı. Onun kalemi bir silah, mürekkebi bir tanıklık, her çizgisi bir duadır. Hanzala da bu vicdanın şekil bulmuş hâlidir. O, sadece bir çocuk değil; suskun bir derviş gibidir. Sırtını bize dönmüştür çünkü bizim dünyamız, onun yüzüne bakamayacak kadar kirlenmiştir. Sırtı dönük o çocuk, adâletin yüzünü göremediğimiz her anın aynasıdır. Edebiyat, işte bu aynaya bakabildiği ölçüde gerçeğe yaklaşır. Çünkü her büyük edebî eser, bir tanıklık biçimidir; haksızlığa karşı susmamanın, kelimeyle direnişin bir yoludur. Bu yüzden Hanzala sadece bir karikatür karakteri değil, edebiyatın da özünde var olan *"sessiz isyan"*ın

sembolüdür. Âdeta bir *"İsyan Ahlâkı"* timsalidir Hanzala.

Naci el-Ali'nin karikatürlerinde Hanzala, çoğu zaman arkası dönük, yoksul, yalınayak bir çocuk olarak görünür. Ancak onun bu *"dönüklüğü"* bir kaçış değil, bir reddiyedir. Tıpkı gerçek bir sanatçının, yozlaşmış düzenin önüne sırt çevirmesi gibi. Hanzala, adâletsizliğe ortak olmamak için dönmüştür. Onun bu tavrı, kalem tutan herkese yani yazarlara, şairlere, sanatçılara yöneltilmiş sessiz bir çağrıdır: *"Yüzünüzü nereye dönüyorsunuz?"* sorusudur bu. Hanzala bize İsmet Özel'in *"Hangi dünyaya kulak kesilmişse öbürüne sağır"* mısrası üzerinden sorar *"Neye sağır?"* kaldığımız sorusunu. Edebiyatın daha doğrusu edebiyatçının varlık nedeni, o soruya samimiyetle cevap verebilmektir.

Edebiyat, direnişin dili olduğunda anlam kazanır. Tıpkı Mahmud Derviş'in *"Kimlik Kartı"* şiirindeki ses yakışır Hanzala'nın duymadığımız sesine:

"Kaydet!

Arabım,

Adım var yalnız, yoktur soyadım,

Öfkeden köpürerek yaşayan,

En sabırlı insanıyım bu diyarın,

Zamanın doğuşundan,

Yılların başlamasından,

Selvilerden, zeytinlerden,

Otların yeşermesinden

Daha eskiye uzanır köklerim!"

Gassan Kenefânî'nin, *"Güneşteki Adamlar"* romanındaki suskun, ölü bedenler gibi... Hanzala da o sessizliğin çizgisel biçimidir. Kelimelerin çizgiye dönüştüğü yerdir o. Kenefânî'nin edebiyatı nasıl bir

> *Hanzala'nın öğretisi, sanatın ahlâkî bir temeli olması gerektiğini hatırlatır. Şiirin estetik bir oyun değil, bir duruş biçimi olduğunu anlatır.*

vicdanın yankısıysa, Naci el-Ali'nin karikatürü de aynı vicdanın görsel yankısıdır. Bu nedenle Hanzala, yalnızca bir politik simge değil; edebiyatın, şiirin ve düşüncenin belleğinde yer etmiş bir imgedir.

Naci el-Ali'nin sanatını besleyen kaynak, mültecilik deneyimidir. Bu deneyim, onu karikatürist yaptığı kadar, aslında bir "hikâye anlatıcısı" da yapmıştır. Çünkü her çiziminde bir öykü gizlidir; her karenin içinde bir romanın çatısı kuruludur. Hanzala'nın arkasında duran gökyüzü, Filistin'in kayıp göğüdür; yerdeki taşlar, sürgün yollarının taşlarıdır. Onun her çizgisi, bir kelimenin yerine geçer. Bu yüzden Hanzala, bir karikatürden çok, çizgisel bir şiir gibidir. Onun duruşundaki sessizlik, bir dizeden daha sarsıcıdır.

Bugünün edebiyatçısı, Hanzala'nın sırtını neden bize döndüğünü anlamak zorundadır. Çünkü o sırt, yalnız Filistin'e değil, bütün dünyanın adâletsizliğine dönüktür. Bir şair, bir yazar, bir sanatçı; eğer Hanzala'nın sırtında gizlenen sitemi hissedemiyorsa, kelimeleri yalnızca süs eşyasına dönüşür. Oysa Hanzala'nın öğretisi, sanatın ahlâkî bir temeli olması gerektiğini hatırlatır. Şiirin estetik bir oyun değil, bir duruş biçimi olduğunu anlatır. Çünkü güzellik, ancak adâletin yanındaysa anlamlıdır.

Hanzala'nın 10 yaşında kalması da bu yüzden semboliktir. Çünkü o, kaybedilen çocukluğun yaşıdır. Nekbe'nin yaşıdır. Her Filistinli çocuğun, büyümeden yaşlanmak zorunda kaldığı o zamanın simgesidir. Hanzala büyümez, çünkü Filistin hâlâ özgür değildir. Onun sırtı dönük oldukça, biz de büyüyemiyoruz aslında. Edebiyat, işte tam bu noktada devreye girer: O donmuş zamanı çözmek, o çocukluğu kurtarmak için. Bir roman, bir şiir ya da bir hikâye, bazen bir çizgi kadar etkili olabilir; bazen bir çizgi, bin sayfalık romanların söyleyemediğini bir bakışla söyler.

Filistin edebiyatının en güçlü damarlarından biri olan *"tanıklık edebiyatı"*, Hanzala'nın ruhunu taşır. Kenefânî, Derviş, Fetva Tukan, Samih el-Kasım... Samih el-Kasım'ın şu şiiri Hanzala'nın sesine uymazsa hangi şiir uyar ki?

"Bana bir karış toprak kalana kadar,

Bir tek zeytin ağacı kalana kadar,

Bir tek portakal ağacı,

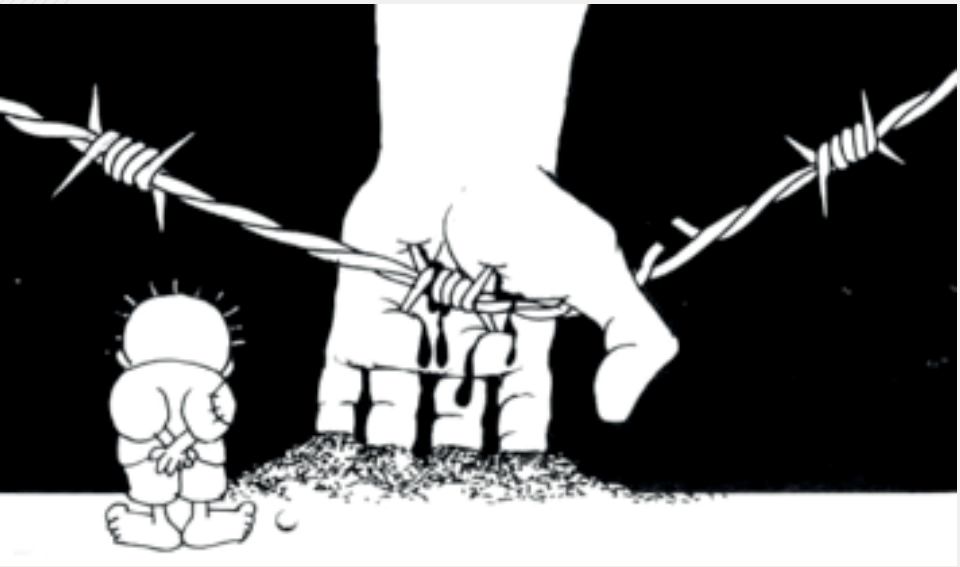
Bir tek kuyu,

Bir ufak koru kalana kadar,

Anılar kalana kadar,

» Naci el-Ali

Bir küçük kitaplık,

Ölmüş dedemin resmi,

Bir duvar kalana kadar,

Arapça sözcükler, halk türküleri,

Şiirler, el yazmaları kalana kadar,

Antar Al Absî masalları,

Bu gözler, bu kitaplar, bu eller kalana kadar,

Bir de bu soluk,

Bendeki bu soluk...

Haykıracağım dünyanın suratına

Özgür insanlar adına savaşı."

Bu saydığım şairler ve çok daha fazlası. Hepsi Hanzala'nın kardeşleridir bir anlamda. Çünkü hepsi, kelimeyle direnen çocuklardır. Onlar için yazmak, bir tür yeniden inşadır; yıkılmış evlerin, paramparça hayatların üzerine kurulan bir hafızadır. Hanzala'nın sırtı, bu hafızanın duvarıdır - oraya her yazar kendi acısını, umudunu, sorumluluğunu yazar.

Bu yüzden Hanzala, edebiyatçılara iki şey öğretir: İlki, gerçeğe sırtını dönmemek. İkincisi, hiçbir kelimeyi vicdanın süzgecinden geçirmeden kullanmamak. Bir şair, eğer zulme karşı sessizse, Hanzala'nın bakışlarını hiç hak etmemiştir. Bir romancı, mazlumların hikâyesini unuttuysa, Hanzala ona yüzünü dönmez. Çünkü Hanzala, sanatçının vicdanını yoklayan bir ayna gibidir.

> *Hanzala, edebiyatçılara iki şey öğretir: İlki, gerçeğe sırtını dönmemek. İkincisi, hiçbir kelimeyi vicdanın süzgecinden geçirmeden kullanmamak.*

Sanatını Filistin'e adayan ve 40 binin üzerinde çizim yapan Naci el-Ali'nin yeteneğini ilk fark eden ve çalışmalarını yayınlayan kişinin bir edebiyatçı olan Gassan Kenefânî olması ise bir not olarak buraya düşülmeli. Naci el-Ali, sanatıyla İsrail'e karşı savaştı. Mossad onu hep bir tehdit olarak kabul etti ve şehid etmekle yetinmeyip anısını da hafızalardan silmeye çalıştı. Nitekim anısına yapılan heykel, tamamlandıktan kısa bir süre sonra kimliği belirsiz saldırganların neden olduğu patlamada hasar gördü. Heykel onarıldı ve yeniden dikildi ve kısa süre sonra tekrar yıkıldı.

Gelin Hanzala'yı yine Naci el-Ali'nin sözlerinden dinleyelim: *"Çocuk Hanzala benim imzam, nereye gidersem gideyim herkes bana onu soruyor. Bu çocuğu Körfez'de doğurdum ve halka sundum. Adı Hanzala ve halka kendine sadık kalacağına dair söz verdi. Onu güzel olmayan bir çocuk olarak çizdim; saçları, dikenlerini silah olarak kullanan bir kirpinin saçı gibidir. Hanzala şişman, mutlu, rahat ya da şımartılmış bir çocuk değil. Mülteci kampındaki çocuklar gibi yalınayak ve beni hata yapmaktan koruyan bir ikon. Sert olmasına rağmen kehribar kokuyor. Çözümlerin bize Amerikan usulü sunulduğu bir dönemde reddedilme işareti olarak elleri arkasında kenetlenmiş."* Gerçekten Hanzala bir roman karakteri olarak işleyen bir roman okuyabilsek fena olmaz mıydı? O çizgileri mümkün kılan direnç ve samimiyet bir romana yansısaydı nasıl bir eserle karşılaşırdık? Avangart bir yazar, Hanzala'dan nasıl bir roman biçemi çıkarırdı karşımıza? Soruları çoğaltmak mümkün. Bu sorular ve çok daha fazlasının cevabı, yeni edebî metinlerle ve şiirlerle verilebilir. Yine de yazıyı bitirmeden sormam gereken bir kaç sorum daha var.

Hanzala ile hiç yüz yüze gelemedik. Sahi onunla göz göze gelebilecek miyiz? Peki, onunla göz göze gelmeye, serinkanlılıkla onun gözünün içine bakmaya cesaretimiz var mı? Vicdanımız elveriyor mu bunu yapmaya?

Bu soruları soran kişi olmam beni de soruların muhatabı olmaktan kurtarmıyor elbette. ●

** Yazar ve Şair.*

y.Ziya.

FİLİSTİN'DE PSİKOLOJİK DİRENİŞ: **SUMUD, İNANÇ VE DAYANIŞMANIN İNŞA ETTİĞİ BİR VARLIK MÜCADELESİ**

Dr. Nihan ALBAYRAK* / Ayşe Nur KEPİL BİLİCİ**

Yerleşimci-sömürgeci İsrail Devleti'nin Filistinlilere uyguladığı şiddet, yalnızca bedeni hedef alan bir saldırı değildir; aynı zamanda toplumsal hafızayı, aile bağlarını, kültürü, kimliği ve geleceği yok etmeyi amaçlayan çok katmanlı bir psikolojik tahrip sistemidir. Uzun süreli çatışma hâlinin psikolojik etkilerine dair araştırmalar, şiddetin yalnızca kaygı, depresyon ya da travma sonrası stres bozukluğu gibi rahatsızlıkları artırmakla kalmadığını, aynı zamanda nesiller boyu sürebilen kalıcı bir sosyo-psikolojik kırılma yarattığını gösterir. Bu yüzden Filistin'de yaşanan psikolojik travma, sıradan bir çatışma ya da savaştan ziyade sömürgeci baskının kuşattığı geniş bir yıkım dairesi içerisinde şekillenir.

Filistin, yalnızca bir acı veya mağduriyet hikâyesi değildir. Şiddet ve kuşatılmışlık içinde anlamlı bir topluluğun ortaya koyduğu varoluş mücadelesi, önemli bir psikolojik

direniş örneği ortaya koymaktadır. Filistinliler, kendi köklerine, topraklarına, tarihsel hafızalarına ve toplumsal bağlarına sarılarak, sömürgeci yapının yok etmeyi hedeflediği alanlarda hayatı yeniden üretmenin yollarını bulmaktadır. Bu nedenle Filistinlilere psikolojik açıdan bakmak yalnızca bireysel bir konu değildir; bu aynı zamanda, kolektif kimliğin, aidiyetin ve direnişin yapı taşlarıyla oluşan sosyal ve toplumsal bir konudur.

Sömürgeciliğin Psikolojik Boyutları: Toplumun Hedef Alınması, Çocukluksuzlaştırma, Süreğen Travma ve Hafızanın Silinmesi

İsrail'in yerleşimci-sömürgeci devlet yapısı, işgali yalnızca fizikî bir tahakkümle değil, toplumsal dokuyu hedef alan psikolojik bir savaş stratejisiyle sürdürür. Bu stratejinin merkezinde, Filistinlilerin sürekli bir korku ve belirsizlik atmosferinde tutulması, aile bağlarının koparılması ve topluluk yapılarının istikrarsızlaştırılması yer alır. Evlerin yıkılması, mahallelerin sürekli tehdit altında bulunması, eğitim kurumlarının ve dinî ve kültürel mekânların hedef alınması, toplumun kendisini güven içinde yeniden üretebilmesini zorlaştırır. Bu bağlamda sosyal bilim literatüründe *"çocukluksuzlaştırma" (unchilding)* olarak ifade edilen olgu, Filistin'de açık bir şekilde görünür hâle gelmiştir.

Filistinli çocukların, çocukluk haklarından mahrum bırakılarak birer güvenlik tehdidi, politik mesele veya askeri hedef olarak konumlandırılması, işgal rejiminin yaygın uygulamalarındandır. Birçok çocuk erken yaşlardan itibaren ev baskınları, gözaltılar, ev hapisleri, kayıplar ve bombalamalara maruz kalır ve yakınlarının ölümüne tanıklık eder. Böyle bir ortamda çocukluğun ve gelişimin doğal akışı kesintiye uğrar; oyun, güvenlik, eğitim ve hayal kurma gibi temel tecrübeler sürekli şiddet tarafından tahrip edilir ya da engellenir. Yine de Filistinli çocukların sözlerinde çoğu kez yerleşimci-sömürgeci yapının öngörmediği bir psikolojik direniş görülür. Filistinli bir çocuğun *"Onlardan korkmuyoruz; bize yaptıkları her şeye rağmen, onlardan korkmuyoruz. Ailemi öldürdüler, halkımı yaraladılar, evimi yıktılar; işte bu yüzden ben daha güçlüyüm."* ifadeleri hem yaşanan travmanın büyüklüğünü hem de şiddetin içine doğmuş nesillerin direniş bilincini yansıtır.

> *Filistinli çocukların, çocukluk haklarından mahrum bırakılarak birer güvenlik tehdidi, politik mesele veya askeri hedef olarak konumlandırılması, işgal rejiminin yaygın uygulamalarındandır.*

Sömürgeci projelerde psikolojik tahakküm, fizikî şiddetin ayrılmaz bir parçasıdır. Filistin'de bu durum, 1948'deki Nekbe'den günümüze kadar kesintisiz biçimde süregelmiştir. Sömürgeci şiddet, şiddetin kalıcı korkusu üzerine kuruludur. Kişinin bir sonraki saldırının ne zaman gerçekleşeceğini bilememesi, hiçbir mekânın güvenli olmadığına dair derin bir kanaatin yerleşmesi ve sürekli bir kayıp duygusunun içselleştirilmesi bu stratejinin temel unsurlarıdır. Bu hâl, bireyde olduğu kadar toplumun bütününde de bir kırılganlık oluşturur.

Frantz Fanon'un dikkat çektiği gibi psikolojik şiddeti özünde barındıran sömürgecilik, haneye ve hatta bireyin zihnine sızarak onun özne olma kapasitesini hedef alır. Filistin'de de amaç toprağı, hafızayı, dili ve kültürü taşıyan insanın benlik algısını zayıflatmak ve onu yalnızca edilgen bir mağdur hâline getirmektir. Buna rağmen Filistin toplumu, işgalin tüm biçimlerine karşı gündelik yaşamı koruma ve yeniden üretme iradesini kaybetmemiştir.

Gündelik Hayatın Direnişe Dönüşmesi: Kökleri, Toprağı ve Yaşamı Korumak

Filistinlilerin işgale karşı geliştirdiği psikolojik direnişin önemli bir boyutu, gündelik yaşamın bilinçli bir şekilde sürdürülmesidir. Zeytin ağaçlarını korumak, ev yıkılsa dahi aynı yere yeniden ev yapmak, çocukları eğitimden koparmamak, mesleki çalışmaları sürdürmek, aile bağlarını korumak, nişanlanmak, evlenmek, tez yazmak, cuma günü cami yıkıntıları arasında cemaat oluşturmak... Bu eylemler dışarıdan bakıldığında gündelik, sıradan faaliyetlermiş gibi görünse de işgal koşullarında açık bir politik ve psikolojik direnişi temsil eder.

Direniş çabalarından her biri, hayatı işgalci güçten geri alma iradesinin bir tezahürüdür. Filistinliler böylece yalnızca bireysel varlıklarını değil, toplumsal sürekliliklerini de muhafaza eder. Topluluk içindeki dayanışma, karşılıklı yardımlaşma, yas tutma ritüelleri, ortak sofralar ve müşterek mekânların korunması bu direnişin toplumsal boyutunu güçlendirir. Böylece Filistin'de aidiyet duygusu, yalnızca bir kimlik beyanı değil aynı zamanda işgal koşulları altında psikolojik bir korunma ve güçlenme kaynağı hâline gelir.

Direnişliği Dayanıklılıktan Ayırmak

Uluslararası ve Türkiye kamuoyunda Filistinlilerden söz edilirken sıkça *"dayanıklı ve güçlü bir halk"* gibi ifadeler kullanılır. Bu ifade ilk bakışta olumlu bir nitelik gibi görünse de sosyal bilimcilerin belirttiği üzere çoğu zaman insanüstüleştirme ve böylece insandışılaştırma eğilimine dönüşür. Bu söylemler, Filistinlilerin yaşadığı yapısal şiddeti sıradanlaştırabilir ve onların duygusal ve ruhsal kırılganlıklarını görmezden gelerek acıyı taşıma sorumluluğunu bizzat onlara yükleyebilir.

Oysa Filistinliler diğer tüm insanlar gibi acıyı, kaybı ve travmayı derinden hissederler. Onları sürekli dayanıklı olarak tanımlamak, yaşadıkları zulmü normalleştirdiği gibi sorunun kaynağını değiştirmek yerine insanların zorluklara dayanıp uyum göstermesini bekleyen bir bakışı pekiştirir. Bu nedenle Filistinlerden bahsederken onların dayanıklılıklarından değil direnişlerinden bahsetmek daha doğru olacaktır. Direniş, zulme uyum sağlamak yerine zulmün kendisine karşı durmayı ve onu mümkün kılan yapılara itiraz etmeyi içerir. Bu kavramsal ayrım, Sumud'un anlaşılması bakımından da önemlidir.

> *Birçok Filistinli için direniş yalnızca politik bir zorunluluk değil, aynı zamanda dinî bir sorumluluk ve manevî bir duruştur.*

Arapça'da *"sebat etmek, kök salmak, onurla var olmak"* anlamlarına gelen Sumud, Filistin halkının işgale karşı geliştirdiği en belirgin psikolojik ve kültürel tutumlardandır. Sumud, Batı psikolojisindeki *"dayanıklılık"* kavramıyla karıştırılsa da ondan oldukça farklıdır. Çünkü Sumud; zorluğa alışmayı değil zorluğun kendisine karşı onurlu bir varoluş sergilemeyi ifade eder. Yıkılan evin yeniden yapılması, kültürün şiir, müzik ve dil yoluyla yaşatılması, gündelik hayatın savaş altında dahi sürdürülmesi, Filistin kimliğinin bir parçası olan bu Sumud anlayışının tezahürleridir. Sumud aynı zamanda kolektif bir bilinç hâlidir. Bu bilinç hem politik hem kültürel hem de psikolojik bir direniş biçimini içerir. Kişiyi ve toplumu ayakta tutan yalnızca fizikî varlığın sürmesi değil; onur, hafıza ve kimlik gibi değerlerin de korunmasıdır.

İnanç, Direniş ve Uluslararası Dayanışma

Birçok Filistinli için direniş yalnızca politik bir zorunluluk değil, aynı zamanda dinî bir sorumluluk ve manevî bir duruştur. Zulme karşı durmanın kutsal bir görev olduğuna dair inanç, topluma önemli bir psikolojik güç kazandırır. Filistinli bir gencin *"İslâm ile direniş yücelir; ibadet, adâlet mücadelesi ve Allah'ın rızasını aramanın bir aracı hâline gelir."* sözleri, inancın direniş psikolojisindeki güçlü rolünü özetler. Bu manevi çerçeve, geleceğe dair inancı ve adâlet algısını canlı tutar. Filistinlilerin hem toplumsal hem bireysel düzeyde varlık mücadelesini sürdürebilmesini mümkün kılar.

Ayrıca, bir topluluğun dışarıdan destek gördüğünü bilmesi; moral, değişime yönelik inanç, bir amaca yönelik motivasyon ve kimliğe bağlılık açısından büyük bir etkendir. Filistin bağlamında bu destek, özellikle dijital çağda daha görünür nitelik kazanmıştır. Sosyal medya üzerinden yükselen dayanışma çağrıları, Filistinlilerin yalnız olmadıklarına dair bir farkındalık oluşturur. Bu farkındalık, psikolojik izolasyonu kırdığı gibi işgalin görünürlüğünü artırarak uluslararası

baskı mekanizmalarının işlemesine de katkı sağlar.

Dünyanın herhangi bir yerindeki bir kişinin Filistinliler için ses çıkarması, yalnızca sembolik bir destek değildir. Filistinlilerin direniş psikolojisini besleyen hakikî bir güçtür. Bu nedenle, grup dışından gelen dayanışma hem Filistinlilerin umudunu canlı tutar hem de şartların değiştirilmesine yönelik toplumsal süreçlere katkı sağlar.

Psikolojik Direnişin İnşa Ettiği Umut

Filistin halkı, yerleşimci-sömürgeci bir rejimin kuşatması altında yalnızca fizikî varlığını değil, aynı zamanda kimliğini, hafızasını ve psikolojik bütünlüğünü korumak için çok katmanlı bir mücadele yürütmektedir. Bu mücadele, çocukların attığı adımlarda, ailelerin yeniden kurduğu evlerde, gençlerin eğitim azminde, toplumun dayanışma ağlarında, inancın verdiği güçte ve Sumud'un öne çıkardığı dirayette görünürlük kazanır.

Filistinlilere insanüstü bir dayanıklılık atfetmek yerine, onların acılarını hissedebilen ve direnişlerini destekleyen küresel bir sorumluluk bilincini benimsemek büyük önem taşır. Çünkü Filistin'in mücadelesi yalnızca bir topluluğun değil, insanlığın ortak vicdan sınavıdır. Filistinlilerin direnişi sürdüğü müddetçe, dünya halklarının dayanışma sorumluluğu da sürmektedir. Bu dayanışma hem adâlet arayışının hem de ortak insanlık değerlerinin korunması için zorunludur. ●

> *Dünyanın herhangi bir yerindeki bir kişinin Filistinliler için ses çıkarması, yalnızca sembolik bir destek değildir. Filistinlilerin direniş psikolojisini besleyen hakikî bir güçtür.*

Kaynakça

1) American Psychological Association, APA Statement Calling for an Immediate, Permanent, and Comprehensive Ceasefire in the Israel-Gaza Conflict, Washington 2024.

2) Busse, Rana, "Sumud: Cultural Steadfastness under Occupation", Journal of Middle Eastern Culture, XX/1 (2022), s. 15-35.

3) Scene48, "The Weaponization of the Palestinian Trauma: Psychological Destruction as Colonial Control Strategy", Scene48 Website, 2024.

4) Shalhoub-Kevorkian, Nadera, Incarcerated Childhood and the Politics of Unchilding, Cambridge University Press, Cambridge 2019.

5) Shwaikh, Mariam, "Beyond Expectations of Resilience: Towards a Language of Care", Global Studies Quarterly, III/2 (2023), ksad030.

6) Shwaikh, Mariam, "The Dehumanizing Discourse of Resilience", Progressive Policy Review, XXVIII/5 (2021), s. 1-8.

Society for the Psychological Study of Social Issues, "Statement on Psychological Terror and Settler-Colonial Violence", SPSSI Website, 2024.

7) The Link Newspaper, "Faith and Palestinian Resistance", Montreal 2023.

Dipnot

(1) American Psychological Association, APA Statement Calling for an Immediate, Permanent, and Comprehensive Ceasefire in the Israel-Gaza Conflict, Washington 2024, s. 2 (Çevrim içi: https://www.apa.org/about/policy/statement-global-ceasefire.pdf, erişim: 20.02.2025).

(2) Society for the Psychological Study of Social Issues, "Statement on Psychological Terror and Settler-Colonial Violence", SPSI Website, 2024 (Çevrim içi: https://www.spssi.org, erişim: 20.02.2025).

(3) Nadera Shalhoub-Kevorkian, Incarcerated Childhood and the Politics of Unchilding, Cambridge University Press, Cambridge 2019, s. 107-110.

(4) Scene48, "The Weaponization of the Palestinian Trauma: Psychological Destruction as Colonial Control Strategy", Scene48 Website (Çevrim içi: https://scene48.org/en/articles, erişim: 21.02.2025).

(5) Mariam Shwaikh, "The Dehumanizing Discourse of Resilience", Progressive Policy Review, XXVIII/5 (2021), s. 3-5.

(6) Mariam Shwaikh, "Beyond Expectations of Resilience: Towards a Language of Care", Global Studies Quarterly, III/2 (2023), ksad030, s. 5-7

.(7) Rana Busse, "Sumud: Cultural Steadfastness under Occupation", Journal of Middle Eastern Culture, XX/1 (2022), s. 15-20.

(8) The Link Newspaper, "Faith and Palestinian Resistance", Montreal 2023 (Çevrim içi: https://thelinknewspaper.ca/article/faith-and-palestinian-resistance, erişim: 21.02.2025).

* Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi.
** KİM Vakfı'nda Koordinatör.

7 EKİM'DEN GÜNÜMÜZE DÜNYANIN **GAZZE PSİKOLOJİSİ**

Doç. Dr. **MEHMET DİNÇ***

İnsan, fıtratı gereği adâlete karşı duyarlıdır; mazlumun uğradığı zulme kayıtsız kalamaz.

Röportaj: Muhammed Ensar SÖZGEN

7 Ekim'den sonra dünya genelinde ortaya çıkan yoğun duygusal sarsılmayı nasıl analiz ediyorsunuz? Farklı toplumlarda aynı anda görülen kaygı, öfke ve huzursuzluk hâli psikolojik açıdan ne ifade ediyor?

7 Ekim sonrasında dünya genelinde yaşanan duygusal dalgalanma, yalnızca politik bir olayın değil, insanlığın ortak vicdanının derinden sarsılmasının doğal sonucudur. Böyle kırılma anlarında toplumların aynı anda benzer duygular yaşaması, modern psikolojide *"kolektif travma"* olarak adlandırılır. Kolektif travma, yalnızca olayın yaşandığı yerleri veya doğrudan etkilenen toplulukları kapsamaz; dünyanın bambaşka coğrafyalarında, olayla fiziksel bağı olmayan milyonlarca insanın kalbinde de yankı bulur. Çünkü insan, fıtratı gereği adâlete karşı duyarlıdır; mazlumun uğradığı zulme kayıtsız kalamaz.

Bu tür geniş ölçekli hâdiselerde görülen haksızlık, sivillerin hedef alınması, çocukların ve masumların zarar görmesi; insan tabiatında zaten var olan adâlet arayışını tetikler. Sosyal medyada dolaşan görüntü-

ler, tanıklıklar ve haber akışları birer *"duygusal tetikleyici"* hâline gelir ve bireyde yalnızca öfke ya da üzüntü değil aynı zamanda bir tür derin hayal kırıklığı ve çaresizlik hissi oluşturur. Bu durum, psikolojide empati yorgunluğu, ahlâkî incinme ve varoluşsal sorgulamalarla birlikte anılır. İnsan, gördüğü zulmü içselleştirir; dünya düzeninin kırılganlığını yeniden fark eder; güçlü ile güçsüz arasındaki uçurumu görür ve bu manzara vicdanında bir sızı bırakır.

7 Ekim sonrasında dünyanın birçok yerinde eş zamanlı olarak yaşanan kaygı, umutsuzluk, öfke, hüzün ve huzursuzluk, aslında insanoğlunun hâlâ iyi ile kötüyü ayırt edebildiğinin güçlü bir göstergesidir. Çünkü böylesi derin bir duygusal reaksiyon, toplumların vicdanının hâlâ canlı olduğunu, kötülüğün sıradanlaşmasına izin vermediğini gösterir. Bu tepkiler, insanlığın içindeki merhamet damarının henüz ölmediğini; hakkın, adâletin ve masumiyetin hâlâ evrensel değerler olarak korunduğunu ispatlar.

Ayrıca yaşanan bu kolektif sarsıntı, bireylerin sadece politik bir taraf tutma refleksiyle değil, insanî bir duruşla hareket ettiğini de ortaya koyar. Zira zulüm karşısında hissedilen sarsıntı, insanın ontolojik çekirdeğinde yer alan ***"doğruyu koruma ve yanlışa karşı durma"*** eğiliminin bir yansımasıdır. Toplumlarda ortaya çıkan protestolar, dayanışma hareketleri, yardım kampanyaları ve uluslararası duyarlılık çağrıları; insanlığın hâlâ bir arada acıyabildiğini ve adâlet talebini ortak bir sesle dile getirebildiğini gösterir.

Sonuç olarak, 7 Ekim sonrası duygu dünyasında yaşanan bu geniş dalga, insanlığın ortak vicdanının hâlâ diri olduğunun, zulme tepki verme refleksinin öldürülemediğinin ve merhametin küresel ölçekte birleştirici bir güç olmaya devam ettiğinin en önemli işaretlerinden biridir. Bu yönüyle söz konusu tepkiler, sadece siyasî bir olayın yansımaları değil; insanın insan kalma çabasının, adâlete dönük özleminin ve masumiyetin korunmasına yönelik fıtrî duyarlılığının güncel bir tezahürüdür.

Gazze'den gelen görüntülere sürekli maruz kalmanın bireyde oluşturduğu duygusal yük nasıl açıklanabilir? Bu maruziyet insanların iç dünyasında hangi temel duyguları tetikliyor?

Gazze'den gelen görüntüler, insan fıtratının kaldırabileceği sınırların çok ötesindedir. Bu tür yoğun şiddet sahnelerine sürekli maruz kalmak, psikolojide *"duygusal aşırı uyarılma"* olarak tanımlanan bir duruma yol açar. Birey, zihninin ve duygularının kaldıramayacağı ölçüde acıyla karşı karşıya kaldığında, bu durum yalnızca anlık bir sarsıntı değil, derin bir zihinsel yük oluşturur. Özellikle sosyal medyanın hızlı ve kesintisiz akışı, kişiyi uyaran bombardımanına maruz bırakır ve bu bombardıman, ruhsal dengeyi tehdit eden bir hâle dönüşür. Bu süreç kişide üç temel tepkiyi görünür kılar:

- **Acziyet hissi:** *"Hiçbir şey yapamıyorum"* duygusu.
- **Ahlaki öfke:** Zulme karşı vicdanın verdiği doğal tepki.
- **Ruhsal tükenme:** Yüksek şiddet içeriklerinin oluşturduğu psikolojik yorgunluk.

Bu maruziyet kontrolsüz bir şekilde devam ederse, bir süre sonra "duygusal uyuşma" başlar. Bu, zihnin kendisini korumak için geliştirdiği bir savunma mekanizması olsa da en tehlikeli noktadır. Çünkü kişi bir müddet sonra şiddeti olağan görmeye, acının ağırlığını hissetmemeye, görüntüler karşısında tepki vermemeye başlayabilir. Vicdanî duyarlılığın zedelenmesi, insanın iç dünyasında ciddi bir deformasyon meydana getirir. Bu sebeple haber alma hakkı ile ruh sağlığını koruma sorumluluğu arasında dengeli bir çizgi kurmak çok önemlidir. İnsan, bilincini diri tutan ama ruhunu çökerten içeriklerden kaçınmalı; olayları takip ederken maruziyetini sınırlamalıdır. Sağlıklı bir vicdani duruş, sürekli acı görüntülerine

Doç. Dr. Mehmet DİNÇ

> *7 Ekim sonrasında dünyanın birçok yerinde eş zamanlı olarak yaşanan kaygı, umutsuzluk, öfke, hüzün ve huzursuzluk, aslında insanoğlunun hâlâ iyi ile kötüyü ayırt edebildiğinin güçlü bir göstergesidir.*

bakmakla değil; ölçülü bir takip, bilinçli bir duruş ve imkân nispetinde hayra dönük bir çabayla mümkündür.

▸ *7 Ekim sonrasında gençlerde belirginleşen kimlik arayışı ve güçlü adâlet talebini nasıl açıklıyorsunuz? Bu tepkinin psikolojik arka planı nedir?*

» Gençler, insanlığın *"en taze vicdanı"*dır. Dünyanın kirleri henüz onların ruhuna tam sinmemiştir. Bu nedenle zulmü gördükleri anda diğer toplumsal katmanlara kıyasla çok daha hızlı tepki verirler.

7 Ekim sonrasında gördüğümüz şey şu oldu:

- Gençler adâlet duygusunu çok daha yüksek sesle ortaya koydu.
- Kendilerini dünyada konumlandırmak istediler. *"Ben kimim, neyin tarafındayım?"* sorusuna cevap aradılar.
- Bilgiyle hareket edince, hakikati net görünce, zulme karşı bedel ödemeyi göze aldılar.

Bu durum psikolojide *"kimlik bütünleşmesi"* olarak tanımladığımız sürecin doğal bir parçasıdır. Genç insan, kişiliğini inşa ederken karşısına böyle büyük bir zulüm çıktığında bunun karşısında durmak, kimliğinin temel bileşeni hâline gelir.

> *Gazze'den gelen görüntüler, insan fıtratının kaldırabileceği sınırların çok ötesindedir. Bu tür yoğun şiddet sahnelerine sürekli maruz kalmak, psikolojide "duygusal aşırı uyarılma" olarak tanımlanan bir duruma yol açar.*

Bu yüzden gençlerin ortaya koyduğu duyarlılık, sadece anlık bir duygu değil; geleceğe dair umut veren kalıcı bir bilinç sıçramasıdır.

▸ *Sosyal medyada şiddet içeriklerine sürekli maruz kalmanın zihin ve davranış üzerindeki etkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu içerikler bireyin olaylara bakışını nasıl dönüştürüyor?*

» Sosyal medya, şiddeti filtresiz bir şekilde önümüze düşürdüğü için zihni adeta doğal savunmasız hâliyle yakalar. İnsan bilinçli bir tercihle değil, algoritmanın zorlamasıyla bu görüntüleri izliyor.

Bunun üç büyük etkisi var:

1. **Duyarsızlaşma:** Sürekli kan, ölüm, ağlayan çocuk imgesi gören beyin kendini korumak için duygu tepkisini azaltıyor.

2. **Bilişsel çarpıtma:** *"Kimse bir şey yapmıyor, ben ne yapabilirim ki?"* düşüncesi kökleşiyor. Bu, işgalcilerin de özellikle istediği şeydir.

3. **Umutsuzluk ve öfke döngüsü:** Kişi bir yandan öfkeleniyor, diğer yandan hiçbir şeyin değişmediğini sanıp içe kapanıyor.

Bu nedenle sosyal medya kullanımı mutlaka seçici, ölçülü ve amaç odaklı olmalıdır.

Harekete geçirmeyen, bilinci beslemeyen, sadece insanı tüketen içeriklerle kurulan ilişki sağlıklı değildir.

▸ *Sürekli adâletsizlik ve zulme* ▸▸▸

tanıklık etmek bireylerde nasıl bir psikolojik baskı ve yorgunluk oluşturuyor? Bu duygu insanların hayata bakışını nasıl etkiliyor?

» Sürekli zulüm ve adâletsizliğe tanıklık etmek 'ahlâkî yaralanma' adı verilen derin bir psikolojik hasarı meydana getirir.

Ahlâkî yaralanma, insanın değerleriyle gerçekliği arasında bağ kuramadığı, vicdanında açılan bir yaradır. Bu yara;

- Değersizlik hissi,
- Hayata karşı güvensizlik,
- İçsel yorgunluk,
- Karamsarlık gibi sonuçlara yol açar.

Fakat insanın yapacağı küçük bir eylem, bu yaralanmanın ilerlemesini durdurur. Boykot, bağış, farkındalık çalışması, bir yazı paylaşmak bir hakikati anlatmak... Her kişinin durumu ayağa kalkar.

Çünkü psikolojide çok önemli bir gerçek vardır: *'İnsan harekete geçtiği anda iyileşmeye başlar.'*

Basit bir kamyak yaprağı, küçük de olsa aktif olmak güçlendirir.

Gazze'deki travmaların ekranlar aracılığıyla çocuklara da ulaşması ne tür etkilere yol açıyor ya da açabilir? Bu süreçte çocukların en çok hangi duyguları yoğun yaşadığını gözlemliyorsunuz?

» Travmatik şiddet sahneleri yetişkinlerde bile ağır psikolojik sonuçlar doğururken, zihinsel ve duygusal gelişimi hâlen devam eden çocuklarda etkileri çok daha derin, kalıcı ve uzun vadeli izler bırakabilir. Çocukların dünyayı algılama biçimi, yetişkinlerden tamamen farklıdır; dış dünyayı anlamlandırmak için güvene, tutarlılığa ve yetişkinlerin rehberliğine ihtiyaç duyarlar. Henüz soyut düşünme becerileri tam olarak gelişmediği için gördükleri görüntüleri yorumlayamaz, bağlamını kuramaz ve çoğu zaman izlediklerini kendi hayatlarına doğrudan tehdit olarak algılarlar.

Çocukların dünyayı algılama biçimi, yetişkinlerden tamamen farklıdır; dış dünyayı anlamlandırmak için güvenç, tutarlılığa ve yetişkinlerin rehberliğine ihtiyaç duyarlar.

Kontrolsüz ve yoğun şiddet görüntülerine maruz kalan bir çocuk bilişsel olarak bu görüntülerin ne anlama geldiğini çözemediğinde *'dünya tehlikeli bir yer'*, *'kimse güvende değil'* gibi genelleyici ve kalıcı bir korku şeması geliştirebilir. Bazı çocuklarda ise tam tersi bir tepki, yani *'duygusal düzleşme'* görülebilir. Bu, aşırı korku ve stres karşısında çocuğun kendini korumak için duygularını tamamen kapatması anlamına gelir. Bu durum, ilerleyen yaşlarda empati gelişimini, sosyal ilişkileri ve güvenli duygusunu olumsuz etkileyebilir. Aynı zamanda sürekli tehdit ve şiddet görüntülerine maruz kalmak çocuklarda şiddetin normalleşmesine, duyarsızlaşmaya ve davranış sorunlarına yol açabilir.

Bu nedenle ebeveynlerin ve eğitimcilerin çocukları bu içeriklerden uzak tutması yalnızca tavsiye değil, aynı zamanda bir sorumluluktur. Çocukların akıllarındaki soruların görmezden gelinmesi yerine açık, sade ve yaşlarına uygun bir dille cevaplanması gerekir. Bu süreçte çocukların duygularına tercüman olmak, onların korkularını küçümsemeden, dramatize etmeden an-

lamlandırmalarına yardımcı olmak çok önemlidir. Çünkü çocuk, duygusunu ifade ettikçe rahatlar; duygusuna karşılık buldukça güvende hisseder.

Birçok kişinin hissettiği "daha fazlasını yapmalıydım" şeklindeki suçluluk duygusunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu duygunun sağlıklı bir seviyede tutulması için neler yapılabilir?

"Daha fazlasını yapmalıydım" duygusu, büyük zulümlere tanıklık eden her insanda ortaya çıkması doğal olan bir içsel tepkidir. Bu duygu, insanın hâlâ bir ahlaki referans noktası olduğuna işaret eder. Ancak bu duygu doğru yönetilmediğinde *"vicdanî tükenmişlik"* dediğimiz ağır bir yıpranmaya dönüşebilir. Sürekli kendini suçlamak, zamanla insanın eylem kapasitesini düşürür ve kişiyi tamamen pasif bir hâle getirebilir. Bu nedenle kişi, kendi imkânları, gücü, zamanı ve kapasitesi ölçüsünde yaptığı her küçük eylemin değerli olduğunu bilmeli; yapamadıkları üzerinden değil, yapabildikleri üzerinden bir muhasebe geliştirmelidir. Asıl direniş anlık öfke patlamaları değil, uzun vadede sürdürülebilir bir istikamet üzere durabilmektir.

> *Filistin meselesi kişide bir kimliğe, bir bilinç hattına, bir değer eksenine dönüşmemişse; yalnızca geçici bir tepki olarak kalmışsa, gündem değiştiğinde ilgi de kaçınılmaz olarak kaybolur.*

Ateşkesten sonra Gazze gündemine olan ilginin azalması veya insanların gündeminin değişmesi sizce hangi psikolojik süreçlere işaret ediyor? Toplumların bu iniş çıkışlarını nasıl okumak gerekir?

Toplumlar çoğu zaman olaylara duygusal reflekslerle tepki verir. Acının tazeliği, şokun etkisi ve görüntülerin ağırlığı insanlarda yoğun bir duyarlılık oluşturur. Ancak zaman geçip gündem değiştiğinde bu duyarlılık doğal olarak azalır. Psikolojide bu duruma "duygusal yorulma" denir; birey veya toplum, sürekli yüksek duygusal yük taşımaktan yorulur ve ilk andaki hassasiyetini sürdüremez. Bu, insan doğasının doğal bir sonucudur.

Eğer Filistin meselesi kişide bir kimliğe, bir bilinç hattına, bir değer

eksenine dönüşmemişse; yalnızca geçici bir tepki olarak kalmışsa, gündem değiştiğinde ilgi de kaçınılmaz olarak kaybolur. Çünkü duygusal reaksiyonlar süreklilik göstermez; onları ayakta tutan şey anın yoğunluğudur.

Buna karşılık, bilgiyle, bilinçle, ahlâkî ilkelerle ve değerlerle beslenen bir duruş varsa; bu duruş ateşkesle, siyasî gelişmelerle, gündem değişiklikleriyle zayıflamaz. Çünkü bu tutum artık bir duygu anı değil, bir kimlik meselesidir. Kişinin dünyayı okuma biçimine, inançlarına, adâlet anlayışına ve hayat perspektifine sirayet etmiş bir bilinç hâlidir.

Duygusal tepkiler geçicidir; kalıcı olan bilinç temelli duruştur. Fırtınanın estiği gün tepki göstermek kolaydır. Asıl mesele, fırtına dindiğinde de hakikatin yanında, adâletin izinde, mazlumun lehinde aynı kararlılıkla durabilmektir.

Bu kadar ağır bir sürece tanıklık eden biz Müslümanlar için psikolojik dengeyi ve manevi direncimizi nasıl güçlendirilebiliriz?

Ateşkes veya gündem değişiklikleri sonrası toplumların ilgisinin azalması, psikolojide *"duygusal yorulma"* ile açıklanır. İnsan zihni sürekli acı, yoğun şiddet ve olumsuz haber bombardımanına uzun süre dayanamaz; kendini korumak için duygusal mesafe koymaya başlar.

Öte yandan toplumsal bilinç eğer bilgiyle beslenmiyor ve kalıcı bir kimliğe dönüşmüyorsa, olayların sıcaklığının azalmasıyla birlikte geri çekilmeye başlar. Bu noktada mesele yalnızca Filistin meselesi değil; zulme, haksızlığa, sömürüye ve işgale karşı kalıcı ve tutarlı bir duruş geliştirebilme meselesidir. Bu duruş bir kimliğe dönüşmediği sürece toplumların ilgisi olay merkezli olur ve uzun vadeli bir sürdürülebilirlik göstermez. Ruhen ve zihnen güçlü olan insan, en ağır süreçlerde bile dengesini koruyabilir.

Toplumsal travmayla baş etmek ve uzun soluklu bir bilinç oluşturmak adına son önerileriniz nelerdir?

Filistin meselesi 7 Ekim'de başlamadı; ancak 7 Ekim, dünya ölçeğinde bir uyanışa vesile oldu. Yıllardır devam eden bir işgalin, sistemli bir zulmün, insanlık onuruna yönelmiş ağır saldırıların kırılma anı olarak toplumsal hafızayı tazeledi. Bu uyanışın geçici bir duygusal dalgalanma olarak kalmaması, kalıcı bir bilinç ve istikrarlı bir duruşa dönüşmesi için atılması gereken adımlar vardır. Bu bilinci kalıcı hâle getirmek için:

- İşgal tarihini öğrenmek,
- Olayı derinlemesine anlamak,
- Kişinin kendi sorumluluk alanını belirlemesi,
- Küçük ama düzenli adımlar atması,
- Sivil toplum çalışmalarına destek vermesi,
- Dayanışmayı sürdürülebilir hâle getirmesi çok önemlidir.

> *Filistin meselesi 7 Ekim'de başlamadı; ancak 7 Ekim, dünya ölçeğinde bir uyanışa vesile oldu.*

Duygusal tepkiler geçer, fakat bilinçli duruş kalır. 7 Ekim sonrası dünya genelinde ortaya çıkan sosyal medya hareketliliği, meydanlara taşan kalabalıklar ve toplumların ortak vicdanî sesi, küçük görünen adımların bile ne kadar büyük bir dönüşüme yol açabileceğini açıkça göstermiştir. Kalıcı olan, bu bilinci diri tutan, istikrarlı ve değer temelli bir mücadeledir. ●

** Türkiye Yeşilay Cemiyeti Genel Başkanı.*

Hazırlayan: Esra Zeynep AKGÜN

Rachel Corrie

"Vicdanın Yolu Gazze'den Geçti"

Rachel Corrie, 23 yaşında bir Amerikan aktivistti. 2003 yılında Gazze Şeridi'nde bir Filistinli ailenin evini yıkmaya gelen İsrail buldozerinin önünde durdu ve öldürüldü. Onun hikâyesi, uluslararası dayanışma hareketlerinin sembollerinden biri hâline geldi.

10 Nisan 1979 / ABD, Washington Eyaleti

Doğum

Rachel Aliene Corrie, Olympia şehrinde dünyaya geldi. Çocukluğu ABD'nin kuzeybatısındaki huzurlu bir banliyöde geçti.

1997–2001 / Üniversite Yılları

Aktivizmle Tanışma

Evergreen State College'da eğitim gördü. Üniversite yıllarında sosyal adâlet hareketlerine, çevrecilik ve insan hakları konularına ilgi duydu. Filistin meselesiyle ilk kez bu dönemde tanıştı.

Ocak 2003 / Gazze'ye Gidiş

ISM Gönüllüsü Olarak Yola Çıkıyor

Rachel, Uluslararası Dayanışma Hareketi *(ISM)* gönüllüsü olarak Gazze Şeridi'ne gitmeye karar verdi. Amacı, Filistinli sivillerin evlerinin yıkımını engellemek ve insan hakları ihlallerine tanıklık etmekti.

Şubat-Mart 2003 / Gazze, Refah Kampı

Direniş Günleri

Rachel, Refah Mülteci Kampı'nda Filistinli ailelerle birlikte yaşadı. Evlerin önünde nöbet tuttu, zeytin ağaçlarının sökülmesini ve evlerin yıkılmasını engellemeye çalıştı.

ISM gönüllüleri, uluslararası gözlemciler olarak sivil bir *"canlı kalkan"* hattı oluşturuyordu. Rachel, bu hattın ön saflarındaydı.

16 Mart 2003 / Refah, Gazze Şeridi

Vefat

Rachel Corrie, bir Filistinli ailenin evinin önünde durarak yıkımı engellemeye çalıştı. İsrail ordusuna ait zırhlı buldozer, Rachel'ı ezerek öldürdü.

Tanıklar:

ISM üyeleri, Rachel'ın buldozer önünde megafonla bağırdığını, parlak renkli giysi giydiğini, buna rağmen sürücünün durmadığını aktardı.

Mart 2003 / Cenaze ve İlk Tepkiler

ABD & Gazze

Rachel'ın cenazesi önce Gazze'den törenle uğurlandı. Ardından ABD'ye gönderildi. ABD kamuoyunda büyük yankı uyandırdı. İsrail tarafı olayın *"kaza"* olduğunu söyledi.

2003–2012 / Hukukî Süreç

Ailesinin Adâlet Mücadelesi

Rachel'ın ailesi, İsrail devleti aleyhine dava açtı. Uzun süren hukukî süreç sonunda 2012'de İsrail mahkemesi İsrail ordusunu suçsuz buldu. Karar, uluslararası alanda büyük tepki çekti.

Sonrası / Uluslararası Sembol

Anmalar ve Etkiler

Rachel Corrie'nin hikâyesi dünyada büyük yankı uyandırdı.

- Romanlar, oyunlar, belgeseller yapıldı.
- ABD'de ve Avrupa'da yüzlerce etkinlik düzenlendi.
- *"Rachel Corrie'nin Günlüğü"* yayımlandı.
- Onun adı birçok sokak, bina ve dayanışma grubuna verildi.

Rachel Corrie'nin hikâyesi, Ayşenur Ezgi Eygi'nin yolculuğundan yıllar önce vicdanların taşlı yollarda nasıl sınandığını gösterdi. İki genç kadın, farklı kıtalardan gelip aynı coğrafyada, aynı adâlet çağrısında buluştu.

GAZZE'DE GAZETECİ OLMAK
AÇIK HAVA HAPİSHANESİ: FİLİSTİN TOPRAKLARI

Murat Can ÖZTÜRK*

Filistin'de İlk Günlerim

8 Eylül 2023 tarihinde İsrail'in Gazze'de başlattığı soykırım sırasında Suriye'de bir başka haber takibindeydim. Bu sebeple 23 Ekim tarihinde bölgeye intikal ettim. Kameraman arkadaşım ile birlikte İstanbul'dan Dubai aktarmalı bir uçakla yola çıkarak Tel Aviv Ben Gurion Havalimanı'na iniş yaptık. Pasaport kontrolünden sorunsuz geçtikten sonra bir taksiye atlayarak Kudüs'teki TRT Ofisi'nin yolunu tuttuk. Oradaki mesai arkadaşlarımızın destekleriyle öncelikli olarak bir araç kiralayıp sim kart temin ettik. Ardından muhteşem bir manzaraya sahip Mescid-i Aksâ'yı tam karşıdan gören Zeytindağı'ndaki otelimizin yolunu tuttuk. Tüm Türk basını ve TRT adına bölgeye gönderilmiş olan diğer mesai arkadaşlarımız da bu otelde kaldığı için kendimizi az da olsa yabancı bir ortamda değil vatanımızda hissediyorduk. Otel çalışanlarının da Arap kökenli olması, hâliyle Türkiye'den gelenlere de sempati duymaları bir başka pozitif hava unsuruydu.

Gazetecilerin Konuşlandığı Noktadan Gazze'ye Bakış

İlk günkü kaotik durum yalnızca Gazze'de değil Filistin'in tüm noktalarında net bir şekilde hissediliyordu. Tüm gazeteciler de doğal olarak sabahın ilk ışıklarıyla birlikte yola çıkıyor, yaklaşık bir buçuk, iki saat süren Gazze sınırına sıfır noktadaki Sderot'un yolunu tutuyordu. Yerli ve yabancı birçok gazeteci burada bir kreş bulmuş, kreşin bahçesinden Gazze'nin kuzeyini görecek şekilde sabahtan akşama kadar çekim ve canlı yayınlar yapıyordu. Bu lokasyondan kuzeydeki Beyt Hanun, hemen arkasında kalan Beyt Lahya, biraz aşağısında Gazze'nin merkezine doğru Cibaliye bölgesi kısmi olarak görülüyordu. Özellikle Beyt Hanun'a düşen bombaların sesleri ve dumanları net bir şekilde kadrajlara yansıyordu. Bazı akşamlar İsrail İşgal Güçleri önce işaret fişekleriyle gökyüzünü aydınlatıp, ardından saldırılarını yoğunlaştırıyordu. Sabah erken saatlerde yerel kaynaklardan gelen haberlerle gece boyunca devam eden bombardımanın bilançoları paylaşılıyor, yüzlerce sivilin ölümünden bahsediliyordu.

Radikal Yahudiler'in Gözleri Üzerimizde

Gün geçtikte kreşin olduğu bölge âdeta bir basın tepesine dönüştü. Hâliyle bilinirliği de arttı. Bazı radikal Yahudiler'in de uğrak noktası hâline geldi. Gazze sebebiyle gün geçtikte Türkiye ile İsrail arasındaki gerilim arttığı için bizlere yönelik bakış açısı da 180 derece tersine dönmeye başladı. Artık Türk kelimesini duyan her İsrailli âdeta cin çarpmışa dönüyor, "Buraya gelmeye nasıl cüret edersiniz" şeklinde bir bakış atıyordu. Bu durum daha sonraki günlerde organize bir istihbarat takibine dönüştü. İşte basın tepesine gelen radikaller de bir yandan Gazze'deki İsrail vahşetini sanki bir açık hava sinemasını izler gibi zevkle takip ediyor, diğer yandan da Türk gazetecilerin canlı yayınlarında hangi cümleleri sarf ettiklerini belirtiyordu. Hatta bir seferinde bir meslektaşımızın canlı yayın esnasında yanına bir İsrailli gelip, silahla vurmakla tehdit ettiğini bizzat kendisinden dinlemiştik. Ayrıca bazı gazeteci arkadaşlarımız da İsrailli yerel hatlardan aranarak tehdit edildiklerini iddia etmişlerdi. 2025 Haziran'ında İsrail-İran arasındaki savaş esnasında ise Tel Aviv'de yayın yaparken benzer hakaretlerle karşılaşmıştık. Tabi ki tüm İsrailliler'i sorumlu tutmamakla ancak bazıları Türkçe küfürler ederek yanımızdan geçiyordu. Yaşananları tartıştığımız bazı İsrailliler'den de Filistinliler'i "Türkiyeliler kendi vatanlarına alsın, burayı tamamen terk etsinler" şeklinde tepkiler aldığımız da oluyordu.

Gazze sebebiyle gün geçtikte Türkiye ile İsrail arasındaki gerilim arttığı için bizlere yönelik bakış açısı da 180 derece tersine dönmeye başladı. Artık Türk kelimesini duyan her İsrailli âdeta cin çarpmışa dönüyor.

Kudüs Günlerim: Açık Hava Hapishanesi

Yeni Şafak gazetesinden eski arkadaşım Neslihan Önder ile kader birliği yapmıştık. Aynı otelde kalıyorduk. Birlikten güç doğar diyerek haber kaynaklarımızı ve tecrübelerimizi paylaşıyorduk. Konakladığımız otel Müslümanların yaşadığı Doğu Kudüs'teydi. Doğu ve Batı Kudüs arasında ise siyah ve beyaz kadar belirgin farklar bulunmakta... Doğu Kudüs geri bırakılmış, bir şehrin banliyölerini andıran bir görüntüye sahipken, 5 dakikalık araç yolculuğunun ardından giriş yaptığım Batı Kudüs Avrupa ve ABD'deki bir şehrin ikizi gibiydi. Bir alış-veriş merkezine gezintiye çıkan İsrailli siviller, kadın erkek adeta Counter Strike bilgisayar oyunundan fırlamışçasına sırtlarında uzun namlulu otomatik tüfekler ya da beylik tabancaları taşıyordu.

Batı Şeria ve Kudüs arasındaki bağlantı ise adına "Utanç" ya da "Ayrım Duvarı" denen bir yapıyla kesilmiş, kontrol noktaları adeta ülkeler arası sınır kapılarına dönüşmüştü. Zaten burada da oldukça dramatik hikâyeler vardı. Bunun en çarpıcı örneklerinden biri Batı Şeria'da yeşil, Doğu Kudüs'te mavi kimlik kartlarının geçerli olması. Özellikle 8 Ekim'den sonra eşi ve çocukları Kudüs'te, kendisi Batı Şeria'da yaşayan ve ailesinin yanına gitmesine izin verilmeyen kişiler olduğunu duymuştum. Ayrıca 8 Ekim sonrası Kudüs ya da diğer şehirlerde çalışan Filistinliler'in Batı Şeria'dan çıkışı yasaklandığı için çoğu kişi geçim derdine düşmüştü.

Kudüs'te bir de koca bir açık hava hapishanesine dönüşmüş mülteci kampları oldukça çarpıcıydı. İsrail güvenlik güçleri zaman zaman kamplara baskın yapıyor, baskın yapılan daireler akıllı mühimmat bombalarıyla havaya uçuruluyordu. Bir gün böyle bir baskın haberi

> *İsrailliler'in yalnızca Gazze'de değil aynı anda Batı Şeria'daki Filistinliler'e de eziyet ettiklerini belgeledik.*

aldım ve Şuafat Mülteci Kampı'nın yolunu tuttum. Gerçekten de olay yerine vardığımda 7-8 katlı binada yalnızca bir dairenin harabeye döndüğünü gördüm. Ardından olaylar patlak verdi ve 18 yaş altı bazı çocuklara İsrail güvenlik güçleri tarafından biber gazı atılmaya başlandı. Bu hareketliliği görüntüledikten sonra biraz kampı dolaşmaya başladım. Ardından kampın girişindeki kontrol noktasına ulaştım. O esnada bir otobüs tel örgülerle çevirili kontrol noktasından içeri girerek otoparka park etti. İçinden öğrenciler inmeye başladı. Ve en dramatik an yaşandı. Öğrenciler tel örgülerin arasından ve demir turnikelerden geçerek evlerinin yolunu tuttu. Evet, yanlış duymadınız, bu çocuklar eğitim almak için her sabah âdeta bir cezaevi kapısından çıkış yapıyor, ardından tekrar evlerine girmek için bu turnikelerden geçiyordu.

Batı Şeria Günlerim: Kafes Ev

Burada Kudüs'e biraz ara vererek, tekrar Batı Şeria'ya dönmek istiyorum. İsrailliler'in yalnızca Gazze'de değil aynı anda Batı Şeria'daki Filistinliler'e de eziyet ettiklerini belgeledik. Onlardan en çarpıcı olanı ise mübalağasız kafesi andıran bir Müslüman eviydi. Uluslararası medyanın da gündeme taşıdığı bu evin etrafı, Yahudi işgalciler ve İsrail askerleri tarafından çevrilmişti. Yıllar önce Müslüman mahallesiyken, baskı ve zulümle Filistinliler zorla göç ettirilmiş, geriye bir tane ev kalmıştı. Bu evi para karşılığı satın almak isteseler de ev sahibi buna yanaşmayınca, bu kez zulüm başlamıştı. Evin bulunduğu adrese geldiğimizde, yeşil renkli otomatik bir garaj kapısı bizleri karşıladı. Uzun bir koridoru andıran garajın yan duvarları ortalama bir insan boyunu geçmeyecek yükseklikte, devamı ise tel örgülerle donatılmıştı. Garajın tavan kısmı ise aynı şekilde tel örgülerle kaplanmıştı. İçerisinde müstakil küçük bir bahçesi bulunan şirin bir evle karşılaştık. Tel örgülerin yalnızca garajı değil tüm evin etrafını ve üzerini kapladığını anladık. Resmen bir kafese çevrilmiş vaziyetteydi. Daha önceden sözleştiğimiz ev sahibi bizi karşılaşamaya geldi. Ancak bir tuhaflık vardı. Otomatik kapıyı açamıyordu. Bir süre ne olduğunu anlamaya çalıştık. O esnada evin bitişiğindeki 2 katlı bir başka binanın balkonunda 2 İsrail askeri göründü. Bize baktılar ve bir süre sonra kapı kendiliğinden açılmaya başladı. Evet, kapıyı ev sahibi değil İsrail askerleri uzaktan kumanda ile açıyordu. Daha sonra anladık ki eve kimin girip çıkacağına onlar karar veriyorlarmış. Hayretler içerisinde eve girip çekimlerimize başladık. Bir süre ev sahibinden yaşadıkları süreçle ilgili bilgi aldıktan sonra yaklaşık 10 dakikalık canlı yayın formatında çekimler yaptık. Ardından içeri girerek ev sahibiyle tekrar sohbete başladık. Buranın artık bir Yahudi mahallesine dönüştüğünü, âdeta Son Mohikan filminde olduğu gibi tek başına direndiklerini anlattı. Son zamanlarda tacizlerin arttığını bazen sivillerin gelip kapının önünde hakaretler yağdırdığından bahsetti. Evi terk etmeleri için elektrik ve suyun kesildiğini de sözlerine ekledi. Biz gittiğimizde gerçekten de evde elektrik yoktu. Ev sahibi şu an burada nöbet tuttuğunu, evi asla tamamen boş bırakmadıklarını, aksi takdirde bir daha içeri giremeyeceklerini de ifade etti. Hüzün ve öfke arasındaki bir duygu karmaşası yaşayarak, röportajı yaptıktan sonra vedalaştık.

Ardından birkaç ay daha telefondan görüşmeye devam ettik.

Ramallah'tan Nablus'a karış karşı Batı Şeria

Yine günlerden bir gün, İsrail'in gasp etmeye hazırlandığı Han el-Ahmar adlı bir bölgeye gittik. E1 adı verilen bir işgal projesi hazırlığındaki bölgede, zor şartlar altında çadırlarda kalan Filistinliler'in misafiri olduk. Âdeta dağ başını andıran bir çorak arazide yaklaşık 50 bin kişinin yaşadığını öğrendik. Etrafları ise Yahudi işgalcilerin gasp ettikleri yerleşim alanlarıyla çevrilmiş vaziyetteydi. Otoyol kenarında bulunmalarına rağmen, çadır kente giriş yolu beton bariyerlerle kapatılmış, o noktayı terk etmeleri için her türlü zorluk çıkarılmıştı. İsrail'in burayla ilgili kirli emelleri bulunduğunu öğrendim. Kudüs'e çok yakın mesafedeki bölgedeki Filistinliler'e milyonlarca dolar teklif edildiği, Batı Şeria dışındaki başka bir noktada kendilerine konutlar tahsis edileceği gibi vaatler geldiği iddia ediliyor. Ancak Filistinliler çadırlar yaşamayı göze alarak, topraklarını terk etmeyi reddettiklerini öğrendim. İsrail'in amacı ise anayolu güzergahı üzerinde bulunan bu bölgeyi boşaltarak yeni bir Yahudi yerleşimine dönüştürmek. Eğer emellerini gerçekleştirebilirlerse, Batı Şeria'yı ortadan bıçak gibi kesip, güney-kuzey aksında geçiş yapmak isteyen Filistinliler'in kullandıkları yolu kapatmış olacakları bilgisini edindim. Bu kirli senaryonun gerçekleşmemesi için bölge halkının direnişi hâlâ sürüyor.

İlerleyen günlerde Batı Şeria'nın daha da içlerine girerek mülteci kamplarını gezmeye başladık. İlk duraklarımızdan biri Cenin Mülteci Kampı oldu. Bir gece önce, İsrail işgal güçleri buldozer, toma ve zırhlı araçlarla kampı basmış, sokakların alt yapısına zarar vererek basın evlere baskın düzenlemişti.

> *İsrail'in amacı ise anayolu güzergahı üzerinde bulunan bu bölgeyi boşaltarak yeni bir Yahudi yerleşimine dönüştürmek.*

Basın sonrası gündüz vakti bölgeye gittiğimizde, meydandaki anıtın yıkıldığını gördüm. Sonrasında mihmandarımızın kurduğu kontaklar aracılığıyla baskın yapılan evlere girdik. Sokakların üzeri insansız hava araçlarının görüntü almaması için brandalarla kapatılmış. Binalarda yüzlerce kurşun deliği varken, evlerin içi ise çatışmalar nedeniyle harabeye dönmüştü. Hatta İsrail helikopterlerinden atılan bir roket 3 katlı bir binanın çatısını delerek, bu şekilde zemin kata kadar düşmüştü. Kampın ileri gelen yerel yöneticileriyle röportajlar gerçekleştirdik. Biz dönüşe geçtikten 1 saat sonra İsrailliler'in yeniden kampı bastığını ve birilerini yaraladığını öğrendim.

Tulkarm Mülteci Kampı'nda ise durum bir hayli vahimdi. İsrail işgal güçleri yine gece yarısı kampı basmış, çıkan çatışmalarda birkaç kişi öldürülmüştü. İsrail buldozerleri sokakları tarumar etmiş ne yürünecek ne de arabayla geçilecek bir yol kalmıştı. Bazı evlerin duvarlarında kısmi yıkıntılar ve yine kurşun delikleri vardı. Kampa gittiğimizde hayatını kaybeden kişilerin cenaze töreni bir gövde gösterisine dönmüştü. Binlerce kişi cenaze törenine eşlik etmiş İsrail'e lanet kusuyordu.

Nablus'ta Ölümden Döndük

Bir başka gün Yahudi işgalcilerin Nablus'ta bir Müslüman mahallesini bastıkları haberini aldık. Yahudi işgalciler Deyr Şeref denilen bölgeyi yalnızca basmamış, dükkanları ve araçları da ateşe vermişti. Olay yerine hava kararmasına yakın bir vakitte ulaşabildik. Ancak İsrail askerleri yolu kapattığı için tam olarak yakılan noktaları göremedik. Ancak o esnada yaşananlara tepki gösteren bazı Filistinliler İsrail askerlerine doğru taş atmaya başladı. Onlar da biber gazı atarak karşılık veriyordu. Geri döndükten bir süre sonra ana bir caddeye gelmiştik. Yaklaşık 70-80 km hızla gittiğimiz caddede kimseler yoktu. Âdeta hayalet bir şehri andırıyordu. Ben ön koltukta şoförün yanında oturuyordum. Birden tam da benim yüzüme gelecek şekilde ön cama büyük bir gürültüyle bir cisim atıldı. Aracın ön camı boydan boya çatladı. O irkilmeyle başımı torpidonun altına doğru sokmaya çalıştım. Mihmandarımız asker kökenli biri olduğu için bu durumlara alışıktı. Oldukça soğukkanlı bir şekilde aracın haki-

> *Gazze'deki soykırım, Batı Şeria'daki baskı ve zulümlere bakılacak olursa İsrailliler'in sağlıklı bir mental yapıya sahip olmadıkları net bir şekilde görülüyor.*

miyetini kaybetmeden bizi bölgeden uzaklaştırmayı başardı. Olay yerinden kaçarken sağ tarafımızda İsrail askerlerinin kaldırımda sırayla dizili olduğunu gördüm. Durmaksızın kendimizi güvenli hissedinceye kadar yolumuza devam ettik. Hemen camın fotoğrafını çekip, merkeze haber verdim. Saldırıya uğradığımızı anlattım. Hemen aracın içerisinde hareket hâlindeyken canlı yayına aldılar. Ardından sosyal medyada TRT Haber ekibi saldırıya uğradı, ekipten haber alınamıyor şeklinde gündem olduğumuzu öğrendim. Bu arada küçük cam parçaları elimi kesmişti. Araçtan inip kontrol ettiğimizde, camda yumruk büyüklüğünde bir eziklik ve çatlak, hemen altında ise kurşun deliği büyüklüğünde camı silme geçmiş bir izle karşılaştık. İzlerin gidiş yönüne baktığımızda, İsrailli askerlerin beklediği yönden geldiği anlaşılıyordu. Zaten daha sonra öğrendik ki Havara adı verilen o bölgede sokağa çıkma yasağı varmış.

Bir defasında da yolumuz Haliliye kentiyle kesişti. Burada Hz. İbrâhim'in *(as)* mezarının olduğuna inanılan, kutsal Harem-i İbrâhim Camii vardı. Bu camiye girmek de tıpkı diğer noktalarda olduğu gibi cezaevine girmekle aynı prosedürlere sahipti. İşgal güçleri, keyfi uygulamalarla bazen camiyi ibadete kapatıyordu. Camii âdeta askeri bir kışlaya çevrilerek üzerine İsrail bayrakları asıldığını da gözlemlemiştik.

Mescid-i Aksâ Günleri: Kameramızı Kırdılar

Özellikle akşamları Aksâ'ya girip, namaz kılmayı arzı ediyorduk. Ancak ilk 20 gün buna maalesef müsaade edilmedi. Kameraman arkadaşımla ne zaman gitmeye niyetlensek, İsrail güvenlik güçleriyle aramızda şöyle bir muhabbet geçiyordu,

-Türk müsün?

-Evet,

-Müslüman mısın?

-Evet,

-Yallah Go...

Bir anda surat ifadeleri değişerek içeri girmemize izin vermiyorlar ve âdeta kovuyorlardı. Bu yüzden yaklaşık 2 ay boyunca yalnızca 2 kez girebilmiştim Mescid-i Aksâ'ya...

Kutsal mekânda en acı anlar ise Cuma namazı vakitlerinde yaşanıyordu. Doğu Kudüs'ten Cuma namazını kılmaya gelen Müslümanların girişleri engelleniyordu. Yalnızca 65 yaş üzeri kişilerin girişine izin veriliyor, diğerleri ise dar sokaklardaki asfaltın üzerinde namaz kılmak zorunda kalıyordu. İsrailliler buna da katlanamıyor, cemaat sokakta secdeye vardığı esnada üzerlerine biber gazı ve kokarca adı verilen tazyikli bir sıvı atıyordu. Bu sıvı öyle kötü kokuyordu ki bir kanalizasyonu andırıyordu. Cemaat, namaz sonrası evlerinin duvarlarını, araçlarını köpüklü suyla yıkamak zorunda kalıyordu. O günlerden birinde bir İsrail polisi, hiçbir şey yapmamamıza rağmen bir anda elindeki tüfeğin namlusuyla kameramıza vurdu. Kameranın camında çatlak oluştu. Ardından cemaate saldırmaya devam etti. Ancak pes etmeden, dakikalarca o çatlak camdan canlı yayın yaparak zulmü göstermeye çalıştık.

Son olarak Gazze'deki soykırım, Batı Şeria'daki baskı ve zulümlere bakılacak olursa İsrailliler'in sağlıklı bir mental yapıya sahip olmadıkları net bir şekilde görülüyor. En alt tabakadan, tepedekilere kadar mutlaka tedavi edilmesi gereken bir yönetim kadrosu olduğunu gözlemlemiş bulunmaktayım. ●

** TRT Haber Savaş Muhabiri.*

"ZALİMİN EN BÜYÜK YARDIMCISI MAĞLUMDUR, ZİRA ZULÜM SESİNİ ÇIKARTMAZ. M.A.Ali

İSRAİL GAZETECİLERİ ÖLDÜREREK **GERÇEKLERİ SUSTURAMAYACAK!**

Hayrunnisa ÇİÇEK*

Filistin'i işgali 1917'lere kadar dayanan İsrail, gazetecileri hedef alarak aslında bir asrı aşan sömürgeci düzeninin en büyük korkusunu ele veriyor; 'hakikat'le yüzleşmekten kaçınmak! İşte bu yüzden, gerçekleştirdikleri işgalin, katliamların ve soykırımın en canlı tanığı olan ve o topraklarda yaşanan hakikati gün yüzüne çıkaran gazetecileri susturma poltikası uyguluyor.

İsrail'in gazetecileri hedef alması, çoğu kişinin sandığı gibi yalnızca son yıllarda ortaya çıkmış bir uygulama değildir. Bu politika, kökleri 1917 Balfour Deklarasyonu'na ve Filistin topraklarının İngiliz mandası altına girdiği döneme kadar uzanan, bir asrı aşan sistematik bir susturma mekanizmasının devamıdır. Filistinlilerin kendi topraklarında yaşanan gerçekleri dünyaya duyurmaya çalıştıkları ilk dönemlerden itibaren İngiliz yönetimi, Filistin basınını baskı altında tuttu, matbaaları basarak gazetecileri tutukladı. Hedefleri Filistin'in hikâyesini daha doğarken susturmaktı!

Bir dönüştücü olarak Hasbara

Bu tarihten itibaren İsrail, dünya kamuoyunu etkilemek, kendi politikalarını meşrulaştırmak ve uluslararası algıyı kontrol etmek

için yürüttüğü devlet destekli propaganda ve iletişim stratejisi olan Hasbara'yı faaliyete geçirdi. Siyonist hareket, Filistin'de bir Yahudi devleti kurma projesinin kabul görmesi için erken dönemde Avrupa ve Amerika kamuoyunu etkilemeye yönelik yoğun bir iletişim çalışması yürüttü. Filistinlilerin topraklarını işgal ve yerleşimci şiddetine dair anlatıları bastırmak, buna karşılık Siyonist projenin 'medenileştirici' ve *'haklı'* olduğu fikrini yaymak, Hasbara'nın ilk biçimini oluşturdu.

1948'de Nekbe ile birlikte bu politikalar daha da sertleşti. Yüz binlerce Filistinlinin yurtlarından sürüldüğü bu büyük felaketi belgelemeye çalışan gazeteciler sınır dışı edildi, gözaltına alındı, kayboldu ya da öldürüldü. İsrail devleti daha kuruluş aşamasında medyayı bir tehdit olarak tanımlamış, yaşanan etnik temizliğin dünyaya ulaşmasını engellemeyi güvenlik politikalarının merkezine yerleştirmişti. Sonunda Hasbara artık resmî bir devlet politikası hâline geldi, Dışişleri Bakanlığı bünyesinde özel Hasbara birimleri oluşturuldu. Dünya çapındaki Yahudi diasporası bu iletişim ağının doğal bir parçası hâline getirildi ve Batı medyasıyla yakın ilişkiler kuruldu. Bu dönemde İsrail dış politikası, askeri stratejiler ve diplomasi kadar güçlü bir 'hikâye yönetimi' üzerine inşa edildi. Dünyaya sunulan temel anlatı, İsrail'in küçük, tehdit altında ve kendini savunmak zorunda kalan bir demokrasi olduğu yönündeydi.

Esas mesele hikâyenin kontrolü

1967'deki 6 Gün Savaşı ile birlikte Hasbara, modern anlamda bir propaganda makinesine dönüştü. İsrail'in Gazze, Batı Şeria ve Doğu Kudüs'ü işgal etmesi, Filistinlilere yönelik ağır ihlallerin ortaya çıkmasıyla uluslararası kamuoyu daha kritik bir hâle geldi. Bu nedenle

> *Siyonist hareket, Filistin'de bir Yahudi devleti kurma projesinin kabul görmesi için erken dönemde Avrupa ve Amerika kamuoyunu etkilemeye yönelik yoğun bir iletişim çalışması yürüttü.*

İsrail, medya üzerindeki kontrolü daha da sıkılaştırdı, uluslararası haberciliği yönlendirmek için medya takip merkezleri kurdu ve Filistin anlatısını bastırmayı stratejisinin merkezine yerleştirdi. Bu dönem Hasbara'nın sadece diplomatik bir söylem değil aynı zamanda bir psikolojik savaş aracı hâline geldiği yıllardı. Bu tarihlerde Gazze, Batı Şeria ve Doğu Kudüs'ün işgaliyle gazetecilere yönelik baskılar yeni bir aşamaya geçti. İsrail, Gazze'deki basın ofislerini kapattı, gazetecilerin hareketini kısıtladı ve tüm haber akışını askerî sansüre bağladı. Filistinli muhabirler sürekli olarak gözaltına alındı, saldırıya uğradı ve sürgün edildi. Çünkü hikâyenin kontrolünü elinde tutmak, İsrail için askerî kazanımlar kadar önemliydi!

Birinci ve İkinci İntifada dönemlerinde gazeteciler sokaklarda açık hedef hâline geldi. Plastik mermilerle vuruldular, kameraları kırıldı, çektikleri görüntüler nedeniyle tutuklandılar. İsrail için bir kameranın, bir taş atan çocuktan daha tehlikeli olduğuna inanılan bu yıllar, hakikatin görülmemesi için verilen mücadelenin en görünür hâliydi.

Sosyal medya üzerinden yeniden üretilen söylem

2000'lerden itibaren internetin ve sosyal medyanın yükselişi ile birlikte dijital çağa uyarlanan Hasbara, profesyonel ve daha küresel bir düzeye taşındı ve 2007 yılında 'Hasbara ve Kamu Diplomasisi Bakanlığı' olarak resmiyet kazandı. Böylece devlet, kendi söylemini sosyal medya botları, online kampanyalar, influencer ağları, üniversiteler, think-tank'ler ve lobiler vasıtasıyla dünya çapında yeniden üretmeye başladı. 2015 sonrasında özellikle genç kitleleri hedefleyen TikTok, YouTube ve Instagram üzerinden yoğun Hasbara içerikleri üretildi, Gazze'de yaşananlar *'güvenlik söylemi'* algısı ile yeniden çerçevelendi.

Bu kapsamda onlarca medya kuruluşu kapatıldı, yüzlerce gazeteci gözaltına alındı, uluslararası ajansların ofisleri bombalandı. O yıllarda İsrail'in gazetecileri doğrudan hedef aldığının en çarpıcı kanıtı ise Şirin Ebû Akile oldu. Yirmi beş yıllık deneyime sahip, Al Jazeera'nın Kudüs muhabiri Akile, 11 Mayıs 2022'de işgal güçlerinin Cenin'de gerçekleştirdiği baskını takip ederken, üzerinde 'Press' yazılı yelek bulunmasına rağmen alnının ortasından tek bir kurşunla katledildi. İsrail bununla da yetinmedi, Akile'nin öldürüldüğü Cenin Mülteci Kampı girişine Filistinliler tarafından dikilen anıta dahi tahammül edemeyerek anıtı yıktı. Filistinliler anıtı yeniden yaptı, İsrail ikinci kez yıktı. Çünkü o anıtın orada durması, İsrail'in gazetecileri hedef aldığı gerçeğinin en somut ve sarsıcı kanıtıydı!

Tarihin en büyük gazeteci katliamı yaşanıyor

1917'den beri kaç gazetecinin İsrail tarafından katledilidiğine dair net bir veri yok. Uluslararası basın örgütleri ile Filistinli meslek birliklerinin verileri, 1. İntifada'nın başladığı 1987'den 7 Ekim 2023'e uzanan süreçte İsrail güçleri tarafından öldürülen gazeteci sayısının 80'e yaklaştığını gösteriyor. Oysa 6 yıl süren ve 30 devletin savaştığı İkinci Dünya Savaşı'nda resmî kayıtlara geçen gazeteci ölümü sayısı 69'dur. Bu karşılaştırma, İsrail'in gazetecilere yönelik saldırılarının, bir dünya savaşında bile görülmeyen bir boyuta ulaştığını çarpıcı biçimde ortaya koyuyor.

Ancak hiçbir dönem, 7 Ekim 2023 sonrası kadar karanlık olmadı. O günden günümüze kadar Gazze, dünya tarihinin en büyük gazeteci katliamını yaşadı. İsrail gerçekleri susturabilmek, işlediği katliam ve soykırımların duyulmasını engelleyebilmek için gazetecileri tehdit etti, ailelerini yok etti. Haber yaparlarken üzerlerine bomba yağdırdı, evlerini yıktı, bütün dünyanın gözleri önünde gazetecileri kaldıkları çadırda diri diri yaktı! Ve acı tablo; 7 Ekim'den bu yana 275'den fazla gazeteci katledildi!

> *Gazetecilik Gazze'de özgürlüğün bir simgesidir.*

Canlı yayınlar ve gerçeklerin saklanamayışı

Şahit olduklarımız, başından beri kurguladıkları yapay *'Hasbara'* politikaları ile açıklanamayacak kadar gerçekti! Şahit olduklarımız *'güvenliğimiz için yaptık'* ya da 'yanlışlık oldu' gibi söylemler ile açıklanamayacak kadar büyüktü! Bu, İsrail'in yürüttüğü sistematik yok etme siyasetinin, hakikati susturmak için bilerek ve isteyerek uyguladığı acımasız bir imha stratejisinin ta kendisiydi. Dünyanın çeşitli yerlerinde yıllarca üstü örtülen stratejik gerçekler, Gazze'deki katliamın canlı yayınlarla tüm insanlığın gözü önüne serilmesiyle artık saklanamaz hâle geldi!

7 Ekim'den bu yana kadın, erkek, çocuk yaşlı demeden binlerce insanın katledilmesine bizzat şahitlik ediyoruz. Bunu görüyor ve biliyoruz; çünkü İsrail'in katliamını canları pahasına dünyaya duyurmaya çalışan gazeteciler var! Ailelerini, sevdiklerini, yurtlarını kaybettiler. Ama hakikati örtmeye çalışan İsrail'e karşı durmaktan, direnmekten ve gerçeği tüm çıplaklığıyla anlatmaktan asla vazgeçmediler.

Çünkü bu onlar için sadece gazetecilik değil, bir direniş hikâyesidir.

Çünkü gazetecilik Gazze'de özgürlüğün simgesidir.

Çünkü Gazzeli mazlumların sesi gazetecinin emanetidir ve yapılan her bir haber, işgale karşı vurulan en büyük darbedir.

Yaşarken de ölürken de kahramanlar

Gazze'deki gazeteciler, görevlerini yaparak İsrail'e âdeta meydan okuyor. Her geçen gün yeni acılara tanıklık ediyor, canlı yayın sırasında ailelerini, sevdiklerini kaybetseler bile gözyaşlarını tutup meslekleri sürdürmeye devam ediyorlar. Wael Dahdouh gibi isimler, en acı haberleri aldıktan sonra dahi sahadan ayrılmayarak dünyaya hakikati aktarmayı sürdürüyor.

"Gazze'nin Sesi" olarak bilinen şehid gazeteci Enes el-Şerif de İsrail'in gazeteciliği bırakması yönünde yaptığı tüm tehditlerine rağmen geri adım atmadan çalışmıştı. Babasını bir suikast sonucu kaybettiği anlarda bile yaşananları canlı yayında anlatarak hakikatin üzerinin örtülemeyeceğini kanıtlamıştı. Ölümü bile dünyaya o kadar çok şey anlattı ki...

Al Jazeera muhabirliğinden önce çalıştığı kurum olan Reuters, Enes'in öldürülmesiyle ilgili tek bir açıklama bile yapmadı. Basın özgürlüğü konusunda tüm dünyaya ders vermeye kalkan İngiliz Haber Ajansı Reuters'ın bu kayıtsız tavrını ise meslektaşı gazeteci Valeria Zink, sekiz yıldır taşıdığı Reuters basın kartını keserek protesto etti. Zink, kestiği kartın fotoğrafını paylaşarak şu sözleri söyledi; 'Reuters gazetecilere ihanet etti. Sizinle aynı kurumda çalışmaktan utanıyorum. Filistinli meslektaşlarıma en azından bunu borçluyum.'

Öldürüldükten sonra bile susturuluyorlar!

Aynı tavrın başka bir örneği de şehid gazeteci Salih el-Jafarawi'de görüldü. İsrail tarafından öldürüldükten hemen sonra Meta'nın kontrolündeki milyon takipçili Instagram hesabı hiçbir açıklama yapılmadan kapatıldı. Onun sesi, paylaşımları ve tanıklıkları dijital olarak da silinmek istendi. Bu da Gazze nasıl abluka altındaysa, Gazze'den haber alma hakkının da ablukaya alınmış durumda olduğunun bir kanıtıydı! Bu sansür girişimi, dünyaya bir gerçeği yeniden hatırlattı; Gazze'de hakikati taşıyan her ses önce hedef alınıyor, hatta öldükten sonra bile susturulmaya çalışılıyor!

İşte bu yüzden, uluslararası gazeteciler olarak ve sosyal medyanın gücünü elinde tutan her bir birey olarak, yurttaş gazeteciliğinin sorumluluğuyla susmadan bu hakikatle yüzleşmek zorundayız.

Hakikati görmeli ve göstermeliyiz

Ve işte bu yüzden Gazze'de yaşananlara karşı insanlık sınavını doğru verebilmek için dünyanın sessizliğini, medyanın manipülasyonunu ve küresel güç dengelerinin acımasız yüzünü en çıplak hâliyle ortaya koyan gazeteci katliamını sorgulamak zorundayız. İsrail'in kurgusal politikalarla oluşturduğu tek taraflı hikâyeleri değil, hakikatin kendisini görmeli ve küresel medyayı da bunu görmeye zorlamalıyız!

Tüm bu tablo gösteriyor ki 1917'den beri değişmeyen temel bir gerçek var. İsrail, Filistin'de işlediği suçların dünyaya duyurulmasından korkuyor. Çünkü hakikat, işgalin en zayıf noktasıdır! Bu nedenle haber alma hakkının ablukaya alınması bir tesadüf değil; işgalin sürdürülmesi için tasarlanmış soğukkanlı bir stratejidir. Bu yüzden İsrail'in Hasbara politikasını tarihsel bağlamıyla anlamak hayati önem taşır. Çünkü siz kendi hakikat anlatınızı, kendi politik çerçevenizi kurmazsanız, başkalarının sahte söylemlerine ve masa başı kurgularına göre oynamak zorunda kalırsınız.

> *Gazze, dünyada pek çok şeyi değiştirdiği gibi küresel medyanın tek sesliliğini de yerle bir eden bir mihenk taşıdır.*

Bir tanıklık, bir vicdan çağrısı

Tüm her şeye rağmen Filistin'de, Gazze'de, dünyanın dört bir yanında susturamadıkları her ses karanlığın içinden bir ışık gibi yeniden yükseliyor. Hakikat ayakta kaldıkça işgalin duvarları daha görünür hâle geliyor, vicdanlar daha çok uyanıyor ve dünya daha fazla sorumluluk almaya zorlanıyor. Çünkü Gazze'de yaşananlar artık sadece bir savaşın göstergeleri değil insanlığın aynaya bakma anının ta kendisi! Bu sadece bir gazetecilik meselesi değildir; bu bir tanıklıktır, bir vicdan çağrısıdır. Gazze bugün, gazeteciliğin en büyük sınavı, insanlığın en çıplak gerçeğidir.

Ve bizler, bu hakikatin üzerini örtmeye çalışanlara karşı, o gerçeği taşıyan son cümleye kadar konuşmak, yazmak ve tanıklık etmek zorundayız. Çünkü bugün hep birlikte yaşadıklarımız, hakikatin düşmemesi için verilen bir nöbetin hikâyesidir. Gazze ise sadece bir coğrafya değil; iman ve inançla yoğrulmuş vicdanları harekete geçiren, insanlığın sınandığı bir vatandır. Gazze, dünyada pek çok şeyi değiştirdiği gibi küresel medyanın tek sesliliğini de yerle bir eden bir mihenk taşıdır.

Haber ablukasını kırmakta kararlıyız

Ve bizler, vicdanı hâlâ diri olanlarla birlikte, işgalci İsrail'in Gazze'ye yönelik uyguladığı haber alma ablukasını da kırmakta kararlıyız. Enes'in vasiyetindeki gibi Gazze'yi konuşmaktan vazgeçmeyeceğiz; Gazze'yi unutmayacağız.

Tarihe düşecek hakikat notuyla İsrail'in insanlık dışı düzeni elbet çökecek!

İsrail ne yaparsa yapsın, hakikati gizlemeyi başaramayacak; gerçekleri susturamayacak.

Çünkü hakikat, Gazze'ye düşen her bir bombanın altından yeniden doğacak!

Susturulan her gazetecinin ardından...

Kırılan her kalemin ucundan...

Yere düşen her kameranın kararan lensinden...! ●

** Gazeteci-Yazar.*

7 EKİM'DEN GÜNÜMÜZE
ULUSAL VE ULUSLARARASI MEDYANIN İKİYÜZLÜLÜĞÜ

Prof. Dr. Yusuf ÖZKIR*

Medya Görünürlüğüne İman Etmemek Lazım

Filistin coğrafyasına neresinden baksak acılarla dolu bir coğrafya olduğunu görürüz. Osmanlı Devleti'nin tarihin dışına itilmesinden sonra 100 yılı aşkın bir süredir acılar içinde yoğruluyor Filistinliler. Ateşten gömlek her daim yanı başlarında. Dünyanın dört bir tarafına yayılmış Filistinliler yine de zafer kazanma umutlarını koruyor ve bir gün mutlaka İsrail işgalinin bitirileceği inancıyla hayata tutunuyor. Güçlü bir umut bu. Öylesine zikredilen ve üzerinde durulmadan geçilen bir ümit değil. Direnişin tarihî bunu gösteriyor zaten. İsrail'in en ağır silahlarla ateş kustuğu Filistin coğrafyasında ayakta kalabilmek için Filistinlilerin en güçlü savunma mekanizmasını haklı olmaktan alınan bu umut oluşturuyor. Dünya genelinde İsrail'in ve Siyonizm destekçisi lobilerin tüm yıldırma ve sindirme çabalarına rağmen Filistinlilerin geri adım atmamış olmasının arkasında da bu ümit duygusu yatıyor. Haklılar ve bir gün mutlaka kendi topraklarında hak ettikleri gerçek devleti kuracaklarına inanıyorlar. Küresel ölçekte özellikle Batı merkezci ana akım medyanın dışlayıcı yaklaşımına rağmen güçlü bir inanca sahip Filistinliler. Salt bu duruşun kendisi bile meşruiyetin

medyadan ve kamuoyundan değil alınmadığının önemli bir göstergesi konumunda.

On yıllardır bilindik bir motto vardır medya literatüründe. Buna göre eğer 'medyada yoksanız gerçekte de yoksunuzdur' ve bu yüzden mutlaka medyada sağlam bir yer edinmek için aksiyon içinde olmanız gerekir. Medyada yer edinmenin nasıl bir etki oluşturma imkânı sağladığının üzerinde çok durmaya sanırım gerek yok. Bu yargıya dair bir mutabakat var. Medya gücünün etkin şekilde kullanılması arkasından güçlü ittifakları ve sermaye iş birliklerini getirme potansiyeline sahip. Böylece medya gücü bir süre sonra gücün medyasına dönüşebiliyor ve çerçevelerin belirlenmesinde daha güçlü bir aparat ortaya çıkabiliyor. Hangi olayın haber olarak aktarılacağı, nasıl bir perspektifle sunulacağı, haberin öznesinin verilip verilmeyeceği ve fotoğraflı mı yoksa fotoğrafsız mı kullanılacağı gibi kriterlerin belirleyeni bu doğrultuda şekillendirilir. Yani olayın görülme biçimleri hayatın doğal akışı içinde kendiliğinden ortaya çıkan metinlerden oluşmamakta ve genellikle bu metne yön veren bir görünmez el arka planda yer almaktadır. Batı uygarlığı bu derin görünmez el konusundaki seçimini uzun zaman önce İngiliz-Yahudi Medeniyeti bağlamında yaptığı için haber ve yorum içeriklerinin somutlaşmasında bu ideolojik yaklaşımı ve siyasî tercihi okumak gerekiyor.

İyiyi Kötü, Mazlumu Zalim ve İşgalciyi Haklı Gösterebilme Kurgusu

Tam bu noktada şu sorunun öneminin daha da arttığı kanaatindeyim. Medyada görünür olmak haklı bir davanın savunulması için mutlaka olmazsa olmaz şart mıdır? Bu soruya cevap ararken kestirme yoldan gitmek en kolay olanı gibi görünüyor. Hızlı bir şekilde *"evet"* veya *"hayır"* cevapları verilebilir ama burada meselenin mihenk taşını insan unsurunun oluşturduğunu söylemek gerekiyor. Çünkü insanın gayretini, duasını ve tevekkülünü hissettirdiğinde bütün denklemlerin yeniden kurulması sonucunu doğuran bir sonuç ortaya çıkıyor. Tarih boyunca insanoğlu bu olguyu defalarca tecrübe etmiş durumda. Tüm umutların tükendiği noktada yeni bir gün doğumu kendini göstermiş ve bir sabah ansızın kardan aydınlık ortaya çıkıvermiştir. Elbette her zaman *"mutlu"* bir sona ulaşılması filmlerde olabilir. Bundan bahsetmiyorum. Acı, kan ve gözyaşı ve umut hepsi bir arada ortak bir iradenin unsurları olarak süreçlerin içini şekillendiriyor. Haklı olanların genellikle mutlak bir güce ve hegemonyaya ihtiyaç hissetmeyi zorunlu kabul etmediği bir anlayışın tarih boyunca pek çok zalime galebe çaldığı biliniyor. En zayıf olan hiç umulmadık bir anda en güçlü konumuna gelebilir. Doğal olarak tam tersi de olabilir.

> *İsrail'in en ağır silahlarla ateş kustuğu Filistin coğrafyasında ayakta kalabilmek için Filistinlilerin en güçlü savunma mekanizmasını haklı olmaktan alınan bu umut oluşturuyor.*

Kuşkusuz medya sahibi olabilmek modern dünyada oyun değiştirici bir olgu. Ama daha önemli olanı ise haklı olabilmek hakikati oluşturuyor. Medya kısa vadede göz boyayabilir, yalanları gerçek gösterebilir ve kurgularıyla insanların kendini rahat hissedeceği korunaklı bir imajlar dünyası tasarlayabilir. Medyanın önemi de zaten böylesine bir etki kapasitesine sahip olmasından kaynaklanıyor. Haber ve iletişim ağı güçlü bir yayın kuruluşu, iktidar seçkinleri ve sermaye sahipleriyle kurduğu network sayesinde iyiyi kötü, suçluyu suçsuz, masumu terörist ve haklıyı haksız gösterecek bir sonuç elde edebilir. Nitekim Batı medyası tarafından İsrail için yapılanın tam olarak böyle bir perdeleme olduğu sır değil artık. İsrail yanlısı medya Filistin'i dışlarken buna fon olarak da yükselen İslâmofobi'yi *(İslâm Karşıtlığı)* kullanıyor. Böylece Filistinliler nezdinde kullanılan barbar, hayvan, şeytan, canavar ve terörist gibi kavramların Batı medyasındaki alıcısı çok oluyor. Yıllar önce Edward Said'in

> *Filistin direnişi her dem yeniden doğarak haklı bir davaya sahip olduklarını bütün dünyaya hatırlatmaya devam ediyor.*

Haberlerin Ağında İslâm isimli eserinde belirttiği *"Batı medyasında İslâm aktarılırken örtülmektedir"* yaklaşımı güncel versiyonunu Filistinliler nezdinde güncellemiş durumda.

Fakat bunun süreçler içindeki bir süreç olduğunu unutmamak gerekiyor. Filistinlilerin şu an dünyadaki en önemli başarısının da bu kırılmaz iradenin gösterilmesiyle öne çıktığını düşünüyorum. Tarihe kısa süreli zaman dilimlerinden hareketle bakılmış olsaydı Filistin çoktan yenilmiş ve tarihin dışına atılmış olurdu. 100 yıldır öldürülen, sürülen, evlerine, tarlalarına, zeytin ağaçlarına, koyunlarına saldırılan ve canlı yayınlarda soykırıma uğratılan bir halktan bahsediyoruz. Bu, büyük bir acı. Dışarıda olan hiç kimsenin anlayabileceği bir acı değil bu. Önce İsrail'in ateş kusan silahlarıyla katlediliyorsunuz ve eş zamanlı şekilde küresel batı medyasının yok saymasıyla sesiniz kısılıyor. Ama tüm bunlara rağmen Filistin direnişi her dem yeniden doğarak haklı bir davaya sahip olduklarını bütün dünyaya hatırlatmaya devam ediyor. Evet hem de bunu Batı medyasında gücü olmamasına rağmen yapabiliyor. Buradaki doğal akışta kendini hissettiren 'nasıl bunu yapıyor' sorusunun cevabı ise Filistinlilerin manevî şahsiyetlerinde içkin bulunuyor.

Gücün Medyası da Mağlup Olur

Medyanın gücüne güvenerek yola devam edenlerin aksi bir sonuçla karşılaşma ihtimallerini hiç hesaba katmadıkları rahatlıkla söylenebilir. Mademki ana akım televizyonlar, gazeteler ve sosyal medya şirketlerinin sahipleri güç bloğunun dişlilerinden birini oluşturuyor öyleyse endişe etmeye gerek yok düşüncesi yaygın bir düşüncedir. Böyle durumlarda mevcut düzenin hiç sarsılmayacağı ve haksızlık yapılanların haklı taleplerinin bir gün kazanabileceği göz önünde bulundurulmaz. Güçlü olanın çoğunlukla kendini haklı görmesi ise en büyük yanılgılar arasındadır. Tarihin akışı içinde kendini böyle konumlandıranların büyük hayal kırıklıklarıyla hayatlarını sonlandırdıkları aşikâr. Her zaman böyle olduğunu söylemiyorum elbette.

Medyanın gücüne sahip olanların aykırı bir ses çıktığında yaşadığı şaşkınlık bu yüzden çok daha yıkıcı olabiliyor. Düşünsenize dünyada en fazla sermaye size biat edenlerde var, neredeyse ana akım medya kuruluşlarının üçte ikisi sizin sözünüzü dinleyecek insanlar tarafından yönetiliyor. Sosyal medya şirketlerinin sahipleri sizin yanınızda. Ama askerî olarak soykırım yaptığınız bir düzlemde fikrî olarak dışlanan konumda kendinizi bulabiliyorsunuz ve halklar sizden nefret ediyor. Yine tekrarlamakta fayda görüyorum, burada mutlak gerçekliklerden bahsetmiyorum. Bunların hepsi opsiyonlar içinde var ve insanın gayreti, duası ve tevekkülü sonucun şekillenmesinde medyadan daha belirleyici bir etkiye sahip. Gücün medyası demek her zaman medyanın gücü anlamına gelmiyor.

İsrail'in Ekim 2023-Kasım 2025 arasında Filistin'de işlediği soykırım suçu büyük ölçüde küresel medyanın kontrollü koruması altında gerçekleşti. Ayrımcılık, dışlayıcılık, çifte standart ve medya tarihinin en paradoks içeren yaklaşım biçimlerini kamuoyuna sunma pahasına Batı medyası İsrail'i korumaktan geri adım atmadı. Kısıtlı zamanlarda yapılan cılız haberlerin oyunu değiştirmede bir faktör olmadığı bilindiği için bazen gerçeklere dair haberlerin de sunulduğu görüldü. Ama kahir ekseriyette batı medyası ana akımıyla ve yerel medyasıyla İsrail'e toz kondurmayan ve Filistinlileri 'şeytani' bir varlık gibi gösteren içerikleriyle ön plana çıktı. Böylesine dışlayıcı etiketlemeler hem İsrail'in daha fazla insan öldürmesinin yolunu açtı hem de bir soykırımın haklılaştırılması gibi iğrenç sürecin altyapısını oluşturdu.

ABD'de İsrail Karşıtları Artıyor

Batı merkezli küresel medya şirketleri İsrail'in Filistin'deki katliamlarını ve son Gazze soykırımını büyük ölçüde görmezden gelmesine rağmen uluslararası ölçekte Filistin sempatisi ve Filistinlilerle dayanışma duygusu artmış görünüyor. Paradoks gibi görünebilir ama İsrail'in en güçlü olduğu ABD'de tablo bu şekilde. ABD Başkanı Donald Trump'ın *"ABD Kongresi'nde tarihte ilk kez İsrail'i bu kadar zayıf görüyorum. Eskiden İsrail aleyhine kimse konuşamazdı, şimdi herkes İsrail eleştirisi yapıyor"* ifadeleri bu anlamda bir gerçekliğin en üst seviyeden dile getirilmiş hâlidir. Dahası kamuoyu araştırmalarına göre tarihte ilk kez ABD'deki Cumhuriyetçi seçmen arasında İsrail karşıtlığı yüzde 50'yi geçmiş durumda. Genç Cumhuriyetçi seçmen de Gazze soykırımından sonra İsrail konusunda farklı bir yaklaşım sergilemeye başlamış durumda. Bu somut çıktılar kuşkusuz salt ABD ile sınırlı değil. Avrupa ülkelerinin çoğu başkentinde ve seçkin üniversite kampüslerinde milyonların katıldığı Filistin'e destek eylemleri yapıldı. Pek çok Avrupa ülkesi bu süreçte Filistin'i bir devlet olarak tanıma kararı aldı ve bunu kamuoyuna deklare etti. Burada şu soru soruyu sormak elzem görünüyor peki Batı merkezli küresel medyanın karartmasına, perdelemesine ve görmezden gelmesine rağmen halklar nezdinde Filistin sempatisi nasıl ortaya çıktı? Haklı bir dava uğruna ödenen büyük bedellerin yankısına vicdanların kayıtsız kalamaması kuşkusuz en önemli cevabı oluşturuyor. Fakat dijital medyanın sunduğu haberleşme ve iletişim imkânları ana akım batı medyasının kurduğu bariyerlerin aşılmasında önemli bir işlev gördü. Üstelik sosyal medya şirketlerinin açıktan İsrail yanlısı tutum takınarak İsrail aleyhine olan içeriklere sansür ve kısıtlama uygulamasına rağmen Filistin'deki soykırım dijital medya üzerinden duyuldu. Trump'ın "İsrail propaganda savaşını kaybetti" tespiti böyle bir düzlemde geldi. Batı medyasının gücüne rağmen böyle bir sonuç ortaya çıkmış oldu. Bunu azımsamamak gerekiyor.

> *Batı medyası Filistin soykırımını hakkıyla haber yapsaydı İsrail'in imajının tümüyle yerlerde sürüneceğini söylemeye bile gerek yok.*

Fakat ana akım batı medyası Filistin soykırımını hakkıyla haber yapsaydı İsrail'in imajının tümüyle yerlerde sürüneceğini söylemeye bile gerek yok. Eğer böyle bir seçenek olsaydı ilgili ülkelerin hükûmetleri nezdinde de İsrail'e baskı uygulanması konusun da daha güçlü bir baskı olurdu ve muhtemelen bunun sahaya yansıma ihtimalinden de bahsedebilirdik. Ana akım Batı medyasının İsrail soykırımını perdelemesi ve örtmesi İsrail soykırımının duyulmasını engelleyememiş olabilir ama İsrail'e yönelme potansiyeli olan bir güç kapasitesini durdurduğu da aşikâr. Neticede İsrail bir devlet terörü-şiddeti üretiyor ve onun karşısına muadili bir kuvvet çıkmadığı sürece bu saldırganlık devam edecek. Maalesef münferit örnekler hariç Batı medyası günahlarından ders çıkartacak gibi görünüyor. İsrail şiddetini arttırdıkça Batı medyası da sansür duvarını büyütüyor. ●

* İstanbul Medeniyet Üniversitesi Öğretim Üyesi.

MEDYANIN FİLİSTİN SINAVI: MEDYA VE İLETİŞİMİN DEKOLONİZASYONU

Prof. Dr. Hediyetullah AYDENİZ*

İsrail'in Filistin'de yürüttüğü ve 7 Ekim 2023 sonrasında derinleştirdiği etnik temizlik ve soykırımın Batılı uluslararası medya kuruluşları tarafından haberleştirilmesi, iki yüz yıllık birikimin sonucunda oluşan habercilik standartlarını ve değerlerini ayaklar altına alındığının örnek vakalarından biridir. İsrail'in yürüttüğü soykırımı meşrulaştırıcı bir habercilik pratiğine dönüşen müesses Batılı medya kuruluşlarının bu çifte standardına ilk itiraz, 18 Ekim 2023 tarihinde "*Medya ve iletişim akademisyenlerinin Gazze'deki savaş ve Filistin'deki Soykırımın Medyada Haberleştirilmesine İlişkin Mektup" (Letter by media & communications scholars on news media coverage of the war in Gaza and Genocide in Palestine)* başlığı ile İngiltere'deki iletişim akademisyenlerinden gelmişti. Kamuyla paylaşılan bu mektupta vurgulanan husus, Birleşik Krallık haber medyasının Gazze'deki savaşla ilgili haberlerinin çoğunda gazetecilik değerleri, standartları ve normlarının tehlikeli bir şekilde askıya aldığının ifade edilmesi, Batılı medya kuruluşlarının soykırımı perdeleyici ve meşrulaştırıcı tavrını en net ortaya koyan Batı'dan gelen bir itirazdır.

Medya ve iletişim akademisyenlerinin metni ile İsrail'in, Filistin'de

yürüttüğü soykırım ve Gazze'de yürüttüğü savaşı haberleştirilmesinde "soykırımı görmezden gelinmesi ve meşrulaştırılması"na ilişkin iki boyutlu bir habercilik pratiğinin tespiti yapılmıştı. Birinci itiraz, İsrail Hükûmeti'nin ve işgalci ordu yetkililerinin Filistinlilere atıfta bulunurken kullandığı *"insan hayvanlar"*, *"barbarlar"* ve *"vahşiler"* gibi terimlerle kullandıkları soykırımcı dilin Batılı medya kuruluşlarınca görmezden gelinmesidir. Soykırım niyetini ve Hükûmet düzeyindeki kararını da ortaya koyan bu dilin haberleştirilmemesi bir yana bir de hastanelerin bile meşru askerî hedefler olduğunu ima ederek Filistinlilere karşı şiddetin teşvik edilmesi ve meşrulaştırılması da ikinci önemli itirazdı. Bu itirazın bir parçası olarak medya kuruluşlarını ve çalışanlarını savaş suçu ve uluslararası hukukun ihlali suçlamalarına dâhil edildiğinin vurgulanması da önemli bir hususu ortaya koymaktaydı.

İletişim akademisyenlerinin dikkat çektiği bir başka husus da haberlerin çoğunda, Gazze'nin uluslararası hukuka göre işgal edilmiş bir bölge olduğu ve 16 yıldır yasadışı kuşatma altında bulunduğu da dâhil olmak üzere, bu işgal ve yerleşik sömürgeciliği anlamak için gerekli olan temel gerçeklerin ve bağlamın göz ardı edilmesidir. İsrail'in kanıtlanmamış iddiaları eksiksiz olarak haberleştirilip güvenilir olarak değerlendirilirken, Filistinlilerin iddiaları şüphe ve kuşkuyla karşılanmakta olduğu vurgusu ile haberlerde *"çifte standardın uygulandığı"* bir kanıtı olarak benzer başka bildirilerde de yer almakta.

Habercilik eğitimi veren akademisyenler ile Batılı medya kuruluşlarında çalışan bazı gazeteciler, bu süreçte yayımladıkları bildiriler aracılığıyla özellikle müesses/kurumsal Batı medyasını ve bu kuruluşlarda görev yapan gazetecileri, İsrail'in hiçbir sınır ve norm tanımadan yürüttüğü etnik temizlik ve soykırıma karşı tutum almaya çağırmıştır. Söz konusu bildirilerde, gazetecilerin iktidardan hesap sorma görevlerini yerine getirmemeleri hâlinde *"soykırıma ortak olma riskiyle karşı karşıya kalacakları"* vurgulanarak insanlık vicdanına seslenilmiştir. Önleyici etkisi sınırlı olsa da bu tür girişimler, ABD başta olmak üzere diğer Batı merkezlerinde toplumsal hafızaya kayda geçirilen önemli bir itiraz olmuştur.

> *Haberciliğin temel ilkelerinin odağında, gerçeği bulup açık ederek güçlülerden ve yetki sahiplerinden hesap sorabilmesini sağlamaktır.*

Haberciliğin temel ilkelerinin odağında, gerçeği bulup açık ederek güçlülerden ve yetki sahiplerinden hesap sorabilmesini sağlamaktır. Sadece 7 Ekim 2023 sonrasında değil on yılları sâri bir zaman diliminde Batılı haber endüstrisinin İsrail ve Filistin haberlerinde haberciliğin temel değerlerini terk ettiğini, olup bitenin temel yönlerini gizleyen bir anlatımla haber kullanıcılarını hayal kırıklığına uğrattığı vurgusunun yer aldığı bu ve benzer bildiriler, daha çok kurumsal destek olmadan yürütülen bireyler ve gruplar düzeyinde kalan bir çabanın ürünü. Ancak burada Batılı medya kuruluşlarının Ukrayna ve Filistin, Rusya ve İsrail mukayeselerinde ortaya koydukları çifte standardı konuşmanın ötesine geçerek bir şeyler yapmanın gerekliliğini ortak bir karara dönüştürmek gerekir.

Dekolonizasyon ve Önleyici Habercilik

Ana karakteri ve temel yönelimleri bilinen Batılı medya kuruluşlarının ve habercilik sektörünün bu ve benzeri soykırımları meşrulaştıran, zalimi mazlum, mazlumu zalim gösteren habercilik pratiklerine ilişkin kütüphaneler dolusu literatür zaten var. Burada yapılması gereken ve bize düşen sorumluluk, soykırımları önleyici bir habercilik yapılanmasına gitmektedir. Bu tür bir yapılanmanın da unsurları şu şekilde sıralanabilir:

- Yerleşimci sömürgeciliğin günümüzdeki en vahşi örneklerinden biri olarak değerlendirilen İsrail'in Filistin'de sürdürdüğü insanlığa karşı suçlar, etnik temizlik ve soykırım pratiği karşısında, önleyici ve sorumluluk temelli bir habercilik terminolojisinin etik, hukukî ve mesleki gerekçeleriyle birlikte sistematik biçimde inşa edilmesi.

- İnsanlığın ortak vicdanına hitap edebilen bu habercilik terminolojisini hayata geçirebilecek; İsrail'in Filistin'de kurumsallaştırdığı apartehid rejimini görünür kılmayı amaçlayan, eleştirel, hesap soran ve normatif bir habercilik pratiği ile buna uygun operasyonel bir medya yapısının ortaya konulması.

Bu tür bir sektörel pratiği yalnızca uygulama düzeyinde değil, aynı zamanda kuramsal olarak da te-

> *İsrail, kendisine ait olmayan toprakları işgal eden ve yerleşimci bir sömürgecilik pratiği ile Filistinlileri topraklarından süren, etnik temizlik yapan ırkçı bir devlet yapısına sahiptir.*

mellendirebilecek; medya etiği, siyasal iletişim ve eleştirel medya çalışmaları perspektiflerini bir araya getiren akademik düzeyde kapsamlı bir medya ve iletişim çalışmaları çabasının geliştirilmesi.

Bu tür bir çabanın başlangıç noktalarından birisi de tarihe bakışın yeniden gözden geçirilecek bir medya ve iletişim tarihi okumasına gitmektir. Bu tür bir tarih okuması, medya ve iletişim tarihini sömürgecilik ve emperyalizm tarihinin bir parçası olarak okumayı gerektirir. Onun için de Türkiye başta olmak üzere geleneksellik-modernlik, ilerilik-gerilik, kalkınmışlık-kalkınamamışlık dikotomileri etrafında oluşturulan bir medya ve iletişim tarihi anlatısının terkedilmesine ve yeni bir tarih okumasına ihtiyaç var. Proto-gazeteler olarak görülebilecek 16. yüzyıldaki elle çoğaltılan haber mektuplarından başlayıp 17. yüzyılda başlayan ilk gazetelerden itibaren yani varoluşundan bu yana habercilik sektörü ve genelde de medya, sömürgeciliğin keşif kollarından biridir. Bunun yirmi birinci yüzyıldaki en sofistike hâli ve bunu açık eden örneğini Filistin'de olup bitenin haberleştirilmesinde görmekteyiz. Medyanın Batılı modernitenin ana aktörü olan ülkelerin sömürgecilik faaliyetlerinin bir ürünü olduğu gibi sömürgeciliğin keşif kolu ve gücü olan kurumsal mekanizmalarından biri olduğu unutulduğunda, zaman ve mekândan bağımsız tek genel geçer *"tarih üstü"* bir mesleki anlatıya dönüşür. Bu gerçeğin farkında olunmadan, mevcut literatür ve mesleki uygulamalar yeniden gözden geçirilmeden yeni versiyonu ile İsrail'in devam ettirdiği sömürgeciliğin çok boyutlu mirasından azade olmak güçtür. Bu durum, Filistin örneğinde olduğu gibi yeni sömürgeciliklere, katliamlara, etnik temizlik çabalarına ve soykırıma karşı direnmeye, insanlığa karşı suçları önlemeye de ilişkin çabaları da olumsuz etkilemektedir. Onun için akademik literatür başta olmak üzere medya ve iletişim alanının teorik ve uygulamalı birikimlerinin yeniden gözden geçirilmesinin temel bir ihtiyaç olduğu açıktır. Ayrıca günümüz medya işleyişinin büyük katliamlara, etnik temizlik ve soykırım faaliyetlerine karşı bir mukavemet alanı olarak norm ve değer üretecek şekilde yapılandırılmasının bir zorunluluk hâline gelmesinin yanında temel düzeyde insani bir sorumluluktur. Bu ihtiyaç ve gerekliliğin de peşini bırakmamak gerekiyor. Tam da bu noktada Türkiye'nin medya ve iletişim alanının yeniden bir okumaya tabi tutulmasının akademik ve entelektüel düzeyde temel bir ihtiyaç olduğu kadar sektörel düzeyde bir uygulama ve mesleki işleyiş açısından da bir gereklilik olduğunu söylemek lazım. Bu yönüyle bu işin eğitimini veren iletişim fakültelerinde de mesleki uygulama boyutunda ortak hareket etmeye ve çabaya ihtiyaç var.

Haklılığı Gaspına Karşı Mukavemet

İsrail, kendisine ait olmayan toprakları işgal eden ve yerleşimci bir sömürgecilik pratiği ile Filistinlileri topraklarından süren, etnik temizlik yapan ırkçı bir devlet yapısına sahiptir. İşgalci bir gücün olduğu yerde de direniş temel bir haktır. "İşgal-mukavemet/direniş" çerçevesinde bir habercilik terminolojisinin kullanımını beklemek hem

katliamları önleyici bir işlev görebilir hem de olup bitenin hakkıyla bilinmesi açısından hakkımızdır. Bu tür bir habercilik çabasının ve dilinin katliamları ve soykırımı önlemede yetersiz ve işlevsiz kalması durumunda bile en azından haklılık gasp edilmemiş olur.

Batı modernliğinin ve sömürgeciliğinin tarihi aynı zamanda bir medya tarihidir. Aynı dönemdeki Batı-dışı dünyanın sömürgeciliğe karşı koyma arayış ve direnişi de bir medya ve iletişim tarihi olarak okunabilir. Bu tarihsel hafızayı canlı tutarak direniş, mukavemet ve sömürge karşıtı çabalarda sömürgeleştirilen ve işgale uğrayan coğrafyalardaki siyasal-toplumsal yapıların *"adil ve etkili bir uluslararası iletişim ve enformasyon düzeni"* arayışı, Filistin başta olmak üzere işgal, sömürgecilik ve emperyalizme karşı küresel düzeyde ortak mukavemet geliştirmenin kapsayıcı zemini ve önemli bir entelektüel itiraz olarak daimî gündemlerimizden biri olmalıdır.

Meslek ilkeleri, mesleki normlar ve medya ahlakına ilişkin tartışmalarda gerek teorik boyutu *(akademik literatür ve araştırmalar)* gerekse meslek pratiğini belirleyen hâkim yaklaşım, büyük ölçüde Batılı tecrübe ve bilgi birikimine dayandırılmaktadır. İletişim fakültelerinde kuramsal çerçeve olarak okutulan, meslek örgütleri tarafından benimsenen ve sektörel pratiklerde belirleyici olan medya kuramları ile mesleki bilgi birikiminin bu belirgin Batılı karakteri, sömürgecilik karşıtı direniş ve alternatif arayışları da önemli ölçüde sınırlamıştır. Bu sınırlayıcı etkinin güncel ve somut örneklerinden biri, İsrail'in Filistin'de sürdürdüğü yerleşimci sömürgecilik ve kurumsallaşmış apartheid rejimi çerçevesinde, 7 Ekim 2023 sonrasında Filistinlilere yönelik olarak derinleştirdiği soykırımın haberleştirilme biçimlerinde açıkça görülmektedir. Soykırımı haberleştirirken, soykırımcı ve sömürgeci güç konumundaki İsrail'in de içinde meşruiyet ürettiği ve söylemsel güç devşirdiği Batılı medya çerçevelerini aşan bir haber dili ve habercilik pratiğinin geliştirilememiş olması, etik ve mesleki açıdan son derece çarpıcı ve acı verici bir durumdur.

> *Batı modernliğinin ve sömürgeciliğinin tarihi aynı zamanda bir medya tarihidir. Aynı dönemdeki Batı-dışı dünyanın sömürgeciliğe karşı koyma arayış ve direnişi de bir medya ve iletişim tarihi olarak okunabilir. Bu tarihsel hafızayı canlı tutarak.*

En fazla Filistin meselesine sahip çıktığını dile getiren gruplar veya bunu hakkıyla haberleştirdiğini ifade eden haber kuruluşları bile Filistin'de derinleştirilen soykırımı aktarırken, İsrail'in eylemlerini meşrulaştırıcı haber kalıplarıyla meseleyi aktarma tuzağına düşebiliyor. Burada üzerinde daha fazla durulması gereken husus ise BM ve yargı kararlarına rağmen haberi verirken uzun bir süre soykırım kavramını kullanmaktan çekinilmesi ve *"kullandığımız terminoloji soykırıma giden süreci ve işgali meşrulaştırıcı bir dil midir?"* sorusunu bile gündemine almaktan uzak bir tavrın varlığıdır. Yerleşimci sömürgecilik ve buna karşı geliştirilen meşru mukavemeti görünür kılan bir çerçevelemenin, bütüncül ve kapsayıcı biçimde habercilik uygulamalarına aktarılabildiğini söylemek güçtür. Medya ve habercilik alanında hâkim olan pratikler, büyük ölçüde eleştirel ve dönüştürücü bir yaklaşım yerine, yerleşik alışkanlıkların ve alışılagelmiş söylem kalıplarının yeniden üretilmesine dayanmaktadır. Burada da daha çok yerleşik alışkanlıklarla hareket ediliyor. *"Esir-mahkûm, İsrail-Filistin çatışması"* gibi yerleşik haber kalıpları ve alışkanları ile hareket etmemek için bu meselenin üzerinde önceden düşünülmeye değer görülmesi, ona vakit ayrılması gerekiyor. 7 Ekim sonrasında olup bitenlerin haberleştirilmesi ve medyada ele alınması izlendiğinde bir iş ve meslek alanı olarak etkisi olabilen, güvenilirliğe sahip, neyi niçin yaptığının farkında olan, hesap verilebilirliği mümkün kılan habercilik standartlarını geliştirip sunan bir habercilik sektörünün ortada olmadığını tekrar acı ile görmüş olduk. Tabii bu sadece habercilik sektörün sorunu değil öncelikle akademik ve entelektüel düzeyde bunun gündem edilmesi, sivil toplum kuruluşlarınca bunun kamusallaştırılması ve en nihayetinde haber kullanıcılarının da bunu talep etmesi gerekiyor. Bu talebin toplumsal düzeydeki örgütlü yapılar tarafından desteklenmesi, takip edilmesi ve gündemde tutulması, uygulanabilir ve sürdürülebilir bir habercilik çabasına zemin teşkil edecektir.

Sadece habercilik alanı ile sınırlı olmayacak şekilde medya ve iletişim sektöründeki çoklu mesleklerin iş pratiğinde yerleşimci sömürgeci güç olarak İsrail ve sömürgeleştirilen bir ülke olarak Filistin'in ve Filistinlilerin meşru mukavemetini

ortaya koyan bir tahkiyeye/anlatıya ve bunun somut mesleki uygulamasını mümkün kılan editoryal kılavuzlara ihtiyaç var. Bir işgalci ve soykırımcı güç olarak İsrail'in insanlığa karşı işlenen suçlar ile işgal edilen ve sömürgeleştirilen bir toplumun temel hakkı olan direnişin ve sömürgeci karşıtı mücadelenin örneği olarak Filistinlilerin haberleştirilmesi, sömürgeciliğin meşrulaştırılmasını ve yeniden üretiminin de önüne geçilmesine katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda işgale ve sömürgeleştirilmeye karşı bir hak olan mukavemet ve dekolonizasyonun meşruiyetine gölge düşürmesini de engelleyecektir. Bu tür bir çaba, alana ilişkin akademik bilgi birikimi ile sektörel anlayış ve uygulamaların sömürgecilik mirasından, örtük emperyalizm yaklaşımlarından ve Avrupa-merkezci anlayıştan arındırmayı beraberinde getirecektir. Böylece medya ve iletişimin dekolonizasyonuna ilişkin ümit verici bir sonuç da elde edilebilir.

Medya ve İletişimin Dekolonizasyonu

Medya ve iletişimin dekolonizasyonu, mevcut akademik bilgi birikiminin Avrupa-merkezci, etnosentrik niteliğinin sorgulanması, değiştirilmesi ve sömürgeci güçlere karşı bağımsızlık ve sömürgecilikten kurtulma mücadelesi veren güçleri meşru bir terminoloji çerçevesinde anlatacak anlayış ve uygulama arayışıdır. Dolayısı ile sadece siyasî bağımsızlıkla sınırlı kalmayan bir dekolonizasyon anlayışı, bilgi üretiminden temsil biçimlerine, medya ve iletişimin mesleki uygulamalarından bilgi üretiminde kullanılan dil ve anlatım biçimlerine ve teknoloji kullanımından kurumsal yapılara kadar geniş bir yelpazedeki yapısal dönüşümü hedefler. Filistin'deki yerleşimci sömürgeci güç olan İsrail örnekliğinde olduğu gibi medya aracılığıyla yeniden üretilen ve pekiştirilen sömürgeci ideolojiler ve anlatıların yapıbozuma uğratılması ve buna karşı yeni perspektiflerden üretilen alternatif anlatıların inşası ve yaygınlaştırılması gerekliliği, Batılı medya kuruluşlarının eleştirisi ile vakit geçirmekten çok daha değerlidir.

Bu tür bir çabaların ve buna ilişkin yürütülen çabaların önemli bir boyutu da medya kuruluşlarının sahiplik yapılarında ve kontrol mekanizmalarında sömürgeci dönemden kalma eşitsizliklerin giderilmesini sağlayacak şekilde medya sahipliğinde, içerik üretiminde, dağıtımında ve hatta tüketilmesinde çeşitlilik ve adâletin sağlanmasıdır. Dekolonizasyon sürecinde ortaya konulan çalışmaları da bu kapsamda hatırlamak hem hakkaniyetin gereği hem de önemli bir dayanak noktasını hatırlamayı sağlayacaktır. UNESCO bünyesinde 1970'lerde başlayan ve 1980'lerin başında Daha Adil ve Daha Etkili Küresel Bir Enformasyon ve İletişim Düzeni alt başlıklı Birçok Ses Tek Bir Dünya başlıklı McBride raporu bu arayışın en somut göstergesidir. Bu tarihsel mirası da unutmadan soykırımları önleyici bir çabayı medya ve iletişim sektörü özelinde daha güçlü bir şekilde gündemde tutmak, ilgili paydaşların ortak sorumluluğudur. En azından "haklılığın gaspını önleyecek" bir medya ve iletişim anlatısının, buna eşlik eden etik ve mesleki bir çabanın ortaya konulmasının, insanlığın ortak bir sorumluluğu olduğu hatırlanmalıdır. Basım teknolojileri, ulaşım altyapısı, radyo, televizyon, dijitalleşme ve telekomünikasyon gibi medya ve iletişim alanının temel altyapılarına sahiplik ve erişimde var olan eşitsizliklerin giderilmesi yönünde önemli adımlar atılmış olmasına rağmen, terminoloji ve norm üretimi konusunda benzer ölçekte ve derinlikte bir çabanın ortaya konulmadığı göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle, adil, kapsayıcı ve sorumluluk temelli bir medya dili inşa edebilmek için ortak, sistematik ve uzun soluklu çalışmalara duyulan ihtiyaç açıktır.

Onun için sadece bir ülke veya bölge ile sınırlı olmayacak şekilde bu kapsamdaki arayışlar, *"adil ve etkili bir medya ve iletişim düzeni"* zemininde ortaklaştırılarak küre ölçeğinde sürdürülmesi ümidi diri tutan bir sonuç ortaya koyabilir. ●

** Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi.*

UMUDA YOLCULUK: MAVİ MARMARA

Beheşti İsmail SONGÜR*

2006 yılının Mart ayıydı. Gazze halkı kendi iradesi ile seçimler düzenlemiş ve ezici bir çoğunlukla Gazze'nin iradesi kazanmıştı.

1946 yılında başlayan işgal sonrasında, Gazze halkı Siyonist odaklar karşısında ilk kez siyasi üstünlüğü yakalamıştı.

Kendi kaderini tayin etme isteği her milletin en temel hakkıydı ve Filistinliler de sadece bu temel hakkı talep etmişti.

Fakat dünyaya bir sömürü alanı olarak bakan emperyalistler ve Orta Doğu'da barut kokusuna karışmış kan görmek isteyen Siyonistler için durum bu kadar basit değildi.

İlk önce Gazze'ye hukuksuz bir abluka başlatıldı. Denizden ve karadan etrafı sarıldı. İlaç, gıda ve en temel yaşam malzemelerinin geçişi durduruldu.

Hatta bu abluka o kadar bilinçli bir şekilde Filistin halkını yıldırma politikası hâline geldi ki Filistinliler çok seviyor diye maydanozun girişi bile yasaklanmıştı. İletişimin ve haber alma araçlarının bu derece yaygın olmadığı bir dönemde tam 3 yıl boyunca İsrail, aralıksız Gazze ablukasını genişletti. Bir şehir düşünün ki bir tarafında Mısır, bir tarafında Ürdün, bir tarafında Lübnan ve bir tarafında İsrail'in işgal ettiği topraklar var. Fakat bu sınırların hiçbirinden İsrail'in engellemelerinden dolayı yardım malzemeleri ve ticari tırlar giriş yapamıyor. Tarih-

te ulaşabilmek için onlarca yol olan fakat ulaşılamayan başka bir bölge olmamıştır. Gazze'ye ulaşabilmenin tek yolu vardı: oda deniz.

Günler günleri kovalıyor, mevsimler değişiyor ama emperyalizm destekli Siyonizmin baskısı hiç bitmiyordu. Sonra ilk defa bir fikir çıktı ortaya, Avrupa'dan birkaç vicdanlı yürek bu zulme karşı bir hareket başladı ve zalimin karşısında durmak için harekete geçti.

Rota belli, menzil uzaktı. Hedef gemilerle Gazze'ye ulaşmak ve bu insanlık dışı ablukayı kırmaktı. Hazırlıklar yapıldı ve 4 gemi alındı. Tarihler 2008 yılını gösteriyordu.

Avrupa'dan çıkan 4 gemi Gazze sahiline ulaşmayı başarmıştı. Bu gemiler Gazze'den aldıkları yaralıları Kıbrıs'a tahliye etmişler ve Gazze ablukası ilk defa 2008 yılında kırılmayı başarmıştı.

Bu, bütün ümmete bir ilham kaynağı olmuştu. Aradan geçen bir yıl sonra ise 2009 yılında Gazze Kara Konvoyu yola çıkacaktı. Gazze Kara Konvoyu, Avrupa'dan yola çıkan araçların Türkiye üzerinden Suriye, Ürdün topraklarını geçerek Gazze'ye ulaşması hedefindeydi ve Türkiye'nin de katılımıyla yüzlerce araç ilk önce Suriye'ye, oradan Ürdün'e, oradan da tekrar Suriye'ye dönerek Lazkiye'den gemilerle el-Ariş limanına yanaşmıştı. Bu gemiler el-Ariş limanına yanaştığı zaman Mısır Hükûmeti sebepsiz bir şekilde, keyfi uygulamalarla bu gemileri bekletmişti.

Fakat dünyanın vicdanını taşıyan bu hareket, zulme karşı çıktığı bu yolculukta kararlılığını gösterdi, bu kararlılık ve keskin irade Mısır Hükûmeti'nin baskılara boyun eğmesini sağladı ve gemiler Gazze'ye yanaşmayı başarabildi. Artık Gazze ablukası ikinci kez kırılabilmişti. Dünyanın dört bir yanından yola

> *Dünyanın vicdanını taşıyan bu hareket, zulme karşı çıktığı bu yolculukta kararlılığını gösterdi.*

çıkan vicdan sahibi insanlar, doktorlar, gazeteciler ve insan hakları aktivistleri Gazze'ye ulaşabilmişti. Bu, bütün dünyaya yeniden bir ilham oldu ve bu süreç Mavi Marmara'yı yola çıkaracak motivasyonu sağladı.

2009 yılında yola çıkan Kara Konvoyu'ndan hemen bir yıl sonra bu sefer dünya vicdanı, dünyanın dört bir yanından yola çıkan gemilerle Gazze ablukasını kırmak için denize açılmışlardı. Bu filonun öncülüğünü Mavi Marmara Gemisi yapıyor ve yanında bulunan diğer kardeş gemilerle Gazze'ye doğru yol almaya başlamıştı. Bu filoda 700'e yakın uluslararası insanî yardım gönüllüsü ve 9 tane dünyanın farklı yerlerinden denize açılan gemiler bulunuyordu.

Bu gemiler hem dünya vicdanının bir sesi hem de Gazze'nin sessiz çığlığına bir cevap olmak için yola çıkmıştı. İsrail, Siyonizmi tüm barbarlığı ve tüm caniliğiyle, hedefleri sadece Gazze'ye gıda ulaştırmak olan bu vicdan sahibi topluluğa akıl almaz bir saldırıda bulundu. İsrail'in bu haince saldırısından sonra 10 kardeşimiz şehadete kavuştu.

Bu hain saldırının neticesinde 60'dan fazla kardeşimiz de ağır bir şekilde yaralandı.

Özgürlük Filosu'na katılan kardeşlerimiz ölümden asla korkmadılar. Fakat İsrail'in yaptığı bu hain saldırının sonrasında dünya yeterli tepkiyi veremedi.

> *Gazze'de bir abluka var ve bu abluka ancak ve ancak sivil halkların iş birliği içerisinde denizden kırılabilecekti.*

İsrail'in bu hukuksuz saldırısından dolayı İsrail uluslararası arenada yalnızlaştırılmış, devletlerle olan ilişkileri bozulmuş, uluslararası insan hakları mahkemesine bu konu taşınmış olsa da Gazze ablukası tüm acımasızlığıyla hâlâ devam etmekteydi.

Buna karşılık Özgürlük Filosu hiçbir zaman durmadı. Mavi Marmara saldırısının hemen ardından geçen birkaç yıl sonra tekrardan gemiler yola çıkardı. İrlanda'dan, Hollanda'dan, Amerika'dan ve dünyanın farklı yerlerinden gemilerle tekrardan denize açıldılar. Özgürlük Filosu 2024 yılına kadar tam 18 farklı girişimde bulundu. Bu girişimler neticesinde özellikle dünyaya şu mesajı verilebilmişti: Gazze'de bir abluka var ve bu abluka ancak ve ancak sivil halkların iş birliği içerisinde denizden kırılabilecekti. Çünkü Gazze'ye sınırı olan Müslüman ülkeler dâhi, İsrail'le olası bir problem yaşamamak için sınır kapılarını kapalı tutuyordu. Hemen bir sınır ötesinde Gazzeliler açlıktan kıvranırken, sınır devletleri İsrail'in otoritesinden çekinmeye devam ediyordu.

7 Ekim olayları başladığında aslında sadece İslâm dünyası değil tüm dünya İsrail'in gerçek yüzünü görmüştü. Çocukların öldürüldüğü, sivil ve savunmasız bir halkın yalnız bırakıldığı ve siyasî sebeplerden dolayı bir milletin komple cezalandırılmaya çalışıldığı bir soykırımda, İsrail yine 7 Ekim'den sonra hem Gazze'deki savunmasız sivillere hedef almış hem de Gazze'ye gıda girişini engellemiş, koskoca bir şehri soykırım kampına dönüştürmüştür.

Tüm bu yaşananlara karşı dünyanın vicdanlı halkları tekrardan ayağa kalktılar. Türkiye'den Vicdan Gemisi hazırlandı, Norveç'ten Hanzala Gemisi hazırlandı, İtalya'dan Madleen Gemisi hazırlandı ve hedef belliydi. Gazze'de bulunan bu soykırıma karşı sivil halklar olarak dünyanın sivil vicdanlı insanları olarak dur demek için Akdeniz'e açılacaklardı.

7 Ekim sonrası Akdeniz'e açılmayı hedefleyen ilk gemi Vicdan Gemisiydi. Geminin Akdeniz'e açılabilmesi için tüm teknik ve prosedürler yerine getirilmişti: Fakat gemi, deniz hukuku çiğnenerek tam 7 ay boyunda, hiçbir haklı sebep olmaksızın Haydarpaşa Limanı'nda bekletildi. Sonrasında başlatılan 150 gün süren Özgürlük Nöbeti eylemi sonuç verdi: Geminin Haydarpaşa Limanı'ndan ayrılmasına müsaade edildi. Vicdan Gemisi ilk önce Tunus'a hareket etmiş, buradan da Avrupa'daki kardeş gemilerle buluşmak üzere Malta Limanı'na ilerlemekteydi. Fakat İsrail terörü sadece Filistin toprakları için değil aynı zamanda Avrupa içinde bir tehlike hâline gelmişti. 2 Mayıs gecesi Vicdan Gemisi, Malta açıklarında İşgalci İsrail'in iki adet drone saldırısına uğradı. Bu saldırı da çıkan yangında gemi batma tehlikesi yaşadı ve kullanılamaz hâle geldi. İsrail her seferinde bu terörünü dünyanın farklı yerlerine taşıyor ve soykırıma karşı harekete geçen sivil halkları engellemeye devam ediyordu. Fakat her ne olursa olsun dünya vicdanı geri adım atmıyordu. Vicdan'dan hemen 1 ay sonra bu defa Özgürlük Filosu Koalisyonu, Madleen Gemisi'yle Akdeniz'e açıldı. Fakat Madleen Gemisi Gazze kıyılarına 177 mil kala İsrail'in gemiye baskın yaparak ve aktivist-

leri esir alarak geminin ilerleyişini durdu. Hemen ardından Akdeniz'e açılan Hanzala Gemisi ise Gazze kıyılarına 57 mil kala yine aynı şekilde baskın ve gözaltıyla durduruldu.

Dünyanın vicdanlı insanları Gazze'ye ulaşmak için tüm gücüyle çalıştıkça, aslında bu dünyanın dört bir yanındaki diğer halklara ilham kaynağı olmuştu ve sonrasında bu motivasyon dünyanın en büyük deniz eylemi olarak Sumud Filosu'nu yola çıkaracak motivasyonu oluşturdu. Toplam 60 gemiden oluşan Sumud Filosu'nda yer alan Mikeno Gemisi tarihi bir rekor kırarak Gazze kıyılarına 7 mil kadar yanaşabilmeyi başardı. Fakat İşgalci İsrail filoda yer alan tüm gemilere el koydu.

Tüm bu yaşananlar bizi yolumuzdan döndürmemişti. Malta açıklarında saldırıya uğrayan Vicdan Gemisi'nin Türkiye'de devam eden tamir çalışmaları bitmiş ve gemi tekrardan denize açılmaya hazır hâle gelmişti. 1 Ekim'de aralarında 3 Türk Milletvekili ve birçok gazeteci, doktor, sağlık çalışanlarını barından Vicdan Gemisi tekrardan Akdeniz'e açılmıştı. Fakat tarihler 8 Ekim'i gösterirken, Vicdan Gemisi tıpkı diğer gemiler gibi İşgalci İsrail'in uluslararası sularda baskınına uğramış, işgal kuvvetleri helikopterlerle gemiye asker indirerek Vicdan Gemisi ve beraberindeki 10 adet yelkenliyi durdurarak ele geçirmiş, aktivistleri gözaltına almıştır.

> *"İsrail denilen Siyonizm yılanının başı ezilmedikçe, yeryüzünde yaşayan tüm halklar için tehdit olmaya devam edecektir."*

Yaşanan tüm bu hadiseler ışığında, 2008 yılında başlayan bu yolculuk, Gazze'deki ablukayı kırma amacını taşımaktadır ve Filistin Özgür olana bu insanlık dışı abluka kırılana dek dünyanın tüm vicdanlı insanlarıyla bu misyonu devam edecektir.

Bizler inanıyoruz ki İsrail denilen Siyonizm yılanının başı ezilmedikçe, yeryüzünde yaşayan tüm halklar için tehdit olmaya devam edecektir. Çünkü İsrail, hakkı olmayan bir toprağı gasp etmiş, bu topraklarda yaşayan insanları katletmiş ve göç etmek zorunda bırakmış, yayılmacı politikalarıyla yaktığı bu soykırım ateşini Suriye, Lübnan ve Avrupa kıyılarına kadar götürerek dünya için ne kadar büyük bir tehdit oluşturduğu bir kez daha görülmüştür. Fakat İsrail'in bu davranış ve tutumları bizi yolumuzdan döndürmeyecek. Eğer çocuklarımıza güzel bir gelecek hediye etmek istiyorsak, İsrail denilen çete yapılanmasına dur denilmelidir. Tüm sivil halklar, birleşin; birleşin ve Siyonizm yılanını durdurun!

Mavi Marmara'dan Hanzala'ya, Madleen'den Sumud'a; Direnişten Zafer'e! ●

** Mavi Marmara Derneği Genel Başkanı.*

TÜRKİYE'DEN FİLİSTİN'E SES

Ümit SÖNMEZ*

Yeryüzünde ilk cinayet Hz. Âdem'in oğulları Hâbil ile Kâbil arasında yaşandı maalesef. Sırf kıskançlık duygusundan dolayı Kâbil, Hâbil'i öldürdü. Hâbil'in kanının yeryüzüne damlaması ile arz sallanmaya başladı. Yaşanan ilk cinayetin dehşetinden yer sarsıldı ama zaman geçti, devir döndü Dünya bambaşka bir hâle geldi. Her gün yeryüzünde çok sayıda cinayet işlenmekle birlikte neredeyse tüm insanlık sessiz kalmakta.

Her haber bülteninde dünyanın dört bir yanından cinayet haberleri alıyoruz. Kurban bayramlarında çocukları kurban pazarlarından uzak tutmaya gayret eden ebeveynler, onları 7 gün 24 saat sosyal medyada, hunharca işlenen cinayetlerin şiddet sarmalı görüntülerinden uzak tutamıyor. *"Modern"* dünyanın insanlığı getirdiği nokta maalesef bunca kötülüğün karşısında ilk cinayetle sarsılan arzı örnek alamadığımız bir yerde.

İki yılı aşkın zamandır özellikle Gazze'de yaşanan soykırım bu sessizliğe bir nokta koyma fırsatı yarattı. Katliamın ilk örneklerinden birisi olan el-Ahli hastanesi, 17 Ekim tarihinde akşam saatlerinde vurulduğunda yüzlerce masum şehid oldu. Görüntüler tüm Dünya televizyonlarında yayınlanmaya başladığında tam bir toplumsal infial oluştu. Aynı akşam Türkiye'de tüm şehirlerde protestolar yoğunlaştı. Özellikle İstanbul'da Levent'te bulunan İsrail Konsolosluğu önü bu katliamı

protesto etmek için toplanan binlerce insanla doldu. İnsanlar hiçbir çağrıya gerek duymadan, kendiliklerinden, konsolosluk önüne gelmişlerdi. Öyle ki kolluk kuvvetleri, Filistin konusundaki duyarlılıkları ile bilinen STK'lar bile hazırlıklı değildi böyle bir protestoya. Saatler boyunca ses aracının dahi olmadığı alanda insanlar kendi kendilerine attıkları sloganlarla vicdanlarına sığdıramadıkları sesi semaya yükselttiler. Kuş uçuşu 1.166 km mesafeden İstanbul'dan Gazze'ye elini uzatamayan binlerce insan o an için yapabileceklerini düşündükleri en anlamlı şeyi yapıyor ve ses çıkarıyorlardı.

Bu saldırı öncesi ülkemiz için oldukça cılız ve tek tük olan protestolar hızla artmaya başladı. Cumhurbaşkanı Sayın Erdoğan'ın ve Cumhurbaşkanlığı kabinesinin Gazze konusunda Dünya'da tüm platformlarda insanüstü gayret ve çalışmaları belki de bu sesin yükselmesinin gecikmesinin sebeplerinden bir tanesi idi. Ancak bu diplomasi faaliyetlerinin güç alabileceği en önemli argüman ülkenin sokaklarında yükselecek halkın sesi idi.

12 Kasım günü Edirnekapı ile Fatih arasında planlanan Gazze için insanlık zinciri eylemi Edirnekapı'dan başlamakla birlikte varış noktasından çok daha uzağa ulaşmış, insan zinciri Eminönü'ne kadar varmıştı. Sadece İstanbul ile sınırlı kalmayan eylem, Türkiye'de birçok ilde eş zamanlı düzenlenen benzer eylemler ile ulusal boyuta ulaşmıştı. Ortada bir gerçek vardı, vicdanın sesi silahların ve katillerin sesinden yüksek çıkarsa ancak o zaman katliamların durdurulması konuşulabilecekti.

Türkiye'de insanların sokağa çıkması diplomasi alanındaki tüm yetkililerimizin ilgili masalara daha güçlü oturmasını sağladı. 1 Ocak

> *Zaman geçtikçe ve katliamlar artık bir soykırıma dönüşünce bu tepkiler tüm Dünya'da artmaya başladı. Dünya'nın birçok metropolünde insanlar milyonlar halinde sokağa çıkmaya başladılar.*

günü Galata köprüsünde toplanan 250.000'i aşkın insan tüm Dünya'ya kıtaları birbirine bağlayan kadim şehrimiz İstanbul'dan güçlü bir mesaj veriyordu. Zaman geçtikçe ve katliamlar artık bir soykırıma dönüşünce bu tepkiler tüm Dünya'da artmaya başladı. Dünya'nın birçok metropolünde insanlar milyonlar hâlinde sokağa çıkmaya başladılar. Üniversite gençliği hocaları ile birlikte okullarında eylemler yapmaya başladı. Tüm Dünya'da yükselen ses ilgili ülkelerin yönetimlerinde de hareketlenmelere sebep oldu. Sadece hükûmetler değil uluslararası organizasyonlar da ateşkes sağlanması ve Filistinlilere insani yardımın derhal ulaştırılması yönünde tavsiye kararları almaya başladılar. Uluslararası Ceza Mahkemesi, Başbakan Netanyahu dâhil İsrailli yetkililerin tutuklanması talebinde bulundu. Uluslararası Adâlet Divanı Güney Afrika Cumhuriyeti'nin başvurusu ile İsrail'in yargılanması yönünde karar aldı. Bunlar uluslararası organizasyonlarda görülmedik dosyalardı zira her iki organizasyonda daha önce Afrika ülkeleri ya da küçük bazı ülkelerle ilgili davalara bakmayı tercih ediyorlardı. Ses yükseldikçe çok yavaş da olsa bir şeyler değişiyordu.

Kâğıt üzerindeki kararlar her ne kadar yapıcı olsa da bunları uygulayacak ülke/otorite çıkması için zaman uzadıkça yine sivillerin/halkların kendisi ortaya çıktı. Dünyanın dört bir yanından gönüllüler tarafından organize edilen filo hareketleri Akdeniz sularının iyice

> *Sınırları belli olmayan tek devlet olan İsrail, kurulduğundan bu yana pervasız şekilde bölgeyi terörize ederken ilk kez bu denli yalnız kaldı.*

ısınmasına sebep oldu. Hanzala ve Vicdan gemilerinin uluslararası sularda saldırıya uğramasından sonra daha önce hiç yapılmamış olan bir aktivite denendi. İspanya, İtalya, Tunus, Yunanistan ve Kıbrıs'tan yola çıkan onlarca tekne, güvertelerinde onlarca farklı ülke vatandaşı yüzlerce sivili Gazze'ye doğru götürmeye başladı. Bu da aslında insanlık vicdanının yükselen sesinin bir başka seviyeye evrilmesiydi. Birçoğu neredeyse balıkçı teknesi diyebileceğimiz küçük teknelerde insanlar kendi canlarını ortaya koyuyor tam bir belirsizliğe doğru giderek yine vicdanlarının sesini semaya yükseltiyordu. İlk kez 3 ülke Sumud filosunda bulunan vatandaşlarının güvenliği için askeri unsurlarla filoyu takip edeceklerini beyan ettiler. Neredeyse bütün Dünya'nın tepkilerine rağmen İsrail bu filoya da müdahale etti. Gönüllüleri zorla İsrail'e götürerek oradan deport etti. Sumud filosunun hemen ardından bu kez özgürlük filosu yine gönüllülerle Gazze yoluna düştü. Maalesef İsrail ordusu o filoya da müdahale etti.

Tüm yükselen bu sesler elbette Dünya'yı etkiledi. İspanya, Türkiye ve daha birçok ülke İsrail ile ilişkilerini bitirdi veya bitirme noktasına geldi. Birçok batı ülkesi UCM'nin tutuklama kararını uygulamaya koymaktan çekinmeyeceğini ifade edince Netanyahu Newyork'a giderken uçağının rotasını buna göre oluşturmak zorunda kaldı. Sumud filosuna yapılan saldırı sonrasında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı da sorumlular için soruşturma başlatarak, yakalama kararı çıkardı.

Sınırları belli olmayan tek devlet olan İsrail, kurulduğundan bu yana pervasız şekilde bölgeyi terörize ederken ilk kez bu denli yalnız kaldı. Son ABD ziyaretinde Başkan Trump'ın yanında Hamas yetkililerine suikast için Katar'a hava saldırısı düzenleyen İsrail Başbakanı telefonla da olsa Katar'dan özür dilemek zorunda kaldı. O ziyaretten akılda kalan en önemli cümle *"Dünya'da kimse artık seni sevmiyor, bütün Dünya ile savaşamazsın Bibi"* cümlesi olarak tarihe geçti.

Aynı BM zirvesinde önemli Müslüman nüfusların yaşadığı ülke liderlerinin Trump ile yaptıkları toplantı sonrası Gazze konusu başka bir düzleme taşındı. Tüm aktörlerin yoğun baskısı sonucunda zorla da olsa bir ateşkes anlaşmasına varılabildi. Bu ateşkesin nedeni akılda kalan o cümlede gizli idi. Her ne kadar ateşkes sorunları tamamen bitirmese de Gazzelilerin vatanlarında birazcık rahat nefes almasını sağladı.

Bu ateşkes insanlık ailesinin ses çıkarmayı durdurması için yeterli mi

> *Yüz yıldır temelde ilk mescidimiz Mescid-i Aksâ'nın korunması için bedel ödeyen Filistinli kardeşlerimiz için en azından ses çıkarmamız gerekmekte.*

sorusu önemli bir sorudur. Ateşkes sonrası Hamas belki de kendisi için büyük bedellere sebep olabilecek ateşkes maddelerini kendisi adına tamamen uyguladı. İsrail ise her zamanki gibi kendisine güvenilemeyeceği noktasında oluşan algının ne kadar haklı olduğunu gösterecek şekilde sudan sebeplerle insanları katletmeye maalesef devam etmekte. Ateşkesin sonraki aşamalarına geçiş ve sonrasında Filistin devletinin kurulması ve nihai barışın sağlanması için gerekenleri yapmakta ayak direteceği tüm açıklığıyla ortada. Yani bir anlamda sorun belli oranda dondurulduda ama çözülmedi. Dünya bu kadar konuya hassas hâle gelmişken, tüm Filistinliler bu derece büyük bedeller ödemişken sorunun nihai olarak çözümü için atılabilecek en büyük adımın atılması lazım. Bunun için de yine seslerin yükselmesi lazım. Boykot artık Dünya'da on milyonlarca insan için bir hayat biçimi hâline geldi. Hanımlar markette alışveriş yaparken ellerinde alışveriş listesi dışında bir de boykot listesi taşımayı alışkanlık hâline getirdiler. Esnaflar dükkanlarındaki helal kazançlarına boykot ürünlerinin bedeli bulaşmasın diye gazlı içecek dolaplarını söküp iade etmeye başladılar. Bunların her biri insanımızın vicdan hançeresinden yükselen birer çığlık aslında. Çocuklar askerlik oyunları oynarken artık düşmanları İsrail ordusu. Çünkü onlar masum Gazzeli küçük kardeşlerini katlettiler.

Ortada konuşulan ateşkes anlaşmasının ne kadar zorlu maddeleri olsa bile onlar da belki müzakereler esnasında ileriki aşamalarda Filistinliler için daha kabul edilebilir hâle gelebilir. Ama bunun için dahi yol alınması, sorunun dondurulmaktan kurtarılması ve çözüm yolunda ilerlenmesi gerekmekte. Tüm STK'larımızın bu konuda öncülük yapması, insanların sokaklardaki, meydanlardaki tepkilerini arttırarak devam ettirmeli ve böylece masanın gündemde kalmasını sağlaması gerekmekte. Bireylerin günlük hayatta Filistin konusunu unutmaması, unutturmaması sürekli konuşması, eylemlere katılması, kendi mahallesinde eylemler organize etmesi gerekmekte. Her şey yolunda gitse sorun tamamen çözülse bile işimiz bitmiş olmayacak. Zira sadece Gazze'nin ayağa kalkması için dahi çok ciddi maddi, manevi desteğe ihtiyaç bulunmakta. Yüz yıldır temelde ilk mescidimiz Mescid-i Aksâ'nın korunması için bedel ödeyen Filistinli kardeşlerimiz için en azından ses çıkarmamız gerekmekte. Dünya'da işlenen ilk cinayet sonrası yere damlayan ilk insan kanı ile arz nasıl 7 gün boyunca sarsıldı ise bizim de soykırım karşısında tüm Dünya'yı sarsmaktan vaz geçmememiz lazım. Batılılar ya da gayrimüslimler için bu vicdan ve insanlık konusu olsa da biz Müslümanlar için bir iman meselesidir. Bu kadar önemli bir konuda duymuyor, görmüyor gibi yapamayız. Sesimiz çıkmıyor, gücümüz yetmiyor gibi davranamayız. Çünkü bizim sorumluluğumuz mücadele etmek, bu mücadele sonrasında ne olacağı ise yüce Yaradan'ın bileceği iştir. ●

** Gazeteci.*

ŞEYH AHMED YASİN

Esra Zeynep AKGÜN

1937'de Filistin'in Askalân kentinde dünyaya gelen Ahmed Yasin, 1948 Nekbesi zulmünün ardından ailesiyle birlikte Gazze Şeridi'ne sığınmak zorunda kaldı. Henüz genç yaşlarında geçirdiği bir kaza sonucu omurilik felci yaşayan Şeyh Ahmed Yasin, hayatının geri kalanını tekerlekli sandalyede sürdürdü. Ancak fiziksel engeli, toplumda aktif bir rol almasının ve kitleleri etkilemesinin önüne geçmedi.

Liseden sonra Mısır el-Ezher Üniversitesi'nde eğitim aldığı sıralarda Kahire'deki Müslüman kardeşler ile tanıştı. Filistin'e döndükten sonra Gazze'deki eğitim kurumlarında öğretmenlik yapan Yasin, 1960'lardan itibaren bölgedeki İslâmî hareketin fikrî omurgasını şekillendiren isimlerden biri hâline geldi. Vaazları, dinî dersleri ve cemaat örgütlenmeleri aracılığıyla Gazze'de güçlü bir sosyal dayanışma ağı oluşturdu. Onun yaklaşımında, ahlâkî disiplin ve toplumsal sorumluluk temel ilkelerdi.

Şeyh Ahmed Yasin, 1960'lardan itibaren bölgedeki İslâmî hareketin fikrî omurgasını şekillendiren isimlerden biri hâline geldi.

1987'de başlayan Birinci İntifada, Yasin'in uzun süredir inşa ettiği sosyal tabanın siyasî bir harekete dönüşmesini beraberinde getirdi ve bu süreçte Hamas'ın kurucu lideri oldu. Hareket, Filistin'in işgaline karşı direnişi kurumsallaştıran bir yapı olarak ortaya çıktı. Yasin, Hamas'ın hem ruhani lideri hem de ideolojik zeminini oluşturan metinlerin şekillenmesinde ve direniş stratejisinin belirlenmesinde ana referans isimdi.

İsrail, Yasin'i 1989 yılında tutukladı ve ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çarptırdı. 1997'de Ürdün'de kaçırılan iki Mossad ajanı karşılığında takas sonucu İsrail tarafından serbest bırakılması, bölgesel dengeleri etkileyen bir gelişme olarak kayıtlara geçti.

22 Mart 2004'te İsrail tarafından düzenlenen bir füze saldırısı sonucu şehid edilen Ahmed Yasin, modern Filistin direniş tarihinin dönüm noktalarından birinde hayatını kaybetti. Ölümü, uluslararası alanda geniş yankı buldu ve Gazze'deki hareketi daha da sertleştirdi. Ardında, yalnızca siyasî bir örgüt değil aynı zamanda bir düşünse bıraktı: İşgal altındaki bir toplumun kendi kimliğini koruma ve varlığını sürdürme iradesi.

Ahmed Yasin'in biyografisi, bir liderin kişisel hikâyesinden ziyade, bir halkın direniş hafızası olarak okunmalıdır. Engelli bir bedenin içine sığmayacak kadar geniş bir etki alanı oluşturmuş, işgal altındaki toplumlarda fikrin, sabrın ve sürekliliğin stratejik gücünü ortaya koymuştur. Onun mirası, Filistin siyasetinde hem örgütsel hem de düşünsel düzeyde varlığını sürdürmeye devam etmektedir. ●

"ZULME KARŞI ORTAK BİR YOLCULUK: SUMUD FİLOSU"

ERSİN ÇELİK *

Bir zulmü sadece haberleştirmek değil, o zulme karşı duruşu bütün dünyanın gözleri önünde en açık şekilde göstermek gerekiyordu.

Röportaj: Muhammed Ensar SÖZGEN

Ersin Bey Sumud Filosu, Gazze ablukasını kırmak için dünyanın farklı ülkelerinden aktivistlerin, gazetecilerin ve vicdan sahiplerinin bir araya geldiği uluslararası bir girişimdi. Sizin filoda yer alma süreciniz nasıl başladı? Sizi bu filoya dâhil olmaya yönlendiren başlıca etkenler nelerdi?

Geçtiğimiz haziran ayında Mısır'da el-Ariş'ten başlayıp Sina Çölü'nü geçerek Refah Sınır Kapısı'na ulaşmayı hedefleyen bir yürüyüş planlanmıştı. Bu, dünyanın farklı yerlerinden çok sayıda aktivistin katıldığı uluslararası bir organizasyondu. Aynı dönemde Mağrip Konvoyu yola çıkmıştı, bir diğer taraftan da Akdeniz'den hareket eden Madleen Gemisi vardı. Yani kara ve denizden eş zamanlı girişimler söz konusuydu.

Başlangıçta özellikle Tunus'tan Libya'ya kadar süreç oldukça iyi ilerledi. Ancak Libya'da Hafter güçleri konvoyun önünü kesti. Biz o sırada Kahire'deydik; Kahire'den İsmailiye'ye geçişler engellendi, yollar kapatıldı. Birkaç arkadaşımla birlikte ciddi badireler atlatarak İsma-

iliye'ye ulaşabildik. Beş ayrı arama noktasından geçtik. Pasaportlarımızı masada bırakıp çıkmak zorunda kaldık.

İsmailiye'ye vardığımda navigasyonu açtım ve Gazze'ye olan mesafeyi gördüm: 206 kilometre. İstanbul–Bolu arası kadar bir mesafe. Hiç durdurulmasak iki saatte Gazze'ye ulaşılabilecek kadar yakın olmak beni çok derinden etkiledi.

Ancak güvenlik riskleri nedeniyle bu kara yürüyüşünden geri dönmek zorunda kaldık. Yaklaşık üç buçuk–dört günlük bir süreçti. Sonrasında bu yaşadıklarımı yazdım. Daha sonra ağustos ayında bir filonun yola çıkacağı haberi geldi.

Aslında bundan önce de Tuzla'dan kalkması planlanan bir gemi vardı; iki yıl önce hazırlıkları yapılmıştı. Ona da katılacaktım ancak bayrak iptali nedeniyle gerçekleşmedi. Yani benim açımdan uzun süredir süren bir arayış vardı.

Bu filo için bir gazeteci olarak başvurdum. Daha önceki kara yürüyüşü tecrübem ve sivil toplum çalışmalarım da bu süreçte etkili oldu. 7 Ekim'den sonra Filistin İnisiyatifi'ni kurduk, İstanbul'da birçok eylem organize ettik. Çok sayıda başvuru vardı ve katılım sınırlıydı. Kabul edildim.

Türkiye'den katılanlar Tunus ve İtalya olarak iki gruba ayrıldı. Vize kolaylığı nedeniyle İtalya üzerinden gittim. Sicilya'ya ulaştık. Delegasyon beni Türkiye sorumlusu olarak görevlendirdi.

Ama şunu da biliyordum: Tekneye binmek garanti değildi. Karada yaklaşık 13 gün kaldık, bunun 8 günü yoğun eğitimle geçti. Psikolojik, fiziksel ve teorik elemelere tabi tutulduk. Şiddetsizliğin kesin olduğu bir eylemdi bu. En ufak agresif bir tavır elenme sebebiydi. Fizikî ya da psikolojik bir sorun da elenme sebebiydi.

Tekneler son ana kadar netleşmedi, bazıları arızalandı, bazıları yola çıkamadı. Deniz tutması bile ciddi bir eleme sebebiydi. Hijyen hassasiyeti olan, uyku konforu arayan biriyseniz bu yolculuk size göre değildi. Nöbetleşe yatak, yerde uyku tulumu, teknenin herhangi bir köşesinde uyumak... Hepsi baştan anlatıldı.

> *Bu yolculuk bir deniz seyahati değil, iradenin sınandığı bir vicdan yürüyüşüydü.*

İsrail askerleriyle karşılaşılması hâlinde yaşanabilecek her şey de eğitimlerde konuşuldu. Açlık, uykusuzluk, belirsizlik... Bunların hepsini göze almak gerekiyordu. Nihayetinde bazıları gelemedi, bazıları yolda tahliye oldu ama filo kararlılığını hiç kaybetmedi.

Sefere çıkarken içinde bulunduğunuz ruh hâlini nasıl tarif edersiniz? Bu sizin için bir gazetecilik görevi miydi, yoksa iman ve sorumluluk meselesi miydi?

» İkisi de vardı. Filoda gazeteciler, doktorlar, hukukçular, insani yardım görevlileri, teknik ekipler, kaptanlar vardı. Bunlar bizim mesleklerimiz ama her şeyden önce insanız. Hepimiz Gazze'ye ulaşmak ve ablukayı kırmak için oradaydık.

Ben gazeteciliğimi bunun üzerine inşa ettim. Gazeteci olmasaydım gitmem zorlaşırdı. Filonun dünyaya anlatılması, kamuoyu oluşturulması gerekiyordu. Türkiye'de bir bilgi akışı kurmak gerekiyordu.

> *Mazlumların beklediği büyük sözler değil, sahici duruşlardır.*

Masraflarımı karşılayan kurumuma içerik üretmek gibi profesyonel sorumluluklar da vardı.

Ama bu parayla yapılacak bir iş değildi. Doktorluk da kaptanlık da burada parayla yapılacak bir iş değildi. Zaten kaptanlar parayı hiç gündeme getirmiyordu. "Bu gemi gidecek" diyorlardı. Bu kadar.

Yola çıkarken kafanda bir simülasyon oluyor ama yolda her şey netleşiyor. Zorlaştıkça daha kararlı oluyorsun. Asıl zor olan dönüş sonrasıydı. Döndükten sonra boşluğa düştüm. Her gün yazı yazmış, yayın yapmıştım. Döndükten sonra da bir uyum süreci ister istemez yaşadım.

Farklı ülkelerden gelen insanlar aynı hedef etrafında toplandı. Gemideki atmosfer nasıldı? O birlik ruhunu nasıl tanımlarsınız?

» Kolay bir şey değildi. İlk defa tanıştığınız insanlar, çok farklı kültürler... Ama herkes bagajını boşaltıp gelmişti. Bu çok önemliydi. Kimse inancını ya da kimliğini bir üstünlük aracına dönüştürmedi.

Herkes çözüm odaklıydı. Gerginlikler oldu ama mesele yapılmadı. 13 metrelik teknede 9 kişi yaşıyorsunuz. Nöbetler yazılıyor. 20 gün boyunca kimse nöbet saatine itiraz etmedi. Bu, otoritesiz bir disiplin hâliydi.

Kimse "ne yedik ne içtik" diye gündem yapmadı. Çünkü bir amaç vardı. İsrail'in alıkoyma ihtimali de bu yolculuğun parçasıydı. Her şey dâhil bir yolculuktu bu.

Yolculuk esnasında ne tür zorluklarla karşılaştınız? Gemi şartları, deniz koşulları, iletişim ve

güvenlik açısından nasıl bir ortam vardı?

Öncelikle şunu söyleyeyim: Ben deniz insanı değilim, kara insanıyım. Erzurumluyum. Denizle ciddi bir geçmişim yok. En fazla Çanakkale–Bozcaada hattında iki saatlik bir yolculuk yapmışımdır.

Bize baştan şunu söylediler: Bu bir gemi yolculuğu değil, tekne yolculuğu. Kamuoyunda "gemi" deniyor ama bunlar küçük yelkenli tekneler. Kruz gemisi konforu falan yok.

Midesi bulanan için kovayla yaşamak zorunda. Denize kusmak yasak. Çünkü bir kişi kusarsa, gören herkes kusar. Ayrıca tekneyi kirletir. Günlerce kovayla dolaşan arkadaşlar oldu.

Sürekli sallantı hâlindesin. Limandayken bile kaptan ilk gün ayakkabıları çıkarttırdı. Güvertede ayakkabı, terlik yasak. Kaygan zemin, düşersin, denize uçarsın. Çıplak ayak dolaşıyorsun. Bir iki gün sonra alışıyorsun.

Teknede herkes mürettebat. Gazeteci olman, doktor olman fark etmiyor. Bulaşık yıkıyorsun, tuvalet temizliyorsun, yelken indirip kaldırıyorsun. Tuvaletin nasıl kullanılacağı bile tek tek anlatıldı. Yanlış kullanım teknedeki yaşamı perişan edebilir.

Tatlı su çok kıymetli. Deniz suyuyla yıkanıyorsun, bulaşıklar deniz suyuyla yıkanıyor. Tatlı su zaten ödül gibi.

Şunu özellikle söylemeliyim: Bu yolculuk hanımlar için çok daha zordu. 13 metrelik bir teknede mahremiyeti korumak çok büyük fedakârlık istiyor. Ablalarımız inanılmaz bir sabır ve dirayet gösterdi.

Ersin Çelik

Hijyen, temizlik, konfor gibi hassasiyetleri olan biriysen bu yolculuk sana göre değil ama insan alışıyor.

Şarj meselesi ise büyük problemdi. Motor çalışıyorsa elektrik var, durduysa yok. Sıraya giriyorsun. Gazeteci olduğum için öncelikliydim ama yetmiyordu. Sosyal medyada gezinmek için değil, yayın yapmak için.

Yolculukta aç kalma meselesi yoktu. En kötü bir elma yersin, protein barı yersin. En büyük nimet ise bizler için su idi. Günde en az iki litre içmek zorundaydık.

Yolculuk zor muydu? Evet. Ama daha zor olabilirdi. Yolculuğa herkes gidilir mi? Kronik ciddi bir sağlık problemi yoksa herkes gidebilir. Eğitimlerde bunu zaten çok net sordular. Günde beş ilaç kullanan biri için bu yolculuk elbette mümkün değil.

Tekneye alışıyorsun. Vücudun dalgaların ritmiyle hareket etmeye başlıyor. İlk günler zor, sonra bebek gibi uyuyorsun. İnsan, kainatla ne kadar uyumlu bir varlık olarak yaratıldığını orada anlıyor.

> *Korkunun üzerine Yola çıkanlar kahraman olmak için değil şahit olmak için çıktı.*

İsrail donanmasının saldırısı nasıl başladı? O ilk saniyeleri, sesleri, yüz ifadelerini hatırlıyor musunuz? O an gemide korkunun, öfkenin ve inancın birbirine karıştığı o atmosferi bize nasıl anlatırsınız?

Girit'ten çıktıktan sonra artık Akdeniz'in ortasındaydık. İsrail donanmasının daha önce müdahale ettiği mesafeleri biliyorduk. 150 mil, 130 mil, 90 mil...

Bir gece geldiler ama müdahale edemediler. Sonradan anladık ki Akıncı İHA yukarıdaydı. Ertesi gece müdahalenin olacağını anladım.

Sosyal medyada da paylaştım: "Bu gece müdahale bekliyoruz."

Radar görüntüsü geldi. 20 mil ötede İsrail firkateynleri vardı. Planları ana gemiyi almak, sonra diğer tekneleri sırayla durdurmaktı.

Zodyak botlarla geldiler. Projektör tuttular, su sıktılar. Durmayan tekneler yola devam ediyordu. Bu kaptanların cesaretiyle ilgiliydi. Bizim kaptanımız genç bir İtalya'ndı ve çok cesurdu.

Gece 02.40'ta üç Zodyak önümüzü kesti. Bu sırada ben televizyonlara canlı bağlantılar yapıyordum. Işık yakmak yasaktı. Son videomu aşağıdaki küçücük tuvalette çektim.

Tekneye çıktıklarında ilk yaptıkları şey kamerayı ve internet alıcısını kırmak oldu. Bizi aşağıya indirdiler. Siyonist İsrail askerleri silahlı ve agresiflerdi. Ama şunu net söyleyeyim: Biz onlardan korkmadık. Çünkü onlar tedirgindi. Ne yapacakları az çok belliydi. Herkes bunu göze alarak gelmişti.

> *Bizler için bu yolculuk denizi değil korkuyu aşma yolculuğuydu.*

▸ *Saldırının ardından İsrailli askerler tarafından esir alındınız. O süreç nasıl gelişti? Üç gün boyunca zindanda nasıl bir muameleyle karşılaştınız? O günler sizde nasıl bir iz bıraktı?*

» Esir alındıktan sonra hepimiz limana götürüldük. Saatlerce ters kelepçeyle bekletildik. Gözlerimi bağladılar, beni farklı bir araca bindirdiler. Gazeteci olduğumu biliyorlardı.

Hapishane Gazze'ye yakın, çölde bir yerdi. Filistinli tutsaklara sistematik işkencenin yapıldığı bir yer. Nazi kampı gibiydi.

Aşağılama, hakaret, psikolojik baskı... Kadınlara da erkeklere de aynı muamele yapıldı. Temiz su yoktu. Abdest alıp namazlarımızı kıldık. Kıbleyi, kaptanımızın bilgisi ile güneşin açısına göre tayin ettik.

Koğuşlarda bazı arkadaşlarımız sloganlar yazdı. Reçelden boya yapıldı. Duvarlara "Free Palestine" yazıldı. Bu onları çok öfkelendirdi. Koğuşlar sürekli değiştirildi. Gün

> *Birlik olmak aynı dili konuşmak değil aynı acıyı hissetmektir.*

kavramını belli bir süre sonra tamamen kaybettik.

Geriye dönüp baktığımda şunu çok net söyleyebilirim: O üç gün, fiziksel olarak en zorlandığım süreçlerden biriydi ama ruhen en çok güçlendiğim anlardan biri oldu.

Son olarak bu tecrübeden hareketle insanlığa, özellikle de mazlum coğrafyalara bir mesaj vermek isteseniz ne söylerdiniz?

Dünyanın neresinde olursa olsun zulme uğrayan insanların bizden beklediği şey büyük laflar değil; gerçekten yanlarında durduğumuzu hissettirecek küçük ama samimi adımlar.

Bizim insani ve vicdani mesaimiz hiçbir zaman bitmemeli. Her şeye yetişemeyiz ama bir şeye yetişebiliriz.

Sosyal medya hesaplarından Tweet atan da eyleme giden de boykot yapan da bizler için kıymetlidir. İnsanların bu adımlarını küçümseyip demoralize etmeyelim.

Bir çocuk boykottan ötürü dondurma yemiyorsa, bir genç kahve içmiyorsa, bu çok büyük bir adımdır.

Ersin Çelik

> *Bazen insan, küçük bir teknede kendi hakikatine yaklaşır.*

SUMUD FİLOSU'NDAN

Dilek Tekocak*

** Türk Aktivist, Sumud Filosu Katılımcısı, Sirius Gemisi Yolcusu.*

Sirius Gemisi Yolcusu Bu yolculuğa katılmaya sizi motive eden en güçlü duygu neydi?

Filonun hazırlandığını duyduğum ilk anda, Enfâl Sûresi'nin 60. âyetinde, *"Onlara karşı gücünüz yettiğince güç ve savaş atları hazırlayın."* buyuruyor ya Rabb'im. "İşte!" dedim, *"Şu anda dünyanın en büyük zulmünün yaşandığı bir dönemde düşmana karşı hazırlanacak savaş hatları, bu çağın hazırlanacak gemileri."* O yüzden önce bir gemi hazırlamaya ve ondan sonra da Gazze'ye ulaşmaya... Ulaşmak isteği aslında en büyük motivasyon kaynağım buydu. Çünkü Gazze'ye ulaşmak demek vicdanlı insanların oraya ayak basması demek artık Gazze'nin yalnız olmadığını zalime de göstermek demek.

Dilek Tekocak

Gazze'ye ulaşmak demek vicdanlı insanların oraya ayak basması demek...

Şu anda biz Sumud Filo'sundan döndükten sonra da gençler bunun çok iyi farkına vardılar. Nasıl farkına vardılar? Daha önce boykot yapalım, dua edelim diyorduk ama bu onlara yeterli gelmiyordu. Şu anda somut bir şey var: Bizim Gazze'ye ulaşmamız lazım, bizim oraya gitmemiz lazım. Döndükten sonra da gençlerin ilk sorduğu şey, *"Biz bir daha filoya nasıl katılacağız?"* oluyor.

Yolculuk sırasında sizi en çok sarsan ve hafızanıza kazınan bir anı bizimle paylaşır mısınız?

O kadar çok an var ki... Ama benim için zamanı durduran, o gemide Gazze'ye doğru giderken *"Bir an önce artık kanatlansak da oraya ulaşsak."* dediğim şöyle bir an var: Gazze'nin kuzeyinde sürekli görüştüğümüz ablam, benim gemiye bineceğimi duyduğunda buna en şiddetli karşı çıkanlardan biri olmuştu. Neden karşı çıkmıştı? *"Sen bu Siyonistleri bilmezsin,*

bunlar sana zarar verirler." diye, o aramızdaki ünsiyetten dolayı, o endişesinden dolayı hiç istemedi. Ama ben gemiye bindikten sonra da şöyle bir ses kaydı atmıştı: "Dileğim buraya geliyor, ben de onun için ona felafel ve maklube yapmak için malzeme aldım ve bunu evdeki hiç kimseye de vermiyorum." diye bir ses kaydı atmıştı.

Bu ses kaydını ben diğer aktivistlerle paylaştığım zaman birçok aktivist ağladı. *"Biz onlara yardım götürmeye çalışıyoruz; orada gerçekten çok zor şartlarda yaşıyorlar ve bizim için yemek mi hazırlıyorlar?"* diye onları çok etkilemişti. Gazzelilerin nasıl insanlar olduğunu onlara o ses kaydı üzerinden anlatmıştım. Ancak bir süre sonra işgalciler Gazze'nin kuzeyine karadan bir baskın yaptılar ve onların bulunduğu yere çok yaklaştılar. Tekrar bana gönderdiği bir ses kaydında, *"Ben hâlâ felafel ve maklube malzemelerini hiç kimseye yedirmiyorum ama o kadar yaklaştılar ki... Belki de geldiğinizde, buraya vardığınızda biz şehid olmuş olacağız."* diye bir ses kaydı atmıştı ve o zaman gerçekten zaman benim için durdu. Yani bir an Gazze'ye ışınlanmak istemiştim.

Ama biz Sumud filosundan döndükten ve ateşkes masasına oturulduktan sonra tekrar bir video gönderdi, Akdeniz'in kıyısında: *"Dilek, neredesin? Seni bekliyoruz. Ateşkesi getirdiniz bize."* diye. Rabb'im hakikaten bu işin sonunu hayra çevirdi ama gemide onun o ses kaydını dinlediğim an benim için zamanın durduğu andı.

Bu deneyimin ardından dünyaya ve mücadeleye bakışınızda neler değişti?

Aslında birçok şey değişti. *"İki günü aynı olan ziyandadır."* diyor ya Efendimiz... Zaten Sumud'dan döndükten sonra da hiçbir şey değişmemiş olsaydı bunu zarar sayardım kendime. Bana fark ettirdikleri oldu aslında. Peygamber Efendimiz'in hayatını çokça okuyan, araştıran da biri olduğumu zannediyordum ama bilmek ve idrak etmek arasındaki farkı bir defa daha hatırlattı bana.

Şöyle ki biliyorsunuz, Sumud Filosu'na onlarca ülkeden yüzlerce insan katıldı. Bunların birçoğu Müslüman bile değildi. Yani itikadî bağları yoktu hiçbir şekilde ne Gazze halkıyla ne Filistinlilerle. Ama Gazze'ye doğru gayet tehlikeli bir yolculuğa çıkmak için bu gemiye binmişlerdi.

Sonra şunu hatırladım: Hilfü'l-fudûl dediğimiz Erdemliler Topluluğu'nun kurulduğu zaman ne zamandı? Peygamberlikten önceydi aslında, bi'setten önceydi ve orada alınan karar şuydu: *"Bizim topraklarımızda, bizden başka milletlere haksızlık yapıldığında biz o milletlerin haklarını savunacağız."* Aslında mottosu buydu. Bu, peygamberlikten önceydi ve zulme karşı birleşilmiş bir topluluk, bir birlikti.

Ömer Faruk Narlı

Tüm dünya hükümetlerinin Siyonizm tarafından nasıl da kıskıvrak sıkıştırıldığını görme fırsatım oldu.

Bana şunu hatırlattı -*İslâm tarihini bu kadar okuyan, araştıran biri olarak*- bunu daha önceden düşünüp bunun üzerine bir plan kurmalıydık. Evet, bir zulüm var. Erdemliler Topluluğu bi'setten önce olmuştu ve biz bir zulmün karşısında önce insanî duygularla insanları bir araya getirip gücü olanların güçsüzlerin müdafaasında harekete geçmesini sağlamalıyız. Bu çok ciddi bir strateji ve İslâm tarihi bize bunu anlatıyor. Bunun bugün yaşayan örneği işte Sumud Filosu'ydu.

Bazı unuttuklarımızı ya da bildiğimiz hâlde şuura, idrake çeviremediklerimizi hatırlatması oldu aslında bana. En büyük katkılarından biri. ●

Ömer Faruk Narlı*

** Türk Aktivist, Sumud Filosu Katılımcısı, Marinette Gemisi Yolcusu.*

Bu yolculuğa katılmaya sizi motive eden en güçlü duygu neydi?

Çeşitli sebepler var. Fakat aklıma ilk geleni söylemek isterim: Çocuk, kadın ve yaşlıların katledilmesi.

Yolculuk sırasında sizi en çok sarsan veya hafızanıza kazınan bir anı bizimle paylaşır mısınız?

Sumud filosunun bütün gemileri terörist İsrail tarafından alıkonulmuş ve tüm gönüllüler zindana atılmıştı. Geriye sadece bizim teknemiz kalmıştı: Marinette. Farklı bir rotada olmamız hasebiyle, tüm Sumud gemileri alıkonulduktan sonra dahi biz 2 gün yola devam edebildik. Kalan tek gemi biz olduğumuzdan, bu 2 günlük sürede tüm dünyadan birçok TV kanalına defalarca canlı bağlandık. Filistin'i,

Gazze'yi anlattık. Fakat İsrailli teröristlerin bizim teknemizi de önünde sonunda alıkoyacağı mukadder idi. Çünkü terörist İsrail'in sözde Savunma Bakanlığı sosyal medya üzerinden mesajlar yayınlayarak, son kalan tekneyi -*yani bizim teknemizi*- tehdit ediyordu.

Bu tehdit net olarak bilinmesine rağmen gemimizdeki hiç kimse *(gayri müslim dâhil)* bir an olsun tereddüt etmedi; geri dönmek teklif dâhi edilmedi ve dümen dosdoğru Gazze istikametinde tutulmaya devam edildi. Gemimizdeki tüm mürettebat ve yolcuların, teröristler tarafından kaçırılacaklarını bile bile topyekûn yola devam etmesi beni etkilemiştir.

Bu deneyimin ardından dünyaya ve mücadeleye bakışınızda neler değişti?

» Filistin için ortaya konan çabanın *"mevsimlik"* bir çaba olmaması gerektiğini anladım; ömür boyu sürmeli. Meseleye bakarken, Müslüman–Yahudi savaşına ek olarak yeni bir pencere daha açmanın elzem olduğunu fark ettim: İyilerin kötülerle olan savaşı. Neden *"iyilerin kötülerle olan savaşı"* diyorum? Çünkü tüm dünya hükûmetlerinin *(Türkiyemiz dâhil)* Siyonizm tarafından nasıl da kıskıvrak sıkıştırıldığını görme fırsatım oldu.

En basitinden bir örnek: Kendi paramızla satın aldığımız gemilere binmek için Tunus'a gitmek zorunda kaldık. Çünkü Türkiye'den kendi gemilerimizin kalkmasına izin verilmedi. Eskiden duam şu şekildeydi: *"Allah'ım, Filistinli Gazzeli kardeşlerime yardım et."* Duam değişti ve artık şu şekilde: *"Allah'ım, Filistinli Gazzeli kardeşlerime yardım edebilmeyi bana nasip et."* Yani dualarımızda Rabb'imizi bir şeylere memur etmek yerine, kendimizi memur etmek. ●

Said Ercan*

** Türk Aktivist, Sumud Filosu Katılımcısı, Deir Yassine Gemisi Yolcusu.*

Bu yolculuğa katılmaya sizi motive eden en güçlü duygu neydi?

» Ben karadan Ürdün, Mısır ve Suriye üzerinden denemeler yapmıştım ve içeriye yardımlar göndermiştik. Mısır'daki Gazzelilere yardımcı olmuştum. Ürdün'den tırlar göndermiştik. Karadan artık deniz kalmıştı bir Gazze'ye ulaşmadığımız. O yolu da denemek istedim ve gitmeye karar verdiğim gün Üsküdar'daki kara nöbetinde konuşmam vardı. *"Daha çok ne yapabilirim?"* diye düşündüm ve o an bir anda karar verdim ve yola koyuldum.

» *Said Ercan*

Gazze bizim için çok daha önemli bir dava. Bu işi kenardan seyretmek değil de direkt içinde olmak çok kıymetliydi.

Dört zorluk dönemi olarak ayırıyorum. Birinci zorluk dönemi: Filo'ya katılmadan önce Mısır'da bir kız kardeşimiz Gazzeli, şöyle demişti -*ben nasıl Mısır'a geçtiğini sorduğumda- "Annem enkazın altında kalmıştı. Kolunda beni okutmak için bilezikler vardı. O bilezikleri sıyırdım, askere verdim ve Mısır'a geçtim."* demişti.

Tabii ki 25 yıldır ben bu konuyla ilgileniyorum. Bir Kudüs kitabım var ve o kadar dolmuştu ki artık yani eğer bizim gitmemiz çözüm olacaksa gidelim diye düşündük ve yola koyulduk.

Yolculuk sırasında sizi en çok sarsan ve hafızanıza kazınan bir anı bizimle paylaşır mısınız?

» Çok zor bir yolculuktu. Yani ben dört aşamaya ayırıyorum: Filo'ya katılmadan önceki zorluklar, Filo dâhilindeki zorluklar, hapishanedeki zorluklar ve döndükten sonraki zorluklar olarak dört bölüme ayırıyorum.

Tabii hafızama kazınan, özellikle tutuklandığımız zaman... Tutuklandığımız zaman o bakanın -*İtamar Ben-Gvir'ın*- gelip bizim önümüzde hakaretler etmesi, bizi tehditler etmesi unutulmayacak bir andı. O an gerçekten saldırmak istedim; hayatım boyunca da *"Niye saldırmadım?"* diye düşüneceğim galiba. Ama biz tabii kelepçeliydik ve onun hakaretlerine cevaplar verdik. *"Özgür Filistin!"* diye bağırdık, *"Soykırımcısınız!"*, *"Teröristsiniz!"* diye bağırdık.

Yaklaşık bundan sonra 6 saat kadar arkadan kelepçeli olarak ben o alanda kaldım. Ama onu hiçbir zaman unutamayacağım. Yani keşke bir imkân olsaydı da onun ağzının payını orada verebilseydim, bir şekilde üzerine yürüyebilseydim... Muhtemelen etkisiz hâle getireceklerdi ama içimde kaldı böyle.

Ama tabii çok fazla anı var. Yani düşünün; 70 yaşındaki Fransız amca orada, 80 yaşındaki İrlandalı teyze orada... Bir insanlık bahçesi gibi gerçekten. Hayatımın belki de en önemli anlarından bir tanesi bu filoya katılmaktı.

Bu deneyimin ardından dünyaya ve mücadeleye bakışınızda neler değişti?

Tabii Gazze konusu hep son 25 yıldır benim hayatımın merkezinde. Çeyrek asırlık bir mücadele söz konusu. Ama tabii oraya gidip de bunları yaşamadan önce bir edebiyat gibiydi; yani içi çok dolu olmayabilirdi. Ben Rachel Corrie'yi çok kıskanmıştım. Rachel Corrie, olmamız gereken yerde olan ölmemiz gereken yerde ölen bir Amerikalıydı. Bu, benim için belki bir utançtı: Rachel kadar olamamak.

Ama her şeyi göze alıp filoya katıldığım zaman artık cümlelerimin içi daha doldu. Yani ben oradan döndükten sonra hassasiyetlerim çok çok değişti. Dünyam çok çok değişti. Yani dünyalık anlamında çok bir şey kalmadı. Sanki böyle yeni bir hayat yaşıyorum. Sanki böyle yeniden hayata geldim. Çünkü biz oraya giderken her şeyi göze alarak gitmiştik ve o duygu çok güçlü bir duyguydu.

Bir de Türk olduğumuz için Mavi Marmara örneği üzerinden biz farklı duygularla yaşadık. Sürekli insanlarla vedalaştık, helalleştik. Ve o hapishane süreci, yaşananlar... Geri geldiğimizde tabii ki insanlar bize *"gazi"* diyorlardı ve siz gerçekten bir gazi gibi yaşamalıydınız.

Tabii ki Türkiye'ye bunun mal olması, herkese mal olması... Şimdi sokağa çıktığım zaman işte fırından ekmek aldığım insan, marketçiler, herkes selâm veriyor, destekliyor. Yani Gazze'yi ve Filistin meselesini, hiç alakası olmayan akrabalarıma esnaflara kadar onlara mal etmek çok kıymetliydi benim açımdan. Çok şükür bunu başardığımızı düşünüyorum. Zaten amaçlardan birisi filonun ses getirmekti. Türkiye için bunu başardık.

Dünyada çok değerli aktivistlerle tanıştık. Dediğim gibi artık aktivist olarak Gazze bizim için çok daha önemli. Bu işi kenardan seyretmek değil de direkt içinde olmak çok kıymetliydi. Gazzelilerin gemide yolculuk yaparken *"Her an dron saldırısı olur."* diye nöbetler tutmak, uyuyamamak, gemide ayakta bile duramamak... Bunlar hayatı çok sorgulattı ve tabii ki İsrail işgaline karşı daha aktif çalışmalar yapmamız için bizi destekledi. Artık bir ünvanımız vardı. Bu aktivistliğimizin onaylandığı bir süreçti.

O manada, bundan sonra çok daha etkili şeyler yapmak; sözümüzün, cümlelerimizin içinin dolması anlamında çok önemliydi. Benim hayatımın dönüm noktalarından bir tanesi bu diyebilirim. ●

Huzeyfe Küçükaytekin*

** Türk Aktivist, Sumud Filosu Katılımcısı, Mikeno Gemisi Yolcusu.*

Bu yolculuğa katılmaya sizi motive eden en güçlü duygu neydi?

Duygu olarak beni en fazla motive eden şey öfkeydi. Bütün her şey benimle birlikte olurken buna karşı somut bir şey yapmıyor oluşun verdiği öfke... Bu öfke; kötülüğe, zulme ve çocukları açlıktan öldüren kötülük oluşumuna karşı beni dinç tutan bir duyguydu.

Yolculuk sırasında sizi en çok sarsan veya hafızanıza kazınan bir anı bizimle paylaşır mısınız?

Yolculuk süresince olumlu ve menfi birçok sarsıldığımız nokta oldu. Olumlu olarak bu kadar insanın bunu destekliyor oluşu; limanlarda bizi uğurlamak için binlerce insanın saatlerce güneşin altında bekleyişini görmek beni çok etkiledi. İnsanlık namına hâlâ umudun olduğunu tüm hücrelerimizde hissettik. Hakeza katılımcı arkadaşların hayatlarını, kariyerlerini, ailelerini tehlikeye atarak insanlık vicdanı için böyle tehlikeli bir yolculuğa çıkan iradeye şahit olmak da çok etkiledi.

Menfi olarak 2 Ekim gecesi bütün dünyanın gözü önünde bir grup sivil insanı İsrail'in ellerine ve merhametine bırakan sistemi görmek sarstı... *"Daha yapılacak çok şey var."* dersini bana verdi.

Bu deneyimin ardından dünyaya ve mücadeleye bakışınızda neler değişti?

Huzeyfe Küçükaytekin

Küresel düzeyde insanlık vicdanının birleştiği çalışmaların ciddi işlere imza atabileceğini daha net gördük.

Küresel düzeyde insanlık vicdanının birleştiği çalışmaların ciddi işlere imza atabileceğini daha net gördük. Bununla birlikte, farklı alanlarda çalışmalara devam etmemiz gerektiğini görmüş oldum. Sadece tek pencereden dünyaya bakmadan, ortak dil ve dert etrafında toplanan samimi insanlarla daha fazla çalışma melekesi kazanmak gerektiğini düşünüyorum. ●

Sümeyye Sena Polat*

** Türk Aktivist, Sumud Filosu Katılımcısı, Deir Yassine Gemisi Yolcusu.*

Bu yolculuğa katılmaya sizi motive eden en güçlü duygu neydi?

Aslında birçok farklı duygu vardı ama en baskın olanlar telaş, yeniden canlanma ve korkusuzluktu. Çünkü çok uzun zamandır şiddetin her biçimini, her gün ve her saat canlı yayında izledik. Bir noktadan sonra bu görüntüler içselleştiriliyor ve insanda bir hissizlik oluşturuyor. Açıkçası ben duygularım uyuşmasına rağmen 7 Ekim'den beri mücadele etmeye çalıştım. Fakat bir zaman sonra dayanılmaz hâle geldi. Ya her gün çocuk ölümü izlemekten akli melekelerimi korumak için tamamen içime kapanıp gördüğüm her şeyi yok sayacaktım ya da bir an önce harekete geçecektim. Bu da bende hem telaşı hem de yeniden canlanma hissini tetikledi.

Gazze, benim ölüm kavramıyla ilişkimi çok değiştirdi ve bu da korkusuzluk duygumu artırdı. Çok fazla ölüm gördüm; Gazze'de arkadaşlarım olduğu için oradaki gazetecilerle çalıştığım için. Arkadaşlarımı kaybettim, arkadaşlarım kendi arkadaşlarını kaybetti. Aslında ölümle ilişkimizi, kendi ölümümüzden

Sümeyye Sena Polat

Gazze, benim ölüm kavramıyla ilişkimi çok değiştirdi ve bu da korkusuzluk duygumu artırdı.

ziyade başkalarının ölümü kuruyor. Biz öldüğümüzde her şey bitmiş oluyor ama başkasının acısını hissederek hayatta kalmak, ölüm deneyimini bilincimize kazıyor.

Bu yüzden dünyanın ne kadar geçici olduğunu malın mülkün, sabah uyandığında yaptığın planların bir anda yok olabileceğini çok net anlıyorsun. Gazze'de olmasam da her an ölebilirim; Gazze'de tonlarca betonun altında kalan biri Allah isterse hayatta kalabilir, ben ise çok güvenli evimde ayağım takılıp başımı vurarak ölebilirim. Ölüm bir nefes kadar yakın. Ama ölüm fikrini takıntıya dönüştürerek *"Her an ölebilirim."* hissiyle yaşayamam; bunu bir gerçeklik olarak kabullenmeliyim. Bu yüzden *"Her günü ölecekmiş gibi ve hiç ölmeyecekmiş gibi yaşa"* hadisini her sabah güne başlamadan önce kendime hatırlatıyorum.

Bu korkusuzluk hissi, hayatımdaki en güçlü duygu ve Gazze'deki arkadaşlarıma verdiğim bir mesajdı. Gazze'deki arkadaşlarıma flotillaya katılacağımı söylediğimde *"Tehlikeli, yapma."* dediler. Her gün bombalar altında olmalarına rağmen beni kendilerinden daha çok düşünüyorlardı. Ben ise Flotilla'ya katılarak *"Benim canım sizinkinden daha değerli değil; size ulaşmak için her şeyi yaparım."* demek istedim. Bu yüzden önce Mısır'daki Refah yürüyüşüne katıldım, ardından Sumud Flotillası'nın bir parçası oldum.

Flotillaya hazırlanırken çantama sadece iki tişört ve iki pantolon koymuştum ve o iki aya yakın süreç boyunca yalnızca onları giydim. Tişörtlerimden birinde *"Gazzeli gazeteciler bütün gazetecilerin onurudur"* yazıyordu; diğerinde ise şehid edilen sanatçı arkadaşım Dorgham Quraiqa'nın en sevdiğim tablolarından birinin baskısıydı. Bu iki tişörtü üzerimde taşımak, o zor yolculuk boyunca bana dayanma gücü verdi.

Yolculuk sırasında sizi en çok sarsan veya hafızanıza kazınan bir anı bizimle paylaşır mısınız?

Tunus'taki Sidi Bou Saïd limanında, gemiye binmeden hemen önce 4–5 yaşlarında küçük bir kız çocuğu kolumdan çekip boncuklardan yaptığı pembe bir bilekliği bana verdi ve *"Sena, bunu Gazze'deki kızlardan birine ver, olur mu?"* dedi. Maalesef o bileklik benimle geri döndü ama inanıyorum ki bir gün olması gereken yere, özgür Filistin'e ulaşacak.

Bu deneyimin ardından dünyaya ve mücadeleye bakışınızda neler değişti?

» Batılı olmayan bir saha gazetecisi olarak Batı ülkelerinde çalıştığınızda, aktivist olmak ve mücadeleden korkmadan hareket etmek neredeyse kaçınılmaz hâle geliyor. Çünkü kendilerini çok demokratik ve liberal gösterip başka ülkelere parmak sallayan devletlerin gerçek yüzünü görüyorsunuz. Yıllarca ırkçılık, İslâmofobi gibi konular üzerine çalıştım; Fransa'daki başörtülü genç kadınlarla, banliyölerde polis şiddetine ve ayrımcılığa maruz kalan kökleri Kuzey Afrika ve Batı Afrika'ya uzanan Fransız gençlerle uzun süre çalıştım. 7 Ekim'den beri ise birçok gazeteci gibi odağım Gazze ve Orta Doğu oldu. Sürekli *"Bu kadar haksızlık ve adâletsizlik nasıl olabilir?"* diye düşündüm.

Ama dediğim gibi bu kadar acı ve adâletsizlik karşısında içine kapanmak çözüm değil. Aynı haksızlığı gören insanlarla bir araya gelip birlikte karşı durmaya çalışmak, insanı kaçınılmaz bir bencilliğe sürükleyen depresyona kapılmaktan çok daha iyi ve ben de bu bağlamda Avrupa'daki birçok organizasyonla iletişim hâlindeydim. Böyle bir çağda konforu bir lüks olarak görüyorum. Hepimizin omuzlarında bir sorumluluk var. Sumud gibi büyük organizasyonlar kadar küçük girişimlerin de aynı derecede anlamlı olduğuna inanıyorum.

Sumud'un bana kattığı en kıymetli şeylerden biri ise artık yalnızca Batı'daki aktivist arkadaşlarımın haricinde, ilk kez Türkiye'deki örgütlenmelerle de yakından tanışma fırsatı yakalamamdı. Türkiye'de Filistin için, tüm mazlum coğrafyalar için dünyada olan tüm haksızlıklara karşı omuz omuza hareket edebileceğim, projeler geliştirebileceğim bu kadar çok yoldaş, arkadaş ve onurlu insanın olduğunu görmek inanılmaz bir duygu. ●

Mustafa Çakıcı*

** Fransalı Aktivist, Sumud Filosu Katılımcısı, Captain Nikos Teknesi.*

Bu yolculuğa katılmaya sizi motive eden en güçlü duygu neydi?

» İki senedir, tarihte görülmemiş bir şekilde canlı soykırıma tanıklık ediyoruz. Yani yaşıyoruz! Farklı eylemler karşısında netice almazken, Gazze'de insan kıyımı devam ederken, dünya sivil insanları artık bu vahşete dur demek için tarihte bir ilk olacak bir adım atmak istedi ve dünyada vicdanlar, kalpler bir araya gelerek, sınırlar silinerek, dünya çapında bir hareket oluştu: Sumud filosu! Ve burada, farklı 50 ülkeden, farklı dillerde bir araya gelen insanlar; vicdan sahibi, kalpleri bu duyguyu taşıyan ve atan insanları gördükçe, bu ortak yolculuğun bir parçası olmam gerektiğine kanaat getirdim.

Yolculuk sırasında sizi en çok sarsan veya hafızanıza kazınan bir anı bizimle paylaşır mısınız?

» Gazze sahillerine yaklaşmıştık; 70 km uzaklıkta... Bu arada bizden önce İsrail işgal askerleri, Sumud filosu gemilerinin çoğunu durdurmuştu.

Hâlen içimde bir umut vardı Gazze'ye ulaşmak için. Kalan 6 saatlik bir mesafemiz vardı, gün içerisinde Gazze'ye ulaşmak için. Sabah erken saatlerde ilerlerken uzakta İsrail işgal askerlerinin geldiğini gördüm ve o an artık *"Yolculuğumuz buraya kadar."* dedim.

Ve maalesef bizleri durdurduktan sonra gemiye el koydular. İşte burada, benim için psikolojik işkence başlamıştı hem ablukayı kırma hedefimize ulaşamamıştık hem de Gazze'ye çok yaklaşmışken bizleri o noktadan, yani uluslararası sulardan alıp İsrail hapishanelerine doğru götürdüklerini biliyorduk.

» Mustafa Çakıcı

> *Bu filo günümüz dünyasında birlik, dirlik ve beraberlik içinde neler başarabileceğimize dair güçlü bir örnek oluşturdu.*

Yani burada, *"Gazze'ye ulaşmanıza engel olduk; tıpkı soykırımı olduğu gibi sadece uzaktan izleyebilirsiniz."* dercesine, bizi saatlerce gemiyle o noktadan uzaklaştırırken sağ tarafımızda uzaktan Gazze'yi izlettiriyorlardı. Bu durum beni çok sarsmıştı ve o andan itibaren psikolojik işkencenin başladığını anlamıştım.

Bu deneyimin ardından dünyaya ve mücadeleye bakışınızda neler değişti?

» Global Sumud Filosunda, uluslararası koordinatörlük ve filonun sözcülerinden biri olarak görev aldım. Dört ay boyunca hem organizasyon ekibinde hem de katılımcı olarak filoda yer aldım.

Böylesi bir eylem tarihte bir ilkti. Tüm zorluklara rağmen bu filo günümüz dünyasında birlik, dirlik ve beraberlik içinde neler başarabileceğimize dair güçlü bir örnek oluşturdu. Az imkânla büyük bir iş

başardık, elhamdülillah.

Bunu dünya halkları ve uluslararası kamuoyu gördü ve yaşadı. İmanımızın ve inancımızın bizlere nasıl bir güç verdiğini, sorumluluklarımızın da bu çerçevede kararlılıkla devam etmesi gerektiğini bir kez daha idrak ettim.●

Muhammed Fatih Sinan*

** Türk Aktivist, Sumud Filosu Katılımcısı, Adagio Teknesi Yolcusu.*

Bu yolculuğa katılmaya sizi motive eden en güçlü duygu neydi?

» Çaresizlik ve acziyet. Hayatım boyunca coğrafya kaderdir kabilinden çokça savaş, kriz ve afetlere şahit oldum ancak hiçbir dönem Aksâ Tûfanı sonrası Gazze'de yaşananlara karşı yaşadığımız acziyete ve çaresizliğe benzemedi. Yediğimden lezzet alabilmek, uyuduğumda dinlenebilmek için uyumak, evladımı kucağıma aldığımda sevebilecek hakkı kendimde bulabilmek için bu yolculuğa çıktım. Ancak henüz bunu hak etmiş değilim, yolculuğumuz devam ediyor...

Büyük büyük ideolojilerimiz ve niyetlerimiz, bizi heyecanlandıran hedeflerimiz ve o hedeflerimize ulaşmak için gayretlerimiz tabii ki devam edecek ancak küçük kardeşini çıplak ayakla sırtında taşımak zorunda kalan küçücük bedenlerin olduğu bir yere merhem olamadan büyük hedefler manasını ve motivasyonunu yitiriyor. Tekrardan dirilmek, gayret edebilecek heyecanı bulabilmek bu yolculuktaki en güçlü motivasyonumuzdu. Elle tutulur, somut bir şeyler yapabilmek ümidi bizi diri tuttu...

Yolculuk sırasında sizi en çok sarsan veya hafızanıza kazınan bir anı bizimle paylaşır mısınız?

» Muhammed Fatih Sinan

Herkes aynı amaca hizmet eden aynı yolun yolcusuydu ancak sonuçta küçücük bir kutunun içerisinde haftalarca yapılacak bir yolculuk vardı.

» Çok bunalmıştım. Saldırılar, sabotajlar, çıkışı iptal edilen gemiler ve dolayısıyla mecburen listeden silinmek zorunda kalınan isimler. Geri dönmek zorunda kalma ihtimali, beraber günlerce Gazze hayali kurduğun yürekli insanların dönerken yaşadıkları ağır duygusal ve psikolojik imtihanı, sürecin uzayarak sürüncemede kalması ve daha birçok farklı durumlar.

Çok bunalmıştım. Gerçekten çaresiz kalınan anlar yaşamıştık. Allah nasip etti bir gemideydim artık ancak yanıma refik istiyordum. Aynı yerden bakabileceğim, aynı şeyi hissedebileceğim, aynı şeye gülüp ağlayabileceğim bir refik. Herkes aynı amaca hizmet eden aynı yolun yolcusuydu ancak sonuçta küçücük bir kutunun içerisinde haftalarca yapılacak bir yolculuk vardı ortada.

Ve zorluklarla dolu olacağı ilk gününden belli olan bir yolculuk. Sırtımı yaslayabileceğim, düştüğümde beni kaldıracak, bazen konuşmaya bile gerek kalmadan bakışlarım ile anlaşabileceğim bir refik bir yoldaş lazımdı. Ancak mevcutta gemiye binenlerin bile sallantıda olduğu bir ortamda listeye dâhil edilemeyenlerin ihtimali de yoktu. Kendi başıma çözemeyeceğim belliydi. Gayret ediyordum ancak insan sınırlarını bilen bir varlıktır. Gücünün yetmediği yeri bilir. Tevekkülün bir parçası da işini Allah'a ısmarlamaktır. Kalabalık bir yerde bir köşeye... Seccademi attım. Etrafımda her ne varsa sıyrıldım. Namazımı kıldım. Kılarken de meramımı anlattım. Hiçbir kimsenin duymayacağı, duyamayacağı şeyleri duyabilecek olana derdimi anlattım. Daha ben namazımı bitirmeden o beni muradıma erdirmiş. Namazım bitince öğrendim. Hüngür hüngür ağlamak geldi içimden. Bir iki damlasına müsaade ettim. Sonra gidip refik'im ile kucaklaştım.

Kimsenin duyamayacağı şeyleri duyup kulunu memnun eden Allah'a *(cc)* hamdolsun...

Bu deneyimin ardından dünyaya ve mücadeleye bakışınızda neler değişti?

» İnançları, normları, çizgileri asla değişemez, esnetilemez, eğer yapılırsa itikatları, ideolojileri ellerinden gidecek olan (parti-hizb-cemaat-ülke-mezhep-cinsiyet ayırmaksızın) Müslümanların aman misyona zarar, zeval gelmesin, aman biz misyondan geri kalmayalım, aman Gazze için atılan bu büyük adıma zarar benden/bizden gelmesin deyip, Hilfü'l-Fudûl referansı ile nasıl tahammülkâr, nasıl sabırlı, ihtilafları erteleyerek ittifaklarda nasıl cem olma, kötüyü, münkeri, noksanı görmede nasıl ağma olduklarına şahit oldum ve dedim ki Elhamdü-

lillah demek ki Müslümanlar olarak bunu yapabiliyormuşuz. Gayri müslimlere ortak payda ve amaç uğruna bu denli örnek anlayışı gösterebilen Müslümanlar ve din kardeşlerine bunun çok daha ötesini yapabilirler. Yapmalılar. Yapacaklar. Yoksa yerinde sayıklamaya, patinaj çekmeye devam edeceğiz. Yoksa acziyetle, yanan çocuk bedenlerini görüp çaresizlikten kavrulacağız. Yoksa feryatlar uykularımızı kaçırmaya devam edecek. Allah bizi suyun üstüne savrulup giden saman çöpü olmaktan beri eylesin. ●

Erdem Özveren*

** Türk Aktivist, Sumud Filosu Katılımcısı, Deir Yassine Gemisi Yolcusu.*

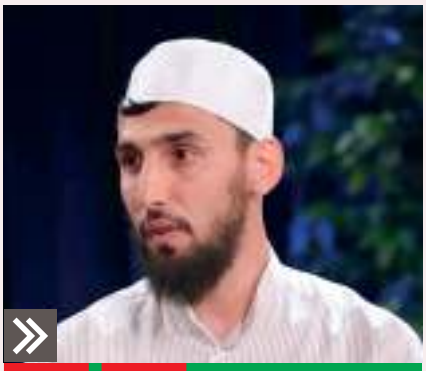
Bu yolculuğa katılmaya sizi motive eden en güçlü duygu neydi?

Sıradan bir vatandaş olarak uzun süre elimden gelen en güçlü şey boykot yapmak oldu ve bu konuda da öncü olup Boykot Dedektifi'ni kurduk. Bugün 2.6 milyon indirmeye ve 1.3 milyon günlük aktif kullanıcıya ulaşan büyük bir platforma dönüşmüş olsa da yine de fiilî ve eylemsel anlamda bir şey yapamamanın sıkıntısı içimde hep vardı. Fizikî olarak bir katkı sunma imkânı açılınca, Kur'ân'daki *"Câhidû fillâhi hakkacihâdihî"* emrini düşünerek artık sadece yönlendirmekle değil bizzat adım atarak sorumluluğumu yerine getirmek istedim. Bu duygu beni bu yolculuğa dâhil eden en güçlü motivasyon oldu.

Yolculuk sırasında sizi en çok sarsan veya hafızanıza kazınan an neydi?

Yolculuk boyunca en çok düşündüğüm şey şuydu: Gazze'nin mi bize, yoksa bizim mi Gazze'ye ihtiyacımız var?

Orada insanlar açlıkla mücadele ederken, yere dökülen bir avuç unu bile tek tek topraktan kaldırıp temizleyerek kullanırken, bizim nimetlere karşı ne kadar nankör olduğumuzu düşündüm. Onlardaki sabır, metanet, şükür ve dirayet... Bizde eksik olan çok şeyin onlarda fazlasıyla olduğunu görmek beni derinden sarstı. Hatta içimden sık sık *"Keşke Gazze, enkazlardan çıkardığı tahtalarla tekneler yapıp bize doğru gelse çünkü asıl yardıma ihtiyacı olan biziz"* diye geçirdim. Bu fark ediş, bu muhasebe, yolculuğun en ağır ve en unutulmaz tarafıydı.

Erdem Özveren

> *Gerçek güç, imkân bolluğunda değil imkânsızlığın içinde bile doğruyu savunabilmektedir.*

Bu deneyimin ardından dünyaya ve mücadeleye bakışınızda neler değişti?

Bu yolculuktan sonra dünyaya bakışımda en çok değişen şey gücün ve zayıflığın aslında yer değiştirdiğini fark etmem oldu. Biz dışarıdan "yardıma giden" insanlar gibi görünsek de asıl ihtiyacı olanın çoğu zaman biz olduğumuzu anladım. Mücadeleyi artık sadece dışarıdaki zulme karşı bir duruş olarak değil kendi nefsimizin, konforumuzun ve alışkanlıklarımızın içinden başlayan bir süreç olarak görüyorum. Gazze'nin sabrı, direnişi ve teslimiyeti bana şunu öğretti: Gerçek güç, imkân bolluğunda değil imkânsızlığın içinde bile doğruyu savunabilmektedir. Bu yolculuk, beni mücadeleyi dışarıdan izleyen biri olmaktan çıkarıp, onun bir parçası olmaya çalışan biri hâline getirdi. Artık her küçük çabanın, her bilinçli tercihin ve her adımın büyük bir bütünün parçası olduğuna çok daha inanıyorum. ●

Alpaslan Arslan*

** Türk Aktivist, Sumud Filosu Katılımcısı, Adagio Teknesi Yolcusu.*

Bu yolculuğa katılmaya sizi motive eden en güçlü duygu neydi?

Allah'a olan mazeretimi azaltmak ve kendimi affedebilmek.

Yolculuk sırasında sizi en çok sarsan veya hafızanıza kazınan an neydi?

Limandaki sorgulamalar sırasında İsrail'e kaçıncı gelişim olduğunu sordukları zaman 3. demiştim, hangileri demişlerdi: birincisi 2009 yılında Mescid-i Aksâ, ikincisi 2010 yılında Mavi Marmara der demez; sen Mavi Marmara yolcusu musun, dediler. Evet, dedim. Beni tekrar 10. masadan 1. masaya aldılar, parmak izimi 3-4 defa kontrol ettiler. Yüz taramasını 3-4 defa kontrolden sonra kaydımı bulamadılar, teknik servis çağırdılar, o da aynıları

tekrar etti yine bulamadı, en son dip dosyaları karıştırdılar, pasaportumdaki uyumsuzluktan bahsettiler bilemem dedim, en son zar zor bulabildiler. Bende *"askerliğiniz berbat, en azından teknolojiniz iyidir zannediyordum teknolojiniz de berbatmış."* dedim. Diğer iki Mavi Marmara yolcusu arkadaş hiç bahsetmemişler bu durumdan, İsrailli yetkililer de doğrudan geçirmişler.

Bu deneyimin ardından dünyaya ve mücadeleye bakışınızda neler değişti?

Mavi Marmara ve March to Gaza yürüyüşümüzden sonra bu 3. eylemimizde her defasında tecrübelerimizi biriktirerek bir ileriye taşıyabilme, yeni fikirler üretebilme, cesur kararlar alabilme cesareti ve özgüveni yakaladık. İnşallah bundan sonra çok daha zekice ve daha planlı eylemler düşünme kabiliyetini yakaladığımızı düşünüyoruz. ●

Alpaslan Aslan

Filo yolculuğuna katılmamın asıl gayesi Allah'a olan mazeretimi azaltmak ve kendimi affedebilmekti...

Mehmet Emin Aydın*

** Türk Aktivist, Sumud Filosu Katılımcısı, Adagio Teknesi Yolcusu.*

Bu yolculuğa katılmaya sizi motive eden en güçlü duygu neydi?

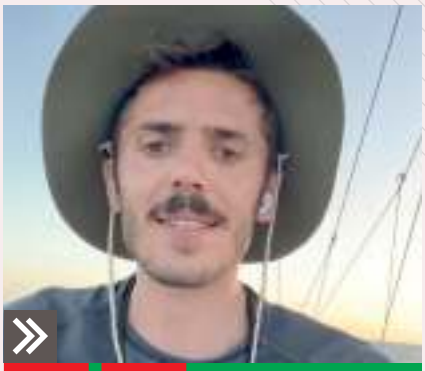
Beni bu yolculuğa çeken en güçlü duygu, Gazze'de yaşananların vicdanımda bıraktığı ağırlıktı. Doğum yapan bir annenin, ertesi gün kendi canını bile toplamamışken bebeğine yiyecek bulmak için enkazlar arasında dolaştığını görmek... Bir çocuğun açlıktan uyuyamadığı bir yerde benim rahatça yaşayabilmem mümkün değildi.

Bu yüzden bu yolculuk benim için politik bir tercih değildi. İnsanî bir zorunluluktu. Adâletin, merhametin ve insanlığın gerektirdiği bir sorumluluktu. Gazze'de bir bebeğin hayatta kalma hakkı, benim için her şeyden önce geldi.

Yolculuk sırasında sizi en çok sarsan veya hafızanıza kazınan bir anı bizimle paylaşır mısınız?

Adagio'nun motoru gece bir anda durduğunda hepimiz birkaç saniyeliğine boşluğa baktık. Ne ilerleyebiliyor ne de geri dönebiliyorduk. Ertesi gün elimizde sadece bir telsiz vardı. Başka hiçbir imkân yoktu. Yardım çağrısı geçtiğimizde Türk savaş gemisi cevap verdi. Kısa süre sonra "Sultan Atasoy" gemisinin bize yönlendirildiğini öğrendik. Geminin ufukta belirmesi, yanımıza yanaşması ve ekibinin motoru tamir etmek için anında güverteye çıkması... Bu sahne benim için yolculuğun en unutulmaz anıydı.

Çünkü o olay bize çok net bir şeyi gösterdi:

Mehmet Emin Aydın

Mücadele bazen büyük sözlerle değil, küçük ama kararlı adımlarla ilerliyor.

Ne olursa olsun, hiçbir engel bizi Gazze'ye giden yoldan çeviremedi. Direk kırıldı, motor durdu, rüzgâr ters esti... Ama her defasında bir dayanışma ve devam etme gücü çıktı karşımıza. Bu yüzden bu an benim için sadece bir tamir değil yola çıktığımız iyiliğin önünde hiçbir engelin duramayacağının somut kanıtıydı.

Bu deneyimin ardından dünyaya ve mücadeleye bakışınızda neler değişti?

Bu yolculuk bana şunu öğretti: Mücadele bazen büyük sözlerle değil, küçük ama kararlı adımlarla ilerliyor. Artık dünyaya daha farklı bakıyorum. Bir yerde bir çocuk açlıktan uyuyamıyorsa, huzur diye bir şeyden söz edilemez ve bir şeyin değişmesi için herkesin dev bir güç olması gerekmiyor; önemli olan

harekete geçebilmek.

Sumud bana şunu gösterdi: Hiçbir zorluk, doğru bir niyetle yola çıkan insanları durduramaz. Engeller sadece yolculuğun doğal bir parçasıymış; biz bunu denizin ortasında yaşayarak öğrendik. ●

Hakan Şimşek*

** Türk Aktivist, Sumud Filosu Katılımcısı, Adagıo Teknesi Yolcusu.*

Bu yolculuğa katılmaya sizi motive eden en güçlü duygu neydi?

Gazze bize ağır bir sorumluluk yükledi: Zulme, soykırıma ve kutlu direnişe şahit olma sorumluluğu. Yıllardır mazlum coğrafyalar için dua ediyor, *"Allah'ım Gazze'ye ve mazlum gönül coğrafyamıza bizlerin eliyle yardım et"* diyorduk. Nihayet Rabb'imiz, küresel Sumud Filosu vesilesiyle bu duayı fiilen eyleme dönüştürme fırsatını lütfetti. Yolculuğun her aşamasında kalplerimizde bu kabul olmuş duanın heyecanı ve onuru vardı. Karşılaştığımız zorluklara da bu duanın verdiği güçle sabrettik. Gördük ki Gazze için kalbi atan herkes -*ister Müslüman ister gayri müslim, doğuda ya da batıda*- aynı direniş ruhuyla yoğruluyor. Gazze'nin izzeti ve bereketi, bu yürekleri direnişin kıvamına getiriyor. Biz bunu bizzat yaşayarak müşahede ettik.

Yolculuk sırasında sizi en çok sarsan veya hafızanıza kazınan bir anı bizimle paylaşır mısınız?

Sumud yolculuğunun her ânı hafızalarda iz bırakacak nitelikteydi. Ancak unutamayacağım bir sahneyi paylaşmak isterim: Teknelerimiz zorla Aştod Limanı'na getirildiğinde, hepimizi metal bariyerlerle çevrili bir alanda dizüstü çökmüş hâlde, pasaportlarımız önümüzde ve başımızı kaldırmadan bekletmeye zorladılar. Silahlı bir asker başımda duruyordu. Pasaportumdaki ay yıldızını görmüş olmalı ki fasih bir Türkçe ile *"Türk müsün?"* diye sordu. *"Türküm"* dedim. *"Gazze'ye mi gidiyorsun?"* dedi. Ben de kinayeli bir ses tonuyla *"Gidiyordum..."* diye cevap verdim. Bunun üzerine ağır hakaretler ve küfürler savurdu. Yanımdaki arkadaşım Salih başını kaldırınca, onu ensesinden tutup kafasını defalarca betona bastırarak zorla eğdirdi. O an, çaresizlik içinde hiçbir karşılık verememek ve insan onurunun böylesine çiğnenişine tanıklık etmek kalbime derin bir iz bıraktı. Daha da acısı, bu askerin Türkçesinden muhtemelen Türkiye'de çifte vatandaş olan kesimlerden biri olduğunu düşünmekti. Bu sahneyi ömrüm boyunca unutamayacağımı biliyorum.

Hakan Şimşek

> *Sumud sayesinde Filistin halkı yalnız olmadığını gördü, küresel vicdanın desteğiyle büyük bir motivasyon kazandı.*

Bu deneyimin ardından dünyaya ve mücadeleye bakışınızda neler değişti?

Gazze direnişi ve küresel Sumud Filosu, dünyaya yeni bir mücadele ruhu üfledi. Bu deneyimden sonra şunları gördük:

Tabir yerinde ise Sumud küresel sivil direnişin mayası oldu. Farklılıklarımıza rağmen mutlak kötülüğe karşı ortak bir vicdanî irade ortaya koydu.

Gazze, *"uluslararası toplum"* denen müesses düzenin siviller nezdinde yeniden sorgulanmaya başlamasını sağladı ve bu düzenin güvenilirliğini yitirdiğini bir kez daha gösterdi.

Gazze'nin onurlu direnişi sayesinde, Filistin artık sadece Arapların veya Müslümanların değil, tüm insanlığın meselesi hâline geldi.

Siyonizm bölgesel bir sorun olmaktan çıkıtı. Tüm insanlığı tehdit eden bir güvenlik sorunu hâline geldiği tüm dünya halklarınca anlaşıldı. İsrail'in bir devlet değil gücü sadece silahsız sivillere yeten bir terör organizasyonu olduğu geniş kitlelerce anlaşıldı.

Gazze'nin onurlu direnişi Batı'da İslâm'a ve Müslümanlara yönelik ön yargıları kırdı, İslâm'a yöneliş ve yakınlaşmayı artırdı. Âdeta İslâmofobiye darbe vurdu.

Sumud sayesinde Filistin halkı yalnız olmadığını gördü, küresel vicdanın desteğiyle büyük bir motivasyon kazandı.

Sumud, sivil toplum çalışmalarına yeni bir boyut getirdi. Fiili ve risk alan bir aktivizm boyutu ekledi.

Sonuç olarak Gazze direnişi ve Sumud'un ortaya çıkardığı bu etkilerin derinlemesine analiz edilmesi ve bundan sonraki sürecin doğru değerlendirilmesi hepimizin sorumluluğudur. ●

ZULMÜN PENÇESİNDEKİ MAZLUM COĞRAFYALAR

Doç. Dr. Murat YİĞİT*

7 Ekim sonrasında Gazze'de İsrail tarafından yürütülen soykırım üzerinden fazlasıyla hissedildi Müslüman coğrafyalardaki zulmün ağırlığı. Hiçbir zaman Gazze veya Filistin ile sınırlı olmadı fakat Gazze'deki soykırımcı şiddetin an be an takip edilebilen ve sınırsız vahşet içeren bir konu olması ister istemez insanların çaresizlik hissini daha da pekiştirdi. Şehid olan on binlerce insandan yalnızca Hind Receb'in hikâyesi bile tek başına bu çaresizliği bir dev gibi büyüttü. *"Şimdi ne yapmalıyım, ne yapsam da dindirsem bu acıları, durdursam bu zulümleri"* diye iç geçirmeyenimiz yoktur. Dünyamız, hükmedebildiğimiz ve zulümleri sona erdirebildiğimiz zamanlardan çok uzak artık. Belki bir gün geri döneceğiz, ancak hadiselere hükmedebildiğimiz noktaya varana dek bu acıları unutmamış olmak lüzumunu ruhumuza kazımalıyız. Çalışmak, çok çalışmak, Hind Receblerin güven içinde yaşayabileceği bir dünyayı inşa etmek için çalışmak zorundayız. Başımıza geleni unutursak, başa döneriz, hafızamızı ve kimliği-

mizi unuttuğumuz o ilk yıkıma. Bu bakımdan Müslüman coğrafyada soykırımların, her türlü şiddet ve kültür kırımının, ayrımcılıkların, yerinden etmenin, aşağılamanın yaşandığı ülkelerin acısını paylaşmak, bir vücudun uzuvlarındaki acıyı hissetmesi gibi dünyanın bu köşelerindeki felaketleri idrak etmek bize borçtur. Bu yazıda ele alabildiğimiz ölçüde İslâm dünyasının mazlumlarına dokunmaya çalışacağız.

Canlı Yayında Soykırım: Filistin ve Gazze

İlk olarak Filistin. Birinci Dünya Savaşı'ndan beri planlı bir yerleşim sömürgeciliğinin hedefi oldu. Organize biçimde ülkelerine göç ettirilen Yahudilerin Siyonist emelleri güçlü devletlerin nezaretinde gerçekleşirken, Filistinliler adım adım mülksüzleştirildi. Önce evlerinden atıldılar, sonra zorla tehcir ettirildiler, ülkelerini terk etmeyenler her seferinde daha vahşi katliamlara maruz kaldılar. 1947'de Birleşmiş Milletlerde Filistin'in bölünmesi ile ilgili karar alırken, 1948 yılında Siyonist bir idealin somutlaştığı İsrail kuruldu. İsrail'in kurulduğu tarihten bugüne kadar hem yerleşimci terörü hem de savaşlar neticesinde Filistinliler her türlü şiddete maruz kaldılar. 7 Ekim 2023 sonrasında gerçekleşen ve on binlerce Gazzelinin şehid edildiği soykırım, bu sürecin sadece hızlandırılmış bir parçası oldu. Mülteci kamplarında katledilen, tehcirlerde açlığa terk edilen, yeni nesil savaş uçaklarıyla acımasızca bombalanan, on binlercesinin cansız bedeni toprağa düşen kimisi mezarı bile olmayan Filistinliler tüm bu zulümleri on yıllar boyunca yaşadılar, yaşamaya da devam ediyorlar. Yüzyılı aşan işgal dönemlerinde neyle karşılaşırsa karşılaşsınlar, direniş göstermekten bir an bile vazgeçmediler. Özellikle Gazze, İslâm dünyasında

> *7 Ekim 2023 sonrasında gerçekleşen ve on binlerce Gazzelinin şehit edildiği soykırım, bu sürecin sadece hızlandırılmış bir parçası oldu.*

son yüzyılın en büyük ve en izzetli mukavemet örneklerinden birini gösterdi. Hayatta kalan Gazzelilerin yüzündeki metanet, duruşlarındaki imanın ve Allah'a teslimiyetin net bir işaretidir. Peki, İslâm dünyası konuya nasıl yaklaştı? Orta Doğu ülkeleri, Filistin'in işgaline 1948, 1967 ve 1973'te askerî olarak karşılık vermek istedilerse de muvaffak olamadılar. Arap-İsrail savaşları başarısızlığa uğrayınca Mısır ve İsrail arasında ABD nezaretinde Camp David Antlaşması imzalandı ve Arap dünyasının Filistin davası üzerindeki etkinliği kırılmış oldu. 1993'te Oslo Antlaşması ile de Filistin direnişi durdurulmak istendi. 1987 ve 2000 yıllarındaki Birinci ve İkinci İntifadalar bu direnişin kırılamayacağını belgelerken İsrail, bilhassa Gazze üzerindeki şiddeti gün geçtikçe artırdı. 2009 yılındaki Dökme Kurşun Operasyonu şiddetin dozuyla ilgili bir dönüm noktası oldu. Kitlesel katliamlar en acı yüzünü bu operasyonla gösterdi. Türkiye'nin Filistin davasına yönelik en güçlü desteği de bu dönemde başladı. Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan, başbakanlığı döneminde Davos Zirvesi'nde bu katliamlara tepki göstermiş ve diplomatik alanda büyük bir mücadele başlatılmıştı. Davos sonrası Mavi Marmara saldırısıyla beraber İsrail'in saldırganlığı Türkiye tarafından BM'ye taşınmıştı. 7 Ekim saldırısı ile de uluslararası platformlarda barış sürecine dair en güçlü diplomatik adımları Katar ve Türkiye attılar. Türkiye'nin, Filistin ve Gazze konusundaki hem toplumsal hem de siyasal hassasiyeti, kararlılığı Filistinlilere bir nebze de olsa moral veriyor.

> *Doğu Türkistan'da yaşayan Uygur Türkleri, Müslüman kimliklerinden ötürü en ağır sistematik baskı ve şiddete maruz kalmaktadır.*

Sessiz Çığlık: Doğu Türkistan

Asla unutulmaması gereken bir diğer coğrafya da Doğu Türkistan. Çin Halk Cumhuriyeti'nin işgali altındaki Doğu Türkistan'da yaşayan Uygur Türkleri, Müslüman kimliklerinden ötürü en ağır sistematik baskı ve şiddete maruz kalmaktadır. 1949 yılında komünizme geçen Çin, son derece kapalı bir düzen içinde baskıcı bir rejimle idare edildi. Normal şartlarda tüm ülkede *"tek çocuk"* gibi katı politikalar uygulanırken, Doğu Türkistan bundan çok daha fazlasına muhatap oluyordu. Uygurlar, tüm yönetim baskıların üzerine bir de Türk ve Müslüman kimliklerine yönelik kültürel temizliğin baskısı altında uzun yıllar boyunca ezildiler. Birleşmiş Milletler ve insan hakları örgütlerinin sık sık yayınladığı raporlarda olduğu gibi *"bilinen en ağır sistematik örneği"*dir bu ve *"insanlığa karşı işlenen suçlar"* kapsamında ele alınmaktadır. Uygurlar, Çin Komünist Partisi *(ÇKP)* rejimi altında nelere maruz kalıyorlar? Çin'in "eğitim kampı" olarak adlandırdığı toplama kamplarında senelerce işkence altında yaşayan insanlar, hayattan ve ailelerinden koparılıyorlar. Yüzbinlerce Müslüman Uygur Türkü, kimliklerinin törpülenmesi ve hafızalarının silinmesi maksadıyla şiddetin her türlüsüne muhatap oluyorlar. Kimliklerinden başka *"suçu"* olmayan yüzbinler hiçbir adli işlem yapılmaksızın yüksek gözetim altındaki hapishanelere toplanmaktalar. Kitlesel beyin yıkama faaliyetleri, ÇKP rejimi tarafından *"eğitim"* olarak dünyaya sunuluyor. Tabi ki Çin zulmü toplama kamplarından ibaret değil. Aileler dağıtılıyor, çocuklar zorla alınıyor, insanlar sorgusuz biçimde infaz ediliyorlar. Bazıları zorla kısırlaştırılıyor. Müslüman halkın İslâm'a dair herhangi bir ibadeti yerine getirmesi yasaklanıyor. Camiler kapalı veya belli zamanlarda devletin müsaade ettiği dar bir kesim için açılıyor. Açık camilerde ibadet tamamen yasak. Türklerin kendi dilini konuşmaları yasak. Hiç bitmeyen yasaklara karşı gelme eğilimi dahi en sert şekilde cezalandırılıyor. Uygurların kendi kimlikleri kapsamında kendilerini ifade etmeleri imkânsız hâle getiriliyor. Kültürel kıyım altında inleyen Doğu Türkistan'ın sessiz çığlığı dünyada duyulmuyor çünkü Çin'in yüksek teknolojili gözetim sistemleri, kapalı rejimi, yasaklarla ördüğü düzeni bu coğrafyayı dünyadan da koparıyor. Doğu Türkistan'ın trajedisinin büyüklüğü yalnızca zulmün büyüklüğünden kaynaklanmıyor, haykırsa da sesini duyuramayacağı bir dünyada yaşamaya çalışmak çaresizliğini taşımakla da ilgili. Çin'in uyguladığı çok boyutlu dezenformasyon da gerçeklerin perdelenmesine yol açıyor. Fonladığı gazetecilerle zulmünü unutturmaya çalışıyor. Uzak Doğu diye nitelendirilmesine bakmadan Doğu Türkistan'a kulak vermek değil. Doğu Türkistan bizim için uzak bir coğrafya değil, vatanımızdır.

Arakan ve Hindistan Müslümanları

Yine Asya'nın bir köşesinde yer alan Myanmar'daki Arakan eyaletinde yaşayan Rohingya Müslümanları 2017'den beri artan şekilde şiddete maruz kalıyorlar. Bölgede Rakhne Budistlerinin saldırılarına maruz kalan Rohingya halkı, etnik temizliğin en çok hedef

Toplu katliamlarda ölenlerin, yakılan köylerin, söndürülen hayatların adı olmadığı gibi sayıları da net olarak belli değil.

aldığı Müslüman toplumlar arasında. Pek çoğu vatandaşlık haklarına bile sahip olmayan, devlet tarafından kendilerine kimlik verilmeyen Arakan Müslümanları kamu hizmet ve kaynaklarından mahrum oldukları yetmezmiş gibi bir de kimliklerinden ötürü her türlü vahşetle karşı karşıya geliyorlar. Kitlesel katliamlar dünyanın gözü önünde, her gün biraz daha alıştırarak devam diyor. Vatandaş olmadıkları için Rohingyalıları öldürmenin bir bedeli yok. Üstelik kendilerini savunmak istediklerinde Myanmar devletinin baskısı ve kolluk şiddetine hem de en acımasız yüzüyle karşılaşıyorlar. Toplu katliamlarda ölenlerin, yakılan köylerin, söndürülen hayatların adı olmadığı gibi sayıları da net olarak belli değil maalesef. Ancak Bangladeş'e göç etmeyi başaranlar hayatta kalabilir gibi görünüyor, ancak böylesi bir zorunlu göçte yaşamak açlık, kıtlık ve diğer bazı tehlikelerle burun buruna gelmek demek. Myanmar, yakın tarihte en acı zulümlerin merkezi oluyor. Myanmar'a çok da uzak olmayan bir başka noktada yani Hindistan'da da Müslümanlar huzurla yaşayamıyorlar. 2014 yılında iktidara gelen Hindistan Halk Partisi *(Bharatiya Janata Party)* ve lideri Narendra Modi zamanında Müslümanlara yönelik baskı zirveye taşındı. Hindistan Müslümanları zaten on yıllardır çok ciddi bir baskı altında yaşamaktaydılar. Kitlesel şiddet, nefret söylemi, siyasal ve sosyal dışlama bu halkın hayatının bir parçasına dönüşmüştü. Hindistan'da bir Müslüman adıyla iş bulmak neredeyse imkânsız olduğu için Müslümanların ciddi bir kısmı ismini değiştirmek zorunda kaldılar. Bazı bölgelerde şiddetin büyük göçlere yol açtığı bilinmektedir. İşgal altındaki Keşmir'de *"terör söylemi"* üzerinden meşrulaştırılan ağır güvenlik tedbirleri Müslüman halkın hayattan koparılmasına yol açtı. BJP ve Modi'nin düşmanca söylemleri, geride bıraktığımız dönemde Hindistan'ı Müslümanlar için son derece güvensiz bir memlekete dönüştürdü. Müslümanlara yönelik linç girişimleri, kitlesel saldırılar, kundaklama ve terör eylemleri günlük sıradan olaylara dönüşmüş durumda. Bunun yanında Çin'deki uygulamalara benzer şekilde camilerin kapatılması, ibadet özgürlüğünün ihlal edilmesi ve sosyo-ekonomik her türlü ayrımcılık devlet eliyle tatbik edilmektedir. Hindistan Müslümanlarıyla ilgili şiddet görüntüleri sık sık sosyal medyaya düşmesine rağmen İslâm dünyası bu olayları durduracak gücü kendisinde bulamıyor. Hindistan'ın giderek İsrail'le yakınlaşması da soykırımcı ve baskıcı yönetimlerin aynı safta buluştuğunu çarpıcı bir şekilde gösteriyor.

Patani, Sri Lanka, Orta Afrika, Sudan, Suriye ve Diğerleri...

Tayland'da Malay Müslümanların yaşadığı Patani'de Budist Hükûmet güçlerinin uyguladığı zulümler son yıllarda çokça gündeme geldi. Yakın coğrafyadaki pek çok ülkede olduğu gibi toplumsal ve siyasal ayrımcılığın yanı sıra linç, katliam ve tehcir tüm dünyanın bildiği bir noktaya ulaştı. Tayland Hükûmeti'nin Müslümanlara yönelik kılık kıyafet

ve ibadet yasakları uygulamaları, Müslümanların kamu hizmetlerinden dışlanması ve polis şiddeti dayanılmaz boyutlarda. Kitlesel saldırılar Hükûmet'in gözetiminde ve desteğiyle gerçekleşiyor. Sri Lanka'daki Müslümanların durumu da bundan farklı değil. COVID 19 pandemisi döneminde Müslümanların kendi usulleriyle gömülmesi dahi yasaklandı Sri Lanka'da.

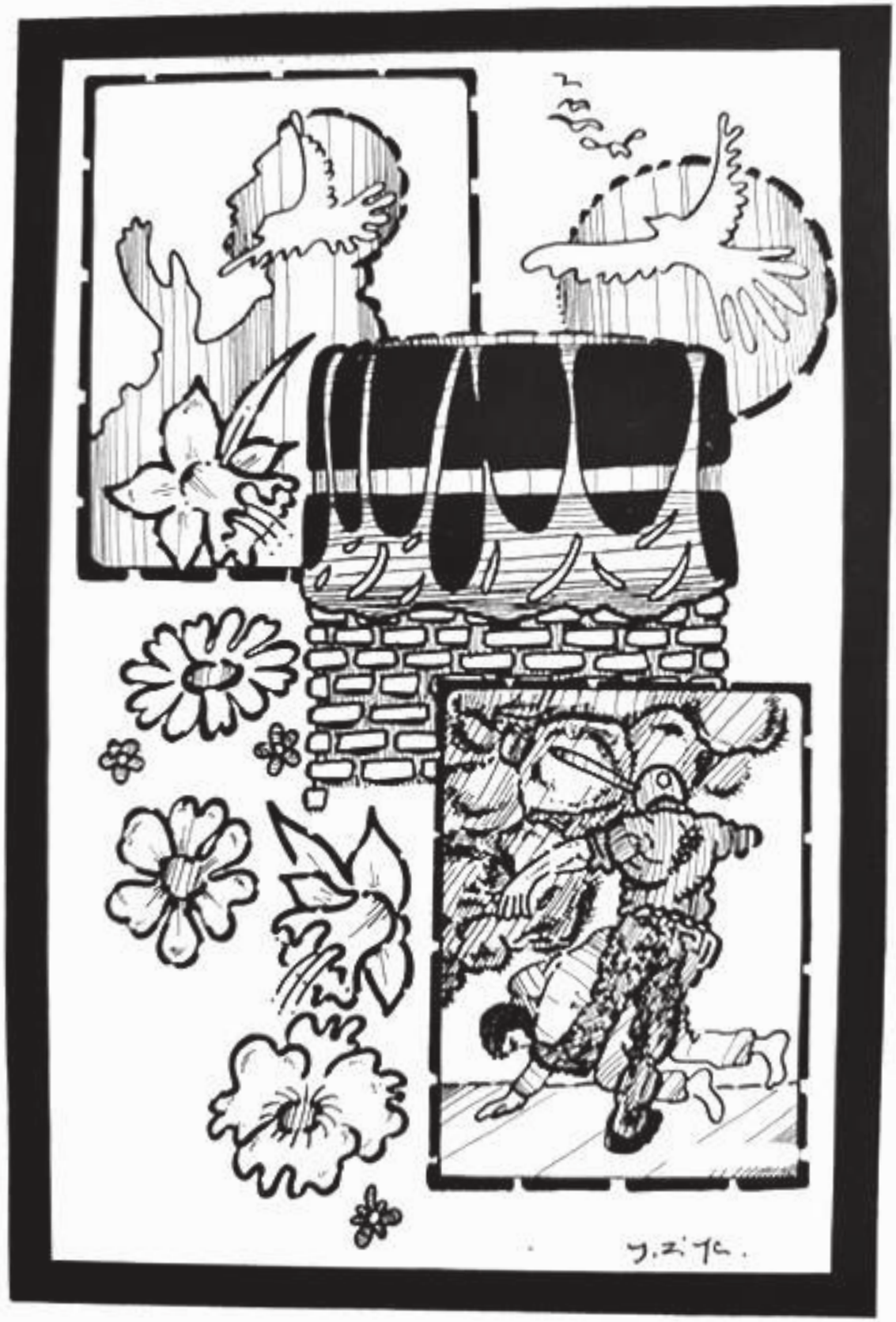
> *İslâm Dünyası'nın birlik olmaktan önce bu zulümleri sona erdirmek için yapması gereken daha önemli bir şey var. Çok çalışmak ve güçlü olmak.*

Radikalleşmenin, terörün ve çatışmanın yaygın hâlde olduğu Afrika kıtasındaki Müslümanların yaşadığı sıkıntılar da az değil. 2010'ların ortalarına doğru askerî darbe ve isyanların peş peşe geldiği Orta Afrika Cumhuriyeti'nde azınlık hâlde bulunan Müslümanlar kitlesel katliamların hedefi oldular. Ülkenin yüzde onluk kısmını teşkil eden Orta Afrikalı Müslümanlar ticarette oldukça etkin bir konumda oldukları için anti-balaka ve Seleka çatışmasında büyük zulme maruz kaldılar. İnsanların lastiklere bağlanıp yakıldığı vahşet görüntülerine sahne olan Orta Afrika'dan yüzbinlerce Müslüman göç etmek zorunda kaldı. Son iki senedir Sudan'da yaşanan kıyımlar da bu tablonun parçası hâline geldi. Sudan'da merkezî Hükûmet ile Hızlı Destek Kuvvetleri *(HDK)* adı verilen paramiliter güç arasındaki çatışmalardan en büyük zararı bölgenin Müslüman halkı görüyor. İsrail ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin desteğini arkasına alan HDK ülkenin şehirlerini işgal ederek kanlı eylemlere imza atıyor. Söz konusu katliamlar Darfur'daki altınlarla finanse ediliyor. Mozambik'te ise Müslümanlara yönelik ayrımcılık ve baskı tahammül sınırlarını aşmaya başladı.

Suriye ise yaklaşık 15 yıllık karanlık bir dönemin ardından devrimle nefes almaya başladı. Geri bıraktığımız dönemde Esed diktatörlüğü ile İran ve Rusya gibi ortaklarının Suriye'nin her yerinde en vahşi katliamları gerçekleştirdikleri asla unutulmamalı. Yüzbinlerce insanın varil bombaları ve füzeler altında can verdiği, milyonlarcasının göçe zorlandığı bu belde, tarihin gördüğü en acı saldırılara şahit oldu. İslâm tarihinin en önemli şehirlerinden Şam'da kimyasal silahlar çocukların ıstırap içinde ölümüne yol açtı. Suriyeli mazlum Müslümanlar Sednaya Hapishanesi'nde türlü işkence ve tecavüze maruz kaldılar. Şebbihalar yalnızca fiziksel değil, psikolojik şiddetin de failleri oldular. Suriye'de her ne kadar bugün huzura doğru yelken açılmış olsa da iç savaş sırasında gerçekleşen zulümleri unutmak mümkün değildir.

İslâm Dünyası'nın birlik olmaktan önce bu zulümleri sona erdirmek için yapması gereken daha önemli bir şey var. Çok çalışmak ve güçlü olmak. Yeterince güçlü olmadan, kendi içinden bir süper güç çıkarmadan gerçekleşecek bir birliğin pek bir şey ifade etmeyeceğini son asırda acı bir şekilde öğrendik. Mazlumları hatırlamak kadar İsrail gibi zalimlerin ancak güçten anladığını da akıldan hiçbir zaman çıkarmamak gerekir. ●

** Millî Savunma Üniversitesi Afrika Araştırmaları Merkezi Müdürü.*

Javier Bardem

DÜNYANIN HER YERİNDE SANAT DÜNYASININ VİCDANI BU KEZ SUSTURULAMADI

Bünyamin YILMAZ*

Filistin Devleti'nin İsrail tarafından işgalinden beri kadim şehir Kudüs ve çevresindeki zulüm hiç durmadı. İsrail'in 7 Ekim 2023'ten bu yana Gazze Şeridi'nde sürdürdüğü soykırım ise dünyanın gözünü açacak şekilde gelişti. Daha önce maddî bir güçle devletleri ve önemli kurumları, sinema, müzik sektörü de dâhil pek çok alanı baskı altına alan İsrail pervasızlığını daha da artırdı ve dünyanın her yerinden büyük tepkilerle karşılaştı. Daha önce suskunlukla geçiştirilen katliamlar bu kez her gözün görebileceği boyuta ulaştı ve zulüm makinesine dönüşen katliamcı güç İsrail, kontrol edemeyeceği kadar genişleyen dünya kamuoyu baskısını üzerinde hissetti. ABD ve Avrupa'nın şartsız destekleri ise bu kez o ülkelerin halklarının ve sivil toplum kuruluşlarının isyanıyla karşı karşıya kaldı. Hollywood'u ve dijital platformları ileri karakolu gibi gören terör devleti bu kez de sanatçıların ve sektörün yapılan zulümlere yönelik açıklamalarıyla boğuşmaya başladı.

Özellikle film festivalleri ve ödül törenlerinde İsrail'in tutumu eleştirildi ve dünyanın göz önünde çocuk, kadın, yaşlı, hayvan demeden yapılan katliamlara karşı vicdanların sesi yükseldi ve bu kez susturulamadılar.

İspanya'nın en önemli sinema etkinliği olan San Sebastian Uluslararası Film Festivali, Gazze'de soykırım yapan İsrail'e karşı protestolar gerçekleşti. Ulusal Sinema Ödülü alan İspanyol aktör Eduard Fernandez Filistin sembollerinden biri olan kefiye ile çıktığı sahnede, *"Çocukların açlıktan ölmesine izin vermenin vahşeti, soykırım deyip dememeniz fark etmeksizin aynıdır. Hepsini en acımasız ve vahşi şekilde öldürmek istiyorlar"* dedi.

İtalya'da Pierfrancesco Favino, Paola Cortellesi, Stefano Accorsi, Valeria Golino, Luca Zingaretti, Valerio Mastandrea ve Claudio Santamaria gibi İtalyan sinemasının önemli isimlerinin yanı sıra Serena Dandini, Lella Costa, Alessandro Bergonzoni, sanat tarihçisi Tomaso Montanari ve yazar Lidia Ravera gibi çok sayıda entelektüel İsrail'i ve baskılarını kınayan bir bildiriye imza attı.

Oscar ödüllü İspanyol oyuncu Javier Bardem, ABC kanalında yayınlanan *"The View"* programında, Gazze'deki insani durum ve bölge halkına uygulanan gıda ve temel ihtiyaçlar ambargosuna değindi ve İsrail'e verdikleri silah desteği veren ABD ile Avrupa'yı eleştiren Bardem, Gazze'den gelen öldürülen çocuk görüntülerine ses çıkarılmaması hâlinde insanlığın onurunu yitireceğini belirtti. İspanyol oyuncu Pedro Alonso O'choro da Bardem'in açıklamalarını sosyal medya hesabından paylaşarak, Bardem'e destek verdi.

İspanyol oyuncu Bardem, *"El Diario"* adlı çevrim içi yayımladığı açık mektubunda da Batılı ülkelerin suskunluğundan utanç duyduğunu belirtmiş, oyuncu eşi Penelope Cruz ile yönetmen Pedro Almodovar'ın da dâhil olduğu bir grup İspanyol sanatçıyla barış çağrısı yapan bir bildiriye imza atmıştı.

> *Özellikle film festivalleri ve ödül törenlerinde İsrail'in tutumu eleştirildi ve dünyanın göz önünde çocuk, kadın, yaşlı, hayvan demeden yapılan katliamlara karşı vicdanların sesi yükseldi ve bu kez susturulamadılar.*

Bardem gibi yıllardır Filistin yanlısı duruş sergileyen oyuncu, aynı zamanda aktivist Susan Sarandon da New York'taki gösterilerde ve sosyal medya hesabında her zaman ateşkes çağrısını sürdürdü.

Müzisyen Yusuf İslâm, Yunan sanatçı Natassa Bofiliou, Kolombiyalı rapçi Fariana, İtalyan şarkıcı Gaia Gozzi ve Norveçli sanatçı Hilary Allison konserlerinde Filistin bayrağı açarak, Filistin'e desteklerini gösterdi. ABD'li oyuncu Mark Ruffalo, Richard Gere, Ralph Fiennes, Pedro Pascal, Joaquin Phoenix, Riz Ahmed'in de aralarında bulunduğu birçok ünlü isim de İsrail'in işlediği zulme itiraz edenler arasında yer aldı.

Cezayirli ressam ve sanatçı Aboulhak Abina, İsrail ordusunun Ekim 2023'ten bu yana Gazze Şeridi'nde düzenlediği saldırılarda öldürdüğü Gazzelileri görünür kılmak için yüzlerini çiziyor. Abina, Fransa'nın başkenti Paris'te, *"Gazze'de soykırım dursun"* çağrısıyla 5 Temmuz'da düzenlenen gösteriye katıldı.Gösteri boyunca Abina, İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırıları ile 29 Ocak 2024'te İsrail ordusu tarafından öldürülen Filistinli kız çocuğu Hind Rajab'ın tasvir edildiği iki resim taşıdı.

İtalyan sanatçı ve fotoğrafçı Eduardo Castaldo, İsrail saldırıları altındaki Gazze'de *"zamanın durduğunu"* bir enstalasyonla ifade etti. Castaldo, Gazze'deki çocukların yaşadığı acılara dikkati çeken bu eserini, İtalya'nın turistik ve kültürel başkentlerinden biri olan Napoli'de sergiledi.

İrlandalı oyuncu Liam Cunningham, tonlarca bomba atılan insanlar için sessiz kalmayacağını söyledi. 63 yaşındaki İrlandalı aktör, aktivist Liam Cunningham, İsrail'e Gazze'ye karşı ateşkes çağrısında bulunarak, *"Susmak gibi bir seçeneğim yok. Ortada bir adâletsizlik var, üzerlerine tonlarca kiloluk bomba atılan insanlar var..."* dedi.

Uluslararası ödüllü yazar ve yayıncılardan İsrail kültür kurumlarını boykot çağrısı yaptı.

İsrail kültür kurumlarını boykot eden 1700'ü aşkın yazar arasında Nobel edebiyat ödüllü yazar Ernaux, Pulitzer ödüllü Nguyen, Booker ödüllü Roy, Amerikan Sanat ve Bilim Akademisi ödüllü Butler ve Kushner gibi isimler de yer aldı.

Venedik Film Festivali'nde Filistin kefiyesi ve bayrağıyla poz veren Amerikalı Japon film yönetmeni Neo Sora, sinema dünyasının Gazze'de yaşananlara yeterince tepki göstermediğini söyleyerek *"Medya kuruluşlarının, kendi çıkarlarına uyuyorsa soykırımı meşrulaştırmak ve aynı zamanda siyasî çıkarlar için gerçekliği eğip bükmek konusunda ne kadar suç ortağı olduklarını biliyoruz"* açıklamasını paylaştı.

İrlanda'nın başkenti Dublin'de, İsrail'in saldırıları altındaki Filistin'de

> *Medya kuruluşlarının, kendi çıkarlarına uyuyorsa soykırımı meşrulaştırmak ve aynı zamanda siyasî çıkarlar için gerçekliği eğip bükmek konusunda ne kadar suç ortağı olduklarını biliyoruz.*

yaşananları anlatan duvar resimleri dikkat çekti.

İspanya'nın güneyindeki Endülüs özerk bölgesinde önde gelen 44 sanatçı, *"Gazze. Alışma. Unutma"* başlığı altında bir manifestoyla yayımladı. Manifestoya imza atan sanatçılar arasında yazar Elvira Lindo, aktör Paco Tous, Pepon Nieto, Antonio de la Torre ve müzisyen Miguel Rios, Rocio Marquez ve Martirio gibi isimler dikkati çekti.

İsrail'in saldırılarına tepki gösteren ABD'li oyuncu John Cusack son paylaşımında, *"Bu tarif edilemez, felç edici dehşetin ortasında bu kadar alışılmadık bir şekilde açıkta, bu kadar maskesiz..."* açıklamasını yaptı.

ABD'li oyuncu ve yönetmen Mark Ruffalo da Orada doğmuş ve orada yaşayan insanlar ve bu insanların çoğu orada sıkışıp kaldı. Biraz merhametli olun. Onlar Filistinli, bina, yol ya da eşya değil. Onlar insan ve hayatlarını mahvettiğiniz rehineler de öyle. Bu insanlar ikincil hasar da değil" dedi.

Ridley Scott'ın yönettiği efsanevi Gladyatör filminden 24 yıl sonra çekilen Gladyatör 2'de, önemli bir kadın karaktere hayat vermesi planlanan May Calamawy'nin sahnelerinin, İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarına karşı sergilediği duruş ve Filistin'e verdiği açık destek nedeniyle neredeyse tamamen kesilmesi büyük tepki topladı.

Benzer bir olay, İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarını eleştiren sosyal medya paylaşımları gerekçesiyle Çığlık 7 filminden kadro dışı bırakılan Melissa Barrera'nın başına geldi. Barrera, 7 Ekim 2023'te başlayan Gazze saldırıları sırasında Filistin halkına açık destek verdi. Barrera, özellikle çocukların hayatını kaybettiği görüntüler eşliğinde dayanışma mesajları yayınladı.

İsveç'in Malmö kentinde 7-11 Mayıs'ta düzenlenen Eurovision Şarkı Yarışması'nda Filistin bayraklarının yasaklandığı açıklarken İsrail'in katılımı protestolara neden oldu.

Vanity Fair dergisi, Avustralyalı aktör Guy Pearce'ın Filistin bayrağı rozetini fotoğraftan silerken *"Bridgerton"* dizisinin yıldızı Nicola Coughlan, Filistin savunuculuğu yapmaması aksi hâlde kariyerinin olumsuz etkileneceği konusunda uyarıldığını açıkladı.

İngiliz müzisyen Roger Waters, Filistin'e desteği nedeniyle Almanya'daki konserlerinin iptal edildiğini duyururken *"Sanat dünyasında Filistin'e destek vermek, kariyer intiharıyla eş değer görülüyor"* ifadesini kullandı.

İngiliz yönetmen Ken Loach, BAFTA Ödül Töreni'nde İsrail'in Filistin'e saldırılarını durdurması mesajını verdi.

İspanya'nın Valladolid kentinde Goya Sinema Ödülleri galasında, ünlü İspanyol dizilerinden "La Casa de Papel"deki *"Nairobi"* karakteri ile tanınan Alba Flores, ünlü kadın sinema sanatçısı ve şarkıcı Ana Belen, yönetmen Estibaliz Urresola, yönetmen Alejandro Martin ve şarkıcı Salvador Sobral, İsrail'i kınayan açıklamalar yaptı.

İtalya'da 74'üncüsü düzenlenen Sanremo Müzik Festivali'nde bazı sanatçıların savaş karşıtı ve "soykırımı durdurun" mesajları dikkati çekti. İtalyan şarkıcı Dargen D'amico *"Onda Alta" (Yüksek Dalga)* isimli parçasını seslendirdikten sonra, "Tarih sessiz kalmayı kabul etmez. Ateşi kesin" diyerek, Orta Doğu için ateşkes çağrısı yaptı. İtalyanların dünyaca ünlü şarkıcılarından Eros Ramazzotti de 8 Şubat'ta misafir sanatçı olarak çıktığı sahnede *"Yaklaşık 500 bin çocuk çatışma bölgelerinde yaşıyor. Milyonlarcası vadedilen toprakları göremeyecek. Kan akmasına yeter, savaşlara yeter diyorum. Barış gelsin."* ifadelerini kullandı.

Lorenzo'nun Yağı, Müşteri *(The Client)* gibi filmleriyle hatırlanan ▸▸▸

Khalid Abdalla

ödüllü sinema oyuncusu Susan Sarandon, 10 yaşındaki Gazzeli Nadine Abdel-Taif'in bombalarla yıkılan binaların önünde gözyaşı döktüğü videoyu sosyal medya hesabından paylaşırken, Gazze'de İsrail saldırılarında hayatını kaybeden çocuk ve kadın sivillerin rakamlarını gösteren bir grafiğe de sayfasında yer verdi.

ABD'nin Los Angeles kentinde düzenlenen 77. Primetime Emmy Ödülleri sahiplerini bulurken, ödül kazanan Yahudi aktrist Hannah Einbinder, konuşmasını *"Filistin'e özgürlük"* çağrısıyla tamamladı.

Aralarında Oscar, BAFTA, Emmy ve Cannes ödüllü isimlerin de bulunduğu dünyaca ünlü oyuncu, yönetmen ve film yapımcılarının Filistin halkına karşı soykırım ve apartheid suçlarına karışmış İsrailli film kurumlarıyla *(festivaller, sinemalar, yayıncılar ve yapım şirketleri dâhil)* çalışmayı reddettiklerini bildirdikleri ortak metin, 4 binden fazla kişi tarafından imzalanmıştı. Ünlü oyuncular Olivia Colman, Mark Ruffalo, Riz Ahmed, Tilda Swinton, Javier Bardem ve Susan Sarandon ile yönetmenler Yorgos Lanthimos, Ava DuVernay ve Adam McKay gibi isimler de bu listede yer aldı.

Aralarında Pink Floyd solisti Roger Waters, Massive Attack üyesi Robert Del Naja, The Crown dizisi oyuncusu Khalid Abdalla, Narnia Günlükleri filmi oyuncusu Tilda Swinton ve BAFTA ödüllü oyuncu Juliet Stevenson'ın bulunduğu 38 İngiliz sanatçı, soykırıma itiraz eden isimler arasında öne çıktı.

İsrail ordusunun, 29 Ocak 2024'te Gazze'ye düzenlediği saldırıda yaşamını yitiren 5 yaşındaki Filistinli çocuk Hind Receb'in hikâyesinin anlatıldığı *"The Voice of Hind Rajab (Hind Receb'in Sesi)"* filminin dünya prömiyeri, İtalya'da bu yıl 82'ncisi düzenlenen Uluslararası Venedik Film Festivali'nde yapıldı.

Sinema Sanatları ve Bilimleri Akademisi, İsrail güçleri tarafından gözaltına alınan Oscar ödüllü *"No Other Land"* belgeselinin Filistinli yönetmeni Hamdan Ballal'i yeteri kadar desteklemediği için özür diledi. İşgal altındaki Batı Şeria'da yer alan Mesafir Yatta'da İsrail ordusunun uyguladığı yıkım ve sürgün politikasına karşı gösterdiği mücadeleyi anlatan *"No Other Land (Başka Toprak Yok)"*, *"En İyi Belgesel Oscarı"*nı kazanmıştı.

5 milyondan fazla Filistinlinin mülteci kamplarında yaşam mücadelesi verdiğini dile getiren Filistin sinemasının önemli isimlerinden oyuncu Saleh Bakri'nin "Ülkemizi, toprağımızı kaybettik. Toprağımız Siyonist rejim tarafından işgal edilmiş durumda ve geri dönmemize izin verilmiyor. Filistin içinde de parçalanmış bir hâldeyiz; Gazze, Batı Şeria ve bugün İsrail olan, 1948'den bu yana tarihi Filistin toprakları şeklinde üçe ayrıldık" açıklaması çok şeyi açıklıyor.

Dünyadan tepkiler hiç şüphesiz burada paylaştıklarımızla sınırlı değil, sanat dünyasından yükselen vicdani sızı elbette durmayacak. Gazze insanlığa güçlü bir ayna tuttu. Zulmün yanında yer alanların yüzlerinde mahcubiyet aramak faydasız. Bu sebeple daha çok itiraz etmek, yeni organizasyonlarla kötülerin ellerindeki etkili gücü aynalarına çarpmak gerek. Ülkemizdeki duruşlara daha sonra bakarız ama şunu söyleyerek bitirmek son derece elzem. Dünyayı zulüm ateşine atanlar ilk kez bu kadar açıktan maskesiz ve filtresiz yakalandı. Sanatta kurmaca dünyalarda insanlığı oyalayanlar artık ikna edici değiller. Toplumları etkileyen sanat faaliyetlerini 'dünya beşten büyüktür' diyen ülkenin bakışıyla değerlendirmek, 'dün dünde kaldı cancağızım şimdi yeni şeyler söylemek lazım' düsturuyla güçlendirmek gerekiyor. ●

Gazze insanlığa güçlü bir ayna tuttu. Zulmün yanında yer alanların yüzlerinde mahcubiyet aramak faydasız. Bu sebeple daha çok itiraz etmek, yeni organizasyonlarla kötülerin ellerindeki etkili gücü aynalarına çarpmak gerek.

* Anadolu Ajansı Kültür Sanat Haberleri Müdürü.

İSRAİL'İN GAZZE SALDIRISI VE ULUSLARARASI HUKUK

Cavit TATLI*

İşgal ne zaman başladı?

Siyonist [1] bir devlet olarak kurulan İsrail'in, Filistin'i işgali 1897'deki 1. Siyonist Kongresinde[2] alınan karara dayanmaktadır. Kongrede alınan kararlar, İngiltere'nin 1917 yılında Filistin'de manda yönetimini kurması ile adım adım başlamıştır. 14 Mayıs 1948'de İsrail devletinin kurulması ile işgal, İsrail'in devlet politikası olmuştur. İsrail, Yahudi nüfusunu artırmak için çeşitli ülkelerden getirdiği Yahudileri hukuka aykırı olarak Filistinlilere ait topraklarda inşa ettiği yerlere yerleştirmektedir. İsrail, yurt dışından hukuka aykırı olarak getirdiği kişilere *"yerleşimci"* ismini vermiştir.[3] Aslında bu kişiler işgalcidirler.[4] İsrail, fiilî durum oluşturarak işgali, planlı olarak her geçen gün artırmaktadır.

Uluslararası hukuk işleyişi nasıldır?

Günümüz uluslararası hukukunda devletlerin egemen eşitliği ve iç işlerine karışma yasağı gereği başka bir devlete ait ülke parçasının işgal suretiyle kazanılması ve bu tür durumların diğer devletlerce hukukî olarak tanınması mümkün değildir. Bu nedenle Filistin ile İsrail arasındaki durumun uluslararası hukuk bağlamında; Uluslararası Ceza Mahkemesi *(UCM)* ve Lahey Adâlet Divanı'nın *(LAD)* görevlerinin ve yetkilerinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira günümüzde bir ülkeyi ya da o ülkenin vatandaşlarını yargılamada en etkin iki organ olarak bu kurumlar bulunmaktadır.

Ancak BM Güvenlik Konseyi'nin yapısı gereği daimî üye olan ABD'nin İsrail'i kollayarak İsrail aleyhine karar çıkmasını sürekli önlemesi bu iki organın karar almasını ve de bu kararların hayata geçmesini engellemektedir.

7 Ekim 2023 saldırısı ve sonrası.

İsrail'in Gazze'deki insanlara soykırım[5] uygulamasına neden olan 7 Ekim 2023 tarihindeki Hamas'a bağlı grupların başlattığı saldırı, Filistin'de yaşananları bilmeyen ya da bilmek istemeyen kişilerde kafaların karışmasına neden oldu. 7 Ekim'de ilk saldırı Hamas'a bağlı gruplar tarafından gerçekleştirildiği için bu saldırı bir çatışmanın başlangıcı olarak mı değerlendirilecekti yoksa 1917'e İngiliz Mandası döneminde İngiliz kontrolündeki Yahudilerle Müslümanların ve 1948 yılında İsrail'in kurulmasından itibaren bir devlet terörü! şeklinde devam eden saldırılara bir cevap olarak mı değerlendirilecekti.

7 Ekim saldırısını İsrail'in Gazze'ye Haziran 2007 yılından itibaren uyguladığı yasa dışı[6] tam ablukadan[7] bağımsız okumamız mümkün görünmemekte. Zira 7 Ekim, uluslararası hukukun tanımadığı bir durum karşısında sessizce ölüme sürüklenen bir halkın sesini dünyaya duyurduğu bir haykırıştı. Sessizce ölmektense seslerini tüm dünyaya duyurarak ölmeyi tercih eden bir halkın son çırpınışlarını duyduk. Dünya ses verdi mi? Bizler ses verebildik mi bunu da Filistin tarihini okuyan gelecek nesiller değerlendirecek. 1897'deki 1. Siyonist Kongresi, 1948 yılındaki Deir Yasin Katliamı'ndan[8] bahsettiğimiz gibi 7 Ekim de tarihteki yerini aldı.

7 Ekim 2023 tarihindeki saldırının hukuksal zeminde değerlendirmesinin tarihi gerçeklikler dışarıda bırakılarak değerlendirilmesinin doğru olmadığını ve doğru sonuç vermeyeceğini düşünüyorum.

> *7 Ekim uluslararası hukukun tanımadığı bir durum karşısında sessizce ölüme sürüklenen bir halkın sesini dünyaya duyurduğu bir haykırıştı.*

Uluslararası hukuk dediğimiz alan devletler ile bölgesel ya da küresel sözleşmeler çerçevesinde gelişen bir alandır. Dünyada yakın zamanın en uzun süreli sorununun yaşandığı Filistin toprakları ile ilgili olarak BM'nin ve bölge devletlerinin birçok kararı bulunmaktadır. Ancak İsrail aleyhine olan kararların uygulandığı vaki olmamıştır. Bu da akıllara acaba uluslararası hukuk neden gerekli tedbirleri alamamakta ve haksız olanı cezalandıramamaktadır sorusunu getirmektedir.

Bu noktada özellikle bağımsız ve tarafsız uluslararası hukukçular, İsrail'in 7 Ekim sonrası saldırılarının BM Soykırım Sözleşmesi[9] kapsamında kaldığı ve neredeyse her fıkrada sayılan suçların defalarca işlendiğini göstermektedir.[10]

O zaman neden uluslararası hukuk bu saldırıları önleyememiş, bu saldırıları gerçekleştirenleri cezalandırmak için gerekli olan süreçleri başlatamamıştır. Soykırım suçunu ilk olarak literatüre kazandıran kişi Yahudi bir hukukçu olan Raphael Lemkin'dir. Nazi Almanya'sının mağdurları olarak kendi mağduriyetlerinin giderilmesi ve suçluların cezalandırılması için çalışan Yahudi hukukçular, bu konuda yıllardır yaptıkları çalışmalar ile uluslararası hukuk alanını yönlendirmekte-

> *Bir olayın suç olup olmadığının belirlenmesi bile uluslararası lobiler ile konuya muhatap olan ülke ya da kişilerin güçleri, o konuda karar alınmasını belirleyebilmektedir.*

dirler. Öyle ki Nazi Almanya'sının mağduruyken hak mücadelesi için başladıkları uluslararası hukuk alanını Filistin zalimleri olarak işgal etmiş durumdalar!

Kabul etmek gerekiyor ki, uluslararası alanda bir karar alınsa bile bu kararın icrası devletler tarafından uygulanmak zorundadır. Uluslararası kurum ve kuruluşların kendi kolluk kuvvetleri ya da askerleri bulunmamaktadır. Uluslararası hukuk normları *(Cenevre Sözleşmesi, Savaş Hukuku, Soykırım Sözleşmesi, ICC kararı yetkileri gibi)*, evrensel ölçütleri hedefler. Buna rağmen güç politikaları, daimî üyelerin veto yetkisi ve uluslararası sistemin işleyişindeki yapısal sınırlamalar uygulamayı etkilemektedir. Bunu Filistin kararlarında çok net olarak her defasında görmekteyiz.

Bir olayın suç olup olmadığının belirlenmesi bile uluslararası lobiler ile konuya muhatap olan ülke ya da kişilerin güçleri, o konuda karar alınmasını belirleyebilmektedir. Velev ki o konuda bir karar alınsa bile bu sefer de bu kararın uygulanması noktasında zorluklar yaşanmaktadır. Zira ülkeler alınan kararları uygulamadıklarında, onlara ne tür bir müdahale edilebileceği belirsizdir. Bunlar uluslararası hukukun açmazları olarak karşımızda durmaktadır.

Somut olayımıza geldiğimizde uluslararası mercilerin almış olduğu kararlar bulunmaktadır. Ancak uluslararası hukukun uluslararası güç ile doğru bir denklem üzerinden ilerlediğini düşündüğümüzde alınan kararların uygulanamamasını daha iyi anlamaktayız.

Sonuç

Uluslararası hukuk; nasıl olsa alınan kararların uygulanamadığı bir alan olması hasebiyle gereksiz bir alan mıdır? Kesinlikle hayır. Zira Uluslararası alanda ne kadar güçlü olursanız olun yaptıklarınızı hukukî temellere dayandırmanız gerekmektedir. Bu nedenle uluslararası hukuk alanı asla boş bırakılmamalı ve bu alanda sürekli çalışmaların devam etmesi gerekmektedir. Aksi takdirde yapılan her türlü eylem de cezasız kalacaktır.

> *Uluslararası alanda ne kadar güçlü olursanız olun yaptıklarınızı hukukî temellere dayandırmanız gerekmektedir.*

Netice itibarıyla mahkeme süreci, UCM uluslararası kamuoyu ve devletler arasında İsrail'i baskılayacağı görülmekle birlikte Gazze'de yaşananlara kısa sürede bir çözüm üretmeyeceği ve İsrail'in saldırılarını durdurma konusunda da mahkemenin çok istekli olmadığı görülmektedir. Zira UCM'nin Rusya'ya karşı Ukrayna konusunda aldığı tedbir kararlarını İsrail için almadığını görüyoruz. Bunun sebebinin, mahkemenin 7 Ekim 2023 tarihini objektiflikten uzak şekilde başlangıç noktası alması ve Hamas'ı bir terör örgütü olarak değerlendirmesi olduğunu düşünüyorum. Uluslararası sistem gibi Mahkeme de 1967 sınırlarını esas almış olmakla ve İsrail'in Gazze topraklarına saldırısını hukuk dışı gördüğü tedbir kararından anlaşılmakla birlikte insanların yaşamasını sağlama noktasında çekingen bir tavır takındığı tedbir kararında çok açık görülmektedir.

UAD sürecinde İsrail'in hukuk tanımazlığını ve de soykırım suçunu işleyenlerin cezalandırılmaması şeklinde bir karar çıkma olasılığı bulunmakla birlikte, Filistin tarafına 7 Ekim saldırısı nedeniyle bir yaptırım kararı verilmesi ihtimali bulunmaktadır. İsrail tarafı için bu kararın uygulanabilirliği bulunmamakla birlikte Filistin tarafı için bu kararın uygulanma ihtimali çok yüksek bir oran içermektedir. Tabii bu kararlar verildiğinde Gazze diye bir yer kalırsa! Zira adım adım Filistinlilerin yaşadıkları bir toprak parçası kalmadığı gibi. ●

Kaynakça

(1) https://tr.wikipedia.org/wiki/Siyonizm

(2) https://tr.wikipedia.org/wiki/I._Siyonist_Kongre

(3) Filistin'i bölen ve BM tarafından hukuka aykırı olarak kabul edilen toprağın altında 6 m. ve yerden 8 m. yüksekliği olan "duvar" için "çit" tanımını kullanmaktadır.

(4) BM ve ülkeler hukuka aykırılığı kınamaktadır! https://www.bbc.com/turkce/articles/c4gw16gg4yOo

(5) https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/23120200093827bm_11.pdf

(6) https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/411345

(7) https://en.wikipedia.org/wiki/Blockade_of_the_Gaza_Strip

(8) https://tr.wikipedia.org/wiki/Deir_Yasin_Katliam%C4%B1

(9) 9 Aralık 1948 imza tarihi ve 12 Ocak 1951 yürürlük tarihi

(10) hastane bombalanması, çocukların öldürülmesi vb.

** Hukukçular Derneği Genel Başkanı.*

İzzeddin el-Kassâm Tugayları'nın Yeni Sözcüsü Ebû Ubeyde'nin Yaptığı İlk Resmî Açıklama

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

Hamd, âlemlerin Rabb'i olan Allah'a mahsustur.

O, mümin kullarını aziz kılandır.

Kâfirleri, suçluları ve zalimleri -bir süre sonra olsa bile- zelil kılandır.

Hamd, yüce Allah'a *(cc)* aittir:

"Hatırlayın; hani bir zamanlar yeryüzünde sizler azınlıktınız, güçsüzdünüz, insanların sizi kapıp götürmesinden korkuyordunuz da Allah sizi barındırdı, yardımıyla destekledi ve şükredesiniz diye sizi temiz rızıklarla rızıklandırdı."

Ve yine O, şöyle buyurmuştur:

"Müminlerden öyle erler vardır ki Allah'a verdikleri söze sadık kaldılar. Kimi adağını ödedi (şehîd oldu), kimi de beklemektedir ve onlar sözlerini asla değiştirmediler."

Salât ve selâm, Sevgili Peygamberimiz'in *(sav)* üzerine olsun.

O ki Allah yolunda hakkıyla cihad etti.

Allah uğrunda eziyet gördü ve sabretti.

Sonunda Rabb'inden ona nusret, yardım ve temkin geldi.

Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Sizi keramet ve onur topraklarından selamlıyoruz.

Cihad, şehâdet, tahâret ve kibriyâ diyarından selamlıyoruz.

İzzet diyarı Gazze'ye aidiyetimizle iftihar ediyoruz.

Onun büyük mücahid, sabreden ve Allah'tan ecrini bekleyen halkıyla duyduğumuz büyük gururla iftihar ediyoruz.

Peygamberlerin vârisleri, Muhammed Mustafa'nın *(sav)* torunları...

Ey insanların en şereflileri, ey insanların en büyükleri!

Ey Allah'ın beldeleri içindeki seçkin beldesinde, kulları arasından seçtiği sâfiye kullar...

Ey bekleyen ve sözlerini asla değiştirmeyen sâdıklar...

Sabrettiğiniz için selâm olsun size! Oysa ahiret yurdu ne güzeldir.

Selâm olsun Gazze'ye; toprağına, suyuna, göğüne ve havasına...

Selâm olsun erkeklerine, kadınlarına ve çocuklarına...

Selâm olsun direnişçilerine ve kahramanlarına...

Kayıpların, esaretin ve yaraların acısına tahammülünüzden ötürü selâm olsun size...

Ve sürgün azap çekenlere...

Bugün geçim sıkıntısını ve kışın soğuğunu çekerken size selâm olsun...

Eskiyip yıpranmış çadırlarınıza selâm olsun...

Çatlamış evlerinize ve yorgun bedenlerinize selâm olsun...

Lâkin sizin ruhlarınız, imanınız ve azminiz;

Allah'a olan ahdiniz, tüm düşmanların ve komplocuların tasavvur ettiğinden çok daha güçlüdür.

Onlar ki sizin acılarınızdan zevk alıyor ve düşmenizi gözlüyorlar.

Allah'ın izniyle bu, onlara asla nasip olmayacaktır!

Sizler şanlı bir tarihin başlangıcısınız.

Bu ne büyük bir gurur ve şereftir ki,

Mücahidlerin kanı, ailelerinin kanına karışmaktadır.

Komutanlar ve aileleri, fedakârlık saflarının en ortasında yer almaktadır.

Her sahip olduklarıyla...

Biz sizdeniz, siz de bizdensiniz.

Birlikte, razı olmuş nefislerle sahip olduğumuz en değerli şeyleri takdim ettik.

Rabb'imizin çağrısına icabet ederek ve O'nun katında olanı arzulayarak yaptık bunu.

Şuna yakinen inanıyoruz ki Allah amellerimizi asla zayi etmeyecektir.

Ve bu temiz kanlar, O'nun katında asla kaybolmayacaktır.

Rabb'inize güvenin!

Zamanın felaketleri -bir süre sonra olsa da- zalimlerin aleyhine dönecektir.

"Sakın Allah'ı, zalimlerin yaptıklarından habersiz sanmayın!"
(İbrâhim Sûresi, 42)

وَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ

Ey halkımızın bulunduğu her yerdeki evlatları;

Gazze'de, Kudüs'te, Batı Şeria'da, işgal altındaki topraklarda ve diasporada bulunanlar...

Ey yüce ve köklü ümmetimizin evlatları!

Ey dünyanın tüm özgür insanları!

Bugün biz, büyük bir gurur ve iftiharla sizlere müjdeliyoruz:

Halkımızın evlatlarından muazzam bir kafileyi ve adağını yerine getirip şehîd

düşen kahraman mücahitleri...

İşgalcinin ateşkesi ihlal etmesinden ve geçtiğimiz Mart ayında suç dolu savaşına yeniden başlamasından sonra uzun bir şehîdler kervanına, ebrar *(iyiler)* kafilesine katıldılar.

Özellikle zikrediyoruz ki;

Kassâm'ın uğurlu komutanlarından bir grup,

Savaş meydanında, komuta ve kontrol odalarında,

Mevzilerinin başında cihad görevlerini ifa ederken Rabb'lerine yükseldiler.

Yorgunluk ve bıkkınlık bilmeden...

Büyük komutanı uğurluyoruz:

Mücahit Şehîd Muhammed es-Sinvar *(Ebû İbrâhim)*.

Şehîd İzzeddin el-Kassâm Tugayları Kurmay Başkanı.

Hayırlı bir selefin hayırlı halefi.

Eşsiz bir zekâya sahip olan, son derece zorlu bir merhalede Kassâm Tugayları'na liderlik eden,ümmetin büyük şehîdi.

Ebû Hâlid ed-Dayf'ın halefi.

Aksâ Tûfanı sırasında Harekât Dairesi Komutanı olduktan sonra onun büyük katkıları oldu.

Şanlı 7 Ekim operasyonu için planlama ve uygulamada büyük bir rolü vardı; aynı şekilde savunma planının tüm detaylarının denetlenmesinde ve işgalcilerin Gazze'ye yönelik gaddar saldırılarına karşı koyulmasındaki rolü de büyüktü.

Yine büyük bir komutanı uğurluyoruz:

Muhammed Şabana, Ebû Enes...

Kassam Tugayları Refah Tugayı Komutanı idi.

Komutan Ebû İbrâhim es-Sinvar ile birlikte şehâdete eren ve onlarla birlikte bir grup komutan ve mücahid kardeşimizle...

Ebû Enes, iki büyük komutanın yol arkadaşıydı:

Ebû Şemale ve el-Attar'ın...

Ve bu, sonuncusu değildi; Aksâ Tûfanı sırasında o muazzam yaratıcılık, Refah'ın kahraman mücahidlerinin yazdığı destana vesile oldu.

Ve yine sizlere büyük bir komutanı müjdeliyoruz:

Hakam el-Îsâ, Ebû Ömer.

Fedakâr, muhacir, mücahid.

Tevazu sahibi Rabbânî bir komutan...

Kardeşleri arasında hayâ sahibi,

Çatışma meydanlarında ise çelik gibi sert ve atılgandı.

Filistin'de cihad emanetini taşıyarak diyarları dolaşan, Lübnan'ın, Suriye'nin ve çeşitli beldelerin tanıdığı, sonunda durağı izzet diyarı Gazze olan...

Cihad yolculuğunu tamamlamak ve tecrübelerini Filistin topraklarındaki mücahid kardeşlerine aktarmak için son durağı Gazze'ydi.

Farklı komuta kademelerinde görev yaptı. En önemlilerinden biri Eğitim Dairesi, Askerî Enstitüler Heyeti ve son olarak Muharebe Silahları Dairesi...

Ve büyük komutanı uğurluyoruz;

Bu kervana en son katılan,

Şehîd Şeyh Raid Saad...

Kassam Tugayları Üretim Birimi Komutanı ve eski Harekât Dairesi Komutanı, vakur Rabbânî şeyh.

Cihad meydanlarının en başından beri tanıdığı;

Gecesini gündüzüne katarak veren ve fedakârlık yapan...

İlk Gazze Tugayı Komutanıydı; sonra farklı komuta kademeleri ve çeşitli cihad mevzileri arasında dolaştı.

Ve yolculuğunu, Kassâm'ın silahını kendi kendine üreten Askerî Üretim Teşkilatı'nın liderliğiyle noktaladı.

Abdestli ellerle; mermiden tüfeğe, roketten patlayıcıya ve mühimmata, botlardan İHA'lara kadar...

7 Ekim sonrasında belirleyici rol oynayan silahlar bunlardı ve sonrasındaki savunma savaşında da aynı şekilde etkili oldu.

Bizler şu an bu makamda karşınızda dururken, bu makamın sahibi önünde saygı ve hürmetle durmaktan başka bir şey yapamayız. Hani o uzun zaman boyunca güçlü sesi, sadık kelimeleri ve beklenen müjdeleriyle karşınıza çıkan milyonların sevdiği, çıkışını heyecanla beklediği ve ilham kaynağı olarak gördüğü o maskeli adam...

Kırmızı kefiyesiyle, dünyanın tüm özgürleri için bir örnek olan büyük şehîd büyük komutan, Kassam Tugayları Sözcüsü Ebû Ubeyde...

Ümmetin gürleyen sesi...

Söz ve duruş adamı; Filistin'in, Kudüs'ün, halkının ve direnişçilerinin nabzı olan...

Kassâm medyasının komutanı; ümmetin evlatlarının gönlünde büyük etki bırakan kişi...

En karanlık şartlarda bile halkından kopmayan o savaşçı...

Savaşın kalbinden onlara seslendi; müjdeledi, sabır tavsiye etti, teselli etti ve omuzlarını sıvazladı.

Şiddetli tehlikeye rağmen düşman kitlesinin bile, son sözü ve kesin haberi duymak için kendi halkımızdan önce beklediği kişi...

Bugün biz onu, ümmetimize ve halkımıza gerçek ismi ve künyesiyle takdim ediyoruz.

Büyük komutanı uğurluyoruz.

Huzeyfe Semir Abdullah el-Kahlut, Ebû İbrahim...

Düşmanları öfkelendirip müminlerin göğüslerini ferahlattığı yirmi yılın ardından atından inen (şehîd olan) Allah'a en hayırlı hâl üzere kavuştu.

Allah'a sadakatin, Allah'ın onun adını âlemlerde yüceltmesinden daha büyük alâmeti ne olabilir? Ve yeryüzünde ona kabul *(sevgi)* bahşetmesinden...

O, Kassâm medya sistemini tam bir iktidarla yönettikten sonra göçtü. Dostun ve düşmanın şahit olduğu o şerefli performansı, kardeşleriyle birlikte yazdı. Aksâ Tûfanı'nın gidişatını dünyaya en görkemli şekilde aktardı ve Gazze mücahidlerinin dünyayı hayrete düşüren, düşmanları kahreden kahramanlıklarını...

Komutan Huzeyfe el-Kahlut göçtü ve biz ondan *"Ebû Ubeyde"* lakabını miras aldık.

Selâm olsun sana, ölümsüzlerin arasındaki kişiye... Ve ant olsun ki bu yürüyüşü sürdüreceğiz.

Şüphesiz halkımızın, mücahidlerimizin ve komutanlarımızın Gazze toprağında, en şerefli savaşlarda dökülen kanları; herkes için bir delildir ve ümmetin ayağa kalkıp üzerindeki tozu silkelemesi için bir sebeptir.

Gazze, en değerli varlıklarını sunduğu Filistin ve Aksâ'ya yardım için bir seferberlik sebebidir. Allah'a bir mazeret olsun diye o *(Gazze)*, üzerine düşeni yaptı ve hâlâ yapmaktadır.

Onun evlatları, düşmana karşı zafer elde edinceye veya Allah yolunda şehîd oluncaya kadar sancağı asla düşürmeyecektir. Yakın tarihin tanıdığı en âdil davayı savunmak için bunu yapacağız.

Bizler Şehîd İzzeddin el-Kassâm Tugayları olarak tam iki yıl süren soykırım savaşının durduğunun ilan edilmesinden iki aydan fazla bir süre sonra ve ateşkesin yürürlüğe girmesinin ardından şunları vurgulamak istiyoruz:

Birincisi, 7 Ekim; tüm kırmızı çizgileri aşan, tüm talepleri ve uyarıları görmezden gelen

ve tüm sözleşmeleri, anlaşmaları duvara çalan saldırılara, zulme, baskıya, kuşatmaya ve Aksâ'mıza, halkımıza yönelik her türlü saldırıya karşı gecikmiş bir patlamaydı.

Aksâ Tûfanı; rotayı düzeltmek ve unutulmaya yüz tutmuş davayı tekrar ön plana çıkarmak, ümmetin ve dünyanın özgür insanlarının vicdanlarını uyandırmak için geldi.

Ve Nazi işgalini, sadizmini, suçlarını ve soykırımını ifşa etti. Onu adâletten kaçan bir suçlu hâline getirdi. Yüce halkımız, direnişi ve fedakârlıklarıyla düşmanın planladığı her şeyi boşa çıkardı. Tehcirden başlayıp, toplama kamplarına ve ölüm tuzaklarına kadar yeniden yerleşim işgal inşasıyla bitmeyen planlarını aynı şekilde savaşın tüm hedeflerini düşürdü.

Düşman, Gazze halkından direniş ruhunu söküp atmada başarılı olamadı. Aksine her Filistin evine bir intikam mirası bıraktı. Esirlerini de zorla geri alamadı. Kahraman "Gölge Birimi"nin savaş boyunca onları muhafaza etmesinden sonra ancak takas yoluyla dönebildiler.

İkincisi; iki aydan uzun bir süre önce yürürlüğe giren ateşkes ve zalim dünyanın gözü önünde Gazze toprağında akan kan selinin durması; ancak halkımızın direnişi, fedakârlıkları, mücahidlerin sebatının bir meyvesi olarak geldi.

Eğer düşmanımıza alan bırakılsaydı ve halkımızdan veya mücahidlerimizden bir boyun eğme ya da teslimiyet görseydi, insanı, taşı ve ağacı yok etmekten asla vazgeçmezdi.

Savaşın durmasından bu yana gerçekleşen tüm saldırı ve ihlallere rağmen direniş, üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirdi. Halkımızın evlatlarının menfaatlerini gözeterek son derece sorumlu davrandı. İnsanlarımızın kanını dökmeye geri dönmek için yalan bahaneler uydurmaya çalışan işgalciye bu fırsatı vermedi.

Bununla birlikte, suçlarına karşılık verme hakkımızın asil ve garantilenmiş bir hak olduğunu vurguluyoruz. İlgili herkesi işgalciyi dizginlemeye, saldırılarını durdurmaya ve anlaşmalara uymaya zorlamaya çağırıyoruz. Ayrıca herkesi işgalcinin o ölümcül silahlarını elinden almaya davet ediyoruz.

Halkımızı yok etmekte kullanılan ve hâlâ kullanılan o silahları ve Filistinlilerin hafif tüfekleriyle uğraşmak yerine bölge ülkelerine yönelik saldırıları durdurmaya çağırıyoruz.

Düşman, ateşkes anlaşmasını sabote etmek için bu tüfekleri Filistin silahlarını zayıf bir bahane olarak kullanmaya çalışıyor. Halkımız kendini savunmaktadır ve işgal sürdüğü müddetçe silahını asla bırakmayacaktır. Tırnaklarıyla savaşsa bile asla teslim olmayacaktır. Refah'ta teslim olmaktansa şehâdeti seçen onun yiğit kahramanlarında sizin için en güzel şahit ve delil vardır.

Üçüncüsü; işgalin Gazze'ye yönelik saldırılarının ve ateşkesi açıkça ihlal etmesinin yanı sıra

Mescid-i Aksâ'ya, Batı Şeria'ya ve esirlere yönelik saldırıları da tırmanan bir seyir izlemektedir.

Aksâ'nın kutsiyetinin çiğnenmesinden, Batı Şeria kamplarındaki halkımızın tehcir edilmesine;

yerleşimcilerin sokaklardaki zorbalıklarından, gaspçı hükûmetin sahada uygulamak için adımlarını hızlandırdığı *"İlhak Projesi"*ni tamamlama çabalarına kadar buna, yiğit esirlerimize yönelik vahşi saldırıları ve esirleri idam yasasını meşrulaştırma girişimlerini de ekleyin.

Bu saldırılar ve diğerleri, halkımızın buna karşı koymasını gerektirir.

Aynı zamanda dünyanın tüm özgür insanları şunu hatırlamalıdır ki işgalin saldırıları durmamıştır. Bu nedenle özgür insanların hareketi de durmamalıdır. Suçlular cezasız kalmasın diye mücadelenin kitlesel, siyasî ve hukukî boyutlarda devam etmesi ve artırılması gerekmektedir.

İman yurdu Yemen'de, halkımızın yanında duran ümmetin kahramanlarını selâmlamak vefanın gereğidir. Lübnan, Irak, İran, Ürdün'ün özgürlerini ve diğer ülkelerdeki özgürlük için

çeşitli platformlarda halkımızın yanında duran herkesi; yürüyüşler düzenleyen, özgürlük fidanları kaldıran dünyanın özgür insanlarını selâmlıyoruz.

Dördüncüsü; ayakta ölen ama diz çökmeyi veya sancağı düşürmeyi reddeden izzet ve onur toprağı Gazze'den, ümmetimizin tüm evlatlarına sesleniyoruz:

Gazze'ye yardım edin! Top sesleri susmuş olsa da Gazze hâlâ acıların en acısını çekiyor.

Ona yardım etmek ve acısını hafifletmek üzerinize vâciptir ve siz buna muktedirsiniz.

Soykırıma uğrarken birçoğunun terk ettiği ehline sunulabilecek en asgari durum budur.

Biliniz ki İslâm kardeşlerinin zulme uğramasına sessiz kalanlar, daha sonra işgal edilme ve saldırıya uğrama sırasını beklemelidir.

Vakit, her gün ümmetin farklı bir başkentini hedefine ekleyen düşmanına karşı tek saf olma vaktidir. O ki bölge ülkelerini *"Büyük İsrail"* dedikleri projeyi kurmak için bir sebep hâline getirmek istiyor. Kardeş Lübnan ve Suriye'ye yönelik devam eden saldırılar ise buna en büyük şahittir.

Burada, yalnız bırakıldıktan sonra Siyonist saldırılara bedenleriyle karşı koyan Suriye'deki halkımızı da selâmlamak gerekir.

Uyan ey İslâm Ümmeti!

Gazze topraklarını zelil edilen bu kibirlenmiş düşmanın zayıflığını idrak et. İşgalin sonbaharının başladığını İsrail'in yıkılış korkusu üzerlerine çöktüğünü bilin. Bu savaş bugün onun temellerini sarsıyor, temelini yıkıyor. Bu, Allah'ın izniyle yıkılışının müjdecilerindendir.

Çocukların, kadınların ve masum insanların kanlarının laneti; ekinleri ve nesilleri yok etmenin vebali taş ve ağaç dâhil tüm mahlûkat, onu dışlayana dek peşini bırakmayacaktır.

Onun yalnızlaşması, insanların yardım ipini ondan kesmesi ve yükselişinin ardından büyük bozgunundan sonra çöküşünün başlaması; sonunun yaklaştığının, kibrinin kırılacağının ve âhiret vaadinin gerçekleşeceğinin habercisidir.

Adâlet; halkımıza karşı suç işleyen, düşmanımızla koordine olan, normalleşen ve iş birliği yapan herkesin üzerinde tecelli edecektir.

İşgalciyle yardımlaşan, ona ajan olmayı kabul eden herkes daha sonra zelil bir şekilde yol kenarına atılacaklar ya da haftalar önce elebaşlarının başına geldiği gibi yok olup gidecekler.

Ve son olarak ey halkımız, ey milletimiz, ey Gazze'nin büyük halkı, ey Gazze'nin yüce dağları...

Ey babalarımız, annelerimiz, kardeşlerimiz ve evlatlarımız; ey mücahid ailelerimiz ve yiğit aşiretlerimiz.

Biz sizin evlatlarınızız ve bununla gurur duyuyoruz. Başlarınızdan öpüyor, önünüzde saygıyla eğiliyoruz. Size vefalı kalacağımıza ve fedakârlıklarınıza sadık olacağımıza söz veriyoruz.

Acıyı ve ızdırabı nasıl birlikte yaşadıysak, işgalin yıktıklarını da birlikte inşa edeceğiz.

Yaraları saracak, acılı olanların başlarını okşayacağız. Allah'a olan güvenle, fedakârlıklarınız boşa gitmeyecektir.

Allah, evlerinizden her birini Mescid-i Aksâ'yı savunma mücadelesinde bir pay sahibi olmakla şereflendirdi. Kalplerinize "sabr-ı cemil"i bıraktı ve sizi lütfuyla kuşattı.

Bu, Allah'ın sizin üzerinizdeki bir lütfudur; çünkü siz, Resûlullah'ın *(sav) "Ateş korunu ellerinde tutan"* sevgililerisiniz. Hak üzere olup da yardımcı bulamayanlar sizler murâbıtların en hayırlısısınız ve ribâtınızın en hayırlısı Aşkelon *(Askalân)* ribâtıdır. Acıya rağmen başınızı dik tutmak hakkınızdır.

Allah sizi seçti ve bu Rabbânî bağışlara ehil kıldı. Yeryüzündeki her Müslümanın arzuladığı o nebevî müjdeleri nasip etti.

"Allah katında olan daha hayırlı ve daha kalıcıdır."
(Şûrâ Sûresi, 36)

وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ وَاَبْقٰى

O gün, ey sabreden müminlerin müjdesi; sanki hiç darlık çekmemiş gibi olacaklar.

"Bilin ki Allah'ın veli kullarına korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir."
(Yûnus Sûresi, 62)

اَلَآ اِنَّ اَوْلِيَآءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

"Ancak sabredenlere ecirleri hesapsız verilecektir."
(Zümer Sûresi, 10)

اِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ اَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ

"Allah emrinde galiptir; lâkin insanların çoğu bilmezler."
(Yûsuf Sûresi, 21)

وَاللّٰهُ غَالِبٌ عَلٰٓى اَمْرِهٖ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

Bu bir cihattır ya zafer ya şehâdet...

Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun... ●

Noura Walid Abdulsalam Shaheen *(O yaşında)*
Maryam Nour Al-Din Wael Daban *(O yaşında)*
Fatima Louay Rafiq Al-Sultan *(O yaşında)*
Watan M. Abd Al-Rahim Al-Madhoon *(O yaşında)*
M. Al-Jabbari Said Misbah Al-Khour *(O yaşında)*
Diyaa A. Abd Al-Aati Saleh Moussa *(O yaşında)*
Oday Mohammed Rafiq Al-Sultan *(O yaşında)*
Mohammed Nidal Hisham Attallah *(O yaşında)*
Ahmad Shadi Talal Al-Haddad *(O yaşında)*
Masa Mohammed Youssef Nasr *(O yaşında)*
Ayat Abd Al-Aziz Omar Farwana *(O yaşında)*
Maalek M. Shafeeq Abu-Al-Kas *(O yaşında)*
Sarah Abd Al-Rahman M. Hamad *(O yaşında)*
Mohammed Saleh Mahmoud Al-Deiri *(O yaşında)*
Mecca Ahmed Eid Abu-Sherekh *(O yaşında)*
Iyad Abd Al-Rahman J. Muhaysen *(O yaşında)*
Qusay Mohammed Hamza Abu-Hilal *(1 yaşında)*
Abdullah Khalil Abdullah Abu-Hayyah *(1 yaşında)*
Taym Allah M. Abd Al-Karim Jomaa *(1 yaşında)*
Nesreen Mohammed Shaban Afaneh *(1 yaşında)*
Sara Mousa Hamdi Ikhleel *(1 yaşında)*
A. Al-Rahman A. Al-Aziz Y. Al-Balaaoui *(1 yaşında)*
Maria Ahmed Ali Bustan *(1 yaşında)*
Kenan Ibrahim Rami Al-Naji *(1 yaşında)*
Ahmed Thaer Sobhi Gharib *(1 yaşında)*
M. Abdullah Khalil Abdulrahman *(1 yaşında)*
Jouri Mohammed Ramzi Al-Khouli *(1 yaşında)*
Niveen Khaled Saleh Hassouna *(1 yaşında)*
Sewar Rami M. Fadel Hassouna *(1 yaşında)*
Yahya Jawhar Yahya Al-Balaaoui *(1 yaşında)*
Rana Majd Ramzi Al-Moqeed *(1 yaşında)*
Jihad Abd Al-Rahman Jihad Mohsen *(1 yaşında)*
Sahar Mohannad Hani Zahir *(1 yaşında)*
Ahmed Nazeer Shawqi Shaban *(1 yaşında)*
Kenzy Fadi Salem Al-Nabih *(1 yaşında)*
Riman Hesham Rajeh Al-Talbani *(1 yaşında)*
M. Mansour Nasruddin Abu-Ne'meh *(1 yaşında)*
Hamza Alaa Ibrahim Abu-Zuhair *(1 yaşında)*
Mohsen Kamal Mohsen Al-Haqi *(1 yaşında)*
Juliet Sobhi George Al-Suri *(1 yaşında)*
Iman Deeb Salah Alaywah *(1 yaşında)*
Eileen Ahmed Abd Al-Moati Al-Ajrami *(1 yaşında)*
Salma Mohamed Mohamed Ali *(1 yaşında)*
Mohamed Mohamed Talal Al-Gharabli *(1 yaşında*
Ezz Mosab Ezzedine Shalht *(1 yaşında)*
Misk Ali Hassan Al-Rantissi *(1 yaşında)*
Malek Aqeel Nazmi Qoledge *(1 yaşında)*
Lana Omar Kamel Jundiya *(1 yaşında)*
Aseel Mohammad Khader Abu-Tuhah *(2 yaşında)*
Judy Hussein Fayeq Abu-Ayda *(2 yaşında)*
Anas Mohammad Fahmi Al-Najjar *(2 yaşında)*
Linda Musab Taher Al-Swerki *(2 yaşında)*
Al-Moataz Ahmad Karam M. Al-Ghaliz *(2 yaşında)*
Abdulrahman Ahmad Fathy Radwan *(2 yaşında)*
Mohammad Nael Naeem Okasha *(2 yaşında)*
Misk Ramadan Abd Al-Karim Al-Ashi *(2 yaşında)*
Karam M. Abd Al-Rahim Al-Madhoun *(2 yaşında)*
Ahmad Abd Al-Nasser Shamallakh *(2 yaşında)*
Sana Tariq Abd Al-Salam Salem *(2 yaşında)*
Mohammad Ahmad Salah Abu-Rukba *(2 yaşında)*
Zeina Hani Mohammad Janineh *(2 yaşında)*
Hala Ayman Ghazi Owais *(2 yaşında)*
Mohammad Abd Al-Hamid M. Sarsour *(2 yaşında)*
Belsan Ahmad Fawzi Abu-Ne'meh *(2 yaşında)*
Jad Ismail Wael Al-Hawari *(2 yaşında)*
Malaak Abd Al-Rahman M. Hamad *(2 yaşında)*
Adam Hossam Amin Hassouna *(2 yaşında)*
M. Mahmoud Yousif Al-Hissi *(2 yaşında)*
Moatasem Bellah Yousif Fathy Aqel *(2 yaşında)*
Sham M. Abd Al-Naser Al-Masri *(2 yaşında)*
Beirut M. Iyad Abu-Shamala *(3 yaşında)*
Shahd Munzer M. Abu-Sariya *(3 yaşında)*
Sara Firas Fahmy Al-Najjar *(3 yaşında)*
Intisar Muhammad Sobhi Samarah *(3 yaşında)*
Mustafa Muhammad Mustafa Al-Lali *(3 yaşında)*
Rida Muawiyah Ahmad Khallah *(3 yaşında)*
Ali Amer Ali Zaqout *(3 yaşında)*
Salah Ahmad Salah Al-Ajarma *(3 yaşında)*
Munzer M. Munir Abu-Hisairah *(3 yaşında)*
Lana Muhammad Nasser Al-Samari *(3 yaşında)*
Aya Ashraf Fathi Abu-Jalalah *(3 yaşında)*
Abd Al-Rahman Medhat B. Al-Awady *(3 yaşında)*
Sadin Abd Al-Hadi Riyad Matar *(3 yaşında)*
Sanad Khaled Alian Farajallah *(3 yaşında)*
Wisam Abd Al-Hadi Adel Daher *(3 yaşında)*
Karam Musa Youssef Al-Hissi *(3 yaşında)*
Nawal Ahmed Hussein Madhi *(4 yaşında)*
Adam Ali Moussa Hussein *(4 yaşında)*
Zaid Zuhdi Zaid Al-Sous *(4 yaşında)*
Huda Amin A. Abd Al-Muhram *(4 yaşında)*
Bana Salahuddin M. Al-Dalou *(4 yaşında)*
Ali Nail Naeem Okasha *(4 yaşında)*
Saeed Hazem Saeed Al-Ramlawi *(4 yaşında)*
Mahmoud Abd Al-Aziz M. Zahir *(4 yaşında)*
Saja Zahir Abd Al-Hakim Kaheel *(4 yaşında)*
Baraa Ziad Anwar Abu-Mustafa *(4 yaşında)*
Mohammed Saqr Nasr Al-Sarahi *(4 yaşında)*
M. Ahmed Abd Al-Aati Salih Moussa *(4 yaşında)*
Mohammed Deeb Salah Aliwah *(4 yaşında)*
Youssef Nidal M. Abu-Safiyah *(4 yaşında)*
Anas Nasser Shahdah Abu-Al-Faham *(4 yaşında)*
Iyad Abd Al-Aziz Mohammed Askar *(4 yaşında*
Saeed Khorshid M. K. Saeed Saqallah *(4 yaşında)*
Karam Wissam Ahmed Abu-Wardah *(4 yaşında)*
Celine Ahmad Abd Al-Moat Ajarmeh *(4 yaşında)*
Amr Alaa Bahgat Sikkik *(5 yaşında)*
Huda Walid Abd Al-Haq Al-Mahlawi *(5 yaşında)*
Youssef Raafat Safwat Sekik *(5 yaşında)*
Bilal Mohammed Omar Hijazi *(5 yaşında)*
Karim Abd Al-Aziz Mahmoud Ward *(5 yaşında)*

ONLA
ÇOCU

Fatima Mohammed Fahmi Al-Najjar *(5 yaşında)*
Najib Wafi Najib Al-Jarousha *(5 yaşında)*
Saeed Wafi Najib Al-Jarousha *(5 yaşında)*
Abd Al-Rahman Raed Ahmed Kashko *(5 yaşında)*
Talal Mohammed Talal Abu-Shaaban *(5 yaşında)*
Fatima Hassan Ali Al-Kafarna *(5 yaşında)*
Omar Ehab Zuhair Khadra *(5 yaşında)*
Sham Ibrahim Nabil Abu-Seif *(5 yaşında)*
Ibrahim Saeed Hassan Al-Khatib *(5 yaşında)*
Amir Mahmoud Ziad Mahani *(5 yaşında)*
Ismail Youssef Muslim Mahani *(5 yaşında)*
Sara Hassan Hamdi Al-Hanawi *(5 yaşında)*
Farah Mansour Adham Al-Falouji *(5 yaşında)*
Mais Khalid Awad Al-Sisi *(6 yaşında)*
Jana Ahmed M. Zakaria Abu-Al-Layl *(6 yaşında)*
Habiba M. Aouni Al-Mahlawy *(6 yaşında)*
Muhammad Atiya Musa Al-Khatnani *(6 yaşında)*
Lynn Ahmed Muhammad Ali *(6 yaşında)*
Habib Nasser Abd Al-Qader Mustafa *(6 yaşında)* ▶▶▶

Batool Nadhir Shawqi Shaaban (6 yaşında)
Ahmed Ibrahim Hussein Abu-Nar (6 yaşında)
Samar Rami M. Fadl Hassouna (6 yaşında)
Manal Firas Nihad Al-Wahidi (6 yaşında)
Ghazal Musab Ezz Al-Deen Shalat (6 yaşında)
Judy Hazem Saeed Al-Ramlawi (6 yaşında)
Mayada Jamal Ali Abu-Khater (6 yaşında)
Muhammad Shahda Jabr Al-Ajrami (6 yaşında)
Uday Abd Al-Rahman H. Al-Nadim (6 yaşında)
Musab Ezz Al-Deen K. Abu-Touha (6 yaşında)
Kenan Amin A. Abd Al-Alam Haram (6 yaşında)
Shaimaa Mahmoud Hani Rihan (6 yaşında)
Nasr Mohammed Nasr Tanboura (7 yaşında)
Yazan Mohammed Kamal Ahmed (7 yaşında)
Amir Mohammed Zaher Zaher (7 yaşında)
Osama Ahmed Hamdi Al-Shalfouh (7 yaşında)
Rama Thaer Hani Warsh Agha (7 yaşında)
Hanin Hani Nabil Abu-Nasr (7 yaşında)

AR DA
UKTU

Rami Wasim Rabi Bakir (7 yaşında)
Ruqayya Ali Mohammed Al-Khatib (7 yaşında)
Abdullah Jabir Abdullah Abu-Halabiya (7 yaşında)
Judy Issam Mohammed Hussein (7 yaşında)
Lin Dia Al-Din Mohammed Al-Sayyid (7 yaşında)
Tala Shadi Sami Al-Madhoun (7 yaşında)
Ahmed Shadi Ahmed Al-Urayni (7 yaşında)
Abd Al-Hadi Isbilitan M. Abu-Sidou (7 yaşında)
Mohammed Bassam M. Al-Shalfouh (7 yaşında)
Rital Rami Ahmed Kashkou (8 yaşında)
Aya Hossam Amin Hassouna (8 yaşında)
Mohammed Rafiq Ali Zaher (8 yaşında)
Ahmed Nader Zaki Abu-Naji (8 yaşında)
Bilsan Aed Mohammed Al-Mahrouq (8 yaşında)
Wael Mohammed Wael Abu-Jabal (8 yaşında)
Sawsan Tamer Hosni Azzam (8 yaşında)
Amir Ishaq Rubhi Samour (8 yaşında)
Naima Jawad Hosni Mousa (8 yaşında)
Rudaina Bahaa Al-Din Omar Kanaan (8 yaşında)
Faraj Ismail Faraj Kriri (8 yaşında)
Talal M. Ahmed Al-Rashidi (8 yaşında)
Iliya Mohammed Mustafa Nabil Aliwa (8 yaşında)
Rahaf Maher Mahmoud Marai (8 yaşında)
Rital Muin Ramadan Salmanalai (8 yaşında)
Yara Mazen Nimir Abd Al-Aal (8 yaşında)
Lian Nasser Shahdah Abu-Al-Fahm (8 yaşında)
Fatima Al-Zahraa R. K. Al-Jaabari (8 yaşında)
Ghadir Alaa Saleem Al-Atawneh (9 yaşında)
Sarah Ali Hamed Al-Masri (9 yaşında)
Ahmed Alaa Abd Al-Hadi Masoud (9 yaşında)
Haneen M. Emad Al-Madhoun (9 yaşında)
Raghad Zaher Abd Al-Hakim Kaheel (9 yaşında)
Akram M. Abd Al-Rahim Al-Madhoun (9 yaşında)
Yazan Abd Al-Hamid M. Rayan (9 yaşında)
Rital Nidal Atiyeh Saeed (9 yaşında)
Mohammad Emad Breik Al-Amawi (9 yaşında)
Ferial Mohammad Kamal Al-Masri (9 yaşında)
Yazan R'afat Ramadan Al-Jarou (9 yaşında)
Mohammad Rami M. Fadel Hassouna (9 yaşında)
Yara Abd Al-Qader Jihad Al-Fayoumi (9 yaşında)
Youssef Ahmed Y. Abu-Al-Qumsan (9 yaşında)
Sameh Fadi Sobhi Masoud (9 yaşında)
Haroun Majdi Hussain Abu-Daf (9 yaşında)
Izz Al-Din M. Abd Al-Hamid Zeino (9 yaşında)
Sama Fadi Fayez Daoud (9 yaşında)
Noha Abd Al-Rahim Omar Sharaf (9 yaşında)
Zakaria K. M. N. Al-Mutawakkil (9 yaşında)
Lama Ahmed Mohammed Badawi (10 yaşında)
M. Jamil Moeen Atallah (10 yaşında)
Wasim Bilal Fathi Al-Majdalawi (10 yaşında)
Ibrahim Ayman Radi Abu-Zahir (10 yaşında)
Ahmed Mohammed Ali Ali (10 yaşında)
Maria Kamal Ismail Sabra (10 yaşında)
Hala Muhannad Sami Asleem (10 yaşında)
Yusuf Nasser Hosni Mousa (10 yaşında)
Hala Moaid Subhi Samara (10 yaşında)
Nasr Bakr Nasr Al-Sarahi (10 yaşında)
Moamen Emad Al-Sayed Al-Masri (10 yaşında)
Ahmed Adel Awni Al-Dous (10 yaşında)
Yusuf Ali Ayash Al-Arir ((10 yaşında)
Ghada Nadhir Shawqi Shaban (10 yaşında)
Fahd Zayed Fathi Al-Majdalawi (10 yaşında)
Alaa Abd Al-Hadi Masoud (10 yaşında)
Mahmoud Atef M. Warshaga (10 yaşında)
Riyad Shadi Riyad Al-Waheedi (10 yaşında)
Hala Fadi Faiz Dawoud (10 yaşında)
Youssef R. Abd Al-Rahim Al-Kahlout (11 yaşında)
Naim Muhammad Naim Al-Hassi (11 yaşında)
Sajida Hussein Mahmoud Abd Al-Aal (11 yaşında)
Samir Muhammad Hassan Al-Jumla (11 yaşında)
Qusay M. Mustafa Nabil Aliwa (11 yaşında)
Liyan Hani M. Abu-Jalahoum (11 yaşında)
Elias Tarek Hamed Abu-Eita (11 yaşında)
Adam Wael Hussein Al-Harbaity (11 yaşında)
Jamil Fayez Muhammad Al-Masry (11 yaşında)
Rahaf Samir Misbah Abu-Al-Khair (11 yaşında)
Liyan Fadel Muhammad Habshi (11 yaşında)
Saad Jamil Saad Al-Kurdi (11 yaşında)
Rawad M. Aouni Al-Mahlawi (11 yaşında)
Reem Ahmed Salah Abu-Rukbeh (11 yaşında)
M. Mahmoud M. Jaber Al-Safadi (11 yaşında)
Rasha Nahid Izzat Abd Al-Latif (11 yaşında)
Mahmoud Hatem M. Al-Hassi (11 yaşında)
Rital Mahmoud M. Abu-Hasira (11 yaşında)
Ahmed Arafat Mazen Abu-Asi (11 yaşında)
Amal Muhammad Saleh Abu-Wardeh (11 yaşında)
Mahmoud Ali Hassan Al-Daalessa (11 yaşında)
Akram Haitham Akram Abu-Saadeh (11 yaşında)
Ahmed Salah Diab Al-Tannani (12 yaşında)
Tasneem Salem Mohammed Jouda (12 yaşında)
Adam Ramzi Yousef Abu-Dabbagh (12 yaşında)
Sama M. Hussein Al-Sheikh Khalil (12 yaşında)
Zeina Mohammed Ashour Al-Sharafi (12 yaşında)
Esraa M. Abd Al-Rahman Shehab (12 yaşında)
Abd Al-Rahman A. Deeb Abu-Qamar (12 yaşında)
Maria Marwan M. Abu-Atiwi (12 yaşında)
Ahmed Mohammed Yousef Hussein (12 yaşında)
Hamdi Rami Maher Al-Samouni (12 yaşında)
Mais Bayan Hani Ammar (12 yaşında)
Farah Mohammed Kamel Jundiyeh (12 yaşında)
Jana Maher Atef Abu-Nada (12 yaşında)
Hanan Issam Badr Al-Ouda (12 yaşında)
Louay Mahmoud Salman Hamada (12 yaşında)
Zeidan Hashem Ezzedine Shalat (12 yaşında)
Mostafa Shahda Jabr Al-Ajrami (12 yaşında)
Aseel Munzer M. Abu-Sariya (12 yaşında)
Mahmoud M. Khader Abu-Tohha (12 yaşında)
Fahd Raid Yousef Al-Ladawi (12 yaşında)

...

7 Ekim 2023'ten bu yana İsrail saldırılarında en az **16.800 çocuk** hayatını kaybetti.

Hazırlayan: Esra Zeynep AKGÜN

Gazze Şehitleri

2023

2024

Rim ve Dedesi Halid Nebhan

Nuseyrat Mülteci Kampı'nda evleri bombalandığında Halid Nebhan ve ailesi enkaz altında kaldı. Oğlu ve kızı yaralı kurtulurken, torunları Tarık ve üç yaşındaki Rim hayatını kaybetti. Rim'den geriye kalan tek küpesini yakasında taşıyan Nebhan'ın sözleri hafızalara kazındı. Kısa bir süre sonra kendisi de aynı saldırıların kurbanı oldu. Son röportajında ise acısının görünür olanlardan ibaret olmadığını, kameralara yansımayan nice yanan kalp olduğunu dile getirdi. ●

2025

2025

Salih el-Caferavi

(22 Kasım 1997 - 12 Ekim 2025), Gazze'de görev yapan Filistinli bir gazeteci ve sosyal medya fenomeniydi. Gazze Savaşı sırasında cephe hattından paylaştığı video haberlerle tanındı. Hamas ile İsrail arasında ateşkesin sürdüğü bir dönemde, 12 Ekim 2025'te Gazze Şehri'nin Sabra mahallesinde yaşanan silahlı çatışmaları takip ederken Dogmuş aşiretine mensup silahlı milisler tarafından vurularak hayatını kaybetti. ●

Enes eş-Şerif

Katar merkezli Al Jazeera televizyonunun Gazze Şeridi'ndeki saha muhabiri Enes eş-Şerif, 3 Aralık 1996'da Gazze'nin kuzeyindeki Cibaliye Mülteci Kampı'nda doğdu. Çocukluğu savaş, abluka ve yoksulluk koşulları altında geçti. Gazze Savaşı boyunca sahadan yaptığı haberlerle bombardımanların yanı sıra açlık, barınma ve sağlık krizini dünyaya aktardı. 10 Ağustos 2025'te İsrail ordusunun Gazze kentinde Şifa Hastanesi yakınındaki basın çadırına düzenlediği saldırıda, beş meslektaşıyla birlikte hayatını kaybetti. Evli ve iki çocuk babasıydı. Ölümünün ardından X hesabından paylaşılan vasiyet niteliğindeki son mesajında, insanların susturulmaya izin vermemesi ve özgürlük yolunda köprü olmaları çağrısında bulundu. ●

2023

2024

Hamza el-Dahdouh – Wael Dahdouh

Al Jazeera'nin Gazze büro şefi Wael ed-Dahdouh'un en büyük oğlu olan gazeteci ve kameraman Hamza el-Dahdouh, Gazze'nin güneyinde İsrail'in düzenlediği hava saldırısında hayatını kaybetti. Hamza, pazar günü Han Yunus ile Rafah arasındaki yolda, diğer gazetecilerle birlikte seyir hâlindeki bir araçtayken hedef alındı. Hamza el-Dahdouh, güneydeki Rafah kentinde defnedildi. Cenaze töreninde konuşan Wael el-Dahdouh, yaşadığı kaybın büyüklüğüne dikkat çekerek uluslararası kamuoyunu Gazze'de yaşananlara yakından bakmaya çağırdı.. ●

2024

2023

Midhat Saidam

47 yaşındaki cerrah Doktor Midhat Saidam, 15 Ekim akşamı uzun süredir görev yaptığı Gazze Şehri'ndeki El Şifa Hastanesi'nden dinlenmek için ayrıldı. Bir haftadan fazla süredir hastaneden çıkmamıştı. O gece eve gideceğini söyledi, ancak birkaç saat sonra evine düzenlenen saldırıda hayatını kaybetti. Meslektaşları tarafından *"durmak bilmeyen cerrah"* olarak anılan Saidam, genç doktorlar için de bir akıl hocasıydı. El Şifa Hastanesi Plastik Cerrahi Bölümü Başkanı Ahmed El Mohallalati, onun hem hastane hem de meslek adına. ●

Mervan İsa

Gazze'de 1965 doğumlu el-Kassâm Tugayları Komutan Yardımcısı Mervan İsa, *"Gölge"* lakabıyla biliniyordu ve 26 Mart'ta İsrail'in düzenlediği hava saldırısında hayatını kaybetti. 1987'de Birinci İntifada sırasında Hamas'a katılan İsa, hareketin askerî kanadını yeniden yapılandırma çalışmalarında görev aldı. Kassam Tugayları'nın çeşitli kademelerinde görev aldı, 2012'de Ahmed el-Caberi'nin yerine genel komutan yardımcısı oldu ve 2021'de Hamas'ın siyasi bürosuna seçildi. İsa, askeri ve siyasi kanatlar arasında bağlantı kuran ve silah üretimi ile esir alma projelerinde etkili bir isim olarak biliniyordu. Cenazesi, El-Bureyc Kampı'nda cuma namazının ardından kılınan cenaze namazının ardından defnedildi. ●

2023

Roshdi Sarraj

Roshdi Sarraj, Gazze Şeridi'nde, ağırlıklı olarak Gazze kentinde yaşadı. Filistinli bir gazeteci, belgeselci ve medya aktivistiydi. Gazze merkezli Ain Media adlı yapım ve medya girişiminin kurucularındandı; uluslararası basın kuruluşları için sahadan görüntü ve haber üretiyordu.

22 Ekim 2023'te, İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırıları sırasında, Gazze'nin Şucaiyye Mahallesi'nde yaşanan bir hava saldırısında, eşi ve kızını korumaya çalışırken şarapnel parçalarıyla yaralanmasının ardından kaldırıldığı hastanede şehid oldu. ●

Münevver AYAŞLI*

FİLİSTİN'DE OYNANAN BÜYÜK FACİA (1)

Filistin'i ve mukaddes şehir olan İslâm'ın ilk kıblesi Kudüs-i Şerif'i, Mirac'ın gerçekleştiği mübarek Aksâ'yı, Kur'ân-ı Kerîm şöyle tanımlar: *"Kulu (Muhammed'i) geceleyin Mescid-i Harâm'dan etrafını mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Zât-ı Kibriyâ ne yücedir."*

İsrâ Sûresi'nin birinci âyetinin meâli böyledir. İşte etrafı mübarek kılınan Mescid-i Aksâ'yı Haziran 1967'de Arapların mânasız ve akılsızca girişimleri sonucu yalnızca altı gün süren bir savaşta İsrail'e mâl olmuş görmekteyiz. Bu mübarek beldeyi Müslümanlar kaybetmiş, Yahudilerin eline geçmiştir.

Bizim kanaatimize göre bu mübarek yer, 6 Haziran 1967'de değil, bundan 49 sene önce yani 1918 yılında Filistin'den ve Kudüs'ten Türk orduları çekildiğinde kaybedilmişti.

Kudüs bir müddet İngiliz mandası altında kaldıktan sonra 1948'de Ürdün'e ilhak edildi. Fakat bu ilhakın ardından Kudüs'ün yarısı yine İngilizler tarafından Yahudilere bırakıldı. Yeni hâkimiyet ise Ürdün'e devredilmiş görünüyordu, oysa Ürdün ordusu tamamen İngiliz subaylarının talim ve terbiyesi altındaydı. Yahudilerle Araplar arasındaki harpte İngiliz siyaseti belirleyici olmuştur.

Bütün bunlar yetmezmiş gibi Ürdün sarayına bir İngiliz kızı girmişti. Ürdün'ün askerî şûrası başında bulunan Haşimî Kral Hüseyin İngiliz bir bayanla evlenmişti. Bu kadından olan çocuk, ileride Ürdün meliki olursa, annesinin etkisiyle İngiliz terbiyesinde yetişecek ve böylece siyasî hâkimiyet İngilizlere dayanacaktı.

Yahudilerin Filistin ve Kudüs üzerine kurdukları hedef, uzun zamandır yer altı ve yer üstü faaliyetleriyle devam etmektedir. Bütün İslâm dünyası hüzün içindedir.

Şimdi elimizde *"Motamar al-Âlem al-İslâmî"* yani İslâm Kongresi'nin yayınladığı bir broşür bulunmaktadır. Bu broşür, Yahudilerin Mescid-i Aksâ'nın çevresinde yürüttükleri

tahrip ve tünel kazma faaliyetlerini adım adım göstermektedir.

1949'da Yahudi mimar ve mühendisleri Aksâ'nın hemen yanındaki yıkılmış ve bugün ortada olmayan kendi mabedlerinin planlarını hazırlamışlardı. 1965'te New York milletlerarası sergisinde *"Kudüs'te yeniden inşa edilecek Yahudi mabedi"* adıyla maketlerini sergilemişlerdir.

1967'de Kudüs'ün Yahudiler tarafından işgalinden sonra sadece bağışlarla 200 milyon dolar tutarında bir fon oluşturulmuş ve sözde mabedin yeniden inşası için kullanılmaya başlanmıştır.

Siyonistlerin işgal sırasında giriştiği saldırılar, Mescid-i Aksâ dâhil bütün İslâmî mekânlara büyük zararlar vermiştir.

Siyonizmin 1967'de açtığı savaşın hedefi, İslâmiyet ve İslâm'ın mukaddes yerleriydi. Yahudiler yalnızca tahrip etmekle kalmıyor, Harem-i Şerif ve diğer mübarek mekânları kirletiyor, tezyif ediyor, kadınlı erkekli danslarla Müslümanların hâliyle alay ediyor ve Müslümanların kanlı gözyaşları önünde bu sahneleri icra ediyordu.

İslâm vakfına ait 135 bina, Yahudi askerlerince dinamitle yıkılmıştı. Bu binalar Mescid-i Aksâ ve Mescid-i el-Burak'ın bulunduğu bölgedeydi. İslâm vakıflarına ait mübarek mahaller tahrip edilirken, Yahudiler buraya kendi mabedlerini kurmak için talepte bulunuyorlardı.

1929'da *"Ağlama Duvarı"* iddiasını ortaya attılar. Yıkılmış mabedlerinden kalan bir duvarı kendilerine kutsal sayıp burada toplandılar. Halbuki 1930'da Filistin İngiliz mandası altındayken kurulan uluslararası komisyon, bu duvarın Yahudilere ait olmadığını; mescitlere ve vakıf binalarına bağlı bulunduğunu açıkça ortaya koymuştu.

Bütün bunlara rağmen Yahudiler, kendi iddialarında ısrar ettiler.

Tarihî ve Siyasî Planlar

Şimdi bu oyunun tarihî, siyasî ve dinî sebeplerini açıklayalım. Yahudilerin siyasî ve dinî hedefleri dün ortaya çıkmış değildir. Asıl maksatları Mescid-i Aksâ'yı yıkıp yerine büyük Yahudi mabedini kurmaktır. Bu istek Siyonizmin eski ve temel gayesidir. Siyonistlerin meşhur sözü şudur:

"Siyonizm Kudüs'süz olamaz. Kudüs de eski Yahudi mabedi olmadan Kudüs olmaz."

Bu hedef Yahudi liderler tarafından hiçbir zaman inkâr edilmemiştir.

Şimdi belgeler konuşsun:

1. 1920'de İngiltere'nin Filistin valisi General L. Boiz, Filistin Hahambaşısı Abraham İshak Cook ile Siyonizmin ikinci başkanı Ussiechkin'in birlikte hazırladığı raporu Hükûmet'ine sunmuş; Mescid-i Aksâ'nın Yahudilere teslimini istemiştir.

2. 1930'da Romanya Hahambaşısı Abraham Rosenberg, Filistin Büyük Müftüsü Seyyid Emin el-Hüseynî'ye mektup göndermiş ve aynı talebi iletmiştir.

3. 1922'de Sir Alfred Mond, Mescid-i Aksâ'nın yerine Yahudi mabedin kurulması gerektiğini açıkça söylemiştir.

4. 1929'da Yahudi Muhafaza Etme Derneği Başkanı Klosner, Mescid-i Aksâ'nın yerine Yahudi mabedinin yapılması gerektiğini yazmıştır.

5. 18 Ağustos 1929'da Kudüs gazeteleri, Hahambaşı Cook'un *"Yahudiler millî idealleri için canlarını bile feda ederler"* sözlerini yayımlamıştır.

6. Yahudi liderler "Kudüs'süz Siyonizm olmaz, mabedsiz Kudüs olmaz" sloganını şiar edinmiştir.

Münevver Ayaşlı

7. 1948'de Filistin Hahambaşısı, *"İsrail'in başkenti Tel Aviv değil, Kudüs'tür."* demiştir.

8. Kudüs'ün Yahudilerin eline geçmesinin ardından Mescid-i Aksâ'ya Yahudi bayrakları çekilmiş; İsrail bayrağı minarelerde dalgalandırılmıştır.

Yahudi Kazıları ve Nihai Hedef

Yahudiler, Mescid-i Aksâ'nın batı tarafında yaptıkları kazılarla büyük İslâm mabedinin temellerini o kadar oymuşlardır ki yapının birçok kısmı hasara uğramıştır. Kudüs'te çıkan *"Jerusalem Post Weekly"* gazetesi bile Yahudi kazılarının kötü niyetini gösteren resimleri yayımlamıştır.

Kazılarda bulunan mermer avlunun, MÖ döneme ve Romalı Herod'a ait olduğu anlaşılmıştır. Yahudi arkeologları bile bunu kabul etmektedir.

Buna rağmen Yahudiler, daha eski dönemlere ait izler bulmak için kazılarını derinleştirmekte ve eski Yahudi mabedinin temellerini aramaya devam etmektedirler. ●

** 1906'da Selanik'te doğan, Doğu ve Batı kültürlerini derinlemesine işleyen araştırmacı yazar, romanları ve hatıralarıyla tanındı. 1999'da İstanbul'da vefat etti.*

(1) Bu makale Tohum Dergisi'nin 1968-1969 yılı tarihlerinde 34-35-36 sayılarında yayımlanmıştır.

ÜÇ GÖRSEL ÜÇ GAZZE

Bir Fotoğraf, Bir Harita, Bir Kişi

Fatih GÜLDAL *

Büyük Bir Zaferin Mağrur Fotoğrafı

Son zamanlarda özellikle Gazze'deki direniş devam ederken sosyal medyada dolaşan, bir Osmanlı sancağı ile üç askerimizin arz-ı endam ettiği fotoğrafın hikâyesi bugünlerde daha anlamlı hâle geldi.

Bundan yaklaşık 110 yıl önce Lloyd George'nin 1916'nın aralığında başbakan olması ile İngiltere'nin I. Dünya Savaşı'ndaki doğu-batı cephelerine yüklenme stratejisi doğu yönünde öncelik kazandı. Batı cephesinde müttefiklerin verdiği büyük kayıplar ve yakın bir dönemde büyük bir başarı elde edilemeyeceği yönündeki inanç İngilizleri yeni arayışlara sürükledi. Kolayca ele geçirebileceklerini ve kamuoyunda büyük bir moral motivasyon sağlayacaklarına inandıkları Bağdat ve Kudüs'ü, Hristiyanlar için teolojik ve tarihsel değeri de düşünülerek en kısa sürede almak istediler. Bu planın Kudüs ayağının ilk hamlesi Gazze olmalıydı. Nitekim Osmanlı Devleti için de Gazze, Filistin'in elde tutulabilmesi için çok stratejik bir yerdi. Zira Gazze'nin düşmesi Kudüs'e kadar uzanan bölgede savunmaya daha uygun bir başka alan olmamasından dolayı Kudüs'ün de kaybına neden olacaktı. Durumun ciddiyetinin farkında olan Başkomutan Vekili Enver Paşa hiçbir şartta geri çekilmeme emrini Gazze müdafaası başlamadan önce oradaki birliklere vermişti. 20 Mart 1917'de İngilizler ve emirleri altındaki Anzak birlikleri Gazze'ye doğru hareket ettiler. Gazze-Birüssebi arasındaki yaklaşık 40 km'lik alanı Alman Albay Kress Von Kressenstein komutasındaki Osmanlı I. Kuvve-i Seferiyesi savunacaktı. Nitekim büyük çatışmalar neticesinde Osmanlı tarafının doğru savunma hamleleri, İngiliz ve Anzakların planlamalarındaki eksiklikler sonucu 3 muharebeli Gazze Savaşlarının ilki büyük bir zaferle sonuçlandı. Osmanlı tarafında toplamda 2390'ı bulan kayba *(şehid, yaralı ve esir)* karşın İngiliz tarafının zayiatı 4000'e yakındı. Gazze muharebelerinin en ilginç yanı ise burada savaşan birliklerin daha önce Çanakkale'de de karşı karşıya gelmiş olmalarıydı. Özellikle 125. Alayın askerlerinin çoğu Gelibolu'da Anzak askerleriyle savaşmış, düşmanı yakından tanıyan Mehmetçiklerden oluşmaktaydı.

I. Gazze Savaşı sonucunda 79. Alaya verilen sancağın Harp Mecmua'sındaki fotoğrafı.

Kuşkusuz muharebenin en başarılı birliği savaş alanının en stratejik mevkii olan Ali Muhtar Tepe'yi savunan 79. Alaydı. Başında Binbaşı Ernst Tiller adında bir Alman olup, subaylarının neredeyse tamamı Türk, askerlerinin de çoğu Arap olan bu alaya gösterdiği üstün başarıdan dolayı sayısı son derece az olan özel bir sancak hediye edildi. Hediye edilen sancak, sancaktarlarıyla Osmanlı genelkurmayının I. Dünya Savaşı sırasındaki en önemli propaganda enstrümanlarından biri olan *"Harp Mecmuası"*nda yayımlandı. Fotoğrafı, 15 günde bir çıkan mecmuanın Kasım 1917'deki 23. sayısında *"Sancak Muhabbeti"* adlı, aslında Gazze savaşlarıyla direkt ilgisi olmayan İslâm tarihinde sancağın kutsiyeti ve önemini anlatan bir yazı içerisinde görüyoruz. Fotoğrafın nispeten daha net bir hâline ise Amerikan Filistin Kolonisi'nin hazırladığı bir albümde tesadüf edilir. Günümüzde bazı sosyal medya içerik üreticileri bu görseli renklendirerek çok daha etkileyici bir fotoğraf ortaya çıkardılar.

Sancağın en üst kısmındaki bölümde Bakara Sûresi'nin 246. âyeti; ortasında Âl-i İmrân Sûresi'nin

I. Gazze Savaşı sonucunda 79. Alaya verilen sancağın Harp Mecmuasındaki fotoğrafın renklendirilmiş hâli.

181. âyet ve devamında Nisâ Sûresi'nin 77. âyeti bulunmaktadır. Son bölümün son kısmında ise Mâide Sûresi'nin 27. âyeti yer almaktadır. Gazze'nin 1917'deki muazzam savunması akabinde verilen bu sancak üzerindeki âyetler günümüzdeki Gazze direnişi için de önemli mesajlar içermektedir.

I. Gazze Savaşı sonucunda 79. Alaya verilen sancağın Amerikan Filistin Kolonisi'nin Hazırladığı Albümdeki hâli.

1917'deki I. Gazze Zaferi'nden sonra Osmanlı birlikleri İngiliz ve Anzakları bir kez daha mağlup etti. İngilizler ancak üçüncü denemelerinde Gazze'yi düşürebildiler. O günden sonra Kudüs ve havalisi bir daha huzur bulmadı. Ancak mağrur duruşlarıyla, gurur abidesi, sancaklı üç askerimizin zafer sonrası verdikleri poz, Gazze'nin bir gün yine sulh ve selâmete kavuşacağı inancını diri tutmamızı sağlıyor.

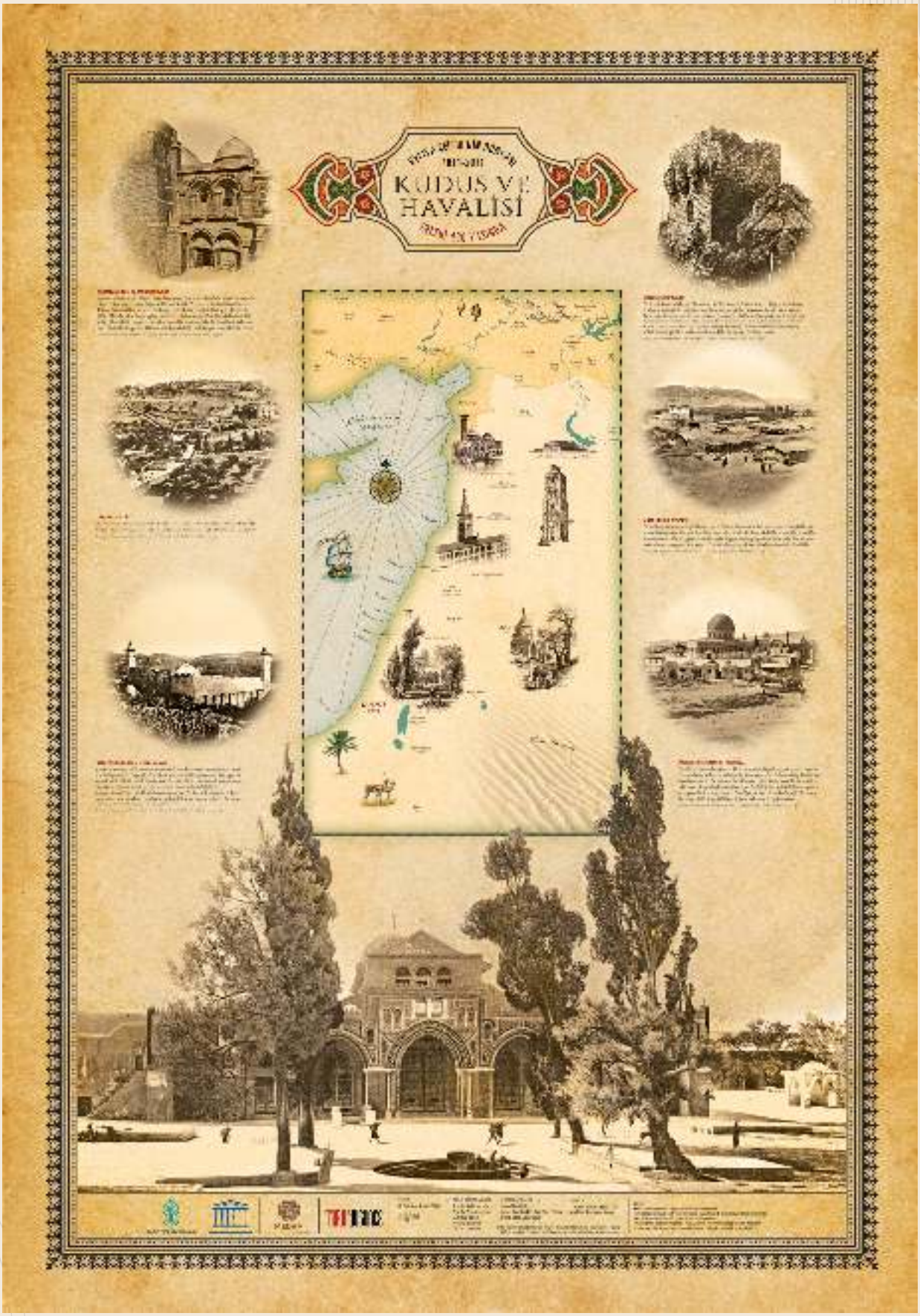
Evliya Çelebi'nin Gazzesi

"Bu Gazze şehrinde, içinde ve dışında nice bin ibret verici acayip ve tuhaf eserler vardır ki diller ile anlatılmaz ve kalemler ile yazılmaz." diyor dünyanın en mufassal seyahatnâmesini yazan meşhur gezginimiz Evliya Çelebi. Birçok şehrimizde olduğu gibi Kudüs ve havalisi hakkında da 17. yüzyılda en geniş bilgileri, bölgenin sosyal, kültürel yapısını, tarihî eserlerini, efsanelerini ve daha birçok ayrıntıyı Çelebimizin seyahatnâmesinden öğreniyoruz. Kendisini seyyâh-ı âlem nedîm-i benî âdem olarak adlandıran bu büyük seyyahımız tespit edebildiğimiz kadarıyla Gazze'yi 1649 yılında ziyaret etti.

Çelebi, Peygamberimiz'in *(sav)* büyük dedesi Hâşim b. Abdulmenâf'ın Gazze'de metfun olması nedeniyle şehrin bir adının da Gazzetü'l- Hâşim olduğunu yazar. Hz. Muhammed'in *(sav)* dedesinin babası olan Hâşim'in kabri üzerine, bugün Seyyid Hâşim olarak adlandırılan ve Osmanlı Sultanı Abdülmecid tarafından 1850'de yaptırılan cami inşa edilmiştir. Caminin minaresi daha sonra Sultan II. Abdülhamid tarafından yenilenmiştir.

Çelebi, Gazze'yi anlatırken, gayet mâmur, dört mezhepten bütün ilimleri öğrenmiş şeyhülislamlar, nakîbuleşraf, âlimler, salihler, tüccarlar, zenginlerin bulunduğunu, kalesinin deniz kıyısından doğuya doğru bir saat uzaklıkta, kumluk içerisinde, dörtgen şeklinde, küçük bir kale olduğunu ve duvarının 20 mimar arşını yüksekliğinde olduğunu söyler. Kıbleye doğru açılan bir kapısı etrafından hendeği olan kale Gazze'nin ileri gelenlerinin ve köylülerin değerli eşyalarının muhafaza edildiği yerdir ayrıca. Kale içerisinde bir cami, buğday ambarları, cephane mahzenleri ve şahi topları vardır. Kale kapısı önünde üç vakit namaz kılınan cemaati kalabalık olan bir mescid varlığından bahseder. Bugün bu kale nerededir, temellerinden herhangi bir iz var mıdır, bilmiyorum.

Yakın zamanda İsrail tarafından dümdüz edilen Gazze'nin o tarihte, 1300 haneli bağlı bahçeli evlerinin olduğunu, şehir içerisinde sarayların bulunduğunu ve on birinde Cuma kılınan yetmiş camisinin olduğunu öğrenince hayret etmemek mümkün değil. Çelebi'nin tabiriyle evliyâ ve enbiya nazargâhı olan bu güzel şehrin hamamları, su kuyularından sebilleri, işlek bir şehir olmasa da içerisinde bütün değerli eşyaların bulunabileceği 600 dükkânlı bedesteni varmış. Çelebi, bugün Siyonist yerleşimcilerinin Gazzelilerin direnişini iyice yok etmek için en önemli hedefi hâline gelmiş, Filistinlilerin hayatlarını idame edebilmek için ekip biçmeye çalıştıkları zeytin ve limonun yanında dut, turunç, nar, incir, sulu üzüm, kavun, karpuz ve hurmasının cihanı tuttuğunu söyler. Gazze'de üretilen zeytinden elde edilen yağın Mısır'a binlerce deve ile götürülüp Mısır'ın yağ ihtiyacını karşıladığını da Evliyamızdan öğreniyoruz. Suyunun ve havasının tatlı olmasından bahseden Evliya, şehir halkının beyaz yüzlü, bazılarının kara yağız düzgün vücutlu, sağlıklı, cömert, kerem sahibi, garipleri seven sakin yapılı

Evliya Çelebinin Kudüs ve Havalisinde yaptığı gezileri gösteren Harita. Yapım; Fatih Güldal - M. Fatih Can.

I. Gazze Savaşı sonucunda 79. Alaya verilen sancağın renklendirilmiş hâli

yumuşak huylu insanlar olduğunu seyahatnâmesinde yazıyor.

Bugün Gazze'de ne içecek su ne de yiyecek zeytin ne de namaz kılınacak cami kaldı. En büyük temennimiz Gazze başta olmak üzere Kudüs dâhil tüm Filistin topraklarının Evliya Çelebi'nin anlattığı zenginliğe geri dönmesi. Evliya Çelebi'nin Kudüs ve havalisine yaptığı gezileri gösteren haritamızı başucumuza asıp Kudüs'ün ve Gazze'nin huzur dolu günlere kavuşması için elimizden ne geliyorsa yapacağız.

Gazzeli Cemal

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde devletin ayakta kalabilmesi için var gücüyle uğraşmış ama adlarını çok duymadığımız birçok kahramandan yalnızca biridir Gazzeli Cemal. Harbiye'ye şanlı bir Osmanlı subayı olmak için girmişse de 1909 yılında disiplinsizlik yüzünden mektepten atılmış, akabinde Mısır'a kaçmıştır. Bilahare Fas Sultanı'nın emrine girerek binbaşı rütbesiyle görev yapmıştır. Trablusgarp Savaşı patlak verdiğinde diğer birçok gönüllü Osmanlı subayı gibi bölgeye intikal ederek burada Teşkîlât-ı Mahsûsa bünyesinde çok faydalı işler görmüş, İtalyanlara karşı halkın örgütlenmesinde başarılı çalışmalar yapmıştır. Özellikle Senusîlerle yapılan görüşmelerde aktif rol oynamıştır. Burada gösterdiği yararlılıklardan dolayı affedilmiş ve Harp Okulu'nu bitirmesine izin verilmiştir. I. Dünya Savaşı'nda da yine Trablusgarp bölgesinde mücadele etmiş, savaş boyunca Şeyh Ahmet Şerif Senusî ve Nuri Paşa'nın *(Kıllıgil)* yanında bulunmuştur. Görevi, Bingazi bölgesine bazen yelkenli gemilerle bazen de denizaltı ile malzeme ve personel taşımaktı. I. Dünya Savaşı'nın bitmesinden sonra diğer birçok Arap subay gibi kendi memleketine gitmiş; Suudi Arabistan, Lübnan ve Suriye'de görev icra etmiştir. 1931-32 yıllarında Suud Kralı Abdülaziz'in danışmanlığını bir başka iddiaya göre harbiye nazırlığını yapmıştır.

Cemal Bey her ne kadar yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde bir görevi olmasa da cumhuriyetin kurucularıyla irtibatını kesmemiştir. 1931 yılında Hindistan'dan gelen hacıların sayısında meydana gelen azalma neticesinde bu durumun sebeplerini araştırmak için Suud Kralı tarafından Hindistan'a gönderilmiş yazdığı raporun bir kopyasını da Mustafa Kemal Paşa'ya yollamıştır. Ayrıca 150'likler olarak bilinen gruba yakınlığı ile bilinen Yanyalı Vehip *(Kaçı)* Paşa Mısır'da kendisi ile görüşmüş, Atatürk'e yönelik tertiplenecek bir suikast için maddî destek istemiş, bu istek Gazzeli Cemal tarafından Suudi Arabistan ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki iyi ilişkiler de sebep gösterilerek reddedilmiştir.

Gazzeli Cemal'in kaleme aldığı "Türk Katilleri" adlı eserin kapağı

Türkiye'ye olan muhabbetini hiç kaybetmeyen Gazzeli Cemal bir müddet sonra Suud Kralı'nın yanından ayrılarak Suriye'ye gitmiş orada Arap millyetçiliğinin prensipleri ile ilgili çalışmalar yapmıştır. 1959 yılında da Beyrut'ta vefat etmiştir.

Gazzeli Cemal, Resimli Kitap, Tercümân-ı Hakikat, Sabah ve Hakk adlı dergi ve gazetelerde birçok yazı yazmıştır. Kitapları içerisinde en önemlisi ise günümüz Türkçesine de çevrilen *"Türk Katilleri"*dir.

Bu roman tadındaki kitabın ilk bölümünde Balkan Harbi sırasındaki Yunan mezalimi anlatılmaktadır. İkinci ve asıl önemli bölüm ise bizzat yaşayarak gördüğü Trablusgarp Savaşı, öncesi ve sonrası hatıralarından oluşmaktadır. Özellikle Enver Bey *(Paşa)* ile birlikte, anlaşıldığı kadarıyla kendisinin de gönül bağı olduğu, Senusîlerin Osmanlı'yla birlikte hareket etmeleri için görüşmeler yapmıştır. Savaş başladığında da Enver Bey öncülüğünde Libyalı yerel halkın İtalyanlara karşı nasıl büyük bir mücadele verdiğini bu kitapta ayrıntılarıyla anlatır. Günümüzde bir yayınevi tarafından da basılan bu kitap, Gazzeli bir subayın Osmanlı hizmetindeyken başından geçenleri, bir imparatorluğun yüzyıllarca farklı etnik grupları ve coğrafyaları uyum içerisinde nasıl yönettiğini, bugün yaşanılan soykırıma giden sürecin nasıl başladığını anlamamız açısından büyük önem arz ediyor. ●

* Millî Savunma Üniversitesi Basın ve Halkla İlişkiler Daire Başkanı.

NÛH'UN GEMİSİ'NİN İZİNDE: BOYKOT VE İSTİĞNA

Dr. Sümeyye KUŞAKCI*

Tûfan Aksâ'da kopmuş gibi görünse de vicdan sahibi her insanın yüreğinde yankı buldu. Altı üstüne geldi âdeta kalbimizin. Zalime duyduğumuz öfke büyüdü, mazluma karşı önce merhamet sonra derin bir saygı kapladı içimizi. Eğildik; imanları, sabırları ve rızaları karşısında diyecek hiçbir sözümüz yoktu. Kalbimizde sular yükselirken bir gemi inşaatı da başlamıştı. Bir gemi olmalıydı. Binmelik, Rabb'e sığınmalık, dünyaya sırtımızı dönmelik bir gemi... Tûfan, bizim hayatlarımızda da bir şeyleri değiştirmeliydi. Gözümüzü açmalı, gönlümüzü temizlemeli ve yepyeni bir çağa yol vermeliydi.

Daha ilk günlerinde Tufan'ın, İslâm'ın izzetini her şeyin üstünde tutan kardeşlerimden ilham alarak gemidekiler benzetmesini yapmıştım. Nûh Tûfanı koptuğunda Peygamber'in yanında duranlarla, yüzüp karşıdaki tepeye ulaşabileceğini düşünenleri ve hatta gemi inşa edilirken Allah'ın peygamberi ile dalga geçenleri hatırlamış; boykotun tam da böyle güçlü ama cesaret gerektiren bir çaba olduğunu anlatmaya çalışmıştım. Dünya nimetleri dört bir yanımızı sarmışken

ve bizi kendine çağırırken; LÂ demenin ne sağlam bir hareket olacağını söylemiştim.

Güzel bir kalbin söylediği gibi:

"Çok yenildik yetmez mi

Bir bankanın önünde, bir koltuğun altında, bir ziyafetin ortasında, bir günahın tenhasında

Büyütüp durduk siyahı

Kuşlar gibi bakarken

Kuşlar gibi vurulan çocuklarla

Çok yenildik yetmez mi."

Biz boykot derken, büyüklerimiz daha güzel bir şey öğretti bize: İstiğna. Boş ve malayani ne varsa bu dünyada ardımızda bırakmak, çeldiricilere aldanmadan gemiye binmek ve izzetli bir yolculuğa koyulmak! LÂ demek her bir dişlisi ile zalime hizmet eden bu sisteme...

Zaman zaman dostlardan gelen sorular sebebiyle, spesifik bir firmanın zalim ve terörist o güruh ile bir ilişkisi var mı diye araştırıyorum. En ummadığım noktalarda karşıma çıkan bağlantılar başımı döndürüyor. Düzen öyle ustaca kurgulanmış ve öyle girift bir bilmece gibi ki... Kim, kime, nerede, nasıl destek oluyor; kimin parası kimin cebinden geçerek hangi mazluma dokunuyor, anlamak güç. Tam da bu sebeple gücümüzü kırmak istercesine bir karmaşa yaratılıyor. En başından beri, ısrarla vurguladığım bir şey var. Toplumun çoğunluğunun üzerinde uzlaşacağı ve yılmadan sürdürebileceği odaklı bir hareket yürütmeliyiz. Ancak böyle zalime dur diyebilir, sistemin çarkına çomak sokabiliriz. Daha fazlasını yapabilecekler elbette geri durmasınlar ama zalimin koruyuculuğuna soyunmuş 3 büyük yatırım şirketinin *(State Street, Berkshire Hathaway ve Blackrock)* söz ve pay sahibi olduğu markalara topyekûn bir savaş açmalıyız.

> *Toplumun çoğunluğunun üzerinde uzlaşacağı ve yılmadan sürdürebileceği odaklı bir hareket yürütmeliyiz.*

2 seneyi aşkın bir süredir bir şeyler yapılıyor, bir işe yarıyor mu diye soranlar oluyor. Sadece bu dünyaya inanan insanlar olsaydık bu soruyu anlamlı bulabilirdim. Oysa biz hardal tanesi kadar iyiliğin ve kötülüğün teraziye konacağı bir güne, terazinin adâletine ama illaki Rabb'imizin merhametine, o merhametle affedileceğimiz bir cehenneme ve umduğumuz bir cennete inanan insanlarız. Bu dünyada, olmazsa terazide, o da olmazsa Rabb'in merhametinde işimize yarayacak elbet!

"Her yağmur tanesini bir melek indirirken yeryüzüne

Her yalanı yüz şeytan taşıyor olabilir mi?"

Mesleki deformasyon işte bütün duygusallığımızı bir tarafa bırakıp rakamlarla açıklayalım:

Starbucks'ın finansal verileri, şirketin dalgalanmalarını ve yavaşlayan büyüme ivmesini net bir şekilde gösteriyor. 2021-2022 yıllarında önemli bir artış göstererek 4,2 milyar dolara ulaşan net kar 2023'ten sonra azalmaya başladı ve 2024'te 2,8 milyar dolara geriledi. Karşılaştırılabilir mağaza satışları 2021'de %22 oranında büyük bir artış sağlamış, 2022'de ise %8'lik daha düşük bir büyüme görülmüştü. 2023 ve 2024 yıllarında ise büyüme oranları %5 civarında kaldı. Şirket açık ara boykottan en çok etkilenenler markalardan biri oldu. CEO değişikliğine gidildi. Bütün yenilenme ve toparlanma çabalarına rağmen düşüş devam ediyor. Öyle ki, 2025'in ilk üç çeyreğinde sırasıyla %4, %1 ve %2'lik küçülme açıklandı. Hisse fiyatları da bu süreçten olumsuz etkilendi.[1]

> *Coca-Cola boykotun odağındaki bir marka olarak incelenmeye değer. 1919'dan beri New York Borsası'nda işlem gören şirketi sarsmak pek de kolay değil.*

Bir diğer hedef markamız olan McDonald's, ABD gelirini 2022'de %8,1, 2023'te ise %10,2 artırmıştı. 2024'te ise bu oran sadece %0,6 civarında kaldı. Uluslararası piyasalarda ise 2023'te %9,6 olan gelir artışı 2024'te sadece %2 olarak hesaplandı. Karşılaştırılabilir mağaza satışları değerlendirildiğinde 2023 yılında %9'luk güçlü bir büyüme gösteren markanın, 2024 yılında sadece 0.4% büyüdüğü ve 2025 ilk çeyrekte ise 1% küçülme yaşadığı görüldü.[2]

Coca-Cola boykotun odağındaki bir diğer marka olarak incelenmeye değer. 1919'dan beri New York Borsası'da işlem gören şirketi sarsmak pek de kolay değil. Küresel bazda hem satış hacmini hem de gelirlerini artırmaya devam ediyor.[3] Bölge bazında ise dikkat çekici bazı sonuçları paylaşmak gerek. Coca Cola'nın Türkiye satış hacmi 2022'de %2,8'lik bir artış göstermişti. Ancak 2023'te %5,1'lik bir düşüş yaşadı, 2024'te de %0,1'lik bir büyüme ile olumsuz trendi düzeltemedi. 2025 yılı için yapılan tahminler de pek iyimser sayılmaz. 2025 Haziran sonu itibarıyla hesaplanan 12 aylık gelir, bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla yaklaşık %16,3 bir düşüşü işaret etti. CocaCola İçecek A.Ş.'nin %5960 civarındaki Türkiye pazar payı 5 puan geriledi.[4]

2023 ve 2024 yıllarında uluslararası pazarlarda da sırasıyla %1,1 ve %3,6 gerilemeler yaşandı. Uluslararası pazarların detaylarına bakacak olursak, Pakistan'da 2023'te %2,6'lık bir düşüş kaydedilirken, 2024'te %14,2 oranında çok daha büyük bir daralma görüldü. Pakistan'da boykot sürecinde iki ayrı yerel alternatif öne çıktı. Bunlar Cola Next ve Pakola. Bu şirketlerin geçen sene %2,5 olan popülerlikleri şimdilerde %12 civarında. Yerel üreticin varlığı ve kabulü Coca Cola'yı oldukça zorluyor gibi görünüyor.[5]

Filistin'in hemen yanı başında yer alan Ürdün'ün Coca Cola satışlarındaki olumlu trendi devam ettirmesi ise tam bir hayal kırıklığı. Orta Doğu ülkelerinin genelinde Coca Cola düşük ivmelerle de olsa satışlarını artırmaya devam ediyor.[6] Benzer şekilde firmanın henüz giriş yaptığı Özbekistan, Kazakistan ve Azerbaycan gibi ülkelerde de satış hacmi pozitif bir büyüme gösteriyor.

"Bu olanlar! Çok şey şüphesiz

Ama vaktimiz kalırsa oturup düşüneceğiz

Yûsuf'u düşüneceğiz, Yâ'kûb'u, Mûsâ'yı

Îsâ'yı düşüneceğiz, Nûh'u ve öbürlerini

Ve Efendimiz'i

Efendimiz."

Rakamların bize söylediklerine ilişkin genel kanaatlerimi de şöyle paylaşmış olayım:

1. Küresel piyasalarda rekabet eden bu firmaların salt boykot sebebiyle değer kaybettiğini düşünmek makul olmayacaktır. Ancak Müslüman ülkelerde daha da belirginleşen bir etkinin boykottan bağımsız olduğunu düşünmek de yersizdir. 2023 son çeyrekte başlayan boykot hareketinin 2024 yılı rakamlarında görünür olduğunu söyleyebiliriz. 2025 rakamları açıklandıkça da sürdürülebilirlik noktasında daha ▸▸▸

net çıkarımlar yapabileceğiz.

2. Satışlardaki dalgalanmalara rağmen mevzubahis firmaların hisse fiyatları yükselmeye devam ediyor. Yatırımcının gözünde hâlâ güçlü ve kar vadeden yatırım araçları sunuyorlar.

3. Boykotun McDonald's ve Starbucks'ı Coca Cola'dan daha çok etkilediğini söyleyebiliriz. Öyle görünüyor ki belli bir restoran ya da kafeyi ziyaret etmek daha belirgin/görünür bir davranış iken hemen her restoranda/markette karşımıza çıkan bir içecek markasını boykot etmek daha zor geliyor.

4. Boykotun bölgesel sınırları aşması oldukça önemli. Türkiye, Pakistan ve Mısır dışında İslâm dünyasının diğer ülkelerinden, özellikle de Orta Doğu ülkelerinden anlamlı sesler çıkması gerekiyor.

5. Yerel muadillerin varlığı boykotun etkisini artırıyor. Ama bu noktada aşılması gereken bir eşik var. Yerel şirketlerin artan talebi karşılayacak altyapıları mevcut mu? Global şirketler karşısında daha fazla dolum tesisi açmalı, daha fazla yatırım yapmalılar. Boykotun devamlılığı hep bir soru işareti iken, yerel üreticiler bu riskleri alabilecek mi?

6. Avrupa ve Kuzey Amerika'da doygunluk oranına ulaşmış şirketler için gelişmekte olan ve nüfusu artan pazarlar oldukça çekici. Dünya devlerinin nüfus çoğunluğu Müslüman bu pazarlardan vazgeçmesi imkânsız. Yatırım yapmaya devam edecekler. Yatırımlarının meyvelerini toplamak içinse sabırla boykotun etkisinin geçmesini bekleyecekler.

7. Bu dev şirketlerin beklediğimiz zararı görebilmesi için bizim de sabırlı olmamız gerekiyor. Bir markanın satışlarının düşmesi, mağazalarını kapatması ya da bir ülkeden

çekilmesi bir gecede olmaz. Ancak büyüme hızlarının azalması, yıllık hedeflerin tutturulamaması güzel bir başlangıç olabilir. Kararlılığımız yavaş da olsa bizi beklediğimiz sonuçlara ulaştıracaktır.

Sumud tûfanı içinde tutamayıp gemisini kalbinden Akdeniz'e taşıyanların adı oldu. Belki bir gün dünyanın bütün denizlerinden binlerce Sumud, Nûh'un gemisi gibi zalimleri sular altında bırakacak bir tûfan gibi geçer de mazlumlara umut götürür.

Ne yapsam demeyelim, bazen bir *"HAYIR"* büyük bir başlangıçtır. Ve *"HAYIR"*larımız birleştiğinde kopacaktır o büyük tûfan.

"Ol dedin olduk senden,

Gel dedin geldik sana,

Yaptıklarımız için,

Yapmadıklarımız için,

Elimizi,

Dilimizi,

Allah'ım,

Bağışla bizi,

Bağışla bizi." ●

> *Sumud tûfanı içinde tutamayıp gemisini kalbinden Akdeniz'e taşıyanların adı oldu.*

Dipnotlar:

(1) https://investor.starbucks.com/financials/quarterly-results-and-data/default.aspx

(2) https://corporate.mcdonalds.com/corpmcd/investors/financial-information.html

(3) https://investors.coca-colacompany.com/financial-information

(4) https://www.cci.com.tr/yatirimci-iliskileri/finansal-veriler-ve-sunumlar

(5) https://www.middleeastmonitor.com/20240904-coke-and-pepsi-boycott-over-gaza-boosts-muslim-countries-local-versions/

(6) https://www.coca-colahellenic.com/en/investor-relations/results-reports-presentations.

** Uluslararası Saraybosna Üniversitesi Öğretim Üyesi.*

"Bu Kesik Dansa Karşı" Bir Yol Bulmak Gerekiyor

Sezai KARAKOÇ

Üstad Sezai Karakoç'un dediği gibi bir zamana geldik. *'Ey yeşil sarıklı ulu hocalar bunu bana öğretmediniz'* demişti Hızırla Kırk Saat'in şairi. Kadim gelenekten gelen pek çok şeye aşinayız ama modern zamanların dayatmacılığı neredeyse tüm toplumları derinden etkiliyor. Aile artık çok daha önemli hâle geldi. Batı bireyselliğin üst noktalarını zorlarken İslâm toplumlarının en büyük endişesi artık *'Aile'* korumak. Özellikle bizim gibi ülkeler için kolay olanın zorlaştığı, zorun da kolay hâle geldiği bir zaman diliminde suyun akışına göre inisiyatif alamadan ilerliyoruz.

Sosyal mecraların tüm üretim ve tüketim alışkanlıklarını değiştirdiği, içsel yolculukların bunalımla sınandığı farklı zamanlar. Son yılların en büyük savaşı aileyi başka bir paranteze alıp sapkınlıkların legalleştirilmekle kalmayıp karşı çıkılamaz hâle getirilmesi oldu. Batı için bir özgürlük savaşına dönüşen ama önce kendi içlerini tüketen bu mevzu sadece popüler kültürün bir nesnesi hâline gelmedi, aynı zamanda günlük hayatı da sanat dünyasını da etki alanına aldı. Genç kuşaklar için en çok etkilendikleri popüler figürlerin güçlü yönlendirmesi artık başka renklere alan tanımayacak bir yıkıcılığa dönüştü.

Bizim için aile oldukça önemli. Sadece dinî boyutta değil, kültürel anlamda da ele alınan aile görünür alandaki tehditlere rağmen üzerinde durulmayı hak ediyor. Festival filmlerinden tutun da sinemada izleyiciyle buluşan yapımlarda da tiyatro ve müzikte de resim sanatında da ciddi bir dönüşümün ortasındayken durup bir düşünmek gerekiyor.

70'lerin nostaljik bir tatla hayatımıza bıraktığı Yeşilçam filmleri -*dinle aralarındaki mesafeyi, olumsuzlamayla çoğaltmalarını saymazsak*- çoğunlukla aile teması ekseninde şekilleniyordu. 90'landan günümüze özellikle globalleşen bir iletişim ağı başka bir boyuta kapı araladı. Günümüzde ise bireyselleşmenin getirdiklerine bencilleşmenin de eklenmesi başka bir sorunu ortaya koydu. Hızlı bir toplumsal dönüşüm dindar ailelerin çocuklarını da etkisi altına alıyor. Anne babaların *'biz çektik çocuklarımız çekmesin'* telaşını sosyal mecralar kendi anlayışı çerçevesinde farklı bir seviyeye taşıdı. Ülkemizdeki etki tepki meselesinin geldiği nokta ve hayata inanç eksenli bakanlar üzerindeki tartışmalar arada çocukların da dünyasında savrulmalara yol açtı. Son yıllarda aile eksenli çalışmaların artması, akademik ve sosyal hayatta bu meselenin ele alınması sadece boşanmaların kolaylaşması ve aile-

nin aldığı yaralarla ilgili değil. Daha çok geleceğimizi şekillendirecek çocuklarımızla aramıza ustaca yerleştirilen bariyerleri nasıl kaldırabileceğimiz meselesi de elzem hâle geldi. TV dizilerinde ustaca yerleştirilen *"ailen mi var derdin var"* sorunsalı senaristlerin kendi toplumundan uzak bir dünya kurmalarıyla ilgili değil sadece, beraberinde üniversite hayatından, sosyal yaşama pek çok mecrada da *"demek ki biz yanlış düşünüyormuşuz"* duygunun altını çiziyor. Yalılarda geçen gösterişli hayatlar da kadim şehirlerdeki konaklarda yaşananlar da bilinçaltını tetiklemeyi sürdürüyor.

Bu alanda birçok seferberlik örnekleri görmeye başladık ama galiba sanatsal çabaların da zamanı geldi. Sinemalar eskisine göre toplum hayatında etkin değil, rakamlar bunu gösteriyor elbette de pandemi sonrası altüst oluşun da bir sınırı var. Her mecrada ciddi çalışmalar yapmak gerekiyor. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın çalışmaları bu anlamda kıymetli. Sivil toplumla birlikte yapılan çalışmalar çok önem arz ediyor ama özellikle popüler alandaki çalışmaların hızı karşısında bürokratik tutumlar yetmeyebiliyor. Sinemada ve televizyon dünyasında, dizilerde daha etkin olmak gerekiyor. Özellikle aileye yönelik filmler için bir çalışma yapmanın zamanının geldiğini düşünüyorum. Bütçeler yapılırken aileye yönelik filmlere yönelik desteklerin artması hem sektörel yabancılaştırmayı azaltır hem de sinema sektörünü yeniden aile merkezine alabilir. Ailecek izleyebileceğimiz filmlerin artması dışında ailecek toplum önünde konuşabilecek oyuncuları da görmek herhalde her birimiz kıymetli olacaktır. Aile etkinliklerindeki tanıdık yüzleri artırmanın ve aileyi tekrar hayatın merkezine alabilmenin yolu sinema dünyasında bir değişimden geçiyor. *'Bu kesik dansa karşı'* bir yol bulmanın vakti geldi de bizi elemeye başladı bile. ●

"Filistin Bir Sınav Kâğıdı, Her Mümin Kulun Önünde"

Cahit Zarifoğlu

Cahit Zarifoğlu'nu neden çok severiz? Hepimizin çok önemli cevapları vardır elbette. Ben onun duyarlılığını severim. Sadece şiirleri değil, gazete ve dergilerde yazdıkları da çok kıymetlidir. Abdurrahman Cem, Ahmet Sağlam, Vedat Can olarak yazdıkları bugün bile değerini kaybetmedi, gelecekte de yitip gitmeyecek. Zarifoğlu, *'Filistin bir sınav kâğıdı, her mümin kulun önünde'* derken sadece o günün acılarını hatırlatmıyordu bize, hep hatırımızda tutmamızı gerektirecek bir düsturu da önemsetiyordu. Özellikle Gazze'de son iki yılda yaşananlar acıyı katmerledi ve tüm dünyanın vicdanında derin sızılar oluşturdu. Siyonist merkezin sıkı kontrolündeki Hollywood bile birçok oyuncunun İsrail'in zalimliğine karşı isyanına şahit oldu. Büyük yapımlardaki oynayacakları roller bile iptal edildi ama çoğu yılmadı. Güçlü bir baskı altındaki Avrupa'dan da sesler yükseldi, dünyanın en önde gelen üniversitelerinden de festivallerinden de. Özellikle dijital mecralara yönelik baskı artırıldı. Çocukları dahi acımasızca katleden İsrail'in eli kanlısı Netanyahu, TikTok'un satışından tutun, X'in kontrol altına alınmasına gidecek şekilde baskılarını artırdı. ABD'nin ve etkili pek çok ülkenin halkı tepkilerini çoğaltırken medyanın suskunluğunu sağlamak için büyük planlamalar devreye sokuldu. Özellikle dijital geçmişin silinmesinden tutun, tüm mecraların kontrol altına alınmasına kadar çok sayıda kurgu hayata geçirilecek ama gerçeğin önüne geçmek artık mümkün değil. Bunu bildikleri için etkiyi azaltacak yollar aranıyor.

İsrail tüm maddî ve kurumsal güçleri harekete geçirse de cin şişeden çıktı bir kere ama bizim de yapmamız gereken çok işler var. Biz derken sadece ülkemizi ya da İslâm dünyasını kastetmiyorum. Cumhurbaşkanımızın bu konuda işaret fişeğini çaktığını ve dünyadaki hareketliliğin bizi de içine alacak şekilde genişleyeceğini düşünüyorum. Bunu sağlamak için yöntem değiştirmek gerekiyor. Özellikle sinema dünyasında ortak çalışmaların çoğalması acil önemde. Oscar'a ve Avrupa'daki festivallerdeki ödüllere uzanan Filistin ve dostlarının sinemadaki gücünü kendi gücümüzle birleştirmemiz şart. Özellikle Javier Bardem ve Liam Cunningham gibi isimlerin dâhil olacağı uluslararası standartlarda yapımlara imza atmanın zamanı geldi. TRT ile Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın verdiği destekleri artırmak ve yeni sinema fonları oluşturmak için çaba göstermeli. Özellikle Doha Film Festivali ve ülkemizdeki Boğaziçi Film Festivali'nde öne çıkan yapımların sayısını ve etkisini artırmak, dünyanın insanlık adası Türkiye ile dünyanın vicdanı Gazze'nin sanatsal formda daha çok görünür olacağı kapıları zorlamak sadece bize düşen bir görev değil zorunluluk hâline gelmiştir. ●

Sanattan Tevhide ya da "Kapı"yı Bulabilecek miyiz?

Bazı çalışmalar vardır, yapılmasını istersiniz ama bir yandan da ne sonuç çıkacak ki diye dertli bir duruma kendinizi düşürürsünüz. Özellikle davet edildiğim ya da gazeteci olarak takip ettiğim çalıştaylarda daha çok yaşarım bu duyguyu. Bir tarafım kıtalar dolaşır, sınırlar aşar, öte yanım bulunduğum yerin derinleşmesini izler, acaba yine hapsolacak mıyız yoksa kanat çırpabilecek miyiz diye sorar durur. *"Sanattan Tevhide Çalıştayı"*nda da aynı hâlin hisleriyle doluydum. Gün boyu Rami Kütüphanesindeki oturumlara kulak misafiri oldum, hocaları dinledim, önce kendi üzerlerinde bir heyecan var mı ona bakmak istedim. Elbette bu tarz toplantılardan hemen bir sonuç beklemek doğru değil, zamanla yoğrulacak, sabırla pişecek ve demini alacak konuşulanlar. Eksiklere bakılacak, fazlalıklar budanacak, tartışılan konular bir çerçeveye oturtulacak ve kitaplaşacak. İstanbul Medeniyet Enstitüsü iş birliğiyle düzenlenen çalıştayda değerlendirmesini aldığımız İstanbul İlim ve Kültür Vakfı Başkanı Said Yüce'nin şu tespiti önemli: *"Son 200, 300 yıldır Batı'dan gelen materyalist, pozitivist akımlara bir de bilim dili ambalajı geçirmişler. En basit bir şeyin bile bir sandalyenin, bir masanın, bir binanın, bir caminin,*

bir güzel bir yapının, her şeyin bir mimarı var. Nasıl bu kâinat da kendi kendine olabilir? Sanat da insanoğlunun ilgilendiği, gönlünü, kalbini en yakın hissettiği gönlünde pencereler açan, edebiyattan musikiye ve resme temas ediyor. Ama bizim eksik kaldığımız şey varlıklarla, kâinatla ve çevremizle ilişkilerimizde bunları yapanı bilmemek. Biyoloji, fizik ve kimya derslerinde anlatılan her şey doğru. Ama büyük bir eksik var. Bunları kim yapmış? Kimin eseri olduğu yok, yani fail yok."

Dünya Festivallerinin Senaryo Kapısı: 12 Punto

Ülkemizde 7 kez düzenlenen önemli bir etkinlik var. İlkinden itibaren her yıl özellikle katılmaya çalışıyorum. Sadece sektörün dinamiklerini öğrenmek, yeni gelişmeleri takip etmek için değil, oraya dâhil olan yönetmenlerin, senaristlerin ve kısa filmci gençlerin heyecanlarını da hissedebilmek için. Türkiye'nin en büyük senaryo geliştirme ve ortak yapım platformu olan *'TRT 12 Punto'* platformundan bahsediyorum. İbrahim Eren döneminde başlatılan etkinlik şu anki TRT Genel Müdürü Mehmet Zahid Sobacı tarafından da sahiplenildi. Başlangıcında Cemil Yavuz'un büyük emek verdiği organizasyonda Faruk Güven ismini özellikle belirtmek gerekiyor. TRT Sinema Müdürü Güven, dünyanın önemli festivallerini yakından takip ediyor ve kurduğu iyi iletişimle geleceğin sinemacılarının kıymetli isimlerle tanış olmasını sağlıyor. Oscar Ödülleri'ni veren Sinema Sanatları ve Bilimleri Akademisi'nin Başkanı John Bailey, 12 Punto'da ilk yılın konuğuydu. Sundance Film Festivali Programcısı Ana Souza, Golden Globes Başkanı Helen Hoehne, Cannes La Fabrique Cinema Başkanı Thibaut Bracq, Wim Vanacker, Red Sea Film Fonu Direktörü Emad Eskandar, FIPRESCI Başkanı Ahmad Shawky, Berlin Film Festivali Avrupa Film Marketi Direktörü Dennis Ruh, Doha Film Enstitüsü üst yöneticisi Fatma al-Remaihi bugüne kadar büyük gelişim gösteren etkinliğin öne çıkan isimleri oldu. Çırağan Sarayı'nın bahçesinde gerçekleştirilen açık hava film gösterimleri ve Feriye'de düzenlenen masterclass ve diğer etkinlikler 2019'dan beri düzenlenen 12 Punto kapsamında pek çok genç senarist için uluslararası festivallerin önemli isimleriyle buluşmalar büyük bir deneyim oluşturdu.

TRT sadece 12 Punto etkinliğiyle de kalmıyor, birçok uluslararası film festivaline ortak yapımlarla gidiyor. Bu sinemasal güç birliğinin oluşması hem

sektör hem de sinemamız açısından özel bir sinerji ortaya çıkarıyor. *"Quiet Life"*, *"March to May"*, *"Shambhala"*, *"Made in EU"*, *"Klondike"* farklı ülkelerin sinemadaki yansıması olarak dikkat çekti. "Bir Düş Gördüm", *"Gülizar"*, *"Kanto"*, *"Güneşin Altında Yeni Bir Şey Yok"*, *"Kesilmiş Bir Ağaç Gibi"*, *"Tavşan İmparatorluğu"*, *"Palestine 36"*, *"Rahma"*, *"Mavi Kuş"*, *"Looping"* ve *"Aldığımız Nefes"* gibi yapımlar da ülkemizde şekillenen ve dünya festivallerine yayılan önemli projeler oldu.

Mütevazı adımlarla başlayıp etki gücünü oluşturmaya doğru giden sinemamıza bu katkılar artarak devam etsin ki geleceğin sinemacıları 'sınırlara hapsedilen' çizgileri dağıtabilsin, sinemada söz söyler hâle gelebilsinler. ●

Hattat Mehmet Arif Vural, yola çıkarken sanatımız ve tevhid inancı nasıl bağlantı kurabilir diye düşündüklerini söylüyor ve sorusunu ekliyor: *"Sadece geleneksel sanatlar olarak değil, bütün sanat dallarını tevhid yönüne nasıl kanalize edebiliriz?', 'Bunun felsefesini, bunun manifestosunu nasıl yazabiliriz?"*

Prof. Dr. Turan Koç, Neyzen Ender Doğan, Küratör Mehmet Lütfi Şen, Dr. Öğretim Üyesi Muhammet Altıntaş, hattat ve akademisyen Prof. Dr. Fatih Özkafa'nın aralarında olduğu farklı disiplinlerden çok sayıda isim bir araya geldiler ve *'Sanatta tevhid'* konusunu detaylandırdılar. Çalıştay'ın açılış konuşmasında Prof. Dr. Mahmut Erol Kılıç'ın şu ifadelerine ilişelim ve yürünecek yol hakkında kanaatimizi netleştirmiş olalım:

"Sivas Divriği Ulu Camii'nin tasarımına bir de Taçkapı'sına bakın. Binanın etrafında dolaşın, etraf, duvarlar sade. Hiçbir sanat eseri yok, düz duvar ve sadece kapı muhteşem. Acaba sadece kapı ustası mıydı orada çalışan? Duvar ustası sanatçı değil miydi? Hayır, orada bir felsefe var, giriş çok önemli. Maneviyat erbabı derler ki 'kapıyı bul' sadece. Yine bir benzetmeyle, lokomotifi rayın üstüne oturtmak. Bu vagon rayın üstünde değilse, itsen de gitmez, hızlı tren de desen gitmez. Ama rayın üstüne oturtursan o elbet bir gün yerini bulur."

Başlangıçlar önemlidir, ama en çok da sorulacak sorular. Bir kere sormaya başladınız mı yol alınır, kapı bulunur. Yeter ki istikamet üzere yola çıkın, *'kapıyı bulun.'* ●

"Üsküdarlı Falanca ve Feşmekanları"ndan Tarihle Nefes Alan Ansiklopedi Maddelerine

Ali ile ortak dostlarımız vesilesiyle tanıştım. Ressam, sanat yönetmeni Numan Noyan onlardan biridir. Bana dostunu söyle demişler. Cins dergisini takipteyseniz *'Yeni İstanbul Ansiklopedisi'*ne aşinasınızdır. İstanbul'u gezecekseniz onun tarihi ark planıyla adımlayacaksınız ki Reşad Ekrem Koçu'nun İstanbul Ansiklopedisi'nin nefes almaya devam ettiğini hissedesiniz.

İlk kitabı *'Yer Kızıl'*, II. Abdülhamid dönemine götürüyor okuru, Bir yangın sarıyor her yeri, tulumbacılar dört bir koldan yangını söndürüyorlar ama dumanlar dağıldığında ortaya faili meçhul bir ceset çıkıyor. Entrika dolu dünyada serüveni heyecanla takip ederken bir yandan da etrafı seyre dalıyorsunuz. Çünkü bu roman sadece masa başında yazılan bir kurgu kitap değil. Hikâyeye karışan sokaklar, yaşanan hayatlar, şahitler gerçek. Aradan asır da geçse o yollardan gidilen maceralar sahneye bir meddahın girmesiyle nasıl dönüşüyor, gösteriyor bize.

İkinci kitap biraz daha netleştiriyor maceranın bize dönük yüzünü. *"Üsküdarlı Falanca ve Feşmekanları"* kurguya sadece geçmişin tarihi atmosferini değil bugünü de dâhil ediyor. Kitabındaki karakteri her rüyada veya aynı rüya içinde zaman atlamalarıyla farklı karakterlere büründüren Sürmelioğlu, eserde haritalama da yapıyor.

Ali'ye bir rota çiz, o yolları birlikte gezelim dedim. Heyecanla paylaştı. *"Yokuş yukarı Doğancılar'a doğru yol aldığınızda karşınıza Üsküdar Mevlevihanesi çıkar. Mevlevihane aslında 1800'lerin sonları, 1900'lerin başlarına kadar faaliyeti yoğun olarak devam etmiş, İstanbul'daki dört büyük Mevlevihane'den bir tanesi. Şu an orası bir vakıf. Oradan çıkıp devam ettiğinizde küçük bir İmrahor Camimiz, önünde bir sadaka taşı var. Sağa doğru döndüğünüzde az aşağıda, bu sefer karşımıza bizim Ayazma Camisi çıkar. Ayazma Camisi'nin hemen yanındaki sokak, Ressam Hoca Ali Rıza sokağı. Asker ressamlar kuşağındaki muhteşem büyük ressamlarımızdan bir tanesi. Ayazma Camisi'ne girmek istediğinizde hemen arka tarafta iki tane kapı var. Bir taraftan giriyorsunuz, bir taraftan çıkıyorsunuz. Ben oradan her geçtiğimde aslında Aşık Veysel'i anıyorum. İki kapılı bir han gibi. Çok kısa bir aralık ve orada bir mezarlık var. Mezarlıkta bir tane meşhur, herkesin İstanbul'da kalan son yeniçeri mezar taşı zannettiği bir mezar taşı var.*

Oysa bu çuhadar mezar taşı. Ayazma Camisi'nden çıktıktan sonra oradan aşağıya indiğiniz zaman Kız Kulesi. Çok kısacık bir rotanın içinde, biz aslında farklı zaman diliminden, yani 2025'den 1700'lere gidiyoruz."

Ali'yi daha yakından tanımak isterseniz eczanesinde ilaçlarla dolu vitrinde özel oluşturulan köşedeki kitaplara bakabilirsiniz. Ben baktığımda Gazzali'nin *'İnsan Nasıl İnsan Oldu'*, İzzet Ziya'nın *'Edebiyatı Tuvalle Buluşturan Ressam'*, Diogenes'in *'Nasıl Hayır Denir?'*, Ayben Girgin'in *'Çocuklar İçin Atname'*, Murat Özkan ve Mesut Karakulak'ın editörlüğünde *'Türk'ün Türk'le Savaşı'* ile M. Ertuğrul Düzdağ'ın hazırladığı *'Barbaros Hayreddin Paşa'nın Hatırları'* kitapları vardı. Evet, fark ettiğiniz gibi kendi kitabı vitrinde değil. Bu yazı da o sebeple yazıldı. Okuru olarak biz keşfedelim istedim. Muhabbetine de denk gelirseniz değmeyin keyfinize. Karşınıza sergilerde de çıkabilir. Editörlüğünü yaptığı *"Kubbe: Filistin Zaman Tüneli"* bunlardan biri.

Bakalım ecza ve kimya dünyasından da bir eser çıkacak mı? ●

FİLİSTİN SİNEMASININ ÇOK KATMANLI HİKÂYESİ:

HAFIZA, DİRENİŞ VE MEKÂNIN DİLİ

Nevres ebû SALİH*

Filistin sineması, yalnızca bir sanat alanı değil; aynı zamanda bir halkın hafızasını taşıyan, direnişini görünür kılan ve kimliğini yeniden üreten çok katmanlı bir anlatı alanıdır. Filistinlilerin yaşadığı coğrafî bölünmüşlük, farklı deneyimler ve siyasî koşullar, sinemanın biçimine ve içeriğine de belirgin bir şekilde yansımıştır. Bu nedenle Filistin sineması, tek bir çizgi üzerinden değil Gazze, Batı Şeria ve Filistin içi *(1948 toprakları)* gibi birbirinden farklı mekânlarda gelişen üç ana damardan beslenir. Her bir bölge, kendi gerçekliğini, kendi çatışmasını ve kendi belleğini kameraya taşır.

Batı Şeria Sineması: İşgal ile Günlük Yüzleşmenin Sinematografisi

Batı Şeria'da üretilen filmler, işgalle doğrudan yüz yüze yaşamanın getirdiği sert gerçekliği perdeye taşır. Bu sinema, İsrail kontrol noktaları, yerleşimci saldırıları, askerî baskınlar ve toprak gaspı gibi günlük hayatın değişmez unsurlarını merkezine alır. Buradaki yönetmenler, Filistinlinin neredeyse her gün karşılaştığı bekleyişi, engellenişi, aşağılanmayı ve hayatta kalma çabasını belgesel gerçekçiliğine yakın bir anlatımla sunar.

Batı Şeria sinemasının en belirgin özelliği, *"küçük detayların büyük hakikati"* ortaya koymasıdır. Bir annenin kontrol noktasında bekleyişi, bir öğrencinin okula ulaşmak için saatlerce yol arayışı, bir çiftçinin arazisine ulaşmasının engellenmesi... Bu anların her biri, Filistinli olmanın ne anlama

geldiğini çarpıcı bir biçimde gözler önüne serer. Bu nedenle Batı Şeria sineması, politik olduğu kadar insanî bir sinemadır; büyük sözler yerine, hayatın kesintiye uğramasını anlatır.

Gazze Sineması: Kuşatmanın, Direnişin ve Yıkımın Sesinden Doğan Bir Anlatı

Gazze'de sinema, üç büyük savaştan, sürekli bombardımandan ve 18 yılı aşkın bir ablukanın içinden yükselmiştir. Bu nedenle Gazze sinemasının dili daha yüksek perdeden konuşur; direniş, kolektif dayanışma, şehadet, yıkımın tanıklığı ve yeniden inşa temaları merkezde yer alır. Gazze filmleri çoğu zaman hem belgesel hem sinema dilini birleştiren hibrit yapılar olarak karşımıza çıkar. Çünkü burada hayat ile ölüm arasındaki ince çizgi, sinemayı da belgesel tanıklığına zorlar.

Gazze'den çıkan yapımlarda sıkça görülen *"teşvik edici ton"*, aslında bölgenin sosyopolitik gerçekliğinin bir sonucudur. İnsanlar her gün ölümle yüzleşirken, sinema da doğal olarak direnişi bir yaşam biçimi olarak işler. Aynı zamanda çocukların travması, kadınların ev içi dayanıklılığı, enkaz altında kalan evlerin hafızası gibi temalar, Gazze sinemasının insanî derinliğini besler. Bu nedenle Gazze sineması hem tanıklık eden hem direnen hem de geleceğe bir iz bırakan bir sinema olarak öne çıkar.

Filistin Sineması (1948 Toprakları): Kimliği Silme Çabalarına Karşı Sessiz Ama Derin Bir Direniş

Filistin içindeki sinema ise çok daha farklı bir mücadele biçimini sahneye koyar. Buradaki yönetmenler, 1948'den bu yana süren kimlik aşındırma, kültürel silme, dil kaybı, toprakların kamulaştırılması ve siyasal marjinalleştirme politikalarının gölgesinde üretim yapmaktadır. Bu nedenle Filistin içi sineması, yüksek sesli bir direnişten ziyade, gündelik hayatın sessiz çatışmalarını ortaya koyar.

> *Batı Şeria sinemasının en belirgin özelliği, "küçük detayların büyük hakikati" ortaya koymasıdır.*

Buradaki anlatılar genellikle şunları konu edinir:

İsrail tarafından *"azınlık"* olarak tanımlanan Filistinlilerin kimlik mücadelesi;

Arapça dilinin korunması, aile yapısının dönüşümü, mülksüzleştirme ve sessiz göç, çocukların kimlik karmaşası, belleğin aile içinde nasıl aktarıldığı bu sinemada mekân çok önemlidir. Evler, sokaklar, eski mahalleler, yok olan köylerin izleri... Hepsi, seyircinin önüne tarihsel bir hafıza alanı olarak çıkar. Yönetmenler, çok büyük sözler söylemeden, günlük hayatın içindeki çelişkilerle Filistinlilerin var olma mücadelesini anlatır.

Sinemanın Filistin Coğrafyasındaki Çoklu Paradigmaları

Bu üç farklı coğrafî alan, Filistin sinemasının neden tek bir çizgide tanımlanamayacağını açık bir şekilde gösterir.

1- Batı Şeria, işgalle yüz yüze, günlük baskının sinematografisini oluşturur.

2- Gazze, kuşatma ve direniş içinde bir kolektif hikâye anlatır.

3- Filistin içi kimliği silme çabalarına karşı sessiz ama güçlü bir kültürel direniş üretir.

Bu çeşitlilik, Filistin sinemasını benzersiz kılar. Farklı bölgelerden gelen anlatılar bir araya geldiğinde, Filistin halkının bütünlüklü bir hikâyesi ortaya çıkar: acı, direniş, umut, kayıp, yeniden doğuş ve hafızanın inadı.

Filistin Sinemasının Tarihsel Rolü: Tanıklık ve Hafıza İnşası

Filistin sineması yalnızca politik bir sinema değildir; aynı zamanda kaybedilen mekânın yeniden kurulmasıdır. Kamera her zaman bir tanık görevi görür:

Kaybolmuş köylerin isimlerini saklar. Yıkılan evlerin hafızasını taşır. Şehidleri unutturmamaya çalışır.

Mültecilerin hikâyelerini yeni kuşaklara aktarır. Bu nedenle Filistin sineması hem bir arşiv hem bir mahkeme hem de bir toplumsal hafıza bankasıdır. ●

** Filistinli Yönetmen.*

Muhammed Ensar SÖZGEN

GAZZE'NİN TARİHİ ÜZERİNDEN MEDENİYETİN İZİNİ SÜRMEK

Hz. Ömer Mescidi'nin Gölgesinde

Şehirler, asırlara yayılan hikâyelerini yalnızca sokaklarında saklamaz; ruhlarını en çok mâbedlerinde gösterirler. Çünkü mâbedler, bir toplumun tarih boyunca inşa ettiği hafızanın en berrak aynasıdır. Taş ve kubbe olmanın ötesinde, çağların tortusunu, medeniyetlerin nefesini, insanların duasını bir arada taşırlar. Doğu Akdeniz'in dar kıyısında yer alan Gazze de böyledir. Bugün çoğu zaman savaşın gölgesinde anılan bu şehir, hakikatte insanlık tarihinin en eski medeniyet sahnelerinden biridir. Onu anlamak ise yalnızca siyasetin karanlık tünellerinden değil, şehrin kalbinde asırlardır duran özellikle Hz. Ömer Mescidi'nin gölgesinden geçer.

Bu mescit hem Gazze'nin hem de bütün Filistin coğrafyasının hafızasını okumanın en iyi yollarından biridir. Mescidin önünde durduğunuzda, etrafını saran sokaklar yalnızca bugünün yorgunluğunu değil; binlerce yıllık bir şehrin derinliklerde saklanan nefesini de taşır. O nefes, medeniyetlerin yükselişini de çöküşünü de görmüştür.

Gazze: Doğunun Kapısı, Tarihin Eşiği

Gazze, coğrafî olarak küçük görünse de tarihî olarak çok büyüktür.

Bu şehir Mısır'dan Mezopotamya'ya, Şam'dan Akdeniz'in engin sularına, Afrika'nın güneyinden Anadolu'nun kuzeyine kadar uzanan yolların tam ortasında duran bir eşik mekândır.

Yerleşim tarihi MÖ 3. bine dayanan bu şehir; Mısırlılar için Gazze, Asya'ya açılan kapıydı; Asurlular için ele geçirildiğinde tüm Filistin topraklarının hâkimiyeti anlamına geliyordu; Bâbilliler için Akdeniz'e açılan bir limandı, Persler için ticaret yollarının omurgasıydı.

Bu sebeple Gazze'nin tarihi, bölge tarihinin özetidir. Peygamberlerin yolları da bu şehirden geçti; sahâbîlerin bir kısmı buraya uğradı, bazıları burada vefat etti; âlimler burada ders halkaları kurdu, tüccarlar burada pazarlar açtı; ordular bu kapıdan içeri girdi ve dışarı çıktı. Bu yüzden tarih

boyunca hiçbir dönem Gazze'nin önemi kaybolmadı. Her imparatorluk Gazze'yi anladı, Gazze'yi almak istedi ve çoğu zaman şehri almadan Filistin'i tamamlanmış saymadı.

Ve bütün bu akış, şehrin kalbinde duran bir gerçeği hep korudu: Gazze, coğrafya olmaktan çok bir eşiktir.

Hz. Ömer'in (ra) Şehre Mührü: Bir Fethin Ahlâkı

İslâm orduları Gazze'ye ulaştığında şehir, Roma-Bizans idaresinin yorulmuş ve yıpranmış hâliyle karşılar onları. Fakat Gazze'nin fethi, tarihte *"yıkım getiren fetihler"den biri olarak değil aksine bir "ihya hareketi"* olarak yerini alır. Bu durum Hz. Ömer'in *(ra)* yönetim anlayışıyla doğrudan ilgilidir.

Fetih sırasında şehirde büyük bir çarpışma yaşanmaz; halkın önemli bir kısmı Müslümanlarla anlaşmayı tercih eder. Böylece Gazze yeni bir döneme girerken önceki dönemlerin bütün izleri bir anda silinmez. Aksine, önceki izlerin üzerine yeni bir katman eklenir, hafıza korunur.

Bu yaklaşımın mimarî sembolü Hz. Ömer Mescididir. Bugün şehrin merkezinde yer alan bu mescidin bulunduğu alan Bizans döneminde bir kiliseydi. Fetihten sonra Müslümanlar bu yapıyı tamamen yıkmaz; yalnızca bir bölümünü mescide dönüştürür. Geri kalan bölümler şehir halkının ihtiyacına göre değerlendirilir.

Mescit, şehrin inanç haritasında yeni bir sayfa açarken, önceki inanç geçmişini yok etmeden dönüştürmüş; böylece şehir hafızası kesintisiz biçimde devam etmiştir. İşte bu sebeple Hz. Ömer Mescidi, Gazze'nin yalnızca dinî değil; tarihî, kültürel ve sosyal hafızasının merkezidir.

Mescidin Katmanları: Hafızanın Taşlara İşlenmesi

Gazze'nin yaşadığı her dönem değişimi, Hz. Ömer Mescidi'nin duvarlarında bir iz bırakır.

> *Gazze, tarihin en çok kuşatma gören şehirlerinden biridir. Ancak bu şehirde yıkım ne kadar büyük olursa olsun, yeniden doğma iradesi her zaman daha büyük olmuştur.*

Bu sebeple mescide bakmak, bir bakıma şehrin tarihini taş taş okumaktır.

- Eyyûbîler döneminde şehir Haçlıların izlerinden arındırılırken mescit yeniden inşa edilmiş; Selâhaddin'in Kudüs'ü fethetmesinden sonra Gazze de İslâm şehir mimarisiyle buluşmuştur.

- Memlûklar, Gazze'yi askerî ve ticarî bir merkez hâline getirirken mescidi genişletmiş; cami-medrese-han üçlüsünü bir araya getiren bölgesel bir çekim noktası kurmuştur.

- Osmanlılar ise şehri bir sancak merkezi olarak düzenlerken mescidi kapsamlı bir onarımdan geçirmiş; vakıf sistemiyle mescidin idaresini kurumsallaştırmıştır.

- Modern çağdaki saldırılar, özellikle 20. yüzyıl sonrası bombardımanlar, mescidi defalarca tahrip etmişse de her yıkımdan sonra yeniden ayağa kalkmıştır. Ama ne yazık ki 7 Ekim olaylarından sonra Gazze'nin birçok asırlık camileri yok oldu ve bunlar arasında Hz. Ömer Mescidi de bulunuyor.

Bugün şehrin yıkım görüntülerine rağmen 7 Ekim olaylarından öncesine kadar mescidin ayakta kalışı, Gazze halkının asırlardır sürdürdüğü varlık mücadelesinin en somut delilidir. Çünkü mabetler sadece beden değil, ruhun mekânlarıdır.

Gazze: Bir Şehrin Küllerinden Doğan Medeniyet Arayışı

Gazze, tarihin en çok kuşatma gören şehirlerinden biridir. Ancak bu şehirde yıkım ne kadar büyük olursa olsun, yeniden doğma iradesi her zaman daha büyük olmuştur.

İskender geldi, yıktı; şehir yeniden ayağa kalktı. Asurlular geldi, sürgün etti; Gazze tekrar kuruldu. Roma ve Bizans onu bir sınır şehrine çevirdi; o yine ticaret yollarının kalbi olmayı başardı. Haçlılar harap etti; Selâhaddîn-i Eyyûbî şehri yeniden diriltti. Modern çağda bombardımanlar, abluka ve saldırılar şehrin göğsünü parçaladı; ama Gazze yine ayakta kaldı.

Gazze'de bugün her sokak, her duvar, her taş adeta şöyle der: *"Ben çok gördüm; yine de ayaktayım."* Bu, bir şehrin değil; bir medeniyetin direnci, iman gücü ve sabır iradesidir.

Bugün Gazze'de yıkılan her bina, aslında bu ruhu hedef alır. Her bombardıman, yalnızca bir duvarı değil; bir tarihin sürekliliğini kırmayı amaçlar. Gazze'yi anlamak, bir modern çatışmayı anlamak değildir. Gazze'yi anlamak, bir medeniyetin kendini koruma mücadelesini okumaktır. Bu şehirde sadece binalar hedef alınmıyor; üç bin yılın üzerinde bir şehir hafızası, insanlık mirası, duayla yoğrulmuş bir ruh hedef alınıyor. Ve bu ruhun tam merkezinde, yüzyıllardır durduğu yerde durmaya devam eden bir mâbet vardı: Hz. Ömer Mescidi.

Bu sebeple Gazze'ye bakarken yalnızca bugünün karanlığını değil; asırlar boyunca ayakta kalan kubbelerin altında yankılanan duayı, iradeyi ve hafızayı da duymak gerekir. Çünkü bazı şehirler, taşlarla değil; sabırla, dirençle, imanla ve hatırayla ayakta kalır. ●

ASIM'LA YOLCULUK: ÇAĞLARI AŞMIŞIZ BİZ

Bünyamin YILMAZ*

Uzak diyarlarda aynı şarkının içindeydik. O Amasya'dan yazıyordu ben Düzce'den. Tanışmadan önce isimlerimiz birbirimize âşinaydı. İstanbul'da yolarımız kesiştiğinde bizi birbirimize bağlayan kavşak noktaları daha da görünür olmuştu. Edebiyatın, sanatın, dostların olduğu her yerde selâmlaşmalarımız görünmez bağlarımızı aşikâr olana bağlamıştı artık.

Fatih Camii'nin avlusundaki Sahn-ı Semân Medresesi'ndeki yurt odalarımızda hem üniversite için hem de ülkemizin geleceği için hazırlanıyorduk. Çoğu zaman Vezneciler'e yürüdüğümüz yol okul derslerini aradan çıkarıp bizleri kültür ortamlarına bağlıyordu. Asım'la böyle zamanlarda karşılaşıyor yol nereye götürüyorsa oraya ilerliyorduk. Bir taraftan dersleri bahane edip uzak durduğum sahne ve radyo için de mücadeleyi sonlandırıyordum. Altunizade'deki dersler bizi Adım Sahnesi'ne dolayısıyla çocukluğumdan beri tiyatro sahnesinde ilgiyle takip ettiğim Hasan Nail Usta'nın yanında ulaştırıyor, yeni dostluklar ve güzel bir ekiple yola çıkıyordum. Üsküdar'da bir öğrenci evinde dostlarla ve Asım'la buluşuyor eksik gördüğümüz ne varsa aradan çıkarmaya çalışıyorduk. Aslında sadece Asım değil, bir arayış içinde olduğumuz diğer dostlarla da uzun yollara çıkıyorduk. Diğerimiz Erciyes Dağı'ndan akan ırmakları okumalarına katan sevgili Mahmut Bıyıklı'yı da anmam gerekiyor. İçimiz kaynıyordu ve ben daha çok içsel ilerleyişle yoluma devam edip, ustamdan izinle gazetede sanat

sayfası hazırlamaya başlarken yıllar sonra Türkiye Yazarlar Birliği'nde yolumuz kesişiyor. Asım'la ezgilerin, Zarifoğlu'nun ve mizah dergilerine olan merakımıza Mahmut'la sosyal heyecanları katarak ilerliyorduk. O yol bugünlere geldi.

Asım'ın muzip bir tarafı vardı. Sayfalar içinde gazetede haberle boğuştuğumu görünce önüme Biat'ı uzattı. Önce Üstad Sezai Karakoç'u yazdırdı ardından bizi Cağaloğlu'nda buluşturdu. Değişmeyen geleneğimiz ise her 7 Haziran'da Küplüce'deki Cahit Zarifoğlu'nun mezarı başıydı. Heybesinde sadece kitaplar ve dergiler taşımazdı, aynı zamanda *"beyaz haberler"*i vardı. Sonra ezgiler geldi. O kadar benzerdik ki Çin Seddi'ne çıktığımızda o uzun yolları birlikte yüksek sesle *"çağları aşmışız"* diyerek, ezgiler söyleyerek dolaştık: *"Düşmez dilimizden sökülmez kalbimizden en kutlu sözdür bu Lâ İlâhe İllallah."* Asım burada bir farklılık yapar ezgileri tenor gibi söylerdi. Kendimizi ne kadar kaptırıp gittiğimizi Çin Seddi'nin çeşitli milletlerden ziyaretçilerinin alkışlarından sonra fark ederdik. Dilimizi bilmeseler de heyecanımız ve coşkumuzdan inanarak söylediğimiz güzel sözlerimiz olduğunu anlıyorlardı.

Yolumuz Anadolu'ya varırdı. Bursa'da da Maraşta'da Dursunbey'de de değişmezdi. Suçıktı'da şairlerimizi dinlerken içimizden ezgilerle eşlik ederdik onlara.

Düzce yıllarımda dergileri sıkı takip eder, evimizin tavan arasından çıkan bir dergi ile 70'lere yolculuk yapardım. Sonra çok az çıkan Dinazor, ardından Fit, Filit ve nihayet Cıngar. Hasan Kaçan'la da Ustura ve Arıza geldi. İsim isim takip ettiklerim vardı 90'ların yazar ve çizerleri arasında. Sonra Asım bir sürpriz yaptı ve o isimlerden içlerinde heyecanı kalmışları bulmuş ve yeni bir yola çoğumuzu ikna etmişti. Cafcaf

> *Asım sadece satırlarda yaşamıyordu, hayatımızın tam ortasında fark ettirmeden yanımızda duruyordu.*

böyle çıktı. Önce Genç dergisinin eki oldu sonra bağımsızlığını ilân etti. Ünal Şemsi Batur dostumuzla uzun bir süre devam ettik dergiye. Sonra Hacamat geldi, gençler el attı ve Asım okumalarına ve artık kitaplaşma aşamasındaki çalışmalarına döndü. Önemli etkinlikler organize etti. Bu arada yine bizi bir araya getirecek yöntemler buldu. Aynı zamanda sessizce öğrencilerini kazandırdı matbuat ve ilim dünyasına. Aynı ruh ikliminden çoğu ismi birbirlerine tanış eyledi, hiçbirini boş bırakmadı. İnternet dünyasında yeni bir denemeye girişti. Dünyabizim'le başka bir külliyatın kapılarını aralattırdı çoğu eli kalemde olan gençlere. Yazar dostlarını da yalnız bırakmadı, Kitap Postası'nı çıkardı. Dergi fuarları düzenledi. Marmaray durağında, Üsküdar Meydanı'nda çimenlikler üzerinde ve başka mekânlarda *"Hızırla 40 Saat"* programları yaptı. Hep bir yerlere yetişir gibi yaşadı.

Hayatımız hep güzelliklerle gitmedi, işsiz kaldığımız, yorulduğumuz dönemler oldu. Öfkemizi sakinlik-

le okuyan o oldu. Tartışmalarımızı o dindirdi. Hayatımızda yolunda gitmeyenleri ince bir seziyle takip etti, yeni yollar aradı. Hakkını teslim etmem gerekiyor. Hani Hızır gibi yetişmekten bahsederler ya öyle oldu. Uğradığımız haksızlıklar, mağduriyetlerde, karınca kararınca bizi mahcup hissettirmeyecek şekilde yanımızda durdu. Kiralık ev aradığımızda yağmurlu bir günde saatlerce yüksünmeden koşturdu.

Asım sadece satırlarda yaşamıyordu, hayatımızın tam ortasında fark ettirmeden yanımızda duruyordu.

Bir gün yine 7 Haziran. Küplüce'de Zarifoğlu'nun başında dualarımızı ettik ve *"ne var ne yok"* dedik. Ben telaşlıydım. Çünkü TRT Radyosu Cahit Zarifoğlu'nun 'Katıraslan'ını radyo tiyatrosuna dönüştürüyordu ve sanatçılar stüdyodaydı. Haber saikiyle oraya geçeceğimi söyledim. Güldü, nasıl gideceğimi sordu. Beylerbeyi'ne yürüyecek, metrobüsle karşıya geçecektim ve metro. *"Dur hele bende bir külüstür var, gerçi tam kavrayamadım ama birlikte gidelim."* dedi. Bir acemi sü-

> *Asım bir okuldu ve öyle de devam edecek. Ama artık "kitabını yaz Müslüman, ihmal etme" diyen Asım yanı başımızda olmayacak.*

rücü gibi direksiyona geçti, *"korkmazsın değil mi"* dedi. *"Yok"* dedim *"senle her yere gidilir, sür."*

Radyoya vardık, Kenan Bölükbaş'a selâm verdik. Muhabirim onunla söyleşi yaparken biz Asım'la stüdyoya geçtik. Ali Düşenkalkar yönetiyordu yapımı. Sessizce izledik ve kitabın satırlarının oyuncuların repliklerine dönüşmesini keyifle seyrettik. Şimdilerde yeniden düzenlenen Harbiye'deki binada rahmetli Zarifoğlu'nun eşyalarının korunduğu odada bir müddet durduk, daktilosunun tıkırtılarını zihnimizde canlandırdık.

Benim yine kiralık ev arama zamanım gelmişti. Asım öğrenmiş, *"nerdesin gel"* dedi. Gittik. Gezdik dolaştık ve yorulduk. Bize gidelim dedi. Eve varınca kitapların arasında kendimi kaybettim, şu var mı bu var mı derken sohbet hayli ilerledi. TRT Radyo 1'de Kelime Ağacı programını yapıyor aynı zamanda YouTube'da *"Muhammediye Okumaları"*nı paylaşıyordu. Yûnus Emre Divanı'ndan da dersler yapıyordu, elime divanı tutuşturdu, sarıldık ve ayrıldık.

Yoğun bir gündemin içinde kaybolmuştum. İstanbul Film Festivali'nin SSM'deki bir filminin özel gösterimindeydik. Telefonum çaldı, çok sevdiğim, dergi yöneticisi ve yazar ağabeyim aradı, Asım dedi. Kapattığımda telefon kendi mesaisine başlamıştı. Filmini izlemek için gittiğim dostlarımdan müsaade istedim. Muhammed Akaydın'la yine bir yolculuğa çıkacaktık ama bu kez ölüm sessizliği vardı üzerimizde. Ahmet Altay'ı yoldan aldık, Yalova'ya geçtik. Gecenin o saatinde gelen dostlarıyla birlikte cenaze namazını kılıp Amasya Taşova'ya devam ettik. Talebesi Ubeydullah Erdoğan cenaze aracına geçti ve Asım'la son yolculuğumuza çıkmış olduk.

İstanbul'a dönerken dördümüz de toprağa verdiğimizin Asım olduğuna inanamaz şekilde yol aldık. Her birimizin hayatına başka şekillerde dokunmuştu.

7 Haziran geldiğinde ben yine Küplüce'deydim. Bu kez Asım ve heybesi yoktu. Bir mezarın kenarına oturup tefekküre dalan Asım fotosu ise bana eşlik etmeye devam ediyor.

Kendisi okul olmuş insanlar vardır hayatımızda, bazen fark ederiz bazen de gözümüzün önünde olduğu için unutuveririz ama ordadırlar. Asım bir okuldu ve öyle de devam edecek. Ama artık *"kitabını yaz Müslüman, ihmal etme"* diyen Asım yanı başımızda olmayacak. Her tanıştığımız kişide Asım'ın izleriyle karşılaşacağız, aslında tanış olduğumuz bunca insanla bir kez daha sarılacağız ve Asım derdi ki diyeceğiz. Onun izleri, bir dergide, bir kitapta, bir sohbette, dünyanın öbür ucunda bile sizi bulacak ve hiç şaşırmayacaksınız. Los Angeles'ta Hasan Kuvvet'le sarıldığınızda bile oradaymışçasına muzipçe gülen bir Asım olacak. Coşkulu anınızda bir anda sessizleştiyseniz bilin ki aklınıza Asım gelmiştir, hadi dut toplayalım der gibi olursunuz ve birden tekrar Çin Seddi'ne çıkar yüksek sesle haykırırsınız:

"Çağları aşmışız biz,

İklimler geçmişiz biz,

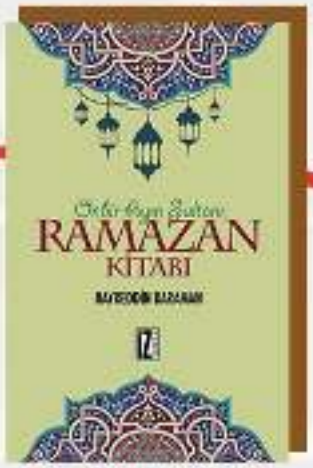
Aynı yöne adanıp,

Ölüme koşmuşuz biz." ●

** Anadolu Ajansı Kültür Sanat Haberleri Müdürü.*

HER KİTAP
YENİ BİR HAYAT

10.KİTAP OKUMA YARIŞMASI

1,2,3. Öğrenci Umre Turu

4-5.	6.	7.	8.	9.	10.	11-20.
15.000	14.000	13.000	12.000	11.000	10.000	5.000

önder
İMAM HATİPLİLER DERNEĞİ

İSTANBUL
İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

10 SORUDA İSMÂİL HANİYE KİMDİR?

1

İsmâil Haniye nerede ve hangi şartlarda doğdu?

İsmâil Haniye, 1963 yılında Gazze Şeridi'ndeki Şati Mülteci Kampı'nda dünyaya geldi. Filistinli mülteci neslinin yoksulluk, yerinden edilme ve sürekli baskı koşulları altında yetişen temsilcilerinden biridir.

2

Çocukluk ve gençlik yılları onun siyasî kimliğini nasıl şekillendirdi?

Mülteci kampında geçen hayat, Haniye'nin siyasî duyarlılığını erken yaşlarda belirledi. Yerinden edilmişlik ve politik dışlanmışlık, onun toplumsal meselelerle yakından ilgilenmesine zemin hazırladı.

3

Üniversite yıllarında hangi alanlarda öne çıktı?

Üniversite yılları, Haniye'nin hem örgütsel hem de fikrî altyapısının olgunlaştığı dönem oldu. Gençlik örgütlenmeleri, vaazlar ve toplumsal dayanışma faaliyetleriyle dikkat çekti.

4

Birinci İntifada sürecinde nasıl bir rol üstlendi?

1980'lerin sonunda Birinci İntifada sırasında Haniye, Hamas'ın sosyal ve siyasî yapılanması içinde yükselen isimlerden biri hâline geldi. Kampüs temelli gençlik hareketlerinde aktif rol aldı.

5

Siyonist İsrail tarafından neden ve ne zaman sürgüne gönderildi?

Haniye, İsrail tarafından defalarca gözaltına alındı. 1992 yılında yüzlerce Hamas üyesiyle birlikte Lübnan'daki Marj el-Zuhur bölgesine sürgün edildi. Bu süreç, örgüt içindeki konumunu daha da belirginleştirdi.

6

Sürgün sonrası Hamas içindeki yeri nasıl değişti?

Sürgünden döndükten sonra Hamas'ın kurucu lideri Şeyh Ahmed Yasin'in en yakın çalışma arkadaşlarından biri oldu. 1999–2004 yılları arasında Yasin'in özel kalemliğini üstlendi.

7

Filistin siyasetinde yürütme görevine ne zaman geldi?

2006 Filistin Yasama Konseyi seçimlerinde Hamas'ın başarı kazanmasının ardından İsmâil Haniye, Filistin Yönetimi Başbakanı olarak göreve başladı.

8

Gazze–Ramallah ayrışmasında nasıl bir rol oynadı?

2007'den itibaren Hamas'ın Gazze'de fiilî yönetimi devralmasıyla Haniye, bölünmüş Filistin siyasetinin en görünür aktörlerinden biri hâline geldi. Bu süreç, Filistin iç siyasetinin dış müdahalelerle nasıl şekillendiğini de ortaya koydu.

9

Hamas içindeki en üst siyasî göreve ne zaman ulaştı?

2017 yılında İslâmî Direniş Hareketi Şura Konseyi tarafından Halid Meşal'in yerine Hamas Siyasî Büro Başkanı seçildi. Bu görev, Haniye'nin hareket içindeki en üst siyasî noktaya ulaştığını gösterdi.

10

İsmâil Haniye nasıl ve ne zaman hayatını kaybetti?

İsmâil Haniye, 31 Temmuz 2024 tarihinde İran'ın başkenti Tahran'da kaldığı konutta düzenlenen bir suikast saldırısı sonucu şehid edildi. Saldırıda yanında bulunan bir güvenlik görevlisi ile birlikte hayatını kaybettiği bildirildi. Olay, Haniye'nin İran Cumhurbaşkanı Mesud Pezeşkiyan'ın göreve başlama törenine katıldıktan sonra gerçekleşti. Suikastın arkasında Siyonist İsrail vardı ve bu durum savaşın bölgesel gerginliğini artırdı. Hamas ve İran'ın resmi kaynakları olayla ilgili soruşturma yürüttü ve Haniye'nin şehid edildiğini doğruladı. ●

Bayram ÖZ *

"Ve asla zulümde ısrar edenlerden yana eğilim göstermeyin. Yoksa, [ahirette] ateş size de dokunur ve Allah'tan başka koruyucunuz olmadığına göre, o zaman [O'nun tarafından da] yardım edilmez size!"
Hûd Sûresi, 113

"Nasıl olur da Allah yolunda savaşmayı ve "Ey Rabbimiz! Bizi halkı zalim olan bu topraklardan kurtar[ıp özgürlüğe kavuştur] ve rahmetinle bizim için bir koruyucu ve destek olacak bir yardımcı gönder!" diye yalvaran çaresiz erkekler, kadınlar ve çocuklar için savaşmayı reddedersiniz?"
Nisâ Sûresi, 75

"Sakın! Allah'ı zalimlerin edip-eylediği şeylerden habersiz sanma; O; sadece, onlara, gözlerin dehşetle bakakalacağı Gün'e kadar zaman tanımaktadır."
İbrâhîm, 14/42

"Çünkü uzun zaman önce kullarımız olan elçilere söz verdik: Kendilerine mutlaka yardım edilecektir ve [sonunda] galip gelecek olan mutlaka Bizim ordumuz olacaktır."
Saffat Sûresi, 171-172-173

Siyonist Theodor Herzl'e: "Devlet-i Âliye'nin satılık tek bir karış toprağı yoktur."
II. Abdülhamid

"Bu dava, fedakârlık isteyen bir davadır. Hakkı, bedel ödemeden alamazsınız."
İzzeddin el-Kassâm

"Bu toprak ancak fedakârlıkla korunur; fedakârlık yoksa vatan da yoktur."
İzzeddin el-Kassâm

"Filistin, Müslümanların ilk savunma hattıdır."
Hasan el-Bennâ

"Ey dünyanın etrafındaki Müslümanlar! Filistin; savunmanın ilk hattıdır ve ilk hamle, mücadelenin yarısıdır. Oradaki mücahidler, sadece kendi topraklarını savunmuyor; sizin ülkelerinizin, sizin ve çocuklarınızın geleceğini koruyorlar."
Hasan el-Bennâ

"Ey Filistinliler! Sizlerin ortaya koyduğu devrim (direniş) zilletin acı yüzünü gösterdiği gibi Müslümanların içinde teslimiyetçi zihniyeti de ortadan kaldırdı. Sizler ölümü güzellik, lezzet, kazanç ve bahara çevirdiniz."
Hasan el-Bennâ

"Arap dünyası, İsrail ile âdil bir anlaşma sağlanana kadar petrol silahını kullanmaktan çekinmeyecek."
Kral Faysal b. Abdülazîz

"Bir halkın varoluşu, başkasının inkârı üzerine kurulamaz."
Jean-Paul Sartre

"Ağlayın, su yükselsin! Belki kurtulur gemi.
Anne, seccaden gelsin;
Bize dua et, emi!"
Necip Fazıl Kısakürek

"Kudüs... Bir sınav kâğıdı... Her mümin kulun önünde."
Cahit Zarifoğlu

"Filistinliler yalnızca topraklarını değil, hikâyelerini de savunmak zorundadır."
Edward Said

"Filistin meselesi, modern çağın en uzun süreli sömürgecilik deneyimlerinden biridir."
Edward W. Said

"Adâletin olmadığı yerde barış, yalnızca güçlülerin dayatmasıdır."
Aliya İzzetbegoviç

"Toprağımızdan vazgeçmek, inancımızdan vazgeçmektir."
Şeyh Ahmed Yâsîn

"Biz ölümü seviyoruz; çünkü ölümden sonra izzet vardır."
Şeyh Ahmed Yâsîn

"Allah yolunda verilen can, zilletle sürdürülen bir hayattan daha değerlidir."
Şeyh Ahmed Yâsîn

"Direnseк de öldürüyorlar, direnmesek de biz direnmeyi seçtik."

Şehit Ahmet Yasin

"Zeytin dalını bir elimde, özgürlük savaşçısının silahını diğer elimde taşıyorum..."

Yâsir Arafat

"Bu toprakları barışçıl yollardan kurtarmak istiyoruz ancak özgürlüğümüzden vazgeçmeyeceğiz."

Yâsir Arafat

"En güzel kıyıya yürüyelim,
Yenilmeyeceğiz,
Hiçbir şey yitirmeyeceğiz,
Tabuttan başka..."

Mahmut Derviş

"Biz bu toprakta yaşama hakkımızı, ölme hakkımızdan daha az savunmadık."

Mahmud Derviş

"Bir gün gelecek İsrail'e öyle bir tokat atacağız ki bütün hayatı gözlerinin önünden 'Gazze Şeridi' gibi geçecek."

Necmettin Erbakan

"Filistinlilerin özgürlüğü olmadan bizim özgürlüğümüz eksik kalır."

Nelson Mandela

"Kudüs'ü savunmak gerçek bağımsızlığı savunmaktır."

Nuri Pakdil

"Filistinlilerin yaşadığı, bana Güney Afrika'daki apartheid günlerini hatırlatıyor."

Desmond Tutu

"Biz ölümü sevmiyoruz; biz Allah'a kavuşmayı seviyoruz. Biz, kimseyle düşman olmak için değil; özgür olmak için direniyoruz. Şehâdet, bir ölüm değil bir ümmetin yeniden dirilişidir."

İsmail Haniye

"Filistin özgürlüğünü kazanana kadar mücadeleye devam edeceğiz."

İsmail Haniye

"Zalimlerin zulmüne karşı milletimize zafer nasip eyle!"

İsmail Haniye

"Filistin meselesi bir sınır meselesi değil, bir ümmet meselesidir."

İsmail Haniye

"Filistin meselesi, yalnızca bir toprak meselesi değil; adâlet ve özgürlük meselesidir. Direniş, işgal sürdükçe meşru bir haktır. Halkımızın iradesi, bütün silahlardan daha güçlüdür. Filistin halkı, teslimiyetle değil, sabır ve direnişle ayakta kalmıştır."

Yahyâ Sinvâr

"Eğer suikastler direnişi sona erdirseydi, evet, 90 yıl önce İzzettin el-Kassâm şehit olduğunda direniş biterdi."

Ebû Ubeyde

"Dünya, vicdansız suçlular veya âciz seyirciler olmak üzere ikiye bölündü."

Ebû Ubeyde

"Filistin meselesi, güçle hukukun yer değiştirdiği bir örnektir."

Noam Chomsky

"Sadece 7 Ekim'e odaklanmak dar bir bakıştır. 7 Ekim, Gazze'deki uzun süreli zulüm ve umutsuzluğun, tarihin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır."

Yahudi Prof. Dr. Norman G. Finkelstein

"Eğer 7 Ekim'de yaptıkları nedeniyle Hamas'ın tasfiye edilmesi gerekiyor denirse o zaman İsrail Hükûmeti de on kat daha fazla tasfiye edilmelidir. Buna tek bir standart tutturmak denir."

Yahudi Prof. Dr. Norman G. Finkelstein

"İsrail'i eleştirmek Yahudilere karşı olmak değildir. Bu ikisini eşitlemek ahlâkî bir sahtekârlıktır."

Yahudi Prof. Dr. Norman Finkelstein

"Gazze dışında dünyada her yer işgal altında, hepimiz işgal edildik."

Ayçin Kantoğlu

"Hepimiz büyük bir imtihandan geçiyoruz. İnsanlık ikiye ayrıldı: Filistin'i dert edinenler ve diğerleri."

Halil İbrahim İzgi

"Filistin, insanlığın nöbet yeridir."

Halil İbrahim İzgi

"Kudüs bir şehir değil, bir meseledir."

Taha Kılınç

"Yahudi; savaşarak silah satar, hasta ederek ilaç satar, borçlandırarak para satar."

Anonim

"Filistin'i dünyadan sileceklerdi; dünya Filistin ve Gazze oldu."

Anonim

** Eğitimci ve yazar.*

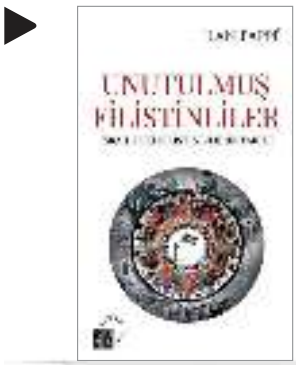

Küre Yayınları / 2020
Sayfa Sayısı: 279

İsrail'de Çatışan Kimlikler: Filistinliler ve Yahudiler
Tuğçe Ersoy Ceylan

İsrail'de Çatışan Kimlikler, İsrail'in bir asrı aşan istila ve işgalini, Filistinlerin ve Yahudilerin tarihi, kültürel ve toplumsal *"kimlik"* üzerinden derinlemesine inceleyen bir eser. Siyasî ve askerî öğelerin yanı sıra kolektif hafıza, sosyo-psikoloji, güvenlik algısı ve kültür öğeleri üzerinden yeniden değerlendiren eser, geleneksel çatışma anlatılarının dışına çıkarak kimlik inşasını ve korunmasını tehdit algısına nasıl yol açtığını gösteren eserde mesele kimlik, aidiyet ve toplumsal psikoloji zemininde inceleniyor.

Çalışma, akademik çevrelerin yanı sıra Filistin'in son bir asırlık serencamını ve bugün yaşanan istila ve işgalin arka planını öğrenmek isteyenler için önemli bir kaynak. ●

KüreYayınları / 2020
Sayfa sayısı: 361

Unutulmuş Filistinliler: İsrail'deki Filistinlilerin Tarihi
Ilan Pappé

İsrail, işgal edilen Filistin toprakları üzerinde 1948 yılında kuruldu. Ancak Filistinlilerden ciddi bir nüfus, İsrail'in sınırları içinde kaldı. İsrailli tarihçi Ilan Pappé, İsrail vatandaşı olan Filistinlilerin 1948'den günümüze uzanan trajik hikâyesini *"Unutulmuş Filistinliler: İsrail'deki Filistinlilerin Tarihi"* kitabında ele alıyor. Dünyanın bilmediği bir topluluk. Baskı altında yaşayan, her tür haksızlığa uğrayan; sosyal, ekonomik ve hukukî eşitsizliklere maruz kalan Filistinlilerin yaşadıkları tarihî belgeler ve saha araştırmalarından hareketle okuyucunun dikkatine sunuluyor.

Pappé, İsrail'in uyguladığı politikaların unutulmuş Filistinlilerin gündelik yaşamına nasıl yansıdığını anlatırken dirençlerini, kültürel varlıklarını, siyasî duruşlarını da görünür hâle getiriyor. Eser, akademik çevrelerin ve Filistin-İsrail konusuna ilgi duyanlar için bir başucu kitabı. ●

Küre Yayınları / 2023
Sayfa Sayısı: 179

Şairin Filistini
Mourid Barghouti

İsrail'in kurulma süreci ve sonraki süreç, Filistinlilerin çoğu için sürgün demek. Toprakları işgal edilmiş, evleri gasp edilmiş, bağ-bahçeleri ellerinden alınmış nice Filistinli sürülmüştür. Onlardan biri de Mourid Barghouti'dir. Şairin Filistini, sürgünden topraklarına dönen bir Filistin'in işgal gerçekliğiyle yüzleşmesini konu ediniyor. Anılarını, kolektif acıyı ve diaspora hayatını şiirsel bir dille, dokunaklı bir samimiyetle anlatan Barghouti, Şairin Filistini'nde; bir şahsın değil, topraklarından edilen nesillerin hasretini, kayıplarını ve direncini yansıtıyor.

Siyasî tarih, kültür tarihî kitabıyla değil şiir, tarih ve kimlik meselelerine Filistin özelinde ayna tutan ve Edward Said'in ifadesiyle *'hayat bahşeden bir şiirsellik'*le birlikte dokunaklı bir eser. ●

KüreYayınları / 2024
Sayfa sayısı: 610

İsrail Lobisi ve Amerikan Dış Politikası
John J. Mearsheimer & Stephen M. Walt

ABD'nin bölgemiz başta olmak üzere dış politika parametrelerini ve tercihlerini belirleyen unsurları cesurca tartışan bir eser, İsrail Lobisi ve Amerika Dış Politikası. Eserde ABD'deki lobilerin, özellikle Pro-İsrail gruplarının Amerikan dış politikasını nasıl etkilediklerini ve bu etkilerini sürekli hâle getirdiklerini detaylıca anlatılıyor. ABD'nin İsrail'e verdiği diplomatik, askerî ve malî desteği salt stratejik ya da ahlâkî gerekçelerle açıklanamayacağı, güçlü bir lobinin baskı ve politik yönlendirmelerle İsrail'e desteği sağladığı eserin en önemli tezi.

Bu teze bağlı olarak kitap, yayınlanmasıyla birlikte ciddi tartışmalara imkân verdi. *"Eleştirel realizm"* perspektifinin kullanıldığı bu analiz, dış politika, uluslararası ilişkiler ve Orta Doğu ile ilgilenen herkes için zorunlu bir başvuru kaynağı.

Analizde lobi ne olduğu detaylarıyla anlatılıyor. Şahıslar, düşünce kuruluşları, medya, bağışçılar ve siyasî yapılardan oluşan nispeten hantal ama etkili bu ağ lobi olarak tanımlanıyor. Bu ağın müdahaleleriyle ABD'nin Orta Doğu siyasetinin -özellikle İran, Suriye, Lübnan, Filistin–İsrail çatışması ve Irak gibi meselelerde- belirlenmesinde nasıl etkili olduklarını, tek taraflı bir suçlamanın ötesine geçerek belgeler, tarihi örnekler ve diplomatik analizlerle gün yüzüne çıkarılıyor.

ABD'de dış politika başta olmak üzere politika yapıcıları etkileyen, istikamet çizen yapıları görmek isteyen, bir baskı grubu olarak İsrail lobisinin Orta Doğu politikasını belirlemede, iletişim ve medyayı yön tayin etmede oynadığı rolü anlamak isteyenler, bu alanla ilgili çalışan araştırmacı ve akademisyenler için kışkırtıcı, provoke edici, düşündürücü bir başucu kitabı. ●

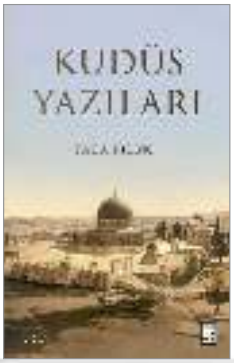
AA Yayınları / 2023
Sayfa Sayısı: 228
Kanıt – The Evidence

İsrail, 7 Ekim 2023 tarihinden itibaren Gazze başta olmak üzere Filistin topraklarına karşı yıkıcı ve kıyıcı saldırılar başlattı. Kanıt, İsrail'in Gazze'de 2 yıldan fazla süren ve soykırıma dönüşen saldırıları sırasında Anadolu Ajansı muhabiri ve foto-muhabirlerinin zor koşullarda kaydettiği ve her biri savaş suçu niteliği taşıyan haber ve görsellerden oluşuyor. Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Uluslararası Adâlet Divanı'nda İsrail'in Gazze'de yaptığı soykırım gerekçesiyle açtığı davanın delil dosyasına da alınan eser, uluslararası vicdanı harekete geçirmeye yönelik bir yayın olduğu gibi hukukî bir referans niteliğinde. ●

AA Yayınları / 2024
Sayfa sayısı: 368
Tanık – The Witness

Tanık, *"Kanıt"* kitabındaki olayların ve belgelerin ardındaki insan hikâyelerini merkeze alıyor. Gazze'de sivillerin, hastanelerde, mülteci kamplarında, sınır noktalarında ve yardım merkezlerinde maruz kaldıkları saldırıları, şiddeti ve yaşam mücadelelerini olaylara bizzat tanık olan Filistinlilerin dilinden anlatıyor. İsrail'in savaş suçlarına uğrayan insanların yaşadıklarını, adâlet arayışı ve vicdanî temeller üzerinden ele alıyor. ●

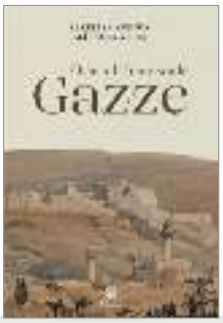

Ketebe Yayınları / 2024
Sayfa Sayısı: 168

Kudüs Yazıları
Taha Kılınç

Kudüs yazıları; Kudüs'ü tarih, kültür, sosyoloji ve insanî bağlamıyla ele alan yazılardan oluşuyor. Yazıların konusunu daha çok Kudüs'ün kimliği, tarihten bugüne taşınan izleri ve bugünkü kırılgan konumu oluşturuyor. Sade ama etkili ve ayağı yere basan bir dille Kudüs gerçeğini farklı boyutlarıyla okuyucuya göstermek isteyen yazar Taha Kılınç, coşkulu söylemler ve büyük iddialar yerine gerçekliğe dikkat çekiyor. Kudüs'le ilgili ezberler yerine titiz ve kapsamlı bir okuma öneriyor.

Kudüs yazıları, meseleye ilmî hassasiyetle yaklaşırken tarih bilincini, dayanışma duygusunu ve vicdan perspektifini de ön planda tutmasıyla da bir ufuk sunuyor. Bölgemiz, gönül coğrafyamız üzerinde çalışan araştırmacılar ve akademisyenlerin yanı sıra yaşananları anlamaya çalışanlar için de kıymetli bir eser. ●

AA Yayınları / 2024
Sayfa Sayısı: 295

Osmanlı İdaresinde Gazze
Zekeriya Kurşun/Ali İhsan Aydın

Eser, Gazze'nin Osmanlı idaresi altında geçirdiği *(1516-1917)* dört asırlık dönemi ele alıyor. Bu dönemde Gazze'nin sosyal, idarî, kültürel ve mekânsal yapısını detaylarıyla ele alıyor. Gazze'nin yerleşim yeri hâline gelmesi, imar faaliyetleri, hukukî ve sosyolojik yapısı, eserleri kadim geçmişi de göz önünde bulundurularak anlatılıyor. Eser, Osmanlı'nın Gazze'ye dair arşiv belgeleri, kanunnameler, vakıf kayıtları ve dönemin resmi yazışmaları ışığında; hem şehrin tarihî statüsünü yeniden hatırlatmayı hem de günümüzde Gazze'nin uğradığı tahribat karşısında unutulmuş kültürel mirasa ışık tutuyor.

Bugün aşınmış ya da yok edilmiş yapıları, kaybolmuş vakıfları, yıkılan mahalleleri belgelemesi; Gazze'yi hayatın olduğu bir yerleşim olmanın ötesinde medeniyet mirası, kültür merkezi vasfıyla öne çıkarması, eseri farklı kılan etkenlerden. Aktüaliteyle birlikte değerlendirildiğinde tarih meraklıları ve vicdan sahibi insanlar ve araştırmacılar için arşiv değeri olan bir eser. ●

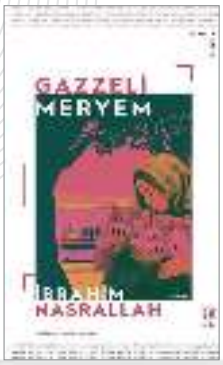

Küre Yayınları / 2019
Sayfa Sayısı: 1032

Demir Duvar; İsrail ve Arap Dünyası
Avi Shlaim

İAvi Shlaim, bölgemizin en önemli meselelerinin başında gelen Arap–İsrail tarihini arşiv araştırması, devlet belgeleri, dönemin aktörleriyle yapılan mülakatları, olayların kronolojik analiziyle kapsamlı biçimde masaya yatırıyor. Kitap, 1920'lerde başlayan ve günümüze kadar süren *"demir duvar doktrini"* olarak bilinen stratejinin kökenlerini, uygulanış biçimini, İsrail-Arap ilişkilerinin inişli çıkışlı seyrini ve bu doktrinin uzun vadede toplumsal, politik ve coğrafî sonuçlarını ortaya koyuyor.

Shlaim, İsrail siyasetinin yalnızca askerî ve diplomatik hamlelerini değil; yerleşim politikaları, göç, mübadeleler, toprak meseleleri, Arap topluluklarının maruz kaldığı zorluklar ve direniş tarihini de hacimli kitabıyla kayıt altına alıyor. Eser hem akademik düzeyde bilgi arayanlar hem de Orta Doğu siyaseti, tarih ve insan hakları konularına duyarlı genel okuyucu için önemli bir başvuru kaynağı. ●

Ketebe Yayınları / 2025 - Sayfa Sayısı: 64
Gazzeli Meryem-İbrâhim Nasrallah'ın Şiirleri
İbrâhim Nasrallah

İbrâhim Nasrallah'ın Şiirleri; Gazze'de hayatın, hayallerin ve ölümün refakat ettiği edebî bir seyahatnamedir. Filistin'de şiir; zulüm, katl, sürgün ve yıkımın çetelesini tutmaktır. Ve bu karanlık çeteleye karşı zalimlerin cüreti ve dünyanın suskunluğuna direnmenin, vatana sahip çıkmanın ve insanlığın onurunu yükseltmenin ışıltısını çıkarmaktır. Esere adını veren "Gazzeli Meryem" şiiri de bu ışıltının kaynağı olarak Filistinli kadınları, Gazze'yi ve Filistinlilerin acılarını, direnişini, kayıplarını ve umutlarını gösteriyor. Gazzeli Meryem, başladığı günden bu yana Siyonist istila ve işgale diren Filistinli kadınları temsil ediyor. ●

Everest Yayınları / 2020
Sayfa Sayısı: 120

Badem Çiçeği Gibi Yahut Daha Ötesi
Mahmud Derviş

Sürgün, kimlik, bellek ve direniş temalarını konu edinen bir eser. Coşkunluklar, kırılganlıklarla örülmüş bir içerik, denemeyle şiir arasındaki çizginin olabildiğince esnetildiği bir dil. Mahmut Derviş, bu eserinde diyalog, iç monolog, metinler arası gibi tekniklerle şiiri düz yazıyla buluştururken iş yolculuğuna da Filistin'in kolektif hafızasını şahit kılıyor. Filistin gerçeğini şiir düzleminde anlamak ve düşünmek isteyenler için ideal bir eser. ●

Ketebe Yayınları / 2009
Sayfa Sayısı: 120

Gazze Risalesi
Cahit Koytak

Gazze risalesi, Filistinlilerin maruz kaldıkları zulümleri, yaşadıkları acıları, çaresizlikleri 'şairin dili'nden anlatan bir eser. İmge ve metaforlarla örülü dili sade olduğu kadar sert, insana insanlığını hatırlatacak kadar sert bir dil. Şiir estetiğinin ötesinde vicdana hitap eden, vicdanın sesi olmak isteyen şiirler. Bir asrı aşan uzun işgale, bitmeyen bir zulüm ve birbirini izleyen katliamlara şair hassasiyeti ve şiirin sarsıcılığında tanık olmak isteyenler, bu kitap tam da sizin için. ●

Hece Yayınları / 2024
Sayfa Sayısı: 302

İlk Aşkım Bir Filistin Sevdası Romanı
Seher Halife

Adından anlaşılacağı gibi eser, Filistin'de yaşanan bir aşk hikâyesi konu ediniyor. Ama bu yolculukta aşka vatan sevgisi ve geçmişten bugüne Filistin'in acı dolu tarihi de eşlik ediyor. Gençlik döneminde başlayıp yıllar içinde yeniden alevlenen bir ilk aşkı hem de vatan uğruna verilen fedakârlığı, direnişi ve kahramanlığı okuru içine alan bir sürükleyicilikle anlatıyor. Filistin'in yakın tarihine dair insani ve duygusal bir yolculuğa çıkarırken zor dönemlerde bile umudun, sevginin ve direnişin ne denli güçlü olabileceğini gözler önüne seriyor. ●

Hazırlayan: Leyla METİN

Abluka
İsrail tarafından "güvenlik" bahanesiyle Filistin halkının günlük yaşamını kısıtlamaya yönelik yasa dışı uygulamalar.

Aksa İntifadası
İkinci İntifada.

Amerikan-İsrail Halkla İlişkiler Komitesi (AIPAC)
ABD'de 1950'lerin başında kurulan, İsrail yanlısı lobi faaliyetleri yürüten Siyonist örgüt.

Antisemitizm
Yahudi milletine karşı duyulan düşmanlık, nefret, önyargı veya ayrımcılık.

Arap Boykotu
İsrail işgaline karşı Arap devletlerinin yürütmeye çalıştığı boykot süreci ve İsrail karşıtı ayrımcı düşünceleri savunan anlayış.

Ayrım Duvarı
2002 yılının haziran ayı başlarında İsrail işgal yönetimi tarafından Batı Şeria'da inşasına başlanan ve hukuksuz bir şekilde Filistin topraklarını birbirinden koparan duvar.

Baas Partisi
Arap birliğini sosyalist düşünce çatısı altında gerçekleştirmeyi savunan siyasi parti.

Barış Şimdi Hareketi (Peace Now)
İsrail'de Araplarla barışı destekleyen insan hakları ve barış yanlısı örgüt.

Batı Duvarı
Mescidi Aksa'yı içine alan Harem bölgesinin batı yönünde bulunan ve Müslümanlar tarafından Burak Duvarı Yahudiler tarafından Ağlama Duvarı olarak anılan tarihî duvar.

Beyaz Belge
Macdonald Beyaz Belgesi.

Beytüllahim
Kudüs'ün 10 km güneyinde bulunan şehir.

Bilâdü'ş-Şâm
Günümüzde Suriye, Lübnan, Filistin, İsrail ve Ürdün'ü kapsayan Doğu Akdeniz Bölgesini ifade eden Arapça terim.

Birinci Arap-İsrail Savaşı
14 Mayıs 1948 – 7 Ocak 1949 arasında gerçekleşen, İsrail ile Filistinliler ve bazı Arap devletleri arasında yapılan savaş. Nekbe, Büyük Felaket, 1948 Savaşı olarak da bilinir.

Bıçak İntifadası
Ekim 2015 ve Haziran 2016 arasında vuku bulan şiddet döngüsü.

Burak Duvarı Olayları
İngiliz işgal yıllarında Filistin'de Araplar, Yahudiler ve İngiliz askerlerinin katıldığı ilk büyük ölçekli çatışma. / 1929 İsyanları, Batı Duvarı Ayaklanmaları.

Burak Mescidi (Camii)
Aksâ Camii'nin içinde bulunduğu Harem bölgesinin Batı Duvarı'nın yanına inşa edilen ve bitişik olduğu Burak duvarı ile aynı ismi taşıyan küçük mescit.

Deir Yasin Katliamı
9 Nisan 1948'de Kudüs'ün batı eteklerindeki Arap köyünde yaşanan katliam.

Doğu Kudüs
1967 Arap-İsrail Savaşı'nın ardından İsrail tarafından işgal edilen ve daha sonra yasadışı bir şekilde ilhak edilen Kudüs bölgesi.

Dünya Siyonist Örgütü
Yahudiler için Filistin'de bir devlet kurmayı amaçlayan örgüt.

El-Halil Katliamı
25 Şubat 1994'te Filistin'in el-Halil kentindeki İbrâhim Cami'nde gerçekleştirilen saldırı.

Evanjelizm
İnanç itibariyla Hristiyan olsa da Yahudileri destekleyen ve Siyonist ideallerin gerçekleşmesi için gayret eden akım.

Fetih Devrim Konseyi
1.400 parti üyesinden oluşan Fetih Genel Kongresi tarafından seçilen, yaklaşık 80 üyeden oluşan, el-Fetih'in parlamento organına verilen isim.

Fetih Hareketi
Yaser Arafat ve arkadaşları tarafından 1959'da kurulan ve bağımsızlık için mücadele veren Filistin Ulusal Kurtuluş Hareketi'nin Arapça kısaltması.

Fethü'l-İntifada Örgütü
Başlangıçta Fetih grubunun bir parçası olup daha sonra anlaşmazlıklar nedeniyle ayrılıp Suriye destekli kurulan Filistinli militan grup.

Fethü'l-İslâm Örgütü
2006 yılı sonlarında Lübnan'daki Filistin Mülteci Kamplarında kurulan militan örgüt.

Filistinli Mülteciler
Yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalan ve bir daha geri dönemeyen Filistinli sivil mülteciler.

Fosfor Bombası
Kimyasal bir silah olan fosfos bombası, nfilakından sonra yanarak gökyüzünden yere doğru iner ve yerde de patlamalar meydana getirir.

Gazze Ablukası
2007'nin ortalarından itibaren Gazze Şeridi'ne yönelik kara, hava ve deniz üzerinden uygulanan kapsamlı abluka.

Gazze Anlaşması
Hamas lideri İsmail Heniye ve Cumhurbaşkanı Mahmud Abbas arasında ulusal birlik hükümeti kurulması için imzalanan anlaşma.

Gazze Özgürlük Filosu
Gazze Şeridi'ne uygulanan İsrail'in yasadışı deniz ablukasını kırarak bölgeye insani yardım malzemeleri ulaştırmayı hedefleyen uluslararası girişim.

Geri Dönüş Hakkı
Ülkesinin dışında yaşamak zorunda bırakılan Filistinlilerin halen işgal altındaki topraklarına geri dönme hakkı.

Golan Tepeleri
Suriye ile İsrail arasında bulunan, İsrail tarafından işgal edilmiş stratejik bölge.

Hamas
Müslüman Kardeşler çizgisinde Ahmed Yasin tarafından 1987'de kurulmuş olan Filistin direniş örgütü.

Han Yunus Katliamı
Gazze'ye bağlı Han Yunus kasabasında 1956 yılında yaşanan katliam.

Harem-i Şerif
Kubbetü's-Sahrâ, El-Aksa Camii ve diğer yapıları içine alan geniş yerleşke.

İkinci Arap-İsrail Savaşı
Süveyş Savaşı, 1956 Savaşı, Sînâ Savaşı: 29 Ekim 6 Kasım 1956 tarihleri arasında gerçekleşen, bir tarafta Mısır'ın, öbür tarafta İsrail, İngiltere ve Fransa'nın yer aldığı bölgesel savaş.

İleri Karakol
İsrail işgali altındaki Bati Şeria'da yerleşimci bölgelerinin çevresine yasa dışı olarak kurulan prefabrik ev ya da konteynır gibi taşınabilir yapılar.

Kara Eylül Olayı
Ürdün rejimine bağlı güvenlik güçlerinin ülkedeki Filistin mülteci kamplarına saldırısıyla yaşanan şiddet olayları.

Kıble Mescidi
709-714 yılları arasında Emevî Halifesi Abdülmelik bin Mervan tarafından yapımına başlanıp oğlu Velid bin Abdülmelik döneminde tamamlanan Mescid-i Aksa içerisinde bulunan cami.

Kubbetü's-Sahra
Kudüs haremindeki kutsal kaya üzerinde yer alan ortası kubbeli sekizgen yapı.

Kudüs
Arapça el-Kuds *(Kutsal)* ve İbrânîce Yeruşalayim denilen ve üç ilahî din açısından kutsal kabul edilen şehir.

Refah Sınır Kapısı
Gazze Şeridi ile Mısır arasındaki tek sınır kapısı.

Siyonizm
Tarihî Filistin topraklarında bir Yahudi devletinin kurulmasını savunan ve Yahudi milliyetçiliğini temel alan düşünce.

Siyonist Komisyonu
1918'de Dünya Siyonist Örgütü tarafından siyonist çıkarlarını temsil eden bir organ olarak, İngilizlere Balfour Deklarasyonu'nun uygulanmasında yardımcı olmak için oluşturulan komisyon.

Soykırım
Irk, din, siyasal görüş ve sosyal durum gibi herhangi bir ayırt edici özellikleri ile diğer ayırt edilebilen topluluk bireylerinin plan ve çevresinde yok edilmeleri niyetiyle gerçekleştirilen eylem ve sonuçların bütünüdür.

Sumud
Filistinlilerin, her ne pahasına olursa olsun sebat ve kararlılıkla topraklarında kalma mücadelesi.

Sykes-Picot Anlaşması
Osmanlı sonrası Orta Doğu topraklarının paylaşılmasına dair yapılan gizli anlaşma.

Taksim Planı
29 Kasım 1947'de kabul edilen BM Genel Kurulu'nun 181 sayılı kararı.

Toprak Günü
Siyonist işgale karşı ilan edilmiş 30 Mart anma günü.

Yerinden Edilmiş Kişiler
İsrail saldırıları nedeniyle yaşadığı yerden başka bölgeye sığınmak zorunda kalmış Filistinliler.

Yom Kippur Savaşı
1973 yılında gerçekleşen ve Yom Kippur Savaşı olarak adlandırılan Arap–İsrail Savaşı, Mısır ve Suriye önderliğinde Arap devletlerinin İsrail'e karşı başlattığı savaştır.

"Öfke Günü"
Mısır, Tunus, Ürdün ve Libya gibi ülkelerde yapılan devrimler esnasında ortaya çıkan bir kavramdır. Orta Doğu ile bağdaşlaşan bu kavram, halka yaşatılan zulümlere karşı sessiz kalmamak için bir çağrıdır...

Zahter
Birçok Filistinli, meydan okuyan doğası ve farklı iklimlerde hayatta kalabilmesi nedeniyle kendilerini zahter bitkisine benzetir. ●

TÜRKİYE'NİN ÖNDERLERİ

Geleceğe Yön Verir

Türkiye'nin Önderleri, ülkemizin geleceğinde söz sahibi olacak genç liderleri yetiştirmeyi amaçlayan, üç yıllık eğitim ve kişisel gelişim programıdır."

50 İl **7 Yıl** **7000 Öğrenci**

ÖNDERGENÇ

1.600 Kişilik
Kongre Merkezi

Öğrenci Toplulukları
Sosyal Kampüs

Tam Donanımlı
Kütüphane

HALİÇ ÜNİVERSİTESİ

100+
Atölye ve Laboratuvar

Haliç'te Parla

ALL IN ONE
Kampüs

halic.edu.tr
0(212) 924 24 44

Modern
Spor Tesisleri

ÖNDER 1958
İMAM HATİPLİLER DERNEĞİ